BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XXIII
C
61
NAPOLI

PHILOSOPHIA
PERIPATETICA
Tomis Quatuor comprehenſa,

AUTHORE

JO: BAPTISTA
DE BENEDICTIS
E SOCIETATE JESU.

TOMUS SECUNDUS,

Qui eſt PHYSICÆ Pars Prima.

Ad usum Collegij Sancti [illegible]

VENETIIS, MDCCXXIII.

Ex Typographia Balleoniana.

Superiorum Permiſſu, ac Privilegiis.

Digitized by Google

INDEX
TITULORUM
TOMI SECUNDI.

PROOEMIUM..
LIBER I. *Phyſ. De intrinſecis corporis naturalis Principiis.* pag. 1
QUAESTIO I. *Num rectè peripatetica naturalis corporis principia adverſus Atomiſtas ſtatuantur.* ibid.
Cap. I. *Principii Phyſ. notio declaratur.* 3
Cap. II. *In quacumque ſententia tria debere aſſignari naturæ principia in fieri materiam, formam, & privationem: duo in facto eſſe; materiam, & formam; demonſtratur.* 5
Cap. III. *Status quæſtionis præcipuæ, & authorum placita.* 27
Cap. IV. *Veterum Atomiſtarum ſententia exponitur, & reiicitur.* 30
Cap. V. *Reiiciuntur Carteſiana principia.* 45
Cap. VI. *Chimiſtarum principia refutantur.* 53
Cap. VII. *Quid ſenſerit de rerum principiis Ariſtoteles.* 56
Cap. VIII. *Peripatetica principia ratione confirmantur.* 67

Cap.IX. *Atomiſtarum argumenta diluuntur.* 75
Quaestio II. *De materia.*
Cap.I. *An ſit, & quid ſit materia.* 80
Cap.II. *Sitne ſua materiæ eſſentia, & ſua exiſtentia.* 88
Cap. III. *An poſſit ſtare materia ſine omni forma ſubſtantiali.* 105
Cap.IV. *De potentia, & appetitu materiæ.* 119
Cap.V. *An ſub materia poſſibilis ſit ſpecifica latitudo.* 123
Quaestio III. *De privatione.*
Cap. I. *Quid ſit Privatio, & an ſit aliquid in re.* 129
Cap.II. *Per quid, & quando principiet mutationem privatio.* 142
Quaestio IV. *De Forma.*
Cap.I. *Quid ſit forma, & an ſit tota quidditas compoſiti.* 147
Cap.II. *An, & quæ formæ de materiæ potentia educantur.* 151
Cap.III. *An in una materia plures formę, & una forma in pluribus materiis eſſe poſſit.* 155
Cap.IV. *Utrum in uno compoſito ſint plures formæ.* 158
LIBER II. *Phyſ. De natura, ejuſque cauſis.*
Quaestio I. *De Natura.*
Cap.I. *Quid ſit Natura.* 168
Cap. II. *Quibuſnam conveniat ratio naturæ.* 173
Cap.III. *Quid ſit naturale, ſupernaturale,*

le, violentum, ac neutrum. 175
Cap.IV. *Comparatur natura cum arte.* 179

QUAESTIO II. *De cauſis in communi.*
Cap. I. *Quid & quotuplex ſit cauſa.* 183
Cap. II. *An & quomodo exiſtentia cauſæ præſupponatur ad effectum.* 186
Cap.III. *Quid ſit naturæ prioritas, & quatenus ea ſit proprietas tum cauſæ, tum conditionis.* 189
Cap. IV. *An ſit poſſibilis mutua naturæ prioritas in eodem, aut diverſo genere cauſæ.* 193

QUAESTIO III. *De cauſis intrinſecis.*
Cap.I. *De cauſa materiali, ejuſque cauſalitate.* 197
Cap.II. *De cauſa formali, ejuſque cauſalitate.* 206
Cap.III. *Utrum cauſarum intrinſecarum cauſalitas, quæ eſt unio, ſit modus ab iis re diſtinctus.* 208
Cap.IV. *Natura ſubſtantialis unionis explicatur.* 217
Cap.V. *Num effectus cauſarum intrinſecarum ſit realiter ab ipſis diſtinctus adæquatè venientibus, & unitis.* 225

QUAESTIO IV. *De cauſa efficiente.*
Cap I. *Quid ſit, & quotuplex cauſa efficiens.* 233
Cap.II. *Quid requirat virtus cauſativa efficientis in actu primo.* 236

Cap. III. *Num cauſis etiam ſecundis vis productiva conveniat, & quo ordine ad primam.* 241
Cap. IV. *Utrum creatæ ſubſtantiæ competat vis productiva immediata, an ſolum mediata.* 247
Cap. V. *De cauſalitate cauſæ efficientis in actu ſecundo.* 265
Cap. VI. *Utrum cauſa certos effectus intra ſuam ſpeciem ſibi determinet.* 273
Cap. VII. *An poſſit idem effectus à duplici ſimul cauſa totaliter influente procedere* 277
Cap. VIII. *An poſſit idem efficere ſe ipſum.* 283
Quaestio V. *De cauſis Finali, Exemplari, & per accidens.*
Cap. I. *Quid ſit cauſa finalis, & quotuplex, quæque ejus cauſalitas in actu primo, & ſecundo.* 287
Cap. II. *Utrum omnia fiant propter finem.* 292
Cap III. *De cauſa exemplari.* 296
Cap. IV. *De cauſis per accidens.* 298
LIBER III. *Phyſ. De motu præſertim locali.*
Quaestio I. *De motu in communi.*
Cap I. *Definitur motus, ac dividitur.* 302
Cap. II. *Quo pacto ab actione, & paſſione motus diſtinguitur.* 304
Cap. III. *De ſubjecto motus.* 306
Quaestio II. *De loco.*
Cap. I. *Quid ſit locus.* 309
Cap. II. *An præter locum extrinſecum detur*

tur intrinſecus. 313
Cap. III. *Per quid formaliter ſint in loco ſubſtantiæ ſpirituales.* 316
Cap. IV. *An poſſit res eximi ab omni loco.* 320
Cap. V. *An ſit poſſibilis corporum penetratio.* 323
Cap. VI. *An ſit poſſibilis corporum replicatio.* 325
Quaestio III. *De vacuo.*
Cap. I. *Quid ſit, & an ſit poſſibile vacuum.* 330
Cap. II. *An ſit vacuum in natura.* 332
Cap. III. *Utrum in vacuo motus eſſet.* 345
Quaestio IV. *De tempore.*
Cap I. *Quid ſit tempus, & quotuplex.* 349
Cap. II. *De Duratione, quid ſit, & quotuplex, & in quo differat creata ab increata* 354
Cap. III. *An duratio creata diſtinguatur à re durante; & tempore, cui correſpondet.* 356
Cap IV. *Utrum omnis creata duratio ſit ſucceſſiva.* 360
Quaestio V. *De Infinito.*
Cap. I. *Quid ſit, & quotuplex infinitum.* 367
Cap. II. *Quatenus infinitum categorematicum à ſyncategorematico diſtinguatur.* 369
Cap III. *An ſit de conceptu infiniti excludere terminum.* 374
Cap. IV. *Præcipuæ infiniti proprietates*

ex dictis deducuntur. 379
Sap. V. *Utrum in effectibus poſſibilibus ſit procedere in infinitum.* 389
Cap. VI. *An poſſit Deus infinitum in actu categorematicum producere.* 387
QUAESTIO 6. *De continui compoſitione.*
Cap. I. *An continuum permanens componatur ex Mathematicis indiviſibilibus.* 406
Cap. II. *An componatur continuum ex punctis inflatis, aut minimis naturalibus.* 414
Cap. III. *An ſint in continuo partes actu diſtinctæ.* 420
Cap. IV. *An continuum conſtet ex partibus infinitis.* 425
Cap. V. *Qua ratione continuetur, ac terminetur continuum.* 436
Cap. VI. *Quanta diviſio ſit poſſibilis in partibus continui, ubi totalis continui diviſio poſſibilis defenditur.* 444
Cap. VII. *De compoſitione continui ſucceſſivi.* 454
Cap. VIII. *De Rerum Inceptionibus, ac Deſitionibus.* 463

QUAESTIO VII. *De Motu locali.*
Cap. I. *Natura motus localis ex dictis elicitur.* 474
Cap. II. *An motus localis ſit primus, ac perfectiſſimus.* 477
Cap. III. *De motus velocitate, quid ſit, & quomodo lationes in ea comparentur.* 479

Cap. IV. *De motuum contrarietate, ubi An poſſit id moveri contrariis motibus.* 484
Cap. V. *An poſſit moveri corpus infinitum.* 487
Cap. VI. *An poſſit moveri punctum.* 492
Cap. VII. *Carteſianis legibus de motus natura rejectis veriores ſufficiuntur.* 501
LIBER IV. *Phyſicorum.*
De Reliquis motibus.
Quaestio I. *De Gen. & Corrup. ſubſtantiali.*
Cap. I. *Explicatur Generationis definitio.* 508
Cap. II. *Definitur Generatio viventis.* 512
Cap. III. *In qua potiſſimum actione generatio conſiſtat.* 515
Cap. IV. *De termino Generationis.* 5 9
Cap. V. *An, & quomodo Generatio unius ſit corruptio alterius.* 522
Cap. VI. *Utrum in generatione ſubſtantiali fiat reſolutio uſque ad materiam primam, ubi de ſubiecto materialium accidentium.* 526
Quaestio II. *De Alteratione:*
Cap. I. *Quid, & quotuplex ſit Alteratio, & an nullæ habeantur in ea corpuſculorum immiſſiones.* 547
Cap. II. *An, & cur Alteratio ſit ſucceſſiva.* 350
Cap. III. *Sitne alteratio motus continuus.* 553

Cap.IV. *De ſphæra activitatis alterativæ.* 559
Cap.V. *Quo pacto qualitas intendatur.* 573
Cap.VI. *Utrum gradus, quibus qualitas intenditur, ſint homogenei, an heterogenei.* 584
Quaestio III. *De conditionibus ad agendum requiſitis.*
Cap.I. *An requiratur ad agendum diſſimilitudo agentis cum paſſo.* 595
Cap. II. *An requiratur ad agendum diſtinctio agentis à paſſo; ubi de Antiperiſtaſi.* 607
Cap. III. *An requiratur ad agendum approximatio agentis.* 614
Cap. IV. *An quamlibet actionem reactio comitetur.* 624

PHY-

PHYSICÆ PERIPATETICÆ

PARS PRIMA

DE CORPORE NATURALI *IN COMMUNI.*

PROOEMIUM.

HIc ille eſt campus, in quo ſe ſe ita jactat, & ampullatur recens Philoſophia, ut laudem inventis ſuis veteri præripuiſſe dictitet; quàm enim multa rerum naturis minimè conſentanea priſcos Philoſophos, Ariſtotelem præſertim pronunciaſſe, quæ deinceps à poſterioribus bona fide accepta, & dignitatum loco habita, à recentibus Phyſicis ingenium naturæ, non naturam ingenio accommodantibus falsà, adulterina, mendaciique manifeſtiſſima comperiantur? Hinc illa Thomæ Cornelii gratulatio, quod noſtra demum tempeſtate deſcitum ſit à tyrannide (*Peripateticam doctrinam intelligit*) cui jam pridem ſcholæ mancipatæ ſervierant. *cui accinens Cardo-*

ſus opus phyſicum ambitioſo Philoſophiæ Liberæ vocabulo inſcripſit. Præclarè quidem, niſi mutaſſent verius jugum, quam excuſſiſſent; ut qui Ariſtotelem antea Dominum paſſi fuerant, longè illum quidem ultrà aleam ingenii poſitum, doctrinæque amplitudine, ac firmitate ſapientiſſimo cuique per tot ſecula probatum, Democritum ſibi, Anaxagoram, Epicurum imponerent, homines dubium an bene de re phyſica, peſſimè ſane de morali meritos; erutiſque ruderibus vetuſtatis, ſemeſum inde ſibi magiſtrum, ducemque veritatis effoderent. Equidem ut fatear multum Neotericis hiſce debere Philoſophiam, quod pluribus experimentis antiquitati ignotis abditam naturæ cognitionem amplificarint; iis tamen omnibus Peripateticæ diſciplinæ fundamenta aut diruta, aut labefactata, aut vel leviter concuſſa hactenus fuiſſe, id verò pernego; quamvis non eam inficias, pauca aliqua, quæ ad rei ſummam momentum non habent, & in quibus Ariſtoteles hominis potius, quam ingenii vitio aberrare à veritatis ſemita potuit, falſa demum potuiſſe deprehendi. Ne quis verò hæc putet ad arbitrium aſſeverari, inſtituti hoc demum noſtri erit in hoc opere demonſtrare: in quo non ea modo, quæ inteſtinis diſſidiis, metaphyſica plurimum, & acuminis ingeniique plena Peripatetici diſputant, verùm etiam quæcumque ex-

experientia muniti exteri objectant, ſolerter examinare, & ad liquidum pro mea imbecillitate perducere in animum induxi. Quod antequam præſto, ordinem prius integrum, quo Ariſtoteles in phyſicis progreſſus eſt, in medium afferre non pænitendum operæ pretium duxi; tum, qua potiſſimum ratione partiendam mihi conſtituo Phyſicæ totius tractationem, exponam.

Principiò duo librorum genera ab Ariſtotele accepimus, ut Græci Interpretes tradunt, quorum alii facili ſtylo expoſiti ſunt, & ita ad vulgi uſum accommodati, ut poſſint ſine magiſtri opera diſci: atque hi exoterici nuncupati, quaſi extranei, aut extraneis conſcripti. alii altius habent, ac difficilius dicendi genus, longeque à vulgi intelligentia, captuque remotum, utpote quibus gravior, ac ſubtilior Philoſophiæ diſciplina tradita ſit: atqui hi acroamatici dicti, quaſi auſcultatione, magiſterioque indigentes. Primi octo Phyſices libri acroamatici ſunt, qui propterea de Phyſico auditus inſcribuntur; eumque titulum ſibi ſpeciatim vendicant, quod totius ſcientiæ de natura, doctrinæque Peripateticæ fundamenta ponunt. Libri de Hiſtoria Animalium ſunt exoterici. Alii pro materiæ dignitate, & involuto, aut ſecus ſcriptionis charactere acroamaticis, aut exotericis annumerandi.

Porrò

Porrò librorum methodus, qua corporis naturalis contemplationem omnem exequutus Ariſtoteles eſt, ſic habet. Incipit, ut fas eſt, ab univerſalioribus; communemque corporis naturam primis octo libris explicat, in quibus principia, & cauſas, primamque & præcipuam naturalium rerum proprietatem, motum ſcilicet, ac quæcumque ad motum pertinent, examinat. Deſcendit deinde ad corporis naturalis ſubjectas partes, quas inter principem locum cælo tribuit; vel quia corpus eſt ſimplex: ſimplicia autem naturæ, doctrinæque ordine priora ſunt compoſitis; vel quia motus localis, unica, aut præcipua juxta ipſum cæli incorruptibilis proprietas, aliis motibus manifeſtior, atque adeo prior eſt. tum pergit ad elementa, reliqua ſcilicet ſimplicia corpora: quorum proinde omnium 4. libris, qui de cælo, & mundo inſcribuntur, naturam comprehendit.

Ex his gradum facit ad mixta. ſed quia communis eſt elementis, & mixtis tranſmutatio, tranſitus ſcilicet à generatione unius ad corruptionem alterius, ac vice verſa; duobus libris De Ortu rerum, & Interitu corruptibilis corporis rationem omnem indagat, ubi non ſolum de generatione, & corruptione, verum etiam de iis motibus, qui præeunt, aut comitantur generationem, quales ſunt alteratio, augmentatio, ac mix-

tio,

tio, imò & de ipſis rurſum diſſerit elementis, in quantum alterationis, mixtioniſque principia ſunt.

Procedit hinc ad mixta, atque incipit ab imperfectis, quorum naturam ſcrutatur per 4. meteorologicorum libros. tum tranſit ad perfecta, animata ſcilicet, ac viventia, quorum vim, ac proprietates generatim inveſtigat in 3. lib. de Anima. Ad ſingula deinde viventium genera progreditur, & primo ad vegetativa in duplici libro de plantis: 2. ad ſenſitiva in libris, qui extant, 4. de partibus, 5. de generatione, 10. de hiſtoria Animalium. Poſtremo; quia multæ erant animalium affectiones, quas in reliquis tacitus præterierat, has in peculiaria opuſcula digeſſit, quæ parva naturalia nuncupantur, ubi de ſenſu, & ſenſibili, de memoria, & reminiſcentia, de ſomno, & vigilia, de ſomniis; de divinatione per ſomnium, de longitudine, & brevitate vitæ, de reſpiratione, juventute, ſenectute, vita, & morte accuratiſſimè diſputat: atque his integram ſcientiæ naturalis tractationem abſolvit.

Equidem, Phyſicam univerſam in duas partes ita divido. Prima ſit de corpore naturali in communi, & quatuor libros continet, quorum primus principia corporis naturalis, alter naturam, & cauſas, tertius præcipuam ipſius proprietatem, motum præſertim localem,

quar-

LIBER PRIMUS
PHYSICORUM
De intrinſecis corporis naturalis Principiis.

QUÆSTIO PRIMA.

Num recté Peripatetica naturalis corporis principia adverſus Atomiſtas ſtatuantur.

PRÆSENS controverſia, quæ ab Ariſtotele profligata, & jam cum priſcis ante ipſum Philoſophis ſepulta videbatur, noſtro demum hoc ſeculo excitata ardere cæpit, & in utrumque acerrimis partium ſtudiis agitari; ex quo Teleſius, & Galileus in Italia, Gaſſendus, & Carteſius in Gallia, Baconus, & Digbeus in Britannia ingenti auſu, ſucceſſu, quam Paracelſus, qui jam pridem idipſum infeliciter tentaverat, meliore, illatis in Ariſtotelem ſignis, magnis animis, viribuſque Peripateticam doctrinam aggreſſi, depoſitam antiquorum, ac pene conclamatam ſententiã revocare, & publico ſuadere conati sũt. ex his tamen alii nudis veterum

terum veſtigiis inſtitere, ut Gaſſendus, qui veterum Epicuri Philoſophiam ſolis ad eam diem Lucretii carminibus contentam, lectamque dumtaxat in linguæ, ac poeſeos honorem, ab atheiſmi ſordibus purgatam Phyſicis commentariis illuſtravit. alii novitatis amantiores novam de integro ſciendi methodum, novam Philoſophiam, imò & novam rerum naturam cudere de ſuo præoptarunt, ut Renatus de Cartes, acutiſſimi ſine dubio ingenii vir, futuruſque ingens æque Phyſicus, ut egregius Mathematicus, niſi omnia docere, nihil diſcere voluiſſet, magnamque potius famam, quam bonam adamaſſet. Et quia ſemper ad nova concurſus fit, non pauci deinceps conſecuti eiuſdem notæ Doctores atomiſticam hæreſim uſque eo amplificarunt, ut non deſint, qui dictitent, futurum aliquando, futurum brevi, ut reponat Ariſtoteli Democritus acceptam olim ab eo cladem, ſcholarum ſcilicet ſolitudinem, deſuetudinemque doctrinæ. Sed non eſt tamen nobis in tantum irata veritas, non erit unquam poſteris, ut videntes, volenteſque pro Epicureis atomis, aut Carteſianis elementis nomen Peripateticum exuamus. Interim ut eſt Ariſtotelicorum natio non facilis expugnatu, ubi ingenio decertetur, ne reliqua hinc eſſet ſpes ulla victoriæ, à ſpeculatione ad experientiam, à mente ad manum provocarunt; & pluſculis in lucem prolatis experimentorum manipulis, ipſam ſe naturam inter inutiles Scholaſticorum concertationes jactatam, ac pene naufragam tenuiſſe demum, ac veluti portu quodam ſecuram excepiſſe gratulantur. Verum hæc omnia utrum ita procedant, ut narrant, periculum in hac prima quæſtione faciemus: in qua quidem latius aliquanto verſabimur, quam ſoleant vulgò Noſtri, propterea, quod maximi ea momenti ad reliqua ſit, cum totius naturæ fundamenta ſcrutetur, quæ ſi conſtant, tutus erit in reliquis labor, univerſaque iis ſuperſtructa Ariſtotelis doctrina conſtabit.

CA-

CAPUT I.

Principii Phyſici notio declaratur.

PRincipium univerſim 5.met.t.co.1. dicitur *primum id, unde aliquid aut eſt; aut fit, aut cognoſcitur*: quæ quidem notio omnia ea complectitur, quibus nomen principii tribuitur. duo igitur principium habet, alterum ut ſit primum, quæ eſt ratio negativa excludens aliud ante ſe in eadem linea principiandi. alterum, ut ſit id, unde aliud, quæ eſt ratio reſpectiva importans habitudinem prioritatis ad alia, quæ ipſum conſequantur. Sed iſta prioritas latiſſimè accipienda non ſolum ut ſonat conſtitutionem,& cauſalitatem,verùm ut ad locum etiam,ac tempus extenditur: in qua tamen poſtrema acceptione caſtigatior locutio non principium, ſed initium uſurpat; ex quo Conc. Tolet. concedens Patrem divinum Filii principium eſſe, negat eſſe initium, quod tempore non antecedat.

Deinde ad tria pertinet principiatio, ad eſſe rei,ad fieri,ad cognoſci. primo modo in ſententia Ariſtotelis materia,& forma corpus naturale principiant;2.modo,etiam privatio;3.præmiſſæ concluſionem. Hinc apparet,quid interſit inter principium,cauſam,& elementum. Latius enim patet principium,quam cauſa & cauſa,quam elementum. nam punctum eſt lineæ principium, non cauſa: privatio eſt principium, non cauſa mutationis. elementum verò eſt id,ex quo tanquam primo inexiſtente componitur aliquid,ut literæ b, & a, ſunt elementa ſyllabæ ba. at non omnis cauſa eſt ſui effectus pars conſtitutiva, nec proinde elementum.

Principia rei naturalis, quæ hic quæruntur, ab iſta univerſalitate deſcendunt,& 1.phyſ.t.co. 42. dicuntur, *quæ neque ex aliis, neque ex alterutris*

parte ſubjectiva, ex qua conſtituitur. Rurſus omnia, quæ ex his fiunt, ſunt omnia entia naturalia, quæ verè, & ſimpliciter fiunt: fiunt autem propriè nòn abſtracta, ſed concreta, & ſuppoſita, non forma, ſed totum, non anima, ſed animal. Poſtremò omnia entia naturalia hic ſupponuntur diſtributivè quidem, ſed ſecundum diſtributionem accommodam; eſt enim ſenſus, quod omnia conſtent ex principiis ita, ut tota compoſitorum collectio fiat ex tota collectione principiorum, ſed hoc deinde compoſitum ex his principiis, aliud ex aliis: qua ratione dicitur bonum eſſe, quod omnia appetunt, unumquodque ſcilicet ſuum.

Ex his omnibus demum apparet principia phyſica rei in facto eſſe confundi omninò cum elementis. hinc apud Philoſophum ignis, aer, aqua, terra, non elementa ſimpliciter, ſed cum addito, vulgata ſcilicet elementa appellantur. cæterum propriè dicta elementa non ſunt in ſchola Peripatetica, niſi materia, & forma, ut 5. met. t. co. 4. ex aperta Ariſtotelis doctrina Averroes nòtat.

CAPUT II.

In quacumque ſententia tria debere aſſignari naturæ principia in fieri, materiam, formam, privationem, duo in facto eſſe materiam, & formam, demonſtratur.

ODium in Ariſtotelem uſque adeo adverſarios pleroſque tranſverſos agit, ut quæcumque ab eo dicta ſunt, cavillari non deſinant; jure, an injuria, nihil morentur. Eſt recentior Philoſophus Cardoſus, qui triſaucia hæc principia appellat, parumque abfuit, quin Cerberum naturæ diceret: nugatores nos vocat, quod magis Ariſtotelis authoritatem, quam rationes perpendimus: noſtram demum Phyloſophiam monſtroſam nuncupat, excuſſuramque jure Democrito

crito riſum, Heraclito fletum, ſi viverent. hac ille libertate, qua opus ſuum inſcripſit, ſeu licentia verius in immeritos debacchatur. Equidem cenſeo, quæcumque tandem ſententia ſupponatur, demonſtratum ab Ariſtotele fuiſſe, ad tria redigi debere rerum naturalium principia in fieri, ad duo in facto eſſe; atque adeò bonum hominem in Hebraicis magis myſteriis, quam in Philoſophicis verſatum cardinem diſſenſionis inter Peripateticos ex una parte, & Democriticos, aut Carteſianos ex altera, quæ in hoc certe puncto nulla eſſe debet, neutiquam tenuiſſe.

Igitur Ariſtoteles 1. phyſ. à t. co. 42. hoc diſcurſu primùm oſtendit tria eſſe principia. quæ fieri ſubſtantiæ naturalis conſtituunt. Ex rerum naturalium principiis aliqua ſint oportet contraria; atque hæc duo ſunt, quibus tertium ſubſterni neceſſe eſt. termini enim mutationis neceſſariò ſibi invicem contrariantur, quia ex uno fit tranſitus ad alterum, adeòque unus alterum pellit, quod eſt proprium contrariorum. Deindè principia rem naturalem componunt, proindeque non omnia contraria eſſe poſſunt, quæ ſcilicet apta non ſunt conſtituere, ſed interimere. Prçtereà omnis contrarietas exercetur relatè ad tertium, quod ſit utriuſque ſubiectum, & neutri contrarietur, ut conſtat inducendo per omnia contraria. Supereſt igitur, ut 3. ſint rerum naturalium principia in fieri, duo contraria, poſitivum alterum, quod dicitur Forma, negativum, quod appellatur Privatio, ſubſtratum utriuſque, quod Materia nuncupatur.

Vis huius probationis evidens erit, ſi ſolùm ſimplices quædam, & ab omnibus receptæ notiones ſupponantur. Prima eſt mutari rem dicimus, cum aliter ſe habet ac ſe habebat anteà. quare mutationem ad modum tranſitus concipimus, quo res prçſuppoſita vel accipit, quod non habebat, quæ eſt mutatio acquiſitiva: vel amittit, quod habebat, quæ eſt mutatio deperditiva. re-

qui-

quiritur ergo ad mutationem, ut res aliquid habeat, & non habeat, non quidem ſimul, ſed ſucceſſivè. aut enim habet aliquid de novo, & jam id ipſum antea non habuit: aut de novo aliquid non habet, & jam id ipſum prius habuit.

Secunda eſt. Materiam dicimus rem illam, quæ tranſit, & progreditur ad aliquid acquirendum, vel amittendum; ea enim toti mutationi ſubſternitur, quod eſt proprium materiæ.

Tertia eſt. Formam dicimus, quæ de novo acquiritur, eſtque poſitivus mutationis terminus; cum enim nomen formæ ſonet actum, ſeù actuativum ſubiecti, id quod acquiritur, ſubiecto advenit, illudque perficit, ac determinat ad certam entis, aut denominationis ſpeciem.

Quarta eſt. Privationem dicimus carentiam formæ in ſubiecto apto nato habere formam. ſic carentiam lucis in aere privationem appellamus; aer enim, dum lucem non habet, adhuc eſt natus habere lucem.

Ex his demonſtratur propoſitum. Principia mutationis naturalis in qualibet ſententia ſunt tria enumerata. ſed principia rei naturalis in fieri non ſunt, niſi principia mutationis naturalis. ergò principia rei naturalis in fieri ſunt tria enumerata. minor pertinet ad ſtatum quæſtionis, quam propterea ſi quis negat, ſimul fatebitur in alio, quàm intenderant, ſenſu peripateticos impugnaſſe. maior oſtenditur. Principia mutationis ea ſunt, quæ conceptum primum mutationis ingrediuntur, & ſine quibus mutatio neceſſe poteſt, nec intelligi. atqui mutatio, ut ex eius notione conſtat, importat rem, quæ tranſit, terminoſque contrarios, ex quorum altero ad alterum tranſit: res autem, quæ tranſit, materia, terminus poſitivus forma, negativus privatio nuncupatur. ergo iſta tria conſtituunt, & principiant mutationem; quod erat demonſtrandum.

Id ipſum ut planius fiat, exemplifico prius in arte-

Mercurii non habuerit, & fuerit aptum ejuſdem ſuſceptivum: quòd vero columna fuerit, aut telamon, omninò contingit, nec quidquam mutationi confert, quæ perinde haberetur, ſi lignum nullius figuræ prius extitiſſet. Similiter ſi ſupponantur atomi, quales in Chao, nondum Deo, vel caſu ordinante diſpoſitas, Heſiodus fabulatur, cùm primùm in certas ſeries deſcriberentur, ut res iſtas naturales conflarent, mutatio haberetur rigoroſa, quam non aliud, niſi mera diſpoſitionis privatio præiret.

Jam vero per ſe quiſque nullo negotio deducet ex dictis, principia rei naturalis in facto eſſe ac permanentia cum re, quæ fit, non eſſe niſi duo, materiam, & formam, privatio enim eſt terminus rejectus, quęque ut componat primum rei fieri, rem certe ipſam non componit, neque ejus conceptum ingreditur; quis enim explicando hominem, aut brutum, aut aliud quodvis naturale corpus, ad privationem, & non eſſe confugiat? Et hoc voluit Ariſtoteles 1. phyſ. t. 66. dum privationem vocat principium per accidens; quia licet pertineat ad fieri rei per ſe, fieri tamen per accidens eſt ad eſſe rei, vel quod potuerit res eſſe ſine mutatione, & tranſitu; vel quod poſſit intelligi res eſſe, non intellecto, quod fiat.

Audiendi nunc demum adverſarii ſunt, ſi quid habent adverſus poſita. Opponunt igitur 1. Quod conſtat ex partibus invicem pugnantibus, eſt chimæricum compoſitum. at res in fieri componitur ex privatione, & forma, ergò res in fieri eſt chimæra. Confirmatur. privatio & forma non ſunt ſimul, nec una ſine altera mutationem conſtituit. dum ergò eſt privatio, non eſt forma, nec proinde mutatio, quæ utramque involuit; & dum eſt forma, non eſt privatio, atque eadem ex ratione nec mutatio: quare nunquam eſt mutatio, & fieri, cujus adeo fruſtrà principia inquiruntur.

Secundo. Generatio, & fieri nec eſſe poteſt, nec intelligi ſine efficiente, & fine; quodcumque enim fit, ab alio fit, & propter aliquid fit. ergo conceptum generationis, & fieri non tria ſolùm enumerata, ſed efficiens quoque, ac finis ingreditur.

Tertio. Tam materia eſt privata forma, quam forma materia. ergo non ſolum privatio formæ in materia, verùm etiam privatio materiæ in forma erit principium rei naturalis in fieri. neque valet, ſi reſpondeas, formam non præſupponi ad mutationem; etenim primò in reſurrectione anima rationalis ſupponitur ad hominem redivivum. Secundò eadem anima ſupponitur in nutritione, & aggeneratione novarum partium.

Mitto alia faciliora, quæ obiicit præſertim Cardoſus, ut quod de ente per accidens non ſit ſcientia, quæ eſt Philoſophi mens 6. met. ab ipſo operoſe citatus. quod ſi, inquit, accidens (non diſtinguit homo metaphyſices non ſatis gnarus inter accidens, de quo eſt ſine dubio ſcientia, & ens per accidens, quod ſub ſcientiam non cadit) à nulla ſcientia conſideratur, multo minus privatio.

Reſp. ad primum, chimæram conſtare ex contradictoriis ſimul verificatis non ſucceſſive, ut eſt in caſu: neque inſtes, omne compoſitum involuere partes ſuas ſimul exiſtentes; id enim verum eſt de compoſito phyſico, qualis eſt homo, non de logica denominatione, qualis eſt denominatio mutati importans unum de præſenti, formam ſcilicet acquiſitam, alterum de præterito, privationem nim. deperditam Ad conf. dico, mutationem haberi dum eſt forma, & non eſt, ſed fuit immdiate ante privatio. & dum arguitur: habetur nunc ſola forma, & non privatio: ergò non habetur mutatio, quæ utramque importat; dico, argui à poſitione definitionis ad deſtructionem definiti; antec. enim

enim eſt definitio mutationis, de cujus ratione eſt, ut ſubiectum habeat formam, qua immediate prius carebat;

Ad 2. generatio ſumi poteſt, ut eſt mutatio; atque ita nec efficientem, nec finalem cauſam involuit in ſuo conceptu formali, ſed ſubjectum dumtaxat, ac terminos. poteſt deinde ſumi, ut eſt actio; atque ita definitur per cauſas, à qua eſt, & propter quam eſt. ſed neque ita iſtas cauſas intrinſecè involuit, ſed extrinſecè ſolum eas connotat, ut omnis relatio terminum non ex quo eſt, ſed ſine quo non eſt; nec cognoſcitur: at non ſic mutatio principia requirit; cum enim ſit tranſitus, formaliter illa tria includit, ex quibus eſt.

Ad 3. reſponſio ibi data rectè procedit. prima eius improbatio non valet; reſurrectio enim non eſt naturalis mutatio hic definita, nec ſecunda; nam per accidens eſt præſuppoſitio formæ in homine, ut videre eſt in reliquis viventibus habentibus animam materialē, ac diviſibilem, in quibus ſimul cum addita nova parte materiæ nova item acquiritur pars animæ. Præterea in utroque caſu duplex mutatio, & tranſitus conſiderari poteſt: alter, quo materia ex non animata fit animata: alter, quo anima ex non animante fit animans aut materiam, aut novam materiæ partem: & in hoc ſecundo tranſitu anima induit rationem ſubjecti.

CAPUT III.

Declaratur ſtatus quæſtionis præcipua, & authorum circa eam placita enarrantur.

Ex hactenus oſtenſis perſpicuum eſt, quæſtionem præſentem non eò ſpectare, ut videamus, an tria ſint rerum naturalium, mutationiſque principia, materia ſcilicet, forma, &

privatio; hæc enim communia eſſe debere cuicumque ſententiæ, ſatis ex dictis liquet; & ſi qua in hoc diſſenſio, de voce erit. imo vero communia ſunt omnibus nomina generationis, & alterationis cum notionibus ſubjectis ab Ariſtotele traditis omnes enim generationem admittunt, quæ ſit mutatio totius in totum, nullo ſenſibili remanente, ut tum ex ligno ſit ignis, & univerſim quoties corpus ità mutatur, ut aliud ens ſimpliciter à præcedenti ad ſenſum exiſtat. Omnes etiam alterationem agnoſcunt, quæ ſit mutatio in paſſionibus contrariis, aut mediis, manente eodem ſubjecto ſenſibili, ut cum aqua manens ſubſtantialiter eadem, ex calida ſit frigida; aut è converſo.

Diſſidium eſt, quid rei materia ſit, quid forma. an ſcilicet materia pars quædam phyſici compoſiti, ſubſtantialis quidem, ſed ſubſtantialiter incompleta, ita ut quomodocumque partes ipſius minimæ per mutuam habitudinem diſponantur, non ſint natæ ſe ſolis ſubſtantiam ullam naturalem componere, ſed complementum expectent à forma, quæ ſit ſubſtantia quædam, & ipſa partialis abſoluta, de novo ſecundum eſſe ſimpliciter per phyſici agentis efficacitatem producta, materiamque ſua actualitate determinans, ut cum ipſa lignum potius, quàm ignem, plantam, quam animal conſtituat: quæ eſt omnium Peripateticorum ſententia. An verò materia ſit corpus ſubſtantialiter omninò completum, ac perfectum, quodque ut varias induat rerum phyſicarum ſpecies, ac naturas, non indiget, niſi nova, diverſaque ſuarum partium minimarum, individuarumque diſpoſitione, ordine, ac ſitu. in quibus unis tota abſolvatur naturalium corporum forma: quæ eſt opinio Atomiſtarum.

Atque hinc oppoſita generationis, & alterationis apud noſtros, exteroſque ſecundum rem acceptio. noſtri enim generationem contendunt

non

non eſſe præciſam mutationem ſecundum ordinem, ſtructuramque partium materiæ, ut contingit in artefactis, ſed eſſe actionem phyſicè productivam totius per hoc, quòd partem eiuſdem formalem, novamque ſubſtantiam abſolutam, facientem ad eſse compoſiti, de novo producat. Uno verbo: generationem noſtri poſitionem ſolum novam eſſe opinantur. Similiter alterationem Peripatetici volunt eſse qualitatis, quam à ſubſtant ia non ratione ſolum, ſed re diſtinguunt, rigoroſam productionem, Atomiſtæ ſolam extraneorum corpuſculorum introductionem, quæ corporis ſtatum, formationemque potiſſimam non immutet, ut cum in lignum, igneæ atomi complures migrant, partium ligni conſtructione non diſſoluta.

Statu quæſtionis ita declarato, enumerandæ ſunt Authorum Ariſtotelicis adverſantium ſententiæ, eæ præſertim, quæ id temporis vigent. quid enim ſenſerit Parmenides, & Meliſsus de uno rerum, eodemque immobili principio ſive finito, ſive infinito, quid Thales, quid Heraclitus, aliique quorum figmenta retulit, ac rejecit in 1. phyſic. lib. Ariſtoteles, nihil equidem in pręſenti moror. facilè enim per ſe ruunt nec dum ex tam multis novatoribus diſcipulum meruere, qui depoſitas ipſorum partes ſublevaret, præterquam Thales in eo, quod aquam ſtatuit unicum, & univerſale rerum principium, ab Elmontio, aliſque paucis defenſus: quos tamen ex iis, quæ dicentur adverſus alios facilè quiſque per ſe poterit refutare. Mitto pariter ſcutari, quid Plato, quid Pytagoras ſub allegoricis ſcilicet involucris occultum voluere, dum prior magnum parvum, & ideam, alter numeros parem, & imparem naturæ principia ſtatuerunt.

In quatuor igitur claſses Atomiſtarum (hoc nomine Doctores omnes non Peripateticos vul-

go jam comprehendimus) ſententias diſtribuo, quas oporteat ſigillatim excutere, ac refutare. Primam implent Democritici omnia ex atomis componentes ſecundum figuram dumtaxat, ſitumque & ordinem diverſis, huc revoco Anaxagoram, qui ſubſtantialem præterea differentiam in atomis agnovit. In altera ſunt Carteſiani ſpecialem in hac ipſa atomorum diſpoſitione, ac figura modum ſervantes, atomoſque materiæ, ſive, ut ipſi malunt, particulas quà rotundas, qua ſtriatas, qua varias, prout vacui implendi neceſſitas poſtulat, afferentes, ut licet reverà Democriticorum appendix, novam tamen ſectam excitaſſe de integro, & videantur vulgo, & ipſi magnificè glorientur. Tertiam claſſem Chymiſtæ inſtruunt ex tribus omnia principiis, atque elementis, ſale, ſulphure, & mercurio conſtituentes. In quarta claſſe quoſdam repono, qui cum Democrito, & Atomiſtis revera ſentientes de corporum naturalium ex puris atomis aliter, & aliter combinatis compoſitione, materiam tamen, formam, & privationem cum Ariſtotele loquuntur, putantque hanc fuiſſe germanam Philoſophi mentem, & oppoſitam, quam Peripatetici omnes tuentur, ex Arabum intrepretum fæce, colluvieque fluxiſſe. Singulas iſtorum hypotheſes fuſius non expono; præſtat enim eas in capita coniicere, ac ſigillatim explicatis ſuas cuique impugnationes apponere.

CAPUT IV.

Veterum Atomiſtarum ſententia à recentioribus emendata exponitur, & reiicitur.

Veteres Atomiſtæ hi præcipuè numerantur, Anaxagoras, Leucippus, Democritus, Epicurus, Anaxagoras atomos, particulas

las nim. materiæ individuas, phyſicè, an mathematicè, non conſtat, infinitas, diverſæque ſubſtantiæ, ac naturæ ſtatuebat, & unicuique naturali compoſito reliquorum atomos ingerebat, quaſi panſpermiam, ſeu generale ſeminarium: cum enim ex quolibet fieri poſſit quodlibet, & nihil ex nihilo, neceſſe eſt, ut quodlibet, in quolibet lateat. quare non erit aliud generatio carnis ex alimento, v.g. quam eductio carnearum atomorum in alimento latentium, ita ut iſtæ præ aliis ſenſibilem apparentiam induant; quamquam & aliæ maneant, non tamen ſentiantur.

Reliqui plenum, & inane conſtituebant rerum principia. plenum in atomos item infinitas dividebant non natura, & eſſentia, ſed figura tantum diſtinctas, ut aliæ ſphæricæ, aliæ quadratæ, aliæ pyramidales eſſent, ex quarum diſpoſitione varia aliæ, atque aliæ exiſterent rerum formæ. inter eas vacua quædam ſpatiola diſſeminabant: verebantur enim, ne, ſi plena forent omnia, motus fieri neutiquam poſſet, quia cum hic fiat per corporis ingreſſum, ubi antea non erat, ſi locus omnis plenus eſſet, non fieret ſine penetratione latio.

Hactenus utcumque tolerabiliter philoſophati, illud intolerabile, & impium addebant, atomos in Chaos indigeſtum primò commixtas & continenter agitatas, nullius providentiæ conſilio, nutuque, caſu dumtaxat obſtetricante, in hanc univerſitatis pulcherrimam diſpoſitionem demum incidiſſe. in quò quidem placito contrarium habuere Anaxagoram commendatum propterea ab Ariſtotele 1. met. t. co. 21. comparatumque ad illos, ut ſobrium ad ebrios. Contrarios à fortiori habent recentes Atomiſtas, qui ſane, & probi viri ſunt, & Philoſophi ingenioſi, caſus autem Democriti, & Fidei divinæ, & naturali Philoſophiæ manifeſtè adverſatur.

In præſenti miſſam facio quæſtionem de vacuo diſſeminatò, quod ea ad præſens inſtitutum non pertinet, & commodius verſabitur in tertio libro, ubi univerſim de vacuo. Jam ut iſtius ſententiæ improbationem aggrediar, in duas eam partes ſecerno. in prima homogeneas Democriti: in altera heterogeneas Anaxagoræ atomos examino.

§. I.

Atomi ſubſtantialiter ſimilares à rerum principiatione excluduntur.

Sit prima hujus ſententiæ improbatio, pro qua unum ſuppono, quod fortaſſe nec adverſarii negabunt, omnia Deum ad purum purumque arbitrium non adminiſtrare; ſed eſſe in ipſa natura effectuum naturalium cauſas, quas providentia ſequitur, & Philoſophia indagat. quare ſatis ineptus is cenſeretur, qui eorum. quæ accipunt in natura, non aliam cauſam præter Dei voluntatem aſſignaret, qua una ſcilicet lepido ſane compendio, tota Philoſophia abſolveretur. Ratio hujus ea videtur eſſe, quod artifex ſapientiſſimus, qualis eſt procul dubio Deus, operis ſui perfectioni conſuluit, quantum potuit. certe id omnes de ipſo præſumimus; adeoque connaturalius eſt, ut perfectum univerſum conſtituerit. atqui perfecta natura non eſſet, niſi motuum ſuorum rationem, ac principium in ſe haberet: imo nec eſſet natura, quæ per motus principium definitur.

Conf. ex conatu, quo omnes naturaliter movemur ad intrinſecam cauſam effectuum naturalium inveſtigandam: qui conatus fruſtra eſſet, ſi nulla eſſet in natura intrinſeca eorum cauſa, ſed omnia unicè penderent ab extrinſeca Dei voluntate: quare fruſtra ad atomos

tali-

taliter figuratas confugerent Democritici, ad ſua elementa Carteſiani, ad ſua principia Chymiſtæ; cum ſatis eſſet dicere, omnem motum immediatè à Deo effici ad præſentiam corporum quòd ita, & non aliter, ſtantibus his, decreverit operari. Atque hinc ulterius fieret, nihil eſſe naturale, nihil violentum, nihil ſupra, nihil præter naturam; quià nullus ſcilicet motus, nullus ſenſibilis effectus à particulari natura, tanquam à proxima cauſa ex intrinſecis ſuis taliter exigente penderet. Conſtat igitur veritas propoſitionis ſuppoſitæ, effectuum videlicet naturalium eſſe cauſam in natura, cujus oppoſitum conatus Philoſophiæ irritos redderet, inverteretque notiones omnes à naturæ ipſius authore omnibus planè hominibus inſitas.

Hanc hypotheſim ad propoſitum ità deduco. Niſi eſſet ſpecifica; & ſubſtantialis diverſitas in partibus componentibus naturale corpus, effectuum naturalium nulla eſſet ratio in natura. conſ. ex ſuppoſitis, & probatis eſt falſum. ergò, & antecedens. conſ. majoris oſtenditur; quià ſic tota ratio naturalium effectuum eſſet figura, ſitus, & ordo partium primarum componentium. Vel ergo iſtæc ſunt natura ipſarum partium, vel à natura partium, vel neutrum. Si aſſeratur hoc tertium, ſequitur poſitum abſurdum, quod effectuum naturæ non ſit ratio in natura; cum enim hæc omnia naturæ acciderent ab agente extrinſeco ad merum arbitrium diſponente, nihil intrinſecum eſſet ultima ratio naturalium effectuum: atque adeò effectus non naturales, ſed caſuales eſſent, & arbitrarii, ſpectata ſaltem corporum eſſentia, & exigentia. Si dicatur ſecundum, adimittitur ſubſtantialis diverſitas; ſi enim A exigit figuram rotundam, ac reiicit quadratam, neceſſe eſt, ut ſpecie, ac natura diſtinguatur à B exigente quadratam, ac reiiciente rotundam, ut manifeſtum eſt ex notione entitativæ, ac ſpecificæ diſtinctionis. Primum non po-

teſt afferi, & ſi afferatur, adhuc obtinetur propoſitum. nam figura quælibet ſeparabilis eſt à corpore per diviſionem; atque adeo non poteſt eſſe natura ipſius. Deinde hoc dato, conficitur intentum. figura enim, ſitus, ordo atomorum eſt diverſus, at natura atomorum eſt figura, ſitus, ordo earundem, ut ſupponitur. ergò natura atomorum eſt diverſa.

Confirm. poſſibilis eſt entitativa diverſitas corporum; tùm quia nulla ratio oppoſitæ impoſſibilitatis apparet. tum quia Deus ex infinita ſua perfectione habet, ut ſit diverſimodè à creatura participabilis, nec ſolum à ſpirituali, verùm etiam à corporea ſubſtantia. quare ut poſſibilis eſt in Angelis latitudo entitativa, ita & in materiali natura. At verò dari etiam de facto iſtiuſmodi diverſitatem, probari poteſt primò, quià ſi Deus diverſas ſubſtantialiter naturas condidiſſet, ut potuiſſe dictum eſt, non alia diverſitatis hujuſmodi haberemus argumenta, quam quæ habemus de facto. & quamvis hæc ratio communis etiam contrariæ ſententiæ videatur; inficiari tamen nemo poterit probabilitatis pondus majus eſſe pro noſtra, quæ ſanè perfectius ſtatuit univerſum, authoriſque ſui magis manifeſtativum.

Deindè quemadmodum diverſæ naturæ, ſi eſſent, ſuas quæque proprietates exigerent; ità & proprietates diverſæ ſuas quæque naturas petunt, adeòque ſine iis naturaliter eſſe non poſſunt. Sit enim poſſibilis ſubſtantia ignis ab aquæ ſubſtantia entitative diſtincta, & hujus ignis ſit proprietas ſummus calor; hujus aquæ ſumma humiditas: quemadmodum ejus ignis exiſtentia ſummum calorem arguit, & exiſtentia ejus aquæ ſummam humiditatem, ita ex calore ſummo infertur ignis ab aqua diverſus, & ex ſumma humiditate infertur aqua diverſa ab igne.

Id ipſum ulterius apparet ex diſcrimine inter natu-

naturalia, & artefacta, quod priora ſcilicèt perfecta ſunt, poſteriora imperfecta, idque habent ab opificis varia conditione. natura quidem cum ſit ars Dei, infinitè potentem habet opificem, quique valeat non modò motum, ſed & internam propenſionem ad motum, ejuſque principium imprimere; at vero creatus artifex ſatis limitatæ virtutis principium operandi ſupponit in ſua materia, non facit: quare applicando ea ipſa naturæ principia poteſt artificiales motus inducere, ſed modo quodam imperfecto; quià ſpeciale principium non inſerit, ſed ab alio jam inſitum adhibet, nec ſine aliqua violentia. hinc ut ars creata differentiam ſolum accidentalem in ſuis operibus faciat; ars certe increata diverſitatem faciet ſubſtantialem in ſuis.

Poſtremò experientia ipſa videtur id confirmare. quædam enim naturæ ſuam aliquam proprietatem ſemper ab intrinſeco reparant, redeuntque quantum poſſunt, ad idem. exemplum habes in figuris, ex quibus certam ſibi expoſcunt non ſolum animata, verum etiam pleraque inanimata. at vero quod ſemper contingit, naturale eſt. naturale autem eſt à natura, igitur natura unius non eſt in alio; aliter idem in omnibus contingeret.

Sit ſecunda ejuſdem ſententiæ improbatio, pro qua alteram hypotheſim præmitto, dari ſcilicèt in corporibus continuitatem, neque vero ea conſtare ex atomis diſſolutis, ac ſola contiguitate coniunctis, quod quidem in corporibus ſolidis videtur patere ad ſenſum; quis enim ferrum dicat habere partes disjunctas, reſolutaſque veluti farinam in pulviſculum; de fluidis hoc idem probabitur, ubi de aquæ elemento; adverſus Recentiorum, præſertim Roberti Boyle conatus in iſta partium diſolutione continenter motarum fluiditatem ſtatuentis. Et puto equidem diſſolutionem ejuſmodi nec expe

indifferente ad quamcumque figuram pro modo diviſionis accipiendam. Rurſus, ut admittam aliquas eſſe atomos diſſolutas ex corporum attritione reſilientes, non tamen illæ corpus aliquod naturale componunt; argumentum verò atomos dumtaxat loquitur actu corpora conſtituentes, ac diſtinguentes. Alia nonnulla de hoc ipſo dabimus, ubi quatuor vulgata elementa non ſecundum ſolas figuras invicem diſcriminari cum Philoſopho demonſtrabimus.

§. II.

Nec poſſunt rerum principia mera atomi eſſe ſubſtantialiter quamvis heterogenea.

OPinio atomos ſtatuens diſſimiles in natura minus improbabilis eſt præcedente. Poteſt tamen dupliciter procedere. primò ut cujuſque rei ſpeciales ſint atomi conſtitutivæ, totidemque proinde atomorum naturæ, quot corporum; atque ita videtur ſenſiſſe Anaxagoras. Secundò ut certæ ſint differentiæ atomorum, ex quibus deindè variè combinatis reliqua exiſtant. atque has differentias quatuor vulgatis elementis contineri ex antiquioribus cenſuit Empedocles, cui Neoterici plures ſubſcribunt. Addunt alii quintum ſpeciale, quod animata conſtituit, & vivificat.

Anaxagoræ ſententiam pluribus Ariſtoteles impetit; pleraque tamen concludunt ad hominem. Quæ abſolutè rem conficiunt ſunt fermè iſta. 1. Omnes ſupponunt, inter quos Anaxagoras, de rebus naturalibus poſſe haberi ſcientiam, quæ tamen nulla eſſet in hac ſententia. cum enim res ſciri non poſſit, niſi cognitis ejus principiis: hæc verò, ſi infinita ſunt, cognoſci non poſſint; conſequens eſt, ut rei naturalis juxtà Anaxagoram ex infinitis principiis conſtitutæ nequeat eſſe ſcientia, Conſ. non poſſumus

ali-

de terra plerique contendunt, omnia mixta, in quibus eſt illius elementi prædominium, pari virtute pollerent: quod falſum eſt. Habetur ergò in magnete vis quædam, & natura ab omnibus ſimul elementis diſtincta. neque moror in præſenti, utrum magnetica attractio fiat per atomorum effluvia, an per Peripateticam qualitatem; unum illud contendo, ſive ſubſtantia, ſive accidens ſit, quod emittitur, principium aut impulſivum, aut productivum ſola elementa non eſſe. Idem dicendum de reliquis mixtis, in quibus multæ ſunt qualitates, quæ occultæ appellantur, nec poſſunt probabiliter dici manare ex elementis.

Secundo. Mixta inter ſe ſubſtantialiter, & entitativè differunt, ergò non ſunt mera elementorum congeries. antecedens conſtat; non minus enim diſtare videtur mixtum à mixto, quàm elementum ab elemento. eadem igitur ratione, qua hæc ſententia ſubſtantialiter diſtinguit naturas elementares, debet mixtorum naturas pariter diſtinguere. conſequentia prob. etenim rectè Commentator 3. cæl. com. 72. *Regula eſt, quod à cauſis, quarum natura eſt eadem, & non differunt, niſi ſecundùm magis, & minus, non ſequitur, niſi una natura diverſa ſecundum magis, & minus*. & hoc eſt, quod communiter dicimus, magis, & minus ſpeciem non variare. ſubjectum enim magis calidum ſpecie non differt à minus calido ſecundum calidi rationem. mixta autem juxta ſententiam, quam impugno, non differunt, niſi quia unum habet plus de igne, aliud plus de terra, &c. non ergo ſpecie differunt: aut ſi differunt ſpecie, quintam habent præter elementa naturam. Conf. differentia ſubſtantialis non eſt ſecundùm accidens. atqui varia diſpoſitio elementarium corpuſculorum accidens eſt. ergò non poſſunt per eam mixta ſubſtantialiter variari: min. prob. neque enim plus habet de ſubſtantia diſpoſitio iſta

ele-

elementorum in mixto, quàm lapidum in domo: hanc verò quis ſubſtantiam appellet, niſi qui vocis hujus poteſtatem ignoret?

Tertio. non poteſt non eſſe violenta, ac minimè durabilis corporum habentium oppoſitas inclinationes colligatio, niſi alia ſuperior iis apponatur natura, cui ſerviant, quæque ipſa in officio virtute ſua contineat: ut videtur ex terminis ſuaderi. unumquodque enim agit juxta ſuam naturam, quantum poteſt. quare & ignis ſurſum evolabit, terra deorſum concidet, atque ita reliqua, niſi ſpeciali mixti natura cohibeantur. Exemplum habes in artefactis minimum propter hoc durabilibus, atque etiam in iis, quæ mixta dicimus imperfecta, in quibus quia integra ſervantur elementa, nec ad ſpecialem naturam fit tranſitus, facillima eſt diſſolutio. at vero mixta quædam, ut metalla, difficillimam habent reſolutionem: quę difficultas in formas contrariis agētibus paſſivè quidem, ſed fortiſſimè reſiſtentes reiici juxta Peripateticos poteſt: verùm ſi aliud in iis præter elementa non ſit, qui poteſt intelligi? præſertim cum ad diviſionem unà cum extraneo agente partium intrinſecarum natura conſpiret.

Quartò efficacius multò id ipſum convincitur in viventibus cùm vegetativis, tū ſenſitivis, quorum utrorumque vitam dari hic ſumo ex probandis cum communi non modo Philoſophorum, ſed & hominum ſenſu in libris de Anima. Jam vero vitam corporum non poſſe in pura elementorum congerie haberi ſic primum generaliter prob. Vita ex ſuo conceptu eſt maxima perfectio: imò eſt ex iis, quas ſimpliciter ſimplices appellant, quaſq; in Deo proindè ponunt in proprio, formalique conceptu. ergò non poteſt in elemētis per ſe non vivētibus quomodolibet aggregatis conſiſtere. perindè enim ex non viventibus vivens cōſtituere ut ſi ſubſtantiā ex non ſubſtantiis; & ex non entibus ens componas; quæ omnia ex eodem capi-

te

te repugnant, quod perfectio totius debeat in partibus reperiri. Et quidem ſi aggregatio poſſet elementis vitam tribuere, poſſet nihilominus cognitionem, & diſcurſum. quod nemo ſanus admittat.

Deindè in viventibus operationes videmus, quæ naturales ſine dubio ſunt, non caſuales; ſemper enim, & eodem modo procedunt, ſunt ergo à natura, & non elementorum, quid enim ſufficiant ad hoc elementa, ut planta ſemen elaboret, in quo totam ſuam magnitudinem contrahat, novæq; plantæ generationem adumbret? Capio equidem, quo pacto elementa materiam huic formationi ſuppeditent, atque etiam in ſuis qualitatibus inſtrumenta: at vero principium tanti naturæ artefacti ſatis certè ipſa non præſtant, quod mihi ità evidens eſt, ut eſt evidens intuenti ſerram, dolabram, ſcalprum, aliaque fabrilia inſtrumenta, ea per ſe ſola quomodolibet diſpoſita non ſufficere ad artefactum, ſed indigere altiori artificis impulſu, ac directione, nec naturale eſt ad Deum confugere, qui quidem ſecundis agentibus cooperatur, ſed non ſolus naturalia operatur, eſt ergo in ſemine virtus elementis altior à vivente generante impreſſa: in quo proindè ſola elementorum mixtio eſſe non poteſt. Roboratur id magis, ea enim mixtio in aliis quoque inanimis reperitur; nec tamen veſtigium ullum ſimilium operationum in iis deprehenditur, ut deberet deprehendi, ſi nihil admodum vita ſupra elementa conſurgeret, ubi enim eædem cauſæ, eædem, ſint oportet effecta variata ad ſummum ſecundum magis, & minus non ſecundum ſubſtantiam, prout cauſæ plus minuſve inſunt.

Demum ſi animal, & planta nil eſt præter elementa, poſſet Angelus ex quolibet mixto, ferro, auro, ligno & ſim. plantam, & animal facere tranſmutando partes. Poſſet præterea ramum, aut bovem mortuum nativa vi ad vi-

tam revocare, reducendo priſtinam atomorum diſpoſitionem, localiter eas dimovendo, & ad veterem ſitum, ordinemque cogendo, quæ tamen inopinabilia ſunt, ut iterum mox dicetur.

Oſtenſa jam neceſſitate ſpecialis præter elementa naturæ, ſupereſt, ut oſtendam non ſatis eam in novo quodam, ac quinto elemento; ſeù eſſentia conſiſtere præſertim in viventibus, ſic enim arguo, huiuſmodi elementum, in quo reſideat ſubſtantialiter vita, non aliud poteſt eſſe, quam ſpiritus tum vitales, tum animales, quodcumque enim fingatur aliud, divinatur, atqui in iſtis vita conſiſtere nôn poteſt; primo, quia ſpiritus cum ſint flos ſanguinis purior, fluidi ſunt, ut ipſe ſanguis, qui cum habent communem naturam; adeoque non vivunt ex generali fluidi conditione, ut probabitur in lib. de anima ex terminis autem impoſſibile eſt, ut vivificet, quod nullatenus vivit.

Secundò, quia ſpiritus continenter abſumuntur, & propterea debent per alimentum reparari, nec poſſent per novam productionem, neceſſe igitur eſt, ut extrahantur ex alimento, in quo ſupponantur latentes, hoc autem ex eo falſum videtur, quod ſpiritus ſenſitivi fruſtrà compinguntur in alimenta animalium pure vegetabilia, in quibus ſcilicet ſentire non poſſunt, quò ſpectat Philoſophi argumentatio Pythagoreos redarguentis; quod rationalem animum in brutorum corpora intruderent quaſi fabrilem in fiſtulas.

Tertiò, hinc fieret, ut vita, & anima corporis forma non eſſet, ſed aſſiſtens potius corpori, ut currui auriga, quod quidem aſſerendum omninò ab hac ſententia ſubſtantialem formam, præter rationalem animam, nullam agnoſcente, & meritò, quia completa ſubſtantia non eſt alterius forma, nec cum illa componit, niſi per accidens. Hoc autem in primis eſt viam aperire, ut eodem quiſque pacto de ani-

ma

ma rationali philoſophetur: deinde quemadmodum omnes partes hominis ſunt animatæ, ita, & omnes partes equi; neque enim ulla eſt ad ſenſum inter eos diſparitas, ſpiritus autem non poſſunt omnes animare corporis partes; imò nullas poſſunt, niſi per extrinſecam denominationem, & eo modo metaphorico, quo pictor dicitur animare penicillum. Denique hinc ſequeretur, ut equus eſſet unum per accidens, & per aggregationem, quemadmodum compoſitum ex curru, & auriga: quod pugnat & conceptui hominum, & veritati, ut manifeſte conſtabit ex dicendis in de anima.

Quartò fieret, ut bonus, maluſve Angelus animalium, & plantarum non modo ex quacumque vel ineptiſſima materia generationem, ſed & reſurrectionem facillimo negotio perficere naturali ſua virtute poſſint; quid enim Angelo facilius, quam ferrum, vel aurum ita conformare nova dumtaxat atomorum combinatione ſecundum ordinem, ac ſitum, ut organa viventi cuipiam ſufficiant, quibus ſi ſpiritus indant aliunde conquiſitos, vivens etiam perfectum exiſtet? cum vero mors non ſit, niſi atomorum diſſolutio, aut ſpirituum evolatio, quid expeditius, quam atomos ad ſitum, & ſpiritus ad locum priſtinum impulſu localiter motivo compellere? Eſt autem id contra ſenſum non modo vulgi, ſed Eccleſiæ totius hæc inter vera miracula numerantis: quæ proindè opus eſt, ut omnem naturalis cuiuſq; agentis vim excedant, atque à ſolo Deo patrari poſſint, cuius eſt proprium ſuprà naturam agere.

Quintò, & quidem, niſi falſus animi ſum, omninò efficaciter. Nihil materiale, quod bruto conveniat, homini deeſt, quid enim deſit? organa? at ex his pleraque, & præcipua ſunt in homine perfectiora, ſpiritus? at iſtorum tum perfectione, tum copia longe homo ſuperat bruta. Si ergo per hæc brutum eſt ſenſitivum, homo erit

erit etiam ſenſitivus per eadem, hæc conſequentia oſtenditur; quod enim eſt perfectius in aliqua linea, præſtat à fortiori, quod præſtat imperfectius in eadem linea, atqui ſpiritus, & organa totam abſolvunt vim ſenſitivam in brutis, ergo eadem perfectiora vim hominis ſenſitivam à fortiori conſtituent. Atq; id fatetur ex adverſariis Magnanus cap. 30. Philoſ. naturæ numer. 9. ubi, *Patet*, inquit, *in homine, etiam abſtrahendo ab anima rationali, nihil minus eſſe, quam ſit in reliquis, quod attinet ad vitam animalem*. Ex hoc duplex abſurdum deduco, primum diſtingui in homine realiter rationalem vitam à ſenſitiva: quod improbabitur in lib. de Anima, ut Fidei, ac Philoſophiæ minus conſonum, alterum, animam rationalem non eſſe corporis formam humani adverſus ſancita in Conciliis Viennenſi, & Lateranenſi V. ac demonſtrata ex Ariſtotele à Peripateticis, conſequentiam oſtendo, niſi aliqua ſit operatio communis, in cujus principiatione ſe ſe invicem compleant corpus, & anima, ita ut ad eam corpus ſe habeat ut paſſivum, anima ut activum principium, non poteſt anima eſſe corporis forma, atqui nulla eſſet in hac hypotheſi communis operatio; intelligere enim poteſt anima ſine ope corporis; ſentire poſſet corpus ſine ope animæ, ergo anima non eſſet forma corporis. major probatione non indiget, ſed explicatione: forma enim, & materia ſe reſpiciunt, ut completivum, & complebile in ratione naturæ, ſeù intrinſeci operationum principii, quare hoc nomen materiæ, ſeù naturæ materialis ſonat ſubiectum, ac principium operandi paſſivum: nomen formæ, ſeù formalis naturæ ſonat actum, & principium operandi activum, quæ verò utrumque principium in ſe habent, ſunt completæ naturæ, & non ſeminaturæ, quales ſint oportet, quæ ut ſubſtantiales compartes mutuo comparantur:

CAPUT V.

Reiiciuntur Carteſiana principia.

RENatum des Cartes eſt qui laudibus uſque eò in cælum tollat, ut Philoſophum incomparabilem appellet, quique caput ſupra omnes ſuperioris memoriæ Philoſophos extuliſſe videatur, propterea quod facili, atque expedita philoſophandi ratione rerum naturalium exordia, vires, effectus per analogiam ad artefacta juxta exactas mechanicæ leges definiverit. Equidem Renato inter ingenioſos, eos etiam, qui vulgares ingenii terminos egreſſi ſunt, locum libens concedo ea lege, ſi Poeta dici mavult, quam Philoſophus: quam enim is de rerum geneſi commentus de ſuo hiſtoriam eſt, cum revelationi divinæ tribui non poſſit, ſupereſt, ut in Deum illum, quo agitante incaleſcere ſe vates jactitant, in œſtrum ſcilicèt, furoremque poeticum refundatur. Viſus ergo mihi eſt eam laudem affectaſſe, quam ex Gallis ſuis aliquam multi fabulis in hiſtoriæ modum contextis aſſequuti ſunt. Plauſum tamen apud multos meruit ingentem; nec puduit illum Ariſtoteli præhabere, cui nec debuerat comparari, neque eos ab incepto deterruit, quod lata in Renatum à Sorbonicis cenſura, edictoque à Pariſienſi Senatu, ut ne quis ejus doctrinam auderet in poſterum profiteri, ſecuritatem nec invenerit apud ſuos; tum proſcriptis ab Eccleſia ejus libris, quouſque corrigantur, doctrinæ non ſatis ſanæ vel crimine, vel ſuſpicione laborare apud Catholicas gentes coactus ſit. Et merito quidem jure; tot enim abſurdis ipſius methodus, ac principia tum cognitionis, tum naturæ ſcatent, ut in unum coacta exponere, non, niſi juſti voluminis ſit.

§. I.

Mens Carteſii aperitur.

AD rem venio, mentemque Carteſii in rerum naturalium principiis aſſignandis evolvo. Fingit materiam, ex qua corporeus mundus compoſitus eſt, cum primum à Deo conderetur, fuiſſe in tenues particulas æquales, & quadratas diviſam. Hanc materiam per ſe ad motum, quietemque indifferentem, aut propendentem potius ad motum rectum, impulſu ab authore naturæ impreſſo, duplicem motum circularem accepiſſe autumat: primum, quo ſingulæ in gyrum circa proprios axes, & ſeparatim à ſe mutuo agerentur: alterum, quo plures ſimul ferrentur circa alia quædam puncta æque à ſe invicem remota, eodemque pacto diſpoſita, quo ſunt jam centra ſtellarum; ità ut ejuſmodi circumvolutiones, ac vortices totidem ſint, quot ſunt aſtra fixa, & errantia. Hac dumtaxat materia, motuque ſuppoſito, deſcendit ad ſingula naturæ phænomena facili, ut putat, expeditaque methodo declaranda.

Prius tamen oſtendit materiæ particulas non potuiſſe ab initio eſſe rotundas; ſupponit enim vacuum impoſſibile, etiam divinitus: globuli autem apti non ſunt, ut totum ſpatium repleant. Stat tamen cum hoc, quod attritis in circulari motu per mutuum incurſum angulis, in ſphæricam figuram poſt aliquod intervallum evaſerint, ramentis quamplurimis, ſcobeque minutiſſima ſuperſtite, quæ vacuum à globulis relictum impleret. Ramenta hujuſmodi primum elementum appellat: globulos ſecundum, & quià primi elementi particulæ quædam remanſere magis anguloſæ; propterea, quod minus fuerunt attritæ, minuſque diviſæ, & ex hoc minus ad motum aptæ, magnam proinde

ſuæ

ſuæ agitationis partem in alia tenuiora ramenta tranſtulere, hoc tertium elementum dicit ortum ex primo: cuius partes, quod inter globulos ſecundi elementi in triangulum diſpoſitos ſæpe gyrando permeent, tribus ſtriis per modum cochleæ intortis excavatas facit.

Poſt hæc nonnulla ſtatuit circa motum, & quietem. 1. ea lex eſt motus circularis, ut quæ ita moventur, à centro ſui motus recedere pro viribus conentur; ut conſtare putat in lapide funda circumacto atque hunc conatum præcipuè ineſſe retur globulis ſecundi elementi. Secundò motum à Deo ſemel acceptum nunquam corpus amittit, niſi illum in aliud corpus veluti ſarcinam exoneret, ac deponat: hinc elementarium particularum varia velocitas, prout invicem incurrentes, quæ aptiores ad motum ex figura ſunt, aliquid ex motu alterius ſuffurantur, ſuoque adiiciunt. Mitto alias motus regulas, quas tradit, ad ſuum pleraſque ingenium, imò arbitrium confictas. 3. quies unicus partium eſt nexus; hinc fluida diſtinguit à ſolidis, quod fluida partes habent continenter motas: & idcircò minimum reſiſtentes corporibus in earum locum ſuccedere conantibus: ſolida verò partes juxtà ſe mutuò quieſcentes habent, & ex hoc capite impulſui diviſionem tentanti obſiſtentes

Hinc pergit explicare mundi ſyſtema, terræ circumvolutionem diurnam, & annuam(quãvis aſſumpta neſcio qua motus inaudita notione, terram in orbem licet actam moveri negat) planetarum, cometarumq; motus, naturam lucis, caloris, gravitatis, aliarumque naturalium proprietatum, quas in corporibus experimur odores, ſapores, magneticas, electricaſque attractiones, ſenſationes etiam omnes ad unum tactum redactas, omnia ex ſola elementarium particularũ magnitudine, figura, & motu; quæ initio à Deo recepta, pro diverſa deinceps incurſione partium variata ſunt. Quæ ſingula,

gula, ut ſe dabit in progreſſu occaſio, referam, ac diſcutiam.

Ex his demum conſtat, juxta Renati mentem non alia eſſe rerum principia, quàm materiam in ſuis particulis diverſimodè figuratam, ac motum. quod quidem eo conſilio animadverto, quià Thomas Cornelius Prog. 2. ubi Carteſii ſententiam retulit iis laudibus ornatam, quæ ſtomachum, aut riſum moveant; eamque diſplicere ſibi tamen confecit, quod non ſufficiens videatur ad animantium motus explicandos, qui ab actione corporis ſejuncti quodammodò ſint, & ad leges mechanicæ non revocabiles: nec verò prætereà pro dignitate vim efficientem exhibeat; tum demum ſententiam ſuam prolaturus, ad Carteſianam manifeſtè dilabitur; dividit enim principia in res duas, ut altera ſit materia, ſeu corpus, ex quo omnia conſtant; altera ſit efficiens, motus ſcil. ipſe immediatè, mediatè Deus. à quo & motus & materia eſt. Jam vero quid ſpeciale animantia conſtituat, quod ipſe in Renato deſideravit vel timuit exhibere, vel neglexit.

§. II.

Carteſii ſententia improbatur.

Regredior ad Carteſium, & pauca quædam abſurda, & adynata, quæ ex ipſius hypotheſi, principiiſque conſequuntur, adiicio. Sed illud prius adverto, miranti mihi, qua ratione potuerit in animum viri docti, & ingenioſi induci, ut fabulas pro demonſtrationibus venditaret, occurriſſe ejuſdem methodum, ubi multis contendit plura poſſe ab idea demonſtrari. quid nomine ideæ intelligat, non ſatis explicat. plerumque tamen videtur cognitionem accipere, quam quidem utpote ab authore naturæ Deo manantem falſam eſſe non poſſe aſſeverat, & oppoſitum qui retur, Creatori, quaſi de-

ſi deceptionem noſtram amet, injuriam irrogare; hinc concludit; quæ à nobis clarè, & diſtinctè percipiuntur, non poſſe eſſe ita, ut percipiuntur; & ex hoc conficit Dei exiſtentiam animæ immortalitatem, corpus in extenſione conſiſtens, vacuum impoſſibile, mundum infinitum, ſivè, ut ait, indefinitum, aliaquè complura.

Mihi vero videtur Carteſius hoc principium è ſchola recentium ſectariorum hauſiſſe; quemadmodum enim his privatus cujuſque ſpiritus regula eſt credendi, ità, & privata Carteſio idea regula eſt demonſtrandi. quod quidem quantum ſit errorum ſeminarium, ut in revelatis, ita in naturalibus, quivis facile comprehendet. Hinc enim inferri poteſt contra Fidem mundum eſſe de facto non modo immenſum, ſed æternum: & mundos dari infinitos, qui fuit error Democriti male apud Patres, ac Theologos audientis: aliaque plurima, & falſa, & inepta, quæ veriſſima erunt, ſi ſatis demonſtrantur ut vera, per id unum, quod concipiuntur ut vera. ſed mitto iſta ſectari, quæ ad rem præſentem non attinent; ſatis ſit ea libaſſe, ut intelligatur, quam non ſit mirum, à tam inepto principio ad abſurdas conſequentias deventum eſſe.

Venio ad ipſius ſyſtema, quod ſatis jam dictis cap. 4. manet rejectum. ſupereſt, ut aliqua in eo adnotemus digna, quæ ſpecialiter improbentur. Principio in particulis illis quadratis nulla videtur ex motu attritio fieri potuiſſe, cum potius attritio debuerit non ſequi. ſed præire motum. quod oſtendo; quia in priori ad effectum intelligi opus eſt cauſam plane expeditam. atqui particulæ non ſunt ad motum expeditæ, donec quadratæ manent, angulis agitationem omnem impedientibus. prius ergò atteri neceſſe eſt angulos, ut motus ſequatur. & quidem univerſim prius eſt ſecundum natu-

ram tolli impedimentum, quam poni effectum ut prius eſt removeri columnam, qua lapis ſuſtentatur, quam lapidem deſcendere. Quod ſi motus præceſſit attritionem, neceſſariò aliquid vacui interceſſit. duplex enim motus iis particulis ſupponitur impreſſus: alter, quo multæ vertuntur circa commune centrum, & verticem conflant; atque hic motus attritionem facere, niſi exiguam, non potuit in partibus dumtaxat extimis. alter eſt motus, quo ſingulæ circà proprios axes volvuntur: & ex hoc omnium attritio ſequuta eſt ingens. ſed vel iſte motus ponitur difformis, ut dum una ad dexteram altera vergeret ad ſiniſtram; atque id certe contingere non potuit, niſi deductis ſuperioribus angulis, dum inferiores pugnarent, quæ deductio cum non fiat ſine tempore, aliquid vacui per breviſſimam ſaltem moram deprehendi opus fuit inter angulos ſuperiores, donec attrita à particulis reliquis ramenta ad illud replendum accurrerent. Idem ſequitur, ſi ſupponatur motus uniformis verſus eandem partem. ſi enim in iis teſſeris anguli per motum ſunt attriti, neceſſe fuit haberi motum in priori ad attritionem, ſi cauſa attritionis eſt motus: quemcumque autem motum ſine attritione conſideras inter teſſeras cohærentes, neceſſariò concipis vacuum, nec dum concipis ramenta illius repletiva.

Deinde quæ illa lex motus eſt, ut ſemel acceptus nunquam amittatur, niſi aliud ſubjectum exoneretur? qua id ratione, qua experientia convincitur? imo iſtæc in contrarium clamant; cum enim motus ille circularis præter naturam, imò & fortaſſe contrà naturam ſit materiæ ad rectum motum, ut putat, propendentis; conſequens eſt, ut contranitente ſubiecto, & in oppoſitum conante, minuatur, ac deſinat. Præter hæc dum motum ſagittæ imprimimus ad parietem, cuinam, ſagitta poſt impulſum

fruſtrà impreſſum decidente, motus ille traditur? Accedit, quod vel commune id ſtatuitur omni motui, vel proprium unius cujuſpiam determinati. ſi ſecundum, danda eſt diſpar quoad reliqua ratio. primum eſt manifeſtè falſum in motu hominis ab intrinſeco; qui ceſſat ad nutum animæ, quin exoneretur in ſubjectum extraneum.

Neque aptior (ſi ſervetur cohærentia cum doctrina Carteſii) lex alia motus circularis, quod particulæ mobilis ſemper à centro recedere conentur. Undè enim iſte conatus, cum motus à natura ipſius mobilis non ſit, ſed ab extraneo impulſore? aut quid ſibi timent à centro particulæ, ut illud tantopere refugiant? Certè hinc fieret, ut particulæ ſecundi elementi, quæ ſunt diviſibiles, in infinitum magis uſque magiſque diſtrahantur, & in nova ſemper, minoraque ramenta diſſiliant. Poſtremò concedendum Carteſio eſſet, particulas unius vorticis, cum in particulas alterius continèter impingant earum motus, imò & totius univerſi turbare; & omnia proindè perpetuo ſuſque deque in omnem partem agitari. quod concedere turbidi ſanè ingenii eſt, ac vorticoſi, uni ſibi reliqua omnia accommodantis.

Quid? quod ubi omnia ſtatuit continua agitatione concuſſa, negat aliud eſſe ſolidorum corporum vinculum præter quietem. ſed ut ut ſe habebat hæc conſequentia, manifeſtum videtur non ſola quiete corpora ſolidari; ita enim nullatenus diviſioni reſiſterent; & quivis poſſet corporis quantumvis ſolidiſſimi partes minimo conatu divellere; & ita ferrum imminuere, ac ferri præſegmina. Ineptum verò videtur recurrere ad manus mollitiem, minoremque ejus molem ſecundùm partem, qua agit, ſeparabilem à reliqua manu, quàm ſit pars corporis ſolidi ab alio dividenda. primò enim mirum eſt

corporis etiam humani partes cum anima indiviſibili proculdubio conjunctas non aliter invicem ; quam quiete copulari , cum conſtet cæteroqui animam reſpicere per ſe totum corpus per accidens partes : unde ſi quam à reliquo corpore ſepares , ea , quieſcat licet , non ultra vivificatur. Secundò quocumque impetu ad dividendum ſolidum manufacto, ſentiri deberet diviſio aliqua partium manus ; cum è contrario dolor ſæpe ſit è nimia compreſſione. 3. falſiſſimum eſt, nec probatum à Carteſio ſervari proportionem iſtam ſecundum molem tangentis ; & tacti in corporum diviſione , cum ſatis omninò ſit inæqualitas virtutis , quæ ſub modis adhuc paritate ſervatur. Mitto alia, quia non libet immorari.

Tandem tota iſta Carteſii imaginatio non modò vitam plantis, cognitionemque animalibus adimit, refragantibus licet Patrum , Scripturæque teſtimoniis , imò & certiſſimis omnium, quot ſunt, quotquot fuere, conceptionibus, viamque ſternit, ut pariter homines à nobis diſtinctos automata credamus ; verum etiam divinam Providentiam in naturæ gubernatione mirum quantum imminuit quid enim oportuit naturalem Providentiam magnificari uſque adeo non ſolum à Patribus ; & Prophetis ſed à Chriſto etiam Domino in veſtiendis liliis ovibuſque, paſcendis, ſi omnia uno motu contingunt ſemel impreſſo, ex quo reliqua neceſſariò conſequuntur , quemque profectò creatæ iam materiæ Angelus, etiam nativa vi imprimere potuiſſet , & poſt eam impreſſionem otiari jam , & dormire licuiſſet : perinde enim naturalia evenirent.. An non hoc eſt divinam potentiam veluti in priſtinum compingere , ut truſatiles dumtaxat Carteſianorum vorticum molas impreſſa ſemel vi , agitationemque circumagat?

Propter hæc, aliaque ſuperius dicta , dicendaque

daque inferius, quæ huc pleraque faciunt, atque alibi ſparſim diſputanda de luce, de calore, de frigore, de gravitate, aliiſque phyſicis qualitatibus, quæ hoc ſyſtemate ſatis perperam explicantur, Carteſii phantaſtica principia manifeſtæ falſitatis redargui mihi videntur; mirorque vehementer eſſe etiam num inter Philoſophos, quibus ſcripta ipſius, qua parte phyſica complectuntur, fabuloſæ vanitatis referti ſſima oraculi loco ſint.

CAPUT VI.

Chymiſtarum principia refutantur.

PAucis ab hoc capite me expediam. Notiſſima ſunt, quæ Paracelſus Chymiſtarum Coryphæus, Helmontius, Quercenatus, aliique tria conſtituunt rerum naturalium principia, ſal ſcilicet, ſulphur, & mercurius, ex quibus omnia coaleſcunt, & in quæ omnia reſolvuntur, ſed his nominibus non intelligunt, quæ vulgus ſolet, iis auditis, accipere, ſed alia omninò & ſingulorum propria, ac diverſa pro compoſitorum diverſitate. Eſt ergo ſal pars fixa, & conſiſtens, quæ per ignis actionem non evaporat, nec reſolvitur, ſed figitur magis.

Eſt ſulphur pars vivida, & ſpiritoſa, quæ in mixtorum reſolutione attenuatur, abitque in vapores, & fumum. Eſt mercurius pars humida qua reliquæ partes continuantur, & cohærent, quaque media ſpiritus præcipuè, ſeu ſulphur ſali agglutinatur. Scio ab aliis aliter hæc corpora explicari, & ſpecioſioribus aliquando vocabulis pro Chymicorum more inſigniri. in his tamen immorari nullum eſt operæ pretium.

Hanc ſententiam docet inter cæteros, qui minimè debuit, P. Nicolaus Cabeus in ſuis Meteorologicis, eamque planè ut Ariſtotelicam venditat, notatque Peripateticos aliter ſentien-

tes, quaſi, Ariſtotele relicto, chimæras metaphyſicas veris rerum principiis ſuppoſuerint. Audiatur ipſe I. Meteor. tex.40. q.un. *Suppono ex alibi dictis iſtas partes ſubtiles, & ſpiritoſas cum fixis non colligari per ſe, ſed medio humido, & hoc eſt, quod ſapientiores Philoſophi* (Chymicos ita appellat, florem ſcilicèt ipſum, & apicem ſapientiæ, quam, ut in puteo Democritus, ita in furnulis ſuis uni tandem ipſi, ſi Superis placet, veluti theſaurum in abdito, & inveniunt, & fovent) *dicunt, ſpiritum cum corpore humiditatis vinculo conſtringi, quo ſublato, non unirentur illa duo extrema, & hæc ſunt tria vera principia phyſica omnia componentia: & ſpiritoſa illa pars vera eſt forma phyſica conjuncta cum materia non ex nihilo ſui facta, ſed inducta in ſubiectum* (egregiè hoc ſcilicet cum Ariſtotele conſentit, qui formam ſtatuit è ſubiecto eductam) *& fixum illud eſt materia non chimarica, ſed phyſica: quia duo extrema, ſunt verè prima contraria* (quid ni? cum ſtent ſimul, & humido pacem conciliante, copulentur) *non forma, & privatio, quorum alterum nihil eſt, alterum quid metaphyſicum, & communi vinculo ligantur, hoc eſt humido: quod humidum medium quid eſt inter corpus, & ſpiritum, ac proinde aptè vinculi, & mediatoris officio fungitur*. Tum pergit oſtendere, quod hæc eadem corpora in viventibus alia nomina ſortiantur; & volatilis pars anima, fixa corpus, humiditas unio nuncupetur. Demum concludit: *video hanc philoſophandi rationem à multis præſertim vulgaribus* (ita ſcilicet, Peripatetici vulgares ſumus, imoque ſubſellio contenti ſenatorium Spagyricis volentes, nolentes conceſſimus) *à Chymicorum fervidis furnulis deſumptam judicari; ſed videant, ne phyſicam relinquant phyloſophiam, ut chimaras ſectentur metaphyſicas.*

Sed iſtæc tamen utcumque exaggerata nihil

certè nos terrent, qui tria hæc corpora non principia, ſed principiata cum melioribus Philoſophis tum noſtris tum exteris aſſeveramus.

Et 1. non ſolum tria hæc corpora, ſed etiam terra; quam Chymiſtæ caput mortuum, terramque damnatam vocant, & aqua, quam phlegma appellant, è mixtis ferè omnibus extrahuntur. plura ergo ſunt, quam tria principia. Neque valet, quod reſpondent, iſta duo non numerari inter principia, quod inutilia ſint, & inertia, nulliuſque activitatis. Etenim in præſenti non quæritur, in quibus mixti partibus activitas, & efficacia inſit, ſed quæ ſint ipſum principia componentia, ex quibus ſanè alia poſſunt eſſe activa, quæ cauſæ, alia paſſiva, quæ ſubiecti vice fungantur. Quapropter conſultius quoad hanc partem Vvillis hæc omnia corporis conſtitutiva intelligens, numerum principiorum ad quinarium produxit.

Secundò principaliter. Principia debent eſſe irreſolubilia in alia corpora ſimpliciora, diverſæque inter ſe rationis; debent enim eſſe ultima, in quæ fit reſolutio, ut ſint prima, ex quibus fit compoſitio. atqui chymica hæc principia in alia ulterius diſſimilia corpora reſolvi poſſe, adeoq; principia ipſa non eſſe, ſed principiata, fusè probat Robertus Boyle nobilis Anglus in libello, cui titulus, Chymiſta Scepticus, in quo Chymicus Chymicos intra ſua ipſorum caſtra aggreditur: & ex ipſis experimentis, ac communi Spagyricorum doctrina vana eſſe, nec ſibi multum cohærentia eorum figmenta latiſſimè demonſtrat.

Quod demum attinet ad conſtitutionem animatorum, quibus ſulphur pro anima ſit, ſatis hæc ſententia in calce capitis quarti exploſa eſt, ut plura hic addere non ſit opus.

CAPUT VII.

Quid ſenſerit de rerum principiis Ariſtoteles.

REſtat, ut cum quarta authorum claſſe ſuperius propoſita non nihil agamus, qui cum contentio eſt de Ariſtotelis mente, putant ſiquidem iſti, quæ nos de rerum principiis docemus, non ex Philoſophi, ſed Averroïs. Arabumq; interpretum doctrina manaſſe; Ariſtotelem verò materiam, formam, & privationem in rerum principiationem adduxiſſe in eo dumtaxat ſenſu, quo nos ipſi ſecundo huius quæſtionis cap. hæc nomina uſurpavimus, & communia omni ſententiæ diximus. Ita opinatur ex noſtris P. Honoratus Fabri Phyſ. to. 3. tr. 5. in diſſertatione, quæ extat hac ſuper re poſt primum eius tractatus librum, P. Cabeus 4. meteor. ad t. 34. & 36. Magnanus, Carteſiani, aliique jam Atomiſtæ eodem conſpirantes, ut Philoſophi patrocinium nobis aliquando adimant. Equidem iſtam (fateor) ferre non poſſum audaciam. quid enim confidentius dici, aut fingi poteſt, quam tot inſignes Peripateticos, quibus rectè neminem ex his recentioribus ſine iniuria comparaverim, uſque eò traduci, ut notentur quaſi Ariſtotelis ſenſa non benè perſpexerint, quem tamen præ manibus uſque habuere, non ut ex iſtis multi, qui Ariſtotelis textum unum, vel alterum ab aliis accepere. Ariſtotelem ipſum ne de facie quidem norunt. quid? ſi in hoc numero putetur etiam D. Thomas; cui ſane ingens contumelia irrogatur, dum non Ariſtotelis, ſed Averrois judicio ſubſcripſiſſe dicitur, quem conſtat eo potiſſimum conſilio in Philoſophi textus luculentiſſimos commentarios elucubraſſe, ut Commentatoris à recta plerunque via aberrantis nimiā authoritatem in frin-

ge.

geret. Jam vero quàm levibus argumentis in hanc ſententiam iſti devenerint, primum videbimus: tum germanum Philoſophi ſenſum ex pluribus ejus locis eruemus.

§. I.

Solvuntur Ariſtotelis textus ab adverſariis allati.

PRimum igitur P. Fabri in laudata diſſertatione primis 4. numeris plures congerit Philoſophi textus, quibus formam non generari, nec fieri diſertis verbis autumat: quæ locutio ſententiæ noſtræ pugnat, in qualibet generatione formam de novo produci aſſerenti.

Secundò, Generatio 1. de Gen. c. 4. dicitur *Mutatio totius in totum*. Mutatio autem iſta intelligitur, præciſa quavis actione de novo productiva per ſolam atomorum diſpoſitionem variam; quam ergo ponimus generativam actionem, ea de mente Ariſtotelis non eſt; præſertim cum aliter, ac nos facimus, Philoſophum intellexerint ſelecti etiam veteres interpretes, ut Herveus de un. Form. q. 17. & Caiet. 1. p. q. 53. ar. 3. & lib. de ente, & eſſentia qu. 17. Alios omittit; plures enim multò afferre potuiſſet, imò & omnes Peripateticos, qui eadem cum iſtis ratione & ſentiunt, & loquuntur.

Tertiò: Forma dicitur unum, ut ordo, vel muſica 1. Phyſ. t. 66. quod idem habetur 8. met. c. 3. ubi formæ dicuntur eſſe ſicut numeri. Huc facit, quod ſæpe forma nuncupatur à Philoſopho ratio ſubſtantiæ: ratio autem non eſt, niſi habitudo, & proportio partium materiæ. quare 2. phyſ. t. 28. dicitur Forma *ratio ipſius quod quid erat eſſe, ut ejus, qua eſt diapaſon duo ad unum, & omninò numerus, & partes, quæ in definitione,* quæ omnia non poſſunt aptari naturæ formæ, quam ponimus entitatem ſubſtantialem abſolu-

tam: benè autem congruunt Democriticæ diſpoſitioni.

Quartò. Non agnovit Ariſtoteles aliam phyſicam ſubſtantiam præter ſenſibilem, 2. enim de Gen.7. Quærimus, inquit, corporis ſenſibilis principia & 4.met.c.3.materiam, & formam vocat ſubſtantias ſenſibiles. atqui forma ſi ſubſtantia quæpiam abſoluta eſſet, non eſſet ſenſibilis: eſſet autem ſenſibilis, ſi eſſet reſpectus,& mutua proportio partium. ergò juxta Philoſophum forma non eſt entitas abſoluta, ſed reſpectus & proportio.

Alium celebrem Ariſtotelis textum inculcat P. Cabeus, qui eſt apud ipſum trigeſimus quartus lib.4.meteor. ubi Ariſtoteles, *ſunt*, inquit, *combuſtibilia, quæcumque habent meatus ſuſceptivos ignis, & humiditatem in his, qui ſecundum directum, meatibus debiliorem igne*. Poſt hæc Peripateticis Cabeus inſultat, quaſi magiſtri ſui deſertoribus in procuſione formarum, novarum nempè entitatum ſubſtantialium de novo productarum; cum expreſsè Philoſophus in ignis generatione non aliud agnoſcat, quam eductionem partium ignearum in corpore combuſtibili latentium.

Reſp. ad primum P.Fabri,noſtram etiam formam nec generari, nec fieri: quod aſſertum eſt Philoſophi, omniumque Peripateticorum, qui hoc pacto faciunt ſatis argumento Atomiſtarum in eo principio fundatum, Ex nihilo nihil fit; quod & nos infrà pręſtabimus,germanumque declarabimus propoſitionis hujus ſenſum, & ſimul oſtendemus idipſum ab adverſariis aſſerendum de nova ſua diſpoſitione Atomorum. Interim adverto,Philoſophum 7. pręſertim met.t.27.aſſerere ex profeſſo,& probare, quod forma non fit; ſed tamen in eodem textu de ipſo quid erat eſſe, hoc eſt, de forma disertè ait, quod *in alio fit aut ab arte, aut à natura, aut à potentia*.& in t.26 affirmat formam etiam fieri,

non

non quidem per ſe, ſed per accidens, quod explicans D. Th. lib. l. 7. *Hoc ideò eſt*, inquit, *quia formæ non propriè habent eſſe, ſed magis ſunt, quibus aliqua habent eſſe. unde ſi fieri eſt via in eſſe, illa tantum per ſe fiunt, quæ per formas habent eſſe. formæ autem incipiunt eſſe eo modo, quo ſunt in illis factis, quæ per formas habent eſſe.*

Ad ſecundum dico, mutationem totius in totum debere intelligi in eo ſenſu, quem antea Philoſophus determinaverat t. 10. adverſus Democriti, & antiquorum mentem; qui textus cum clariſſimus ſit pro re noſtra, dignus omninò, qui afferatur; ſic enim habet: *Simplex, perfectaque generatio congregatione, & ſegregatione definita non eſt, quemadmodum nonnullis placet, qui & eam, quæ in continuo fit, mutationem alterationem eſſe aſſerunt. Verùm id ipſum eſt, in quo prorſus errant, non enim generatio ſimplex, atque corruptio congregatione, ſegregationevè fit, ſed cum ex hoc in hoc mutatio fit*. Quæ ultima verba ſic interpretatur. D. Thom. *Eſt generatio, & corruptio in rebus naturalibus, quarum forma non eſt poſitio, & ordo, non quidem per congregationem, & ſegregationem, ſed quia fit tranſmutatio ex hoc toto, ideſt, non diſſolutio in partes, in hoc totum, quaſi non congregatum ex aliquibus partibus*. Ubi hic Arabes Ariſtotelicæ Philoſophiæ depravatores? Ex verbis ergo Philoſophi generationem definientis apertè colligitur intervenire actionem ſubſtantialis formæ productivam; hoc enim ſibi vult, dum ait mutationem eſſe totius in totum, quod ſcilicèt etiam partibus totius ſecundum ordinem, integritatemque invariatis, habeatur tranſitus de ſubſtantia in ſubſtantiam, adeòque per acceſſum novæ ſubſtantię partialis productæ, & non per partes veteris variatas. Qui verò interpretes mutationem à Philoſopho definitam aliter, ac nos, acceperint, nec P. Fabri dicit, nec ego inveni. Herveus au-

tem, & Cajet. diſcipuli potius Ariſtotelis, quàm interpretes nihil tale habent in locis allegatis.

Ad tertium. Forma dicitur ratio. quid tum? an ratio non aliud ſonat, quam proportionem? atqui ſi verum id eſt, forma non erit ratio ſubſtantiæ, hoc eſt totius, ſed materiæ, cujus partes mutua habitudine ordinantur. Deindè ratio apud Philoſophum ſæpiſſimè pro quidditate, ac definitione ſumitur; ut cum in Prædic. c. 1. univoca dicit, quorum, & nomen commune, & ſecundùm nomen eadem eſt ſubſtantiæ ratio. forma autem eſt præcipua quidditas compoſiti, qua ex plicatur, & definitur. At enim formæ dicuntur eſſe ut numeri, & ut muſica. ita ſane, an non univerſim de quibuſlibet eſſentiis hoc aſſeritur, ut oſtendatur eas in indiviſibili conſiſtere; quin poſſit quis jure hinc inferre, quamlibet eſſentiam proportionem partium eſſe, cum conſtet, multas eſſentias partibus non conſtare? Ad tex. verò 18. ſecundi phyſ. ubi exemplificatur in conſonantia, quæ dicitur diapaſon conſiſtente in dupla proportione, reſpõdemus nihil aptè concludi; quid enim ex hoc, quod una ſpecies formæ, in qua exemplificatur ad explicandam definitionem generis, conſiſtat in proportione, inferas, genus ipſum formæ in proportione conſiſtere?

Ad quartum, in primis dico, Ariſtotelem 8. met. t. 5. contendere, formam ſubſtantialem non eſſe ullàm ex differentiis per ſe ſenſibilibus. Præterea inde fit, ut nec materia fuerit à Philoſopho agnita, qui ſenſibilis ſe ſola non eſt. & ſi dicas, ſenſibilem eam eſſe per formam, bene dicis; ſed nunquid non forma ſenſibilis eſt per accidentia? Rurſus neque forma adverſariorum ſenſibilis immediatè eſt; ratio enim & proportio ad ſenſum non pertinet, qui non eſt collativa potentia. Ad hæc quis unquam ex

Atomiſtis, quæ ſit ſpecialis cujuſque corporis partium diſpoſitio, quæ atomorum figura, qui ſitus, potuit unquam per ſenſuum experientiam deprehendere, & non potius per conjecturas divinavit? In hoc igitur dumtaxat ſenſibilitas ſubſtantiæ poſita eſt, quod ſit principium ſenſibilium operationum, à quibus in ipſam ſenſibilitas redundat. hoc autem maximè competit formæ, quam nos aſtruimus.

His omnibus accedit, quod cum in his locis formam in communi ſumpſerit Philoſophus, profectò vel animam etiam rationalem ſub ea accepit, quæ juxta ipſum actus eſt corporis, vel admodum vitioſe proceſſit. Utrumque eſt injurioſum Ariſtoteli, cujus doctrinam ſequitur, & veneratur hic author, eamque ſtudet ab Arabum depravationibus vindicare. primùm enim facit Ariſtotelem malum phyſicum, quod animæ rationalis naturam in proportione atomorum conſtituerit. ſecundum facit Ariſtotelem malum logicum, quod formam in genere definiturus, ea dixit, quæ ſingulis in ſpecie formis convenire non poſſunt.

Poſtremo illud præterire non debeo, eadem facilitate, qua Ariſtotelem Atomiſtis adſcripſit P. Fabri, potuiſſe etiam Arabes: qui quidem has eaſdem propoſitiones Philoſophi uſurparunt. Unum afferam omnium inſtar Averroem Arabum interpretum facile principem, qui 7. met. com. 26. *Manifeſtum ergò*, inquit, *ex his eſt, quod ſicut agens generando non facit materiam, vel ſubjectum generationis, quod eſt æs, ita non facit formam, quæ eſt ſphæra, niſi per accidens*. & ſimiliter in reliquis eaſdem fermè loquendi formas adhibet Commentator: ut cum 12. met. com. 18. ait, *quod in ſpermate animalis, & plantæ ſunt proportiones quædam, & rationes quibus, quæ generantur ex iis, ſunt animalia propria, aut plantæ propria*.

Venio nunc ad textum, quem affert Cabæus

is certè nihil omninò habet, quod poſſit objectare Peripateticis, eoſque quaſi defectionis à Philoſopho manifeſtos arguere; planiſſimi enim eſt ſenſus, in quo ſanè Cabæus, niſi ſententia ſua præoccupatus, nihil advertere à noſtra alienum potuiſſet. Corpora igitur, inquit Philoſophus, quæ meatus rectos non habeant, per quos ignis conceptus, ac genitus evolare poſſit, in ignem non tranſeunt propterea, quod ignis, ſi quis in iis generatur, ſuffocatione ſtatim extinguitur. Rurſus ii meatus debent poſſe ſuſcipere particulas ignis extranei, ut facilius combuſtio peragatur; ac vapore viſcoſo, qui eſt unicè aptum igni concipiendo pabulum, ſcatere: atque hæc humiditas opus eſt ut igne ſit debilior, ut ab igne vincatur, & in ſe tranſmutetur. Ex hoc autem toto quid ad rem? nunquid ibi Philoſophus verbum de combuſtione non aliter perficienda, quam per ignis extranei ingreſſum, & per latentis egreſſum?

§. II.

Ariſtotelis textus pro Peripatetica ſententia manifeſti adducuntur.

IDunum tandem reliquum eſt, ut, quando nihil pro ſe attuliſſe adverſarios, quo Philoſophum ſuis partibus aſſererent, oſtenſum ſatis eſt, aliquas jam ipſius authoritates decerpam præter adductas; quibus ipſum Peripateticæ, quam tuemur, ſententiæ authorem compertiſſimum demonſtremus.

Igitur 8. met. cap. 3. t. c. 5. inquiſiturus, quid rei ſit forma rerum ſenſibilium ſubſtantialis, poſtquam multa de earundem materia in antecedentibus determinaverat; refert tres tantum à Democrito materiæ differentias aſſignatas; *ſubjectum enim corpus*, inquit, *materiam unum, & idem: differre autem, aut* ῥυσμῷ,

quod

quod eſt figura, aut τροπῇ*, quod eſt ſitus, aut* διαθιγῇ*, quod eſt ordo* tum pergit oſtendere enumerationem Democriti eſſe inſufficientem propterea, quod ſi ab arte factis, aut à ſenſibilibus deſumendæ hujuſcemodi differentiæ erant, multò plures aſſerere debuiſſet. Poſtremò eas omnes reiicit à propria ratione formæ ſubſtantialis, & concludit: *Subſtantia itaque nihil horum eſt, neque combinatum: attamen proportionabile in unoquoque*; hoc eſt proportionaliter ſe habent ad aſſignatas formę ſubſtantiales phyſicæ: quæ proportio in hoc conſiſtit, quod ſicuti per illas artefactum conſtituitur, ac definitur tamquam per differentias, ita per has compoſitum naturale.

Secundò. primò phyſ. t. 71. reprehendit errorem antiquorum aſſerentium, nihil de novo generari, & corrumpi; quia ſi quid de novo fieret, vel ex ente, vel ex non ente fieret; utrumque autem videtur impoſſibile; ſi enim ex ente, eſſet antequam fieret. ſi ex non ente, ex nihilo aliquid fieret. Jam vero dum vult erraſſe antiquos rerum naturalium generationem negantes, nomine generationis non potuit novam partium diſpoſitionem accipere; hanc enim veteres non negabant, accepit ergò generationem, quæ novam partis cuiuſpiam ſubſtantialis productionem involueret; quam illi unam non agnovere. Deindè dum ſolvit eorum argumentum, ad multa ſe vertit, ad quæ non oportebat, ſi ea fuiſſet ipſius mens, quam adverſarii imaginantur; ſatis enim erat, ſi dixiſſet, rem fieri nihil eſſe aliud, quam partes præſuppoſitas aliter aggregari; quare ex ente fit ens quatenus partes unius, accepta nova diſpoſitione, in aliud tranſeunt. Alia tamen omnia ibi Philoſophus. nàm primò aſſerit ens fieri ex ente; & non ente per accidens, quià per accidens fit ens, per ſe hoc ens: quæ eſt doctrina, qua nititur iuxtà D. Thomam creationis à crea-

tura

Digitized by Google

tura impoſſibilitas, non tamen eductivæ actionis: ſecundò ait ens fieri ex non ente actu, & ente potentia, qualis eſt prima materia, ex cujus ignoratione contendit antiquos longius à veritate aberraſſe. quam verò illi materiam ignorantur, niſi quam nos aſſerimus?

Tertiò. Quid tritius apud Philoſophum, quam formam educi de potentia, ſinuque materiæ? Atqui hoc ipſo utitur Fabri num. 18., ut oſtendat noſtram ſententiam ab Ariſtotele diſſidere; quià, inquit, *quis vel capiat mente entitatem abſolutam educi ex illo ficto ſinu meræ potentiæ, in quo reverà non eſt, antequam ſit?* tum concludit: *In noſtra autem hypotheſi optimè intelligitur, &c. nempè illæ eædem particulæ, quarum talis diſpoſitio, ſeù compoſitio totum illud ſenſibile, ideſt, eſſe ligni conſtituebat, in novam diſpoſitionem abeunt, quæ conſtituit eſſe ignis. quid facilius?* Profectò nihil difficilius, & quod minus in Ariſtotelicam eductionem quadret. dum enim ignis particulæ latebant in ligno vel habebant actu eam diſpoſitionem, ratione cujus ignis eſt formaliter ignis; vel non. ſi primum: ergò non generatur de novo ignis, ſed è ligno veluti è laterna producitur. Si ſecundum: ergò non educitur forma: quod demonſtro. diſpoſitio particularum non educitur; quià non educitur, niſi quod latebat, & ſupponebatur. at forma ignis eſt ea particularum diſpoſitio. ergò forma ignis non educitur. In hac igitur hypotheſi materia educitur è materia, non forma è materia: quod certè Ariſtoteli formę eductionem aſſerenti non cohæret.

Quartò. Imò verò apertiſſimè contradicit. Satis eſt legere tertium librum de cœlo à textu 52. ad 77. qui eſt poſtremus, per quos antiquorum ſententias de generatione, & compoſitione elementorum ità exagitat, ut mihi in mentem venerit, nunquam in eos manus,

aut

aut oculos adverſariorum incidiſſe; neq; enim in ſuas partes Ariſtotelem trahere conati eſſent, quem confeſſum hoſtem agnoviſſent, ſuperſedeo à verbis ipſius recitandis; nimis enim multa aſferenda eſſent, quæ per ſe quiſque apud ipſum legere poteſt. Hoc idem ex profeſſo exequitur 1. de Gen. à t. 64. ubi Democriti, ac Leucippi opiniones de rerum generatione per atomos explicata pluribus impugnat, quam ut commode poſſint in medium produci. non tamen omittendum, quod t.79. & 80. concludit in hæc verba: *Omninò autem hoc generari modo, ſciſſis corporibus, inconveniens eſt, deſtruit enim hic ſermo alterationem. Videmus enim idem corpus continuum exiſtens, quandoque quidem humidum, quandoque autem congelatum, non diviſione, & compoſitione hoc patiens, nec verſione, & tactu, ſicut ait Democritus, &c.*

Quintò. Poſtremo loco nomina, perfectioneſque conſidero, quæ ſubſtantiali formæ ab Ariſtotele tribuuntur, ut videam, utrum ea Democriticæ diſpoſitioni congruant. Dicitur forma 1. phyſ. t.81, divinum quoddam, bonum, & appetibile, tum comparatur materia fœminæ, forma viro, quod illa ſit principium operandi paſſivum, hæc activum, ex quo eodem capite 2. phyſ. t. 12. forma dicitur magis natura, quam materia; cum enim natura ſit principium motus, & materia paſſive, forma efficienter principiet motum: efficiens autem patiente perfectius; conſequens eſt, ut forma in ratione naturæ potior ſit, quam materia. Id ipſum habetur 7. met. t.7. ubi forma dicitur prior, hoc eſt, melior, quàm materia, & magis ens, id magis ſubſtantia, & ibidem t.23. forma primæ ſubſtantiæ nomine inſignitur. Hæc quidem omnia meræ atomorum combinationi qui poſſint convenire, non video, quæ enim perfectio tanta diſpoſitionis illius, ut queat divinum quid nuncupari? cum perfectio ſubſtantialis non

non in diſpoſitione, ſed in partibus ipſis diſpoſitis videatur conſiſtere. Deinde ratiò principii activi non poteſt tribui diſpoſitioni, niſi per ſummam improprietatem, qua quis vellet approximationem agentis ad paſſum efficiens principium appellare. ſicuti ergò tota virtus agendi eſt in igne v.g. & approximatio non eſt, niſi conditio prærequiſita: ità virtus operativa tota erit in atomis, & diſpoſitio conditionis dumtaxat munus ſortietur. Et quidem virtus activa importat de ſuo conceptu aliquid plus, quam merum reſpectum, & habitudinem accidentalem partium integrantium; unde eſt, quod vulgò uſurpamus, relationes, & modos non eſſe de genere activorum; neque enim potentiæ ſunt, ſed actus. Poſtremo qua ratione intelligi poteſt, quod habitudo mera ſit magis ens, & ſubſtantia, quam partes, & extrema, quæ diſponit? Fixum ergò ſit, nomine formæ ſubſtantialis non venire apud Philoſophum atomorum diſpoſitionem.

Hæc habui, quæ afferrem, ut Ariſtotelem Peripateticis partibus vindicarem. plura iis occurrent ſine dubio, qui ipſum hoc animo volutabunt; vix enim eſt Phyſicorum pars, in qua, recurrente in Atomiſtas diſputatione, mentem in eos ſuam diſertè non prodat. Deſinant ergò tandem aliquando inſignem illam calumniam nobis obiicere, quod Arabibus hæreamus Ariſtotelicæ Philoſophiæ depravatoribus: quid enim hoc aliud eſt, quam aſſerere noſtram ſententiam eſſe Ariſtotelicæ Philoſophiæ depravationem? Sed qualiſcumque ea ſit, hanc malo cum D. Thoma, cum Scoto, reliquiſq; Peripateticæ doctrinæ principibus ſequi, quàm cum Recentioribus iſtis, quibus ſecretior Philoſophi ſenſus poſt tot ſecula ſcilicet reſervabatur, puram, ut ipſi aiunt, Peripateticam, puram, ut ipſe reor, Democriticam amplecti.

CAPUT VIII.

Peripatetica principia ratione confirmantur.

ASſerta à nobis principia conformia eſſe Ariſtotelis menti oſtenſum hactenus eſt; ſupereſt,ut probem eadem conſentire rationi,& quod majus, divinæ Fidei.

Primùm igitur uti poſſem in noſtræ ſententiæ probationem illo eodem philoſophandi modo, quo plerique adverſarii ſuam tuentur; aſſumunt enim eam in hypotheſim, ex qua deindè eorum omnium, quæ in natura contingunt, rationem eruere conantur. videntur proindè ſic arguere: non poteſt non eſſe vera ea hypotheſis circa rerum principia, quæ omnium naturalium effectuum ſufficiens eſt cauſa. atqui hypotheſis aſſumpta eſt hujuſmodi. igitur vera eſt. Et ſatis hoc uno putant contrà Ariſtotelem debellatum: quam aptè, in præſenti non moror; habet enim talis argumentatio vim apud eos dumtaxat, qui ſufficientem cauſam à præciſa non diſtinguunt. id unum contendo, eodem hoc argumento, eodem jure hypotheſim Peripateticam confirmari; aliter afferant, ſi habent, experimenta, quibus iſta non congruit. Profectò, hac ſuppoſita, res deindè naturales verſabimus, earumque rationem reddemus, ſi non omnino ineluctabilem, certè non meliorem adverſarii.

At, inquiunt, Atomiſtica ſententia facilis captu eſt,Peripatetica inintelligibilis.non equidem Atomiſtas adeo hebetes judicio, ut, quod dicimus, non intelligant: quid ni intelligant ipſi,quod pueri in ſcholis quotidiè capiunt? ſed ſit illa ſanè cognitu perdifficilis; non tam benè cum rebus humanis agitur, ut facilè idem ſit, ac verum: & quod difficile, illico falſum. Scio

ſæpè

ſæpè difficiles appellari, & non intelligibiles ſententias, quæ argumentis adeo validis urgentur, ut ſolvi non poſſint. num ità non intelligibile, quod Peripatetici aſſerunt? at poſtremo huius quæſtionis cap. oſtendam, quam frivola ſint, exiguique momenti, quæ obiectant Atomiſtę Metaphyſicis ſpeculationibus, regulis que dialecticis plurimùm non aſſueti.

Cæterùm tantùm abeſt, ut difficultatem ingerat ullam Peripateticum ſyſtema, ut equidem putem non aliud æquè captui ſe accommodare, niſi naturæ ductum deſerere velimus. Principiò enim id à natura omnes habemus, ut iudicemus in aliis contingere, quod deprehendimus in nobis. jam vero quis neſcit, anima ſe, & corpore conſtitutum, & anima quidem ut forma, corpore ut materia, quæ invicem primò coniuncta generationem, ſeiuncta diviſionem, mortemque efficiant? Hoc ſanè ſecundùm rudem aliquam notitiam, vel pueri, vetulæque norunt. Hinc gradum facimus ad bruta; & quia in iis manifeſta cognitionis veſtigia, non tamen intelligentiæ, aut ratiocinationis invenimus, animam etiam iis tribuimus noſtræ proportionalem; materialem illam quidem, adeoque mortalem, quæ tamen in iis principium ſit ſentiendi, ut noſtra in nobis principium eſt ratiocinandi. Pariformiter in plantis, aliiſque non viventibus aliquid his analogum ponimus, quod accedat in generatione, in corruptione recedat, ac pereat: & hanc formam dicimus ſubſtantialem conſtitutivam cujuſque, ac diſtinctivam, primumque operationum rei naturalium efficiens principium.

Dum ergò compoſitionem ex materia, & forma in naturam inducimus, non ex hypotheſi, non ex libito procedimus: ſed ex iis, quæ certiſſima in nobis ſunt, quæ minus ſunt certa in aliis, judicamus. In quo miror Atomiſtas

uſque

uſque eo ſibi plaudere, ſententiæque ſuæ probabilitatem, imo & evidentiam extollere, quod naturalia explicent juxtà leges mechanicas, & per analogiam ad artefacta; cum tamen præpoſtera videatur dicendi ratio, quod natura imitetur artem; cum potius ars ſequatur, nec tamen aſſequatur naturam. tum rident hypotheſim noſtram, eamque ut Metaphyſicam, ut obſoletam, ut inintelligibilem exſibilant; cum nos tamen petamus naturalium exempla à naturalibus: & ad hominis perfectiſſimam naturam reliquas pro portione componamus. & notiſſimum cæteroqui illud eſt, primum in unoque genere menſuram eſſe reliquorum.

Ad hæc longè maior contingit ad ſenſum mutatio in rerum non viventium analyſi, quam in viventium, & hominis præſertim morte; ſi ergò in hac non habetur ſola partium materialium tranſpoſitio, ſed alterius ſubſtantiæ alicuius abſceſſio, cui tanquam principio humanæ omnes operationes tribuebantur; idem dicendum contingere in reliquorum reſolutione, ut non ſola fiat atomorum diviſio (ut ſi ferrum in minutiſſima præſegmina diſſecetur) ſed alicuius etiam ſubſtantiæ à materia ſeparatio, quæ cum natura ſua à materia dependeat, non, ut rationalis anima, perſeveret, ſed omninò deſtruatur. Quod quidem tantò libentius admittendum, quod materia quæcumque non corpus eſt, & natura completa, ſed mera paſſiva potentia, cui nihil activitatis, & operationis per ſe ineſt: cui proindè ad compoſitum alia cuiuſque propria opus eſt partialis ſubſtantia, quam formam dicimus. Hanc materiæ naturam ex homine ipſo conficimus; ſi enim ea corpus, & ſubſtantia ſimpliciter, completaque natura foret, non eſſet apta, ut cum anima unam hominis naturam conſtitueret. natura enim non ex naturis, ſed ex ſeminaturis fit ſe mutuò indigentibus ad operationum principiationem

qui-

quibus altera paſſivum, altera præſtet activum principium. Ex quo eſt, quòd naturæ humana, ac divina in Chriſto unam non naturam, ſed perſonam conſtituunt.

Accedit, quod oppoſita ſententia omnem à rebus naturalibus vim ſimpliciter effectricem amovet, totamque earum actionem in ſolo motu lationis impendit. At qua, quæſo, de cauſa tantam naturæ perfectionem invident? Egregiè D. Thomas 3. contrà Gentes cap. 79. *Perfectio* inquit, *effectus determinat perfectionem cauſæ maior enim virtus perfectiorem effectum inducit Deus autem eſt perfectiſſimum agens. oportet igitur, quod res ab ipſo creatæ perfectionem ab eo conſequantur. detrahere ergò perfectioni creaturarum eſt detrahere perfectioni divinæ virtutis. ſed ſi nulla creatura habet aliquam actionem ad aliquem effectum producendum, multum detrahitur perfectioni creaturæ. ex abundantia enim perfectionis eſt, quod perfectionem, quam habet, poſſit alteri communicare. detrahit igitur hæc poſitio divinæ virtuti.* tum pergit oſtendere, id ipſum detrahere divinæ bonitati. Et ſane ſi principium aſſumptum ut primum à priſcis Atomiſtis, Ex nihilo nihil fit, quod ipſi intelligebant de quavis nova productione, locum habere poſſet in iſta univerſalitate apud nos, tolerabilior eſſet iſtorum ſententia. nunc verò cum certiſſimè ſciamus aliquid nos agere non creando, ſed educendo ſaltem intelligentia, & voluntate, quas quidem potentias non ſe habere merè paſſivè in ſuis actibus; & ratio evidens, & ineluctabilis authoritas Tridentini convincit; conſequens eſt, ut illud principium in ſenſu; quo accipitur ab Atomiſtis, falſum evidenter deprehendatur. Quod ſi accidens produci aliquod de novo poteſt per actionem ſecundæ cauſæ, quid ni etiam ſubſtantia?

Præter hæc eſt in corporibus naturalibus re-

ſtentia ad corrumpi. ergò corrumpi non eſt
ividi. antecedens prob. non poteſt non eſſe
:ſiſtentia adverſus id, ad cujus oppoſitum eſt
aturæ inclinatio: atqui unumquodque amat
nſervari; quia unumquodque amat ſuum bo-
ım, cujus fundamentum eſt eſſe. *Natura om-
s*, inquit Aug. 12. de Civ. c. 5. *cum ibi ſunt, ubi
e per naturæ ordinem debent, quantum accepe-
nt, ſuum eſſe cuſtodiunt*. Et quidem hujuſmo-
inclinatione haberi in animalibus evidentius
t, quam ut egeat probatione; ea enim ſunt
iis ſigna ſtudii illius, quo ſe ſuamque vitam
ıumquodque procurat, & tuetur, ut nega-
id non poſſit, niſi qui malit protervire, quàm
ilosophari. Aliquod ejuſdem etiam amoris
ſtigium in reliquis agnoſcimus; hunc enim
ctare videtur illa ſimilarium corporum ſe-
m invicem naturaliter affectata conjunctio,
& calida ſeorſim à frigidis, & frigida ſeor-
n à calidis congregentur, quum per hiemem
ocul à frigidis dominantibus calida corpuſ-
la ſeſe in cryptas ſubterraneas dant, & vice
rſa æſtate; ut conſtabit ex iis, quæ de hac re
cam ex profeſſo infrà lib. 4. qu. 3. c. Prob. jam
nſequentia; ſi enim corruptio non eſſet; ni-
diviſio, nulla eſſet ejuſmodi reſiſtentiæ ra-
. ex duplici ſiquidem capite poſſunt aliqua
ıjunctionem appetere; vel quia ſe mutuo
ent, tuenturque à contrario deſtructivo:
ue hoc timere non poſſunt atomi incorrupti-
es. vel quia ſe mutuò perficiunt quoad ali-
am communem accidentalem operationem,
æ ſit intima cujuſque perfectio: ex quo capi
anima rationalis amat conjunctionem cum
pore; & neque ita ſe ſe atomi complectentur,
era eſt adverſariorum hypotheſis, nullam
ıoſcens perfectionem accidentalem, quam
uirant de novo atomi conjunctæ, amittant
aratæ. At verò hujus rei in promptu eſt cau-
ſi vera eſt hypotheſis, quam defendimus.

Po-

Poſtremò ſic arguo. ſi alteratio eſt nova productio qualitatis contrariæ, generatio eſt productio novæ ſubſtantialis formæ: atqui alteratio eſt nova qualitatis contrariæ productio. ergo generatio eſt productio novæ ſubſtantialis formæ. major negari ab atomiſtis non debet tum propter conſequentiam doctrinæ; quemadmodum enim explicant combuſtionem per ingreſſum atomorum ignearum ſcindentium, ac reſolventium corpora; ità & debent calefactionem per ingreſſum earundem atomorum minori numero irruentium, quæ proindè non ſufficiunt ad corporis reſolutionem. tum etiam quia immiſſio qualitatis contrariæ, ſi qua fit, non poteſt eſſe ad diviſionem partium materiæ, ad quam cuneis opus eſt, non qualitate. eſt ergo ad tentandam aliter reſolutionem, per deſtructionem alicujus ſubſtantiæ.

Minor probabitur naturali ratione, ubi de Elementis. nunc eam lubet ſolo Fidei ſuffragio confirmare, qua docemur; in Venerabili Euchariſtia deſtrui totam ſubſtantiam panis, & vini, manentibus eorundem accidentibus: ſunt ergò accidentia à ſubſtantiis realiter diſtincta; ut jam calefactio, & ſimiles accidentales mutationes, non per Atomorum immiſſionem, ſed per productionem qualitatum commodius explicentur. Mirum, in quot partes ſeſe adverſarii vertunt, ut huic argumento occurrant, Fidemque ſalvam, atque integram ſervent, ſed ita, ut præcipua ſit cura opinionis ſuæ, cui Fidei dogmata aptata volunt.

Ajunt igitur primò, ſaltare nos extrà chorum, dum naturalia divinis, & ſacra miſcemus prophanis. quid enim Fidei cum Philoſophia? hæc quidem ſcientia eſt; illa verò ſcientiam parere non eſt apta. Rurſus Phyſica medio utitur ſenſibili; Fides ſuprà omnem ſenſum,

imo

imo & ſupra captum evehitur. Poſtremo man-
ca utimur phyloſophia, ad cuius aſſertiones
confirmandas miracula, & machinam adhibe-
mus. Hæc quidem omnia Atomiſtæ non eo
:onſilio dicunt, quo impii quondam neſcio
qui Philoſophaſtri, dum rationalem animam
mmortalem ſecundum Fidem, mortalem ſe-
:undum Philoſophiam aſſeverabant; quos da-
nnat Lateranen. V. ſeſſ.8. definiens, quæ Fi-
lei contradicunt, vera ſecundum Philoſophiam
ion eſſe; quia verum vero non pugnat: & Fides
ſt ſuprà, ſed non contrà naturam. Deinde
uidquid ſit, an medium aſſumptum ſit Philo-
opho dignum, nec nè, inquiro, utrum rectè
oncludat, an ſecus. ſi aiunt; Philoſophia igi-
ur atomiſtarum vera eſſe non poteſt: ſi ne-
ant; impii ſunt ad Fidei Quæſitores aman-
andi. Profectò quid indignius, quam Deo
icenti non credere, quæ Philoſophis credimus,
xpertos ſe quidpiam eſſe teſtantibus? Demum
teri non pudet, Philoſophiam, qua utimur,
ancam eſſe, & imperfectam, quæque certitu-
inem, unde poteſt, ſupplex etiam emendicet.
:d age, num ſolidior, ac tutior atomiſtica,
uæ exemplis tantum nititur ſæpiſſimè fallaci-
us, & ſecum adverſa fronte pugnantibus?

Aiunt ſecundò, manere in Euchariſtia non
itegrum panem, & vinum: ſed ea ſupereſſe
orpuſcula, quæ panis, & vini exteriorem appa-
entiam conſtituunt, quæq; propterea ſpecies
uncupantur. Hæc reſponſio intolerabilis eſt,
: aperte contrà Trid. ſeſſ. 13. can. 2. ubi anathe-
iatizatur, quiſquis negaverit converſionem
otius ſubſtantiæ panis in corpus, & totius
ibſtantiæ vini in ſanguinem, manentibus
umtaxat ſpeciebus panis, & vini: at verò ſi
orpuſcula illa manent, manet aliquid ſubſtan-
æ præcedentis, adeoque perfecta tranſubſtan-
atio non habetur.

Aiunt tertiò, manere ſpecies, non accidentia

 panis,

panis, & vini; ſpecies enim, non accidentia nominat Trid. ſpecies autem non ſunt, niſi apparentia ſenſibilis, quam Chriſtus ibi induit pani, vinoque ſuffectus, ea prorſus ratione, qua olim peregrini diſcipulis euntibus Emmauntem, & Magdalenæ hortulani ſpeciem, formamque exhibuit. Hæc etiam reſponſio tolerabilior non eſt: primò, quia nomen accidentium expreſſum eſt à Concilio Conſtantienſi contrà Vvicleffum, qui quidem, teſte Valdenſi, contendebat abſurde invehi in Euchariſtiam accidentia panis, & vini ſine ſubiecto; adverſus quem Conc. ſeſſ. 8. damnat hanc propoſitionem, quæ eſt ſecunda inter ipſius articulos: *Accidentia panis non manent ſine ſubiecto in Sacramento Euchariſtia*. Secundò, quia Trid. ait manere ſpecies; non manet autem niſi quod præfuit: quod in hoc modo dicendi non verificatur, cum apparentia iſta panis, quam Chriſtus aſſumeret, prius eadem non fuiſſet. Et quidpiam certè ſuperſtes requiri omninò ad tranſubſtantiationis, quæ converſio eſt, perfectam rationem, Theologi communiter ex ipſa converſionis notione demonſtrant. Tertiò, Conc. uſum eſt nomine ſpecierum in eo ſenſu, quo tunc uſurpabatur in Eccleſia à Theologicis Scholis, quæ non aliud ſanè, niſi accidentia intelligebant. quamquam ex duplici capite ſpecies dicere, quam accidentia maluerunt. primò, ut ſignificarent, ea ſolum accidentia permanere, quæ ad externam panis, & vini ſenſibilem apparentiam pertinerent, cum dubium de cæteris eſſet. altero, quia vox accidentis ſignificat, quod ſubiecto accidit: illa autem accidentia nulli accidunt actu, ſed ſolum potentia. melius ergò ſpecierum, quam accidentium nomine ſignificantur. Quartò demum Concilium Colonienſe id ipſum declarat tit. de adminiſtratione Sacramentorum cap. 15. dum ait; *Quid panis, vinique ſpecies aliud ſunt*

poſt

poſt conſecrationem, quam ſpecies ſacramentales, & accidentia ſine ſubiecto?

Propter hæc oppoſita ſententia vix dici ſine hæreſi poteſt; ut contrà hos Novatores probat ex profectò P. Raynaudus in libello ſuper hac re edito, qui habetur in 6. ſuorum operum tomo, ubi ſuprà 40. primæ notæ Theologos numerat, qui hanc ſententiam ut planè hæreticam proſcribunt.

CAPUT IX.

Atomiſtarum argumenta diluuntur:

OBiiciunt primò. Ex nihilo nihil fieri eſt principium cuiq; notiſſimum ab Ariſtotele, & antiquis omnibus admiſſum. atqui data exiſtentia formarum ſubſtantialium, & accidentalium, hoc principium falſum eſt. ergo nulla datur forma ſive ſubſtantialis, ſive accidentalis. prob.min. nam formæ eiuſmodi, aut ſupponuntur in materia; atq; ita de novo non producuntur. aut non ſupponuntur; jam ergo antequam fierent, nihil erant, adeoque dum fiunt, ex nihilo fiunt.

Principio hoc idem argumentum urget Atomiſtas. tum quia negari omnis nova productio naturalis non poteſt in actibus animæ. tum quia etiam juxta ipſos de novo habetur motus, & diſpoſitio atomorum; quæ aliquid ſaltem modale denuo productum importat ab atomorum ſubſtantia omninò diſtinctum, ut ex alibi dicendis pro modorum diſtinctione conſtabit.

Reſp. itaque ex Philoſopho Peripatetici non fieri formam, ſed compoſitum: & quia huius materia præſupponitur, generatio non ex nihilo fit, ſed ex aliquo. Quod ut intelligatur, notandum diſcrimen inter actionem eductivam, qua producitur forma equi v.g. & creativam, qua producitur anima rationalis. prima habet

ponere formam in ſubiecto. quare non ſiſtit in forma, ſed per eam intendit totum, n. 3. equum, qui propterea per eiuſm. actionem dicitur abſolute, & ſimpliciter fieri: quemadmodũ & actio productiva intellectionis non ſolam quærit intellectionem, ſed ulterius illam copulat intellectui, ut faciat intelligentem; quare intelligens, non intellectio eſt finis, ac terminus actionis. At vero actio animæ creativa animam petit, non hominem, qui pertinet ad actionem generativam; unde anima per eiuſmodi actionem illud eſſe adipiſcitur, quo poſſit ſe ſola permanere: quod formis materialibus non contingit. Hinc jam ad argumentum dicimus, quod licet forma etiam dicatur aliquo modo fieri, ſit tamen ſimpliciter non ipſa, ſed corpus: at vero principium illud verum eſt, imò etiam per ſe verum, ut alibi contendam, ſi intelligatur de termino per actionem ultimatè intento, adeoque ſimpliciter facto: falſum, & per ſe falſum, ſi de quocumque non ultimatò; quod diximus fatendum etiam ab adverſariis.

Urgebis. negari in hac ſententia non poteſt, quod forma in aliquo ſenſu verè fiat, & quidem ex nihilo ſui. neque enim approbanda quorundam veterum Peripateticorum figmenta neſcio quas formæ incoationes in materiæ ſinu latentes agnoſcentium. Jam verò hinc fieret, ut naturale agens poſſet pariter materiam ipſam producere. Quod enim poteſt in effectum perfectiorem, à fortiori poteſt in imperfectiorem: forma autem perfectior eſt materia. ex quo ſequitur, ut poſſit totum ex nihilo compoſitum, adeoque creare.

Negamus ſequelã; modus enim producendi per creationem, quo uno poteſt effici materia, eſt adeo perfectus, ut quamvis imperfectiſſimus ſit terminus, qui creatur, arguit tamen in producente maiorem creata perfectionem. hoc quidem qua ratione probetur, non eſt huius loci.

Obiic.

Obiic. 2. ars humana quam multa, quam varia perficit artefacta, corporibus dumtaxat diverſimode diſpoſitis, & ordinatis, ut videre eſt in ſculptura, pictura, & ſim. At Deus, & natura potentiores ſine dubio ſunt. poterunt ergo ſola atomorum combinatione diverſa mirabiliores effectus præſtare, totamque rerum univerſitatem hac una ratione diſtinguere.

Reſp. excellentia naturæ, quæ Dei eſt ars, ſuprà artem creatam in hoc habetur, quod illa ponit entia, quæ ſui motus principium in ſe habent: hæc vero huiuſmodi entibus dumtaxat utitur: & mirabilia perficit non efficiendo, ſed adhibendo principia aliunde ſuppoſita. Quidquid autem ſit, an poſſit aliquod univerſum ex ſola atomorum diſpoſitione varia componi, ac diſtingui (quo genere arguendi nihil aptè pro Atomiſtis concludi poteſt, cum poſſibile nihilò minus ſit univerſum Peripateticè conſtitutum; hoc autem ſit plane perfectius, Deoque authore dignius) in hoc certè, quod ob oculos verſatur, tot ſunt argumenta probantia novam in qualibet eius parte produci, haberique ſubſtantiam, quæ intrinſecum ſit principium operandi, & non ſola corpuſculorum tranſpoſitione id præſtari, ut, ſi fortè in ipſa aſſertione fallimur, in aſſertionis certe probabilitate ingenti exceſſu adverſariam ſuperante falli non poſſimus. Eiuſmodi autem indicia in artefactis nulla ſunt.

Obiic. 3. Unumquodque componitur ex iis, in quæ reſolvitur. atqui omnia reſolvuntur in atomos; ergo omnia componuntur ex atomis. min. conſtat inducendo; elementa enim reſolvuntur in minimas partes, ignis v. g. in ſcintillas, aqua in guttas, terra in pulviſculum: mixta vero in elementa, adeoque tandem in atomos.

Reſp. omnia reſolvi in atomos in reſolutione integrali, ſecus in reſolutione eſſentiali, quæ

fit per ſubſtantiæ præſuppoſitæ deſtructionem, nulla ſæpè facta atomorum diſſolutione, ut eſt videre in animalium morte.

Obiic. 4. totum hoc Univerſum nihil eſt aliud, quàm partes materiales à divina ſapientia diſpoſitæ, & ordinatæ. ergo omnia pariter corpora non ſunt aliquid præter ſuas cuiuſque partes ita, & non aliter combinatas.

Diſpar eſt ratio de univerſo, quod eſt totum per aggregationem, ac de partibus ipſius, quæ ſunt compoſita per ſe. his ergo concedenda fuit propria forma, cui operationes tribuerentur, tamquam internæ origini. hac poſita, nihil fuit opus univerſo ſpecialem formam ingerere; tum quia non poſſunt naturalia omnia unam ſimpliciter naturam conſtituere. tum quia particulares naturæ ſatis efficiunt principium ordinativum univerſi; ſi enim unaquæque ſuum locum obtineat, quem propriis viribus poteſt, mundus ſatis intelligitur ordinatus. non ergo addenda fuit ſpecialis mundo forma.

Obiic. 5. cum Baſſone. ſi forma daretur in compoſito naturali tamquam principium proprietatum, eadem eſſet principium ſuæ corruptionis, tenderetq; ſua ſponte in ſuam perniciem, & interitum. experimur enim multa corpora facillimè igniri, ut cernere eſt in oleo, pice, ſulphure, & ſim. iſta autem facilitas unde, niſi à forma, eſſet? ergo forma facilitaret ſuam corruptionem, atque adeo in eam tenderet: quod repugnat naturæ.

Sed aliud eſt, quod forma faciliter ſuam corruptionem, aliud, quod in eam inclinet. facilitas eſt exigua reſiſtentia propter qualitates accedentes ad proprietates ignis. at verò inclinatio eſt poſitiva propenſio, & appetitus, qui nullus eſt, aut eſſe poteſt in forma ad ſui corruptionem. Et quidem duo iſta omninò diſtingui manifeſtiſſimum eſt ex communi ſenſu. animal enim facile vulneratur; nec tamen vulne-

ratur ſine reſiſtentia, violentiaque naturæ. multi propter ingenii imbecillitatem facile convincuntur, nec propterea libenter. Idem dicimus in quibuſdam formis contingere, quod licet parum reſiſtant contrariis agentibus, non idcircò ad interitum à natura inclinantur.

Ob. 6. cum Magnano c. 1. Phil. nat. prop. 5. n. 32, ſine forma Peripatetica evidens eſt poſſe fieri compoſitum eſſentiale. ergo forma Peripatetica non eſt forma conſtituens compoſitum eſſentiale. antecedens prob. poſſunt enim ex omnibus elementis ſumi certæ portiones, eæque invicem componi vinculo naturali: tum impediri ſaltem à Deo nova productio Peripateticæ formæ. hoc certè compoſitum ex ſolis partibus elementaribus certa ratione combinatis eſſet phyſicum corpus naturale ex elementis ut materia, ex earum proportione ut forma conſtans. ergo evidenter licet concludere, non formam Peripateticam, ſed atomorum elementarium proportionem eſſe corporis naturalis formam.

Mirum mihi accidit, hominem cæteroqui doctum argumento tam debili nomen evidentiæ, ac demonſtrationis aptaſſe. Illud certe ad ſummum probat poſſibile eſſe compoſitum naturale ex ſolis conſtans elementis tali proportione commixtis, qualia dicimus Peripatetici eſſe mixta imperfecta: ſed ita eſſe de facto corpora omnia naturalia, non ſolum non oſtendit, ſed neque ſuadet, nos vero oppoſitum hucuſque non dico demonſtravimus, ſed ita probavimus, ut non plus ſit probabilitatis (modeſte dicam) in oppoſita, quàm in noſtra ſententia, utcumque eam uno ſpiritu diſflare tamquam ineptam, metaphyſicam, inintelligibilem totis viribus contendant, jactentque Atomiſtæ. Et ut intelligat hic author, quantæ ſint in iſta ſua demonſtratione vires, eam ſic Atomiſticæ ſententiæ improbandæ accomodo:

Sine combinatione partium elementarium evidens eſt poſſe fieri compoſitum naturale. ergo ea non eſt forma compoſiti naturalis. antecedens prob. ſi enim intelligas materiam primam cum forma ſubſtantiali exigente certas proprietates, quales ſunt in homine materia, & anima, intelligis completam naturam phyſicam conſtitutam ex principio paſſivo, & activo motus. ergo intelligis veriſſimum compoſitum naturale.

QUÆSTIO SECUNDA

De Materia.

Supereſt jam, ut ſingula principia enucleatius evolvam. primum autem locum materia ſibi jure merito vendicat; nam & imperfectior eſt forma, eamque naturaliter præit, ut ſubſtratum, fundamentum, & ſubiectum commune phyſicarum generationum, atque adeo quà naturæ, quà doctrinæ ordine prima eſt.

CAPUT I.

An ſit, & quid ſit materia.

NOmine materiæ venit commune generationum ſubiectum idem manens ingenito, quod fuerat in corrupto. Dividitur in primam, & ſecundam: quæ diviſio non eſt, niſi duplex eiuſdem materiæ acceptio; ſi enim ea ſumatur in nuda ſua entitate incompleta, dicitur materia prima; ſi verò veniat ſub quantitate, & qualitatibus ad certam formæ ſpeciem diſponentibus, dicitur materia ſecunda. quamquam non deſint, qui hoc nomen toti tribuant

ſua

ſua in ſe accidentia recipienti. Præſens hic labor circa primam materiam totus erit.

Sententia eſt non modo Peripatetica, ſed & omnium, quotquot ſciam, melioris notæ Philoſophorum dari materiam primam, partem ſcilicet ſubiectivam, & materialem rerum omnium phyſicarum. Ratio eſt ex ipſis rerum tranſmutationibus quotidiana experientia notis; nam & ligna tranſeunt in ignem: ex ſemine fit vivens, ex vivente cadaver, ex hoc elementa, quæ rurſum abeunt in mixta, & acta in gyrum perenni viciſſitudine naturam alternant. Dum ergo ex uno corpore aliud gignitur, aut prius ex toto interit, aut aliquid ipſius manet in genito. hoc ſecundum ſi detur, datur materia prima communis genito, & corrupto. primum admitti non poteſt; aliter nec mutatio eſſet, nec generatio in natura, ſed creatio: quæ quidem vel eſſet à ſolo Deo, nullam conferente vim effectricem inferiori naturæ: & hoc eſt inopinabile alibi reiiciendum. vel eſſet à naturali agente: & hoc pugnat principio per ſe noto, quo ex nihilo fieri per naturam Philoſophi omnes hactenus aſſeverarunt, ut conſtabit in metaphyſicis.

Conf. ex mutationibus accidentalibus, & artificialibus, in quibus certo certius eſt aliquid commune permanere; quis enim inficietur eandem eſſe manum, quæ ex calida fit frigida, idem marmor, quod ex non figurato fit figuratum? idem verò dicendum videtur in mutationibus, quas ſubſtantiales appellamus; utrobiq; enim experimur mutationem fieri ex aliquo præſuppoſito.

Dices, neceſſariam eſſe materiam præſuppoſitam, ut ex ea fiat novum ens naturale, non tanquam ex aliquo ſubjectivè prærequiſito, ſed ſolum initiativè, & ut termino, à quo motus & in hoc ſecernitur à creatione generatio quod illa ex nullo ſit termino poſitivo: hæc

verò ſupponat poſitivum expellendum, ac deſtruendum.

Hanc reſponſionem evidenter redarguit Scotus 7. met q 2. ex hoc enim ſecundò, quod admittitur in agente generativo, ſequitur à fortiori illud primum, adeoque fit, ut generans poſſit creare. quandoquidem agens, quod in ſua virtute continet effectum integrum, non minus, imo magis illum producet, quamvis non præſupponatur aliud, quod non eſt natum juvare, ſed retardare virtutem agentis. ſic calidum potens calefacere paſſum frigidum, à fortiori poterit calefacere non frigidum, cum frigus non juvet, ſed impediat actionem calidi. videtur autem ex terminis impoſſibile, ut virtus debilitetur, aut impediatur per ſolam ablationem impedimenti. Atqui juxta hanc hypotheſim agens in ſua virtute totum effectum continet; per materiam verò deſtruendam, adeoque pure reſiſtentem actioni retardatur, ac debilitatur, ſaltem nullatenus juvatur virtus activa.

Probata jam materiæ exiſtentia, inquirenda eſt ejus quidditas, Dupliciter materiam Ariſtoteles definit. primo negativè per id, quod ipſa non eſt, 7. met. t.8. ſic. *Dico autem materiam, quæ per ſeipſam neque quid, neque quantum, neque aliud quidpiam dicitur, quibus ens determinatur: eſt autem quidpiam, de quo horum ſingula prædicantur.* Senſus eſt, quod materia non ſit ullum ens prædicamentale, & completum in actu, ſed ſolum in potentia. & hoc eſt quod dicimus eam eſſe puram potentiam, quatenus excludit ab eſſentia ſua omnem phyſicum actum, quo ens, & corpus naturale in ſua ſpecie reponitur. quia verò materia eſt corporis conſtitutiva, de ipſa, in quantum non ipſa, ſed totum, omnia demum prædicamenta dicuntur prędicatione non eſſentiali ſed denominativa.

Ve-

Verum ne ſit errandi occaſio, adverto Philoſophum in hac ipſa definitione negare ſimul, & concedere materiam eſſe quid; dicit enim primò, quod materia non eſt quid; concludit deinde, quod eſt quidpiam; imò in Græco textu eſt idem τι negatum, & conceſſum, ſed in alio ſenſu negatum, in alio conceſſum. negatur eſſe quid completum, hoc eſt totam, adæquatamque ſubſtantiam. conceditur eſſe quid incompletum; & indifferens ad omnia, atque adeò non tollitur ab ea omnis quidditas, ut Thomiſtæ nonnulli volunt, ſed contenditur quidditatem materiæ propriam eſſe indifferentiam ad omnia.

Secundò poſitivè materia definitur. 1. Phyſ. t. 82. hoc pacto: *materiam dico primum uniuſcuiuſque ſubjectum, ex quo fit aliquid, cum inſit per ſe, & non ſecundum accidens: & ſi quid corrumpitur, in hoc abibit ultimum*. Senſus eſt: materia eſt ſubjectum non quodcunque, ſed primum omni formæ, tum ſubſtantiali, tum accidentali ſubſtratum, ex quo aliquid, hoc eſt ſubſtantiale compoſitum (accidentale enim non aliquid, ſed quale aliquid nuncupatur) intrinſecè, & in facto eſſe conſtituitur. quæcumque demum ſubſtantia deſtruatur, ſola materia per ſe, & univerſaliter manet; quo materiæ incorruptibilitas denotatur.

Ut autem plenius natura materiæ teneatur, explicanda eſt univerſaliſſima notio ſubjecti, ſub qua materia obtinet primitatem. Equidem hanc rem (quidquid pro ea atrocius, quam par eſt, Recentiores digladientur) reputo nec difficilem, nec obſcuram, ſi communem dumtaxat ſenſum attendamus. Dico igitur, rationem ſubjecti importare rationem entis imperfecti participativi alicujus perfectionis intrinſecæ, ad quam reducitur, ac determinatur ab aliquo agente. Et quidem nihil tritius apud Philoſophos, quam materiam, ſeu ſubjectum

habere rationem perfectibilis ; formam verò & actum rationem perfectivi. Rurſus perfectio, ad quam ordinatur, intrinſeca ſit oportet: quæ eſt ratio, cur humanitas in Chriſto non ſit ſubiectum Deitatis, à qua perficitur ut per terminum extrinſecè dumtaxat licet reali, & phyſica unione afficientem. Ex iſta autem ſubiecti imperfectione oritur, ut ipſum quà tale non poſſit ſe reducere ad debitam perfectionem, ſed indigeat agente, quod ſit in actu. Unde Philoſophus 9. met. t. c. 2. *Potentia*, inquit, *patiendi aliqua eſt, quæ in ipſo patiente principium eſt tranſmutationis ab alio, prout aliud eſt*. ex quo veritatem illius principii, omne quod movetur, ab alio movetur, alibi conficiemus. Poſtremo iſtiuſmodi notio videtur unicuique manifeſta; colligi enim ab experientia noſtrarum vitalium potentiarum, quæ ſuis operationibus perficiuntur. quare ſubiecti rationem potentiæ, formæ operationes habent.

Duo occurrunt momenti alicujus, quæ in contrarium opponi poſſunt. Primum eſt, tam materia perficitur per formam, quam forma per materiam; utraque enim eſt quid incompletum, & ulterius complebile per compartem: omnis autem complebilitas eſt perfectibilitas. ratio igitur ſubjecti non ſatis explicatur per eſſe perfectibile, quod commune eſt formæ. Secundum eſt. Quædam accidentia imperficiunt potius ſubiectum, quod afficiunt, ut error intellectum, peccatum voluntatem, calor aquam, &c. in ordine autem ad has formas ſervatur ratio ſubiecti, & non ratio perfectibilis. ergo ratio ſubiecti non eſt ratio perfectibilis.

Reſp. ad primum negari non poſſe, aliquo modo formam à materia perfici; ſimpliciter tamen dici debet, materiam perfici à forma, non è converſo. Ratio eſt, quia tota perfectio,

quam

quam ſibi invicem communicant partes, eſt in ordine ad totum, quod componunt. cum ergo forma ſit, quæ affert toti nobiliora prædicata; materia verò tantum ignobiliora; vix enim aliud invenies, quod ſit proprium materiæ, præter rationem materialis, & corporei, cuius eſt in materia fons, & origo; hinc fit, ut perfectio adſcribatur formæ, perfectibilitas materię. Ad hæc nomen ipſum paſſi, & ſubiecti imperfectionem explicitè importat: ſecus nomen activi, & actus, cujus eſt ex ſua perfectione alterum ſibi ſubiicere, & in eo veluti dominari. Idem proportionaliter dicendum de ſubſtantia relatè ad formas accidentales; quamvis enim ſubſtantia perfectior ſit accidente, maior tamen iſta perfectio venit materialiter, & ſolum de formali ſe habet limitatio, ulteriorque promovibilitas ad aliud, & aliud eſſe; adeòque expreſsè ſemper ſignificatur perfectibilitas, & imperfectio. Præterea dicitur perfici ſubſtantia ab accidentibus, non contra; quia perfectio accidentium ordinatur ad ſubſtantiam, non contrà; eſt enim accidens entis ens. ſic in ſimili veſtis hominem ornat, non homo veſtem, quia veſtis ordinatur ad hominem, non homo ad veſtem.

Ad ſecundum ſunt qui reſpondent, omnia accidentia eſſe perfectionem ſubſtantiæ, ſed non omnia eodem modo; adhuc enim intellectus perficitur per errorem, & voluntas per peccatum, quia adhuc errando intellectus fertur ad verum, & voluntas peccando ad bonum ſaltem apparens. Reverà tamen negari non debet, ſubiecta ſæpè per formas abſolutè imperfici, licèt aliqualiter perficiantur. dicendum ergo ſubiectum definiri per id, quod eſt in eo præcipuum, & primum, quod eſt eſſe perfectibile, ſicuti in cauſa definitur pereſſe productivum, licèt poſſit quãdoque ſubiectum imperfici, ut poteſt cauſa aliquãdo deſtruere, & quead-

modum

modum conceptus cauſæ ſatis explicatur per vim productivam, quamvis ſimul habeat vim deſtructivam, quia hæc ſequitur illam; cùm ejus ſit deſtruere, cujus eſt producere: ita conceptus ſubjecti ſufficienter reponitur in perfectibilitate, quamvis, & imperficiatur non rarò; hoc enim ad illud conſequens eſt, cùm ejuſdem ſit poſſe imperfici, cujus eſt poſſe perfici.

Ex hactenus dictis de natura materiæ deducitur primo, eam ingenerabilem eſſe, & incorruptibilem. Ratio eſt facilis ex propria ratione primi ſubjecti omnium naturalium tranſmutationum, quod quidem ſi ſubjaceret actioni generativæ, & corruptivæ naturalis agentis, fieret, ut phyſicum agens poſſet creare, ponendo totum ſecundum omnem ſui partem, & poſſet annihilare tollendo omnem partem totius. Præter hæc materia ſi ſubjectum eſt primum, eſt item ſubjectum ſimplex: quod eſt certe neceſſarium, ne ſit in compoſitis progreſſus in infinitum. Jam verò cum ex nullo ſubjecto materia conſtituatur, ſi ab agente naturali produceretur, ex nullo ſubjecto præſuppoſito fieret; ſi deſtrueretur, in nullum ſubiectum deſineret. atqui hoc eſt materiam creabilem, & annihilibilem eſſe, non generabilem, & corruptibilem.

Dices ex hoc ſequi, ut homo ingenerabilis ſit, & incorruptibilis, quia nulla pars ipſius generari poteſt, aut corrumpi; non enim materia, ut contendimus, non anima, ut fide conſtat. Neque ſit ſatis dicendo corrumpi hominem ſola partium ſeparatione; ità enim materia etiam corruptibilis foret, cujus partes ſine dubio ſeparabiles ſunt.

Hęc inſtantia ut ſit difficilis in communi ſententia, in mea certè nulla eſt. reſpondeo enim illud ſolum diviſibile in partes corruptibile eſſe, quod partium unionem includit tanquam ali-

aliquid eſſentiæ ſuæ conſtitutivum. at verò integralis unio non conſtituit eſſentiam materiæ, ſicuti unio inter animam, & corpus conſtituit hominem; poſſe enim eſſe, & intelligi materiam ſine ulla integrali unione ſuo loco oſtendam: non ſic hominem ſine unione partium phyſicarum.

Deducitur ſecundo, materiam non modo eſſe incorruptibilem, ſed etiam inannihilabilem naturaliter, & annihilabilem ſolum miraculosè, & violenter. Prob. quia materiæ annihilatio non eſſet, nec eſſe poſſet ad ullius naturæ exigentiam; neque enim ipſius materiæ, ut eſt manifeſtum: neque alterius; deſtructio enim cum ſit malum naturæ, à nulla natura per ſe exigitur, ſed ſolum per accidens. at ne per accidens quidem poſſet materiæ deſtructio intendi; quodcumque enim generatur, tantum abeſt, ut materiæ deſtructionem trahat tamquam alicujus incompoſſibilis, ut potius materiam neceſſariò ſupponat, tanquam id, ex quo eſt.

In oppoſitum eſt hic paralogiſmus. Per materiæ annihilationem nulli naturæ infertur violentia; maximè enim deberet inferri materiæ ipſi: hæc autem deſtructione nullam patitur violentiam; quia in inſtanti, in quo ultimò eſt; tunc enim nihil adhuc mali eſt paſſa; neque in inſtanti, in quo primo non eſt; quod. n. non eſt, pati violentiam non poteſt, cum non habeat exigentiam ullam, ut conſervetur, quæ ſcilicet ab ipſius eſſe non diſtinguitur.

In primis hoc argumento invertuntur communes ſenſus; quis enim negare auſit, hominem, aliudvè animal per occiſionem perire violenter? argumento autem probatur nullam deſtructionem eſſe poſſe violentam. Reſp. igitur in utroque inſtanti materiæ violentiam inferri. in primo quidem; quia tunc fraudatur decreto ulterioris conſervationis; exigit enim

tunc, ut Deus velit ipſam in poſterum conſervare, & Deus tunc habet deſtruendi deinceps voluntatem; in ſecundo autem; quia ſpoliatur exiſtentia debita. neq; obſtat, quod tunc ipſa non ſit; quia nec debet, nec poteſt eſſe, ut hoc genus violentiæ per exiſtentiæ ſcilicet privationem patiatur.

CAPUT II.

Sit ne ſua materia eſſentia, & ſua exiſtentia.

PRæſentem controverſiam, quæ non multum mihi videtur habere momenti, celebrem fecit ultra meritum diſcordia Thomiſtarum à reliquis. Hæc mihi jam reſolvenda: & quia iiſdem ferè principiis tam eſſentia, quàm exiſtentia materiæ concluditur, & ab obiectis adverſariorum defenditur, de utraque ſimul uno hoc capite agendum conſtituo.

Verum quia ſæpè in hac re uſurpantur nomina actus,& potentiæ,ex quorum non recta acceptione paralogizatur non raro, diſtinguendus eſt duplex actus,& duplex proportionaliter potentia. Actus quidem univerſim idem ſonat, ac perfectio: perfectio autem alia abſolutè, & in ſe talis: alia talis alteri,& reſpective. hinc actus alius abſolutus, quem qui habet, perfectus dicitur: alius reſpectivus, quem qui habet, appellatur perfectivus.Item potentia,ut actui opponitur,nomen eſt imperfectionis;& alia eſt abſoluta,quam qui habet,dicitur imperfectus: alia reſpectiva, quam qui habet, dicitur non imperfectivus(hoc enim pertinet ad actum & formam) ſed perfectibilis intrinſecè.

Diſtinguitur etiam communiter potentia in ſubiectivam, ſeu phyſicam, & obiectivam, ſeu logicam: in qua diſtinctione non video, quid diſpliceat Thomiſtis præter voces, quæ Sco-

tum

tum habent authorem ; de re enim nulla poteſt eſſe contentio . ſecundi generis potentia eſt , in qua ſunt res omnes ante , quam ſint , & non diſtinguitur ab ipſa rei cuiuſque non repugnantia , & poſſibilitate ad exiſtendum . dicitur autem obiectiva, quia nihil eſt in eſſe intrinſeco rei , ſed ſolum in eſſe extrinſeco objecti . Primi generis potentia cadens in rem dumtaxat exiſtentem adhuc eſt duplex , paſſiva , & activa . prima opponitur actui , & confunditur cum potentia reſpectiva , ſeu perfectibilitate intrinſeca , qua res quælibet ordinatur ad propriam intrinſecam perfectionem . altera propriiſſimè eſt actus . Potentiæ huic duplici duplex actus opponitur ; obiectivæ enim correſpondet actus entitativus , qui eſt ipſa rei entitas actualis , & poſita extrà cauſas per phyſicum agentis influxum . ſubiectivæ , in quantum ad ſolam paſſivam contrahitur, correſpondet actus formalis, qui eſt intrinſecum ipſius bonum , & perfectio .

§. I.

Suus decernitur materiæ eſſentiæ actus.

DIco 1. materia ſuam habet entitatem adæquatè diſtinctam ab entitate formæ, adeoque non eſt ſua entitas per formam . Videtur propoſitio omnibus Peripateticis certa .

Et ſanè materia prima aliqua entitas eſt; dicitur enim primum ſubiectum , quod ineſt ; non poteſt autem ineſſe , quod non eſt . ergò materia eſt , aut ſaltem eſt materia , adeoque habet entitatem ſuam , per quam eſt potius materia , quam forma , aut aliud quodvis . Rurſus materia ponitur , ne entia naturalia fiant ex nihilo . materia ergò non eſt nihil; habet proindè entitatem , & eſt ens ,

Quod autem iſta entitas ſit à forma adæquatè diſtin-

diſtincta, conſtat primo ex ratione principii, cujus eſt non fieri ex alio. conſtat ſecundo ex ſeparatione materiæ à ſingulis formis, quas ſucceſſivè recipit, ac deperdit. quod ſi formæ materiam conſtituerent, deſtructis formis, materia non ſtaret; quia non ſtat conſtitutum, pereuntibus conſtitutivis. Atque hinc demum conſequens eſt, materiam non eſſe ſuam entitatem per formam; idem enim eſt, per quod res habet eſſe, & unum eſſe, & diſtinctum eſſe. quarè ſicuti per formam non poteſt materia diſtingui ab ipſa forma, ità nec per formam conſtitui in ſuo eſſe diſtincto à forma.

Hoc idem expreſſit Philoſophus tum 2. phyſ. t. 10. ubi ait, materiam eſſe naturam, & formam naturam, ſed aliter materiam, & aliter formam: eſſe autem naturam cadere non poteſt, niſi in id quod eſt ens. tum 1. phyſ. t. 66. ubi diſtinguit materiam à privatione: quia ſcilicet, ut exponit ibi Commentator, materia ſecundum quod eſt materia, numeratur in entibus, quod non eſt in privatione.

Dico 2. materia ſuam aliquam habet perfectionem diſtinctam à perfectione formæ, adeoque non quidquid eſt perfectionis in materia eſt per formam.

Prob. 1. omnis entitas ex ſuo conceptu perfectio eſt; quia entis propria eſt bonitas, quæ cum perfectione convertitur. at materia ex dictis habet ſuam entitatem, & non per forma. ergo habet ſuam perfectionem, & non per formam. 2. compoſitum ex materia, & forma eſt quid perfectius, quam ſola forma, ut finis perfectior eſt eo, quod eſt ad finem: ergo forma non eſt tota perfectio totius, ſed aliquid etiam perfectionis calculat materia ſupra formam. 3. Ratio ſubſtantiæ eſt ratio perfectionis. atqui materia eſt intranſitivè ſubſtantia, aut ſaltem ſubſtantialis, aliter totum non eſſet ſubſtantia, quæ non componitur ex non ſubſtantia. ergo

jm.

importat propriam in ſua entitate perfectionem.

Quartò ſi materia quidquid perfectionis habet, per formam habet, tota perfectio materiæ erit forma, hoc autem ſi detur, jam fit manifeſtè, ut agens naturale in ſua virtute materiam contineat, adeoq;ut poſſit illam producere: quod ſic oſtendo. Agens, quod in ſua virtute productiva continet totam perfectionem effectus, continet ipſum effectum in ſua virtute, adeoque poteſt illum producere. Sed agens naturale continet in ſua virtute formam, quæ eſt tota perfectio materiæ, adeoque continet totam perfectionem materiæ, ergò continet in ſua virtute materiam, & poteſt illam proinde producere, minor ex parte, qua poteſt dubitari, eſt doctrina adverſariorum. major conſtat; cauſa enim ut poſſit effectum producere, non debet continere imperfectionem effectus, ſed ſolam perfectionem, ut videre eſt in Deo potente omnia producere; quia omnium perfectionem eminenter complectitur, & nullam imperfectionem. Hoc totum aſſeritur à D. Th. 3. contrà Gentes c. 20. & 1. p. quæſt. 14. art. 11. ad 3.

Dico 3. materia habet ſuam eſſentiam actualem, adeoque habet actum eſſentiæ, ſeù actum entitativum.

Hæc concluſio præciſis vocabulis, manifeſtè ſequitur ex iam ſtatutis. Et quidem quod materia habeat eſſentiam, videtur jam probatum, dum probatum eſt ſuam eſſe materiæ entitatem; nihil enim aliud venit apud omnes, quos ego ſciam, eſſentiæ nomine, quam rei entitas, & natura, quæ per ſua prædicata explicari, & definiri poteſt; per quam res eſt id, quod eſt, & non eſt id, quod non eſt: & à qua emanant paſſiones aut phyſicæ, aut metaphyſicæ. ſed ſua materiæ entitas hæc omnia ipſi præſtat; eſt enim ea definibilis, ac per eam materia in ſuo

eſſe

eſſe materiæ conſtituitur; ab ea demum emanat tum incorruptibilitas, quæ eſt paſſio metaphyſica, tum quantitas, quæ eſt paſſio phyſica. habet ergo entitas materiæ, ut ſit rigoroſa eſſentia materiæ.

Neque dicas, eſſentiam rigoroſam eam eſſe, quæ genere conſtat, ac differentia rigoroſis. nam primo id verum non eſſe, patet in Deo, cui ex communi loquendi more eſſentia tribuitur, non tamen genus. Deinde hoc idem habet materiæ entitas; eſt enim ſubſtantia incompleta: in quo ut in genere convenit cum forma: & eſt potentialis: per quod ut per differentiam diſcriminatur à forma. Et ſanè huic prædicato diſtinctivo materiæ conveniunt omnes definitiones differentiæ à Porphyrio allatæ, & communiter admiſſæ, ut facile cuique patebit experiri volenti. Atq;hoc voluit Comment. dum ait, materiam ſubſtantiari per poſſe, hoc eſt, materia in ſua ſubſtantia, & eſſentia per ipſum poſſe conſtitui, ut per atomam differentiam.

Hinc autem fit præterea ſuum eſſe materiæ actum eſſentiæ, ſeù entitativum. vel enim nomine talis actus intelligitur eſſentialis, & entitativa perfectio; atq;in ſuperiori concluſione materia oſtenſa eſt in tali actu conſtituta; vel intelligitur ultima differentia metaphyſica, qualis eſt in homine rationalitas: atque hanc ineſſe materiæ, non aliam tamen, quam ipſam paſſivæ potentiæ rationem, conſequens eſt ex modo dictis. itaque quid negent adverſarii, dum materiæ actum eſſentialem negant, non video. damus enim libenter, ſolam rationem potentiæ eſſe materiæ diſtinctivam; atque ità materiam puram paſſivam potentiam nos etiam appellamus. contendimus tamen hanc potentiam phyſicam eſſe ſimul actum metaphyſicum, quia comparatur ad rationem ſuperiorem incompletæ ſubſtantiæ, ut determinativum

ad

ad ſuum determinabile, adeoque ut actus ad ſuam potentiam metaphyſicam.

Quod verò hic minantur quidam ex adverſariis, futurum ſcilicèt, ut materia in actu eſsentiæ conſtituta ſit ens completum, & totalis ſubſtantia, ac proindè incapax,ut cum forma unam per ſe ſubſtantiam componant; vacuum omninò timoris eſt. Primò enim peto, quid ſit, quod cum eadem prædicata nos materiæ tribuamus, quæ ipſi tribuunt Thomiſtæ, varietur natura materiæ, ſi tantum ea appellentur genus, & differentia? neque enim puto nos inter, & ipſos eſse aliud, quam unius appellationis diſcrimen. Scio tamen, quid eos ad hæc vocabula ableganda compulerit; ſi enim actum eſsentiæ materiæ concedant, vix & ne vix quidem paritatem ſolvent ab actu eſsentiæ ad actum exiſtentiæ ductam; ſi enim hic, ille etiam actus natus eſt violare unum per ſe, quod ex actu,& actu conſtare non poteſt.

Deinde conati quidam ſunt reale diſcrimen noſtram inter, ſuamque ſententiam aſſignare. ajunt ergo genus, & differentiam rigoroſam requirere diſtinctionem ex parte objecti inter prædicata, quæ hujuſmodi logicas denominationes accipiunt: quare in homine animal, & rationale genus ſunt, & differentia propter mutuam obiectivam diſtinctionem: at in materiæ prædicatis nulla eſt in re diſtinctio; adeoque nec ſubeunt generis, ac differentiæ rationem. Multa ſunt, quæ in hoc dicendi modo legenti diſplicebunt. Unum ego afferam, quod publicè diſputans aliquando propoſui. Imaginemur duplicem materiam, alteram cum prædicatis obiectivè diſtinctis. alteram cum iiſdem omninò identificatis haac ſecundam putant adverſarii aptam, quæ ſimul cum forma, ut pars cum comparte, unum ſubſtantiale componat: prima habet per ipſos rationem totius completæ quidditatis, adeoque inepta ad

com-

componendum eſt: ex quo fit, ut prima perfectior ſit, quam ſecunda, ut completum ex genere perfectius eſt incompleto. hoc autem eſſe impoſſibile ſic oſtendo. non poteſt A eſſe perfectius B præcisè ex hoc, quod A dicit imperfectionem, quam B excludit, ut eſt evidens ex terminis. atqui ſi priori materia cum prædicatis diſtinctis eſſet completa; eſſet perfectior poſteriori habente prædicata identificata præcisè ex eo, quod prior haberet diſtinctionem in prædicatis, adeoque limitationem, & imperfectionem, quam excluderet poſterior. ergò prior materia non eſt completa.

Demum arguo ad evertendum fundamentum illud Thomiſtarum, quod unum ſcilicèt per ſe conſtare debet ex actu, & potentia in ſuo genere perfectiſſimis. Actus componens unum per ſe non debet eſſe in omni ratione perfectiſſimus ità, ut excludat omnem potentiam. ergo potentia non debet eſſe in omni ratione potentia, ita ut excludat omnem actum. conſequentia eſt bona; tam enim vitiat rationem unius per ſe defectus in actu ſecundum rationem actus, quam defectus in potentia ſecundum rationem potentiæ; quia tam repugnat unum per ſe conſtitui ex actu, & actus, quam ex potentia, & potentia. prob. antecedens. forma ſubſtantialis nec in ratione actus abſoluti, nec reſpectivi eſt purus, & perfectiſſimus actus, ſed ſolum eſt purus actus comparativè ad materiam. non eſt purus actus abſolutus; eſſet enim Deus, qui unus eſt perfectio excludens omnem imperfectionem. non eſt purus actus reſpectivus; quia ità perficit materiam, ut à ſuis accidentibus, & operationibus ipſa perficiatur. ſicuti ergò ſatis eſt in forma ad conſtituendum unum per ſe, ſi ſit purum materiæ perfectivum; ità ſatis eſt in materia, ſi ſit purum à forma perfectibile. Atqui cum actu entitativo abſoluto, quem materiæ concedimus, ſtat, quod ſit pu-

ra

ta potentia reſpectiva, cum hæc ipſa ſit materię differentia, & metaphyſicus actus. ergo actus materiæ entitativus nihil lædit rationem unius per ſe.

§. II.

Oſtenditur, materiam ſuam habere exiſtentiam.

DIco 4. materia prima habet ſuam entitatem in actu acceptam à Deo per actionem creativam.

Prob. materia habet ſuam entitatem adæquatè diſtinctam ab entitate formæ, ut probatum eſt in prima concl. ſed hanc entitatem non habet in pura potentia obiectiva. ergò eam habet in actu oppoſito tali potentiæ. min. eſt evidens; quod enim eſt in pura potentia objectiva, nihil eſt. ſed materia ſecundum ſe ſpectata, & antecedenter ad formam non eſt nihil; aliter naturalia agentia efficerent ex nihilo. ergò non eſt in pura potentia obiectiva. Hoc idem expreſſè docuit D Th. 1. p. quæſt. 46. art. 1. ad 1. ubi diſtinguit paſſivam potentiam materię contrà potentiam illam, qua poſſibile dicitur in potentia ad eſse per ſolam habitudinem, & non repugnantiam terminorum. ſupponit ergo materiam eſſe entitatem aliquam actualem, prout actualitas idem ſonat, ac vis verificandi propoſitiones abſolutas, & categoricas de ineſse. Et Comment. 3. cæl. com. 29. vult omnem potentialitatem paſſivam in aliqua actualitate fundari.

Dico 5. materia prima habet ſuam exiſtentiam contradiſtinctam ab exiſtentia formæ. Ita D. Th. apud Alamannium 1. ſecundę partis ſummę philoſophicæ q. 3. ar. 2.

Prob. materia habet ſuam entitatem actualem acceptam à Deo per creationem, & à formæ enti-

entitate contradiſtinctam. ergo habet ſuam exiſtentiam à formæ exiſtentia pariter diſtinctam. conſequentia prob. exiſtentia eſt illa forma, ſeù ratio, qua res intelligitur actu extrà ſtatum meræ poſſibilitatis, & vi cujus habet, ut verificet non ſolum hypotheticas, verum etiam abſolutas, & de ineſſe categoricas propoſitiones. neque vero alius exiſtentiæ conceptus excogitabilis eſt. atqui hoc totum præſtat materiæ ſua entitas actualis à Deo per creationem accepta. ergo illa eſt materiæ exiſtentia; ac proinde tam eſt certum materiam habere ſuam exiſtentiam, quàm ſuam entitatem.

Conf. nulla res poteſt poni extrà nihil per formam, quæ ipſam ſupponit neceſſariò poſitam extrà nihil. atqui forma ſubſtantialis, eiuſque exiſtentia ſupponit materiam in priori poſitam extrà nihil. ergo non poteſt materia exiſtere per exiſtentiam formæ, ſed neceſſariò exiſtit per ſuam. maior eſt evidens; ponere enim formam ad præſtandum formalem effectum in priori neceſſariò præſuppoſitum eſt ponere aliquid eſſentialiter ſupervacaneum. min. prob. nulla forma ponit, ſed ſupponit ſuum ſuſceptivum in rerum natura; quia forma non poteſt dare ſubjecto, ut poſſit ſubiici, ac perfici, hoc eſt, non poteſt dare ſubjecto, ut ſit ſubjectum, ſed ſupponendo ſubjectum perfectibile, ac receptivum, afficit, ac perficit illud in actu. De ratione autem ejus, quod perfici poteſt, ac recipere, eſt, ut ſit extrà nihil, & jam poſitum actu in rerum natura; quia, quod non eſt, non poteſt eſſe formæ alicujus realis aptum ſuſceptivum. forma ergò ſupponit materiam è nihilo extractam; adeoque ejus exiſtentia in materia recepta non eſt, nec poteſt eſſe ratio, qua materia formaliter exiſtat.

Hæc ratio non ſolum probat in ſuppoſitione iden-

identitatis omnimodæ eſſentiam inter, & exiſtentiam, ſed etiam valet ad inducendam veritatem concluſionis ſimul, & ſuppoſitionis. ſed age quid dicendum, facta ſuppoſitione realis diſtinctionis inter eſſentiam, & exiſtentiam?

Equidem ab hac ſuppoſitione penitus abſtineo, quia illam reputo ineptam, ac repugnantem in adiecto, quæque adeo ea ſit, cui reſpon deri non poſſit, niſi per utramque ſimul partem contradictionis: quod ut oſtendam.

Adverto, ſæpè in Philoſophia, atque etiam Theologia adhiberi ſuppoſitiones impoſſibiles, quæ tamen aptæ ſint, & utiles ad indagandam prædicatorum naturam, & connexionem, ac veritates categoricas eruendas. non tamen omnes ſunt huiuſmodi, ſed diſcernendæ diligenter ſunt aptæ ab ineptis: pro quo duplicem regulam ſtatuo. Prima eſt: ut ſuppoſitio ſit apta, debet prædicatum licet repugnans relinquere formalem, & propriam rationem ſubiecti; ſi enim hæc non manet, non manet ſubiectum, de quo poſſit formari quæſtio: ut ſi ponatur, quod homo non eſt riſibilis, adhuc manet homo, de quo inquiri poſſet, utrum eſſet animal. ſed ſi ponatur, quod homo non ſit rationalis, homo non manet; adeoque nihil poteſt ulterius quæri, idem dic, ſi ponatur, quod homo non eſſet ens.

Secunda eſt. quamvis ex omni hypotheſi impoſſibili ſequatur utraque contradictionis pars; debet tamen attendi, an utraque ſequatur ex utralibet parte, ſeù termino hypotheſis. utraque quidem ſequitur; cum enim hypotheſis includat incompoſſibilia, aliud ex uno, aliud ex altero hypotheſis termino concluditur; adeòque ſi tota hypotheſis conſideretur, ſemper ex ea ſequitur impoſſibile illatione, ut dicitur, mixta: ſed non ſemper ſequitur, ſi conſideretur ſolum ſubiectum, aut ſo-

lum prædicatum hypotheſis. ſi exemplum. fiat iſta quæſtio, ſi Angelus eſſet animal, eſſet ne corporeus, an incorporeus? certè ex tota hypotheſi utrumque ſequitur; ſubiectum enim infert incorporeitatem illatione materiali: prędicatum trahit corporeitatem illatione formali; ad quàm quia unicè attendi debet, quæſtio iſta utilis eſt, & æquivalet huic categoricæ, utrum omne animal ſit corporeum. At ſi ex ſolo hypotheſis prædicato utraque pars contradictionis deduceretur, quæſtio nulla eſſet; ut enim egregiè Aureol. (in 1. d. 11. art. 2. *illud non eſt diſputabile, nec cadit ſub inquiſitionem, ad quod neceſſe eſt impoſſibilia ſequi* (illatione ſimplici, & formali) *quia reſpondens ſecundum artem dialecticam nihil debet dicere repugnans, ut dicitur* 1. *Top.*

Jam veniendo ad noſtram hypotheſim, eam ex utroque capite ineptam, inutilemque pronuncio. ex primo quidem, quia conditio illa, ſi materiæ actualis entitas diſtingueretur realiter ab ejuſdem exiſtentia, non relinquit ſubiectum quæſtionis. omnis enim formalis ratio ſubiecti ſublata tollit ſubiectum: atqui exiſtentia, & entitas actualis, quæ per diſtinctionem invicem avellantur, ità comparantur, ut una ſit de formali conceptu alterius, imò ut utriuſq; ſit unus idemque formalis conceptus; neque enim aſſignabilis eſt conceptus exiſtentiæ, qui non ſit proprius entitatis actualis quà talis: ut in metaphyſicis oſtendetur.

Ex ſecundo autem capite iſta conditionalis inepta eſt; ſi enim ponas, quod materia ſit pura potentia paſſiva nullum in ſe dicens actum entitativum: tum quæras, an debeat materia exiſtere per exiſtentiam alienam; jam ex parte prædicati hypotheſis ſumitur, & negatur actus materiæ entitativus; de ratione enim formali puræ potentiæ paſſivæ, ut contradiſtinctæ à pura potentia objecti-

va; eſt actus entitativus; quod mihi eſt ex terminis manifeſtum, quia nullam invenio rationem formalem actus entitativi, & exiſtentialis potentiæ paſſivæ reali non convenientem, atque adeò ſupponitur materiam eſſe, & non eſſe ſuam exiſtentiam, ex quo fit, ut poſſit, & non poſſit exiſtere per exiſtentiam alienam.

§. III.

Solvuntur adverſariorum argumenta.

OBiic. 1. adverſus dicta 1. §. Quod eſt in potentia in ordine ad ens ſimpliciter, non poteſt includere actum entis ſimpliciter; repugnat enim idem eſſe in actu, & in potentia ad idem. At prima materia eſt in potentia ad ens ſimpliciter; eſt enim in potentia ad totum, quod fit ex ipſa: totum autem eſt ens ſimpliciter, quia terminat generationem, quæ in hoc differt à reliquis mutationibus, quod iſtæ ponunt ens ſecundum quid, generatio autem ens ſimpliciter. ergo materia nullum habet actum entis ſimpliciter. *Hæc ratio*, inquit Goudin primæ partis phyſ. diſp. 1. q. 2. ar. 2. *omninò profunda eſt, & juxtà principia Ariſtotelis evidenter convincens*.

Sed reverà eſt ratio ſola nitens æquivocatione; ens enim ſimpliciter poteſt accipi pro ſubſtantia completa; atque ita totum argumentum rectè concludit, ſed nihil contra nos; actus enim ſubſtantiæ completæ eſt ſolus actus phyſicus ſubſtantialis reſpectivus, qualem in materia nullum agnoſcimus, quæ mera eſt, nobis etiam fatentibus, potentia paſſiva. & poteſt ens ſimpliciter ſumi, ut opponitur enti cum addito, ſeù diminuente, ſeù diſtrahente; atque ità falſa eſt minor. neque verò aliquid habet contrà hanc doctrinam aut Ariſtoteles,

qui contrà antiquos id unum contendebat, materiam non eſſe totam rei ſubſtantiam varia ſolùm figuratione diſpoſitam : aut D. Thom. Opuſc.15. c.7. apud eundem Goudin, ubi, *Cum ponitur*, inquit, *materia ens actu, nihil differt dicere materiam, & ſubſtantiam rei; ſic enim antiqui naturales, qui ponebant materiam eſſe aliquod ens in actu, dicebant materiam eſſe rerum omnium ſubſtantiam*. quibus verbis manifeſtè loquitur S. D. actum phyſicum; antiqui enim materiam, qualem nos contendimus actu in ſolum metaphyſico, qui ſit mera ipſa paſſiva potentia, non admittebant.

Obiic.2. inſtando contra datam reſponſionem, in eo genere, in quo materia eſt potentia, nullum actum habere poteſt, ne metaphyſicum quidem. quod oſtenditur inductione; quia enim lignum, aut æs eſt in potentia ad Mercurium, non poteſt actum vel metaphyſicum Mercurii in priori ad formam Mercurii habere. Rurſus, quia materia eſt in potentia ad vivens, ad animal, ad hominem; nullum omninò actum in his rationibus continere poteſt; & ſi continet, unum per ſe cum forma non conſtituit. cum ergo ſit in potentia ad totum, quod eſt ſubſtantia, & ens ſimpliciter, nullum pariter actum ſub huiuſmodi lineis materia includet.

Reſp. materiæ actum eſſe ipſam potentiam mere paſſivam, ut dictum eſt, atque adeo quicumque actus hanc tollit, tollit materiam, & violat unum per ſe. Actus, ſeù differentia ſub linea entis, ſubſtantiæ, & corporis potentiæ paſſivæ non repugnat; iſtæ enim rationes explicitè activitatem non important. at verò actus, & differentia ſub genere viventis, &c. involvunt activitatem, & prædicatum formæ proprium; in quo proindè ſi materia conſtituitur, non erit tantum in actu metaphyſico. ſed phyſico : nec erit pars, ſed totum.

Ob.

Ob 3. ſi ſuus eſſet materiæ entitativus actus, ſola materia eſſet ſubſtantia, & totum : eſſet enim ens primum in actu conſtitutum, cui forma adveniret ut ſubſtantiæ jam plenè, ut ità dicam, eſſentiatæ, & adeoque adveniret ut accidens.

Reſp. formam advenire materiæ, ut accidens logicum quidem, non tamen phyſicum. Ratio eſt ; quia advenit materiæ conſtitutæ dumtaxat in eſſe materiæ, hoc eſt in eſſe principii paſſivi, cui addit ipſa principium activum: ex quo fit ut adveniat ad conſtituendam ſubſtantiam, naturam, & primam rem, quæ ſcilicèt in ſuo conceptu utrumque principium dicit, paſſivum, & activum ; natura enim completa eſt adæquatum principium motus. cætera quæ huic naturæ adduntur, accidentia phyſica ſunt; conſequuntur enim naturam, non componunt. Hoc ergo eſt diſcrimen formam inter, & accidens, quòd hoc advenit naturæ : illa ſeminaturæ. quare accidens advenit naturæ conſtitutæ: forma advenit materiæ, ut cum ea naturam conſtituat.

Obiic. 4. contrà dicta in 2. §. multas rationes conglobatas ex Goudino 1. exiſtentia eſt actus entis. quod ergo per ſe non eſt ens, per ſe non exiſtit. atqui materia non eſt ens, niſi tantum incoativè. ergo per ſe non exiſtit. 2. exiſtentia eſt ultimus actus entis, qui proindè non competit, niſi enti completo. at materia non completur; niſi per formam, 3. exiſtentia eſt poſitio rei extrà omnes cauſas. ſed materia antecedenter ad formam non eſt extrà omnes cauſas ; quia nondum habet cauſam formalem. ergo non exiſtit per ſe, & antecedenter ad formam. 4. exiſtentia eſt actus perfectior, quam forma. ergò ſi materia per ſe non habet actum formalem, à fortiori nec exiſtentialem. antecedens prob. ex Dionyſio, qui, teſte D. Thoma, vocat exiſtentiam formam

formarum, & actualitatem actualitatum.

Reſp. ad 1. materiam eſſe ens incompletum, & in potentia ad ulteriorem in linea entis completionem. exiſtentia autem eſt actus entis ut præſcindentis à completo, & incompleto; quemadmodum enim ens incompletum per ſe eſt actu ens incompletum, ita & per ſe eſt. Ad 2. nego maiorem; exiſtentia enim eſt primus actus entis ſimpliciter, & eſt fundamentum omnis actus, & perfectionis; quia nulla perfectio competit rei, niſi exiſtenti. Poteſt tamen, & ſolet appellari ultimus actus metaphyſicè; quia prius concipimus prædicata rei eſſentialia, in quibus differentia includitur, & deindè actualitatem exiſtentiæ, cum prius ratione ſit rem poſſe eſſe, quam actu eſſe. Quod tamen eſt ultimum in una linea, poteſt eſſe non ultimum, ſed primum in alia. Ad 3. nolim, ut adverſarius imaginetur quatuor cauſas, quatuor veluti januas, per quas ſucceſſivè, & ordinatim res ingreditur in eſſe. eſſe enim eſt quoddam indiviſibile, quod non poteſt ex parte acquiri & ex parte expectari. Nego igitur minorem, & additæ probationis ſuppoſitum: forma enim ſubſtantialis non eſt materiæ formalis cauſa exiſtendi, cum hoc habeat quælibet actualis entitas per ſe ipſam. Ad 4. do antecedens, ſi ſumat exiſtentiam ſecundùm, merum, ac præciſum conceptum ſuum; ſic enim exiſtere eſt pura, & ſimplex perfectio, à qua & forma habet, ut ſit forma, unde & dicitur forma formarum, & materia etiam habet, ut ſit materia: forma autem de ſua ratione eſt perfectio impura, ordinata ad ſubjectum, quod perficit, & totum, quod componit. Hinc autem non ſequitur à fortiori, ut, ſi materia non eſt ſibi ſua forma, nec ſit ſibi ſua exiſtentia; tum quia pariformiter independentia ab alio, ut à ſubiecto, utpotè perfectio pura, maior eſt, quam

for-

forma; nec valet tamen hinc arguere, quod ſi materia nõ eſt ſibi ſua forma, nec eſt ſibi ſua independentia ab alio, ut à ſubiecto. Similiter ex eodem capite ratio entis perfectior eſt ratione hominis; neque valet hinc inferre, quod ſi equus non eſt homo, à fortiori non eſt ens; tum quia aliud eſt, quod exiſtentia ex abſtracta ſua ratione formali perfectior ſit, quam forma: aliud, quod ſit perfectior accepta in concreto, ut eſt entitas actualis huius rei, quæ eſt materia. Secundum eſt falſum, primum eſt verum, ſed non ad rem argumenti; ut enim conſtat allatis exemplis, poteſt enti imperfectiori competere ratio, quæ in ſua formalitate concepta perfectior ſit etiam ultima differentia entis perfectioris; cum enim ea ſit ratio utrique communis, adhuc ſtat exceſſus unius ſuprà aliud, quia licet huius differentia non excedat genus, aut quaſi genus, excedit tamen differentiam illius.

Obiic. 5, omnia argumenta, quibus materiæ ſuum actum probavimus, eo præſertim nituntur, quod ante formam non ſit in mera obiectiva potentia. atqui hæc deductio nulla eſt; potentiæ enim obiectivæ non ſolum actus, ſed etiam potentia opponitur; quia ens reale dividitur ex Philoſopho in actum, & potentiam. quare cum potentia obiectiva expleatur per ens reale; conſtat expleri tùm per actum, tùm per potentiam etiam puram.

Reſp. etiam juxtà nos potentiam obiectivam materiæ expleri per potentiam, realem tamen, ac ſubiectivam. verum quia hæc potentia eſt materiæ differentia, eſt eiuſdem actus metaphyſicus, & eſſentialis; contrahit enim genus ſubſtantiæ incompletæ, illudque determinat, & actuat, ut ſit potius materia, quam forma, aut totum. Rurſus hæc ipſa potentia eſt actus materiæ exiſtentialis; eſt enim eſſe materiæ: quod probo ex hoc ipſo quia explet po-

tentiam obiectivam, quæ cum ſit indifferentia quædam logica ad eſſe, & non eſſe, videtur non poſſe determinari, niſi vel per eſſe, vel per non eſſe, qui ſunt actus indifferenter reſpecti: ſicuti indifferentia ad videre, & non videre non determinatur niſi per alterum ex his. Jam verò materiæ obiectiva potentia ſi eſt in priori ad formam expleta, certè non per non eſſe, ergo per eſſe. quamquam hoc non ſit eſſe actuale, quale competit formæ, ſed mere potentiale, paſſiva, & phyſica potentialitate, ſeù receptivitate.

Verùm quia huiuſmodi diviſionem entis inculcant ſæpius Thomiſtæ, atque ex ea non animadverſa, putant nos arguendo paralogizaré; lubet in ultima hac parte rem iſtam penitius inveſtigare. Primum adverto, potentiam, qua Philoſophus dividit ens, non eſſe paſſivam tantum, qualis eſt materia, ſed multò magis activam, quam, ſcilicèt vult eſſe primum in ratione potentiæ analogatum, ut videre eſt 9. met. t. 2. & ſeqq. ex quo manifeſtum eſt, potentiam non ità dividi contrà actum, ut ex vi diviſionis debeat excludere aut realiter, aut etiam formaliter omnem actum; conſtat enim activum principium formaliter eſſe actum, quid ni igitur poſſit principium etiam paſſivum ex hoc capite aliquem actum includere? Quod ipſum certius mihi eſt, quia potentia paſſiva animæ rationalis, ac totius compoſiti in re compatitur actum; & tamen iſta etiam ibi conſideratur; imò omnia fere, in quibus paſſivitas exemplificatur, deſumuntur à ſubſtantia completa. Demum conficitur ex dictis, quod ſi iſta diviſio eſt entis realis, pugnat, ut potentia dividens ſit in omni ſenſu, & ratione pura; ſic enim aut eſſet chimæra, quæ una eſt pura imperfectio excludens omne eſſe etiam poſſibile: aut omninò nihil, quod unum excludit omne eſſe actu.

Ob. 6. Datur purus actus excludens omnem potentialitatem, qualis eſt Deus, ergo debet dari pura potentia excludens omnem actualitatem, quæ certè non eſt, niſi materia. conſequentia prob. quia juxtà Philoſophum 2. cæl. ſi datur unum contrariorum in natura, dari debet & alterum: purus autem actus, & pura potentia invicem contrariantur.

Argumento æquè convincitur, dari chimæram; infinitum enim malum contrariatur infinito bono. utrumque ergò dari debet, ſi alterum datur. atqui infinitum malum, quod proindè includit omne malum, adeoque & poſſibilitatis negationem, non eſt, niſi chimæra. nego igitur conſ. dictum vero Philoſophi, quod in probationem adducitur, verum eſt de contrariis rigoroſis, quæ ſub genere ſunt determinato, non verò de oppoſitis in linea entis, & boni; quidquid enim eſt, ens, & bonum eſt, atque adeo actum aliquem participat.

CAPUT III.

An poſſit ſtare materia ſine omni forma ſubſtantiali.

DUplicem habet partem lis præſens. in prima quæritur, quid poſſit de potentia Dei abſoluta, & miraculoſa. in altera de potentia ordinaria, ſeſeque rerum naturis accõmodante.

§. I.

Oſtenditur poſſe divinitus.

POſſe materiam ex Dei potentia extra ordinem exiſtere ſeparatam ab omni forma ſubſtantiali, communis eſt extrà ſcholam Thomiſticam ſenſus omnium pene eorum, qui concedunt materiæ ſuum eſſentiæ, & ſuum exi-

ſtentiæ actuum. non defuere tamen Neoterici ingenioſi, qui etiam ſuppoſita eſſentia, & exiſtentia materiæ propria, aſſererent nec divinitus poſse illam à forma ſeparari. quorum argumenta, quæ multa ſunt, nec planè contemnenda, mox afferam, & diſſolvam.

Probo jam communem concluſionem communi argumento. Conſideratis omnibus materiæ prædicatis, nulla in ea videtur eſſentialis affixio ad formam. ergo poteſt ab ea ſaltem divinitus ſeparari. ant. prob. neque enim iſta affixio relucet in prædicato ſubſtantiæ incompletæ; hoc enim eſt commune formæ, quæ tamen à materia eſt ſeparabilis, neque in prædicato potentialitatis, & indifferentiæ; ex hoc enim habet materia, ut ſi prior forma, ab eaq; independens ſecundùm eſſe ſimpliciter; præterea materia ex dictis non eſt ita potentialis, & indifferens, ut nullum prorſus habeat actum, & differentiam.

Diſplicet Recc. hic modus arguendi; ex eo enim, inquiunt, quod nulla nobis appareat eiuſmodi inſeparabilitatis ratio, non rectè conficitur, nullam eſſe; quia poteſt eſſe, & nobis non apparere. Sed quia hoc genere arguendi negativo, quod in præſenti improbant, utuntur etiam ipſi in aliis materiis, ego certè, qui plurimi ipſos facio, malo eorum exemplum ſequi, quam præceptum. Deinde ut hæc conſequentia evidens, ac demonſtrativa non ſit, eſt ſine dubio valdè probabilis, imo ea ſæpe probabilitate, quæ omnem in oppoſitum probabilitatem interimat eo ipſo, quod contrariis motivis vim adimit ſuaſivam. Profectò quoties in rebus verſamur à noſtra cognitione non valde remotis, ſi in iis nullam repugnantiam invenere viri doctiſſimi, atque ipſi ſcholarum Principes, probabiliſſimum eſt repugnantiam nullam eſſe; ſi enim eſset, tam magna ſane ingenia, tantamque eorum in rerum naturis

turis perſcrutandis diligentiam non latuiſſet.

Confirmo id ipſum, quia ſimili ratione uſus eſt D.Th.in 4.d.12.quæſt.1.art.1.0.& ad 1. quam quidem materiæ applicatam ſic propono. materia eſt conſiderabilis ſecundum eſse abſolutè cum ordine, quem dicit ad Deum; & ſecundùm modum eſsendi cum ordine, quem dicit ad agens naturale. ſicuti autem in accidente poteſt retineri eſse abſolutè cum ordine ad Deum, à quo eſt, non retento modo eſsendi, quod eſt ineſse, cum ordine ad cauſam ſecundam, à qua poni non poteſt, niſi in ſubiecto: ita, ſublato ordine materiæ ad cauſam naturalem, ſecundùm quem eſse materiæ eſt eſse ſub forma, poteſt retineri ordo ad Deum, ſecundùm quem eſse materiæ eſt dùmtaxat eſse à Deo.

Obiic. 1. authoritatem, & argumentum D. Th.1.p.quæſt.66.art.1.ubi improbans eorum opinionem, qui materiam in ipſo mundi exordio voluerunt ſine ulla forma creatam, ſic habet; *ſi materia informis præceſſit duratione, hæc erat iam in actu; hoc enim duratio importat. creationis enim terminus eſt ens actu: ipſum autem, quod eſt actus, eſt forma; dicere igitur, materiam præcedere ſine forma; eſt dicere ens actu ſine actu: quod implicat contradictionem.* Conf. quidquid exiſtit, eſt in ſpecie determinata entis; aliter poſſet exiſtere animal, quod neque rationale eſſet, neque irrationale. atqui materia in certa ſpecie entis per formam reponitur. ergo ſine ea exiſtere in rerum natura per nullam potentiam valet.

Mens D. Th. in hac parte multis eſt dubia. ſed revera loco cit. tam clarè loquitur, ut probabilem interpretationem in oppoſitum non recipiat. Reſp. igitur ex hoc quod materia exiſtat ſine forma, non haberi actum ſine actu, ſi ſervetur conſtantia terminorum; hoc eſt, ſi idem ſit actus affirmatus, & negatus; cum enim ex di

ctis ſua conſtet materiæ eſſentia, & ſua exiſtentia, jam ſeparata ab omni forma eſſet in actu eſſentiæ, & exiſtentiæ ſuo, licet non in actu phyſico, formali, & completo, quem unum habet à forma. Per quæ patet ad confirmationem; cui addita paritas ex genere metaphyſico non eſt ad rem; tum quia ſimiliter probaretur nec formam eſſe poſſe ſine materia, cum differentia non poſſit eſſe ſine genere; tum quia genus, & differentia non comparantur ut alia, & alia res, ſed ut eiuſdem rei alia, & alia ratio materia autem, & forma comparantur ut res, & res.

Ob. 2. Quæ magis accedunt ad unitatem, ſunt magis inſeparabilia. ſed materia, & forma, maximè accedunt ad unitatem; faciunt enim per ſe unum, quod eſt maximè unum. ergo ſunt maximè, adeoque eſſentialiter inſeparabiles.

Argumentum probat, materiam eſſe inſeparabilem ab hac numero forma, cum qua facit per ſe unum: & ſimiliter formam eſſe inſeparabilem à materia; quod adverſarii non concedunt. Reſp. igitur, quod ſi ſit ſermo de unitate ſimpliciter, ut ſupponit pro identitate, maior eſt falſa ex falſo ſuppoſito; neque enim datur acceſſus minor ad identitatem: quia omnia diſtincta æquè recedunt ab identitate, cum recedant per contradictionem, quæ magis, & minus non ſuſcipit. Si vero ſit ſermo de unitate ſecundum quid, quæ facit media unione unum hoc aliquid, major eſt abſolutè falſa; quod ipſis fatendum eſt adverſariis; magis enim facit unum materia cum ſingulis formis, quam ſubſtantia cum propria paſſione; & hæc tamen eſt magis inſeparabilis.

Obiic. 3. Deus miracula vana, otioſa, & phantaſtica, quibus abutatur ſua omnipotentia in ludum, & jocum, patrare non poteſt. Atqui tale eſſet miraculum, quo materia ſepararetur ab omni forma; cui enim bono tale miraculum? aut quem finem Deo dignum habere poſſet? materia

materia ergo etiam miraculoſe à forma inſeparabilis eſt.

Primò argumentum non eſt ad rem; oſtendit enim (ſi tamen oſtendit) inſeparabilitatem materiæ ex natura non materię, ſed Agentis non potentis operari miraculosè, niſi ex fine honeſtiſſimo, qui hic deficeret: quod eſt oſtendere miraculi huius impoſſibilitatem non phyſicam, ſed moralem. Nos autem id unum hic contendimus, naturæ materiæ non repugnare, ut maneat ſeparata. 2: nego min.& dum urges, non eſt aſſignabilis finis, ergo non eſt, retorqueo in te inſtantiam tuam; ut enim non probas genus illud arguendi, nulla aſſignatur repugnantia, ergo non eſt: ita nec deberes probare hoc aliud, & quidem multò aptius; fines enim divinæ Providentiæ quis novit? aut quis Conſiliarius eius fuit? 3. finis eſſe poteſt, vel confirmatio divinæ locutionis, vel oſtenſio ipſa omnipotentiæ, quæ una eſt ex Dei perfectionibus, ad quam proindè oſtendendam non otiosè operatur is, qui omnia ad ſuarum perfectionū manifeſtationem operatur. Potuiſſet etiam Deus in triduo mortis Chriſti nullam novam formam inducere in eiuſdem materiam, ut ne ſcil. ſacratiſſimum illud corpus ab alio, quam ab anima illa ſanctiſſima habitaretur. Et ſic poſſent alii fines excogitari.

Ob.4. Ita proportionaliter ſe habent in genere accidentis, quæ ſunt minimæ entitatis, ac quæ ſunt minimæ entitatis in genere ſubſtantiæ. atqui priora non poſſunt exiſtere ſeparata. ergo nec poſteriora. At materia minimæ eſt entitatis in ſuo genere, cum ſit prope nihil. ergo nec poteſt exiſtere ſeparata.

Sed primò ut modi accidentales minimi ſunt in linea accidentali, ita modi ſubſtantiales ſunt minimi in linea ſubſtantiali. neutri autem poſſunt exiſtere ſeparati. 2. in hoc quod eſt exiſtere diviſim à reliquis non eſt attendenda ma-

jor

jor; aut minor entitativa perfectio, ſed major, aut minor addictio, aut dependentia. modi omnes utpote actualia exercitia dicunt eſſentialem additionem ſubiectis ſuis: quæ ratio non valet in materia, quæ proinde quantumcumque imperfecta, modis, ac formis materialibus in hoc præſtat. Nego igitur maiorem.

Obiic. 5. Deus eſt ſummè perfectus: materia ſummè imperfecta, atqui Deus ex ſumma perfectione habet, ut ſemper ſit actu totum, ergo materia ex ſumma imperfectione habebit, ut ſemper ſit actu pars. Conf. 1. potentia ſummè productiva eſt ſemper actu producens, ut videre eſt in Deo ſemper actu ad intra producente. ergo potentia ſummè receptiva eſt ſemper actu recipiens. Conf. 2. ut enim de Deo diſcurrit Aug. quò maior perfectio, minor indigentia; & quò minor perfectio, maior indigentia. in Deo autem ſumma perfectio. ergo nulla indigentia. At in materia ſumma imperfectio, ergo omnis indigentia, adeoque eſſentialis indigentia formæ.

Ad argum. reſp. Deum eſſe ſummè perfectum per excluſionem omnis imperfectionis, & hinc excludere rationem partis, quæ imperfectionem involuit. at materia nec eſt, nec poteſt eſſe ſummè imperfecta per excluſionem omnis perfectionis. non ergo ex hoc neceſſariò eſt pars. Ad 1. conf. nego conſ. & paritatem; Deus enim actu eſt eſſentialiter producens ad intra, quia actus eiuſmodi productionis eſt indiſtinctus à Deo, atque adeò non poſſet eſſe Deus, & non eſſe talis actus. recipiendi autem actus à materia eſt diſtinctus. Addo poſſe transmitti conſequentiam, quæ vera eſſet, ſi materia formas ſolum accidentales reciperet, qualis eſt ubicatio, & duratio, à quibus ex generali creaturæ conditione ſeparari non poteſt, ut ſuo loco oſtendam. Ad 2. conf. patet ex dictis. imperfectio materiæ non excludit omnem perfe-

ctionem. quare poteſt in aliquo ſuperare formam, & accidens, & de facto utrumque ſuperat in ratione independentiæ.

Obiic.6. omnis creatura eſt in aliquo genere pars, & compoſita, ſed non ſine gradualitate. nam Angelus utpotè perfectiſſima creatura nullam habet compoſitionem ſubſtantialem, quamvis habeat accidentalem. ſequitur porro anima rationalis, quæ eſt quaſi media inter corpora, & Angelos; & propter hoc poteſt naturaliter eſſe pars, & poteſt naturaliter non eſſe pars. at formæ materiales, quæ minus ſunt perfectæ, non poſſunt naturaliter non eſſe partes, quamvis poſſint miraculosè. Materia autem eſt in infimo gradu perfectionis, & magis diſtat à formis materialibus, quam iſtæ ab anima. ergo materia eſt actu pars non ſolùm naturaliter, ſed etiam eſſentialiter.

Reſp. iſta graduatione nihil confici, cum in ipſa linea, ordineque formarum ſit aſſignabilis forma infimum gradum tenens, quæ eſt eſſentialiter actu pars, qualis eſt forma modalis. materia autem ſit oportet extra eiuſmodi graduationem, quæ eſt comparatio inſtituta inter actus. Et quidem ſi ſpectetur ratio addictionis, invenietur eam non eſſe rationem potentiæ, ſed rationem actus reſpectivi, & imperfecti. quare modi ſunt addictiſſimi, quia nihil habent de potentia, ſeu indifferentia, ſed toti quanti ſunt, actus & actuativi ſunt. formæ autem abſolutæ materiales cum ſint principia, & potentiæ, ſunt aliquo modo indifferentes, & poſſunt proindè ſupernaturaliter ſtare ſine ſubjecto. Unde fit, ut ſi ſervanda ſit gradualitas, materia utpote maxime indifferens, & potentialis, adeoque minus participans de ea ratione, propter quam formæ addicuntur, poterit etiam naturaliter ab omni forma ſeparari.

§. II.

§. II.

Statuitur, non poſſe naturaliter.

HÆc ſane communiſſima eſt omnium ferè Peripateticorum ſententia, contrà quam non rectè citatur Gabriel in 2. d. 12. q. etenim ar.3.dub.2. expreſse dicit, quod *per naturalem potentiam materia non poteſt ſtare nuda*: in fine autem quæſtionis loquens de prima creatione materiæ, relatis aliorum opinionibus, nihil decernit, informiſnè, an formata creata fuerit. Sed quàm eſt communis hæc ſententia, tàm habet difficilem probationem. vnde Arriaga, reiectis, quæ ad huius ſententiæ probationem ſolent afferri, concludit, quod cum in hanc opinionem videat fere omnes unanimiter conſentire, & in tali connexione naturali materiæ cum forma nulla repugnantia videatur, probabilius eſt afferendum eſſe de facto talem in materia connexionem, eamque reducendam in naturam ipſius materiæ; quemadmodum reducimus in naturam quantitatis, ut non poſſit cum alia quantitate penetrari.

Miror vehementer, undenam injecta Arriagæ ea in præſenti religio, ut recedere à cõmuni ſenſu nefas ſibi duceret, quem ſolitus tamen eſt in reliquis plerumque negligere. Deindè quæ in eius diſcurſu afferunt, vana omnia ſunt. Certè enim non contendet, eam propoſitionem, materia non poteſt naturaliter eſſe ſine forma, eſſe per ſe notam, neque enim ad id ſatis eſt conſenſus omnium dumtaxat Peripateticorum. eſt ergo propoſitio indigens probatione. Malè autem nititur Arriaga eorum authoritate, quorum rationes infringit; qualis enim ſit apud te illorum authoritas in eo, quod putas illos ſine ratione dixiſſe? Recurrit porro ad non repugnantiam, quæ tamen favet

ad-

adverſariis; qui enim quærit non repugnantiam repugnantis, tenetur ipſe aſſignare repugnantiam; quia tenetur oſtendere prædicatum, in quo repugnantia fundatur: quo non oſtenſo, ſemper pro directa non repugnantia ſtandum. recurrere autem ad non repugnantiam reflexam eorum eſt, qui onus probandi, cui ferendo non ſunt, utriſque humeris decutiunt. Poſtremò recurſus ad naturam materiæ, ut in impenetrabilitate ad naturam quantitatis inanis omninò eſt; in iis enim quæ ſunt certa per experientiam, qualis eſt impenetrabilitas quantitatis, ſi alia ratio à priori deſit, rectè recurrimus ad rerum naturam nobis per ſe ignotam, ſed notam per effectus. non ſic in iis, quæ nulla experientia manifeſtantur. nàm ſimiliter adverſarius aſſerens materiam ſtare naturaliter poſſe ſine forma, diceret hanc eſſe naturam materiæ.

Ut ergo huius naturalis repugnantiæ rationem aliquam afferam, primum noto, duplex eſſe caput, unde ea peti poſſit. alterum eſt natura agentis, & actionis. alterum natura paſſi, & materiæ.

Ex primo capite ſic arguitur. Non poteſt agens naturale corrumpere unam formam, quin aliam in materia producat. ergo non poteſt ſpoliare materiam omni forma. antecedens prob. ex communi principio, Generatio unius eſt corruptio alterius, & è converſo: quare omnis actio generativa erit indiviſim corruptiva, & verſa vice. hoc quidem principium videtur naturaliter notum, quia per experientiam ſingularium eſt collectum, & ab omnibus communiter admiſſum. quare Philoſophus illud adeò certum exiſtimat, ut nec probet. Rationem à priori hanc tradunt, natura non poteſt intendere deſtructionem; nihil enim intendens ad malum operatur, teſte Dion. deſtructio autem ſine dubio mala eſt naturę; ergo non poteſt illam

natura

tura intendere. quare reſtat, ut deſtructio præciſè habeatur, quia naturale agens intendens productionem novæ formæ, cum qua eſt incompoſſibilis antiqua, per accidens iſtam deſtruat.

Hæc tamen ratio non videtur facile ſuſtineri poſſe. Principiò enim illud principium, Generatio unius eſt corruptio alterius, negatur à Scotiſtis in viventium generatione; & alterum principium, corruptio unius eſt generatio alterius, negatur ab iiſdem in viventium deſtructione: Rurſus neutrum ex his ab experientia conſtat; quæ enim experientia docet in viventium morte novam illam formam cadavericam generari?

Minus adhuc valet ratio à priori; quamvis enim admittatur corruptionem per ſe non intendi à natura, non tamen concedi ex hoc debet generationem novæ formæ præire, aut comitari indiſpenſabiliter veteris corruptionem, cum poſſit intendi alius effectus, ad quem per accidens deſtructio conſequatur. Sic dum ex alto decidens lapis confringit ſubiectum caput, aut ſecuris cervicem ſuppoſitam abſcindit, ſequitur hominis mors per accidens, non ad introductionem intentam novæ formæ, ſed ad deſcenſum gravis, quem primò, & per ſe intendit in ea actione natura. poteſt igitur ſequi per accidens alium effectum naturalem, quàm novę formę in eadem materia productionem.

Alia ejuſdem principii ratio à priori poteſt eſſe; quod agens naturale non poteſt deſtruere formam, niſi introducat diſpoſitiones deſtructivas. ergò non poteſt deſtruere, quin producat. antecedens eſt certum. prob. conſequentia; qualitates enim deſtructivæ unius formæ ſunt productivæ alterius. ergo qui inducit deſtructivum, inducit indiviſim productivum; adeoque qui deſtruit, neceſſè eſt ut producat,

ante-

anteced. non poteſt aliter probari, niſi redeundo ad illud principium, deſtructio non poteſt per ſe intendi: quod applicatum qualitatibus rem preſſius fortaſſe conficit.

Urgetur tamen adhuc ratio iſta dupliciter: primò quia ſæpè diſpoſitio deſtructiva non eſt poſitiva qualitas, ſed mera ſeparatio continui facta tam brevi tempore, ut nulla poſſit qualitas produci, aut deſtrui. 2. quia dici poteſt, qualitates ipſas, dum deſtruunt, intendere quidem productionem; ſed quia minus requiritur ad deſtruendum, quam ad producendum, poſſunt in uno inſtanti ſufficere ad deſtructionem formæ veteris, in quo nondum ſunt ſatis ad generationem novæ; ſed hanc perficient poſt aliquam temporis moram. Quæ ſi quis aſſerat, non video ex hoc capite, qua ratione reiici poſſit.

Ex altero igitur capite ſic arguo primo. Connexio prioris cum ſuo poſteriori tanta, ut ſit per naturam impoſſibilis ab eo ſeiunctio, datur de facto inter ſubſtantiam, & accidens, eſſentiam, & phyſicas proprietates, ut videre eſt in igne, qui naturaliter eſſe non poteſt ſine omni calore, in Sole, qui non poteſt naturaliter ſpoliari omni luce, & in quavis materiali ſubſtantia, quæ non poteſt carere potentiis ſuis operativis juxtà naturam ſuam. ergo à fortiori debet iſta connexio admitti in materia relatè ad formam. conſ. prob. ex eo, quod ſi ſubſtantia completa, & perfecta ita indiget ſuis accidentibus propriis, ut iis carere non poſſit; quanto magis id ipſum aſſerendum de materia imperfectiſſima relatè ad formam, à qua accipit ſuum primum & ſubſtantiale complementum? certè exigentia fundatur in indigentia, & hæc in imperfectione. in materia autem major imperfectio. ergo major indigentia, & exigentia.

Reſp. poteſt ex Oviedo Contr. 2. phyſ. p. 7. §. 3. diſpa. 11

diſparitatem eſſe, quod ſubſtantia eſt operativa in ſe ſuarum proprietatum ; materia verò non eſt operativa formarum. ſed contrà 1. ex hoc enim creſcit vis argumenti, & paritatis;omne enim agens agit, in quantum eſt actu, adeoque in quantum eſt perfectum, & tamen ſtare non poteſt ſine ſuo effectu. quanto magis ergo verum id erit de paſſo, quod eſt longè imperfectius? Contrà 2. activum non in quantum activum formaliter, adeoque non in quantum reſpicit effectum, illum naturaliter cauſat; ſed in quantum exigit univerſalem primæ cauſæ concurſum, ſine quo cauſare non poteſt. ſi ergo exigentia activitatis eſt tanta ad ſuam perfectionem exerendam,ut eam fruſtrare non niſi miraculum poſſit, tanta,& major erit exigentia paſſivitatis.

Secundò videtur magis connecti materia cum forma, quam vivens cum ſua operatione vitali accidentali. atqui vivens eſſe naturaliter non poteſt ſine omni operatione vitæ. ergò nec materia ſine forma. major in ſuis terminis præſefert ſuam probabilitatem, & conſtat præterea ex dictis. min. docetur, & prob. à D. Th. 2. contrà Gentes c. 97. his verbis: *Omnis ſubſtantia vivens habet aliquam operationem vitæ in actu ex ſua natura, quæ ineſt ei ſemper, licet alia quandoque inſint ei in potentia. ſicut animalia ſemper nutriuntur, licet non ſemper ſentiant.* Quod idem docet Philoſophus 9. Eth. c. 7., ubi, *ſumus*, inquit, *operatione, & actu; vivendo enim, atq; agendo ſumus*; atque adeo ſine actu vitæ, & operatione non ſumus.

Tertiò à priori. eſſe cuiuſcumque entis naturalis ordinatur ad motum, & operationem, ut omnis actus primus ad ſecundum; unde, ceſſante poſſibilitate naturali operationis, ceſſat naturaliter eſſe: ex hoc fit, ut illæ formæ, quæ poſſunt operari extrà materiam, poſſint naturaliter eſſe extrà materiam: quæ verò

mate-

materia indigent ad operandum, eadem indigeant ad eſſendum, utque non poſſunt extrà illam operari, ità nec eſſe. hinc formæ materiales quia omnem operationem habent à materia dependentem, indigent materia ut ſimpliciter ſint, & corrumpuntur eo ipſo, quod ſeparantur. at rationalis anima. quæ habet operationes ſpiritales à materia penitus emerſas, habet eſſe naturaliter extrà materiam. Iam vero eſſe materiæ licet immediatè ordinetur ad pati, ac recipere formam, non tamen ſiſtit in ea, ſed ulterius progreditur ad operationem, & motum, qui ad ipſam quoque pertinet, ut ad principium paſſivum; cum ipſa quoque natura ſit, quę per motus principium definitur. quare ipſa etiam naturaliter eſſe non poterit, quoties non poteſt operationem aliquam principiare. atqui ſeparata à forma non poteſt eſſe principium intrinſecum ullius motus, qui quidem per ſe à toto eſt. ergo ſeparata à forma naturaliter eſſe non poteſt.

Ex his ſequitur, quod ſi materia divinitus ſepararetur ab omni forma, miraculum eſſet non ſolum ex parte agentis, & actionis exigentis ſtatum illum ordinem, & curſum naturæ, ut nunquam forma una tollatur, quin altera ſuccedat, ſed multo potius ex parte materiæ, cujus exigentia naturaliter inſuperabilis de ſubſtando alicui formæ, à qua perficiatur ſubſtantialiter, & in ſpecie completa phyſicè conſtituatur, ſuperatur miraculosè. Quamquam novo influxu conſervativo non indigeret materia in caſu ſeparationis, ſed prior ille ſatis eſſet, quo conjuncta conſervabatur, neque enim alius influxus ſuppleri poteſt, in cujus vicem novus, majorque Dei concurſus ingrederetur; cum materia nec à forma in rigore dependeat, & per creativam actionem ab uno Deo manantem totam omninò eſſendi ſufficientiam accipiat. neque verò quod prius erat debita, deinde indebita

vitiat,

vitiat, aut variat ſubſtantiam actionis, ad quod ſatis eſt mutatio circumſtantiæ: quemadmodum idem eſt nummus, qui alteri datur ſive debitus ex juſtitia, ſive indebitus ex liberalitate: eademque rationalis anima infunditur modo debita embryoni, modò indebita cadaveri.

Obiic. 1. ſi materia conſervaretur ſine forma, tantum abeſt, ut miraculosè conſervaretur, ut potius ſi tunc deſtrueretur, miraculosè deſtrueretur. tunc enim eſt miraculoſa deſtructio, cum ad nullius naturæ exigentiam eſt, & eſt contra alicujus exigentiam. atqui in eo caſu nihil eſſet, quod peteret deſtructionem materiæ, & ipſa materia peteret ſui conſervationem. ergò materiæ deſtructio eſſet miraculoſa; adeoque eſſet naturalis conſervatio.

Reſp. 1. eodem argumento confici conſervationem ſubſtantiæ ſine naturalibus proprietatibus, viventis ſine operatione, accidentis ſine ſubiecto miraculoſum non eſſe. Secundò reſpondeo exigere materiam non eſſe, ſed eſſe ſub forma; ut enim appetitus eliciti, ità & innati terminus integratur ex fine *cui*, & *qui* indiviſibiliter reſpecto, ut in Ethicis oſtendam. hinc fit, ut quemadmodum prudenter appetit voluntas non eſſe, dum malè, ac miſerè eſt; ita & quælibet res naturaliter appetit non eſſe, dum debita ſimpliciter perfectione privatur: quæ eſt ipſius miſeria: neque enim aliud eſt appetitus innatus, quam conditionatus elicitus; cum ex Philoſopho illud ſit obiectum innati appetitus, quod res vellet, ſi prudentiam haberet. ex quo nullus vereor affirmare, in caſu ſeparationis deſtruendam materiam ad ſuam ipſius exigentiam, quæ quidem ad malum ſimpliciter non eſſet; ut non eſt ſimpliciter ad malum voluntas damnati appetens de facto ſui deſtructionem. eſſe enim non reſpuitur abſolutè, ſed ut conjunctum cum malo ſuo, adeoque non tam reiicitur eſſe, quam malè eſſe.

Obiic.

Obiic. 2. materia eſt cauſa formæ, ergo ad exiſtendum nullatenus indiget forma, conſ. prob. omnis cauſa eſt prior natura effectu ſuo, ergo antequam ſit effectus, ſupponitur entitas cauſæ; adeoque entitas effectus requiri non poteſt ad exiſtentiam cauſæ; in eo enim, in quo requiritur, præcedit, cum omne requiſitum ad eſſe rei aliquo modo, ut conditio ſaltem, integrat primam rei ad eſſendum ſufficientiam.

Hoc argumentum magni facit Oviedus: in gratiam tamen communis ſententiæ non nihil conatur ad ejus ſolutionem, quæ videri poteſt apud ipſum contr. 2. phyſ. p. 7. §. 2. equidem miſſis, quæ ille altius iuſto meditatur, adhibitis divino decreto, ac ſcientia conditionata, nodoque per machinam diſſoluto, ità reſp. ex modo dictis. nego conſ., ad cuius probationem diſt. conſ. ſupponitur entitas cauſæ, ut eſt terminus completus exigentiæ ipſius cauſæ, nego conſ. ut eſt terminus incompletus, conc. conſ. hinc fit, ut effectus requiratur ad exiſtentiam cauſæ conſideratam, ut exigitur à cauſa; neque ex hoc ſequitur, ut præcedat exiſtentiam, niſi ſic conſideratam: quod non eſt eſſe principium, aut conditionem præviam cauſæ; ſed ſolum complementum, & debitam perfectionem, qua ſublata, non habetur exiſtentia cauſæ naturalis, & exigita ab ipſa cauſa, licet per conſequentiam immediatam habeatur exiſtentia ſimpliciter cauſæ, ut præſcindens à debita, & indebita.

CAPUT IV.

De potentia, & appetitu materiæ.

Breviter ab his duobus me expediam: ſunt enim exigui per ſe momenti, & nihil ſpeciale occurrit, quod ab aliis non ſit exhauſtum.

Duo

vitiat, aut variat ſubſtantiam *actionis, ad quod* ſatis eſt mutatio circumſtantiæ : quemadmodum idem eſt nummus, qui alteri datur ſive debitus ex juſtitia, ſive indebitus ex liberalitate: eademque rationalis anima infunditur modo debita embryoni, modò indebita cadaveri.

Obiic. 1. ſi materia conſervaretur ſine forma, tantum abeſt, ut miraculosè conſervaretur, ut potius ſi tunc deſtrueretur, miraculosè deſtrueretur. tunc enim eſt miraculoſa deſtructio, cum ad nullius naturæ exigentiam eſt, & eſt contra alicujus exigentiam. atqui in eo caſu nihil eſſet, quod peteret deſtructionem materiæ, & ipſa materia peteret ſui conſervationem. ergò materiæ deſtructio eſſet miraculoſa; adeoque eſſet naturalis conſervatio.

Reſp. 1. eodem argumento confici conſervationem ſubſtantiæ ſine naturalibus proprietatibus, viventis ſine operatione, accidentis ſine ſubiecto miraculoſum non eſſe. Secundò reſpondeo exigere materiam non eſſe, ſed eſſe ſub forma; ut enim appetitus eliciti, ità & innati terminus integratur ex fine *cui*, & *qui* indiviſibiliter reſpecto, ut in Ethicis oſtendam. hinc fit, ut quemadmodum prudenter appetit voluntas non eſſe, dum malè, ac miserè eſt; ita & quælibet res naturaliter appetit non eſſe, dum debita ſimpliciter perfectione privatur: quæ eſt ipſius miſeria: neque enim aliud eſt appetitus innatus, quam conditionatus elicitus; cum ex Philoſopho illud ſit obiectum innati appetitus, quod res vellet, ſi prudentiam haberet. ex quo nullus vereor affirmare, in caſu ſeparationis deſtruendam materiam ad ſuam ipſius exigentiam, quæ quidem ad malum ſimpliciter non eſſet; ut non eſt ſimpliciter ad malum voluntas damnati appetens de facto ſui deſtructionem. eſſe enim non reſpuitur abſolutè, ſed ut conjunctum cum malo ſuo, adeoque non tam reiicitur eſſe, quam malè eſſe.

Obiic.

Obiic. 2. materia eſt cauſa formæ . ergo ad exiſtendum nullatenus indiget forma . conſ. prob. omnis cauſa eſt prior natura effectu ſuo , ergo antequam ſit effectus , ſupponitur entitas cauſæ; adeoque entitas effectus requiri non poteſt ad exiſtentiam cauſæ; in eo enim, in quo requiritur, præcedit, cum omne requiſitum ad eſſe rei aliquo modo, ut conditio ſaltem, integrat primam rei ad eſſendum ſufficientiam.

Hoc argumentum magni facit Oviedus: in gratiam tamen communis ſententiæ non nihil conatur ad ejus ſolutionem, quæ videri poteſt apud ipſum contr. 2. phyſ. p. 7. §. 2. equidem miſſis, quæ ille altius iuſto meditatur, adhibitis divino decreto, ac ſcientia conditionata, nodoque per machinam diſſoluto, ità reſp. ex modo dictis. nego conſ. ad cuius probationem diſt. conſ. ſupponitur entitas cauſæ, ut eſt terminus completus exigentiæ ipſius cauſæ, nego conſ. ut eſt terminus incompletus, conc. conſ. hinc fit, ut effectus requiratur ad exiſtentiam cauſæ conſideratam, ut exigitur à cauſa; neque ex hoc ſequitur, ut præcedat exiſtentiam, niſi ſic conſideratam: quod non eſt eſſe principium, aut conditionem præviam cauſæ ; ſed ſolum complementum, & debitam perfectionem, qua ſublata, non habetur exiſtentia cauſæ naturalis, & exigita ab ipſa cauſa, licet per conſequentiam immediatam habeatur exiſtentia ſimpliciter cauſæ , ut præſcindens à debita , & indebita.

C A P U T IV.

De potentia , & appetitu materiæ ,

BReviter ab his duobus me expediam : ſunt enim exigui per ſe momenti, & nihil ſpeciale occurrit, quod ab aliis non ſit exhauſtum.

Duo

Duo ſunt formarum genera, quæ paſſiva materiæ potentia reſpicit. alterum eſt formarum materialium, quæ nec fieri, nec eſſe poſſunt, niſi in materia, & dependenter ab ea, ut à cauſa materiali: alterum eſt formarum immaterialium, quæ ut fiant in materia, non tamen ab ea pendent, & poſſunt ab ea ſeparatæ ſubſiſtere. Primi generis formas dicitur materia recipere, & ſuſtentare, ſeù cauſare materialiter. formas ſecundi generis dicitur tantum recipere. hinc diſtinctio potentiarum materiæ in receptivam, & ſuſtentativam:

Neutra ex his diſtinguitur realiter à materia. tum quia nulla eſt huius diſtinctionis neceſſitas. tum quia vel materia potentiam illam ſuam per ſe reciperet, vel per aliud. hoc ſecundum trahit evidentem proceſſum in infinitum. primum ſi dicatur, conſ. inde eſt, ut materia ſit per ſe receptiva. cur ergo non etiam formæ? præſertim cum non magis, ſed minus potius requiratur ad plus recipiendum. Hoc idem confirmabitur, ubi oſtendemus qualitates non poſſe in quantitate recipi ex eo, quod univerſim impoſſibile ſit inſtrumentum in linea cauſæ materialis, quod eſt poſſibile in linea efficientis.

Deindè potentia receptiva nec videtur ratione à materia diſtingui, accipiendo diſtinctionem rationis rigoroſam; eſt enim materiæ definitio, quæ dicitur eſſe primum ſubiectum, hoc eſt primum receptivum. Recurſus autem ad potentiam radicalem non videtur aptus, & quia non neceſſarius, & quia non terminabilis progrediendo in diſtinguendis radicibus. neque valet, quod opponunt Scotiſtæ, ens ad ſe, ſeù abſolutum conſtitui in ſua prima ratione non poſſe per reſpectum, qualis eſt potentia. quid enim materiam ens abſolutum appellent? cum eſſe materiam ſit eſſe ſubiectum, quod certè nomen eſt relativum. Præter hæc nullum ens

eſt

eſt ità abſolutum, ut nullum reſpectum involvat ſaltem tranſcendentalem, qui quidem tranſcendentalis dicitur, quod rei eſſentiam tranſcendit, in eaque imbibitur.

Potentia porrò receptiva, & ſuſtentativa invicem diſtinguuntur diſtinctione rationis non mutua, nàm receptiva non dicit formaliter, niſi poſſe recipere: recipere autem in ſuo conceptu, ut conſtat, cauſalitatem, & ſuſtentationem non includit, at ſuſtentativa formaliſſimè receptivam involuit; quia ſuſtentare dicit formaliter recipere, cui addit dependentiam ut rationem intraneam: quod patebit ex infra dicendis de materiali cauſalitate. Ex his ſequitur, ſolam potentiam receptivam eſſe primum conceptum materiæ. tum quia poſſe recipere eſt conceptus ſimplicior. tum quia poſſe ſuſtentare probatur per poſſe recipere; eſt enim materia ſuſtentativa, quia omnium formarum, adeoque etiam materialium receptiva. Et hinc fit ulterius, ut potentia receptiva formarum ſubſtantialium ſit prior receptiva accidentalium, in intentione enim naturæ forma præcedit accidens.

Quod attinet deindè ad materiæ appetitum; ſolet hic communiter dividi in elicitum, & innatum. prior eſt abſolutè talis; alter eſt talis per metaphoram, & eſt quædam naturalis proportio rei cum debita ſua, naturalique perfectione.

Ex quo ſequitur materiæ ineſſe appetitum ad formas ſibi coniungibiles, ſub diſiunctione tamen, ad hanc ſcilicèt, vel illam. nam & eſt forma naturalis perfectio materiæ; & non eſt debita, niſi ſub diſiunctione. Hinc cenſeo extendi eiuſmodi appetitum ad formas etiam corruptas; cum enim iſtæ ſint eiuſdem rationis cum non corruptis, patet quod non minus eſt his, quam illis materia proportionata. quamvis autem forma ſemel corrupta non poſſit naturaliter reproduci; hoc tamen eſt per accidens,

& facta ſuppoſitione contingenti, *quæ non eſt* nata immutare potentiam, eiuſque proportionem. ſic anima ſeparata retinet adhuc naturalem inclinationem ad corpus, quamvis à nullo naturali agente poſſit cum corpore reuniri.

Rurſus iſte appetitus ad eliciti ſimilitudinem dividitur in ſimplicem inclinationem, deſiderium, & complacentiam, ſeù delectationem. Inclinatio ſimplex fertur ad formam ſecundum ſe ſpectatam, præciſa abſentia, vel præſentia: deſiderium eſt formæ non habitæ: complacentia formæ habitæ Duo tamen hìc adverto. primum, inclinationem ſimplicem eſſe nudam entitatem materiæ ſe per ſe ſpectatam; eſt enim iſta inclinatio eadem ſemper, & invariabilis. at verò deſiderium, & complacentia involvunt abſentiam ipſam, ac præſentiam formæ; neque enim poſſet aliter intelligi, qua ratione materia tranſiret ad complacentiam à deſiderio, niſi affectus iſti, vel quaſi affectus in ſua ratione per aliquid à materia diſtinctum complerentur. Secundum, quod adverto, eſt, materiam, dum eſt ſub una forma, non deſiderare alteram pro eodem inſtanti; neque enim poteſt eam deſiderare, niſi in caſu, quo deficeret habita. in inſtanti autem, quo illa habetur, deficere non poteſt. Pro inſtantibus verò ſequentibus deſiderat aut retinere formam, quam habet, aut acquirere, quam non habet. itaque complacentia eſt abſoluta, & determinata formæ poſſeſſæ: deſiderium, & inclinatio ſemper incerta, & diſiunctiva. Atque hæc ſatis, ſuperque de his tricis.

CA.

CAPUT V.

An ſub materia poſſibilis ſit ſpecifica latitudo.

DIſputari à plerìſque conſuevit hæc quæſtio in libris de cęlo per occaſionem quærendi, an cęleſtia corpora compoſita ſint ex materia diverſæ rationis à materia ſublunarium. ſed quia pertinet ad materiæ diviſionem, lubet eam in præſenti examinare. Quæritur ergo, utrum ſub materia ſit ſpecifica latitudo, hoc eſt, utrum materia ſit genus plures ſub ſe materierum ſpecies continens; an potius omnes materiæ ſint eiuſdem inter ſe rationis, ac ſpeciei.

Rurſus, quia tota diſtinctio ſpecifica potentiæ eſt per actum, vel potiùs per ordinem ad actum, idem erit quærere materiam à materia ſpecie differentem, ac quærere unam materiam has tantum ſpecie, aut numero formas potentem recipere de ſua natura; aliam verò alias. Hinc qui materiam cęleſtem à ſublunari diſtinguunt, eam volunt ità cæleſtibus formis addictam, ut à ſua natura habeat non poſſe ſubiici naturalibus; & ſimiliter ſublunarem cæleſtibus.

D. Th. 1. q. 66. ar. 2. multis contendit materiam cęli à materia ſublunarium eſſentialiter differre, quod illa ità ſit ſub una forma, ut non ſit in potentia ad alias. At Scotus in 2. d. 14. q. 1. contendens cęlum eſſe corpus ſimplex eò progreditur, ut neget poſſibilem materiam diverſæ rationis. Idem aſſerit Aureol. Quæ mihi ſententia multò videtur probabilior, quamvis pro D. Th. ſtent Recc. noſtri turmatim; eamq; hic propugnabo, reiectis aliò argumentis, quæ à cęli incorruptibilitate, & impoſſibilitate corporis ſimplicis deſumuntur.

Dico 1. Repugnat materia diverſæ rationis, quæ uni tantum formæ ſecundùm numerum, aut ſpeciem ſit addicta.

Prob. 1. authoritate Phil. in quo quidem ut advertit Aureolus cit. nullum verbum de materia alterius rationis, & uni formæ addicta: imò ubicumque loquitur de materia, ſemper illam appellat puram potentiam, eique tribuit generalem quendam reſpectum ad omnem formam. nàm & 1. phyſ. ait materiam eſſe primum ſubjectum uniuſcuiuſque, & 7. metaph. materiam neque quid eſſe, neque quantum, neque quale, ſed omnia in potentia. neque dicas cum D. Th. apud Alamannium, quod Philoſophus in lib. phyſic. nondum probaverat cęlum eſſe quintam eſſentiam; & ideò nihil ibi determinat de his, quæ propria ſunt illius eſſentiæ: nam ſimiliter nihil dum decreverat de corpore corruptibili, nec propptereà non decernit de materia illi conveniente. Deindè huiuſmodi materiæ addictæ nuſquam alibi meminit: debuiſſet autem in metaphyſicis ſaltem meminiſſe, poſtquam in phyſicis eam probaverat. ſed in met. oppoſitum potius habet: nam 2. met. ait, quod in fundamento naturæ, h. e. in prima materia nihil eſt diſtinctum.

Prob. 2. ratione, quam deduco ex conceptu ipſo materiæ, qui eſt, ut ſit pars ſubjectiva & materialis compoſiti phyſici ſubſtantialis: atqui materia determinata ſecundum ſe ad unam formam, non eſſet pars ſubiectiva compoſiti, ſed potius natura quædam totalis, & completa. ergo non eſſet materia. min. prob. nihil enim deeſſet ad rationem adæquatæ naturæ, quæ duo dicit, paſſivum, & activum principium. paſſivum certè materia haberet eo ipſo, quod materia poneretur; activum autem; quia eſſet id, in quo tamquam in primo exigitivo potentiæ omnes operativæ conſequentes radicarentur.

Conſ.

Conf. materia ſic addicta, & determinata compararetur ad ſuam formam, ut de facto comparatur ad quantitatem, & ut qualibet eſſentia ad ſuam paſſionem. ergo forma illi ſuperveniens non forma eſt, ſed paſſio, & accidens. prob. antec. duo dicit eſſentia metaphyſicè conſiderata; primum, ut contineat prædicata omnia etiam ultimè conſtitutiva, ac primò diſtinctiva rei ab omni eo, quod non eſt ipſa. ſecundum, ut probet à priori omnia reliqua rei prædicata. Utrumque conveniret materiæ Solis v. g. in caſu hypotheſis; nam & contineret omnia Solis prædicata eſſentialia, & reliqua Soli convenientia à priori probaret.

Probo primum. per illud eſſentia conſtituitur completè in eſſe tali, per quod primò determinatur ad eſſe tale, & primò diſtinguitur ab omni non tali. atqui prædicatum ultimum materiæ ſolis determinaret eſſe ſolis, & primò ſolem diſtingueret ab omni non ſole; nàm & eſſet ſolis proprium, & prius prædicatis omnibus formæ; adeoque eſſet primum proprium, & conſequenter prædicatum differentiale ſolis. Et quidem in reliquis eſſentiis, quæ nobis à poſteriori per effectus, & proprietates innoteſcunt, differentiale prædicatum non aliud aſſignamus, quam primum exigitivum omnium effectuum, ac proprietatum.

Probo ſecundum. forma enim ipſa probaretur à priori per tale prædicatum, tamquam per intrinſecum principium præſuppoſitum. neque enim aliundè quantitas probatur à priori per materiam, & calor per ignem, niſi quia determinatè exigitur à materia, & igne. hæc ergo forma ſecundum ſpeciem determinatè exigita ab hac materia ſecundum ſpeciem, probabitur per eam à priori. De facto materia non probat à priori formam, quamvis ſit prior forma; quia illam ſibi non determinat, ſed ſuam in hoc determinationem expectat ab extraneo

agente, antecedens autem ut inferat conſequen
non poteſt eſſe indifferens ad illud, & illius o
poſitum.

Dico ſecundò, Repugnat materia diverſæ r
tionis, quæ pluribus ſecundum ſpeciem form
ſit addicta, & non indifferens ad omnes.

Prob. ex hoc principio, quod eſt Philoſ.
Comment. Omnis diſtinctio, formalis præſe
tim, & ſpecifica, eſt ab aliqua actualitate; und
in iis, quæ puram paſſivitatem in ſuo concept
important, qualis eſt ſine dubio materia pr
ma, nulla eſſe poteſt diſtinctarum ſpeci
rum latitudo. Quod ſic oſtendo, In potenti
paſſiva duplex ratio diſtingui poteſt, ſuſtenta
tiva nim. & pure receptiva. Neutra eſt limita
bilis ad hanc potius, quam ad illam. non ſu
ſtentativa; quotieſcumque enim eadem omni
nò vis, quæ requiritur, & ſatis eſt ad faciendum
unum, ſatis eſt ad faciendum alterum, non po
teſt ea vis limitari ad unum præ altero. atqui
eadem vis, quæ eſt ſatis ad ſuſtentandam unam
formam, eſt ſatis ad ſuſtentandam omnem
ergo non poteſt limitari ad unam præ alia for.
ma. ma. eſt mihi certa; ex qua enim alia ratio
ne agens non poteſt limitari intra ſuam ſpe.
ciem ad certa individua, v. g. ignis ad certos
ignes, niſi quia eadem virtus productiva ignis
A ſatis eſt ad producendum ignem B; ſimiliter
qui poteſt elevare pondus ut centum, non po-
teſt limitari ad plumbeum potius, quam au-
reum; tantundem enim virtutis ad utrumque
requiritur. prob. jam min. 1. quia vis ſuſtentati-
va materiæ non exercetur per poſitivum ali-
quem influxum, quo det formæ perfectionem;
cauſalitas enim ſubiecti non exercetur dando,
ſed recipiendo. 2. quia etiam dato, quod ſu-
ſtentatio ſit influxus, non tamen plus confert
materia ad formam perfectiorem, quam ad im-
perfectiorem; aliter cum poſſit ſuſtentare for-
mas perfectiores, & perfectiores in infinitum,

eſſet

eſſet influxus ipſius perfectior, & perfectior in infinitum; adeoq; virtus ſuſtentativa aut eſſet infinita, aut certè maxima, & ordinis ſuperioris.

Sed neque poteſt limitari vis receptiva. Potentia enim, & capacitas, quæ fundatur præcisè in imperfectione, & carentia, qualis eſt de ſuo conceptu potentia purè receptiva, non eſt limitabilis ad hoc, ut ſit capax unius, & non alterius perfectionis, niſi ex hoc, quod unam perfectionem non habet, & alteram habet; ſi enim utraque æqualiter caret, utriuſque capacitatem æqualiter fundat. atqui materia quæcunque ut pote pura potentia paſſiva, nullius formæ perfectionem ſecundum ſe habet; aliter non eſſet materia, & pars, ſed natura completa ſub genere ſubſtantiæ. ergo non eſt limitabilis à ſua natura ad unam potiùs, quam aliam formam recipiendam, ſed erit ex ſe æquè indifferens ad omnes.

Conf. quia non ex alia ratione impoſſibilis eſt quantitas, quæ unius tantùm figuræ ſit ſuſceptiva: locus, qui ab uno tantùm corpore ſit replebilis: corpus, quod una tantùm veſte ſit induibile &c. Et quidem qui admittit materiam certarum dumtaxat formarum capacem, non video, qua cohærentia negare poſſit quantitatem his modis & non aliis figurabilem, v.g. ceram, quæ huius ſigilli, & non alterius figuram ſuſcipere queat: vas unius determinati liquoris, locum determinati corporis capacem: quæ tamen manifeſtè ſunt falſa, & inopinabilia, cum ſint contrà communem omnium hominum ſenſum.

Stat igitur veritas illius principii, quod omnis ſpecifica diſtinctio ſit per actum, hoc eſt, quod licet potentia purè paſſiva, quæ aliquis actus metaphyſicè eſt, diſtinguat ſpecie materiam à forma, & actu phyſico, non tamen eſt nata diſtinguere totum phyſicum ſecundùm ſpeciem, adeoque nec eſt nata recipere ſub ſe latitudinem ſpecierum. Et quidem univerſim

dum videmus in potentiis paſſivis ſpecificam diverſitatem, in his puram paſſivitatem non invenimus. Sic in homine eſt potentia receptiva intellectus, quæ non eſt in lapide, adeoque potentia receptiva hominis à receptiva lapidis ſpecie diſtinguitur. ſed potentia paſſiva intellectionis cum ſit potentia vitalis non eſt purè paſſiva, ſed indiviſim activa; quod genus potentiæ fundatur in actu, & perfectione, ex qua eſt diſtinctio ſpecifica iſtiuſmodi potentiarum.

QUÆSTIO TERTIA

De Privatione.

MAteriam privatio excipit; hoc enim petit ordo mutationis, & tranſitus, ut prius conſideretur ſubjectum, quod mutatur, & tranſit; tum terminus, à quo movetur, quemque motu ſuo deſerit; poſtremò terminus, àd quem movetur, quemque ſuo motu acquirit. Et quia præcipua conſideratio eſt Generationis, quæ habet pro termino derelicto Privationem, huic damus alterum locum in tractatione principiorum. Accedit, quod cum privatio in recto conſiderata nihil revera ſit, involvat tamen in ſuo eſſentiali conceptu aliquid in obliquo, capacitatem nimirum ipſam ſubiecti, ut habeat, quod non habet; conſequens eſt, ut notitia ipſius proximè pendeat à cognitione ſubiecti. Duo autem de privatione quærenda, alterum, quod ad ejus entitatem, aut quaſi entitatem pertinet; alterum, quod ad eius principiationem.

CA-

CAPUT I.

Quid ſit privatio, & an ſit aliquid in re.

PRivatio ſecundum quid nominis eſt carentia formæ in ſubiecto nato apto habere formam. ſic carentia lucis in aere, caloris in manu, & ſim. privatio eſt; aer enim & manus, etiam dum luce, caloreque carent, retinent ad eas formas aptitudinem. At ſi carentia ſit in ſubiecto inepto, ut carentia lucis in opaco, non privatio, ſed negatio nuncupatur. Ex quo fit, ut privatio nomen ſit connotativum, ut cœna: quæ quidem ſecundum rectum à negatione non diſtinguitur, ſed diſtinguitur ſecundum obliquum ſignificatum, aptitudinem nim. & capacitatem à privatione importatam, non à negatione. & hinc ulterius ſequitur, ut aptitudo conſtituat privationem in eſſe privationis, ut tempus veſpertinum cœnam in eſſe cœnæ.

Quid rei privatio accepta ſecundum rectum, quod eſt commune privationi, & negationi, revera importet, diſſenſio eſt non modica inter authores. horum ego placita prius referam; tum eligam, quod verius, & ſentiendum.

§. I.

Authorum ſententiæ variæ referuntur.

DAri negationem intellectualem, hoc eſt negativam propoſitionem, qua prædicatum à ſubiecto intentionaliter removetur, certius eſt. quam ut poſſit in litem adduci. Duplex ea eſt; alia contingentis, alia neceſſariæ veritatis aut falſitatis. Aer non eſt lucidus, propoſitio hæc vera eſt nocturno, falſa diurno tempore; utroque contingenter. Hominem non eſſe lapidem, neceſſariò eſt verum;

hominem non eſſe animal, neceſſariò eſt fa ſum. Jam verò inquiritur prætereà, utrum his objectivæ negationes, privationeſque re pondeant ab entibus omnibus poſitivis contra diſtinctæ, atque immediatè, ac formaliter a negativas propoſitiones ſe habentes. Quæ con ſequenter quæſtio de triplici negotiationum genere procedit, contingentium, neceſſariarum impoſſibilium: ſed quia tractatio de his poſtre mis coincidit cum iis, quæ de impoſſibilibu objectis dicenda in metaphyſicis ſunt, in eum locum reiicienda eſt. Reſtat ergo ut de nega tionibus contingentibus, ac neceſſariis agamus

Prima ſententia eſt Aureoli in 1. d.36. part 2. ar.2. prop:2. Nominalium, & Thomiſtarum quos ſequitur Fonſeca 4. met.c.2. in com.litt.E Izquierdus in Pharo ſcientiarum diſp.9. qu.3 aliique non ita multi. Hi putant negationem entis à parte rei nihil omninò importare di ſtinctum à termino negato, ne diminu tum quidem, & abuſivum, ſed formam ip ſam excluſam, quæ ut per ſeipſa eſt, dum eſt juxta meliorem, noſtramque ſententiam, ita & per ſeipſam non eſt, dum non eſt. quar negatio ſi quid eſt, purum eſt, purumque en rationis, vel objectivum, ut volunt Thomiſtæ vel formale, ut contendit Aureolus, quatenu res ut ſubſtans actui neganti negatio dicitur Unde, *Decipitur*, inquit, *quicumque circum ſcribendo omnem actum animæ, dicit, quod ad huc tenebræ ſunt in aere; quia circumſcribit om nem actum animæ à tenebra, quæ eſt formaliſſim actus animæ.*

Secunda ſententia eſt plurium Recentiorum arbitrantium negationem entis eſſe quidem ob iectivè extrà animam, non tamen ab omni ente poſitivo diſtinctam, & habente ſpeciale eſſe abuſivum: ſed haberi formaliter per illud poſitivum, quod alterius exiſtentiam impedit & excludit. Sic propoſitio iſta, aqua non eſ

cali·

calida, per negationem caloris verificatur, quæ ſane cum frigore ipſo identificatur excluſivo caloris. ſimiliter iſta, aer non eſt lucidus, verificatur per ſolis in alio hemiſphęrio exiſtētiam cum diurna luce hic exiſtente incompoſſibilem. Ubi verò omne poſitivum incompoſſibile creatum deeſt, ut eſt in denominatione mundi ab æterno non exiſtentis, recurrunt ad divinum decretum de mundi non exiſtentia, à qua mundus denominatur formaliter non exiſtens.

Tertiam ſententiam tuetur Suarez diſput. 14. met. ſec. 4. & 5. Conimbr. 1. phyſ. cap. ult. q. 7 ar. 1. Ruvius, Hurtadus, Arriag. Oviedus, & noſtra Recc. paſſim; qui recenſent, negationem contingentem habere aliquod eſſe negativum, & ut dicunt, abuſivum ab omni poſitivo tum remoto, tum removente contradiſtinctum, quod ſit formalis remotio, & carentia poſitivi omninò independens ab opere intellectus. multi hanc doctrinam extendunt ad negationes etiam neceſſarias, ut Comptonus diſput. 18. Log. ſect. 2. quod tamen alii apud ipſum negant.

Quartam ſententiam vidi apud nuperrimos Recc. (quos quidem non poſſe re differre à ſuperioribus, licet diſcrepent voce, oſtendam infrà) qui negationibus aliquod eſſe tribuunt, quod nolunt *eſſe* appellare. quare dicunt negationes aliquid eſſe non in eſſe rei, ſed ſolum in eſſe veri. Hæ ſunt omnes, quas ſciam, circa negationum quidditatem opiniones. nec mirum, uſque adeo laborari in non ente, cujus cognoſcendi difficultas ex minima eſt cognoſcibilitate.

§. I I.

Verior ſententia eligitur , & probatur .

DIco 1. Quod ſuſcipit denominationem negativam , ens ipſum poſitivum eſt , quod removetur, vel à quo removetur. De hoc dubium eſſe non poteſt ; nam in iſta denominatione aeris tenebroſi , aer dicitur privatus luce : lux dicitur carens exiſtentia: aer autem , & lux poſitivæ ſunt entitates.

Dico 2. per denominationem negativam , ſeù privativam non importatur ſola entitas ſubjecti per ſe ſpectata. Ratio eſt ; quia hæc eſt indifferens, ut habeat, & non habeat formam. ergo non poteſt per ſe non habere formam;aliter per ſe haberet determinationem : quæ repugnat indifferentiæ per ſe. Adde, quod hinc fieret, ut formam recipere non poſset . neque enim coniungibilis eſt forma cum ſui privatione . atqui ſubiectum per ſuam ipſam entitatem eſset privatio formæ. ergo hæc non eſset coniungibilis cum entitate ſubiecti.

Dico 3. per negativam denominationem non importatur mera entitas termini negati ; adeoque dum dico lucem non exiſtentem , non ſignifico lucem tantùm.

Prob. ſic enim lux per ſe ipſam eſset ut ſui exiſtentia, ita & ſui non exiſtentia. atqui hoc eſt evidenter chimæricum; ſicuti enim quia lux per ſeipſam eſt lux, & eſse lucis , ubicumque, & in quocumque ſtatu ponitur lux, ponitur ipſa, & eſſe ipſius: ità ſi lux per ſe ipſam eſt non lux, & non eſſe lucis, ubicumque, & in quocumque ſtatu ponitur lux , ponitur in eodem non lux, & non eſſe lucis. quare ut poſita luce in eſſe purè obiectivo , ponitur in eodem eſse lucis ; poſita luce in eſse reali actuali ,

eſse etiam lucis in eodem ponitur : ita conſequens eſset, ut poſita luce in eſse actuali poneretur in eodem non eſse lucis; & luce ab eſse actuali ſublata tolleretur ab eodem non eſse lucis. Hinc autem manifeſtè ſequitur lucem eſse chimæram; ea enim chimæra eſt, quæ poſita non ponitur, & quæ non poſita ponitur. atqui poſita luce, poneretur ſimul non eſse lucis, adeoque lux poſita non poneretur: & ſublata luce, tolleretur indiviſim non eſse lucis, adeoque lux ſublata non tolleretur. ergò lux chimæra eſset. Si ergò lux chimæra non eſt, ſed poſſibilis, reſtat ut non poſſit per ſe ipſam formaliter non eſse.

Dico 4. Per denominationem negativam non ſignificatur entitas termini negati extrinſecè denominata à cognitione negante, ut velle videtur Aureolus, & nonnulli Thomiſtæ.

Prob. iſta propoſitio, lux non eſt in aere, non eſt de ſecundis, ſed de primis intellectis nihilo minus, ac iſta, lux eſt in aere: quod conſtat; tum quia Philoſophus loquendo de veritate propoſitionis dixit, ex eo, quod res eſt, vel non eſt, propoſitionem veram eſſe, vel falſam. quare propoſitio negans rem eſſe, vera eſt ex eo, quod res ipſa ex parte obiecti non ſit. non ergo habet cognitionem ullam pro verificativo. tum quia ut res eſt, præciſo quolibet actu animæ; ita & non eſt, præciſo eodem actu. neque enim quod res ſit, vel non ſit, pendet ab intellectu cognoſcente, ſed à cauſa dante eſſe, vel non dante. Ex his ità arguo. Propoſitio negativa, quæ eſt de primis intellectis, debet à parte rei habere ſuum verificativum ab actibus animæ diſtinctum; aliter cum actus animæ non ſe teneat ex parte obiecti, ſed ſit ipſa propoſitio, ipſa propoſitio verificaret ſe ipſam: quod eſt impoſſibile; eſſet enim neceſſariæ veritatis. atqui denominatio negativa eſt verificativum ejuſmodi propoſitionis negativæ:

ergo

ergo nullum actum animæ involuit ut formam, à qua res extrinſecè denominatur.

Dico 5. Quod verificat propoſitionem negativam contingentem diſtinctum à forma negata, non eſt poſitivum aliquod incompoſſibile cum forma negata.

Prob. aliud ex terminis eſt non eſſe mundum aliud eſſe aliquid impediens exiſtentiam mundi; hoc enim ſecundum eſt in priori,& ſe habet cauſaliter ad illud primum. quare iſta eſt formalis conſequentia, datur impeditivum exiſtentiæ mundi; ergo mundus non exiſtit. ergo enuncians non eſſe mundum, non dicit verum præcisè,& formaliter,quia exiſtit aliquid impediens mundum. quemadmodum qui enunciat hominem eſſe riſibilem, non dicit verum præcisè, quia homo eſt rationalis; quamvis rationale neceſſariò trahat riſibile: nec qui dicit lunam eclypſari, verum dicit præcisè, quia terra interponitur; quamvis terræ interpoſitio invehat eclypſim.

Rurſus neque ita enuncians dicit verum materialiter propter impedimentum exiſtentiæ mundi. Sic enim opus eſſet, ut nulla propoſitio negativa contingens vera eſſet, quin exiſteret aliquid poſitivum contingens? ſi enim incompoſſibile ſit neceſſarium, neceſſariò & indiſpenſabiliter excludet; adeoque negatio erit neceſſaria, non contingens. Hoc autem ex terminis ipſis abſurdum eſt; liberum enim eſt Deo, ut nullum contingens exiſtat: quod conſtat ex perfectione divinæ libertatis, & imperfectione creatæ contingentiæ. atqui ſi nullum contingens exiſtat, verum id ipſum erit, & quidem contingenter, nec per aliquod incompoſſibile contingens. Neque utilis eſt recurſus ad liberam nolitionem Dei adæquatè cum Deo identificatam; talis enim actus manifeſtam repugnantiam involuit, ut Theologi oſtendunt; quia ponit aliquid in Deo, quod ita de facto

eſt

eſt; Deus, ut potuerit non eſſe Deus; adeòque identificat contingens cum neceſſario. Imo hæc ipſa nolitio libera cum Deo identificata ut ſit cauſalis negatio obiecti ſui, non tamen ullo pacto formalis; aliter, remoto Deo, per locum intrinſecum ſequeretur, mundum eſſe, ut ſequitur univerſim rei exiſtentia ex ſuæ negationis remotione, Addo, id unum ſequi, mundum eſſe, non verò ſimul, mundum non eſſe, per locum intrinſecum; Deus enim per ſe, ſuumque actum eſt remotio rei contingentis formalis juxta hos authores, ſed non item per ſe, ſuumque actum eſt formalis rei contingentis exiſtentia. Hæc autem ſequela ex terminis videtur abſurda; quis enim de facili concedat, ex cauſæ præciſæ remotione ſequi per locum intrinſecum poſitionem effectus?

Idem argumentum valet à fortiori in aliis formis incompoſſibilibus. ſi enim aquam non eſſe calidam per hoc haberetur, quod eſt frigida, ne divinitus quidem poſſet aqua ſimul calida eſſe, & frigida, quia nec divinitus poteſt calida eſſe, & non calida. Nec juvat reſpondere, quod quidam dicunt, expulſivum formale caloris ab aqua non eſſe frigus utcumque, ſed frigus naturaliter exiſtens. Inquiro enim quid addat naturalis illa exiſtentia ſupra exiſtentiam ſimpliciter frigoris? non quid poſitivum; mirum enim eſſet, ut ens abuſivum è natura elimines, nova entia poſitiva velle ſuperaddere, ergò negationem ipſam addit caloris; cum qua ſi ſtet frigus, dicitur naturaliter eſſe:

Poſtremo poteſt voluntas per puram, ut ajunt omiſſionem ſuſpendere omnem actum liberum ita, ut ſtante ſufficienti propoſitione obiecti indifferentis, nec illud amet, nec odio habeat, ut in libris de anima probabitur. at certè in hoc caſu nullum eſt poſitivum impediens actum; ſi enim eſſet impedimentum, non conſtaret libertas omiſſionis: neque enim vo-

lun-

luntas liberè omittit actum, à cuius poſitione impeditur. ergo non omnis negatio conſiſtit in poſitivo impediente.

Dico 6. Qui negationes dicunt eſſe aliquid nõ in eſſe rei, ſed in eſſe veri, novum vocabulum non novam ſententiam invehunt.

Prob. aut enim loquuntur de vero formali, atque ita coincidunt cum ſententia Aureoli jam reiecti; veritas enim formalis eſt ipſa propoſitio vera; adeoque ſenſus eſſet, rem denominari non exiſtentem à propoſitione negante, in qua una tota notio negationis abſolveretur. Aut loquuntur de vero obiectivo; atque ita verum convertitur cum re, & ente; undè cum noſtra, communique Recc. ſententia conſentiunt. non video autem quare negetur de negationibus eſſe rei, & affirmetur eſſe veri. quod ſi religioni ducunt abuti nomine rei, & entis ad ſignificandum non rem, & non ens; quid eſt, quod audent abuti nomine veri, quod entis, & rei propria paſſio eſt, ad ſignificandum non verum? Deindè jam negationibus eſſe tribuunt ante opus animæ cum entis nullius poſitivi entitate coincidens. quod autem velint illud eſſe non rei, ſed veri appellare, mea quidem ſententia eſt ſero ſapere; cum idem ſcrupulus inijci debuiſſet à vocabulo eſſendi ante quam à vocabulo rei.

Dico 7. Denominatio negativa contingens importat aliquid abuſivum ex parte obiecti contradiſtinctum ab omni ente poſitivo. Veritas hujus concluſionis ſufficienter conſtat ex dictis: eſt enim ex parte obiecti verificativum propoſitionis contingentis negativæ, & conſtitutivum negativæ denominationis pariter contingentis: quod quidem neque eſt mera entitas ſubiecti, aut termini negati, neque entitas hujus denominata aut à cognitione negante, aut à poſitivo impediente. ſupereſt ergo, ut ſit talis entitas denominata ab ipſa negatione,

quę ſit ipſum rei non eſſe ab eſſe quolibet poſitivo modo ſuo diſtinctum. Et hoc non eſſe ità diſtinctum appellamus eſſe abuſivum; quæ enim major nominum abuſio, quam entis vocabulum adhibere ad ſignificandum non ens?

Dico 8. negationes neceſſariæ non ſunt, niſi ipſa poſitiva ſe ſe mutuo à ſuis entitatibus excludentia. Sic hominem non eſſe equum, præter propoſitionem negantem nihil ex parte obiecti importat præter eſſe hominis, & eſſe equi.

Prob. quia talis propoſitio negativa verificatur per rerum diſtinctionem, quę quidem nihil eſt, aut eſſe poteſt præter diſtincta. quod manifeſtum eſt primo; quia per idem res diſtinguitur, per quod conſtituitur; atque adeo eſſe ipſum rei in ſe conſtitutum diſtinguit rem ab omni eo, quod non eſt ipſa; ac proindè per quod res eſt, quod eſt, per idem non eſt, quod non eſt. Secundò; quia aliter proceditur in infinitum; ſi enim hominem non eſſe equum habetur per negationem diſtinctam ab homine, & equo; jam ſimiliter unam negationem non eſſe aliam deberet invehere tertiam negationem, quæ ab iiſdem per aliam negationem diſtingueretur, & hæc per aliam ſine termino.

Confirm. quia ſic darentur infinita entia abuſiva neceſſaria, & à Deo plane independentia: quod ſi rèpugnat entibus poſitivis perfectioribus, à fortiori negativis nullam pene includentibus perfectionem. Neque eſt par ratio de neceſſariis, ac de contingentibus negationibus in his enim neque haberi poteſt eſſentiale excluſivum, ut habetur in illis: neque poteſt negatio identificari cum termino, qui eſſet eo ipſo, & non eſſet; cum in caſu negatio equi identificata cum homine efficeret hominem non equum, non vero hominem non hominem.

§. III.

§. III.

Diluuntur obiecta.

OBiic. 1. ſi negatio eſſet diſtincta ab omni ente poſitivo, terminus infinitus ſupponeret pro tali negatione, ut *non homo* pro negatione hominis. hoc autem falſum eſt; quia ſic terminus infinitus ſupponeret pro re certa, & determinata, adeoque infinitus non eſſet, nec poſſet cum veritate affirmari de omni eo, quod non eſt homo; ut enim poſſumus verè enunciare, lapidem eſſe non hominem, non item, lapidem eſſe negationem hominis, quæ ſcilicèt ab omni poſitivo ſtatuitur diſtincta.

Argumentum rectè probat, negationes neceſſarias à poſitivis diſtinctas non eſſe; terminus enim *non homo* infinitus eſt, cùm neceſſariò, non cum contingenter negat; quia tunc non ſuppcnit pro aliqua ſpeciali negatione, ſed pro omni poſitivo diſtincto ab homine.

Ob. 2. termini propoſitionum contradictoriarum debent eſſe omninò iidem; neque enim eſt contradictio, niſi cadat ſuprà idem; ergo duæ iſtæ propoſitiones, aer eſt lucidus; aer non eſt lucidus, eoſdem habent terminos. atqui prima nullam habet negationem, ergo neque ſecunda: vel ſi hæc habeat negationem à poſitivis diſtinctam, habet terminum non habitum in prima: quod eſt contrà naturam contradictionis. Confirm. juxtà noſtrum dicendi modum iſtæ eſſent contradictoriæ, lux eſt in aere, negatio lucis eſt in aere; habent enim omnes proprietates contradictoriarum; quia nec poſſunt eſſe ſimul veræ, nec ſimul falſæ: & tamen habent diverſos plane terminos, & ambæ ſunt affirmativæ. noſter ergo dicendi modus invertit leges contradictoriarum.

Reſp. terminos earum propoſitionum eſſe pla-

planè eoſdem, quia lucidum, quod in una affirmatur de aere, in altera negatur; quamvis, quia duæ illæ propoſitiones poſſunt eſſe ſucceſſivè veræ, adeoque termini ſunt per ſe indifferentes, ut verificent, vel falſificent propoſitionem, debet ſi minus ex parte dicti, ſaltem ex parte rei, & obiecti aliquid eſſe, & importari in obliquo, quod determinet iſtam indifferentiam, & reddat negativam veram: quod appellamus negationem.

Ad conf. dico illas eſſe contradictorias; *ſicuti enim*, inquit Philoſophus cap. de oppoſitis, *affirmatio ad negationem opponitur, ut quod ſedet; ei, quod non ſedet, ſic & res, quæ ſub utroque eſt, opponitur, ſcilicet ſedere aliquem ad non ſedere*. quæ ergo propoſitio non ſedere, ſeù negationem ſeſſionis enunciat, contradicit enunicianti ſeſſionem. Ratio eſt, quia revera propoſitio aſſumens negationem ut terminum poſitivum impropria valdè eſt, & abuſiva; negatio enim non enunciatur per affirmationem, ſed per negationem. quod ſi enuncietur affirmando, æquivalenter negando enunciatur: quare illa propoſitio, negatio lucis eſt in aere, videtur, ſed non eſt affirmativa, cum æquivaleat negativæ dicenti, lucem non eſſe in aere.

Ob. 3. ſi negatio eſſet aliquid antecedenter ad opus animæ, eſſet aliquid poſitivum. hæc autem eſt contradictio in terminis. ergò. ſequela prob. eſſe poſitivum nihil aliud eſt, quam eſſe aliquid exiſtens ante operationem intellectus. hujuſmodi eſſet negatio. ergò eſſet quid poſitivum. Neque obſtat, quod ponatur entis poſitivi remotio; cùm enim (inquit Izquierdus) duo extrema ſe invicem removent, non eſt, cur ex capite remotionis unum præ altero dicatur poſitivum, aut remotivum, ſed lux, & negatio lucis habent ambo eſse à p. r., & ſe mutuo formaliter excludunt. ergo non eſt, cur

lux

lux dicatur ens poſitivum, & non item negatio lucis.

Confirm. negationibus ità conſtitutis competunt proprietates omnes entis poſitivi; habent enim primò ſuam qualemcumque eſſentiam, ſuamque exiſtentiam, habent unitatem, & multiplicitatem, habent bonitatem; negatio enim mali bona, habent veritatem, quę poteſt per judicium etiam affirmativum ab intellectu judicari. Atqui iſtæ ſunt entis poſitivi proprietates.

℞ Hoc argumentum, cui ultrà meritum fidunt quidam Recentiores, apparentiam difficultatis habet ex penuria vocabulorum. ipſum enim non ens explicamus per ens, & dicimus ipſam negationem lucis eſſe à p. r. & ens eſſe, & aliquid, cum tamen reverà ſit non ens, & non aliquid. hinc ſemper his vocibus apponimus additum diſtrahens, dum dicimus negationem eſſe ens abuſivum. Hinc ad argumentum diſt. ma. ſi negatio eſset aliquid ſimpliciter dictum, conc. ſi aliquid abuſivè, nego ma. ad probationem dico poſitivum differre à negativo utens à non ente: quæ notiones primæ ſunt, nec ulterius explicabiles. Et licet negationibus aliquale eſſe tribuamus, illud tamen dicimus nihil eſſe præter ipſum non eſse, tollere, ac removere: in quo ſatis diſtinguitur ab eſse poſitivi.

Inſtantia Izquierdi alia inſtantia retunditur; nam judicium negativum eſt mera intentionalis remotio prædicati à ſubiecto, neque poteſt aliter explicari: & tamen tam judicium negativum tollit formaliter veritatem poſitivi, quam poſitivum negativi. Directe dicimus, remotionem eſſe proprium conceptum entis negativi, ſed non poſitivi; quod quidem ut concipiatur non debet expreſsè intelligi, ut removens ſui remotionem, licet eam per ſe formaliter removeat. at negativum non habet alium conceptum, præter quam removendi.

Ad conf.conſtat, quid ſit dicendum. ut negationibus damus abuſivam entitatem, hoc eſt entitatem, cuius totum eſſe eſt alterius non eſſe: ita & damus abuſivam unitatem, bonitatem, & veritatem, quatenus iſtæ radicari poſſunt in ipſa excluſioue habitus, & formæ; nam & bonum eſt excludere malum, quod ſæpe eſt poſitivum: & verum eſt, illud excludi: & una eſt unius excluſio; quælibet enim res ut habet unum eſſe, ita & unum non eſſe.

Ob. 4. Eſſe ens ſimpliciter eſt habere prædicata ſibi intrinſeca, vereque affirmabilia. atqui negationes habent ejuſmodi prædicata. ergo ſunt entia ſimpliciter, adeoque poſitiva.

Conf. 1. negatio, aut aliquam perfectionem habet, aut nullam. ſi nullam, eſſentialiter ſuperfluit, nec habet meritum ullum exiſtendi. ſi aliquam; ergo eſt ens poſitivũ; habere enim perfectionem eſt participare perfectionem divinam, adeoque eſt eſſe quid poſitivum, quod eſt formaliter divinæ bonitatis participatio.

Conf. 2. Repugnat negationem realem, & exiſtentem eſſe eſſentialiter nihil; aliter eſſet chimæra. ergo eſt eſſentialiter aliquid: ergo ens. ergo poſitivum. Et quidem non videtur, quare unio ſit poſitivum ens, quamvis imperfectum valde, ac diminutum; & non ſit ens poſitivum formalis negatio alterius mundi, quę perficit intellectum, eumq; movet ad affirmandum alterum mundum non exiſtere.

Hæc quidem omnia, quę ſatis exaggeratè proponit Recc. quidam, ex dictis modò conſtat, quam ſint inania. Ad argumentum igitur reſp. negando majorem; quæ ſolum vera eſt, dum prædicata ſaltem prima ſunt poſitiva, non negativa, neque vero ità reſpondendo principium petimus; aſſumimus enim diſtinctionem inter prædicatum poſitivum, & remotivum, quæ per ſe eſt cuique nota.

lux dicatur ens poſitivum, & non item negatio lucis.

Confirm. negationibus ità conſtitutis competunt proprietates omnes entis poſitivi; habent enim primò ſuam qualemcumque eſſentiam, ſuamque exiſtentiam. habent unitatem, & multiplicitatem. habent bonitatem; negatio enim mali bona. habent veritatem, quę poteſt per judicium etiam affirmativum ab intellectu judicari. Atqui iſtæ ſunt entis poſitivi proprietates.

Hoc argumentum, cui ultrà meritum fidunt quidam Recentiores, apparentiam difficultatis habet ex penuria vocabulorum. ipſum enim non ens explicamus per ens, & dicimus ipſam negationem lucis eſſe à p. r. & ens eſſe, & aliquid, cum tamen reverà ſit non ens, & non aliquid. hinc ſemper his vocibus apponimus additum diſtrahens, dum dicimus negationem eſſe ens abuſivum. Hinc ad argumentum diſt. ma. ſi negatio eſset aliquid ſimpliciter dictum, conc. ſi aliquid abuſivè, nego ma. ad probationem dico poſitivum differre à negativo utens à non ente: quæ notiones primæ ſunt, nec ulterius explicabiles. Et licet negationibus aliquale eſſe tribuamus, illud tamen dicimus nihil eſſe præter ipſum non eſse, tollere, ac removere: in quo ſatis diſtinguitur ab eſse poſitivi.

Inſtantia Izquierdi alia inſtantia retunditur; nam judicium negativum eſt mera intentionalis remotio prædicati à ſubiecto, neque poteſt aliter explicari: & tamen tam judicium negativum tollit formaliter veritatem poſitivi, quam poſitivum negativi. Directe dicimus, remotionem eſſe proprium conceptum entis negativi, ſed non poſitivi; quod quidem ut concipiatur non debet expreſsè intelligi, ut removens ſui remotionem, licet eam per ſe formaliter removeat. at negativum non habet alium conceptum, præter quam removendi.

Ad conf.conſtat, quid ſit dicendum. ut negationibus damus abuſivam entitatem, hoc eſt entitatem, cuius totum eſſe eſt alterius non eſſe: ita & damus abuſivam unitatem, bonitatem, & veritatem, quatenus iſtæ radicari poſſunt in ipſa excluſioue habitus, & formæ; nam & bonum eſt excludere malum, quod ſæpe eſt poſitivum: & verum eſt, illud excludi: & una eſt unius excluſio; quælibet enim res ut habet unum eſſe, ita & unum non eſſe.

Ob. 4. Eſſe ens ſimpliciter eſt habere prædicata ſibi intrinſeca, vereque affirmabilia. atqui negationes habent ejuſmodi prædicata. ergo ſunt entia ſimpliciter, adeoque poſitiva.

Conf. 1. negatio, aut aliquam perfectionem habet, aut nullam. ſi nullam, eſſentialiter ſuperfluit, nec habet meritum ullum exiſtendi. ſi aliquam; ergo eſt ens poſitivũ; habere enim perfectionem eſt participare perfectionem divinam, adeoque eſt eſſe quid poſitivum, quod eſt formaliter divinæ bonitatis participatio.

Conf. 2. Repugnat negationem realem, & exiſtentem eſſe eſsentialiter nihil; aliter eſſet chimæra. ergo eſt eſſentialiter aliquid: ergo ens. ergo poſitivum. Et quidem non videtur, quare unio ſit poſitivum ens, quamvis imperfectum valde, ac diminutum; & non ſit ens poſitivum formalis negatio alterius mundi, quę perficit intellectum, eumq; movet ad affirmandum alterum mundum non exiſtere.

Hæc quidem omnia, quę ſatis exaggeratè proponit Recc. quidam, ex dictis modò conſtat, quam ſint inania. Ad argumentum igitur reſp. negando majorem, quæ ſolum vera eſt, dum prædicata ſaltem prima ſunt poſitiva, non negativa, neque vero ità reſpondendo principium petimus; aſsumimus enim diſtinctionem inter prædicatum poſitivum, & remotivum, quæ per ſe eſt cuique nota.

Ad 1. conſ. dicimus negationi ſuam eſſe aliqualem perfectionem; cum enim ſit excluſio entis imperfecti, imperfectio eſt, ut eſt excluſio entis, perfectio, ut eſt excluſio imperfecti: atqui ità eſt aliquatenus participatio divinę bonitatis non in quantum hæc eſt, quod eſt, ſed in quantum non eſt imperfectiones creatæ. Dum vero urgetur, hoc eſse ens poſitivum, participationem divinæ perfectionis qualemcumque; reditur eodem, ut aſsumantur ad arbitrium notiones.

Ad 2. conſ. dicimus negationem eſse eſsentialiter nihil non quidem neceſsarium, ſed contingens; quatenus dum eſt, nihil eſt, ſed tamen eſt abuſivè: dum non eſt, nihil eſt, ſed nec poſitivè, nec abuſivè. Inſtantia de unione non eſt ad rem; conceptus enim uniendi non eſt conceptus auferendi. Intellectus autem perficitur à cognitione potente ſe etiam extendere ad non ens. quare non ſequitur, obiectum a per ſui cognitionem perficit intellectum. ergo obiectum a eſt ens. eſt enim fallacia conſequentis, cum procedatur à poſitione conſequentis ad poſitionem antecedentis.

CAPUT II.

Per quid, & quando principiet mutationem privatio:

LIs hæc tricis vocabulorum refertiſſima, ut evolvatur, duo quærere ſeorſim debet. primum, quodnam ſit illud, per quod formaliter habet privatio, ut ingrediatur conceptum mutationis, & rem in fieri principiet. alterum, quando nam principiet. cum enim in omni mutatione ſint duo inſtantia, alterum, in quo materia privatur forma, alterum, in quo habet forma, in utro eorum privatio mutationem principiet, quæri meritò poteſt.

In

In qua re triplicem ſententiam reperio. Prima eſt eorum, qui aſſerunt privationem principiare, dum ipſa ultimo eſt in materia, & immediatè generationem, mutationemque præcedit. Tribuitur Okamo, aliiſque. Secunda eſt communior eorum, qui volunt privationem principiare, dum primo in materia non eſt. Quæ duæ ſententiæ illud videntur habere difficile, quod prima ponit principium ſine principiato: ſecunda ponit principiatum ſine principio. tertia ſententia, ſeù potius error eſt eorum, qui dicunt privationem principiare in inſtanti generationis, & introductionis novæ formæ, cum qua ſcilicèt componitur; ita ut ſimul verè habeatur non eſſe formæ in receſſu, & eſſe formæ in acceſſu. Mirum eſt, quod cuipiam iſta opinio in mentem venerit; magis mirum, quod Bachoni viro cæteroqui doctiſſimo in 3. diſt. 3. q. 2. ar. 3.

Dico 1. Privatio principiat mutationem per ſuum eſſe, quod immediatè antè mutationem habet modo ſuo in materia.

Prob. quod privatio principiet mutationem, nihil aliud importat, quam quod ingrediatur, & conſtituat conceptum mutationis. ergo per illud formaliter principiat, quod talem conceptum ingreditur, & conſtituit. atqui eſſe privationis immediatè ante habitum in materia eſt de mutationis conceptu. ergò. ſubſumpta conſtat explicando conceptum mutationis, quæ importat ſubiectum aliter ſe habens nunc, ac prius; ac proindè quod ſi nunc habet formam, eam prius non habuerit.

Dico 2. Privatio non principiat mutationem in iſtanti generationis, in quo formæ coexiſtat. Probatio eſt evidens; neq; enim poſſunt ſimul ſtare forma, eiuſque privatio: quod eſt tam certum, quam certa eſt veritas primi principii; forma enim, eiuſque privatio eſt eſſe, & non eſse ejuſdem formæ. tam igitur eſt manifeſtum,

non poſſe formam ſuæ privationi coexiſtere; quam eſt manifeſtum non poſse formam ſimul eſse, & non eſse;

Dico 3. Privatio principiat fieri rei naturalis, dum ipſa primò non eſt in materia.

Ante probationem noto, denominationem mutati, qua res denominatur fieri, & materia tranſmutari, eſse denominationem longicam; conſtat enim ex partibus oppoſitis: quæ non poſsunt ſtare ſimul phyſicè, & ſecundum eſse, ſed ſolum poſsunt logicè, & ſecundum denominare.

Noto iterum, mutationem eſſe illam, qua ſubjectum aliter nunc ſe habet, ac ſe habebat anteà. ſed hæc poteſt tripliciter accipi, de præſenti, de præterito, de futuro. poteſt enim intelligi, & explicari, quod materia mutabitur, quod mutatur, quod mutata ſit. hinc accipiendo tria inſtantia, in quorum primo materia ſit privata, in ſecundo ſit ſub forma introducta, in tertio ſit ſub forma conſervata; ex his in primo verum eſt, quod materia non mutatur, ſed mutabitur; in tertio verum eſt, quod materia non mutatur, ſed mutata eſt: & ſolum in ſecundo eſt verum, quod mutatur; quia tunc verificatur, quod aliter ſe habet; cum in 1. verificetur, quod aliter ſe habebit; in 3. quod aliter ſe habuit. Stet igitur conceptum mutationis præſentis in eo dumtaxat inſtanti haberi, in quo primo forma eſt, & non eſt privatio.

Prob. jam concluſio. tunc privatio mutationem principiat, cum ipſam actu conſtituit mutationem, adeoque in eo inſtanti, in quo ſalvatur conceptus mutationis præſentis. atqui iſte non ſalvatur, niſi cùm privatio primò non eſt. ergo tunc privatio mutationem principiat. ma. prob. conſtitui actu non poteſt totum, niſi totum ſit actu, adeoque niſi actu ſint omnia ejus conſtitutiva pro modo à denominatione exigito;

gito; ſi enim totum actu non ſit juxta ſuæ denominationis modum, pars non dicetur ipſum actu, ſed potentia conſtituere. Et quia ſumus in denominationibus logicis, in his ipſis ſit exemplum. tunc dicitur tempus præteritum conſtituere domum antiquam, cum actu eam denominat: & ſic tempus licet nunc non exiſtens, nunc dicitur conſtituere, & denominare domum antiquam. ſimiliter duratio rei heſterna denominat illam, & conſtituit nunc præteritam: & ſic de aliis.

Conf. & explicatur ulterius. in primo inſtanti generationis habetur totus adæquatè conceptus mutationis; quia habetur totum hoc in eo inſtanti, quod materia ſit ſub forma, ſub qua ante non fuit. in quo conceptu importatur quidem inſtans præteritum, & ultimum privationis; quia tamen non importatur niſi ut præteritum, jam in inſtanti generationis habetur, ſi non phyſicè, ſaltem denominativè, quidquid ingreditur conceptum mutationis præſentis. mutatio igitur non conſtituitur per privationem exiſtentem in actu; qua non dicitur mutari, quod actu privatur forma, ſed quod actu eſt ſub forma, qua fuit antè privatum. ergò privatio ingreditur conceptum mutationis, ut non exiſtens actu; adeoque principiat, quando actu primò non eſt.

Obiic. 1. primum non eſſe privationis eſt formaliter primum eſſe formæ. ſed privatio principiat, dum primò non eſt. ergo principiat per eſſe formæ; atque adeò diſtinctum principium à forma non eſt.

Conſeq. eſt nulla, quæ ſcil. ut recta eſſet, debebat ità formari minor, *ſed privatio principiat per ſuum primum non eſſe*. Principiat ergo mutationem ultimum eſſe privationis in materia, ſed cum non eſt. ſic tempus denominat rem antiquam per ſuum eſſe, cui res conduravit, quamvis antiquam eam

 non

non denominet, niſi dum amplius non eſt.

Ob.2. privatio eſt phyſicum principium, non logicum; numeratur enim inter principia phyſicæ mutationis. ergo principiat, dum eſt.

Privatio eſt principium phyſicum, quia & ipſa eſt realis, & naturalis, & eſt phyſicæ conſiderationis: ſed non principiat, nec conſtituit phyſicè, ſed logicè; neque, enim eſt forma intrinſecè afficiens mutatum, ut albedo ſubiectum, ſed eius conceptum ingreditur in quantum præterita, atque ita denominat.

Ob.3. quod non eſt, non eſt principium: privatio in inſtanti generationis non eſt. ergo tunc non eſt principium.

Nomen principii ſtat æquivocè; ſi enim applicetur principio reali, quod phyſicè naturam conſtituit, maior eſt vera. ſed ſi applicetur principio reali, quod ſolum Logicè, ac denominativè conſtituit, maior eſt univerſaliter falſa. tunc autem à negativa de ſecundo tenet conſ. ad negativam de tertio adiacente, cùm termini retinent ſuum ſtatum: ſecus, cum ampliantur; unde ſicuti iſta eſt bona, Petrus non eſt, ergo non eſt albus, non item iſtæ, ergo non eſt cognitus, ergo non eſt præteritus, ergo non eſt mortuus: Item dic in re noſtra; quia perindè eſt privationem principiare, ac non eſſe, ſed fuiſſe, cum ſic denominet.

Ob.4. terminus à quo mutationis neceſſe eſt, ut præcedat mutationem. ergo tunc principiat cum præcedit.

Neg. conſ. inſtantia eſt in denomnatione præteriti. duratio enim rei, ut eam denominet præteritam debet præire tempus præſens. ergo tunc illā denominat, dum præit. ſed præit, dum res eſt. ergo dum res eſt, præterita eſt. Privatio igitur non principiat dum præcedit, ſed dum præceſſit; quia conceptum mutationis, ut dictum eſt, non ingreditur privatio præſens, ſed præterita.

Ob.

Ob.5. Actualis principiatio privationis explicatur per hoc, quod privatio ſit actu id, poſt quod ſequitur immediatè mutatio. ſed hoc habet privatio, dum ultimò eſt in materia. ergo. ma. prob. paritate, aurora dicitur principium diei, quando eſt; quia tunc eſt id, poſt quod immediate erit reliquum diei.

Nego maiorem. antè mutationem principium eſt actu, ſed non actu eſt principium, quia tunc non actu principiat. & quidem principium, ſi credimus Philoſopho, non eſt actu tale, quando eſt id, unde aliquid fiet, ſed quando eſt id, undè aliquid fit. Ad probationem maioris dico, nomen principii aliter competere partibus continui, aliter partibus mutationis. primis competit ſecundum eſſe quod habent, & tunc cum eſſe habent: in quo rationem obtinent initii verius, quam principii. non ſic ſecundis omnibus. de quo non alia ratio ulterior quærenda præter placitum loquentium. & ideo ab initio monui in hac quæſtione plurimum eſſe de voce.

QUÆSTIO QUARTA.

De Forma.

CAPUT I.

Quid ſit forma; & an ſit tota quidditas compoſiti.

NOmen formæ ſimpliciter, & ſine addito ſtat pro ſubſtantiali parte ſcilicet actuali naturalis corporis, quod conſtituit, & reponit in ultima ſui perfectione, & phyſica ſpecie. ſolet etiam hæc dici forma partis ad differentiam naturæ totalis, & completæ, qualis eſt

humanitas, quæ nuncupatur forma totius; Hanc Peripatetici ita communiter ex Philoſopho definiunt: Eſt actus primus corporis phyſici. In ratione actus à materia diſtinguitur, ſed confunditur cum accidente, à quo ſecernitur in ratione primitatis; præcedit enim accidens forma tum perfectione, tum intentione, & ſecundum cauſalitatem finalem: licèt non rarò præcedatur ſecundum efficientem. Dum verò additur, quod ſit actus phyſici corporis, intelligi poteſt, quod ſit actus, vel materiæ, quam determinat, vel totius, quod conſtat; cum enim forma dicat ordinem, tum ad totum, tum ad ſubiectum, in ordine ad utrumque definiri poteſt; ut iterum dicetur, ubi Ariſtotelica animæ definitio explicabitur.

Aliter Philoſophus, & ſuo more ſubobſcurius formam definit 2. phyſ. t.28. *Rationem ipſius quod quid erat eſſe*, h. e. ipſam rei cuiuſque propriam quidditatem; non quod forma ſit tota rei quidditas, ſed quod ſit quidditatis pars principalior, ac perfectior. quare videtur loqui figuratè per antonomaſiam. Quod idem dicendum ad alias authoritates, quæ ex 8. metaph. & ex 9. eth. deſumuntur, & animam rationalem totam hominis quidditatem appellant. Addit Buridanus 7. met. q.12. in his loquuntum ſæpè Ariſtotelem non ex proprio ſenſu, ſed ex mente Platonis, contrà quem agebat, quique cum animam corporis formam non informantem, ſed aſſiſtentem aſſereret, hominem proindè per ſolam animam abſolvebat.

Sed his non obſtantibus Commentator, & Lincoln. apud eundem Buridanum dictis Philoſophi authoritatibus moti formam univerſim totam corporis quidditatem voluerunt. Sed male; primo enim hinc fieret, ut ſola anima eſſet homo. quare quæcumque dicuntur de anima, dicerentur de homine, & è converſo. aut

igitur homo immortalis, aut anima mortalis eſſet.

Secundò, quia conſtat ex terminis, nullum compoſitum non eſſe ſuas omnes partes; cum enim partes ſint ſimplices, ſi una pars eſſet compoſitum, hoc non eſſet compoſitum, ſed ſimplex. quod ſi diceretur, eſſet contra ſuppoſitum quæſtionis, in qua quidditatem inquirimus compoſiti naturalis.

Tertiò. Subſtantia, natura, & quidditas rei ſunt ſynonima. ſed formà nec eſt tota rei ſubſtantia, nec eſt tota rei natura. ergo non eſt tota quidditas, min. prob. quoad primam partem; ſic enim materia non eſſet ſubſtantia: quod evidenter eſt falſum, cum illi competat propria ratio, ac definitio ſubſtantiæ. prob. quoad alteram partem; natura enim dicit utrumq; principium, activum, & paſſivum: forma verò eſt dumtaxat principium activum.

Unum eſt, quod in hac re, ſatis cæteroqui manifeſta, difficultatem habet. hinc enim videtur fieri, ut, ſi materia quidditatem rei naturalis ingreditur, mutata materia, res etiam naturalis mutaretur; neque enim fieri poteſt, ut res maneat invariata, dum variatur ipſius quidditas. At hinc ulterius ſequitur, ut homo ſenex non ſit idem cum ſe puero, nec idem homo moriatur, qui naſcitur, nec idem ſit deinde reſurrecturus, qui nunc moritur. etenim per nutritionem, & augmentationem vitalem continenter mutatur in vivente materia, & pro parte deperdita nova ſuccedit. Rurſus materia unius hominis ſæpè tranſit in materiam alterius, vel quia cadaver unius abit in elementa, & hinc in mixta, & ex his in alium hominem; vel quia, ut contingit apud barbaros, humana carne nonnulli veſcuntur. vel ergo plures in una materia reſurgent; vel ſi dabitur iis alia materia, non reſurgent iidem.

Hoc tamen argumento æquè convincitur for-

mam eſſe extra quidditatem totius. in plantis ſiquidem, & in brutis, quibus eſt materialis anima, & juxtà communiorem ſententiam diviſibilis in partes, per nutritionem cum parte materiæ deperditur pars etiam animæ, quæ deperditam materiæ partem informabat. cum ergo forma ſupponatur ab adverſariis tota quidditas, amittitur conſequenter pars quidditatis: atque ita non erit idem canis, nec eadem arbor nunc, quæ fuit anno præterito: quod nihilò minus eſt contrà communem ſenſum.

Directe dicimus, multipliciter rem naturalem perſeverare eandem. primò moraliter, & æquivalenter. ſic dicimus eundem manere fluvium, quamvis aqua ſit in continuo fluxu, & una alteram trudat. ſecundò phyſicè, idq; tripliciter; aut enim eſt permanentia materialis ſimul, & formalis, qua ratione dicimus permanere idem aurum, eandem gemmam, cuius eadem materia, eademque forma intacta perſeverat. aut eſt permanentia dumtaxat materialis, ut poſſet dici perſeverare lignū, dum tranſit in ignem, quia eadem eſt utriuſque materia. ſed hic loquendi modus vulgò non uſurpatur. aut eſt permanentia dumtaxat formalis: quo pacto, dum vivit, manet ſemper idem homo. ſed homo non manet idem tantum formaliter; ſed etiam materialiter ſecundum partes corporis præcipuas, quæ primigeniæ appellantur, & nunquam amittuntur. Bruta perſeverant eadem formaliter, & materialiter ſecundum partes animæ, materiæque præcipuas, perfecteque compactas, quæ per calorem non attenuantur, nec evolant. idem dic de plantis. Hæc omnia dicuntur communiter eadem perſeverare; quia licet eorum materia varietur, mutatio tamen iſta fit ſucceſſivè inſenſibiliter. Quod totum cum pertineat ad modum loquendi, non eſt cur in eo diutius immoremur.

CAPUT II.

An, & quæ formæ de materia potentia educantur.

LIs præſens poſſet eſſe primò, cum Atomiſtis contendentibus, ſi forma ſit ens illud à materia diſtinctum, quale ponunt Peripatetici, omnem formam creari: ad quod ſatis eſſe putant, ſi producatur ex nihilo ſui. Ita inter cæteros Magnanus Cap. 1. Phil. Naturæ propoſ. 5. ubi ait, modos varios à Noſtris excogitatos explicandi rationem propriam eductionis, ut à creatione diſtinctæ, dubiam eo ipſo reddere eorum fidem, imò verò eos & multum habere obſcuritatis, & parum ſatisfacere curioſis ingeniis, fateri peritiſſimos quoſque ipſorum, hac in parte rogatos dicere ingenuè ſententiam ſuam.

Sed primò hic author multos exponit explicandi eductionem modos, ſed nullum, niſi fallor, plene intellectum, ut alibi conficiam, ubi conceptum eductionis, & materialis cauſalitatis in tract. de cauſis dabo. Secundò, ſi varietas dicendi ſuſpectam Magnano reddit Peripateticam doctrinam, multo magis mihi Atomiſticam, in qua ſcil. ex libertate philoſophandi, quam ſibi ſine duce unuſquiſque arrogat, longe maior authorum diſſenſio reperitur. Tertiò, qui fuerint peritiſſimi illi Peripatetici, quibus ſua doctrina diſplicuit, nec Magnanus narrat, nec ipſe curo; neque enim peritiſſimos nominabo Peripateticos, qui non ſatis intelligant, quod eſt in Ariſtotelica ſcola tritiſſimum, ac ſatis facile iis, quos novandi ſtudium urtica ſua non tetigit.

Quartò, difficultas ſi qua eſt explicandi naturam eductionis, nihil minus efficere debet, quam ut nos ab ea aſſerenda deterreat. ſæpe

enim de re aliqua certi ſumus quoad *an eſt*; dubii quoad *quid eſt*. Et ita eſt in præſenti ; in quiro enim ab his, utrum actus animæ rationalis ab ea diſtinguant, nec nè. ſecundum non facile dicent cum Magnano, primum ſi dicant, concedere ulterius debent, eos, ab anima effici, hoc petente ſcilicet conceptu vitæ, ut vivens ipſum efficienter ſe moveat. Inquiro nunc præterea, utrum eductivè, an creativè intellectio ab anima procedat. primum formidabis admittere, qui eductionem è medio tollis: ſed cogeris tamen admittere, ne in alterum incidas, ut creaturæ tribuas vim creandi.

Suppoſito igitur eductionem eſſe, rudis ipſius notio communiter ea traditur, ut ſit productio formæ dependenter à ſubiecto. Atque hic modus productionis animæ rationali ſine dubio non convenit ; cum enim hæc habeat modum operandi per intellectionem à materia penitus emerſum, & independentem, conſequens eſt, ut eſſe etiam habeat à materia emerſum, & independens. Convenit tamen formis omnibus materialibus, quæ nec operari, nec eſſe poſſunt extrà materiam. Limitant hanc univerſalem Thomiſtæ putantes cælorum, atque elementorum formas in prima rerum productione fuiſſe à Deo non eductas, ſed creatas. ſeu verius concreatas. Conſentit quoad formas cæleſtes Suarius ; ſed elementares tamen contendit eductas.

Diſplicet utraque limitatio. quare nullam formam materialem non educi de materiæ potentia ſic oſtendo. Nomine eductionis venit illa actio, quæ ponit formam dependenter à ſubiecto, ut à cauſa materiali ; idcircò enim anima rationalis non educitur, ſed creatur, quia eſt forma independens, & ſubſiſtens. Atqui omnes formæ materiales fiunt dependenter à ſubiecto. ergo omnes educuntur. major eſt notio eductionis, qua ſufficienter à

crea-

creatione ſecernitur: & quodcumque addatur, arbitrariè additur. prob. min. Illæ formæ, quæ non poſſunt naturaliter eſſe ſine materia ex vi ſuæ naturalis actionis, non poſſunt accipere eſſe ſubſiſtens, & independens à materia; talis enim actio non eſſet juxtà naturam, & exigentiam termini. ſed nulla forma materialis poteſt naturaliter eſſe ſine materia, nec poteſt habere eſſe ſubſiſtens, ut eſt certum, & conceditur à Thomiſtis. ergò nulla forma materialis poteſt naturaliter fieri per actionem, qua ponatur in eſſe independenter à materiá.

Dices 1. conceptum eductionis non in hoc ſtare, quod forma fiat dependenter à materia, ſed quod fiat per actionem tranſmutativam materiæ à forma ad formam: quæ tranſmutatio nulla fuit in prima rerum productione. Id autem ex eo conſtat, quod eductio formæ eſt indiviſim generatio totius: generatio autem per mutationem ab Ariſtotele definitur.

Sed jam quæſtio deducta eſt ad voces. nego equidem eductionem de ſuo conceptu eſſe tranſmutativam materiæ: quæ enim actio ponit formam dependenter à ſubiecto, non eſt creatio, cuius eſt rem ponere ex omni nihilo tum ſui, tum ſubiecti. atqui præciſa tranſmutatione materiæ, habetur actio effectiva formæ cum dependentia à ſubiecto in priori non temporis, ſed naturæ præſuppoſito. ergo præciſa tranſmutatione, habetur eductio. Quod ipſum ex eo ulterius apparet, quia eadem eſt actio rei effectiva, & conſervativa. jam vero conſervatio formæ mutationem non involvit, & cum ſit eadem primæ eiuſdem productioni, conſequens eſt, ut ſit etiam eductiva, & non creativa. accidit ergo eductivæ actioni mutatio. Neque obſtat authoritas Ariſtotelis generationem per mutationem definientis; putavit enim is per errorem, eſſentialem eſſe mutationem gene-

rationi, cum primam rerum productionem non agnoverit.

Dices 2. formas materiales numquam creari (quod unum probatur in argumento) ſed tamen concreari cum materia; & per hoc ſatis diſtingui à formis immaterialibus, quæ creantur, non concreantur.

Sed quid eſt formam concreari? vel enim eſt produci eadem actione creativa, qua fit materia, vel alia quidem actione, neceſſariò tamen connexa cum creatione materiæ. non poteſt dici ſecundum; redit enim ſuperior inquiſitio; quia vel ſecunda partialis actio ponit formam dependenter, vel independenter à ſubiecto: ſi dependenter; malè dicitur creatio: ſi independenter, non eſt juxtà naturam formæ materialis. Nec poteſt dici primum; rurſus enim inquiro, utrum illa actio terminetur ad formam ſimul, & materiam, ut ſi Deus materiam ſimul, & animam rationalem indiviſibili cauſalitate crearet; an vero, ut per illam ſervetur ordo, & forma ſit dependenter à materia? Primum ex ſæpè dictis contrariatur naturę formæ materialis. Alterum dici non poſſe ſic probo. Actio productiva formæ ſupponit in priori totam cauſam adæquatam formæ, adeoque ſupponit materiam, quæ complet agens in ordine ad productionem formæ, ut admittitur. ergo ſupponit materiam in priori productam; qui enim poteſt materia ſupponi exiſtens, & non producta? ergo ſupponit actionem productivam materiæ; quì enim poteſt materia ſupponi praducta ſine productione? ſi ergo eadem eſſet actio, qua materia produceretur, ipſa ſe ſupponeret, eſſetque ſe ipſa ſecundum naturam prior. Rurſus ſi in priori ad formam haberetur actio praductiva formæ, in priori ad formam haberetur forma; quia impoſſibile eſt non haberi terminum in eo ipſo ſigno, in quo eius productio intelligitur.

Pro-

Probatum hactenus generaliter eſt omnem formam materialem educi. Stat tamen contrà Suarius, ut formas cæleſtes excipiat; quia enim, inquit diſp. 105. met. ſec. 3. cælum eſt incorruptibile, petit produci per actionem, ratione cuius materia ſtare non poſſit ſub privatione formæ. conſequens ergò eſt, ut cæli materia, & forma eadem actione indiviſibili producantur: quæ cum ſit creativa non ſolum materia, ſed & forma cæli creetur, oportet.

Sed primò incorruptibilitas cæli (ſi tamen cælum incorruptibile eſt) non eſt opus, ut oriatur ex actione, aut materia addicta formæ ſuæ, cum poſſit oriri à forma non habente contrarium. ſecundò ad hoc ſatis eſſet, ſi actio productiva materiæ trahat neceſſariò actionem productivam formæ, ut actio productiva Solis trahit actionem productivam lucis. Tertio ex ipſa cæli incorruptibilitate arguitur formam cæleſtem non eſſe ſubſiſtentem, ſed petentem neceſſariò eſſe in materia. quod ſi ſubſiſtens, naturaliter etiam ſtare ſine materia poſſet, adeoque poſſet cælum naturaliter corrumpi. atqui omnis forma non ſubſiſtens petit educi.

CAPUT III.

Utrum in una materia plures formæ, & una forma in pluribus materiis eſſe poſſit.

MUltiplex eſſe poteſt præſentis controverſiæ ſenſus, quem breviter ſequentibus dictis exponam ſimul, & ſolvam.

Dico 1. Duæ formæ poſſunt etiam naturaliter unam unitate dumtaxat continuationis materiam informare ſecundum alias, & alias illius partes. Ratio concluſionis eſt ab experientia docente eandem virgam ex parte viridem, ex parte ſiccam, duplicem continenter formam, viventem alteram, alteram non viventem in eadem materia continuata ſuſtinere

neque officit, quod quæ ſpecie differunt, continua eſſe non poſſunt, ut ſæpè Ariſtoteles docet; hoc enim ſi detur ut verum, nihil evincitur; quia ut formæ non continuentur, quæ differunt, materiæ partes, quæ ſunt idem in ſpecie, continuantur.

Dico 2. Plures formæ non poſſunt recipi naturaliter in eadem parte materiæ. Prob. vel enim ſunt eiuſdem rationis; atque ita ſuperfluunt, ſi idem utrique temperamentum tribuitur; aut ſi ſuum ſingulis, ſupra naturalem menſuram erunt in corpore qualitates. Vel diverſæ; & ſic exigerent qualitates, ac temperamenta contraria, quæ in eodem paſſo ſecundum naturam eſſe non poſſunt. Hinc fit, ut nuſquam huiuſmodi coniunctionis veſtigium in natura deprehendamus. quod enim obiicitur de ferro candente, nihil eſt, cum ſit indubitatum ignis, & ferri ſubſtantias invicem permixtas ibi reperiri, inſinuante ſe flamma penitus in ferri poros.

Dico 3. plures formæ diſparatæ poſſunt divinitus recipi in eadem materia. Prob. poteſt Deus, ut vulgo admittitur, ſuperare contrariarum qualitatum pugnam, friguſque, & calorem in ſummo invicem copulare. poterit ergo pariter formarum ſubſtantialium oppoſitionem vincere, eaſque una conjungere. quæ conſeq. ex eo recta videtur, quod tota lucta, & contentio formarum ſolis qualitatibus immediatè, & formaliter exercetur.

Huic concluſioni refragantur Thomiſtæ ex multis 1. quia formæ individuantur, & diſtinguuntur per materiam; adeoque fieri non poteſt, ut plures ſint formæ, ſi materia eſt una. ſecundo, quia ſic materia eſſet multifariam eſſentiata, & in ſpecie multiplici. 3. quia ſic redditur inſolubilis quæſtio, qua inquiritur, unumne, an multiplex compoſitum reſultaret.

Ad

Ad 1. aſſumptum eſt falſum, & ſi tranſmittatur, id unum concludit, formas ſolo numero diſtinctas eidem ſubiecto ineſſe non poſſe: non ſic, ſi formæ diſtinguantur ſpecie. Ad 2. materia non eſſentiatur per formam in illius eſſentiæ ratione, quæ invariabilis, & immultiplicabilis eſt, niſi varietur, & multiplicetur entitas: ſed eſſentiatur quodammodò phyſicè, dum reponitur in ſpecie completa, quę quidem, & variabilis eſt, & multiplicabilis ut ſucceſſivè per naturam, item ſimultaneè per miraculum. Ad 4. quæſtio illa facile ſolvitur, dicendo compoſitum eſſe multiplex; complexum enim dicens in recto plures partes, ut ſit multiplex, ſatis eſt, ſi una pars multiplicetur, ut conſtat ex dictis in Log. ubi de Denominativis.

Dico 4. naturaliter una forma in pluribus materiis adæquatis eſſe non poteſt. Prob. aut enim duæ materiæ deberent eſſe in eodem loco penetratæ, ut poſſent eandem formam recipere: aut deberet forma eſſe in duplici loco replicata, ut poſſet duas materias informare. utrumque autem naturæ poteſtati eſt impoſſibile.

Dixi *in pluribus materiis adæquatis*; nam poſſe eandem formam indiviſibilem ob ſuæ perfectionis eminentiam plures materiæ partes informare, eſt certum in anima rationali, quæ ſpiritualis cum ſit, tota eſt in toto, & tota in qualibet corporis parte.

Dico 5. Poteſt divinitus eadem forma in pluribus materiis collocari. Prob. nam & poteſt idem effectus pendere à duplici cauſa totali, adeoque una eſſet forma à duplici cauſa materiali, & poteſt idem corpus collocari divinitus in duplici loco. ergo & forma una in duplici ſubiecto. Porrò præſens concluſio impugnari ſolidè non poteſt, niſi ſuppoſito, quod materia ſit principium individuationis formarum; quod in metaph. reiicietur.

CA-

CAPUT IV.

Utrum in uno compoſito ſint plures formæ ſubſtantiales.

DIctum eſt de pluralitate formarum in una materia: nunc dicendum de pluralitate formarum in uno compoſito. Senſus quęſiti eſt, utrum ad componendum unum compoſitum præſertim animatum plures formæ re diſtinctę, & invicem ſubordinatæ concurrant. fuit enim Avicembronis, & Ianduni ſententia tot eſſe formas phyſicas in compoſito, quot ſunt gradus metaphyſici. Avicenna formam corporeitatis materiæ coævam ſtatuit. Scotus vero, aliique nec pauci, nec contemnendi in ſolis, omnibuſq; viventibus ejuſmodi formam agnoſcunt: quam opinionem Henricus ad unum hominem reſtringit. Cæterum authores formæ corporis, quæ animæ ſubordinetur, in dupli ci ſunt claſſe: alii enim unam eam volunt, ejuſdemque rationis in omnibus viventis partibus: alii multiplicem ſtatuunt, & heterogeneam juxta heterogeneitatem, quam in iiſdem partibus experimur.

§. I.

Una forma in quovis compoſito aſſeritur.

DIco 1. In compoſito naturali non ſunt tot formę realiter diſtinctæ, quot ſunt gradus in eo metaphyſici.

Prob. 1. ſi diſtinctio rationum, quas in toto invenimus, probaret realem formarum diſtinctionem, entia quoque ſimplicia, ut Angeli & Deus, ex quibus plures non minus conceptus abſtrahere poſſumus, ſimilem in ſe entitatum mul-

multiplicitatem admitterent. At certe in neutris ex hoc capite diſtinctio iſtæc concedenda; ſi enim vix,& ne vix quidem probatur ex eo diſtinctio aut formalis Scotiſtica, aut virtualis intrinſeca,quantò minus realis.

Prob.2.quęcumque forma dat ſpecificum gradum ſubſtantiæ completæ, dat eidem indiviſim gradus omnes ſuperiores. ſupervacaneè igitur, & impoſſibiliter aliæ formæ ad hoc dantur. antec.prob.inductione;nam forma lapidis & eſt ſubſtantialis, adeóque dat toti perfectionem ſubſtantiæ, & eſt materialis, adeoque dat toti perfectionem corporis;& eſt ipſa lapideitas, adeoque dat toti perfectionem lapidis.Similiter diſcurre de anima vegetativa plantæ, ſenſitiva bruti, rationali hominis, in qua ſpecialis ſcrupulus propter ejus ſpiritualitatem mox evelletur.

Dico 2. nulla eſt forma corporeitatis materię coæva.

Prob. 1. neque enim aliunde fingi poteſt neceſſitas formæ eiuſmodi in materia, niſi ut materia per ipſam evadat aptum ſubſtantialis tranſmutationis ſubiectum.Ad hoc autem nulla forma eſt opus, & quia materia per ſe, ſuamque eſſentiam id habet: & quia ut per ſe immediatè recipit illam formam,ita & per ſe immediate nata eſt recipere reliquas. Neque vero iſta forma extendit, dividitque materiam, & eam diſtinguit in partes; ad hoc enim ſatis eſſe quantitatem opinantur Thomiſtæ: nos verò cum ſententia communiore ipſam per ſe id habere materiam in metaphyſicis oſtendemus.

Prob. 2. generali ratione, quæ omnem formarum multiplicitatem à materia excludit, fundaturque in eo principio vulgari, ex duobus entibus in actu non fit unum per ſe. quia igitur prima forma materiæ adveniens conſtituit cum ea ens,actu,quæcumque dein forma ſupervenit, per ſe unum conſtituere cum ea non poteſt.

Reſ-

Reſpondent non omninò improbabiliter adverſarii, verum id eſſe de forma dante eſſe ſpecificum, & atomum, non de forma dante eſſe genericum, quæque proinde comparatur ad formam conſequentem, ut potentia ad actum ſub eodem genere ſubſtantiæ. Exemplum habes primò in materia ipſa, quæ licet metaphyſicè omninò in ſuo eſſe conſtituta, ulterius eſt phyſicè perfectibilis, & poteſt ſubſtantiam conſtituere, cui eſſe materiæ atomum ſola tribuat generica prædicata. Exemplum habes ſecundò in metaphyſicis gradibus; differentia enim corporis eſt actus relate ad ſubſtantiam, & ſimul cum ſubſtantia eſt potentia relate ad differentiam animati, cum qua vivens conſtituit: idem contingere poteſt in formis phyſicis ſubordinatis.

His non obſtantibus, adhuc puto eam rationem probabiliter poſſe defendi. Sic enim arguo. materia cum forma corporis conſtituit compoſitum in ſpecie atoma non ſolum metaphyſica, ſed phyſica. quodcumque ergo illi ſupervenit, unum per ſe phyſicum componere cum ea non poteſt. conſeq. conſtat; compoſitum enim ſic conſtitutum eſt natura completa in omni linea, quæ uniri cum alio non poteſt in linea, & ratione naturæ; aliter homo uniri poſſet cum bruto ad faciendum unum per ſe phyſicum. antecedens prob. & 1. quod conſtituat unum in ſpecie atoma metaphyſica, eſt manifeſtum; tum quia nulla eſt forma accidentalis, quæ tribuat eſſe genericum ſine ſpecifico; neque enim datur qualitas, quæ tantum tribuat eſſe quale. tum quia non poteſt intelligi forma realis, quæ non ſit conſtituta in ſpecie atoma. quæ cũ communicet cõpoſito totũ eſſe, quod habet, conſequens eſt, ut illud in ſpecie atoma reponat. Quod verò conſtituat unum in ſpecie atoma phyſica (per quod diſpar eſt ratio de materia) probatur; quia natura phyſice

com-

completa dicit utrumque principium operandi, paſſivum, quod eſt materia, activum, quod eſt forma.

Dico 3. In nullo vivente præter animam datur forma alia ſubſtantialis corporeitatis.

Prob. tum ex modo dictis; tum etiam. quia nihil affertur ab adverſariis ad eiuſmodi formam aſtruendam., quod non ſit pariter ſolvendum ab ipſis. ergo nihil eſt opus formam ejuſmodi multiplicare. antecedens prob. ex duplici enim capite potiſſimum forma iſtæc aſſeritur, ut tribuat homini eſſe formaliter corpus, quod per animam ſpiritualem præſtari non poteſt; & ut habeatur principium exigitivum diverſum accidentium diverſorum, tantæque diſpoſitionum varietatis. atqui utrumque retorquetur in authores ſuos. Primum quidem; quia ratio corporis tribuitur homini, cum dicitur homo eſt corpus. ut ergo illi talis ratio formaliter tribuatur, debet ea tribui per formam, vel per materiam. ſi ſecundum; fruſtra eſt forma corporis. ſi primum, nihilo minus fruſtra eſt ea forma, quæ non eſt forma, ſed materia hominis;, & eſt pars ipſius non formalis, ſed materialis. Alterum verò; quia formæ partiales heterogeneæ variarum diſpoſitionum exigitivæ ſi ſunt in vivente, ratione ſui non ſunt, ſed ratione animæ, quam ut finem reſpiciunt, & à qua, ut à radice ultimata exiguntur. Jam vero ſi una, eademque indiviſibilis forma tantam heterogeneitatem ſubſtantialem exigit; quid ni poſſit accidentalem? Et poſſe quidem natura ipſa, perfectioque animæ ſatis declarat; cum enim nata ſit diverſiſſimas in corpore operationes exercere, habet conſequenter exigere diverſiſſima organa, quibus utatur ad ſuas operationes ponendas.

§. II.

§. II.

Solvuntur oppoſita argumenta:

OBiic. 1. homo eſt formaliter corpus. non per animam, quæ eſt ſpiritualis: non per materiam, ſic enim eſſet non formaliter, ſed materialiter corpus. ergo per formam corporeitatis.

Nomen corporis in homine, cæteriſque viventibus ſtat æquivocè: quandoque enim ſignificat partem viventis materialem, ut cum dicimus componi hominem ex anima, & corpore: & de hoc dicetur in l. de anima. quandoque ſignificat totum vivens, ut cum dicimus hominem eſſe corpus. In hac ſecunda acceptione loquitur argumentum, cui reſp. hominem eſſe corpus per materiam. & cum urgetur, debere eſſe corpus per formam, aliter non erit formaliter tale; vel eſt ſermo de forma partis: & falſum aſſumitur; ſic enim Deus, & Angeli, qui carent eiuſmodi forma, nullam rationem formaliter haberent. vel eſt ſermo de forma totius; & ſic admitto hominem eſſe formaliter corpus per ſuam naturam. quod ſi ulterius inquiras, ratione cuius partis habeat tandem homo, eiuſque natura ut ſit corpus; reſp. ratione materiæ; hoc enim eſt formaliter eſſe corpus, habere materiam, ſeù conſtitutum eſſe ex materia. quandoquidem eſſe formaliter tale non ſemper importat eſſe tale per formam phyſicam; ſed per aliquid, quod ad eam denominationem tribuendam modum habeat formæ. Rurſus dicitur ſæpè eſſe tale formaliter, quod eſt tale ſecundum propriam rationem importatam per nomen: quemadmodum eſt tale non formaliter, ſed eminenter, quod eſt tale ſecundum perfectionem ſolam importatam per nomen, ſed non ſecundum imperfectionem.

Ex

Ex his conficitur, quo pacto ratio corporis univocè deſcendat ad hominem, ac reliqua corpora. Et quidem ſi ratio corporis ita ſumatur, ut de quolibet corpore dici ſyncategorematicè debeat, hoc eſt de ipſo ratione ſingularum partium, juxta omnium ſententiam corpus homo non eſt, quia homo corpus non eſt ratione animæ. Sumitur ergo communiter corpus pro exigitivo quantitatis, & dicitur de compoſito phyſico categorematicè, & indiviſibiliter ſumpto; ſecundum quam rationem univocè competit homini, & reliquis, cum & homo materialis ſit, habeatque compartem, cui quantitas debetur.

Obiic. 2. In homine vivo caro, oſſa, medullæ, &c. differunt ſubſtantialiter. at non per animam, neque per materiam, ut conſtat. ergo per formas partiales corporeitatis. maior prob. 1. non enim minus differunt iſtæ partes, dum vivunt, ac dum ſunt mortuæ. at mortuæ differunt ſubſtantialiter. ergò & vivæ. 2. unicum motivum ad diſtinguendas formas ſubſtantiales eſt accidentium notabilis varietas, ac temperamentorum heterogeneitas. atqui inter eas partes maxima eiuſmodi heterogeneitas deprehenditur. ergo dicendæ ſunt differre ſubſtantialiter.

Nego maiorem ad 1. prob. nego iterum maiorem, quam negare videtur Philoſophus, dum 2. de Gen. anim. c. 10. docet, carnem vivam, & mortuam dici æquivoce carnem. Dum ergo viventis partes animantur, ſunt ipſum vivens, quod eſt maximè unum propter formæ unitatem in organa dominantis. at dum tranſeunt in cadaver, per accidens uniuntur; & unaquæque ſuam ſibi formam aſſumit, reſque ſuas ſibi habet. atque ita plus differunt mortuæ, quam viventes. Ad 2. heterogeneitas accidentium arguit diverſitatem formarum, ubi diſparata eſt, nec ordinatur ad ſimpliciter unum; at ubi omnes admittimus unam formam, cui tota illa diſ-

poſi-

poſitionum varietas ſervit, quæque ob ſuam præſtantiam, ac multiplex operandi genus, alia & alia quærit inſtrumenta: nihil eſt, cur alias formas ſubſtantiales illi ſubordinemus, cum poſſit ipſa per ſe ut agere, ita & exigere proportionata ad agendum organa accidentaliter tantum diverſa.

Obiic. 3. In viventis interitu manet idem numerò corpus, quod fuit anteà. ſed non manet ſola materia cum accidentibus. ergo cum aliqua forma, vel de novo accepta, vel præexiſtente. non accepta de novo; quam enim, aut unde acceptam? ergo præexiſtente; quæ forma corporis eſt.

Nomen corporis in vivente ſumitur ſæpè pro ſola materia talibus diſpoſitionibus affecta, eaque prædita apparentia, quam retinere poteſt etiam poſt viventis interitum, ut explicabitur in l. de anima. & in hoc ſenſu vera eſt maior. vera item eſt minor, & conſequentia. ſed ſubſumpta falſa eſt, & neganda; advenit enim de novo formæ, quæ cadaverica nuncupatur.

Sed adverſus hanc formam adverſarii, veluti ſigno dato, concurrunt, & impetum non una ex parte faciunt, auxiliareſque copias ex ipſa Theologia advocant. 1. dicunt non eſſe ullam cauſam talis formæ productivam, cum ſæpè vivens à contrariis agentibus, à nimio quandoque frigore, à nimio quandoque calore interimatur: inopinabile autem eſt, eandem formam à contrariis agentibus produci. 2. eam formam in embryone præceſſiſſe, nec fuiſſe, qui deſtrueret. neque enim alia ibi eſt cauſa, quamvis formatrix; à qua cum forma illa producta ſit, deſtrui non poteſt. 3. idem Corpus Chriſti Domini fuit in ſepulchro, quod in Virginis olim utero fuerat: at ſi eadem forma non remanſiſſet, non ſolũ non fuiſſet idem numero, ſed nec idem ſpecie.

Ad 1. cauſa productiva formæ cadaveris poteſt eſſe illa ipſa, quæ ultimam diſpoſitionem in-

incompoſſibilem cum anima introducit. neque obſtat, quod cauſæ hujuſmodi poſſunt eſſe contrariæ; ut enim rectè Cajet. 1. par. qu. 76. art. 4. *Falſum eſt*, inquit, *quod effectus unius rationis non poſſit ab hac agentium diverſitate produci; quoniam aliquid produci ſtat dupliciter, ut medium, aut terminum principaliter intentum: & rurſus ut medium proprium, vel commune. & quia forma cadaveris producitur, ut commune medium ad omnia elementa, ideo poteſt à quolibet eorum produci.* Exemplum habes in gravitate, & levitate, quæ quamvis ſint vires contrariæ, & corpora per ſe loquendo collocent in locis extremis oppoſitis, ponunt tamen tranſeunter eadem corpora in locis intermediis, eaſdemque proinde medias ubicationes producunt.

Hæc mihi reſponſio, ut ſit ingenioſè excogitata, non tamen videtur exhaurire difficultatem. ſępe enim in morte viventis nullum adeſt elementum prædominans, cui veteris formæ deſtructio, aut expulſio, & novæ productio tribuatur; cum mors ſcilicet cultro, aut laqueo inducitur: quæ ſane ut ſint agentia deſtructiva per continui diviſionem, non ſunt tamen ullius formæ productiva. Propterea expeditior eſt via, ſi dicatur forma cadaveris heterogenea in aliis, aliiſque cadaveris partibus produci ab ipſomet cuiuſq; partis temperamento ſuperſtite. & in hoc ſane nulla eſt difficultas, quæ non ſit evacuanda, ubi de activitate accidentis in ſubſtantiam tractabo.

Ad 2. forma embryonis ab ipſa vi formatrice deſtruitur, à qua producitur. neque id eſt novum; ſanguis enim, qui in communiore ſententia non eſt animatus, adeoque aliam habet ab anima formam, ab eadem vi nutritiva & generatur, & dum ad viventis formam promovetur, deſtruitur. Univerſim enim dum agens non poteſt ad formam ultimam niſi per intermedias pervenire, neceſſe eſt, ut dum

ultimam attingit, abigat medias cum ea incompoſſibiles.

Ad 3. dicimus manſiſſe idem Corpus Chriſti in triduo mortis in eodem ſenſu, quo dicimus idem manere corpus cujuſcumque hominis poſt eius mortem: in quo attendendæ non ſunt ſubtilitates ſcholaſticæ, ſed communis uſus. ſenſus autem communis eſt, quod maneat idem identitate materiali cum iiſdem ſenſibilibus accidentibus, eadem figura. Fuit & in Chriſti Corpore alia præterea identitas, nimirum ſuppoſitalis, quia Verbum divinum, quod fuit ſuppoſitum corporis vivi, idem fuit ſuppoſitum corporis mortui.

Obiic. 4. corpus viventis movetur naturaliter deorſum, nec poteſt hunc motum habere ab anima; motus enim animæ proprius eſt progreſſivus, cui adverſatur motus deorſum: nec eſt credibile, ab eadem forma duos motus contrarios provenire, quia ſibi ipſa adverſaretur. Reſtat ergo ut alia forma ſit motus eiuſmodi principium.

Sed primum inquiro, utrum forma, cui vis talem motum tribuere, pertineat ad vivens, & ad animam ordinetur, nec nè? ſi negas admittis ergo revera formam corporis materiæ coævam, communemque omni corpori, non propriam viventis. Si ais; anima ergo illam formam exigit, & conſequenter exigit, quidquid illam conſequitur, gravitatem ſcilicet, motumque deorſum; atque adeo velis, nolis admittere cogeris animam ultimatum, ac radicale principium talis motus; nec potes proinde effugere, quod ab eadem forma ſint contrarii motus. Dico igitur talem motum eſſe potius à materia, quam ab anima; quia gravitas ſequitur menſuram denſitatis: denſitas autem primò eſt in materia, quæ cum ſit accepta ab elementis, retinet eorum virtutes juxta mixtionis proportionem; & ex conſequēti motus deorſum ab elemen-

mento potius prędominãte eſt,quam ab anima:

Obiic. 5. ſi non eſſet in homine alia forma præter animam, anima rationalis, & materia tantum eſſent homo eſſentialiter. hoc autem eſſe inconveniens ex eo conſtat, quia ſic auris, & quælibet alia pars hominis eſſet homo non minus,ac quęlibet pars aquæ eſt aqua.

Verum nunquid homo dici poſſet anima, & materia cum ſola forma corporeitatis omnibus omninò accidentibus ſpoliata? reſpondere debes,dici hominem eſſentialiter; quatenus habet vivendi potentiam, non tamen expeditam ex defectu diſpoſitionum neceſſariarum. idem nos dicimus de anima, & materia,quod ſint eſſentialiter homo, ſed non homo, ut eſt in communi acceptione vulgi. & dum urges, futurum, ut anima, & auris ſint eſſentialiter homo, nego ſequelam; vel enim accipis certam hominis partem, ut taliter organizatam; atque ita cum involvat conſtitutive accidentia organica, ad hominis ſubſtantiam conſtituendam non pertinet, vel accipis eam partem ſecundum materiam ſolam, quam continet; atque ita neque eſt homo, ſed pars integralis hominis; quia homo appellat animam, totamque materiam ipſi coniunctam, & ita organizabilem, ut poſſint in ea omnes humanæ operationes exerceri.

LIBER SECUNDUS
PHYSICORUM

De natura, ejuſque cauſis.

PRincipiis corporum naturalium traditis, ſupereſt, ut ad corpus ipſum naturale accedamus; quod certe intelligi non poteſt, niſi percepta notione naturæ, à qua naturale denominatur. tum ad cauſas ipſius intrinſecas, extrinſecaſque pergemus, à quibus ſcilicet ejus cognitio dependet.

QUÆSTIO PRIMÀ
De Natura.

CAPUT I.
Quid ſit natura.

DE nomine naturæ, ejus ethymologia, & ſignificationibus variis conſule authores paſſim. Unum adverto, aliter à metaphyſico, aliter à phyſico naturam accipi, generalius naturam metaphyſicus ſumit pro cujuſque eſſentia, & quidditate; quare apud ipſum non modo equinitas, & humanitas, ſed Angeleitas, & Divinitas naturæ nomine ſignificantur. Naturam phyſicus ad ſolum corpus ſenſibile coarctat, eamque cum Ariſtotele 2. phyſ. t. 3. definit, *Principium, & cauſam, ut id moveatur & quieſcat, in quo eſt primo, & per ſe, &* non

non ſecundùm accidens: Probat hanc definitionem ex eo Philoſophus, quod natura eſt, per quam naturalia à non naturalibus differunt. Sed non differunt, niſi quia habent in ſe naturalia principium motus, &c. ergo natura eſt principium motùs, &c.

Dicitur ergo natura principium, quod habet rationem generis, & importatur ex ipſa vi vocis; quia enim naſci dicuntur, quæ generantur coniuncta generanti, ut videre eſt in plantis, & animalibus, hinc generationis principium natura dicitur. Additur nomen cauſæ, ut denotetur aliorum aliter motuum principium eſſe naturam; alios enim activè, alios paſſivè principiat.

Dicitur deinde, *ut id moveatur, & quieſcat*: cuicumque enim naturalis eſt motus, naturalis à fortiori eſt quies: quia motus via eſt ad quietem, & unumquodque idcirco movetur, ut quieſcat. hinc grave naturaliter movetur ad centrum, quia naturaliter eſt in centro: & appetitus naturaliter deſiderat, quia naturaliter delectatur. Ex quo habes 1. nomine quietis non venire meram privationem motus (ſic enim naturalis ea non eſſet eo ipſo, quod naturalis eſt motus) ſed venire poſitivam permanentiam in termino per motum acquiſito, quæ in animantibus eſt delectatio, in reliquis phyſica unio, aut localis ſaltem præſentia in termino ſuo. Habes 2. particulam *&* non facere ſenſum, ut quidam volunt, diſiunctivum, ſed copulativum; cuicumque enim naturali ſubſtantiæ competit poſſe moveri ad perfectionem, quam non habet, & poſſe quieſcere in perfectione, quam acquirit. Habes 3. motum cæli à natura non eſſe, eo ipſo, quod nullam habet pro termino quietem. ſed hoc dictum ſuo loco fuſius confirmabo.

Per ultimas definitionis particulas deſignatur, quod ſubſtantia mobilis ipſa debet eſſe natura; hoc enim primò ineſt rei, ſua cuiuſque

 eſſen-

eſſentia, & ſubſtantia, quæ prius ſcilicet rem naturalem in ſuo eſſe conſtituit, tum illam ad motum ordinat, & quietem non per accidens, ſed per ſe inducendam. quod explicans Philoſophus adducit exemplum medici, qui quidem ſibi ipſe cauſa eſt quandoque ſanitatis: & ſic ars medica videtur eſſe principium ſanitatis eius in quo eſt; non tamen eſt natura; quia iſta duo per accidens coniunguntur, & accidit plane eundem eſſe medicum, & ſanari.

Dices 1. naturale eſt viventibus, & non viventibus generare ſibi ſimile, ut igni ignem, & homini hominem. dum vero ſic generant, non ſe movent, ſed alia à ſe. natura ergo non eſt principium motus ejus, in quo eſt.

Reſp. Uterque motus reſpicitur à natura, ſed diverſimodis; prius enim habet perficere ſe, tum vero ubi perfecta in ſe fuerit, ſuam aliis perfectionem communicat. natura ergo definitur per id, quod eſt in ipſa primũ &, præcipuũ, omiſſo eo, quod eſt ſecundum, & acceſſorium.

Dices 2. non videtur repugnare de potentia ſaltem abſoluta corpus àliquod omnino immobile. Atqui tale corpus eſſet naturale, nec haberet tamen motus principium. ergo natura non eſt principium motus.

Reſp. 1. negando minorem; tale enim corpus naturale non eſſet, quippe cui naturæ definitio non competeret. Quod ſi quis in oppoſito perſtare vellet, inanem contentionem de vocibus intenderet.

Reſp. 2. corpus immobile omninò, vel ſtat pro corpore immobili naturaliter, & per potentiam naturalis agentis, & huic ſane competeret ratio naturæ; quia & per ſe in loco, vel perfectione ſua quieſceret, & ſi ab ea amoveretur, per aliquam potentiam per ſe ad eam reparandam conaretur. Vel ſtat pro corpore eſſentialiter immobili: & hoc reputo impoſſibile quod primum generaliter ſic probo.

Om-

Omne limitatum in ea linea, & ratione, in qua eſt limitatum, eſt mobile. atqui omne corpus in ſua linea, & ratione eſt limitatum. ergo omne corpus eſt mobile. maior prob. mobilitas eſt promovibilitas rei ad ulteriorem vel locum, vel perfectionem. atqui omne limitatum eſt ita promovibile. quod 1. oſtenditur à poſteriori; nemo enim dubitat, quin, ſi alia de novo ſpatia producerentur, poſſent in iis moveri corpora de facto exiſtentia: & hoc quia finita ſunt; unde fit, ut poſſint relinquere locum quem habent, & acquirere, quem non habent. Deinde ex hoc capite probant Theologi à priori mobilitatem Angeli. Poſtremo ablata omni limitatione, inducitur eo ipſo immobilitas, ut conſtat in Deo. limitatio igitur eſt inductiva mobilitatis cauſa, & quidem præciſa; aliter ea ſublata, non illico immobilitas ſequeretur.

Secundò, idem prob. à priori. Omne finitum eſt capax additionis. ergo omne finitum eſt capax motus. antec. non eſt dubitabile; aliter enim dubitari poſſet, utrum detur numerus, cui non poſſit addi numerus, & quantitas menſurata, cui non poſſit addi quantitas. conſeq. conſtat; quia omnis motus eſt ad perfectionem, quæ additur mobili, & cum qua mobile conſtituit unum perfectius, neque vero id de ſola extrinſeca additione eſt verum; ſed multo potius de intrinſeca, quæ proprie originem ſuam habet à finitate: cum infinito etiam additio aliqua extrinſeca fieri poſſit,

Id ipſum ſpecialiter oſtenditur in motu locali. omnia enim ſpatia ſunt eiuſdem rationis, nec plus virtutis, ac perfectionis requiritur, ut ſit mobile in uno, quam in alio loco. impoſſibile eſt igitur, ut à ſua natura mobile ad unum locum ità limitetur, ut non poſſit in alio eſſe. prima pars antecedentis eſt manifeſta; quia licet in locis extrinſecis ſit reperire diſcrimen, non tamen formale ſecundum propriam ratio-

nem loci ; multo minus eſt reperire diſcrimen in ubicationibus, & locis intrinſecis. Secunda pars etiam patet ; nam ad motum ex ſuo conceptu neceſſaria non eſt potentia activa, ſed ſatis eſt paſſiva, quæ perfectionem in ſuo exercitio non involvit. Et quamvis requireretur activa, cum omnia ſpatia ſecundum ſpatii formalem rationem ſpecificam latitudinem non ſuſcipiant, non plus activitatis per ſe requiritur, ut corpus in loco A potius, quam in B ubicetur. Prob. jam conſeq. neque enim aliunde vulgò dicimus repugnare cauſam univocam uni effectui addictam ; niſi quia cum effectus ſint homogenei, non plus ad unum, quam ad alterum producendum eſt opus. Pariformiter quia locus A, & locus B ſunt omninò rationis eiuſdem, nec requiritur ad implendum unum, & alterum, niſi habere molem utrique æqualem, conſequens eſt, ut uni præ altero corpus eſſentialiter addictum eſſe non poſſit.

Dices, corpus infinitum eſt naturale, nec tamen mobile, ergo poſſibile eſt naturale immobile.

Primum nego antecedens; ſuo enim loco oſtendemus infinitum corpus ſi minus motu recto, moveri ſaltem poſſe motu circulari. Deinde ſi infinitum corpus ſyncategorematicè, & diſtributive ſumatur, mobile eſt ſine dubio : ſi vero categorematicè, & collective, eſt mobile motu alterationis, quod eſt ſatis ad naturalitatem. quamvis autem immobile ſecundùm totum ſupponatur, hoc habet ex infinitate ſecundum extenſionem ; quod quidem non infirmat principium aſſumptum in probationem, quod finitum in ea ratione, qua finitum, & mobile.

CAPUT II.

Quibuſnam conveniat propria ratio naturæ.

DIco 1. materiæ competit propria ratio naturæ. Prob. quia Philoſophus definit naturam per principium, & cauſam motus, abſtrahendo à principio activo, & paſſivo, cauſa efficiente, & materiali, atqui materiæ in ordine ad motum cõvenit propria ratio principii, & cauſæ. ergo & naturæ. Atque hanc eſſe Ariſtotelis mentem non ſolum eruitur ex data notione naturæ, verum etiam, quia expreſſe in ſuis terminis ab eo aſſeritur 2. phyſ. t. 10. *Uno quidem modo natura ſic dicitur, prima unicuique ſubiecta materia habentium in ſeipſis motus principium, & mutationis: alio autem modo forma, & ſpecies*. & 5. met. t. c. 5. *natura vero hæc, prima materia, & hæc dupliciter, aut quæ ad ipſum prima, aut ſimpliciter prima*. Et quamvis hic addat, *quod forma, & ſubſtantia generationis eſt finis, metaphorice vere omnino omnis ſubſtantia natura propter hanc dicitur*; loquitur tamen de ſubſtantia completa, ſeu ſuppoſito, quod proprie natura non eſt, ſed habens naturam; neque enim homo humanitas, ſed habens humanitatem: dum vero humanitas pro hominibus accipitur, non eſt locutio propria, ſed translata.

Dico 2. Formæ omni convenit veriſſima ratio naturæ. Concluſio procedit de forma tum partis, ut eſt anima in vivente, tum totius, ut eſt equinitas in equo, & humanitas in homine; eſtque certa, & incontroverſa ſecundum utramque partem, cum militet eadem ratio, & authoritas ad prioris concluſionis confirmationem allata.

Et quidem utraque eſt principium motus in

eo, in quo eſt, forma partis in toto, cui ineſt phyſice, forma totius in ſuppoſito, cui ineſt logicè. Dubium eſt, an ratio naturæ deſcendat ad formam ratione principii activi. an vero paſſivi. Sed vel eſt quæſtio de forma partis, & huic ſuppono principii paſſivi rationem non competere: vel de forma totius. & huic neceſſe eſt ut ratione utriuſque notio naturæ conveniat, ſi illi convenit ratione tum materiæ, tum formæ. Rurſus cum in definitione naturæ ad ſolam paſſivam principiatio non limitetur, nihil eſt, cur eam velimus ad arbitrium limitare,

Dico 3. Anima etiam rationalis propriè natura eſt, & vero etiam ut rationalis. Prob. anima rationalis etiam quà talis forma eſt totius hominis. Sed forma quà talis principium eſt operationum in compoſito. ergo anima rationalis eſt natura, etiam qua rationalis. Neque obſtat, quod anima rationalis ſecundum iſtam reduplicationem principium eſt dumtaxat intelligendi, & volendi, quæ ſunt operationes immateriales, & inorganicæ, adeòque motus phyſici non ſunt. Hoc enim non tollit, quo minus iſtæ ſint operationes totius hominis, qui ab anima intelligente, & volente intelligens, ac volens denominatur. quare ut actus iſti non ſint materiales, & organici, ſunt tamen actus alicuius compoſiti materialis, & organici, & cum aliqua dependentia ſaltem mediata à materia, & organo eliciuntur: quod ſufficere videtur, ut anima rationalis conſtituatur in propria ratione naturæ definite per ordinem ad motum ſubſtantiæ corporeæ.

CAPUT III.

Quid ſit naturale, ſupernaturale, violentum, ac neutrum.

QUandoquidem naturale idem eſt, ut ipſa nominis notio ſtatim indicat, ac ſecundùm naturam, ſeù juxta inclinationem, & exigentiam naturæ; ita denominationes aliæ naturali oppoſitæ dicuntur per proportionalem habitudinem ad naturam. Hinc primo ſupernaturale ex vi vocis illud dicitur, quod ſuperat omnem exigentiam, inclinationem, atque adeo activitatem naturæ. quare dicitur tale & per ordinem ad ſubiecta naturalia, à quibus non poteſt exigi, & per ordinem ad cauſas naturales, à quibus non poteſt fieri. Sed dum activitatem naturæ excludit, non excludit eam, quæ obedientialis vulgo appellatur quæ ſcilicet non eſt revera activitas naturæ, ſed Dei, natura ad nutum utentis, ut inſtrumento. Ex hoc recte definitur ſupernaturale à Nazianz. Quod eſt impoſſibile per naturam; Deo autem volenti poſſibile.

Violentum illud dicitur, quod eſt contrà naturam rei, eiuſque inclinationem à natura derivatam; ſive, ut definitur, 3. Eth. c. 1. Quod procedit à principio extraneo, nullam vim conferente paſſo, quæ ultima verba ita ſunt intelligenda, ut paſsũ non modo nõ conferat ullam vim poſitivam ſecundum exigentiam, & inclinationem, ſed etiam poſitive repugnet per inclinationem contrariam, ut explicat D. Th. ſic gravi violentum eſt ſurſum ferri non ſolùm, quia non inclinatur à ſua natura ad talem motum, ſed etiam quia inclinatur à ſua natura ad motum oppoſitum deorſum.

Ex his infertur 1. violentiam inferri poſſe principio tum paſſivo tum activo. Prob. natura

eſt principium tum paſſivum, tum activum: violentum eſt contra naturam, ergo eſt contra utrumque principium. Quare quia inclinatio gravis ad deſcenſum eſt juxtà exigentiam tum potentiæ receptivæ, tum etiam effectivæ talis motus, utrique conſequenter infertur violentia, dum grave movetur ſurſum. Pari- formiter ſi materia ſpoliaretur quantitate, violentaretur potentia ipſius paſſiva, quia privaretur propria, ac debita perfectione. ſi ignis impediretur à combuſtione paſſi diſpoſiti, & applicati, violentaretur potentia ipſius activa exigens ſuam perfectionem communicare paſſo.

Neque vero probandum, quod Oviedus controv.6. phyſ. puncto 4. contendit, ſuſpenſionem divini concurſus violentam cauſæ applicatæ non eſſe; quia, inquit, violentia non fit, niſi cauſæ applicatæ in actu primo ad operandum: atqui ſi Deus deneget concurſum, cauſa ſecunda non eſt applicata in actu primo ad operandum, ergo nulla illi violentia infertur. Declarari id poteſt exemplo potentiæ viſivæ, quæ dum ſpeciem obiecti A non habet, non patitur violentiam illud non videndo, quia deeſt illi ſcilicet comprincipium, à quo complèatur in ratione potentis videre. quod ſi adſit, & adhuc non videat, violenter non videt. Uno verbo. vis infertur cauſæ completæ, ſi prohibeatur effectus, ſed non infertur vis cauſæ incompletæ, ſi ei denegetur *concauſa*. At ſine dubio omnipotentia parata eſt comprincipium cuiuſvis cauſæ creatæ.

Non, inquam, id probandum. nam primò omnis cauſa ſecunda completa in genere cauſæ ſecundæ, & applicata paſſo proportionato exigit de ſua natura producere effectum, ita ut ſi non producat, juxtà omnium hominum ſenſum miraculum habeatur: quod certe nullum eſt, ſi nulla cauſæ ſecundæ exigentia

vio-

violetur. Secundò omnis effectus naturalis naturaliter ſequitur ſuam cauſam completam. nomine ergo cauſæ completæ non venit cauſa ſecunda cum omnipotentia applicata; hanc enim non naturaliter, ſed eſſentialiter ſequitur effectus, antecedens prob. aliter nulla actio eſſet naturaliter conſequens principium ſuum; ſi enim principium nullo modo exigit omnipotentia paratam, conſequens eſt, ut ante hanc actio non ſit illi naturalis, & ſit poſt hanc illi eſſentialis. Concurſus igitur cauſæ primæ eſt naturaliter debitus cauſæ ſecundæ, eo ipſo, quod reliqua non deſunt; adeoque ſi is denegetur, vis huic infertur. Tertiò, diſpar eſt ratio de concauſa particulari, & de cauſa univerſali; proprium enim huius eſt, ut per ipſam non ſtet, quo minus actio ponatur: ſequitur autem in hoc naturam rerum petentem, ut ſinatur agere *juxtà* modum efficacitatis ſuæ. Quod quidem ità eſt cuique perſuaſum, ut nemo ſit, qui dubitet ſequuturum effectum, ſi cauſa ſecunda adæquata in ſuo genere ſit ritè apto ſuſceptivo applicata. quod ſane de cauſa ſecunda partiali relatè ad ſecundam concauſam verum non eſt.

Infertur 2. omnem naturalem actionem excludi à principio, cui violentia infertur: non tamen omnem obedientialem. Prima pars eſt manifeſta; ubi enim eſt potentia naturalis agendi, ibi eſt inclinatio ad actionem; omnis enim potentia perficitur per ſuum naturalem actum; & ad omnem perfectionem naturalem naturalis eſt etiam inclinatio. ubi autem inclinatio; nulla eſſe poteſt violentia: ſecunda pars declaratur; quia licet in notione violenti habeatur, quod debeat eſſe à principio extraneo; non tamen excluditur omninò intrinſecum, niſi illud quod habet rationem appetitus, & inclinationis, ut exponit S. Thom. & ita intelligendum quod additur, *nullam*

vim conferente paſſo, h.e. nullam inclinationem. Hinc fit, ut ſi aqua per potentiam obedientialem produceret in ſe calorem, veriſſimam violentiam pateretur.

Infertur tertio non excludi à violentia cauſalitatem materialem. quare poterit paſſum, cui vis infertur; non ſolum recipere, ſed etiam ſuſtentare actiones, & qualitates ſibi violentas, Ratio eſt; quia ſtat violentia cum paſſivitate mera, ut eſt certum. atqui ſuſtentatio eſt cauſalitas ſiſtens intra lineam paſſivitatis, & nihil penitus habens de activitate, & influxu, cum ſit actus ſecundus materiæ, cauſæque paſſivæ quà talis. ergo à violentiæ ratione nullatenus excluditur ſuſtentatio.

Denique neutrum dicitur illud, quod neque eſt ſecundum naturam, & inclinationem ſubiecti, neque contra. Sic motus, quo ignis conſtitutus ſub cælo lunari ab eodem rapitur circulariter, neuter appellatur; is enim eſt, ad quem non inclinat, & cui non pugnat natura ignis, qui quidem ſervat, dum ſic movetur, eandem ſemper à centro diſtantiam. Sic & formæ artificiales à quibuſdam neutræ appellantur, cum ad eas indifferenter plane ſe habeat natura ſubiecti.

Sunt, qui contendant, motus eiuſmodi neutros non poſſe dari; omnis enim motus aut eſt meliorativus, aut deteriorativus ſubiecti, aut neutrum. meliorativus omnis motus eſt juxta ſubiecti inclinationem, adeoque naturalis; deteriorativus omnis eſt contrà inclinationem ſubiecti, adeoque violentus. Si neutrum habeat, inutilis eſt, & otioſus, atque ex hoc ipſo naturæ repugnans.

Equidem ita conſtituo, eſſe aliquem motum neque juxta, neque contra inclinationem naturæ: quod probant argumenta jam inducta de motu circulari ignis in ſphæra, & de formis artificialibus, ſi ſunt entia ſpecialia.

Ne,

Neque obſtat, quod opponebatur; nego enim omnem motum meliorativum eſſe ſecundum inclinationem naturæ. quandoquidem natura non inclinat, niſi in ea, quæ poteſt ipſa per ſe acquirere: formæ vero artificiales, ut ſint aliquæ perfectiones naturæ, non ſunt tamen ab ipſa comparabiles. motus deinde ignis circularis eſt talis perfectio, qua ſi caret ignis, eſt naturaliter quietus; nullam proinde in ſe habet exigentiam talis motus. Demum an talis motus naturalis ſit dicendus, an neuter, lis eſt de voce, in qua alii aliter loquuntur.

CAPUT IV.

Comparatur natura cum Arte.

IMitatio naturæ eſt ars. non abs re proinde erit artem poſt naturam contemplari; eaſque ita componere, ut mutuam ſibi lucem afferant.

Diſtinctivum rerum naturalium præcipuum exterior figura, & apparentia eſt: cum enim omnia hominis unius gratia ſint facta, qui quidem ſenſibus, viſu præſertim in naturæ cognitionem venit, congruentiſſimum fuit, ut ſenſibiles formæ variarentur, à quibus humana mens intimam, ignotamque ſubſtantiarum varietatem doceretur. Propterea ars dum circa figuras ejuſmodi aſſimilandas verſatur, imitatur, quod eſt ad ſenſum in natura præcipuum; & ex hoc naturæ pediſſequa, & æmulatrix appellatur. Hinc fit, ut artificialia compoſita modum ſubſtantialium ſervent; neque enim ut accidentalia concreta connotativa ſunt nomina, & ſubiectum in recto, accidens in obliquo important, item artefacta: ſed materiam ſimul, ac formam artis dicunt in recto; & ut homo corpus, & anima, item

ſtatua æs, & figura, ut habetur 7. met. 3. t. 34.

Imitatur deinde naturam ars in modo operandi; nam & artifex agit ad ponendam formam ſimilem ideæ, quam habet in mente, ut naturale agens agit ad ponendam formam ſimilem illi, quam habet in ſe. & utrumque ab imperfectioribus ad perfectiora procedit. & utrumque aliquid præſupponit, naturale agens opus Dei, quòd eſt materia prima, artifex opus naturæ, quod eſt materia ſecunda.

Non tamen aſſequitur naturam ars, ſed ab ea deficit in multis ponit enim primo non ens, ſed entis imitationem, & imaginem. Secundo non tam agit, quam dirigit: non tam ponit, quam diſponit. Tertio formas induci non vivaces, & actuoſas, quales ſunt naturales, ſed ignavas, & mortuas, quæque aptæ non ſunt ſibi ſimiles generare. Quarto operibus ſuis motus principium intrinſecum non inſpirat, ſed illud à natura præſuppoſitum mutuatur, ſeſeque materiæ, quam verſat, neceſſitati accommodat. Jam vero ut appareat hæc ita eſſe, & tota artis humanæ vis, & efficacia declaretur.

Dico 1. ars creata non poteſt immediate efficere opus ullum naturæ, ſed tantum directivè, & mediatè. Prob. quoniam ars univerſim ſupponit naturam, eiuſque potentias naturales effectivas in ſua activitate completas, quibus utitur; ut conſtat generali inductione. Unde fit primo artem creatam non eſſe adæquate effectivam operis.; cum enim ſupponat potentiam effectricem in natura, quam complet, non poteſt ipſa complete opus efficere. Fit ſecundo, ad nullum opus artem concurrere efficienter, ſed ſolum directivè, & exemplariter; cum enim ſupponat potentias naturales adæquate effectrices, neque indigas complementi in ratione potentis ſimpliciter effectum ſuum, ſed ſolum in ratione potentis ſic, & ſic,

artificioſe; conſequens eſt, ut non efficientiam, ſed directionem, non auxilium, ſed conſilium naturæ ars ſuperaddat.

Conf. quia ut habetur 6 Eth. ars eſt habitus cum recta ratione factivus. conſiſtit autem eius actus in notitia quadam practica dictante ſic & ſic marmor cęlo ſubiiciendum, ita colores in tabula diſponendos, &c. Ex quo duplex eſt argumentum ad concluſionem confirmandam. 1. Ratio in tantum agit extra, in quantum movet, ac dirigit voluntatem ad agendum, ergo ipſa immediate non influit in opus. 2. notitia reſidens in cerebro eſt diſſita localiter ab opere efficiendo, edeoque ne agat in diſtans, dicendum eſt in illud non influere.

Dico 2. Unicum opus naturæ, in quod poteſt ars creata mediatè, & directive, eſt motus localis corporum. Videmus enim omnes operationes artis in eo demum uno conſummari, ut corpora ſecundum ſitum, poſitionemq; localem aliter, & aliter moveant, ac diſponant. Ex his quæ certa ſunt apud omnes.

Deducitur 1. artem creatam eatenus poſſe tranſmutare corpora naturali tranſmutatione, quatenus applicat activa paſſivis, proportionatis ſcilicet ſubiectis agentia ſua, quorum vi ſequitur generatio effectus intenti ab arte. Hinc poterunt Chymiſtæ verum aurum conficere, ſi arcanam illam vim, quæ intra montium venas materiæ ſubiectæ auri formam inducit, inveniant aliquando, eamque paſſo rite præparato admoveant. Sed utrum iſtam aliquando invenerint, ipſi videant; iique quibus fidem ſpes extorquet.

Deducitur ſecundo per artem non poſſe patrari vera miracula, quamquam multa effici poſſint vulgo mirabilia. Prima pars ex dictis prob. quia miraculum eſt, quod omnem ſuperat activitatem naturæ. atqui ars nihil poteſt efficere, niſi media activitate naturæ. ergo non

poteſt

poteſt patrare miraculum. Secunda pars conſtat ex eo, quod ab Angelo, aut homine ſapiente, cui notæ ſunt rerum naturalium occultæ virtutes, poſſunt eæ ità applicari ſubiectis proportionatis, ut effectus indè admirabiles exiſtant. admirabile enim eſt, quod occultam habet cauſam.

Deducitur 3. formam artificialem nihil eſſe præter ſitum, & localem ubicationem corporum ſecundum artis præcepta diſpoſitam, & ordinatam. Prob. à priori ex dictis. quidquid poteſt ars, poteſt medio motu locali, quo certe non inducitur per ſe, niſi ſitus, & ubicatio. Rurſus non competit arti vis effectiva ſpecialis, ſed utitur vi effectiva naturæ, quam applicat paſſo per motum. atqui natura nihil poteſt efficere, niſi naturale. ergo forma artificialis à ſitu, & ubicatione corporum diſtincta non eſt ſecundum rem, ſed ſolum ſecundum diverſam rationem, & reſpectum, dicitur enim naturalis prout efficitur à natura: dicitur artificialis, prout dirigitur ab arte. Conf. ubi intelligo colores ita diſpoſitos in tabula, atramentum ità diſſeminatum in pagina, intelligo picturam, & characteres, atque ita de aliis. forma igitur artificialis his ſuperaddita ſuperfluit.

Neque inſtes, hinc futurum, ut qui loco movet artefactum, formam de novo artificialem inducat. Ut enim id verum phyſice ſit, moraliter eſt falſum. ita enim movet, ut eodem ſitu, & ordine partes artefacti ſibi cohæreant. At vero artifex eſt, non qui ubicationem, ſitumque hujuſmodi utcumque immutat: ſed qui primo inducit cum ea neceſſitate ſibi mutuo cohærendi, ut quomodocunque moveantur, eundem ordinem, proportionemque affabre ſemel inductam ſemper retineant.

QUÆ-

QUÆSTIO SECUNDA

De cauſis in communi.

SCire eſt rem per ſuas cauſas cognoſcere. ad phyſicam ergo; cujus eſt ſcire ens naturale, pertinet de cauſis ipſius agere. ſatis tamen eſſet, ſi unum illud ſcrutaretur, à quo ſit, ut à cauſa, naturale corpus;ſed uſus jam apud noſtros inva luit,ut integra de cauſis tractatio, quæ ſanè metaphyſica eſt, in hunc locum reiiceretur.

CAPUT I.

Quid ſit, & quotuplex ſit cauſa.

NOtio aliqua cauſæ eſt unicuique per ſe nota, & ſupponitur ante omnem quæſtionem; omnis ſiquidem interrogatio, ſeu quæſtio eſt de cauſa, cum oriatur ab admiratione, àqua impellimur ad inquirendam cauſam occultam effectus manifeſti. ante omnem igitur quæſtionem rudis quædam cauſæ notio inſita omnibus eſt, ſed quia notiones etiam primæ poſſunt ulterius notificari quodammodo extenſivè, & per ordinem ad noſtrum intellectum, bona videtur ea explicatio cauſæ, quæ deſumitur ex 2. phyſ. t. 68. Cauſa eſt, quam quærimus per quæſtionem, quam naturaliter movemus, dum dicimus, propter quid res eſt.

Ad cuius explicationis intelligentiam noto, ens creatum omne ſibi eſſe plane inſufficiens ad eſſendum, atque adeo indigere alio à ſe diſtincto, à quo eſſe recipiat. Hinc illa naturalis cujuſque curioſitas, ut viſo effectu aliquo contingente, inquirat ulterius, à quo ſit, nec poteſt in ipſo ſiſtere, in eoque ſciendi aviditatem terminare. Contrarium omninò in Deo contingit, cui cum inſit omnimoda eſſendi ſuffi-

ſufficientia, ſe uno poteſt omnem intellectus humani curioſitatem circa ipſum extinguere.

Hinc patet intelligentia definitionis cauſæ. ſuppoſita enim rudi illa notitia omnibus inſita, eam ulterius explicamus per effectum cujuſque intellectui ingeneratum, hoc eſt per curioſitatem, qua dum videmus rem in ſe inſufficientem, propellimur nativo inpetu ad ejus ſufficientiam extra ipſum inquirendam: & cauſam eam dicimus, quam quærimus, &c. ut extinguamus ſcilicet curioſitatem à rei inſufficientia natam. Complectitur autem hæc notio omnes, & ſolas cauſas. Omnes quidem, quamquam non cum eadem proprietate: extrinſecæ ſiquidem ut efficiens, & finalis propriiſſime ſunt eæ, quæ ſufficientiam effectui à ſe diſtincto tribuunt: quod idem convenit materiali relate ad formam, quam ſuſtentat. ſed intrinſecæ cauſæ cum dent toti à ſe indiſtincto ſufficientiam per ſui poſitionem, non ſunt cum tanto rigore cauſæ; quamquam ſint cauſæ propter diſtinctionem inadæquatam à toto, quod cauſant; & in hoc ipſo plus habet proprietatis materia, quæ cauſat formam, & propterea totum, quam forma, quæ nihil revera cauſat, niſi dando ſe.

Solæ præterea cauſæ notioni poſitæ ſubſunt; excluduntur enim ab hac & principium productivum in divinis, & meræ conditiones cauſandi. Primum quidem; quia Verbum divinum licet à Patre procedat; cum tamen ab eo Deitatem eandem accipiat, atque adeo eadem eſſendi pleniſſima ſufficientia ſit utrique communis; inquiſitio de Filio non eſt à contingentia ipſius, & inſufficientia; adeoque quod de ipſo quæritur, non eſt cauſa. Secundæ verò, quia conditiones non ſupplent effectus inſufficientiam, ſed ſolum determinant cauſas, ut dent effectui ſuum eſſe, eiuſque indigentiam

ſup.

ſuppleant. Cum enim cieata cauſa quamvis contineat ſufficientem virtutem ad effectus productionem: non tamen determinata ſit ad hunc potius, quam illum effectum, ad agendum hoc potius, quam, illo loco hocpotius, quam illo tempore, entitates quaſdam, aut modos, quæ conditiones dicuntur, natura inſtituit, & ſunt mera virtutum naturalium ad agendum determinativa.

Quatuor porrò traduntur à Philoſopho cauſarum genera, Materialis, Formalis, Efficiens, Finalis. Materialis eſt, ex qua aliquid fit, cum inſit; ut æs materia eſt ſtatuæ; ex eo enim fit ſtatua, & ipſum ineſt ſtatuæ. Formalis eſt ratio eius, quod quid erat eſſe, hoc eſt definitionis. & eſſentiæ rationi; forma enim eſt, quæ rebus naturalibus ſpeciem determinatam tribuit; eſtque id per quod natura rei ultimo conſtituitur, ac definitur. Efficiens eſt, à qua primo incipit motus, & quies, ut conſultor eſt cauſa operis, & pater filii. Finalis demum eſt, cuius gratia cætera fiunt. ſed de his ſuo ſingillatim loco fuſius.

Prob. nunc bonitas diviſionis. tot ſunt cauſæ, quot ſunt quæſtiones, quas naturaliter de re movemus, ſi cauſa eſt, qua hujuſmodi quæſtionibus ſatisfacimus. At quatuor ſunt eiuſmodi quæſtiones. Propter quid res eſt talis, & reſpondemus per formam. A quo res eſt, & reſpondemus per efficientem. Ex quo res eſt, & & reſpondemus per materiam. Cuius gratia res eſt, & reſpondemus per finem: neque vero plures excogitabiles ſunt quæſtiones, quæ ad iſtas non reducantur.

CAPUT II.

An, & quomodo exiſtentia cauſæ præſupponitur ad effectum.

DIco 1. Nulla cauſa, præter finalem, poteſt cauſare, niſi dum eſt. Citantur in oppoſitum à noſtris Recc. Thomiſtæ, ut videre eſt apud Amicum in phyſ. tract. 12. q. 3. dub. 2. ſed Maſius 2. phyſ. c. 3. ſect. 3. q. 8. diſertis verbis negat poſſe intelligi, quod Deus aliquid moveat ad operandum, quod neque in ſe, neque in ſuo effectu eſt. Concedit quidem ipſe cum Thomiſtis reliquis poſſe cauſam agere principaliter, dum ipſa non eſt, ſed eſt virtus ipſius, quæ una immediatè operatur, quamvis actio non virtuti, ſed ipſi cauſæ non exiſtenti tribuitur. Sic pater per ſemen à ſe elaboratum generat filium, licet ipſe ante inſtans generationis extinctus ſit. Sed hoc non pertinet ad quæſtionem præſentem, in qua ſolum diſputatur de cauſa operante immediate per ſuam eſſentiam. Aliud præterea aſſeritur à Thomiſtis, quod anſam fortaſſe præbuit, ut in iſta opinione cenſerentur; putant enim diſpoſitiones prævias in inſtanti generationis non eſſe ſequutas ſcilicet ruinam, deſtructionemque totius, cui ut ſubjecto innituntur; & tamen diſponere adhuc materiam, eamque determinare ad novam formam. quod certe eſt longe aliud ab eo, quod hic quæritur.

Cæterum concluſio quoad omnes ſui partes eſt evidens. Profectò finis ad cauſandum realem in ſe exiſtentiam non poſcit, ſed intentionalem in cognitione; movet enim ut ſit, non quia eſt. Cauſæ verò intrinſecæ cum cauſent per ſui poſitionem, manifeſtum eſt non poſſe toti ſe communicare, illudque actu phyſicè conſtituere, niſi ſint. quis enim non ut fa-

tuum reiiceret, qui aſſereret ſtatuam actu perfectam, ex ære, aut figura merè poſſibili conflari.

Idipſum pari evidentia conſtat de efficiente. principio enim indubitabile cuique ſanæ mentis eſt, nec diſputare ſapienter, nec mordere ferociter quempiam poſſe, ſi ſapientia, aut dentibus careat, quamvis eam vel poſſit habere, vel etiam habuerit. nemo enim niſi planè ſtultus quidquam ſibi timeat à ſophiſta, vel cane, aut nondum nato, aut mortuo. Præter hæc impoſſibile eſt ex terminis, ut agat, quod non habet agendi virtutem, ac potentiam, quę propoſitio ſi explicetur, identica eſt; quia facit ſenſum, non poſſe agere, quod non poteſt agere. quod autem non eſt, ut eſſentia, item potentia, & virtute caret; ergo agere non poteſt. His adde, quod actio, ſine qua nec agens cauſat, nec effectus cauſatur, eſſentialiter petit cauſam, & effectum exiſtentes, quibus ſcilicet ex neceſſitate naturæ ſuæ addicitur. quare ut intelligi non poteſt effectum fieri, & non eſſe; ita à fortiori nec poteſt intelligi cauſam agere, & non eſſe. Poſtremo ut ſe habet exiſtentia intentionalis ad finem, ita exiſtentia realis ad efficientem cauſam. at finis per nullam potentiam movere poteſt, niſi exiſtat intentionaliter in cognitione. ergo efficiens per nullam potentiam agere poteſt, niſi exiſtat realiter in ſe.

Quod verò additur ab aliquibus, ſat eſſe, ſi cauſa immediate ante præceſſerit, non eſt ſatis conſultò dictum; quod enim fuerit antea, non facit, ut pro inſtanti, in quo operatur, habeat aliquod phyſicum eſſe: ſed ita plane ad illud inſtans ſe habet, ut ſi multo ante, aut nunquam extitiſſet; niſi aliquid relinquat, quod vices ipſius gerat, & nomine ipſius cauſet: in quo ſenſu nunc non nego poſſe cauſam agere, dum non eſt.

Dices,

Dices: cauſa, ut cauſet, non debet eſſe in loco, ubi cauſat, ſed ſatis eſt, ſi ſit in proximo, & contiguo. ergo nec eſt opus, ut ſit in eodem tempore, ſed ſatis eſt, ſi fuerit in tempore immediate præcedenti.

Poterat etiam addi, ſatis eſſe, ſi futura ſit in tempore immediate ſequenti; utrumque enim æque ſequitur. Præterea ut non poteſt agens in ſubſtantiam à ſe diſtinctam agere naturaliter in eodem loco; fieret ſimiliter, ſi quid paritas valeret, ut non poſſet in eandem agere in eodem tempore. Par igitur ratio non eſt de loco, & tempore; quòd enim hic non exiſtit, abſolute, & ſine reſtrictione exiſtit; & poteſt proinde alteri communicare eſſe, quod habet. at quod nunc non exiſtit, abſolutè non exiſtit, & ſolum exiſtit ampliative; adeoquè tribuere eſſe non poteſt, quod in ſe revera nullatenus habet.

Dico 2. Exiſtentia non eſt conditio agendi, ſed ratio formaliter productiva.

Prob. nomen exiſtentiæ dupliciter poteſt accipi. primo ut præſcindit ab exercitio exiſtendi; in quo ſenſu exiſtentiam etiam poſſibilem dicimus. atque ita reciprocatur cum eſſentia, ut nullam ab ea diſtinctionem ne rationis quidem habeat. quare ut eſſentia, ita exiſtentia rei indubitanter eſt ratio formalis productiva. Secundo, accipitur pro ipſo exercitio exiſtendi, ſeù pro ipſo eſſe, & exiſtere actu; atque etiam in hoc ſenſu veram eſſe concluſionem cenſeo. neceſſe eſt enim habere rationem virtutis, & rationis productivæ, quæ ſe habet ut præcontinendi, & communicandi ratio. atqui eſſe cauſæ eſt ratio, cur cauſa contineat effectum, atque illi eſſe communicet. quemadmodum enim prædicata ſpecifica ignis ſunt rationes ejuſdem, quia iſta tribuuntur effectui producto, & propterea præhabentur in cauſa; ita quia eſſe tribuitur eidem, con-

conſequens eſt ut eſſe debeat in cauſa præintelligi ad hoc ut ſit formaliter potens in productionem effectus.

Quid vero dicendum, ſi eſſentia ſit ab exiſtentia res diſtincta? Thomiſtæ huius diſtinctionis authores conveniunt in hoc, quod ratio formalis agendi exiſtentia non ſit. diſcrepant, quod alii illam conditionem appellant, alii modum intrinſecum cauſæ. Sed & lis eſt mera de voce, & ſuppoſitio inutilis: ad alia proinde propero.

CAPUT III.

Quid ſit naturæ prioritas, & quatenus ea ſit proprietas tum cauſæ, tum conditionis.

ARiſtoteles in Prædicamentis quatuor modos prioritatis enumerat à veteribus agnitos; eſt enim unum altero prius vel tempore, vel ordine, vel dignitate, vel ſecundum ſubſiſtendi conſequentiam, ut unum eſt prius duobus; ſi enim duo ſunt, unum eſt; non è contrario. Præter hos quintum ipſe modum ex propria ſententia addit, *Cum*, inquit, *eorum, quæ convertuntur ſecundum eſſendi conſequentiam, quomodolibet cauſa eſt, convenienter prius natura dicitur*. Quibus verbis naturæ prioritatem recognoſcit Philoſophus in cauſa, ſed quid ea ſit, non explicat; ut propterea Recentiores Philoſophi in hac explicatione non parum laborent.

Res tamen eſt, niſi fallor, ſatis manifeſta, ſi attendatur natura effectus, & cauſæ. Effectus certe contingens, cui nulla profus ineſt eſſendi ſufficientia, ab alio contradiſtincto eam expectat, ut ſit. Ex quo conſequens eſt, ut ſupponat aliud cum proxima, & adæquatæ potentia ad ipſum inducendum, eique addatur

tur. propterea natura prius illud dicitur, quod proximam potentiam adæquatam conſtituit, qua aliud reſultat natura, & eſſentia diſtinctum. Quod verò inde reſultat, natura poſterius appellatur. ipſa autem reſultantia, conſecutio, & additio poſterioris ad prius eſt naturæ prioritas. Cauſa igitur adæquata eſt ſubiectum, quod prius natura denominatur. forma vero denominans eſt actualis cauſalitas, & influxus in effectum, qui cauſam priorem, & effectum poſteriorem ſimul denominat, ut eadem viſio & oculum reddit videntem, & parietem viſum. Ex his

Sequitur 1. Patrem divinum priorem natura Filio non eſſe; Filius enim à Patre procedit in naturæ identitatem, adeoque non eſt natura à natura, ſed Perſona à Perſona: in quo habetur prioritas non naturæ, ſed originis.

Sequitur 2. eiuſmodi naturæ prioritatem convenire tum cauſæ efficienti, tum materiali. De efficiente non eſt dubium; ea enim eſt præcipua potentia, à qua effectus reſultat, & ad eſſe traducitur. De materiali probatur enim habeatur effectus per actionem naturalem tranſmutativam, neceſſariò ex parte potentiæ proximæ ſupponi debet ſubiectum tranſmutabile antecedens actionem, & formam de potentia ipſius eductam. cauſa igitur materialis prioritatem naturæ participat.

Sequitur 3. cauſam finalem priorem natura eſſe non ut actu in ſe exiſtentem, nec ſecundùm eſſe reale, ſed ut exiſtentem in ſui notitia, & ſecundùm eſſe intellectuale. Quandoquidem finis ſecundum hoc eſſe, quod habet in mente efficientis potentiam proximam, & adæquatam conſtituit, ex qua conſurgit effectus media voluntatis motione cum tota ſerie actuum, & mediorum uſque ad realem exiſtentiam finis intenti.

Sequitur 4. formam ad totum nullam prorſus

ſus habere naturę prioritatem; nihil enim revera cauſat; non materiam, quæ ſupponitur; non unionem; hæc enim non eſt, niſi ipſius eductio, ut infra probabitur. Conſtituit ergo totum forma, ſed non conſtituit potentiam productivam totius. quare prior natura non eſt.

Sequitur 5. quod actio, ſeu cauſalitas non eſt prior natura effectu. Ratio eſt, quia actio non ſe tenet ex parte virtutis proximè, & adæquatè potentis addere ſibi effectum, ſed eſt ipſa formalis additio. quare non eſt prior, ſed prioritas.

Sequitur 6. prioritatem naturæ de ſuo conceptu involvere ſimultatem temporis inter prius, & poſterius. Cum enim talis prioritas ſit ipſa actualis cauſalitas, & dependentia effectus à cauſa, nec poſſit dari cauſalitas ſine cauſa actu cauſante, & effectu actu cauſato; conſequens eſt ut ſimul ſint tempore, quæ habitudinem dicunt prioritatis, & poſterioritatis ſecundum naturam.

Sequitur 7. naturæ prioritatem competere non ſolum cauſæ, ſed etiam conditioni. Duplex genus conditionis eſt diſtinguendum; alia eſt conditio cauſæ, alia actionis. prima eſt large dicta, quæ requiritur ad exiſtentiam cauſæ, ſed nullo peculiari munere juvat cauſam, ut prodeat in actionem. taliseſt duratio, ubicatio, quantitas, & ſim. Altera eſt ſtricte dicta conditio, quæ ſpecialiter dirigitur ad actionem, quatenus cauſam paſſo applicat, aut removet prohibens. Jam verò utramque eſſe in priori natura ad effectum ex dictis conſtat; utraque enim conſtituit proximam adęquatam ſufficientiam, à qua effectus reſultat; ſiquidem ſi fingatur alterutra deficere, agens non intelligitur proximè potens, & expeditum ad poſitionem effectus.

Verum cenſeo conditiones meras formaliter prio-

priores non conſtiui per actionem eſſentialiter ipſis addictam. Hoc primum probo de conditionibus cauſæ, in quibus nulla eſſe videtur peculiaris habitudo immediata ad actionem; aliter oporteret, ut toto tempore, quo duratio, & ubicatio ſucceſſivè variatur, variaretur etiam actio: quod eſſet ſatis arbitrariè dictum. Sed neque conditiones ſecundi generis immediate reſpiciunt actionem, aut ab ea reſpiciunt. iſtæ enim totum ſuum munus explent circa cauſam, quam ubi paſſo applicuerint, nihil ulterius exercent circa effectum. non ergo ullatenus connectuntur cum actione, quæ eſt cauſæ exercitium circa poſitionem effectus.

Dices actio pendet à conditione, quia ſequitur totum principium proximum adæquatum, quod per conditionem conſtituitur. ſed non pendet per aliquid à ſe diſtinctum; aliter daretur actio actionis ergo ſeipſa, adeoque eſſentialiter.

Reſp. actionem pendere à conditione ſolum mediatè, & remote, adeoque per aliquod diſtinctum. neque hinc fit, ut detur actio actionis; hoc enim ſolum ſequeretur, ſi actio penderet à conditione immediatè per aliquid aliud.

Inſtabis. actio pendet à cauſa immediate, ſecundum quod ea eſt proximè poteſt operari. ſed cauſa in hoc eſſe conditionem conſtituentem reduplicat. ergo à conditione immediate pendet actio. maior prob. ſi enim actio penderet à ſola entitate cauſæ ſecundum ſe præciſè accepta, poſſet actio adhuc perſeverare, deficientibus conditionibus, modo entitas cauſæ non deficiat.

Nego ma. cuius probatio eſt inanis; ut enim actio poſſet perſeverare, remotis conditionibus, deberet nullo pacto ab iis pendere. at vere pendet, quamvis remotè, & mediatè.

Jam verò hoc difficile eſt, explicare, per quid

quid formaliter actio, & effectus ſint in poſte-riori ad conditiones poſterioritate remota, & mediata. Equidem, omiſſis iis, quæ Oviedus controv. 18. phyſ. puncto 3. n. 6. philoſophatur per recurſum ad divinum decretum determinatum à præviſione conditionis, exiſtimo, quod cum agens in priori ad effectum ſit conſtitutum proxime potens producere, in qua conſtitutione ſunt neceſſariò requiſita omnia. & conditiones agendi, per illud ipſum, per quod conditio ingreditur eiuſmodi conſtitutionem immediatè, mediatè ſit prior actione, & effectu. Et quidem illa conſtitutio antecedit omninò actionem, & poſſet tota haberi ſine actione miraculoſe impedita; proinde actio eam conſtitutionem non ingreditur: ſed ea habetur, vel per unionem quantitatis, durationis, &c. vel per aliud quodcumque. Requiritur autem ad completam denominationem prioris in conditione, ut actio ſit præterea immediatè ab agente jam conſtituto in ſecunda, & proxima potentia. quare denominatio prioris in conditione formaliter tandem ultimate ab actione eſt, ſed non ab actione eſſentialiter conditioni addicta.

CAPUT IV.

An ſit poſſibilis mutua naturæ prioritas in eodem, aut diverſo genere cauſæ.

INter cauſam finalem, & efficientem intercedere mutuam prioritatem, nemo eſt, qui neſciat. Teſtatur id expreſsè declaratque Philoſophus 2. phyſ. t. 30. his verbis: *Sunt autem quadam & ad invicem cauſæ, ut labor cauſa eſt bona valetudinis, & hæc laboris: ſed non eodem modo: ſed hæc quidem ſicut finis, ille ut principium motus.* Ratio eſt; quia non cauſant ſe invicem ſecundum idem eſſe. finis

enim cauſat ſecundum eſſe intentionale, & cauſatur ſecundum eſſe reale. Dubitabile igitur eſt, an ſecundum idem reale eſſe poſſint cauſæ ſe mutuò natura præcedere, ita ut invicem comparatæ utraque ſit cauſa, utraque effectus, quæ proinde inquiſitio locum præcipuè habet in cauſis efficientibus.

Dico igitur, implicare contradictionem manifeſtam, ut duo ſe invicem cauſent, ſintque ſe mutuo priora ſecundùm idem eſſe reale.

Demonſtratur. 1. Nihil contingens poteſt eſſe ratio ultimata, in quam reſolvatur ſua eſſendi ſufficientia, ne partialis quidem. Atqui ſi cauſæ eſſent invicem cauſæ, id ſequeretur. ergo non poſſunt cauſæ eſſe invicem cauſæ. minor ſola declaratione indiget; ſit enim A cauſa B. & invicem effectus, ſi quæras, unde A per ſe ad eſſendum inſufficiens accipiat ſufficientiam? reſpondetur à B. rurſus ſi de ipſo B contingenti, & inſufficienti eadem inquiſitio inſtauretur; reſpondetur, accipere eſſendi ſufficientiam ab A; adeoque A ultimate ſuam eſſendi ſufficientiam à ſe recognoſcit. prob. nunc maior. nihil poteſt ullatenus habere à ſe, quod nullatenus habet in ſe, at contingens nullam in ſe habet eſſendi ſufficientiam. quod eſt evidens ex naturali curioſitate, ubi novus aliquis effectus conſpicitur, inquirendi cauſam ab effectu ipſo planè diſtinctam; cui curioſitati non poteſt reſponderi per effectum ſine riſu inquirentis. ergo contingens non poteſt eſſe ratio ultimata, in quam ultimo reſolvatur ſua ipſius eſſendi ſufficientia.

Demonſtr. 2. Potentia proxima adæquatè productiva effectus non poteſt conſtitui per effectum, ſed conſtitueretur, data mutua prioritate. ergo non poteſt dari mutua prioritas. major prob. actio ſequitur talem potentiam illique additur. ſi ergo effectus eſſet pars illius potentiæ, actio ſequeretur effectum,

ctum, adeoque effectus eſſet, antequam fieret. min. prob. quia evidens eſt, ut cauſa intelligatur potens producere, debere intelligi eſſe; non poteſt autem eſſe, niſi fiat: nec poteſt intelligi, quod fiat, niſi à cauſa, quæ cum in caſu ſit effectus ipſe; conſequens eſt, ut effectus intelligatur, ut conſtituens cauſam ſuam in potentia cauſandi.

Demonſtr. 3. per deductionem ad impoſſibile ratione deſumpta ex Philoſopho 1. poſt. t. c. 24. Admiſſa mutua prioritate, aut tolleretur omninò ſcientia, aut nihil ſcire eſſet omnia ſcire. Utrumque eſt evidenter falſum. ergo non eſt poſſibilis mutua prioritas. minor eſt certa ex conatu naturæ ad inquirendas rerum cauſas; qui quidem fruſtra eſſe non poteſt. eſſet autem fruſtrà, ſi aut inveniri rerum cauſæ non poſſent, aut non inventæ invenirentur. maior oſtenditur. inveſtigatio naturæ per appetitum ſciendi ab effectu progreditur ad cauſam. data autem mutua prioritate, regrederetur ad effectum iam antea notum; hoc autem revera eſt non invenire cauſam, quia effectus non eſt ſui cauſa; & ſi eſſet, fruſtra ab eo progrederetur naturæ impetus ad inquirendam cauſam. ergo impoſſibilis jam eſſet inventio cauſæ, & ſcientia effectus, quæ in illa inventione conſiſtit. Rurſus nihil ſcit, qui nullius effectus cauſam novit; ſcire enim eſt rem per cauſam cognoſcere. atqui data mutua prioritate, qui novit effectum, novit cauſam effectus; quia effectus eſt, in quem ultimo reſolvitur vis ejus cauſativa. ergo qui novit effectum, & ejus cauſam ignorat, ſcit effectum, eiuſque cauſam: adeoque hoc ipſum neſcire eſt ſcire.

Confirm. hæc omnia à poſteriori. eſt juxta naturæ lumen, in quolibet ordine ſiſtendum eſſe in aliquo primo, quod non ſit ab alio, & à quò ſint reliqua; hinc enim Philoſophi

gentiles in Dei notitiam pervenere. atqui admiſſa poſſibili mutua cauſalitate, nulla eſſet talis principii neceſſitas. ergo mutua cauſalitas eſt contra naturæ lumen.

Adverſus concluſionem tam firmiter roboratam ſolent nonnulla experimenta obiici, in quibus videtur mutua cauſalitas haberi. Sed omnia facilè diſſolventur ex duplici principio, quod ſubiicio. Primum eſt. Poteſt unum connecti cum alio, quin pendeat ab illo. Sic Sol naturaliter connectitur cum luce, quin pendeat à luce. Unde conſequentia nulla eſt, ſi ex eo quod Sol periret, pereunte luce, inferas Solem pendere à luce, hinc enim ſola probatur connexio, quæ oriri poteſt ex eo, quod lux quamvis non ſit cauſa Solis, eſt tamen naturale complementum perfectionis ipſius ſolis, adeoque pertinens ad ipſius integritatem, ac connaturalitatem eſſendi. Unde habes nullam eſſe mutuam cauſalitatem, ſive in impulſu movente lapidem ſurſum, qui nullus eſſet eo ipſo, quod motus impediretur: ſive in habitu charitatis influente in actum amoris, dum urget præceptum, qui ſane habitus non eſſet, ſi amor non poneretur, &c.

Secundum eſt. Cauſa non raro ita eſt potens ponere duos effectus ſimultaneos, ut unum ſine altero ponere longe ſit difficilius, quam ponere utrumque. Patet veritas principii 1. à poſt. aperire enim oculos, & videre ſunt duo effectus, ſed facile eſt aperire oculos, & ſimul videre: difficile, imo etiam impoſſibile apertis oculis non videre. Secundo à priori; quia connexio effectuum poteſt eſſe tanta, quæ ſit aut valde difficulter, aut etiam naturaliter inſuperabilis à cauſa.

Hinc habes non probari mutuam cauſalitatem ex eo, quod ventus aperit feneſtram, & ingreditur, ſed ſolum quod apertio, & ingreſſus ſunt effectus connexi eiuſdem venti. Similiter

liter ſitus, & ubicatio baculorum ſibi invicem incumbentium; ſunt effectus ſimultanei provenientes ab utriuſque baculi gravitate per modum unius accepta. Quod idem dicendum de rotis eiuſdem currus indiviſim ab eodem motore impulſis; ſunt enim propter continuationem ita connexæ, ut non poſſit una moveri, alia penitus immota, quin diſcontinuentur, & currus frangatur: ad quod plus virium requiritur, quam ad movendam utramque rotam.

QUÆSTIO TERTIA.

De cauſis intrinſecis.

CAPUT I.

De cauſa materiali, eiuſque cauſalitate tum in totum, tum in formam.

IN hac re uſque adeo jactabundus exultat; inſultatque Peripateticis Recentior Magnanus, ut aſſerere non dubitet, naturalem apud nos Philoſophiam deſiiſſe in ſimplicem, & cœcam credulitatem; quod cortici dumtaxat verborum Ariſtotelis inhæremus, medullam; ipſi ſcilicet reſervatam, contemnimus. Equidem ſatis huic authori reſponſum rear, ſi oſtendero nihil ab ipſo adverſus Peripateticos præter contumelias allatum de ſuo, quamvis tertio quoq; verbo in rationibus ſuis evidentiam ructet. Sed Ariſtoteli in hoc ſaltem uno credat aſſerenti, attendentes ad pauca facile enunciare.

Jam vero ſtatum primò quæſtionis proponamus. Dari cauſam materialem ſuperius dixi, ubi cauſam in quatuor genera diviſi cum certa, & com-

& communi ſententia Philoſophorum. Porrò huic cauſæ duplicem habitudinem Peripatetici tribuimus, alteram ad totum, quod componit, alteram ad formam, quam ſuſtentat. Habitudinem ad totum explicamus facile; eſt enim materia id, ex quo præſuppoſito, ut parte potentiali, & perfectibili per actum, & formam, totum poteſt conſtitui, atque hæc eſt materiæ potentia cauſativa in actu primo, cauſalitas vero in actu ſecundo eſt ipſa ſui communicatio, qua recipiendo in ſe formam, dat illi mutuo ſe ipſam, & cum ea totum phyſicum conflat.

De habitudine ad formam eſt tota lis; qua ſcilicet ratione eam cauſet, ut ex hoc tollatur ratio creationis à forma materiali, eaque dicatur educta, non creata. Id antequam explico, colligam prius ex Authore citato præcipua argumenta, quibus demonſtraſſe ſe putat eductionem formæ, & materiæ cauſalitatem explicari à Peripateticis non poſſe.

Primo arguit. Fieri formam eductivè ex materia, non eſt fieri cum præcontinentia in potentia paſſiva materiæ. anima enim rationalis in ea potentia continetur, quatenus poteſt in eà recipi, nec propterea educitur ex materia, nec ab ea materialiter cauſatur.

Secundò, vel cauſalitas materiæ eſt concurſus eiuſdem activus, vel paſſivus. primum dici non poteſt; quia ſic materia non eſſet mera potentia paſſiva. ſecundum facit, ut anima rationalis ſit cauſata materialiter: quia concurſus merè paſſivus non eſt, niſi mere receptio.

Tertiò, neque explicatur eductio formæ per hoc, quod ità fiat dependenter à materia, & in materia, ut naturaliter poſtulet fieri in materia, & non extra materiam. nàm primò hoc totum ſtat cum hoc uno, quod forma fiat in materia, non ex materia. Deinde hoc totum convenit

venit animæ rationali, quæ naturaliter fieri non poteſt; niſi in corpore;

Quartò nomen ſuſtentationis importat, ut materia ſuſtentans ſit ſola per ſe ſubſiſtens; ſi enim æquè forma per ſe ſubſiſteret, non minus forma egeret ſuſtentaculo materiæ, quam materia formæ. at hoc eſt formam ſubſtantialem ad accidentia compingere; & unius per ſe rationem violare.

Quintò, ſi dicas cauſalitatem materiæ conſiſtere in eo, quod actio productiva formæ recipiatur in materia, nihil novi dicis; nihil enim aliud id eſſe poteſt phyſice loquendo, quam à materia præberi concurſum ad productionem formæ. de hoc autem concurſu redit argumentum ſecundo loco propoſitum.

Sexto. vel materia eſt cauſa formæ intrinſeca, vel extrinſeca. non primum, quia ſic formam conſtitueret. non ſecundum, quia induceretur novum genus cauſæ extrinſecæ, nimirum materialis: & rurſus cauſa materialis diceretur æquivocè de intrinſeca, & extrinſeca: quæ repugnant doctrinæ Ariſtotelis de cauſa materiali, eam ſemper, & ubique explicantis per ordinem dumtaxat ad totum in ſuo eſſe per materiam præſuppoſitam conſtitutum.

Septimo, ſi dicatur ſuſtentatio eſſe productiva formæ, & indiviſim affixiva eiuſdem ad materiam præſuppoſitam, contrà eſt; quia ſi Deus unica actione creet animam rationalem, eiuſq; cum corpore unionem, iſta actio erit eſſentialiter affixiva animæ ad materiam, nec proinde anima non creabitur.

Mitto alia, quæ vel obiicit contrà ſpeciales dicendi modos, vel rem non tangunt, & facile ſolventur ex dicendis.

Dico 1. Materiæ cauſalitas in formam non eſt ſola receptio formæ, quæ naturaliter ſine materia nec fieri, nec eſſe poſſit.

Prob. 1, quia ex oppoſita ſententia fit, ut non

ſolum forma cauſetur à materia, ſed etiam materia à forma; item enim materia unitur formæ cum ejuſdem indigentia naturaliter infruſtrabili. Neque dicas materiam non cauſari à forma, quia licet ab ea pendeat, non tamen à priori. Contra enim eſt; quia id ipſum eſt tibi explicandum, in quo ſtet iſta prioritas, quæ materiæ ad formam convenit, non è contrario; neque enim eſt pura receptio, ut concedis: non indigentia ejus, quod recipitur; quià par indigentia eſt in materia. non temporanea materiæ anteceſſio; tum quia ſic non explicatur dependentia formæ à materia in prima rerum productione; tum quia temporis prioritas omninò eſt impertinens ad explicandam naturæ & cauſalitatis prioritatem; neque ex eo, quod anima rationalis tempore præſuppoſita infunderetur corpori, recte inferres dependentiam corporis ab anima veluti à priori ſecundùm naturam.

Prob. 2. ſupponendo formas materiales divinitus poſſe creari etiam dum ſubjecto ſunt unitæ. Nunc ſic. ex adverſariorum ſententia ſequitur, formas materiales aut ſemper creari, aut numquam creari, etiam dum miraculoſe creantur. Vel enim formam actu indigere materia eſt aliquid de ſuo conceptu diſtinctum à forma, ejuſque receptione. & hoc quid ſit, ulterius eſt explicandum. vel non; & ſequitur utrumque abſurdum; in caſu enim, quo crearetur miraculoſe anima equina, adhuc illa reciperetur in corpore, & haberet indigentiam corporis ſibi identificatam, ergo adhuc in eo caſu educeretur, non crearetur: vel ſi tunc crearetur, nunc etiam de facto creatur; nullum enim eſt excogitabile diſcrimen inter formam equinam tunc creatam, & nunc eductam juxta hunc dicendi modum.

Dico 2. Cauſalitas materialis non eſt influxus materiæ in formam. Oppoſitam huic ſententiam

tiam multis redarguit. Magnanus appendice 1. ad Phil. Sacram.

Equidem duplici argumento contentus ero; puto enim, in hac ſententia confundi materiam cum efficiente, & non ſolvi argumentum probans formam creari.

Probo primum. influere eſſe in aliud eſt dare illi eſſe per veram, & phyſicam productionem. atqui ita, & non aliter explicari poteſt cauſalitas efficientis. ergo dum aſſeritur materia influens in formam, conſtituitur materia efficiens formam. Quod ſi dicas, materiam influere non per modum efficientis, ſed per modum materialis cauſæ, petis principium; hoc enim eſt, & non aliud cauſare per modum efficientis, cauſare influendo, & dando eſſe. quod importat propterea præcontinentiam perfectionum effectus in cauſa dante.

Dices, influxum cauſæ materialis in hoc differre ab influxu efficientis; quod efficiens dat eſſe ſine ſui mutatione; at materialis ita dat eſſe ut ex propria ratione cauſandi petat eſſentialiter immutari per ſuum influxum. Sed contra eſt; hoc enim probat cauſam materialem eſſe ſimul efficientem, & materialem: quemadmodum potentia vitalis ex vi ſui influxus immanentis petit immutari, & per hoc eſt ſimul agens, & ſubjectum.

Probo ſecundum. cauſalitas materialis facit, ut forma producta ex nihilo ſui, non ſit creata: atqui ſi ea cauſalitas ſit influxus, reverà addit cauſæ producenti comprincipium effectivum: quod non tollit rationem creationis; quemadmodum ſi materia per potentiam obedientialem elevaretur ad creandam ſimul cum Deo animam rationalem, concurſus materiæ non violaret animæ creationem.

Dico 3. Cauſalitas cauſæ materialis eſt ipſa productio formæ materialis recepta in materia,

eique eſſentialiter affixa ut ſubiecto præſuppoſito.

Hanc explicationem materialis cauſalitatis eruo ex doctrina Philoſophi 1. met. t. c.27.ubi aſſerit, non formam fieri, ſed totum, non figuram ſtatuæ v. g. ſed ſtatuam. Ratio eſt, quia illud dicitur abſolutè fieri, ad quod ponendum ultimate tendit actio productiva. atqui actio generativa ultimate intendit totum, non formam, & formam, non niſi in ordine ad totum. ergo totum dicitur fieri primò, per ſe, & ut quod; forma non niſi ſecundariò, & ut quo. Hoc igitur habet actio eductiva formæ de ſua natura intentiva totius, formam ponere non tam ſecundum eſſe, quam ſecundum ineſſe. propterea eſt actio eſſentialiter affixa, & eſſentialiter affixiva formæ ad materiam præſuppoſitam. ſequitur autem in hoc termini ſui immediati naturam; cum enim materialis forma non ſit ſubſiſtens, ut forma ſpiritualis, ſed habeat eſſe in materia immerſum, extra quam nec operari, nec eſſe naturaliter poteſt, conſequens eſt ut iſtam, & non aliam actionem petat.

Ex quo habes 1. eductionem, & ſuſtentationem eſſe unam, eandemque actionem, quæ quidem ut reſpicit agens, à quo forma producitur cum eſſentiali præſuppoſitione materiæ, cui de ſua natura addicitur, eductio nuncupatur; ut vero reſpicit materiam ipſam ad ſe eſſentialiter ſuppoſitam, ac termini ſui receptivam, appellatur ſuſtentatio.

Habes 2. verum, ac reale diſcrimen inter actionem, quam creativam, & quam eductivam appellamus. differunt ergo iſtæ actiones tum ratione termini producti, tum ratione modi producendi. Connaturalis enim terminus actionis creativæ eſt aliquid, cui primò, & per ſe debetur eſſe, & operari, aut ſaltem eſt fundamentum totius compoſiti, ad quod

ni-

nihil plane præſupponitur. at terminus actionis eductivæ nihil tale habet, ſed totum ipſius fieri eſt alterius fieri, ad quod neceſſariò ordinatur, modus autem producendi eſt notabiliter diverſus; creativus enim tendit ad ponendum in eſſe totum effectum ſuum, cuius ſcilicet nihil ſupponit: qui eſt modus agendi perfectiſſimus. at eductivus terminum ſuum ultimò intentum non ponit, niſi ex materia præſuppoſita, terminum verò intermedium nim. formam non ponit, niſi in materia præſuppoſita, & hac juvante, eo proportionaliter modo, quo ad aquam trahendam ſitula juvat; eſt enim id, non quo aqua trahitur, ſed in quo aqua trahitur, & ſine quo aqua non trahitur: atque hic modus agendi valde imperfectus eſt, ac diminutus.

Habes 3. materiam à pura conditione differre; actio enim productiva non pendet à conditione, neque eam immediatè reſpicit, ut reſpicit materiam, quam neceſſariò in priori naturæ ſupponit. atque hinc ulterius fit, materiam, quæ ad formam materialem ſe habet, ut cauſa paſſiva, ad formam ſpiritualem ſe habere ut meram conditionem, ſine qua non; quatenus animæ productio eſt talis, ut vi ipſius anima exiſtere poſſit ſeparata, ſed primo exiſtere illa productio naturaliter non poteſt, niſi cauſa prima determinetur à materia organizata.

Habes 4. ſuſtentationem in ſuo conceptu involvere receptionem, atque adeo cauſalitatem materialem tenere ſe intra genus potentiæ paſſivæ. Prob. ſuſtentare eſt reſpicere actionem formæ productivam ut eſſentialiter ſibi affixam, & affixivam formæ ſibi ut ſubiecto præſuppoſito. atqui hoc eſt formaliſſimè recipere in ſe formam, eique uniri; aliud enim unio, ac receptio non eſt, quam actuale exercitium determinans potentiam paſſivam per ſe indiffe-

rentem, ut coniungatur actu principio formali, cum quo unum per ſe conſtituat.

Habes 5. omnem modum unitum ſubiecto, quod per talem modum non ponatur in eſſe, eſſentialiter educi de potentia ejuſdem ſubiecti; adeoque nullum modum poſſe ne divinitus quidem creari. Ratio ex dictis eſt; quia omnis modus ita per ſe affigitur ſubiecto ſuo, ut ne divinitus quidem poſſit ab eo ſeparari. ergo omnis modus eſſentialiter habet, ut fiat per actionem eſſentialiter affixam ſubiecto præſuppoſito: hoc autem eſt educi. ergo omnis modus eſſentialiter habet educi. Qua verò ratione ab hac univerſalitate excipienda ſit actio creativa, ſuo loco dicam.

Ad 1. in oppoſitum reſpondeo non recte dici, animam rationalem contineri in potentia paſſiva materiæ, quia hæc præcontinentia non ſolum importat poſſe recipi: ſed etiam non poſſe non recipi: quod animæ ſpirituali, ac ſubſiſtenti non competit.

Ad 2. nego concurſum paſſivum eſſe meram receptionem; eſt enim productio ipſa formæ eſſentialiter affixa ſubiecto, atque indigens ſubjecto, ut explicatum in ſuperioribus eſt.

Ad 3. illud probat cauſalitatem materiæ non eſſe meram receptionem formæ indigentis: quod ultro concedo. ad id, quod additur de anima rationali, quæ fieri non poteſt, niſi in materia, dictum eſt illatione tertia.

Ad 4. dico tangi tritiſſimam difficultatem de diſcrimine inter formas ſubſtantialem, & accidentalem: de qua in metaphyſicis. cæterum velle, ut quidquid aliud ſuſtentat, habeat unum rationem per ſe ſubſiſtentis, eſt non recte uſurpare poteſtatem harum vocum: ut conſtabit ex dicendis ibidem.

Ad 5. actionem productivam formæ recipi in materia, non eſt materiam concurrere active ad formam, ſed ſolum paſſive, non modo re-

ci-

cipiendo formam, ſed etiam eius productionem; ad quam eo ipſo quod præſupponitur, cauſa eſt, non tamen eo ipſo activa. neque enim eſt agens, quodcumque habet à ſe dependentem actionem, ſicuti non eſt videns, quodcumque habeat à ſe dependentem viſionem.

Ad 6. cauſa materialis extrinſeca non eſt novum genus cauſæ, ſed illud idem, quod à Philoſopho traditur, dum diciture eſſe, à quo ut inexiſtente res fit. Sicuti enim agens producens formam, non tam formam, quam totum ponit in eſſe; ita materia cauſans formam, non tam formam, quam totum cauſat. quare, hoc quod cauſare formam, & cauſare totum ne ratione quidem ſeparari poſſunt; hoc enim eſt formaliſſimè componere totum, recipere in ſe formam, eamque ſuſtentare.

Ad 7. reſp. 1. rationalem animam in eo caſu eductum iri. Reſp. 2. eam actionem fore creativam animæ, & eductivam unionis, de cuius eſſentia infruſtrabili eſt, ut educatur. quare duplex habitudo poſſet in ea actione conſiderari; altera quæ animam reſpicit, & ſecundum hanc poſſet fortaſſe appellari creatio, cum ſit productio termini ſubſiſtents: altera, quæ reſpicit unionem ſubiecto addictam; & ſecundum hanc debet appellari eductio. Licet autem ex vi h. m. actionis non poſſit anima exiſtere ſeparata, ideſt per accidens ad productionem ipſius in quantum talem, ratione ſcilicet termini adiuncti, & indiviſibiliter producti. At vero productio formæ materialis per ſe, & ratione termini ſui materiam neceſſariò præſupponit. Hæc reſponſio videtur bona, ſed prima eſt expeditior.

CA-

CAPUT II.

De cauſa formali, eiuſque cauſalitate.

DIco 1. Cauſa formalis eſt vera, & propria cauſa. Prob. vera, & propria cauſa eſt, per quam reſpondetur interroganti, propter quid res eſt, at interroganti propter quid, ſeù verius per quid homo v.g. ſit rationalis, reſpondetur per animam; atque ita de reliquis compoſitis per ſuam formam. ergo forma eſt vera cauſa. Quamquam dum dico veram cauſam, non intelligo eam, quæ natura prior eſt effectu ſuo; cuius conſtituit proximam, adæquatamque ſufficientiam, à qua effectus eſſentia, & natura diſtinctus emanat: in quo ſenſu plerumque nomen cauſæ uſurpatur. ſic enim forma cauſa non eſt, cum effectum ſuum ultimo conſtituat, ac reponat in ſpecie, unde & quidditas compoſiti nuncupatur. Sumo igitur cauſam, ut præſcindit à naturæ prioritate, & ſonat id unum, propter quod aliud eſt, ſive adæquatè, ſive inadæquatè diſtinctum.

Dico 2. Forma conſtituitur potens cauſare in actu primo per ipſam ſuam entitatem actualem, & actuativam materiæ, eiuſque ultimo determinativam ad conſtitutionem talis phyſicæ ſpeciei. Conſtituitur verò cauſans in actu ſecundo per unionem, & informationem, qua ſe communicando potentiæ, ac ſubiecto, tranſfundit indiviſim ſe, ſuumque eſſe compoſito, quod conſtituit. Effectus demum primarius, & poſitivus ab ea cauſatus eſt totum conſtitutum.

Dices, omnis vera cauſa realis cuiuſpiam totius, debet eſſe cauſa alicuius partis. at forma nec eſt cauſa materiæ, nec unionis. ergo nec totius. Propter hoc argumentum Doctores nonnulli eò confugiunt, ut dicant formam de-

bere

bere eſſe cauſam unionis, Equidem reſpondeo ex dictis,aut maiorem univerſaliter eſſe falſam, aut veram ſolum,ſi cauſa partis intelligatur,non quæ prior natura eſt parte, ſed quæ partem facit non ſimpliciter, ſed talem quo pacto verè forma eſt cauſa materiæ, quatenus eam facit non eſſe, ſed eſſe hominem, leonem &c. Cæterum illud mihi eſt mirum, quòd apud quoſdam omnes cauſæ,ut ſint cauſæ, reducendæ ſunt ad efficientem, quaſi ſola efficiens eſſet cauſa. quare & cauſam materialem explicant per influxum in formam; formalem per influxum in unionem. Profectò etiam dato, quod forma efficeret unionem,non rectè ita explicaretur cauſalitas formalis,niſi confundendo formationem cum efficientia, & formam cum agente.

Dico 3. Effectus ſecundarius, & privativus cauſæ formalis eſt excluſio formæ incompoſſibilis,& deſitio compoſiti præcedentis.

Prob. deſtructio formæ præexiſtentis non intenditur à natura, niſi per accidens, & ſecundariò,in quantum ſcilicet cum nova introducēda, quæ una eſt de prima naturæ intentione,incompoſſibilis eſt. Et quidem formæ univerſim non ſe excludunt,niſi in ordine ad ſubiectum; entia enim ſubſiſtentia, & ſeparata quæcumque ſimul eſſe poſſunt in rerum natura. Ex quo fit, ut & forma producta prior ſit forma deſtructa, & unius introductio in ſubiectum prior ſit alterius excluſione. prior, inquam,tum ſecundum finalem cauſalitatem,tum etiam ſecundum efficientem,aut quaſi efficientem, quatenus poſitio formæ unius in ſubiecto determinat exigitivè cauſam ad alterius ſive expulſionem, ſive deſtructionem.

Unde ulterius ſequitur, hujuſmodi effectum ſecundarium formæ per abuſionem appellari formalem; effectus enim formalis propriè dictus eſt forma indiſtinctus: quod non accidit in talie ectu divinitus ſeparabili.

C A-

CAPUT III.

Utrum cauſarum intrinſecarum cauſalitas, quæ eſt unio, ſit modus ſecundum rem ab iis diſtinctus.

§. I.

Oſtenditur diſtinctio unionis à partibus.

HAnc diſtinctionem aſſerunt Recentiores noſtris communiſſimè. in hanc ipſam inclinat D. Thom. 3. p. q. 2. ar. 7. ubi ait, quod unio hypoſtatica eſt nova relatio non in Deo, ſed in natura creata noviter exiſtens, quæque proindè eſt quiddam creatum, neque probanda interpretatio Cajetani, S. D. loqui de unione, ut ſonat relationem, non ut ſonat coniunctionem; alienum enim hoc mihi videtur à menteD. Thom. qui quærens, utrum unio hyp. ſit aliquid creatum, omninò extrà rem divertiſſet ad relationem (ſi hæc diſtincta eſt ab unione) nihil prorſus de unione determinans. Eadem vero eſt ratio de unione hyp. ac de phyſica inter materiam, & formam. In oppoſita ſententia ſunt Nominales (quamvis Gabriel. ſequutus Ocham, unionem hyp. diſtinguat, non phyſicam; qua conſequentia, ipſi videant) & Neoterici Atomiſtæ.

Probo igitur ejuſmodi diſtinctionem communi argumento. Impoſſibile eſt eſſe à parte rei materiam, & formam, quin ſit à p. r. materia, & forma. Sed poſſibile eſt eſſe à p. r. materiam, & formam, quin eæ ſint coniunctæ, ut videre eſt in anima, & materia D. Petri. ergo materiam, & formam eſſe coniunctas non eſt ſola materia, & forma. ergo aliquid aliud præter materiam, & formam, quod appello unionem. ultima hæc conſeq. prob. (nam cætera con-

conſtat) iſta propoſitio , unio eſt ſola materia, & forma, eſt excluſiva, & æquivalet huic exponenti , unio eſt materia , & forma , & nihil præter materiam, & formam eſt unio. ſi hæc ergo excluſiva eſt falſa, ut concludit prima conſequentia, erit falſa non minus exponens; adeoque erit vera ejus contradictoria , aliquid aliud præter materiam , & formam eſt unio.

Conf. nullum conſtitutum diſtingui poteſt à ſuis omnibus conſtitutivis. Vel ergo denominatio uniti dicit conſtitutivè ſolam materiam, & formam , vel aliquid præterea . Secundum eſt intentum. ex primo ſequitur, ut manente materia , & forma , ac non manente unito , maneant omnia conſtitutiva , & non maneat conſtitutum:quod cum ſupponatur à ſuis conſtitutivis indiſtinctum , conſequens eſt, ut idem maneat, & non maneat.

Longiſſimus eſſem, ſi phraſes omnes, quas in reſponſionem congerunt Nominales, in medium afferrem. dicunt unionem eſſe materiam, & formam non utcumque, ſed taliter, h. e. ſe mutuo reſpicientes, ſeſeque invicem ſubſtantialiter perficientes. Te vero plane perditum, ſi in animum inducas, ut petas, quid ſit materiam, & formam taliter, aliter, noviter ſe habere., ſe perficere, &c. illicò enim negabunt ſuppoſitum; illud enim taliter ſe habere non eſt res, ſed modus rei, adeoque non eſt aliquid, ſed alicuius, aut ad aliquid.

Sed contra eſt primò ; quia non peto, quid ſit materiam, & formam taliter ſe habere, ſed an per iſtos terminos importetur aliquid præter materiam , & formam ; ſi enim affirmas , das , quod contendo . ſi negas , redeo ad idem , & infero : ergo per hos terminos importatur ſola materia , & forma ; atque adeo impoſſibile eſt haberi materiam, & formam , quin taliter ſe habeant . Atque

que hæc inſtantia redit ex integro, quæcumque vocabula, & phraſes ingerant Nominales de novo, quas proinde in unum omnes ſacculum congerit Arriaga, & petit, num iſte ſacculus importet aliquid præter materiam, & formam, &c. ut prius.

Contrà eſt 2. quia interrogatio per quid poteſt accipi in rigore; atque ita eſt propria ſubſtantiæ, quæ una reponitur interroganti, quid eſt, ſed in paulo latiore ſignificatione transfertur ad omnia prædicamenta; ſingulis enim eſt ſua eſſentia; & ratio, qua reſpondetur interroganti, quid ſit. Atque hæc eſt aperta doctrina Phil. 1. Top, cap. 7. ubi poſt enumerata decem prædicamenta, in ſingulis ait haberi, quid eſt, neque vero loquitur tantùm quid nominis, ſed etiam quid rei; ut teſtatur ibi Commentator aſſignans eius dicti rationem: *quia*, inquit, *ſingulis prædicamentis inſunt definitiones, & propria, & accidentia:* quæ ſine dubio pertinent ad quid rei. Ex quo etiam conſtat, non poſſe id intelligi de prædicamentis ſumptis tantùm concretivè; concreta enim accidentalia, ſeu denominativa non habent quid rei, ſed quid nominis tantùm, ut in Logicis dictum eſt. Rurſus de quolibet termino primæ intentionis triplex quæſtio poteſt inſtitui, quid eſt ſecundum nomen, an eſt, quid eſt ſecundum rem; ex his ſecunda quærit, an terminus ſupponat: cui ſi affirmativè reſpondetur, non recte interroganti, quid rei eſt, negatur ſuppoſitum, quod fuerat in ſecunda quæſtione conceſſum. Jam terminus iſte unio habet certè quid nominis, cum id commune ſit omni termino ſignificativo. Præterea nemo negat dari unionem; adeoque affirmativè reſpondetur quæſtioni, an eſt, de ipſa inſtitutæ; nunquid enim hic terminus unio abſtractivè ſumptus chimæricus eſt, & ita ſe habet ut hircocervus, qui juxtà Nominales, realia extrema ſignificat, ſed chimæricus tamen

eſt,

eſt, quia pro nullo ſupponit, aut poteſt ſupponere? quis hoc dicat? Quid eſt ergò, cur negetur ſuppoſitum interroganti, quid rei eſt unio?

Contra eſt 3. unio non ſolum concretivè, ſed etiam abſtractivè veniens eſt realis perfectio. ergò eſt quid. conſequentia eſt evidens; omnis enim realis perfectio eſt ens, adeoque aliquid prob. antec. materia, ſine unione ad formam eſt imperfecta, quamvis forma ſit in rerum natura. ergò eſt imperfecta, non quia deeſt forma ſecundum eſſe, ſed quia deeſt ſecundum ineſſe: nihil autem eſt imperfectum, niſi deſit illi perfectio. Ergò ipſum ineſſe, quod eſt unio, perfectio eſt. Conf. efficacius. ſint in rerum natura per miraculum materia, & forma equi ſeparatæ, certè eo ipſo imperfectæ ſunt: quia contrà naturalem exigentiam exiſtunt. eædem coniungantur; perfectæ eo ipſo evadunt, cum exiſtant juxtà exigentiam naturalem. Si ergò complexum ex materia, & forma ſeparatis comparetur cum complexo ex materia, & forma conjunctis, hoc certe reperietur illo perfectius: ex terminis enim eſt manifeſtum, quod complexum ex partibus perfectis excedat ſecundùm perfectionē complexum ex partibus imperfectis. Ulterius. ergò aliquid perfectionis eſt in complexo ex partibus conjunctis, quod deſit complexo ex partibus ſeparatis; impoſſibile enim item ex terminis eſt, ut eadem omninò ſit in utroque complexo perfectio, & unum ſit altero perfectius. Subſumo: ſed quod eſt in uno, & non in alio complexo, non eſt niſi unio. ergò unio etiam formaliter, & abſtractivè ſumpta perfectio eſt.

Conf. perfectio eſt quodcumque reſpicitur ab appetitu. atqui univerſim appetitus, etiam innatus, non ſolam formam reſpicit, ſed formæ quoque poſſeſſionem, quæ eſt unio. ergò unio etiam formaliter, & abſtractivè ſumpta

perfectio eſt. maior eſt evidens; nam appetitus univerſim non eſt, niſi ad bonum, & perfectionem. min. prob. paritate appetitus eliciti, qui non ſolum reſpicit bonum ſuum obiectivum, ſed nihilo minus etiam formale, quo illud poſſidet. Et quidem manifeſtum videtur, ut bonum, ita & boni poſſeſſionem bonam per ſe, & appetibilem eſſe, quamvis præſcindatur à vitalitate. ſic poſſeſſio ipſa dominativa villę, domus, &c. bona eſt, licet vitalis formaliter non ſit.

Confirmo ulterius vim argumenti ex doctrina Gabrielis in 3. d. 1. qu. 1. materia, & forma tranſeunt à non unitis realiter adeſſe realiter unitas. hoc autem fieri non poteſt ſine nova entitate illis accedente. ergo. min. prob. ex hoc principio: non poteſt eſſe tranſitus realis à contradictorio ad contradictorium abſque eo, quod nova entitas jam præſuppoſitis addatur, aut dematur. quod principium à Gregorio negatum Gabriel ibi putat veriſſimum; *aliter*, inquit, *non maneret modus probandi distinctionen quorumcumque per ſucceſſivam verificationem contradictoriorum de eodem. quomodo enim probaretur, albedinem diſtingui à ſubiecto, aut ſcientiam, aut virtutem, aut charitatem?* Quod ipſum evidentius apparet in motu progreſſivo animalis, qui aut ponitur diſtinctus à mobili; & jam non video, qua cohærentia negentur diſtincti reliqui motus locales, & reliqui modi: aut ponitur à mobili indiſtinctus; & non video, qua cohęrentia diſtinguantur deinde à principio reliqui actus vitales. Nec juvat reſpondere, motum progreſſivum vitalem, & ab intrinſeco, habere aliquid ſpeciale, cur diſtinguatur à mobili, vitalitatem ſcilicet ipſam, quæ perfectio abſoluta eſt, & ſeparabilis. Non enim intelligo, quid conferat ad diſtinctionem vitalitas, quæ quidem falſiſſimum eſt, quod ſit in actu perfectio abſoluta: non enim

enim importat aliud, quam quod ſit motus à ſe in ſe, quæ duo non ſunt, niſi actio, & paſſio ad idem neceſſariò ordinatæ. Itaque motus progreſſivus vitalis hæc tria importat, lationem, actionem, & paſſionem: atqui juxta Nominales hæc tria ſeorſim diſtincta non ſunt. ergo neque coniunctim; ſi enim ordo diſtinctus per ſe non eſt, quantumcumque ordinem multiplices, diſtinctionem non habebis. nec juvat, ſi urgeas, aſſignandum eſſe terminum actionis, & unionis; facilè enim aſſignabitur motus ipſe. quare actio erit non productiva, ſed adductiva; quemadmodum per Nominales actio generativa hominis, actio eſt, & nihil producit, ſed ſolum coniungit. Unio item nec rigoroſa eſſe debet, ſed ſatis erit, ſi mobile per ſuam virtutem vitalem ſeipſum promoveat ad ſuum motum, quemadmodum grave per virtutem ſuam naturalem ſe ipſum impellit deorſum, ſeù verius impellitur à generante: & per hoc dicitur ſuum motum in ſe habere. Sic etiam Deus ipſe vivere dicitur per ſuam perfectionem à ſe in ſe abſque actione, & unione rigoroſis.

Ex hoc multò cohærentius videtur philoſophari Magnanus, qui omnem actum vitæ diſtinctum eliminat, quam Nominales, qui modos diſtinctos negāt; operationes vitales diſtinctas admittunt. quamquam Magnanus non minus fortiter aliundè urgeatur; quia indè fieret, ad novas denominationes calidi, lucidi, &c. non eſſe opus acceſſu novæ ſubſtantię, qualem ipſe ſtatuit lucē, calorem, &c. ſed ſatis eſſet ſubſtantia prior aliter ſe habens, quāvis aliud de novo nihil acquirat.

Confirmo hoc idem prætereà ex alio principio Ochami apud eundem Gabrielem. omnis denominatio nihil importans pręter denominata, eorumque exiſtentiam, ſi convenit alicui reſpectu unius individui, convenit ei reſpectu cuiuſcumque individui eiuſdem rationis. ſic in exemplo; ſi ſimilitudo inter alba

nihil

nihil eſt præter alba, ſi album A eſt ſimile albo B; eſt ſimile omni albo. Si binarius nihil eſt præter duas unitates, ſi unitas A facit binarium cum unitate B, facit binarium cum quacumque unitate. Atqui materiam uniri formæ nihil eſt præter materiam, & formam: ergò materia de facto unitur cuilibet formæ.

Aliæ ſunt ad poſitum argumentum reſponſiones, quæ facilius reiiciuntur, ut quod ad denominationem uniti requiratur præter materiam, & formam intima localis præſentia ex parte utriuſque, diſpoſitiones omnes ex parte materiæ, cum remotione omnis impedimenti, &c. Sed jam habemus præcipuum intentum, ſolam materiam, & formam ad uniti denominationem non ſatis eſſe; ſed requiri præterea aliquid aliud. Jam vero hoc aliud, quod eſt ſine dubio de conſtitutione totius, probabimus infrà debere eſſe ſubſtantiale: quod neque locali præſentiæ, neque diſpoſitionibus contingit. Quod vero attinet ad impedimenti remotionem, manifeſtum eſt non eſſe impedimentum alicujus conſtituti, niſi quod tollit aliquod conſtitutivum; neque enim poteſt tolli, & impediri conſtitutum, niſi ſublato, & impedito aliquo ex conſtitutivis, ut conſtat ex dictis, itaque prius debet videri, per quid denominatio uniti conſtituitur, ut deinde appareat, quod ſit ejus denominationis impedimentum: prius autem debet ſciri, quid ſit impedimentum, ut ſciatur, quid ſit negatio impedimenti. ergò prius debet conſtitui denominatio uniti; ut hinc conſtet, quæ ſit negatio impedimenti.

§. II.

§. II.

Oppoſita argumenta ſolvuntur.

OBiic. 1. Ariſtotelem 8. met. t. 16. ubi antiquos reprehendit, quod inter potentiam, & actum diſtinctum nexum ponebant; traditque rationem erroris, *quia*, inquiens, *potentia, & actus rationem quærunt unientem*: & D. Th. ibidem, *nihil eſt*, ait *faciens unum ex materia, & forma, niſi agens, quod movet potentiam ad actum*.

Sed Philoſophus ibi non negat exercitium diſtinctum, quo potentia, & actus ſe invicem perficiunt, ſed negat hanc eſſe cauſam unius per ſe, pro qua ſcilicet recurrendum non eſt; niſi ad rationes ipſas actus, & potentiæ invicem proportionatas. quare ad hoc non eſt ponendum medium aptans mutuò partes, ut poſſint componi. Eadem eſt D. Th. mens. & quidem dum ait, faciens unum eſſe agens, manifeſtè loquitur de eo, quod facit unum extrinſecè, non formaliter.

Obiic. 2. Forma eſt per ſe proportionata ad uniri materiæ; eſt enim eſſentialiter actus materiæ. quare non indiget forma uniente, ſed agente dumtaxat applicante. & Conf. quia principium *quo* non eget alio principio *quo*; aliter eſſet progredi in infinitum. ac forma actuat materiam per modum principii *quo*. ergò non indiget ſuperaddita unione, quæ item ſe habeat ut *quo*.

Forma per ſe habet, ut poſſit coniungi materiæ; & in hoc habet cum ea proportionem, nec indiget medio proportionante. at per ſe non habet formaliter, ut ſit illi unita aliter eſſet illi unita inſeparabiliter, quia per eſſentiam Hoc ergò facit agens, dum formam materiæ applicat, ponere ſcilicet inter eas unionem, quæ

qui

quidem non eſt medium, ſed ipſa immediatio formæ ad materiam; & eſt exercitium illius actualitatis, & proportionis, quæ eſt in forma ratio actus non ſecundi, ſed primi.

Ad conf. ad informandum forma non eſt principium *quo*, ſed *quod*; aliter aſſignandum eſſet id, quod informat. Rurſus unio non eſt principium, ſed exercitium informandi.

Obiic. 3. Non eſt formaliter idem, materiam perfici à forma, ac materiam uniri formæ unione diſtincta; ſecundum enim eſt dubitabile, non primum: Explicetur ergo, quid ſit primum: & quodcumque dicetur, illud explicando, ſatis erit ad conceptum unionis inter materiam, & formam, abſque recurſu ad modum ſuperadditum.

Reſp. illud primum explicari non aliter, quam per ſecundum; ut ſuperiore §. probatum eſt. quod autem unum ſit dubitabile, non aliud, evincit ſolum diſtinctionem aliquam rationis, nec vero perfectam, ſed imperfectam, qualis intercedit inter definitionem, & definitum, quod per definitionem explicatur.

Obiic. 4. nihil eſſe poteſt in materia prius, & immediatius forma. at ſi nexus iſte diſtinctus eſſet, prius, & immediatius materiam efficeret: ergò nexus iſte diſtinctus non eſt.

Unio non eſt prior forma ullo genere realis prioritatis; neque enim eſt ullatenus cauſa formæ, quamvis, ut mox dicam, ſit ipſa actio eductiva formæ. Rurſus nec afficit materiam immediatius; eſt enim illud exercitium, quo forma immediatè, per ſe, & ut quod materiam actuat: & totum ipſius eſſe in hoc uno conſummatur, ut ſit perficiendi, & informandi actus.

CA-

CAPUT IV.

Natura ſubſtantialis unionis explicatur.

TRia ſunt de phyſica unione in hoc capite determinanda, ut plene ejus natura, & indoles teneatur. 1. an ſit modus intranſitive ſubſtantialis. 2. ſitne una, an multiplex. 3. an ſit ab eductiva actione diſtincta.

§. I.

Unio phyſica eſt modus intranſitivè ſubſtantialis.

UNionem eſſe modum non difficile prob. id enim modus ſonat, imperfectam entitatem, quæ tota ſit actuale exercitium, & determinatio potentiæ indifferentis ad oppoſita: ex quo habeat modus eſſentialem addictionem ſubiecto, cuius eſt modus, & ſit ab eo proinde per omnem potentiam inſeparabilis. Hæc autem omnia unioni competunt, cuius ſcilicet eſſe univerſum in hoc uno abſolvitur, ut partes ad uniri, & non uniri indifferentes ità determinet ad uniri, ut ſtante ipſa, impoſſibile ſit compoſitum non haberi.

Porrò talem modum non ſolùm extrinſecè, & tranſitivè eſſe ſubſtantialem; quatenus eſt nexus partium ſubſtantialium, & per meram extrinſecam denominationem à ſubſtantialibus extremis, ut dicitur ſubſtantialis actio productiva ſubſtantiæ: ſed etiam eſſe ſubſtantialem intrinſece, entitativè, & intranſitive, ut eſt ſubſtantialis materia, & forma, ſic probo.

Quodcumquè ingreditur conſtitutivè ſubſtantiam, ſubſtantiale intranſitive eſſe debet: Unio ingreditur conſtitutivè compoſitum ſub-

ſtantiale. ergo. maior patet ex conceptu accidentis; cuius eſt ſcilicet ſequi primam rem conſtitutam, nec eſſe de primo eius conceptu, ut declarabitur in metaphyſicis. prob. minor. Illud eſt rei conſtitutivum, quo præcisè ſublato, cæteris licet manentibus, res aufertur. quod principium quamvis à Nominalibus negatum, mihi tamen eſt manifeſtum; cum enim conſtitutum non ſit reipſa ab omnibus ſuis conſtitutivis diſtinctum, ſi omnia conſtitutiva maneant, contradictio eſt in terminis non manere conſtitutum. ſi ergo A ſublato, & reliquis perſeverantibus, conſtitutum non ſupereſt, præcisè per ſublationem A aliquod ex conſtitutivis aufertur; atque adeo A eſt conſtitutivum. Atqui præcisè ſublata unione inter phyſicas partes, compoſitum naturale ſupereſſe non poteſt, ut conſtat. ergo unio eſt de conſtitutione naturalis compoſiti.

Obiic. 1. nullus modus poteſt eſſe intrinſecè ſubſtantia. unio eſt modus, ergo non eſt intrinſecè ſubſtantia. maior prob. accidentis eſt proprium inhærere. omnis autem modus inhæret. ergo omnis modus eſt accidens, adeoque nullus modus eſt ſubſtantia.

Nego maiorem, & minorem probationis. Recipitur quidem in ſubiecto, & ab eo ſuſtentatur unio; non tamen inhæret; ſi enim hoc ſatis eſſet ad inhærendum, forma etiam ſubſtantialis inhæreret. inhærere igitur, ut eſt proprium accidentis, eſt advenire naturæ jam completæ, & perfectæ in ratione primi operationum principii: quod quia nec formæ, nec unioni competit, neutra inhæret; neutra eſt accidens.

Obiic. 2. Quamvis compoſitum ſit res, poteſt conſtitui per unionem, quæ eſt modus. ergo quamvis ſit ſubſtantia, poteſt componi per unionem, quæ ſit accidens.

Non omne prædicatum, quod convenit toti,

debet univerſim dici de partibus; nam totum eſt ſubſtantia ſimpliciter, & per ſe ſubſiſtens, eſt compoſitum ex potentia, & actu &c. & nullum tamen ex his prædicatis ad partes. male ergò probaremus ex hoc capite unionem ſubſtantialem; ſicuti male probaremus materiam eſſe intellectivam, quia homo eſt intellectivus, & animam eſſe corpus, quia homo eſt corpus, & unionem eſſe rem, quia homo eſt res. vis facti argumenti in eo eſt tota, quod nullum accidens poteſt conſtituere ſubſtantiam: & hoc probat ex ipſa notione ſubſtantiæ, & accidentis.

§. II.

Unica eſt in compoſito unio.

Ratio eſt; quia unica ſufficit. aut enim duplex requiritur ad uniendum, aut ad perficiendum utrumque extremum. non hoc ſecundum; extrema enim phyſica ſe ipſis mutuo perficiuntur, neque indigent unione, ut perfectivo, ſed ut mero exercitio mutuæ perfectibilitatis. non primum; per illud enim intelligitur unita materia cum forma, & è contrario, per quod intelligitur ablata à partibus omnis indifferentia, quam per ſe habent, ut faciant, aut non faciant unum. atqui huius indifferentiæ ablatio unica unione præſtatur; poſita enim unione materiæ ad formam, non poteſt forma eo ipſo non eſſe unita materiæ; quia nihil poteſt intelligi unitū illi, quod ſit realiter ab ipſo diviſum. Conf. omnis unio facit unum. ergo unio materiæ ad formam facit, ut materia, & forma ſint unum. quare alia unio ſuperaddita actū agit, & eſt naturaliter ſaltem impoſſibilis

Ob. 1. poteſt eſſe connexio non mutua, qualis de facto intercedit inter creaturam, & Deum, ſcientiam, & ſcibile, modum, & rem. atqui

unio connexio quædam eſt. ergo non omnis unio eſt eo ipſo mutua; adeoque ut ſit mutua, poteſt quandoque requiri altera.

Sed quàm eſt certum dari connexionem non mutuam, tàm eſt certum repugnare in ſuis terminis unionem non mutuam; quare hoc unioni repugnat non ex genere connexionis, ſed ex propria ratione unionis, quæ ſcilicet habet duo coniungere in aliquam totius unitatem. Profecto intelligi non poteſt materiam facere unum actu cum forma, atque eſſe cum illa in unitate naturæ coniunctam, quin forma intelligatur facere unum cum materia.

Obiic. 2. Unica unio aut reciperetur in ſola materia, aut in ſola forma, aut in utraque. ex his nullum recte poteſt dici. non primum; tum quia non maior eſt ratio, cur item recipi non debeat in forma, quæ non minus eſt per unionem perfectibilis. tum quia unio eſt vinculum duorum. ergo non eſt in uno ad aliud, ſed in duobus. tùm demum quia id videtur eſſe proprium unionis hypoſtaticæ, quæ quia humanitatẽ Verbo coniungit incapaci formæ intrinſecè receptæ, conſequens eſt ut in ſola humanitate ſit, ut in ſubiecto: Verbum vero reſpiciat, ut merum terminum. at phyſica unio utrumque extremum reſpicit ut perfectibile. ergo in utroque debet recipi.

Nec poteſt dici ſecundum. tum propterea, quod non eſt ratio, cur non debeat recipi in materia. tum propterea, quod forma hominis eſt intrinſecè ſpiritualis, nec capax unionis materialis, qualis eſſe debet unio, quæ efficienter procedit à ſeminali virtute materiali. Nec poteſt dici tertium; vel enim in homine unica unio eſt materialis, & non poteſt recipi in anima: vel eſt ſpiritualis, & non poteſt recipi in corpore. Deindè nulla entitas modalis poteſt eſſe intrinſeca duplici modificato. ſic duplex quantitas non recipit unam figuram, nec duplex

mo-

mobile unicum motum, nec duplex paſſum unicam actionem, ergo nec duplex pars unicam unionem.

Hæc eſt tota ferme ſupellex adverſariorum: pro qua diruenda multa poſſent dici, cum etiam in eo, in quo verum dicit, non rectè probet. Sed miſſis inutilibus ſpeculationibus, reſpondeo ad argumentum accipiendo primum membrum diviſionis de receptione unionis in ſola materia. ad primam ejus improbationem dico, maiorem rationem extituram ex dicendis de identitate unionis cum actione eductiva, quæ quidem in ſolo paſſo recipi poteſt. in homine autem, in quo actio eductiva formæ nulla eſt, eſt actio productiva unionis, cui idem ſubſtratum ſcilicet præſupponitur, quod eſt ſubſtratum generationis, & tranſmutationis: ex quo uno, & nullatenus ex forma agit naturale agens. Ad ſecundam, eſſe vinculum duorum non involvit recipi in duobus: nam unio hypoſtatica vinculum eſt Humanitatis, & Verbi, nec niſi in Humanitate recipitur. Ad tertiam: non eſt opus aſſignato diſcrimine, ut hyp. unio à phyſica intelligatur differre; nam hypoſtatica unio non conjungit in ratione naturæ, quod facit phyſica, ſed perſonæ; & illa intercedit inter extrema non ſe mutuo perficientia, ut intercedit hæc.

Obiic. 3. Partes continui duplici unione continuativa invicem copulantur. ergo etiam materia, & forma.

Nego conſeq. & paritatem, duplex unio in partibus integralibus non ponitur ad uniendum, ſed ad perficiendum, ut in loco declarabitur.

§. III.

Unio formæ materialis non eſt ab eiuſdem eductione diſtincta.

IN oppoſitam huic, quam tuendam propono, ſententiam diſcedunt Recentiores noſtri communiter his præcipuè moti argumentis 1. Forma ſe habet active ad ſui communicationem, & unionem cum materia. ſed certe non ſe habet active ad ſui productionem. ergo unio ab eductione diſtinguitur. maior prob. ex communi modo loquendi, quo anima dicitur animare, vegetare, vivificare corpus, & omnis forma dicitur informare; quæ verba utpote activa actionem formæ ſignificant.

2. Omnis cauſalitas eſt in poſteriori ad ſuam cauſam; ab ea enim profluit, & ſequitur ipſius eſſe. at unio eſt cauſalitas formæ. ergo eſt forma poſterior. ſed eductio non poteſt eſſe poſterior forma. ergo eductio non eſt unio.

3. Unio manet, quamdiù manet compoſitum: eductio ceſſat eo ipſo, quod cauſa ſecunda generans, cui ea eſſentialiter affigitur, non amplius influit, ſed conſervatur genitum à ſola cauſa prima. ergo non eadem eſt eductioni unio.

4. Poteſt Deus ſe ſolo conſervare eundem numero ignem, quem producit, aut conſervat ſimul cum alio igne: hoc autem non poſſet, ſi unio eſſet eductio, quæ, variata utcumque cauſa ſua, eadem perſeverare nullatenus poteſt; in quo caſu variatur, totum cuius eſt unio conſtitutiva.

5. Unio phyſica eſt intrinſecè ſubſtantialis, at eductio, ut quælibet alia actio eſt intrinſecè accidentalis, cum conſtituat ſpeciale prædicamentum accidentale.

Conſ-

Conſ. Productio quamvis ſit id, ſine quo effectus non eſt, non tamen eſt id, quo formaliter effectus eſt; ut patet in Angeli, aut accidentis productione. Unio autem eſt id, quo formaliter ſubſtantia compoſita eſt.

6. Actio productiva cuiuslibet modi eſt à modo diſtincta nihilo minus, ac duratio eiuſdem, & ubicatio. at modus quilibet cum indifferenter non reſpiciat hoc, illudve ſubiectum, ſed huic determinato addicatur, eſt per ſe illi conſequenter unitus. ergo in modis aliud eſt unio, aliud eductio: atque adeo idem dici poteſt in formis abſolutis.

Perſto tamen adhuc in propoſito cum Suar. in metaph. diſp. 13. ſec. 9. n. 10. & 11. illudque ſic probo. Eductio eſt talis actio, qua poſita, forma non eſt amplius indifferens, ut uniatur, nec ne materiæ; ſed huic illico addicitur, & fit intima, ut conſtat ex dictis ſuprà de conceptu eductionis. ergo eductio eſt ipſiſſima unio formæ cum materia. conſeq prob. 1. quia non alia ratione unionem diſtinguimus à materia, & forma, niſi ut tollatur ab his indifferentia, & ſalvetur tranſitus realis ab uno in aliud contradictorium. cum ergo, ſtante eductione, indifferentia non ſit, & ſatis per eductionem ipſam tranſitus habeatur; non eſt, cur modus unionis ſtatuatur ab eductione diſtinctus. 2. conceptus unionis eſt intimare, connectere, & affigere invicem partes, ut ſuas mutuo perfectiones ſibi communicent, totumque componant. Atqui hic ipſe eſt actionis eductivæ conceptus. ergo.

Ex his apparet occupatum jam eſſe adverſariorum effugium, eductionem ſcilicet eſſe unionem non formaliter, ſed efficienter, ſeù unitionem potius, quam unionem. Et quidem quod per ſe formam materiæ affigit non eſt unitio, ſed unio, at eductio formaliter per ſe ipſam affigit ma-

teriæ formam. igitur unio eſt, non unitio.

Ad 1. in oppoſitum nego maiorem; ad cujus probationem dico eos eſſe loquendi modos improprios; dicimus enim materiam etiam recipere: quod eſt verbum activum, nec ullam phyſicam actionem ſignificat. ſed anima tamen ut informet ſine efficientia, non vivificat ſine efficientia; vivificatio enim ſonat ſæpe actum ſecundum vitæ, ad quem anima comparatur ut agens.

Ad 2. jam eſt ſuperius inſinuatum cauſam formalem non eſſe cauſam per naturæ prioritatem, ſed per meram ſui collationem in conſtitutionem totius; unde eſt id, propter quod totum eſt: ad hoc autem nihil eſt opus dependentia unionis à forma.

Ad 3. nullum omninò eſt abſurdum, ut quemadmodum ad variationem cauſæ variatur eductio, ita & varietur unio ab eductione indiſtincta.

Ad 4. poteſt primò negari aſſumptum. poteſt deindè negari minor; etenim unio conſtituit quidem compoſitum, non tamen ſignificatur in recto, ſed in obliquo. at vero identitas, aut multiplicitas concreti non deſumitur ab obliquo, ut in logicis dictum eſt, ſed à ſolo recto; hinc album, & dulce & numero, & ſpecie idem eſſe poſſunt, ſi idem ſit numero, aut ſpecie ſubiectum in recto importatum, quamvis albedo, & dulcedo numero, & ſpecie diſtinguantur.

Ad 5. eductio formæ ſubſtantialis cum eadem ſit unioni ſubſtantiali, eſt etiam intranſitivè ſubſtantialis. quod autem opponitur de prædicamento accidentali actionis; in quo eſt eductio, dico illud militare adverſus unionem ab eductione diſtinctam, quæ eſt in prædicamento relationis. Confirmatio probat eductionem non eſſe de conſtitutione compoſiti in quantum præcisè eſt actio; eſt tamen

men de compoſiti conſtitutione, ut eſt eductio, & unio.

Ad 6. nego maiorem; omnis enim eductio eſt unio eius, cuius eſt eductio, cum ſubiecto, ex quo educitur; ut probatum hactenus eſt. ex quo ſic arguo: aſſumendo minorem argu. menti. Unio modi non diſtinguitur à modo atqui eductio modi eſt unio modi, ergo eductio modi non diſtinguitur à modo. Arguere au. tem, quod ſimiliter dici poſſet; modum per ſe ubicari, & durare, eſt deducere ad impoſſibile diſparatum.

CAPUT V.

Num effectus cauſarum intrinſecarum ſit realiter ab ipſis diſtinctus adæquate venientibus, & unitis.

§. I.

Status, & reſolutio quæſtionis.

De cauſarum intrinſecarum effectu, qui eſt totum ipſum naturale compoſitum, illud eſt in præſenti quærendum, quod eſt in ſcholis multùm celebre, an ſit ſcilicet tertia quædam entitas realiter à ſuis partibus diſtincta unitis, collectimque ſumptis. In qua re multi licet, magnique nominis Philoſophi affirmativam partem ſint ſequuti. inter quos Scotiſtæ paſſim, & ex Thomiſtis Capreolus, Caietanus, Ferrarienſis, & Javellus, perſuadere mihi ſane unquam non potui ſententiæ huius probabilitatem.

Dico igitur, totum phyſicum ſubſtantiale nulla reali diſtinctione ſecerni à partibus ſuis copulatim venientibus, & unitis. Ita D. Thom. apud Suarium met. diſp. 36. ſec. 3. num. 6. nec Scotus omninò diſſentit: quamvis enim op-

poſitum ſtatuat in 3. ſent. primò tamen phyſ. q.9. ponit, & multis probat iſtam concluſionem; *Totum eſt ſua partes*. & quia, ut notat Baro 1. phyſ. Apol. 9. act. 1. ſcripſit Doctor ſubtilis Commentarios in phyſicam poſt ſententias; has enim Pariſiis, illos Oxonii in Anglia dictavit, videtur diſtinctionem totius retractaſſe.

Prob. neque enim diſtinguitur inadæquatè, nec adæquatè. igitur nullo modo. prob. prima pars anteced. diſtinctio inadæquata adæquatam ſupponit, in eaque fundatur; imò verò eā ipſa eſt; quod enim inadæquatè diſtinguitur ab alio, ut totum à parte, & includens ab incluſo, ideo ſic diſtinguitur, quià includit realiter duo adæquatè diſtincta, à quorum altero inadæquatè diſtinguitur propter alterius incluſionem, ut videre eſt in numero binario inadæquatè ab una unitate diſtincto per hoc, quod alteram includit. Quo poſito, ſic arguo: Sit totum A, & partes B C. ſi ergo A diſtinguitur inadæquatè à B C. ſimul ſumptis, involuit ex dictis aliquid adæquate diſtinctum à partibus B C. Jam peto quid ſit illud tertium, totum nè, an pars: ſi totum jam non ſolum inadæquate, verum etiam adæquatè diſtinguitur à ſuis partibus. Si pars; jam aliqua pars totius adæquatè diſtinguitur ab omnibus partibus: quod eſt ridiculum, & implicatorium. Neque dicas eſſe totalitatem: redit enim argumentum; quia vel totalitas iſta comparatur cum toto, ut figura cum ſtatua, & pars formalis eſſentiæ cum eſſentia: & ſic erit pars. vel eſt tota adæquata eſſentia, & natura totius, qualis eſt humanitas, equinitas, &c. atque iſta eſt totum, de quo in præſenti; neque enim hic nomen totius phyſici ſuppoſitum intelligimus.

Probo alteram partem antec. non poteſt fingi totum compoſitum, quod in ſua quidditate, &

& ſubſtantia partes ipſas componentes nullatenus includat: ſi enim à ſua natura partes excludat, compoſitum non eſt, ſed ſimplex; nec fert natura phyſica, & realis, quod una patiatur præciſiò metaphyſica; ut partes neque includat, neque excludat. Rurſus intelligi non poteſt adæquatam diſtinctionem, quæ eſt excluſio entitativa prædicatorum unius à prædicatis alterius, ſecum compati entitativam, & phyſicam incluſionem unius in altero. Conf. petendo ab adverſariis, quid ſit partes includi in toto, ejuſque eſſentia, à qua realiter adæquate diſtinguuntur? an eſt partes eſſe penetratas cum toto? an eſſe intimas, & fere cum toto unitas? hoc certe pacto ſe invicem partes ipſæ reſpiciunt, nec tamen una includitur entitativè in altera. an eſt totum non poſſe eſſe ſine partibus? at id ipſum convenit unioni, quæ non poteſt eſſe ſine extremis, nec propterea includitur in extremis. Nihil præterea videtur poſſe dici in explicatione huius incluſionis, quod non ſit petitio principii, niſi id unum tandem dicatur, eam eſſe ipſiſſimam identitatem aut adæquatam, aut inadæquatam.

Conf. iterum; ut enim ab adverſario fingitur diſtinctio adæquata cum incluſione entitativa, & quidditativa diſtinctorum, hoc eſt revera diſtinctio cum identitate; quid ni licebit pariter fingere identitatem cum excluſione entitativa identificatorum, hoc eſt revera identitatem cum diſtinctione.

Prob. præterea concluſio, Principium adæquatum naturalium operationum non poteſt diſtingui à materia, & forma ſimul ſumptis, & unitis. totum phyſicum eſt principium adæquatum, ergo, &c. maior prob. materia, & forma ſeiunctim ſunt principia inadæquata motus, illa paſſivum, & indifferens, hæc activum, & determinatum. quare per hoc præcisè, quod coniunguntur intelligitur completum, principium

motus, conflatum ſcilicet ex paſſivo, & activo: cui proinde nihil deeſt ad perfectam principii rationem. Profectò inauditum eſt, ut quod eſt per ſe principium operationis, inadæquatum tamen, & inſufficiens, aliter evadat ſufficiens, & adæquatum, quam per additionem meram partis ſuppletivæ defectus. ſic intellectus per ſe non ſufficiens, niſi ex parte, ad productionem cognitionis, ſi id unum intelligas, addi ſpeciem intelligibilem inſufficientię completivam, eo ipſo intelligis eſſe principium adæquatum intelligendi. quod ſi intellectus, & ſpecies tranſirent in tertium, non eſſent ipſa per ſe principia inadæquata notitiæ. Idem omninò valet in principiis activo, & paſſivo motus, quæ propterea dicuntur ſeminaturæ, quod ſimul conjuncta ſint integra natura; quid enim evidentius, ac certius, quam duo dimidia in una aliqua ratione, ſi copulentur, eſſe unum totum in illa ipſa ratione?

Explicatur, & conf. id ipſum in homine. poſito corpore, & anima unitis, & quocunque alio ſecluſo, intelligitur homo; quid enim ſit homo, præter principium ſentiendi, & diſcurrendi? atqui ſi anima ſit corpori coniuncta, jam habetur vis diſcurrendi cum dependentia à phantaſmate, & agendi reliquas operationes tum ſenſitivas, tum vegetativas, quarum eſt ſufficiens principium activum anima, ſufficiens paſſivum corpus. Adde, quod homo, ab anima, & corpore diſtinctus materialis eſſet ſine dubio, adeoque imperfectior anima ſpirituali. quid autem abſurdius, quam totum imperfectius parte? Rurſus illud tertium non eſſet homo, quia non principium diſcurrendi; materiale enim diſcurrere non poteſt. neque dicas, eſſe principium diſcurrendi ſolum radicale; nam perfectius hoc eſt principio dumtaxat formali, quod illi ſervit, & ſubordinatur. ſi ergo principium diſcurrendi formale res adæquatè materia.

terialis eſſe non poteſt, multo minus radicale.

Ex his reiecta manet imaginatio Patris Vaſq. t.1. in 3. p.diſp.19.nu.28. putantis neſcio quod diſtinctum eſſe ſubſtantiale à forma derivari in materiam; quamvis neget à formis accidentalibus eſſe aliquod accidentale ſpecialiter ſubiecto communicari. Etenim primò tale eſſe eſt omninò otioſum. Deindè effectum formæ à forma diſtinguit, perindè ut effectum ab agente. Neque verò cohærenter id negat formæ accidentali, quæ non minus videtur poſſe in ſuo genere, quam forma ſubſtantialis in ſuo. Poſtremo qua ratione illud eſſe derivatum ſe ipſo ſubſtantialiter materiam perficit, ne procedatur in infinitum; item forma per ſuum ipſum ſubſtantiale eſſe.

Reiecta ruiſus manet intollerabilis opinio Lyncei totum ita à ſuis partibus diſtinguentis, ut illud etiam ſeparabile aſſeveret. Quamquam re ipſa hic author nihil de ſuo in hac novitate afferat præter abuſum vocabulorum; totius enim nomine ſolam ſubſiſtentiam intelligit, quam poſitivam ſubſtantiam, & ſeparabilem à natura contendit, ſed hoc eſt quæſtionem præſentem in terminis ab authoribus uſurpatis non tractare, ſed ad alia digredi, & ad libitum loqui, certe enim hominis ſubſiſtentiam ab eius natura ſeiunctam hominem appellare, cum ſentire poſſit, & diſcurrere perindè ut quicumque lapis, ferenda non eſt nominis acceptio à communi omnium uſurpatione diſcordans.

Quæres, an aliqua ſaltem rationis diſtinctione totum à ſuis partibus ſimul ſumptis diſtinguatur? Reſpon. diſtingui diſtinctione rationis impropria, ſeu non explicationis; ut diſtinguitur definitio à definito. alius ergo eſt conceptus, qui ſubeſt huic voci *homo*: alius qui ſubeſt his vocibus; *anima & corpus unita*. ſed hic poſterior explicat priorem.

Ex

Ex hoc fit, ut rectè homo dicatur componi ex anima, & corpore, quamvis in re nihil ſit præter animam, & corpus, ut recte dicitur componi metaphyſicè ex animali, & rationali, quamvis formaliter nihil ſit præter animal rationale. Ratio eſt; quia poſſunt partes bifariam conſiderari, & ſecundum ſuam entitatem abſolutam, & ſecundum habitudinem mutuam, qua & forma fit materiæ, & materia formæ per mutuam communicationem ſui eſſe ſuarumque perfectionum. Primo modo conſideratæ explicantur per nomen partis. ſecunda conſideratio tribuit iiſdem nomen totius. quare anima, & corpus ſic accepta non ſunt anima, & corpus, ſed homo, qui eſt habens animam, & corpus, ex iiſque compoſitus. hinc homo realiter indiſtinctus ab anima, & corpore, formaliter, & metaphyſicè non anima, & corpus, ſed animal rationale dicitur. in qua definitione eædem partes veniunt in recto, in quantum accipiuntur impermixtim, ut mutuò ſuum ſibi eſſe communicant, atque una quodammodo tranſit in aliam. eædem veniunt in obliquo, in quantum conſiderantur abſolutè, & ſecundum perfectiones non permixtas.

§. II.

Fit ſatis contrariis obiectionibus.

OBiic. 1. Omnis cauſa diſtinguitur realiter à ſuo effectu. partes etiam ut unitæ ſunt cauſa totius. ergo ſic etiam ab eo diſtinguuntur. min. eſt certa, quia partes non cauſant actu totum, niſi ſint unitæ.

Maior ſi intelligatur de diſtinctione adæquata, aut inadæquata, eſt vera: ſecus ſi limitetur ad adæquatam. cauſæ enim intrinſecæ, & intrantes eſſentiam conſtituti non poſſunt ab eo adæquatè diſtingui. Tum nego minorem;

par-

partes enim etiam ut unitæ non ſunt cauſa, ſed cauſæ totius; quia dum illis tribuitur nomen cauſæ in ſingulari, debent accipi per modum unius, quo pacto ſunt non cauſa, ſed cauſatum. Ex ipſa autem ratione diverſa, modoque vario cauſandi cauſæ intrinſecæ, & extrinſecę conſtat, cauſas extrinſecas per modum unius acceptas adhuc retinere nomen, & rationem cauſæ: ſecus intrinſecas, quæ ſcilicet cauſant non dando alteri eſſe à ſuo diſtinctum, ſed conferendo in totius compoſitionem ſuum ipſum eſſe. Quod ut evidenter intelligas, cogita rationem cauſæ intrinſecæ coincidere omninò cum ratione partis. quare ut eſt impoſſibile, ut partes unitæ ſint pars totius, ita eſt impoſſibile, ut ſint cauſa totius.

Obiic. 2. ſi homo non eſſet tertia entitas, homo ab homine non numero ſolum, ſed etiam ſpecie diſtingueretur. quodcumque enim involvit conſtitutivè A ſpecie diſtinctum à B alterius conſtitutivo, ſpecie ab altero diſtinguitur. atqui unum complexum materiæ, animæ, & unionis involvit conſtitutivè unionem, quæ in diſtinctis numero extremis propter eſſentialem addictionem ſpecie diſtinguitur. ergo unum complexum ab altero ſpecie diſtinguitur. ſi igitur homo nihil eſt præter hoc complexum, homo ab homine diſtinguitur ſpecie.

Principio, ut vides, argumentum probat hominem per unionem non conſtitui, & eodem pacto nec conſtitui per materiam, & animam. Deindè reſp. ex dictis §. 3. c. ſuperioris in reſp. ad 4. unionem non diſtinguere complexum à complexo, niſi in ſignificatione complexi importetur in recto. atqui complexum ex anima, & corpore ut ſignificatur per vocem *homo* non dicit in recto, ſed ſolùm in obliquo unionem. ergo homo ab homine non ſpecie, ſed numero diſtinguitur. min. prob. quia per nomen *homo* explicatur in recto, quod habet rationem naturæ:

turæ: quæ unioni non convenit.

Obiic. 3. totum phyſicum eſt per ſe unum, & unica definitione definibile, non ergo eſt in recto ſuæ partes; aliter non differret ab uno per accidens, & per aggregationem, quod quia plura in recto eſt, nec unum per ſe, nec unum definibile eſt.

Totum phyſicum non eſt unum per ſe unitate ſimpliciter dicta, & ſine addito, quale unum eſt Deus, & Angelus; ſed eſt unum cum addito. h. e. unum compoſitum, & unum hoc aliquid ut autem unicam definitionem ſubeat; non eſt opus, ut plura definiibilia non ſit; aliter animal unum definibile non eſſet, quia dicit in recto omnes ſpecies ſub ipſo contentas; ſed eſt ſatis, ſi poſſint illa plura ſub unica ratione confundi, quæ ſit ulterius explicabilis per communem, & propriam rationem. ſic quia materia, & forma, quamvis ſeorſim ſuæ quæque definitionis capaces, poſſunt confundi ſub una ratione humanitatis; poſſunt conſequenter definiri per principium ſentiendi, & diſcurrendi, quod utrique ſuo modo competit. atque hoc eſt poſſe unicam definitionem accipere. idem dic etiam de aggregato; nam & civitas, & populus, & exercitus poſſunt unica definitione explicari. quamquam ſit in toto phyſico aliquid plus unitatis, quam in mero aggregato, in quo partes ſunt plura hæc aliqua, nec niſi per accidens mutuo colligantur; cum partes naturalis compoſiti ſint unum hoc aliquid, & partes per ſe unitę ſine propter naturalem habitudinem potentiæ ad actum.

Obiic. 4. Multa dicuntur de toto, quæ non de partibus. nam 1. totum generatur, non partes, quæ in homine ingenerabiles ſunt. 2. operationes competunt toti, non partibus; homo enim eſt, qui ſedet, qui ambulat, qui loquitur, non anima, non materia.

Reſp. quidquid dicitur de toto, dici de partibus

tibus non diſtributivè, ſed ſimul ſumptis. quare licet partes ſeorſim generabiles non ſint, ſunt tamen generabiles coniunctim, quatenus vi agentis generativi, quamvis non accipiant eſſe ſimpliciter, accipiunt eſſe hominem per mutuam unionem ab eo poſitam. Rurſus proprietates, & operationes ſunt totius, hoc eſt partium collectim venientium, & non earundem ſeorſim acceptarum.

QUÆSTIO QUARTA

De cauſa efficiente.

CAPUT I.

Quid ſit, & quotuplex cauſa efficiens.

PHiloſophus 2. phyſ. t. 29. efficientem cauſam ſic definit, *Eſt id, unde principium mutationis primum, aut quietis*, quod idem repetit in metaphyſicis, & ubicumque cauſam efficientem vult explicare. Ut ergo planior fiat definitionis huiuſce ſenſus, proponam prius quæ contra ipſam obiici poſſunt.

Videtur igitur 1. definiri natura potius, quam cauſa. 2. à fortiori eſſe motus principium primum competit fini, qui eſt ſcilicet cauſa cauſarum, & movet ipſum agens ad operandum. 3. principium primum motus in rigore eſt ſola cauſa prima increata, cuius motio ſupponitur ad omnem motionem cauſæ ſecundæ creatæ: & ſola cauſa principalis, cuius motio præit motionem inſtrumenti. 4. videtur ab hac definitione efficientis excludi cauſa prima, cujus propria actio eſt creatio, quæ

motus

motus non eſt. 5. demum definitur efficiens per principium motus: motus autem idem eſt, ac actio,, ſeù effectio. definire autem agens per principium actionis, & efficiens per principium effectionis, eſt nugari, & explicare per ignotum; qui ènim agens quid ſit, ignorat, ignorat etiam quid ſit actio.

Sed his non obſtantibus, optima eſt tradita efficientis cauſæ definitio. Primò enim per *id, unde* affertur genus, in quo reliquę cauſæ cum efficiente conveniunt. 2. eſſe primum motus principium continet ultimam differentiam efficientis. Senſus autem eſt; quod cum efficientis ſit proprium agere, in quantum eſt actu, adeòque ut præcontinet realiter perfectiones in effectum transfundendas; conſequens eſt, ut ſua actualitate, ac perfectione determinet actionem effectus productivam. Per quod differt primò à fine, qui licet præeat motione ſua intentionali realem efficientiam, non tamen id habet propter perfectionem actu in ſe realiter contentam: quod aliis alii verbis dicunt, efficiens eſſe primũ in executione, finem verò primum in intentione. Differt ſecundò à materia; hæc enim non determinat agens, ſed ab eo potius determinatur. quare appellatur paſſum, & ſubjectum; quia ſcilicet non movet, ſed movetur, & actioni dominativæ agentis ſubiicitur. Differt tertiò à natura; hæc enim eſt principium motus ejus, in quo eſt. at cauſa efficiens latius patet, motumque in aliis etiam poteſt cauſare.

Per quæ patet ad primum, & ſecundum, quod in contrarium obiiciebatur. Ad 3. dic rationem primi in cauſæ efficientis definitione expreſſam non importare primitatem ſimpliciter, ſed in ſuo ordine, & relate ad actionem, & effectum, atqui & cauſa ſecunda, & cauſa inſtrumentalis primitate aliqua in ſua linea fruuntur comparative ſaltem ad reliqua tria cauſarum genera. Ad 4 vel dic ab Ariſtotele definitam ſolam cauſam

gene-

generativam: vel nomine motus ampliato comprehendi etiam poſſe creationem. Ad 5. rudis aliqua notio actionis, & affectionis eſt unicuique per naturale lumen indita: potuit ergò Philoſophus per ordinem ad hanc agens phyſicum explicare, declarando præcipuum munus, quod circa eam exercet.

Poſt hæc diviſiones efficientis cauſæ ab authoribus plurimæ aſſignantur. Percurram breviſſimè celebriores. Alia eſt cauſa per ſe, alia per accidens. illa eſt, à qua directe pendet effectus; ut ſtatuarius eſt cauſa ſtatuæ: hæc eſt, à qua effectus non pendet, ſed dicitur ſolum cauſa propter accidentariam connexionem cum vera cauſa; ut ſi ſtatuarius ſit muſicus, muſicus erit cauſa per accidens ſtatuæ.

Cauſa per ſe alia eſt phyſica, alia moralis. prima eſt, quæ operatur per ſe, & producit effectum per ſuum eſſe phyſicum actuale ſine indigentia notitiæ alterius; ut homo eſt cauſa hominis. Secunda eſt, à qua procedit effectus media ſua bonitate, aut malitia morali alienæ notitiæ ingeſta, ac motiva alienæ voluntatis ad effectus poſitionem: ut meritum eſt cauſa præmii. Convenit cauſa efficiens moralis cum finali; quia utraque eſt cauſa intentionalis. differt; quia finis movet, ut ſit: morale agens movet, quia eſt. Extenditur deinde appellatio cauſæ moralis ad ſignificandum id, cui tribuitur in prudentum æſtimatione effectus, quamvis in hunc nec phyſicè, nec intentionaliter influat. Sic ſolet apud morales non impediens damnum, quod impedire debet, cauſa damni nuncupari.

Cauſa per ſe phyſica in principalem, & inſtrumentalem dividitur. Primi generis eſt cauſa, quæ agit propria virtute, ac nomine, & ex propria perfectione adæquante, ac continente perfectionem effectus. Secundi generis eſt cauſa, quæ concurrit ad effectum ut elevata ab agente

te nobiliori ultrà menſuram propriæ perfectionis, nomine, ac virtute non ſua, ſed principalis, cui ſervit. Sed de his infrà fuſius.

Inſtrumentum porrò aliud coniunctum aliud ſeparatum. Primo modo propter imperfectionem ſunt inſtrumenta artis, quæ operari non poſſunt, niſi ut conjunctà cum artifice, ab eoque actualiter mota. ſecundo modo ſunt inſtrumenta naturæ, quæ agunt etiam ſeparata à principali, ut videre eſt in ſemine à vivente deciſo.

Dividitur demum cauſa in primam, & ſecundam, univocam, & æquivocam. Prima cauſa eſt independens ab omni alia, & eius actio aliam quamcumque præit. ſecunda eſt à prima dependens, agitque per virtutem ab ea acceptam. Cauſa univoca operatur effectum ſibi ſimilem in natura, ut ignis ignem. Aequivoca operatur effectum diſſimilem, ut ſol aurum.

CAPUT II.

Quid requirat virtus cauſativa efficientis in actu primo.

EX eo principiò, quod eſt per ſe notum intelligenti terminos, Nemo dat, quod non habet, conſequens eſt, ut cum effectus omne ſuum eſſe, & perfectionem accipiat à cauſa, omnis perfectio effectus debeat in cauſa præcontineri. Hinc gradum faciunt poſt Vaſquium Recentiores, ut hanc ipſam præcontinentiam ſtatuant virtutem cauſativam in actu primo. Et quia præcontinentia duplex eſt, alia formalis, dum perfectio de cauſa, & effectu univocè prædicatur, & ſub eodem nomine, ac conceptu, qualiter homo continetur in homine: alia eſt eminentialis, qua perfectiones effectus continetur in cauſa, demptis imperfectio-

ctionibus admixtis, adeoque ſub alio nomine, alioque conceptu, qualiter homo continetur in Deo; alteram ex his ſufficere dicunt ad virtutem cauſativam efficiendam. Hinc ulterius inferunt ex hoc uno judicandum, an virtus cauſativa ſit ſufficiens, & adæquata, an ſolum inadæquata, & inſufficiens; ſi enim cauſæ omnia prædicata inſunt, quæ inſunt effectui, ea eſt cauſa adæquata, ſi aliqua tantum, ea eſt cauſa inadæquata: ſi nulla, nulla eſt cauſa. Sed hæc tamen omnia difficultate non carent; & latè ab aliis impugnantur, ut videre habes apud Ovied. controv. 9. phyſ. punct 9. Equidem, ut declarem, quid in hac re conſtituam, ſic procedo.

Dico: nulla cauſa efficiens adæquata poteſt eſſe imperfectior effectu ſuo, ſed debet eſſe aut perfectior, aut æque perfecta. In hac concluſione conveniunt omnes, eamque ſumunt, ut principium primum, ac dignitatem: nec immeritò; ut enim rectè arguit Scotus, nemo ſibi perſuadere poteſt unam muſcam eſſe totius univerſi effectricem. Ex quo equidem deduco, id non ſolum eſſe verum de cauſa ſimpliciter adæquata, ſed etiam de cauſa creata principali adæquata in ordine cauſæ ſecundæ; quamvis hæc ſit ſimpliciter inadæquata, cum indigeat eſſentialiter actuali concurſu cauſæ primæ. Ratio eſt illud idem abſurdum à Scoto illatum; quia nemo ſcilicet ſuſpicatur, an univerſum potuerit ab una muſca produci tamquam à cauſa ſecunda adæquata cum ſolo concurſu univerſali cauſæ primæ. Hinc eſt naturalis noſtræ mentis impetus, ut ab effectu perfectiori perfectiorem cauſam eius ſecundam judicemus, quam etiam ſtatuimus ut menſuram perfectionum effectus, & è converſo.

Dico 2. ex hoc principio evidenti eruitur, quatenus in cauſis locum habeat aliud evidens

prin-

principium, Nemo dat, quod non habet. Et quidem hoc ſecundum de cauſis dicitur cum aliqua improprietate, & metaphora, cum, propriè loquendo, omnis cauſa det, quod non habet; ſi enim effectus eſt diſtinctus à cauſa, omnes perfectiones effectus ſunt diſtinctæ à perfectionibus cauſæ; & quia habere perfectiones in cauſa importat identitatem; eſt conſequens, ut, ſi nullę perfectiones effectus identificantur cum cauſa, nullæ habeantur in cauſa. cauſam ergo habere, quod dat, ſignificat in cauſa haberi non eaſdem, ſed ſimiles iis perfectiones, quæ per productionem accipiuntur ab effectu. Jam vero hoc dictum ſic intellectum in cauſis ſequitur evidenter ex primo. Vel enim eſt ſermo de perfectionibus puris, & ut aiunt, ſimpliciter ſimplicibus: & jam ſi qua hujuſmodi perfectio eſſet in effectu, qua careret agens, agens abſolute eſſet imperfectius effectu. quod conſtat ex notione perfectionis ſimpliciter ſimplicis, quæ dicitur eſſe melior ipſa, quam non ipſa, hoc eſt, ità ſe habet, ut entitatem, in qua eſt, conſtituat perfectiorem omni entitate, quæ careat ipſa. talis perfectio eſt ſubſtantia, vita, intellectivitas, & ſim. Vel ſermo eſt de perfectionibus impuris, & mixtis: & iſtæ quidem debent in cauſa præcontineri ſaltem eminenter; cum enim omnis perfectio impura redigi poſſit ad puram, aut hæc deindè continetur in cauſa, & ex hoc jam continetur eminenter perfectio mixta; continere enim eminenter eſt continere perfectionem demptis imperfectionibus. aut non continetur; atque ita effectus erit abſolutè perfectior cauſa.

Ex his ſequitur, admittendam omninò in cauſa præcontinentiam perfectionum effectus proportionalem rationi ipſius cauſæ, ita ut ſi cauſa ſit adæquata, adæquata debeat eſſe præcontinentia: ſi inadæquata cauſa, inadæquata præcontinentia. Satis enim videtur manifeſtum,

ſtum, ut quod ex toto requiritur ad totalem activitatem, requiratur ex parte ad activitatem partialem. Et ſi hoc negetur, nihil eſt, cur quidlibet non dicatur agere in quidlibet, ut cauſa, ſaltem inadæquata, & partialis.

Dico 3. non ſolum perfectio effectus debet dicto modo in cauſa præcontineri, ſed etiam perfectio quæcumque relucet in actione. Ratio ex dictis eſt; quia non ſolum effectus, ſed actio etiam ipſa emanat à cauſa, ab eaque habet eſſe, omnemque ſuam perfectionem. Atque hinc deducitur corrolariè, ut, cum actio creativa ſpecialem in ſe perfectionem contineat in modo productionis à ſubiecto independentis, & verò tantam, ut excedat omnem perfectionem creatæ cauſæ, quantumcumque perfectiones termini per creationem ponendi contineantur in altero, v. gr. Angeli perfectiones in Angelo, extrahi ab eo ad eſſe non poſſint; aliter effectus creatus qua talis excederet cauſæ ſuæ perfectionem.

Dico 4. Quamvis ſimilitudinaria præcontinentia perfectionum effectus omnino requiratur in cauſa, non tamen hæc una eſt ſufficiens ad fundandam, probandamque virtutem cauſæ. quare præcontinentia, & activitas non reciprocantur, cum omnis activitas ſit præcontinentia, non è converſo. Ratio eſt tum à poſteriori; quia multa ſunt mixta, quæ vim producendi ſibi ſimile non habent, quamvis totam perfectionem ſimilis individui in ſe contineant; ut videre eſt in metallis, in gemmis, imò etiam in multis viventibus, tertiæ quæ vocant ſpeciei, & in pleriſque elementis. tum à priori; ut enim in moralibus non quicumque habet aurum, aut fundum poteſt illa donare, cum poſſit eſſe dominium ſine poteſtate illud transferendi, ut eſt in pupillis, & fideicommiſſariis, quibus eſt impedita rei cæteroqui ſuæ alienatio; item proportionaliter in phyſicis

con-

contingere poteſt: quod res ſcilicet aliqua ſuam habeat perfectionem ſine phyſica poteſtate eam propagandi, ac veluti transferendi per productionem ſimilis in effectu perfectionis.

Ex quo fit, ut non recte ex vi formæ illud à Vaſquio concludatur, dum ſic arguit: In complexo ex intellectu, & ſpecie Dei intuitiva eſt tota perfectio viſionis Dei. ergo hoc unum complexum eſt cauſa adæquata viſionis; adeoque non eſt aliud lumen præter ſpeciem. Neque enim ex eo, quod cauſa habeat totam perfectionem effectus, ſequitur ut poſſit adæquate eam dare. quandoquidem pater, & mater, ut arguit Oviedus[1], ſeorſim continent totam Filii perfectionem; & tamen juxta communiorem ſententiam ſunt cauſæ ex neceſſitate partiales. Ratio ex dictis eſt; quia quantumvis cauſa prædicata omnia effectus contineat, poteſt tamen aut ex electione, ſi libera eſt, ut Deus concurrens partialiter ad effectus omnes creatos, aut ex inſtitutione naturæ, ſi naturalis, dimidiatum exhibere concurſum, & aliam etiam concauſam admittere in effectus productionem. Ut enim quod totam continet perfectionem effectus, poteſt nullam habere vim eam communicandi; ita poteſt à fortiori habere vim ſolum inadæquatam, & indigentem conſortio alterius comprincipii. Utrum vero argumentum Vaſquii ratione materiæ aliunde deſumpta probabiliter concludat, non eſt huius loci examinare.

CA-

CAPUT III.

Num cauſis etiam ſecundis vis productiva conveniat, & quo ordine ad primam.

VIrtutis effectivæ, de qua hactenus, ſubiectum in præſenti inquiro. Certiſſimum eſt eam competere cauſæ primæ, cuius eſt totam contingentium ſeriem per ſe ſe inſufficientem, ad eſſendi ſufficientiam activitate ſua perducere, ut alibi contra veteres Philoſophos, & Atheiſtas demonſtratur. Dubium ergo eſſe poteſt de creatis, & ſecundis agentibus, an iis ſcilicet vis aliqua per ſe cauſativa conveniat; & quo pacto dependens à prima.

§. I.

Stabilitur in ſecundis cauſis vis productiva.

DIco 1. Cauſis creatis virtus effectuum ſuorum phyſice effectiva concedenda eſt. Huic concluſioni duo Philoſophorum genera refragantur. alterum eſt eorum, quorum meminit Averroes 9. met. com. 7. cum ea præfatione honoris, quòd non habent cerebrum habilitatum naturaliter ad bonum; putabant enim nihil creaturas, omnia Deum efficere ad præſentiam creaturarum. Alterum eſt recentium Atomiſtarum, quibus omnis vis effectiva eſt creativa, adeoque repugnans creaturis: quare his ſolam vim loco motivam concedunt, cum omnia de novo fieri per ſolam localem atomorum tranſpoſitionem putant.

Prob. concl. contra primos: tum authoritate Tridentini aſſerentis ad actus vitales ſupernaturales animam non ſe habere paſſivè, ſed

etiam activè, Quod idem ratione naturali conſtat in omnibus actibus vitæ, quæ de ſuo conceptu activitatem viventis importat: eſt enim vita motus à ſe in ſe, & à fortiori in actibus liberis; libertas enim non in paſſivitate, ſed in activitate formaliter ſita eſt. tum etiam quia ex communi omnium hominum ſenſu ſol dicitur illuminare, ignis calefacere, &c. quæ vera non eſſent, ſi Deus hæc omnia ſe ſolo præſtaret; ſimiliter enim eſſet verum, quod materia parata efficeret rationalem animam, quia Deus ad materiæ præſentiam, & exigentiam animam creat. tum poſtremò quia activitas eſt perfectio, quæ ita reperitur in Deo, ut poſſit etiam participari à cauſa naturali, quemadmodum participatur à libera. ergo poſſibilis eſt cauſa naturalis, quæ per ſe operetur: imo etiam ita de facto contingere neceſſe eſt; cum ſit cuique eſſentiæ connaturale, ut ſuis ſe operationibus, & effectibus propaget, ac manifeſtet.

Prob. eadem concl. contrà ſecundos. quodcumque ſit effectum de novo generari, à cauſa ſecunda generante eſt. atqui effectum generari non eſt tranſponi localiter eius atomos, ſed poni de novo formam ipſius ſubſtantialem, ut ſuperius eſt late probatum. ergo nova productio à cauſa ſecunda generante eſt. prætereà admittitur ab his potentia in creaturis loco motiva. atqui hæc importat efficientiam motus, quem eſſe novam modalem entitatem conſtat ex dictis de unione, & ſæpius dicendis de actione, aliiſque modis. ergo debet ex hoc ipſo admiſſo admitti potentia efficienter productiva. Demum ſi quid obſtat, quò minus id creaturæ non poſſint, eſt, quia omnis nova productio eſt creatio. atqui huiuſmodi aſſumptum & eſſe per ſe falſum oſtenſum ſuperius eſt; & eſt contrà communem Theologorum ſententiam actus vitæ præſertim intellectivæ re diſtinguentium à potentiis ſuis, à quibus

eſſe-

effective pendere omnes ſtatuunt. In quas autem tricas ſe ſe induerit Magnanus vitæ operationes etiam liberas negare diſtinctas ab ſuis, in libris de anima declarabitur. Stat ergo negari nec debere, nec poſſe vim rigoroſam phyſicè effectivam in creaturis.

§. II.

Nihil poteſt creatura efficere, Deo immediate non concurrente.

Oppoſita huic ſententiæ patronum habet Durandum, qui tàm male propterea apud Theol. audit, ut hanc ipſius ſententiam erroris nomine à Scholaſticis jamdiù eſſe rejectam, affirmare non dubitaverit Vaſquez. Cenſuras Theologicas vide apud Suarium diſp. 22. met. ſec. 1. ex quibus intelliges, quàm male operam ſuam locaverit F. Ludovicus à Dola, cum Durandiſmi jam olim depoſiti indignam Theologo defenſionem ſuſcepit.

Probo jam concluſionem poſitàm primò authoritate hac ipſa Theologorum, & Scripturarum, quam apud Suarium l. cit. & alios multiplicem invenies. Secundò ratione. Dominium Dei perfectum, & abſolutum in creaturas omnes, earumque operationes, ut poſſit de iis ad nutum, arbitriumque diſponere, ſuppoſito, quod ſint, eſt talis, ac tanta perfectio, ut inter ſimpliciter ſimplices numeretur, quibus non poteſt ſcilicet Deus carere, niſi deſinat eſſe Deus. atqui tale Dominiũ ſubſiſtere non poteſt, niſi immediatè ad omnes creaturarum operationes concurreret; aliter diſponere non poſſet de operatione, niſi diſponendo de entitate: quod eſt habere dominium diminutum. Conf. ad Deum pertinet poſſe univerſo ſuo providere providentia etiam miraculoſa, & ſupernaturali. atqui id non plenè poſſet

in ſententia Durandi; neque enim poſſet creaturarum actiones cohibere, aut impellere extra ordinem, quæ ſcilicet ab ipſo nullatenus dependerent.

Dices, ſalvari hoc dominium, præciſo influxu Dei immediato, per ſolam connexionem, ſympathiam, & ſubordinationem eſſentialem creaturarum ad creatoris voluntatem, qua volente, agant, nolente, non agant.

Sed contra eſt primò; quia ſic non ſalvatur dominium Dei in liberas operationes creaturæ. non enim admitti poteſt inter duo libera agentia, ſalva utriuſque libertate, eiuſmodi eſſentialis ſympathia. Quandoquidem cauſa libera eſt, quæ, poſitis omnibus requiſitis ad agendum, poteſt agere, & non agere pro libito. Jam verò ſtante Dei voluntate; ut mea voluntasamet, aut hæc poteſt non amare, aut non poteſt. ſi non poteſt, non eſt libera; ſi poteſt, non eſt connexa.

Secundò, nec poteſt hoc dici in cauſis naturalibus.poteſtas enim non moralis, ſed phyſica immediatè impeditiva alicuius exiſtentiæ non poteſt ſubſiſtere ſine immediata ejuſdem exiſtentiæ dependentia, nam ſicuti non poteſt intelligi, quod Deus ſuo nutu immediatè conſervet creaturam in eſſe, quin ſimul eam immediatè cauſet: ita nec poteſt intelligi immediate, aut deſtruens, aut impediens creaturæ exiſtentiam, quin ſuſpendat ſuum ipſum influxum, à quo ea immediatè eſſe ſuum accipiat. Rurſus inductione conſtat, volendi, ac nolendi actum ſufficere ad determinandas potentias volentis ipſius, ac nolentis. eaſdem verò impertinenter ſe habere ad determinandas potentias ſuppoſito diſtinctas. Propterea Dei omnipotentiam à voluntate ratione diſtinguimus: nec ſatis putamus velle Deum, ut aliquid fiat, niſi omnipotentiam ad faciendum adhibeat. quod ſi quis duas iſtas peſectiones

di-

divinas negaret ratione diſtingui, à fortiori datam pro Durando reſponſionem refelleret. cum enim hæc admittat, actionem nullam creaturæ eſſe poſſe, niſi Deus ipſam velit: velle autem Dei idem eſt, ac facere; conſequens eſt, ut nulla actio creaturæ exiſtat, Deo non cooperante.

Confirm. paritate dominii moralis; ut enim Deo repugnat non eſſe actu dominum creaturę; nec ſatis eſt, ſi creatura ſit domina ad nutum Dei; item illi repugnabit non eſſe actu cauſam cuiuſcumque creaturæ, nec ſatis erit, ſi creatura ſit cauſa ad nutum Dei. Et quidem nulla eſt ratio, cur debeat Deo neceſſariò competere actuale dominium in rem omnem creatam, & non pariter actualis influxus, qui creaturam ab ipſo reddat actualiter dependentem.

Obiic. 1. cauſa continens totam perfectionem effectus non indiget alterius conſortio ad illum producendum. atqui cauſa creata ſæpe totam ſui effectus perfectionem continet. ergo.

Negant multi minorem; putant enim rationem individualem cuiuſque rei in nulla cauſa creata contineri. Equidem expeditius reſp. falſam eſſe maiorem, ut conſtat ex dictis cap. proxime ſuperiori.

Obiic. 2. aut Deus concurrit adæquatè ad effectus cauſarum ſecundarum; & ſic tollitur ab his tota vis effectiva: aut concurrit inadæquate; & concurſus huiuſmodi eſt imperfectus, ac Deo indignus.

Sed primò perfectior eſt concurſus inadæquatus, quam nullus. deindè actualis concurſus eſt aliquid creatum, cui poteſt ſine ſcrupulo imperfectio admiſceri. quamquam nulla imperfectio admiſceatur concurſui in actu primo qui eſt omnipotentia ipſa, ex ſua electione in effectum, quem ſola poteſt, admiſcens conſortium activitatis creatæ.

Obiic. 3. multi ſunt effectus creati, qui à Deo immediatè non pendent. 1. actio creaturæ non pendet, niſi à creatura, ſicut actio Dei pendet à Deo. 2. cauſalitas materialis à Deo non pendet; quia iſte cauſandi modus à Deo exerceri non poteſt, cum dicat imperfectionem: ex quo capite probandum non eſt dictum Fonſecæ 5. met. q. 12. Deum concurrere cum materia ut primam cauſam materialem. 3. actiones liberæ creatæ à cauſa prima immediatè non ſunt; nàm & cauſa prima ut potentior traheret ſecundam, quo vellet, cum præiudicio libertatis creatæ: & voluntas non haberet in ſua poteſtate influxum cauſæ primę, ut poſſet operari, cum vellet. 4. ſpecialiter id ipſum eſt verum de actionibus peccaminoſis, quæ ſi eſſent à Deo immediate efficiente, vitari non poſſet, quo minus Deus in rigore diceretur cauſa peccati. Entitas enim actus prohibiti eſt peccatum. Deus eſt cauſa eiuſmodi entitatis. ergo eſt cauſa peccati.

Ad 1. actio, qua effectus pendet à cauſa creata, manat indiviſim à cauſa prima, & ſecunda; & eſt neceſſariò utriuſque actio; dominium enim divinum non ſolum in effectum, ſed etiam in ipſam actionem exercetur. non eſt: ergo actio creaturæ realiter independens à Deo; quamvis accepta formaliter, & ut eſt à creatura, ſit à Deo inde pendens præciſivè; quia nimirum noſtræ mentis opere præſcinditur in actione hoc, quod eſt eſſe à Deo, ab hoc, quod eſt eſſe à creatura.

Ad 2. una numero eſt cauſalitas omnium cauſarum ex ſuperius probatis. ut ergo cauſalitas materialis eſt ſimul cauſalitas efficientis creati, ita & divini, adeoque à Deo pendet in genere efficientis.

Ad 3. influxus Dei immediatus nihil derogat libertati operationis; ità enim Deus omnipotentiam ſuam applicat volũtati, ut poſ-

ſit voluntas non minus libere uti omnipotentia ad amandum, vel odio habendum, quàm habitu, vel cognitione.

Ad 4. nego ſyllogiſmi facti conſequentiam; committitur enim fallacia figuræ dictionis, cum mutetur quale in quid, & modus, quo res ponitur, in rem, quæ ponitur. entitatem actus eſſe peccatum importat non ſolum actum poſitum, ſed etiam modum ponendi, elidendo, ac determinando. & quia ſola voluntas creata concurrit ad actionem ejuſmodi, ut determinans, Deus vero ut determinatus, fit ut ſola voluntas creata dicatur cauſa peccati formaliter, non Deus. neq; inſtes, Deus eſt cauſa determinationis etiam, atque electionis: ergo eſt cauſa determinans, & eligens. inepta enim eſt hæc conſeq. ut eſt inepta illa alia, efficiens cauſat ſuſtentationem materialem, ergò ſuſtentat; aut illa, ſpecies cauſat cognitionem, ergo cognoſcit. Ratio in caſu eſt; non enim quodcumque cauſat determinationem ab actione indiſtinctam cauſat illam formaliter qua talem, ſed id unum, quod cauſat, ut primum movens, ac determinans ſe ipſum, qualis eſt ſola voluntas, cum cætera cogant ut mota, & determinata ab ipſa voluntate. Plura de hac re in metaphyſicis, ubi de phyſica præmotione.

CAPUT IV.

Utrum creatæ ſubſtantiæ competat vis productiva immediata, an ſolum mediata.

THomiſtæ omnem prorſus activitatem immediatam creatæ ſubſtantiæ denegant, putantes, ſi vel minimum effectum per ſe immediatè produceret, illicò cauſuram in Deum. itaque non ſolum negant à ſubſtantia ſubſtan-

tiam produci, ſed etiam accidens. equidem ut in hac re ordinate procedam, id primum ſtatuo.

§. I.

Nulla eſt à priori repugnantia probans ſubſtantiam creatam nihil poſſe immediatè producere.

Ratio eſt. non eſt proprium cauſæ principalis increatæ agere per ſe ſine intermedia virtute, & inſtrumento. poterit ergo ſubſtantia creata per ſe aliquid agere. conſequentia patet ex eo, quod nihil affertur à Thomiſtis contra conſequens, quod non evertat antecedentis veritatem. antecedens prob. accidens immediatè producit accidens, calor v.g. calorem: in qua productione accidens inſtrumentum non eſt, ſed principale agens. quod licet Goudinus aſſerat teneri communiter ab omnibus, ad meritum potius reſpexit, quam ad rem ipſam; cum cæteroqui non deſint, qui illud negent, & videntur fundari in D. Th. in 1. d. 3. q. 4. ar. 3. ad. 2. ſed mihi tamen hoc eſt certum ex notione inſtrumenti, cujus eſt agere ad aſſimilandum non ſibi, ſed alteri, & dare perfectiones effectui non in ſe, ſed in altero præcontentas. atqui calor calorem aſſimilat ſibi, ſuaſque illi perfectiones communicat. Neque obſtat, quod ſit entis ens, adeoque agat, ut quid alterius. Si enim hoc tolleret rationem principalis cauſæ, ſubſtantia ipſa, quæ tota eſt Dei, & ut quid Dei agit, cauſa principalis non eſſet.

Ex hoc probabilius mihi eſt, ſubſtantiam ipſam immediatè in ſe ſuas proprietates producere. id enim eſt magis congruum propriæ ratione ſubſtantialis formæ, quæ ad ſuas paſſiones comparata non debet eſſe mera paſſiva po-

potentia, quemadmodum materia; cum ſit actus, adeoque activitas ex ſuo genere. at ſi non poſſet immediatè ullam in ſe paſſionem efficere, præſertim primam, ad eam mere paſſivè, & nullatenus effectivè compararetur; quia non effectivè immediatè, ut volunt Thomiſtæ: non mediatè, hoc eſt, media virtute accidentali; inter ipſam enim, & primam paſſionem nulla mediat accidentalis virtus, & paſſio.

Obiic. 1. ex D. Th. 1. p. q. 54. ar. 3. In creatis eſſe, & operari realiter diſtinguuntur; eſt enim proprium Dei, qui eſt actus purus, ut ſit ſua operatio. ergo potentia, quæ ordinatur ad eſſe, diſtinguitur realiter à potentia, quæ ordinatur ad operari; potentiæ enim ut ſpecificantur, ità & diſtinguuntur per actus. ſed eſſentia ſubſtantiæ per ſe primò ordinatur ad eſſe. ergò potentia operativa, quæ per ſe primò ordinatur ad operari, realiter diſtinguitur ab eſſentia ſubſtantiæ; adeoque ſubſtantia creata nihil poteſt per ſe ipſam immediatè operari.

Argumentum inſtatur primò in eſſentia accidentis, quam probat eodem pacto diſtinctam ab ejuſdem potentia operativa; quæ quia etiam eſt accidens ſuam habens eſſentiam, nec poterit per ſe ipſam operari, ſed per aliam potentiam, atque ità in infinitum. Inſtatur ſecundò, quia ſimiliter probat eſſentiam ſubſtantiæ diſtingui à potentia receptiva accidentium: quia non minus eſſe, & pati realiter diſtinguuntur. at ſi potentia eiuſmodi paſſiva realiter à ſubſtantia diſtinguitur, aut nullum accidens ſubſtantiæ immediatè inhæret, aut manifeſtè itur in infinitum. Nego igitur conſequ. actus enim non poſſunt re, ſed ſolum ratione potentias ſuas diſtinguere, quod multo magis eſt verum in re præſenti, in qua comparatur potentia phyſica agendi cum logica eſſendi; conſtat autem eandem phyſicam potentiam,

quæ nunc eſt, fuiſſe poſſibilem, adeoque fuiſſe logicam, & obiectivam potentiam eſſendi.

Obiic. 2. nulla ſubſtantia poteſt ordinari ut potentia ad actum accidentalem: quod tripliciter probat Goudin. 1. quia actus, & potentia ſunt in eodem ordine, ut dicit Ariſtoteles 9. met. cuius radicalis ratio eſt; quia potentia & actus ſunt idem quamvis diverſimodè; nàm potentia eſt id potentialiter, quod eſt actus actualiter. 2. potentia omnis intenditur propter ſuum actum: ſemper enim actus perfectior eſt potentia ſua, quam complet, & perficit. atqui ſubſtantia non intenditur propter accidens, ſed è converſo. ergo ſubſtantia non eſt potentia. 3. ſubſtantia cuiuslibet rei intrà rem ipſam concluditur, ergo quod ſe extendit ad aliquid extrinſecum, non eſt de ſubſtantia rei. at potentia ad actum accidentalem extrinſecum extenditur. ergo.

Nego aſſumptum: ad cujus primam probationem dico, illud intelligi de potèntia obiectiva, & actu exiſtentiali; quæ ſcilicet ſola ratione ſecernuntur, & quidem aliter nec qualitas poterit producere, quæ eſt ſcilicet ſub proprio genere, & prædicamento diſtincto à genere, & prædicamento actionis. Ad ſecundam, Inſtatur in qualitate, quæ eſt perfectior actione. Porrò actum eſſe potentia meliorem aſſeritur, & probatur à Philoſopho 9.met.t.c. 19. quia, inquit, potentia eſt ad bonum, & malum, ut potentia ad ſanitatem eſt ſimul ad ægritudinem: at verò actus nim. ſanitas eſt tantùm bonum. ex quo manifeſtè colligitur, loqui ipſum de potentia non activa, ſed paſſiva, quam Thomiſtæ à ſubſtantia non diſtinguunt, & hanc præcipuè deberent propter hoc argumentum diſtinguere. Cæterum neque univerſim eſt verum, quod actus ſit abſolutè perfectior potentia paſſiva; omnes enim formæ accidentales ſunt

actus

actus ſubſtantiæ, qua ſunt abſolutè imperfe-ctiores; quamquam ſint perfectiores, ſi veniant ſub rationeactus, & perfectivi, ſubſtantia ve-niente ſub ratione potentiæ, & perfectibilis, Quod additur, potentiam intendi propter actum, eſt falſiſſimum; quia propter finem non intenduntur niſi media, at potentia non eſt medium, ſed finis cui actus accidentalis,qui comparatur ad ipſam ut finis qui. Ad tertiam eſt primò inſtantia in accidente, cujus item eſ-ſentia debet intra ſe concludi, & per aliud ex-tendi. Deinde dum ſubſtantia intra ſe conclu-ditur, aut tollitur ab ea omnis extenſio ad aliud tamquam ſui perfectivum, aut tamquam per-fectivum aliorum. primum ſi dicis, tollis à ſub-ſtantia omnem ordinem, omnem inclinationē, & appetitū ad accidentia, quæ ſunt tamen per-fectiones ipſius naturales. ſi dicis alterum, tollis univerſim à bono inclinationem ad ſe diffun-dendum, quod repugnat boni naturæ ex Dion.

Obiic. 3. modus agendi omnium perfectiſſi-mus eſt proprius agentis perfectiſſimi, ſed vis agendi principaliter, & immediatè eſt modus agendi perfectiſſimus; ergo. prob. min. triplex eſt principium operationis, vel proximum tan-tum; vel principale tantum, vel proximum ſi-mul, & principale. hoc tertium habet modum operandi reliquis perfectiorem. ergò hic mo-dus agendi eſt perfectiſſimus.

Inſtatur 1. in accidente agente principaliter per ſuam eſſentiam in alterius accidentis pro-ductione, adeoque perfectiſſimo modo. Inſta-tur 2. ſic Gradus eſſendi perfectiſſimus unius entis perfectiſſimi eſt proprius, atqui eſſe ſub-ſtantiam ſpiritualem eſt gradus eſſendi perfe-ctiſſimus. ergo. min. prob. triplex eſt gradus eſſendi; purè materialis, qualis eſt equi; mix-tus ex materiali, & ſpirituali, qualis eſt homi-nis; purè ſpiritualis, qui eſt reliquis perfectior, adeoque perfectiſſimus, & Dei proprius,

undè fieret, repugnare ſubſtantiam creatam purè ſpiritualem. Directe dico, aliud eſſe, quod una ratio eſt ex genere perfectiſſima, quia non datur alia ratio ex genere perfectior, qualis eſt ratio ſubſtantiæ ſpiritualis, & omnis ea perfectio, quæ ſimpliciter ſimplex appellatur: aliud eſſe, quod iſta ratio non poſſit habere in rationibus contrahentibus latitudinem, & limitationem, quod eſt neceſſe ad hoc, ut ſit Dei propria. hoc autem ſecundum non rectè colligit ex primo, conſtat evidenter in dato exemplo, aliiſque ſexcentis.

Obiic. 4. adverſus corollarium concluſionis, in quo dictum eſt, ſubſtantiam immediate in ſe ſuas qualitates operari. Qui dat formam, dat conſequentia ad formam ex 8. phyſ. ſed forma ſubſtantialis eſt efficienter à generante. ergo efficienter ab uno generante ſunt omnes proprietates conſequentes.

Qui dat formam, non ſemper immediate ſe ipſo dat conſequentia, ſed media ſæpe virtute, quam tribuit. Sic à Thomiſtis motus gravium à generante dicitur proficiſci non immediatè, ſed media gravitate iiſdem tributa. Sic dicimus in re noſtra tribui à generante formæ proprietates; quia dando ſcilicet eſſe formæ, dat illi, ut poſſit ſuas in ſe perfectiones proprias efficere.

§. II.

Nulla eſt à priori repugnantia probans, non poſſe accidens ſubſtantiam adæquatè producere in virtute ſubſtantiæ.

HÆc ſecunda concluſio adverſarios habet Scotiſtas omnes, atque ex Iunioribus noſtris pleroſque in uno illo communiter fundatos, quod imperfectius non poteſt eſſe cauſa adæquata perfectioris: quod alii aliter proponunt. principaliores modos colligam, ut

ut omnibus ſatisfiat, atque ita maneat probata concluſio.

Sic ergo arguitur primò. Cauſa ſecunda totalis non poteſt eſſe imperfectior effectu ſuo. accidens eſt imperfectius ſubſtantia. ergo non poteſt eſſe cauſa eiuſdem totalis. Conf. Nihil dare poteſt, quod non habet. accidens non habet perfectiones ſubſtantiæ. ergo illi non poteſt ſuas perfectiones communicare.

2. Omnis cauſa debet habere præcontinentiam perfectionum effectus aut formalem, aut eminentialem. atqui accidens neutro modo continet ſubſtantiæ perfectiones. ergo non poteſt eſſe illius cauſa. Neque dicas, in accidente contineri ſubſtantiam virtualiter. Contra enim eſt; quia continere virtualiter eſt poſſe producere. quare perindè eſt dicere, accidens poteſt producere ſubſtantiam, quia illam virtualiter continet, ac dicere, accidens poteſt ſubſtantiam producere: quia poteſt ſubſtantiam producere: quod eſt petere principium.

3. Accidens deſtitutum ab omni influxu ſubſtantiæ influit per id unum, quod in ſe habet. hoc autem eſt ſubſtantia m imperfectius. ergo non poteſt hoc uno ſubſtantiam efficere. Sic miles à Duce non adiutus, pugnanſque per vires ſuas infractas, ac debiles, nihil omninò poteſt ſuprà ipſas audere, ac perficere.

4. Accidens non poteſt ſubſtantiam efficere propria virtute; aliter eſſet ſubſtantiæ cauſa principalis: quod illi repugnat. At quod ſe ſolo operatur, & ſine influxu ſuperioris cauſæ, propria virtute operatur, quia non aliam habeat, niſi quæ eſt ſuæ entitati connaturalis, & quæ illi convenit ex vi proprii eſſe. Nec juvat phraſes illas opponere, accidens eſſe habet à ſubſtantia: natura ſua eſt virtus ſubſtantiæ: tenet ſubſtantiæ vices, & nomine ipſius agit: omnia enim hęc vocabula dant ſolum accidēti relationes quaſdam, & extrinſecas denominationes,

nec

nec poſſunt eſſe ſatis, ut purum, purumque accidens ſibi relictum, ſuoque ſucco vivens, & operans, omnique deſtitutum auxilio ſuperiori ſit ſufficiens principium immediatum actionis tantò perfectioris.

5. Arguit Trombeta in met. q. 16. Forma dans eſſe formale, ubi dat formaliter eſſe, non dat perfectius eſſe, quam ſit proprium eſſe formale, ergo ubi dat eſſe imperfectiori modo, non dabit perfectius eſſe, quam ſit proprium eſſe: conſeq. prob. quia ſi cauſa ſe habens modo perfecto in cauſando non cauſat aliquid perfectius ſe, multo minus illud cauſabit, dum cauſat modo imperfectiore. tum multa affert ad probandum cauſare formaliter perfectius eſſe, quam cauſare efficienter; quæ omitto, cum ad rem non ſint, ut conſtabit.

6. Idem arguit à priori. Omne agens agit, in quantum eſt actu. ergo quod eſt perfectius in actu, perfectius agit. atqui perfectius eſt in actu forma ſubſtantialis, quam accidentalis: ergo eam neceſſe eſt perfectius agere. agere autem immediate per ſe eſt perfectius agere.

Ut reſpondeam, noto, inſtrumentum qua tale agere virtute non propria, ſed principalis agentis, cuius eſt inſtrumentum, & virtus; quod revera nihil eſt aliud, quam eſſe viam, & medium, quo ſuas perfectiones agens ad effectum defert. Hinc non alia inſtrumento danda præcontinentia, quam ea, quæ actioni ſuæ proportionatur: & quia non ipſum eſt, quod producit, & dat, niſi ſolum ut quo, quatenus medio ipſo agens producit, & dat; fruſtra es, ſi in ipſo requiras perfectiones, quas effectus participat, niſi dumtaxat ut quo: quod re ipſa nihil aliud eſt, quam eſſe virtutem, & inſtrumentum præcontinentis. Ad hoc intelligendum duo exempla afferuntur, alterum ex moralibus, alterum ex phyſicis deſumptum. Procurator in moralibus venditione, donatione,

aut

aut alio genere contractus transfert dominium rei non ſuæ: nec propterea, quod rem dat, quiſquam in eo rei dominium requirit; neque enim ſuo nomine dat, ſed alterius dominium habentis. In phyſicis autem actio totalis eſt id, quo effectus omnem ſuam perfectionem acquirit: quia tamen actio ſe habet merè ut via, nec ut dans, ſed ut deferens agentis perfectionem in paſſum, & effectum; nemo actionem contendit æqualis eſſe perfectionis cum effectu. Quod actio in actu ſecundo, id ipſum præſtat virtus in actu primo: utraque enim ſe habet ut quo, altera per modum actus, altera per modum potentiæ. quia tamen neutra principaliter agit (quod eſt agere, ut menſuram perfectionum effectus, cui ſcilicet abſolute actio tribuatur) neutra effectum ſibi, ſed alteri commenſurat; neutra debet æqualem effectui perfectionem habere.

Reſp. nunc ad 1. maiorem eſſe veram de cauſa, non de inſtrumento. Ad conf. dico, virtutem agendi habere perfectiones effectus proportionaliter ad modum, quo dat: & quia non ipſa eſt revera, quæ cauſat, ſed cauſa per ipſam, ipſa habere non debet, niſi ut quo, quatenus eſt virtus habentis.

Ad 2. patet reſponſio ex modo dictis qualiter accidens debeat perfectiones ſubſtantiæ producendæ continere, continent enim. non formali, aut eminentiali, quæ propriæ ſunt non inſtrumenti, ſed principalis, ſed æquivoca inſtrumentali explicata per hoc, quod ſit virtus, & inſtrumentum præcontinentis.

Ad 3. accidens etiam deſtitutum ab influxu actuali principalis cauſæ poteſt totaliter effectum ſubſtantialem, & cum urgetur, influere per id ſolum, quod in ſe habet, adeoque per imperfectius, non modo verum eſt, ſed neceſſarium ad propriam rationem, & activitatem inſtrumenti. nec eſt par ratio de milite, qui

ſup-

ſuppoſito diſtinctus à Duce, ſi quid agit ab eo deſtitutus; ſua virtute agit: cum accid ns utcumque à ſubſtantiæ actione immediata ſeiunctum, ſemper ſit virtus ſubſtantiæ, ejuſque nomine natum agere.

Ad 4. tota vis argumenti eſt in æquivocatione; cum enim dicitur accidens operari virtute propria, ſi facit ſenſum, operari virtute, quæ ſit ipſum, veriſſimum eſt, ſed non ad rem; quia hoc non tollit quo minus hæc virtus ſit ſubſtantiæ virtus, quemadmodum accidens, cui eſt eadem, ſubſtantiæ eſt ens. Quamvis autem hæc virtus ſit accidenti identificata, dicitur tamen ſpecialiter in caſu ſubſtantiæ, non accidentis; agit enim ut aſſimilet effectum ſubſtantiæ, non accidenti; adeoque eſt potentia operativa non accidentis, cui ineſt per identitatem, ſed ſubſtantiæ, cuius eſt per emanationem.

Ad 5. negatur conſeq. & paritas. cauſa enim formalis cum cauſet dando ſe, & effectus ipſius ſit indiſtinctus ab ipſa, non poteſt effectum ſe perfectiorem conferre, niſi ipſa ſe perfectior evadat. hoc idem applicari non poteſt agenti inſtrumentali. uno enim verbo, poteſt aliquis dare, quod non habet, in virtute alterius habentis: non tamen poteſt in virtute alterius eſſe, quod non eſt. Quamvis, ut hoc etiam addam, eſt in cauſa formali aliquid ſimile, quod trahi poſſit in exemplum efficientis, & argumentum retorqueri. multæ enim formæ ſe habentes præcisè ut quo effectum formalem præſtant ſe ipſis nude conſideratis longe perfectiorem. Una ſit omnium inſtar unio hypoſtatica, quæ ſane per ſe ſpectata exiguæ perfectionis eſt; quia verò. Verbi divini perfectiones Humanitati coniungit, effectum illi exhibet infinite maiorem entitativa ſua perfectione.

Ad 6. agere immediate, quod eſt proprium inſtrumenti, non perfectius actione mediata

pro·

propria principalis, imo longè imperfectius; agit enim inſtrumentum ſerviendo principali. hinc quidquid eſt in actione perfectionis, uni principali tribuitur, ipſumque denominat.

§. III.

Subſtantia creata immediate per ſe effectum ſubſtantialem nullatenus attingit, ſed medio dumtaxat accidente.

HAnc ego ſententiam longe probabiliorem cenſeo; nec ipſi Scotiſtæ diſſentient, poſita veritate jam ſtabilita ſuperioris concluſionis. Ad eam probandam nulla mihi jam ſupereſt via metaphyſica per repugnantiam ſubſtantiæ ad agendum per ſe; quam primo §. reprobavi. Agam igitur phyſico more per ſenſibiles experientias, quæ maximè huic ſententiæ favent. præter quam quod Philoſophi authoritas tanta eſt pro hac parte, ut Alexander, vetus, idemque celeberrimus Ariſtotelis interpres, diſſerit, aſſerere ignem ſecundum ſubſtantiam, non ſecundum qualitatem agere Stoicam eſſe, non Peripateticam ſententiam.

Duo igitur notiſſima experimenta aſſumo. Primum eſt de animalibus, quæ dicantur generari ex putri (quamquam hæc ipſa oriri ex ſemine, aut ovo non improbabiliter aſſerant novi experimentales) in quorum generatione, præter accidentia materiæ diſpoſitiva, nullum eſt actum productivum in natura, niſi malis in eorum productionem vocare Deum: quod gratis omninò, & naturali Philoſopho non aptè facis. neque dicas cum Recentioribus quibuſdam caſus per accidens non eſſe adhi-

adhibendos ut regulam naturæ: per accidens eſt autem, ut ex fortuito elementorum concurſu animalia ejuſmodi imperfecta conſurgant. Nam quod ſemper, aut ſæpe fit, per accidens non fit. at generationes ex putri frequentiores fortaſsè ſunt generationibus, quæ ex ſemine contingunt. Deindè perfectius naturæ conſuluit ſuus Author, ſi in his ipſis utcumque per accidens contingentibus generationibus cauſam naturalem providit, ſi tamen potuit: & potuit quidem per accidentia, quibus ineſſe poſſe vim efficientem adæquatam ſubſtantiæ jam probavimus.

Alterum experimentum eſt de viventibus, quæ non aliter, quam per ſemen ab alio vivente deciſum generantur; quod ut locum etiam habeat in plantis, vim tamen argumentum præcipue deſumit ex animalium generatione. nam ſemen animalis non modo ſenſitivum non eſt, ſed neque vivum ex generali conditione fluidi, quod vitæ nullius eſt capax. & tamen animal à ſemine generatur uno, ut inſtrumento, ac virtute animalis generantis.

Duo ſunt, quæ poſſunt opponi ad hoc argumentum infirmandum. primum eſt, ſemen non eſſe cauſam adæquatam viventis, ſed ſolum inadæquatam, cum concurrat partialiter etiam mater: ſecundum eſt, ſemen non eſſe accidens, ſed ſubſtantiam. fruſtra ergo iſtuc experimentum adducitur ad probandum ſubſtantiam ab accidente, non à ſubſtantia progigni.

Sed contra primum eſt primò, quod alibi oſtendemus, matrem non active concurrere ad filii productionem. 2. concurſus immediatus matris in oviparis nullus eſt; fœtus enim in his fiunt extra matris uterum. nec poteſt recurri ad parentes incubantes; quia fœtus ejuſmodi per ignis unius calorem, aut alterius ſpeciei an-

animalis incubationem excluduntur. ex quo manifeſtè arguitur, parentes, dum incubant, tantum calefacere, & excitare virtutem ſeminalem ovis incluſam, non verò inſuper effectivè per ſuam ſubſtantiam concurrere. Hoc idem dico præſtari per matrem in ſemine; neque enim ulla eſſe in hoc poteſt vel probabilis diſparitas.

Contra ſecundum eſt primò; quia jam obtineo quęſtionem in ſenſu, in quo ſolet communiter agitari, an ſcilicet cauſa principalis concurrat immediatè per ſe, an vero medio inſtrumento. At vero qui ad ſubſtantiam ſeminis recurrit, jam concedit Patrem ad filii generationem non concurrere, niſi medio inſtrumento, quod cenſet non accidentale ſolum, ſed etiam ſubſtantiale 2. revera ſubſtantia ſeminis non eſt, niſi vehiculum accidentalis virtutis, quæ ſola viventis generationem ſit nata perficere. quod manifeſtum ex eo eſt; quia non eſt; nec poteſt eſſe cauſa generationis, quod nec eſt, nec poteſt eſſe in inſtanti, quo perficitur generatio. atqui dum forma viventis in materiam ſeminis paratam inducitur, forma ſeminis ſubſtantialis abſcedit propter incompoſſibilitatem cum forma vitæ perfecta ſuccedente. ergò ſubſtantia ſeminis non poteſt eſſe apta generationis cauſa: ſed eſt apta dumtaxat virtus accidentalis, quæ una perſeverat.

Diſtinguunt hic adverſarii duas partes in ſemine alteram ſubtiliorem, & ſpiritoſiorem, in qua reſidet activitas, craſſiorem alteram, & fœculentiorem, quæ nihil agit; ſed à priore dumtaxat patitur, & ad formam vitæ diſponitur. tum addunt, formam viventis in ſolam ſeminis paſſivam partem primò introduci; in activam non ità; quæ proindè cum tota ſua ſubſtantia manet, dum vivens primò generatur.

Huic

Huic doctrinæ non acquieſco; ut enim libens diſtinctionem illam partium admittam: quid tamen eſt, cur pars ſeminis activior, magiſque proindè accedens ad vitam, quæ tota ſcilicet activitas eſt, poſtremo loco, aut nullo viventem formam accipere debeat? ne, inquis, agat in ſe ipſam, ſuique deſtructionem. Sed primò non eſt certum, formam non poſſe agere in ſuum ſubjectum actione, quam ſequatur ſui deſtructio per accidens, ut videre eſt in cummuniore ſententia admittente reſolutionem uſque ad materiam primam. Cum ergo forma ſeminis ſit inſtituta à natura ad præparandam viventi materiam, hoc poterit ipſa præſtare, quamvis inde conſequatur ex intentione ſuperioris agentis formæ illius mediæ, & inſtrumentariæ interitus. deindè ſi minus forma, accidens ſaltem ſeminale materiam partis activæ diſponet, ut ſit aptum animæ ſuſceptivum. Poſtremo id ipſum comprobatur ex eo, quod quæ agunt æquivocè, magis agunt in ſubjectum intimum, quam in proximum, ut patet inducendo; nàm gravitas magis movet ſubjectum, in quo eſt, quam cui incumbit; calor magis rare facit, & frigus magis condenſat ſubjectum, cui ineſt. Cum ergo vis operativa reſidens in ſemine agat, ut cauſa æquivoca in diſpoſitione materiæ, conſequens eſt, ut magis diſponat eam, in qua eſt, quam proximam, in qua non eſt. quare ſi forma ſeminis prius induceretur in partem ſeminis paſſivam, quàm in activam, prius induceretur in partem minus diſpoſitam. poſterius in partem diſpoſitam magis: quod eſt ex terminis impoſſibile.

Maneat ergò, in viventium generatione non aliam haberi aptam ad producendum cauſam, niſi accidentalem virtutem in ſemine contentam, & parentis vice, à quo ſemen elaboratum, deciſumque eſt, operari natam. quare

aut

aut dicendum, quod accidens unum agat, aut tota generativa actio referenda in Deum: quod eſt tollere viventi rigoroſam vim generandi ſibi ſimile in natura. Hinc autem ad alias omnes generationes arguere licet; ut n. egregiè Philoſophus 8. phyſ. t. 63. *Ex his utique*, inquit, *fides aliis fiet; phyſicum enim eſt ſimiliter ſe habere in omnibus*. Cum ergò natura item procedat in omnibus, ut in pleriſque, & perfectiora in aliquo genere ſint regula imperfectiorum; ſi in viventium generationibus actio ſubſtantialis ab uno accidente eſt immediatè, hoc idem de generationibus reliquis aſſerendum. tantò magis, quod præter generationes viventium vix eſt alia generatio præter quam ignis, de qua ſimus per experientiam certi. hanc autem perfici ſine ulla ſubſtantiæ agentis immediatione ad ſolam radii accidentalis præſentiam, nemo eſt, qui ignoret.

Ex his mihi non probatur opinio Suarii tribuentis ſubſtantiæ vim ſubſtantiæ productivam ſimul cum accidente. Primò enim hinc fieret, ut ſemper, vel ut plurimum deberet adeſſe ſubſtantia generans; quid enim dederit ſubſtantiæ natura vim producendi immediatam, quam ferè nunquam exerceret? conſtat autem ex dictis, in præcipuis, & pleriſque generationibus ſubſtantiam generativam abeſſe. 2. ex hactenus probatis fit, ut accidens vim habeat producendi adæquate ſubſtantiam inſtrumentaliter. quare etiam ſi ſubſtantia quandoque adſit, adhuc accidens adæquatè producet. tum quia ſervanda eſt in naturalibus agentibus uniformitas operandi. tùm quia ſupervacaneè tribuitur ſubſtantiæ vis ulla immediate producendi? illa enim vis eſt ſuperflua, quæ ut dirigatur in actum, requirit naturalem concauſam adæquate productivam effectus. quod enim eſt inadæquatè per ſe producti-

vum, non poteſt de ſua natura exigere com-principium, niſi dumtaxat inadæquatum, à quo compleatur; ut patet in intellectu exigente ad cognoſcendum ſpeciem partialiter tantum productivam cognitionis.

Quod ſi ultimo loco inquiras; quid tandem in cauſa fuerit, cur natura accidens juſſerit ſubſtantiæ vices in productione tenere, & non ſubſtantiam ipſam per ſe producere? reſpondet optimè P. Maurus, id congruum omninò fuiſſe naturæ agentis limitati, quod cum certo loco, ac tempore ſit circumſcriptum, pauca omninò potuiſſet, ſi per ſe agere debuiſſet. at dum agit per inſtrumenta, in multo plures effectus ſe ſe extendit, habetque per ea, ut agat etiam, ubi non eſt, & quando non eſt. da enim viventia ſpeciem ſuam per ſe, non vero per ſemina propagare; non ne exiguam nimis, ac diminutam activitatem exercebunt; quia verò totam vim ſuam inſumunt in ſeminibus efformandis, poſſunt per illa innumeros effectus (quod maxime apparet in plantis) novas veluti vitæ, generiſque ſui colonias aliò deducere. In quo latiſſimum eſt diſcrimen primæ, & ſecundæ cauſæ; hæc enim cum ex ſua finitate non poſſit ſe ipſa protendere niſi ad locum, & tempus unum, plura debuit inſtrumenta accipere, ut plura ageret. at prima cum loca omnia, ac tempora illimitatione ſua impleat, inſtrumentis huiuſmodi opus non habet. Atque hinc obiter conſtat, animam in vitalibus operationibus non indigere diſtinctis, & accidentalibus potentiis; cum enim agat unicè ad ſe perficiendam, operatur neceſſario, & ubi, & quando eſt ipſa.

§. IV.

§. IV.

Concurſus accidentis in ſubſtantiam adæquatus ab obiectionibus vindicatur.

PRæcipua, quæ concurſum huiuſmodi impetunt, deſumpta ex metaphyſica ipſius impoſſibilitate, §. 2. ſunt diſſoluta. nunc pauca, quæ ſuperſunt, nec magni plane momenti, diſſolvam.

Obiic. 1. nullum materiale inſtrumentum natura ſua eſt aptum ad producendos effectus ſpirituales: & hoc, quia quod eſt inferioris generis, aptum inſtrumentum non eſt, ut producat effectus generis ſuperioris. atqui accidens eſt inferioris generis relatè ad ſubſtantiam. ergo non eſt aptum inſtrumentum ad producendam ſubſtantiam.

Aſſumptum maioris eſt verum, ſed nulla eſt eiuſdem probatio. quare hæc illi eſt ſubſtituenda: quod cum accidentia materialia non ſint perfectiva naturaliter, niſi materialium ſubjectorum, eorumque proindè ſint connaturales virtutes; ſi ea non poſſunt principaliter attingere effectum ſpiritualem, nec poterunt illum attingere inſtrumentaliter eorum naturales virtutes. omnia ſiquidem, quæ poteſt inſtrumentum qua tale, poteſt in virtute dumtaxat cauſæ, cuius eſt inſtrumentum.

Obiic. 2. ſubſtantiæ creatæ aut denegatur activitas immediata in ſubſtantiam propter eius perfectionem; atque ita deneganda eſt à fortiori Deo, qui eſt longe perfectior: aut denegatur propter eius imperfectionem; atque ità deneganda eſt à fortiori accidenti, quod eſt multo imperfectius.

Reſpon. denegari propter perfectionem propriam entis creati principaliter operativi, quod debet ad agendum extendi per inſtrumenta;

ubi,

ubi, & quando non eſt. In quo differt à Deo loca omnia, ac tempora infinitate ſua abſorbente: differt ab accidente, quod ex ſua ipſa imperfectione habet, ut facilius multiplicari poſſit per varia ſubiecta, per quæ deferat ſuam, ſuæque ſubſtantiæ activitatem: & propterea non indiget inſtrumento diſtincto.

Obiic. 3. hinc fieri, ut ſubſtantia non niſi denominativè ſit cauſa ſubſtantiæ, ut ſolum denominativè dicitur acqua calefacere; & diceretur Deus cauſa creatorum effectuum, ſi vera eſſet Durandi ſententia. atqui ſine dubio ſequela hæc abſurda eſt. ergo.

Nego ſequelam; vere enim ſubſtantia eſt cauſa principalis ſubſtantiæ, in quantum eſt id, à quo procedit phyſicè accidentale ipſius inſtrumentum, concurritque ad actum productionis, ut exemplar, & menſura perfectionum effectus; quod non contingit in aqua calefaciente. Deus autem in Durandi ſententia eſſet cauſa effectus creati, in quantum effectus non eſſet niſi Deus conſervaret cauſam ipſius. non tamen eius effectus foret cauſa illa principalis, cuius eſſet creatura inſtrumentum; cum creatura principaliter agat.

Obiic. 4. ſi accidens ſemper influeret adæquatè in ſubſtantiam, eſſet quandoque eiuſdem cauſa principalis, ut cum animalia generantur ex putri; tunc enim non eſt alia aſſignabilis cauſa, præter accidens.

Reſp. 1. Albertinus 2. Princ. Phil. aſſer. 3. cauſam principalem in his eſſe animal vagum, muſcam nim. aut ranam vagam, & indeterminatam. quod quidem rectè intellectum, nihil habet, cur merito reprehendi poſſit. ut enim dicimus communiter, calorem eſſe paſſionem ignis vage; & indeterminatè ſumpti, quia ſcilicet non ſibi hunc numero potius, quam alium ignem determinat: item dici poterit ſine ab-

ſurdo

ſurdo eſſe ignis vagi inſtrumentum.

Reſpondent alii ſecundò, animalia, quæ dicuntur fieri ex putri, fieri reverà ex ſemine, ac ſpiritibus à certo quopiam animali expiratis, aerique propter tenuitatem commixtis: qui ubi in materiam delati ſint aptam ex elementorum mixtione conflatam, virtute ſeminali, quam continent, in eam agunt, & animal gignunt: cuius erit proinde certa illa cauſa principalis, à qua ſpiritus iſtiuſmodi exhalarunt.

Obiic. 5. Aſſignabile non eſt, quænam accidentia producant ſubſtantiam, num ſcilicet ea, quæ in agente, an ea potius, quæ ſunt in paſſo; utraque enim ſunt applicata ſufficienter: utraque habent eandem vim productivam.

Reſp. aptius multo dici, actionem ſubſtantialem ab accidentibus haberi, quæ ſunt in paſſo. nàm ex una parte ſunt eiuſdem rationis, & activitatis cum iis, quæ ſunt in agente: ex altera ſunt intimiùs paſſo applicata. Deindè ſic dicendo, ponimus in natura uniformitatem agendi; aſſignamus enim cauſam, quæ ſemper habetur; cum accidentia, quæ agenti inſunt, toties deficiant, quoties deficit agens.

C A P U T V.

De cauſalitate cauſæ efficientis in actu ſecundo.

POſt examinatam virtutem productivam, & actum primum efficientis, eiuſque ſubjectum, ad examinandam ejus cauſalitatem, actumque ſecundum progredior. Et primo loco redit cum Nominalibus diſſidium ut unionem, ità & actionem diſtinctam negantibus. equidem conſequenter ad dicta de unione, actionis etiam creatæ prius, tum etiam divinæ diſtinctionem paucis conficiam.

§. I.

Cauſalitas efficientis creati diſtincta eſt planè à cauſa, & effectu.

PRæſens concluſio ſequitur manifeſtè ad dicta de unione; cum enim & unionem ibi oſtenderim modum diſtinctum, & cum actione eductiva identificatum; conſequens eſt, ut actio etiam peculiaris entitas modalis ſtatuatur. ſed lubet tamen adhuc idem argumetum breviſſimè inſtaurare.

Dari poteſt in rerum natura hæc cauſa, & hic effectus, quin hic effectus profluat ab hac cauſa: quod dupliciter conſtat. 1. quia ignis, qui ab igne procedit in primo inſtanti, in ſecundo non amplius ab igne, ſed à Deo ſolo manat, & conſervatur. 2. quia in illo primo inſtanti, quo ignis ab uno igne procedit, potuiſſet procedere ab alio exiſtente, & applicato. ergo hunc ignem effici ab hoc igne aliquid eſt præter ignis, & ignis entitatem; ſi enim aliud nihil eſſet, cum haberi poſſit duplex illa entitas ſine dependentia, poſſet haberi dependentia ſine dependentia.

Dices fortaſſe, actionem eſſe entitatem effectus, & cauſæ ſe ſe invicem ea habitudine ſpeciali reſpicientes, ut ideo ſit effectus, quia eſt cauſa. Et quia ad hunc, & alios dicendi ſimiles modos idem prorſus argumentum ex integro redit, adeoque manet poſt illos inſolutum; addis, involvi prætereà, ut effectus ab alia cauſa non ſit. Sed hoc certe additum eſt plane ineptum; tum quia explicat conceptum poſitivum actionis per negationem; & item procedit, ut ſi quis explicaturus, quid ſit me accipere centum à Sorte, illud unum afferret, quod eos non accipiam à Caio. tum quia procedere ab alia cauſa, quod negatur; aut eſt

quid

quid poſitivum; & tibi contradicis; aut quid negativum; & ponis negationem negationis. tum demum quia ſupponis hac ratione impoſſibilem concurſum ſimultaneum duplicis cauſæ totalis; quod infra improbabitur.

Dices iterum. actio diſtincta huic tantum muneri deſtinatur, ut cauſa, & effectum per ſe indifferentes determinet. atqui ad hoc fruſtrà ponitur; cum enim cauſa omnis præcipue naturalis in priori ad poſitionem & actionis, & effectus debeat intelligi determinata ad illum, non eſt, cur ad ipſam determinandam ſpecialis iſte modus adhibeatur.

Sed alia eſt determinatio cauſæ in actu primo; alia quam illi præſtat actio in actu ſecundo. illa poteſt tota ſtare in rerum natura cum hoc, quod effectus ab ipſa non procedat; ſtante enim applicatione ſtupæ ad ignem, poteſt Deus ignem prohibere ab ignis productione, quam unus ipſe ponat: in quo caſu habebitur ignis determinatio in actu primo, abſque eo, quod effectus, qui fit, ab illo profluat. ergo hoc quod eſt effectum ab illo profluere, non præſtatur formaliter per ſolam determinationem in actu primo.

Dices 3. repugnare in terminis, ut habeatur tota actus primi determinatio, & effectus ab eo non procedat; inter cætera enim, quæ actum primum conſtituunt, eſt omnipotentia parata, & exhibita per voluntatem divinam concurrendi cum igne: qua ſtante, fieri neutiquam poteſt, ut ignis in materiam paratam non agat.

Hoc totum eſt verum, ſed ſine diſtincta actione inexplicabile. dum enim divina voluntas omnipotentiam ſuam vult igni conjungere, ut cum eo agat; aut vult omnipotentiam, & ignem; & hoc non; quia id totum haberi poteſt, dum ignis non influit: aut vult omnipotentiam, ignem & ſe; & hoc totum habe-

tur in voluntate impeditiva ignis ab actione; & præterea hinc fieret, ut divina voluntas eſſet forma determinativa effectus, & cauſæ, adeoque eſſet forma actionis: at certe mirum eſt, ut actionis modum elimines, in munus illius velle divinam voluntatem advocare. Supereſt ergo, ut velit actionem à cauſa, & effectu diſtinctam.

Dices 4. Cauſa eſt in priori non ſolum ad effectum. ſed etiam ad actionem ab ipſa dependentem. atqui non eſt in priori ad actionem per actionem; aliter actio eſſet in priori ad ſe ipſam. ergo vel per aliam prioritatem diſtinctam; atque ita ibitur in infinitum; vel per ſe ipſam; atque ità poterit per ſe ipſam eſſe prior effectu.

Cauſa in priori poteſt accipi materialiter, & ſpecificativè; & ſic conſtituitur prior per ſuam entitatem; id enim quod eſt prius effectu, non eſt, niſi entitas cauſæ; & poteſt accipi formaliter, ac reduplicativè; atque ità conſtituitur prior actione per ipſam actionem, ſeù cauſans actionem per ipſam actionem tamquam per cauſandi non principium, ſed exercitium. ex hoc autem non ſequitur actionem eſſe priorem actione, imo oppoſitum; ut ex hoc quod intellectio conſtituat intelligentem, non ſequitur quod intellectio ſit intelligens, ſed oppoſitum. Ratio eſt, quia numquam forma denominans concretum, accipit, aut poteſt accipere rationem concreti, quod importat in recto ſubiectũ ab ea contradiſtinctum.

Neque vero poteſt pariter effectus ſe ipſo conſtituere cauſam ſuam priorem ſe; ut enim actio eſſentialiter addicitur cauſa, & per hoc alio exercitio non indiget, ut pendeat à cauſa, non ita effectus, qui ſupponitur indifferens. Quod autem à quibuſdam urgetur, peti à nobis hac reſponſione principium, quatenus perindè eſt dicere, actionem pendere eſſen-

tia,

tialiter ab hac determinata cauſa, ac pendere ſine actione intermedia, de quo eſt quæſtio: Hoc, inquam, quod urgetur, nihil valet; nam illa duo non ſunt idem formaliter: & ſi eſſent, utriuſque veritas eſt conſequens ad dicta; cum enim ex una parte non ſit procedere in infinitum: ex altera teneamur admittere determinativum indifferentiæ, quæ eſt in cauſa, & effectu, oportet conſequenter, ut hoc ſtatuamus omninò determinatum, & affixum eſſentialiter cauſæ huic, & huic effectui.

Sed hic oppones argumentum, cui magnopere non ita pridem fidebant Neoterici quidam, & quo uno putabant omnem modum excludere. Si actio cauſæ ſecundæ ſpecialis entitas eſſet, à Deo ſolo cauſari ea non poſſet; adeoque huius entitatis eſſet Deus cauſa partialis ex neceſſitate. Sequela, quæ admittitur, ſponte ſua repugnat; quia ex terminis ipſis videtur abſurdum, ut Deus ſit neceſſariò cauſa partialis, quæ importat inadæquationem, & inſufficientiam virtutis. Conf. quia non minus Deo videtur repugnare cauſalitas, iſta partialis, quam cauſalitas mediata Durandi.

Sed primò hoc argumentum non pugnat contra actionem creativam, nec contra modos omnes, qui juxta communiorem ſententiam creari poſſunt. Deindè pugnat contra actus vitales, & liberos intrinſecè tales: qui quidem ſi à ſolo Deo fierent, nec vitales, nec liberi eſſent: adeoque nec eſſent, ſi intrinſecè, & ex ſua eſſentia ſunt tales.

Directè dico, Deum ſi minus formaliter, ſaltem eminenter eſſe poſſe cauſam adæquatam actionis eductivæ manantis à cauſa creata, quatenus quidquid ponitur per ipſam, poteſt adæquatè poni à ſolo Deo. Quod autem ea eductio à ſolo Deo eſſe non poſſit, tantum abeſt, ut ſpontè ſua repugnet, ut oppoſitum repugnet evidenter; quid enim manifeſtius im-

poſſibile, quam ut hoc, quod eſt effectum fieri à Deo, & creatura, ſit effectum fieri à ſolo Deo? quare potentia hæc adæquata Dei ad ponendam ſe ſolo talem actionem eſt potentia chimerica, cuius proindè defectus non poteſt Deum conſtituere imperfectum. imò eius carentia fundatur in ipſa potentia, qua poteſt efficere ſecundum agens in ſeipſo productivum: quo poſito, jam eſt neceſſe, ut exercitium commune Deo, & ſecundo agenti non poſſit eſſe ſolius Dei.

Ad hæc contingit dupliciter cauſam eſſe inſufficientem ad ponendum ſe ſola effectum. 1. ex magnitudine perfectionis in effectu repertæ, quæ tanta eſt, ut eam non poſſit cauſa per ſe adæquare, & propterea indiget conſortio alterius. Atque hæc inſufficientia manifeſtam imperfectionem involvit. 2. ex aliqua eſſentiali affixione huius ad hoc orta ex imperfectione ipſa entitatis affixæ; atque hæc inſufficientia nullam in ſuo conceptu imperfectionem importat.

§. II.

Diſtincta eſt pariter cauſalitas efficientis increati.

ID primum probo de actione eductiva, qua creatus effectus pendet à Deo agente aut ſe ſolo, aut ſimul cum cauſa ſecunda. Quamvis enim indifferens creatura non ſit, ut pendeat, necne à Deo; eſt tamen indifferens, ut pendeat hoc, vel illo genere dependentiæ, inadæquatæ nim. vel adæquatæ, eductivæ, vel creativæ, quod eſt ſatis, ut, dum uno modo pendet, per diſtinctum influxum pendeat. neque enim poteſt per ſuam eſſentiam omnibus iis modis pendere, ut conſtat; neque uno; ſi enim adæquatè per ſe à Deo penderet, non poſſet

naturaliter ſaltem à creatura pendere inadæquatè : ſi verò inadæquatè, aut eductivè, aut creative : ex alterutro autem admiſſo fit, ut non poſſit vel adæquatè educi, vel adæquatè creari.

Porrò eiuſmodi divinam actionem ab actione creaturæ non diſtinguo; & quia nulla eſt diſtinctionis huius neceſſitas; & quia cum effectus ſit indiviſibilis, & indiviſibiliter à cauſis prima, & ſecunda pendeat, congruentius eſt, ut pendeat per unicam actionem ab utraque manantem. & quia melius hac ratione ſalvatur phyſicum Dei dominium non modo in effectus, ſed & in ipſas actiones cauſæ creatæ, ſi hæ ſtatuantur immediatè ab ipſo profluentes.

Probo id ipſum de actione creativa non ſolum ea, qua creantur miraculosè, quæ naturaliter poſſunt educi, ut accidentia Euchariſtica, in quibus cum ſit indifferentia entitativa ad utramque actionem, conſequens ex dictis eſt, ut ab utraque diſtinguantur, verum etiam de ea, qua creantur, quæ petunt creari, nec poſſunt educi, ut Angelus, & Anima rationalis. ſuppono enim fieri poſſe, ut creatura ſecundum potentiam obedientialem elevetur ad creandum. quare licet unica principalis cauſa creativa ſit Deus, quia tamen poteſt is ad arbitrium uti ad hoc ipſum creaturs, ut inſtrumento, fit, ut Angelus, & Anima eſſentialem indifferentiam habeant, ut creentur vel à ſolo Deo, vel à Deo adhibente conſortium creatæ virtutis; adeoque per diſtinctum à ſubſtantiis ſuis modum creationis producantur neceſſe eſt.

Unum eſt, quod negotium non exiguum faceſſere in hac re videtur, deſumptum ex difficultate, aut etiam impoſſibilitate aſſignandi ſubiectum, cui creatio, forma ſcilicet juxta nos modalis, & accidentalis inſit. Neque enim tale ſubiectum poteſt eſſe Deus, quod propter

ſummam eſſendi actualitatem formæ capax non eſt : nec terminus ipſe creatus; omne enim ſubiectum accidentis natura eſt ipſo prius. atqui terminus creatus non poteſt eſſe prior natura actione ſui creativa ; aliter eſſet; antequam fieret. ergo nec poteſt eſſe illius ſubjectum. Quod conf. ex eo, quod ſuperius dictum eſt, modum nullum poſſe creari. quare creatio etiam, modalis entitas, non creabitur, ſed educetur, adeoque à termino ſuo pendebit à priori. ex quo fiet, ut terminus ſit futurus in priori ad ſe ipſum; quia quodcumque eſt cauſa actionis, eſt cauſa termini per actionem producti.

Reſp. terminum eſſe ſubiectum actionis creativæ, ſed non cauſam eius materialem: quod ſub aliis terminis Recc. dicunt, eſſe ſubjectum non inhæſionis, ſed adhæſionis, non ſuſtentationis, ſed informationis. & quamvis termino ſuo eſſentialiter creatio affigatur, hoc non eſt tamen ab eo pendere, ſed cum eo tantum connecti. Neque dicas, proprium eſſe cuiuslibet accidentis inhærere. Accidens enim qua tale ſolum habet, ut ſit entis ens, adeoque ut ſit extra conceptum primum, conſtitutionemque ſubſtantiæ, utque ad ſubſtantiam ordinetur, ſitque natura, & cognitione ſubſtantia poſterius: quæ omnia reperire ſine dubio eſt in modo creationis. At vero inhærentia, ut ſuſtentationem importat, de conceptu accidentis non eſt; quamvis ſit de accidentis conceptu, ut ſignificat informationem primæ rei in ſuo eſſe jam conſtitutæ.

Ad conf. dico, nullum modum poſſe creari ut quod, & cum hoc ſtare, ut aliquis modus creetur ut quo. nec eſt par ratio repugnantiæ in utroque. Quod. n. ubicatio v. g. creari non poſſit ex eo eſt, quia cum ſit eſſentialiter affixa ſubiecto ſuo, quæcumque actio ipſam ponat, neceſſariò ipſam intendit affige-

re

re ſubiecto, & verò independenti ab ipſa, h. e. non poſito per ipſam. atqui hoc eſt formaliſſimè educi. At creatio ita eſt via ad terminum ſuum, & ita ponitur in ipſo; ut hic ſit poſitus formaliter per ejuſmodi actionem. quare non poteſt à tali ſubiecto realiter ullatenus dependere, cum illud non poſſit ſupponere in priori ad ſe.

CAPUT VI.

Utrum cauſa certos effectus intra ſuam ſpeciem ſibi determinet.

A Virtute, & cauſalitate efficientis ad eiuſdem effectum pergo; & primum inquiro, an ſit cuique cauſæ certa effectuum ſeries intra ſpeciem ſuam, ultra quam nihil poſſit intrà ſpeciem eandem. eſt enim ſolemnis circà hoc Thomiſtarum ſententia, quæ duo aſſerit 1. quod effectus ab hac cauſa genitus, Sortes nim. à Caio, ab alia numero diſtincta cauſa, e. g. à Platone generari non potuiſſet. 2. quod effectus genitus eſt hic numero, quia ab hac cauſa ſub his circumſtantiis non poteſt naturaliter alius effectus emanare; quia effectus cuique cauſæ correſpondentes certum inter ſe ordinem ſecundum prius & poſterius ſervant. Equidem cum ſententia communiore reliquorum utrumque falſum cenſeo.

Dico 1. Cauſa naturalis intrà ſuam ſpeciem nullum ſibi certum effectum determinat, ſed æquè potens in ſingulos eſt.

Prob. eadem virtus, quæ requiritur ad producendum unum hominem, ſatis eſt ad producendos reliquos, cum ità inter ſe aſſimilentur, ac differant duo homines, ut omnes. ergo non poteſt cauſa hos ſibi effectus præ aliis determinare intrà ſpeciem eandem. Conf. 1.

homo generans aut agit in quantum homo: & ſic cum æqualiter omnibus aſſimiletur, æquè omnes generare poteſt, vel agit in quantum hic homo: atque hoc dici non poteſt; quia ratio individualis cum ſit ratio diſſimilativa, non poteſt eſſe ratio agendi, quæ agit ſcilicet, ut aſſimilet. & ſi hoc detur, adhuc ſequitur, æqualiter poſſe in omnes, cum æqualiter diſſimiletur ab omnibus. Conf. 2. nulla eſt ratio ſpecificativa coadunans hos homines ſub iſta ſerie, ut correſpondeant huic potius generanti, quam alteri. quæ enim illa ſit? non ratio hominis, non ratio huius hominis, ut ex dictis modò conſtat: non ratio ipſa ſeriei; quia hæc aſſignari non poteſt citra evidentem petitionem principii. ſeries enim aliud non eſt, quam ordo effectuum potentium ſucceſſivè prodire ab hac potius, quam ab alia cauſa. atqui hic ordo niſi probetur per aliud prædicatum, quam per ſeriem, aſſumitur idem ipſe in ſui probationem.

Dico 2. nullus eſt in effectibus unius cauſæ ordo prioris, & poſterioris ex natura rei.

Ratio eſt ex modò dictis; quia iſte ordo non eſt à natura cauſæ ſecundùm prædicatum ſpecificum, quo omnes effectus ſuos æqualiter reſpicit; nec ſecundum prædicatum numericum, quo nullos reſpicit. Nec eſt, quod recurratur ad circunſtantias loci, & temporis, quas ſcilicet nullatenus pertinere ad rem intrinſecè individuandam, patebit in metaphyſicis, & ab ipſis Thomiſtis admittitur.

Dico 3. nec ipſa cauſa libera creata poteſt hũc effectum numero præ aliis ſibi determinare.

Prob. non poteſt eligere inter multa, qui ea non diſcernit. at voluntas non diſcernit inter individua amoris, aut odii. ergo non poteſt unum præ aliis eligere. Et quidem amorem præ odio voluntas eligit, ſeù determinat, quia cognoſcit obiecto amorem potius, quàm

odium deberi ; atque ita amorem odiumque ſuum in obiecti amabilitate, atque odibilitate diſcernit. at nullum eſt in obiecto meritum huius potius, quam alterius actus in individuo. quare cùm voluntas nullatenus hoc amoris individuum ab alio ſecernat, hoc præ alio libertate ſua determinare non poteſt.

Ob. 1. In hac ſententia nulla datur ratio per ſe, cur ab eadem cauſa plures effectus tali ordine procedant ; ſed recurritur ad merum arbitrium cauſæ primæ : quod non eſt dignum Philoſopho ; & prætereà conſtituitur natura rerum valdè imperfecta.

Reſp. recurſum ad Deum in caſu eſſe neceſſarium, quod ſi indignum non eſt ponere in rebus omnibus neceſſitatem dependentiæ à Deo, cur non etiam, ut ab eius electione recognoſcamus omnes, quod ſumus, ut ſimus ſcilicet uni ipſi debitores? Rerum verò natura ab adverſariis certe imperfectior conſtituitur, dum ad certos effectus arbitrariè limitatur.

Obiic. 2. ſi homo generans non ſibi certos effectus determinaret, quos reſpiceret ſub ratione talis hominis, ſpecificativum potentiæ ipſius generativæ non eſſet talis homo, ſed homo. atqui hinc fit, ut poſſit etiam generare ſe ipſum, cum potentia univerſim ſe poſſit extendere ad ea omnia, quæ ſuo ſub ſpecificativo continentur.

Urgetur argumentum in adverſarios ex eo, quod vel ratio talis hominis accipitur, ut importat rationem vagam individui ; atque ità ſimiliter poſſe homo generans vim ſuam exercere in ſe ipſum. vel accipitur, ut reſtricta ad Sortem v. g. atque ita non poterit generare, niſi Sortem. Directe ut reſpondeam, noto, quod ſit ſpecificativum potentiæ. potentiam definimus in ordine ad obiectum ; & quia ſæpè ſe extendit ad multa, ne ea omnia in definitionem adducamus, abſtrahimus ab iis

communem aliquam rationem, in ordine ad quam potentiam explicamus. quare non eſt aliud potentiæ ſpecificativum, quam ratio collecta ex iis omnibus, ad quæ poteſt virtutem ſuam potentia extendere. cum ergò ex dictis quælibet cauſa univoca poſſit in reliquos omnes ſpeciei ſuæ effectus præterquam in ſe ipſam, conſequens eſt, ut eius ſpecificativum ſit non ratio communis ſpeciei, ſed ſimile in ſpecie, & natura.

Obiic. 3. effectus pendet per ſe à cauſa ſua. ſed ſi ita eſt ab una, ut æque potuiſſet ab alia, per accidens omninò eſt ab illa.

Luditur in voce cauſæ per ſe, quæ non accidit pro ea, quæ producit cum addictione, & determinatione ad unum, ut putat arguens; ſed pro ea, quæ verò, & phyſico influxu effectum producit; ut contrà cauſa per accidens ea dicitur, quæ non influit, ſed accidentaliter coniungitur cum cauſa influente.

Obiic. 4. adverſus tertiam concluſionem, ex qua conſequens eſt, ut Deo uni tribuatur determinatio actus liberi, adeoque etiam peccaminoſi in individuo: quod eſt facere Deum cauſam peccati determinantem, & conſequenter authorem.

Nego ſequelam, determinat peccatum in rigore, qui malum præ bono eligit, non qui malum præ malo eiuſdem plane malitiæ; ſic enim nulla malitia ſpecialis poteſt ipſi in veritate tribui.

Inſtabis. Deus determinat ad individuationem actus mali; ergo & ad ſpeciem ab individuatione penitus indiſtinctam.

Ut intelligas, qua ratione voluntas creata determinat ſpeciem actus, Deus vero individuationem ſine ulla diſtinctione individuationis à ſpecie, finge tibi propoſitos duos cumulos pecuniarum, unum ex argento, alterum ex auro cum ea optione, ut poſſis ad arbitrium ex

al-

alterutrò nummum unum ſeligere; ſed tamen ita ut ex aureis æqualibus unum poſſis nummum A, ex æqualibus argenteis unum B. Jam ſi aureum præ argenteo eligis, determinatio quoad ſpeciem à te eſt; quoad individuum ab altero proponente. Idem dic in caſu. propoſito voluntati obiecto, quod non ſit ex neceſſario volibilibus, quodque poſſit propterea amorem, & odium terminare, ex cumulo amorum, odiorumque, in quæ poteſt voluntas erumpere, decernit Deus unum, & alterum, ut ſi velit amare, hoc amore amet; ſi malit odiſſe, hoc odio. Id ipſum eſt, voluntatem ad ſpeciem, Deum vero ad individuum determinare. Hinc ad formam argumenti diſt. conſequens; ergo ad ſpeciem huius actus in individuo, conc. conſequentiam: ad ſpeciem omnis actus, quaſi ex vi determinationis ipſius exiſtat actus ex collectione amorum potius, quam odiorum, nego conſequ.

CAPUT VII.

An poſſit idem effectus à duplici ſimul cauſa totaliter influente procedere.

SI ſermo ſit de potentia ordinaria, & juxta naturæ leges, reſolutio negativa eſt communiſſima. & ratio eſt primò à priori; quia tota vis naturalium agentium ordinatur præcisè ad explendam indigentiam. atque inſufficientiam effectus; unde ſuperfluum in natura illud dicimus, quod eſt ultra neceſſitatem: atqui effectus una dumtaxat cauſa indiget totaliter influente, ut habeat eſſendi ſufficientiam. altera ergo ſuperfluit, adoque eſt per naturam impoſſibilis. 2. à poſteriori; conſtat enim ab experientia, ſi plura agentia ſufficientia in actu primo confluant ad eiuſdem effectus poſitionem, minus conari, minuſque laborare, ſui effe-

effectus ſit indiviſibilis; ut dum plures concurrunt ad ferendum idem pondus: ſi verò effectus ſit indiviſibilis, & capax latitudinis ſecundum magis, & minus, producere effectum perfectiorem: ut dum plures lucernæ applicantur ad illuminandum eundem aerem. Signum igitur eſt, non ferre naturam, ut idem effectus indiviſibilis ſit à pluribus cauſis totaliter influentibus.

Si autem ſit ſermo de potentia Dei abſoluta, affirmativa inter noſtros Recentiores eſt jam communis poſt Suarium diſp.26. met.ſec.4. Diſſentit cum omnibus ſuis Scotus in 1.d.2. q.3. & in 3.d.1. q.2. De mente D. Thomæ non conſtat; quamvis enim 1.p.q.52.ar.3. ut probet duos Angelos non poſſe ſimul eſſe in eodem loco, in medium aſſumat hoc principium, *impoſſibile eſt, quod duæ cauſæ completæ ſint immediatæ unius, & eiuſdem rei*; loquitur tamen, ut ait ibi Cajet. de potentia naturali propter ſuperfluitatem, non de logica propter contradictionem. & 5. met.lec.2. dum ait, *impoſſibile eſſe, quod eiuſdem ſecundum idem genus ſint multæ cauſæ per ſe in eodem ordine*, poteſt facilè intelligi de impotentia naturali: & quod addit huic loco Goudinus, rationes convincere impoſſibilitatem abſolutam, loquitur de rationibus à ſe, non à S. Doctore adductis.

Probatur jam noſtra reſolutio ſic. Quotieſcumque in aliquo ſubiecto eſt capacitas naturalis, & exigentia diſiunctiva plurium, poſſunt illa plura in eodem colligi divinitus, & copulari, ſi aliam inter ſe repugnantiam non habent, niſi hanc unam, quod unumquodque eſt expletivum exigentiæ naturalis ſubiecti. Atqui effectus & habet diſiunctivam exigentiam plurium cauſarum totaliter influentium, cum poſſit à pluribus ſeiunctim produci, nullamque ſibi de ſua natura determinet: & tota ratio, cur pugnent totales actiones, ex hoc uno eſt deſumenda, quod

quod unaquęque ſeorſim eſt expletiva totius inſufficientiæ, atque indigentiæ effectus. ergo poſſunt divinitus plures cauſæ totaliter influentes coniungi in eiuſdem effectus productione. major prob. 1. inductione; ex hoc enim & plures formæ ſubſtantiales eandem materiam divinitus informare & plures calores ut octo eundem ignem afficere; & plura corpora eundem locum implere, & idem corpus pluribus locis circumſcribi poteſt: quæ omnia Scotiſtæ, quibuſcum præcipue agimus in præſenti, concedunt; nec poteſt inſtantia in contrarium afferri. ſecundò à priori. quia in tali caſu non eſt ſuperanda contradictio, ſed ſuperfluitas, quæ habetur ex effectu, ad quem ponitur, aliunde jam præſtito; & hæc quidem non eſſentialis, ſed naturalis; quia plura illa expletiva per accidens coniunguntur, nec unum habet de ſua natura ſupponere alterum.

Obiic. 1. cum Scoto. A nullo aliquid dependet eſſentialiter, quo non exiſtente, nihilominus eſſet. Sed alterutra ex iis cauſis non exiſtente, effectus eſſet. ergo alterutra non eſſet cauſa; quod contradicit concluſioni aſſerenti utramque eſſe cauſam.

Maior aſſumit conceptum cauſæ præciſæ, quâ, ſi eſſet conceptus cauſæ, ut eſt communis etiam ſufficienti. quare nihil concluditur.

Inſtauratur tamen argumentum, aſſumendo hunc conceptum cauſæ ſufficientis, quod ſit illa, qua remota, & nulla alia vice ipſius de novo ſuffecta, effectus non eſſet. quod ſi hic conceptus cauſæ ſufficientis negetur, nihil eſt, cur negemus quodlibet de facto à quolibet dependere.

At neque hic conceptus eſt cauſæ ſufficientis, qui hoc uno poſitivo abſolvitur, quod ſit illa, quæ tribuit effectui ſufficientiam eſſendi. declarat autem tradita notio id, quod eſt tali cauſæ connaturale; quod eſt in cauſa, cur de facto

quod-

quodlibet à quolibet procedere non dicatur; miracula enim non aſſumenda ſunt, ſed probanda.

Obiic. 2. Duæ cauſæ totaliter influentes agunt, quantum poſſunt. ſed poſſunt ponere duos effectus diſtinctos. ergo ponunt duos effectus. aliunde ſupponitur, quod ponunt unum. ergo ponunt unum, & non unum effectum.

Negatur conſequ. committitur enim fallacia figuræ dictionis; quia mutatur quantum in quid. in maiori dicuntur cauſæ agere, quantum poſſunt, hoc eſt totaliter; quod poteſt contingere circa eundem, & circa diverſum effectum. in minori vero dicuntur poſſe diſtinctos effectus; quod non pertinet ad quantum, ſed ad quid, poſſunt.

Obiic. 3. quod non indiget cauſa, non pendet à cauſa. effectus non indiget duplici cauſa. ergo non pendet à duplici cauſa. maior prob. ideò enim Deus à nulla cauſa pendere poteſt, quia nullius poteſt indigere.

Maior eſt vera, ſi nulla ſit penitus in re cauſæ indigentia; ſic enim excluditur eſſentialiter, & una cauſa, & omnis cauſa; ut videre eſt in Deo. at ſi in re ſit indigentia cauſæ, ſed non determinata huius cauſæ, poteſt dependere ab hac cauſa, etiam dum ſufficientiam accipit ab alia, ut poteſt materia expleta per unam formam accipere ſimul aliam, & ab una expleri ſecundum indigentiam, ab altera ſecundum capacitatem. tantò magis, quod indigentia effectus confundi non debet cum ejuſdem dependentia; indigentia enim eſt ipſa entitas effectus ſibi inſufficiens, & reſpicit dependentiam ut terminum, non ut conſtitutivum.

Obiic. 4. Adæquatum in ratione, qua eſt adæquatum, non poteſt ulterius adæquari. at quælibet totalis actio in ſua ratione eſt adæquata. ergo non poteſt in productione ejuſdem effectus adæquari per aliam,

Argu-

Argumentum bellè concludit, ſed non ad rem; neque enim una actio totalis adæquat aliam, quaſi ſuppleat, quod illi deeſt in ordine ad dandam effectui ſufficientiam; ſed unaquæque manens in ſua totalitate, & adæquatione ſimul confert effectui idem eſſe.

Obiic. 5. Actio ex ſua eſſentia habet, ut ſit exercitium, adeoque medium communicandi eſſe effectui. atqui medium eſt impoſſibile, ubi deficit finis. ergo ubi effectui non poteſt communicari eſſe, non eſt poſſibilis actio. atqui effectui habenti eſſe per unam actionem, non poteſt amplius eſſe communicari; non enim accipi poteſt, quod jam habetur. ergo.

Nego min. ſubſumptam. Neque enim per alteram actionem eſſe communicatur, quod jam habetur: ſiquidem jam haberi eſſe, importat, effectum in priori habere eſſe; at in priori ad quamcumque actionem nullum eſſe habet effectus. quare plures illæ actiones haberent ſe merè comitanter, quamvis detur, quod una alteram tempore ſupponat: hæc enim ſuppoſitio eſt omninò per accidens ad tribuendum eſſe in hoc inſtanti.

Obiic. Ideò naturaliter pugnat, effectum unum duplici totali actione produci, quia repugnat naturæ authorem fruſtra, & imprudenter operari, hoc eſt adhibere ad conſecutionem finis medium prorſus inutile. atqui hoc idem militat in duplicem actionem in quocumque ordine, quia in quocumque ordine impoſſibilis eſt Deo imprudens operatio.

Reſp. actionem quamlibet eſſe utilem, quia ita tribuit effectui ſufficientiam exiſtendi, ut alia remota, effectus exiſteret. Sed hæc utilitas per naturam, quæ ſoli conſulit neceſſitati effectus, impoſſibilis eſt, & poſſibilis Deo operanti ultra meritum, & exigentiam naturæ, adeoque non neceſſitatem, ſed abundantiam reſpicienti.

Obiic. 7. Hæc ſententia ponit poſſibilitatem mu-

mutuæ prioritatis. ergo eſt chimærica; chimæra enim eſt, quodcũq; inducit poſſibilitatem chimeræ. antecedens prob. Fingamus calorẽ produci adæquatè ab igne, & Sole, jam non repugnat, aut calor in eodem inſtanti producat ignem. ideò enim præcisè repugnat, quia non poteſt intelligi calor exiſtens, quando non intelligitur exiſtens ejus adæquata ſufficientia ad eſſendum, quæ eſt ipſe ignis, à quo producitur: at licet non intelligatur ignis, poteſt intelligi calor exiſtens à Sole: ergo poterit ex hoc capite producere calor ignem, à quo producitur.

Hoc argumentum utcumque à quodam Recentiore appelletur demonſtrativum, certe rem ipſam non tangit, nec reſolutionem noſtram ullatenus impugnat, in caſu enim mutuæ prioritatis, qui deſcribitur in argumento, actiones totales productivæ caloris ſe haberent invicem cum ordine prioritatis; nam ſi calor ut à Sole productus producit ignem, manifeſtum eſt, quod actio Solis ſit in priori ad ignem, adeoque ad actionem ignis, & quidem neceſſariò; aliter intelligi non poteſt, quo pacto ignis mutuò à calore producatur. at verò hypotheſis, quam propugnamus, eſt de actionibus totalibus non ſubordinatis. Deinde falſum eſt, quod mutua prioritas ex eo præcisè capite, quod innuitur in argumento, & quo pacto ab hoc authore proponitur, repugnat. potiſſimum enim ex eo manifeſtam contradictionem implicat, quia idem daret ſibi eſſendi ſufficientiam: ut q. 2. oſtenſum eſt, & habet locum, etiamſi aliunde ſupponamus effectum habere ſufficientiam eſſendi; ut melius ex dicendis ſequenti capite conſtabit.

CAPUT VIII.

An poſſit idem eſſe cauſa efficiens ſui ipſius.

CUm omnis res creata, & contingens ſit ſibi inſufficiens ad eſſendum, adeoque eſſentialiter indigeat aliquo à ſe contradiſtincto, à quo ejuſmodi ſufficientiam accipiat; evidens apud omnes eſt, non poſſe idem eſſe cauſam ſui efficientem tanquam id, quod primò dat ſibi eſſe, ſeu per modum primæ productionis. ſed tamen Suarius de Euch. diſp. 49. & 50. putat, poſſe idem elevari ad producendum ſeipſum per modum ſecundæ productionis, hoc eſt per productionem, quæ neceſſariò ſupponit ſufficientiam effectus ab alia cauſa, & actione adæquatè jam præſtitam. Suarium ſequuntur Tellez, & Arriaga, aliique non multi, in quos pugnat communis ſenſus reliquorum, quibus, & ipſe aſſentior.

Non eſt tamen ita facile ſolidam repugnantiam afferre, quæ ſui in ſe actionem expugnet. Hæc ſolent communiter afferri. 1. eſt evidens inter producens, & productum eſſe diſtinctionem; ex quo capite in divinis Patrem à Filio diſtinguimus. ſi quid ſe produceret eſſet prius, & poſterius ſe ipſo. 3. nemo eſſe poteſt Pater, aut Dominus ſui. ergo nec ſui cauſa. 4. cauſa materialis non poteſt ſeipſa ſuſtentare. ergo nec poteſt efficiens ſeipſa producere. 5. actio eſſentialiter otioſa eſt actio chimærica; ut enim in ordine naturali ſuperfluum naturaliter repugnat, ita ſuperfluum in omni caſu repugnat in omni caſu. atqui ſecunda actio in omni caſu ſuperfluit, ponitur enim ad dandum eſſe effectui (& hic eſt finis intrinſecus actionis) quod neceſſariò in priori ſupponit datum; adeòque eſſentialiter eſt actio otioſa. ergo eſt actio chimerica.

Ad hæc ità reſpondent adverſarii. ad 1. actionem primam infallibiliter arguere diſtinctionem cauſantis à cauſato; non ſecundam: quæ tamen cum ſuperflua ſit, & naturaliter impoſſibilis, locum in divinis non habet. Ad 2. negant inconveniens eſſe, ut idem quatenus exiſtens per actionem extrinſecæ cauſæ ſit prius ſe ipſo ut producto per ſecundam actionem: & oppoſitum aſſumere eſt aſſumere ſine probatione punctum præcipuum quæſtionis. Ad 3. & 4. eæ ſunt deductiones ad impoſſibilia diſparata; aut enim eadem eſt ubique ratio, & omnia adverſarius concedet: aut ſpecialis in iis eſt repugnantia; & dabitur diſparitas. 5. efficacius procedit; neque Arriaga ſatisfacit, dum ait poſſe Deum ex poteſtatis ſuæ plenitudine otioſum etiam efficere; quia non diſtinguit inter otioſum quomodocumque, & otioſum eſſentialiter, quod eſt ſcilicet natura ſua ordinatum ad præſtandum, quod in priori ad ſe præſtitum præſupponit.

Aliter tamen ego communis hujus aſſertionis probationem conficio, ſed prius adverto, actionem, qua idem produceret ſe ipſum, eſſe, & dici ſecundam, non quia tempore, ſed quia natura ſequitur primam. ita ut ſine hac eſſe nullatenus poſſit. Ratio eſt evidens; cum enim omnis actio ſupponat eſſentialiter cauſam, à qua eſt, jam conſtitutam in proxima ſufficientia ad dandum eſſe, conſequens eſt, ut actio illa ſecunda ſupponat principium ſuum, quod coincidit cum ſuo termino, jam exiſtens, & non à ſe, ſed ab alio.

Aſſumo nunc conceptum actionis, qui eſt; ut ſit exercitium cauſæ tribuentis effectui ſufficientiam eſſendi. de hoc non diſputo; quia eſt notio communiſſime aſſerta: & ſi quis aliud nomine actionis intelligeret, ad arbitrium loqueretur. Hinc eſt adæquata diviſio actionis in totalem, & partialem. totalis eſt, qua una

eſſe-

effectus accipit ſufficienter eſſe, ita ut alia quacumque actione circumſcripta, adhuc in eſſe perſeveret per ipſam, partialis actio eſt, quæ ſola non ſufficit, ut ſit effectus, ſed ſufficit, ſi alia illi adiungatur actio partialis. ſic actio ſpeciei impreſſæ in cognitionem partialis, eſt quia ſola ſpecies non præbet cognitioni, ut ſit: præbet autem cognitioni, ut ſit ſimul cum intellectu, cum quo unam integrat ſufficientem cauſam cognitionis. Quod autem hæc diviſio actionis ſit adæquata, deſcendit ex ipſa notione actionis; aut enim exercitium dandi eſſe eſt ex toto ſufficiens effectui, ut ſit, aut ſufficiens ſolum ex parte, aut nullo modo ſufficiens. ſi detur primum; habetur actio totalis: ſi ſecundum, habetur actio partialis; ſi tertium, nulla habetur actio, quæ eſt ipſa actualis ſufficientia.

His poſitis, ſic arguo. Actio ſecunda, qua idem influit in ſe ipſum, neque eſt actio totalis, neque partialis. ergò nulla eſt actio antecedens prob. et primo quod non eſt actio totalis: totalis enim actio ex dictis ea eſt, quæ ſola ſufficienter ponit effectum, ita ut, alia quacumque actione remota, vi una ipſius effectus ſit. atqui ſecunda actio eſt talis, ut ſi prima removeatur, effectus non poſſit perſeverare. ergò non eſt actio totalis ſecundò, quod non eſt actio partialis; ita enim cum alia partiali actione poſſet unam totalem adæquare; atque adeo poſſet effectus creatus ſe ipſe producere per modum primæ productionis partialis: quod eſt impoſſibile; cum ſit evidens, effectum omnem contingentem indigere neceſſariò cauſa diſtincta adæquatè influente, ut accipiat eſſendi ſufficientiam.

Totam argumenti vim clarius, & brevius ſic colligo. Nihil poteſt dare ſibi ſufficientiam eſſendi. ergò nihil eſt in ſe agere. antecedens prob. (nam conſequens conſtat ex notione

actionis) aut enim totalem ſufficientiam ſibi tribueret; atque ita nulla alia actione indigeret; aut partialem; atque ita ſolum indigeret actione partiali: ex quo utroque ſequitur idem eſſe cauſam ſui primò productivam.

Ut melius rationis robur appareat, illud obiicio. Ita prærequiritur actio prima ad ſecundam, ut ad actionem productivam effectus actio conſervativa cauſæ. ſed ex hoc, quod remota actione cauſam conſervante, removeatur productio effectus, non ſequitur productionem effectus non eſſe ſufficientem. ergo ex hoc, quod removeatur actio ſecunda, remota prima, non ſequitur ſecundam in ſuo ſaltem ordine non eſſe ſufficientem.

Reſp. ubi cauſa, & effectus diſtinguuntur, actionem productivam effectus eſſe ſufficientem; quia ſi ſola ipſa per poſſibile, aut impoſſibile intelligatur permanere, effectus habet totum id, per quod ſufficienter perſeveret in eſſe. ſed actio conſervativa cauſæ, quamvis per ſe requiratur, non eſt tamen ea, qua formaliter effectui ſufficientia tribuitur. quare ipſa remota, non ſequitur per locum intrinſecum remotio effectus. hinc dicimus effectum à ſola ſui immediata productione accipere formaliter eſſendi ſufficientiam, quamvis ad hanc alia prærequirantur, non quæ formaliter dent ſufficientiam, ſed ſine quibus formalis ſufficientia non datur. At vero ſi præciſè removeas actionem primam effectus productivam, removes eo ipſo effectum: & ſi fingas ſolam remanere ſecundam, per locum intrinſecum ſequitur utrumque, & quod effectus maneat, & quod non maneat. ſignum ergo eſt à ſola prima actione effectum accipere ſufficientiam, & nullatenus à ſecunda: quod erat probandum.

QUÆSTIO QUINTA

De Cauſis Finali, Exemplari, & per accidens.

CAPUT I.

Quid ſit cauſa Finalis, & quotuplex, quæque ejus cauſalitas in actu primo, & ſecundo.

SEcernendus primò eſt finis à finali cauſa; iſta enim duo non reciprocantur, cum omnis cauſa finalis ſit finis, non tamen omnis finis ſit cauſa item finalis. Deus certe amoris ſui neceſſarii eſt finis, non finalis cauſa; repugnat enim Deo habere cauſam. Finis ergo univerſaliſſime acceptus definiri poteſt, *Cujus gratia aliquid eſt*. Finalem cauſam definit Philoſophus, *Cujus gratia aliquid fit*. Solent autem iſta duo, ubi propter materiam, de qua agitur, diligentius diſtinguenda non ſunt, communiter confundi.

Dividitur finis in communiter, propriè, & propriiſſimè dictum. Primo modo eſt quodlibet volitum, ut voluntas videndi habet pro fine viſionem, ſive hanc referat ad aliud, ſive non referat: qua ratione media quoque fines appellari poſſunt. ſecundo modo dicitur finis quodcumque volitum, propter quod aliud eſt volitum, quamvis ipſum etiam ſit volitum propter aliud; quæ eſt ratio finis intermedii. tertio modo dicitur finis, propter quem aliud eſt volitum, & ipſe propter aliud non eſt volitum; quæ eſt ratio finis ultimi, & rigoroſi. Hinc Avicenna 1. Suffic. ait, quod *finis verus eſt, qui intenditur propter ſe, & propter quem cætera appetuntur*. & Philoſophus 2. met. t.c. 8. *ipſum, cujus cauſa, finis. tale autem eſt, quod non eſt alterius gratia, ſed ejus cauſa cætera*.

Rur-

Rurſum finis alius eſt, quo per actionem acquiſito, ceſſat motus: qui alio nomine dicitur. Finis qui. alius eſt, in cuius commodum laboratur, qui & dicitur Finis cui. Primi generis eſt ſanitas: ſecundi generis eſt æger ipſe, cui ſanitas quæritur. prior finis terminat amorem concupiſcentiæ: poſterior amicitiæ, ſub fine qui conſtituendus eſt finis quo, qui eſt ſcilicet acquiſitio ipſa, & poſſeſſio finis qui, ut acquiſitio, & poſſeſſio ſanitatis. De his omnibus fuſius, & accuratius in Ethicis.

Jam vero accedendo propius ad finis cauſalitatem, quæ una eſt huius loci, dico eam poſſe accipi in actu primo pro virtute finalizandi; & in actu ſecundo pro ipſo finalizandi exercitio.

Dico nunc 1. Actus primus cauſativus finis eſt eiuſdem realis bonitas reſpectiva, ut per cognitionem repræſentata; ſed cognitio tamen repræſentans non ſe habet ut motivum, niſi ſolum ut quo, & per modum conditionis applicantis.

Ad evidentiam dicti, illud noto ex dicendis in Ethica, motivum voluntatis eſſe bonum non abſolutum, ſed reſpectivum; neque enim amatur, quod in ſe bonum, & perfectum, ſed quod amantis bonum, & perfectivum. Jam vero cum tota finis cauſalitas in eo ſit, ut appetitum moveat ad amandum, & agendum in ipſius conſecutionem: conſequens eſt, ut ea ſit finis in actu primo cauſalitas, quæ ſic poteſt appetitum allicere; & movere. atqui manifeſtum eſt, ſolam bonitatem finis, non vero eius cognitionem ita impellere; quia nemo movetur ad quærendam finis cognitionem, quam habet, ſed finem ipſum, quem non habet.

Id ipſum magis intelliges ex diverſo modo, quo intellectus, & voluntas reſpiciunt motiva ſua, ille verum, hæc bonum. intellectus enim non trahitur ab obiecto, ſed illud ad
ſe

ſe trahit, producendo in ſe intentionalem ipſius imaginem, in qua una quieſcit. at voluntas trahitur ipſa ab obiecto, tenditque ad ſe coniungendam non imagini obiecti, ſed ipſi obiecto ſecundum ſuam realitatem. hinc præclarè Philoſophus 6. met.t.c.8. dixit, verum & falſum eſſe in anima: malum vero, & bonum in rebus. ſic in exemplo ſanitas cognita quietat intellectum, ſed voluntatem non quietat ſanitas amata, ſed poſſeſſa. Ex hoc fit, ut vis finalis motiva voluntatis ſit realis bonitas, aut quæ talis in ſe ſit, aut quæ talis appareat: cuius tamen realem, non imaginariam adeptionem voluntas per ſuum amorem inquirat.

Dicò 2. actualis cauſalitas finis, ſeù finalizatio eſt actio ipſa, qua voluntas per amorem ipſius finis elicit amorem medii; quæ quidem actio utrumque reſpicit eſſentialiter, voluntatem, & amorem finis, ut id à quo eſt, finem ut id, ad quod dirigitur voluntatis operatio.

Antequam probo concluſionem; adverto fuiſſe quorundam ſententiam, finis cauſalitatem eſſe nobis penitus ignotam. Alii volunt eſſe cauſalitatem metaphoricam, quæ in eo unice ſita ſit, quod finis per cognitionem exhibeat ſe voluntati, eamque invitet, & alliciat ad ſui amorem. Alii neſcio quid reale imprimi putant voluntati à fine, in qua impreſſione finis cauſalitatem conſtituunt.

Ex his dicendi modis primus, qui nos ad ignorantiam compellit, reiicitur ex iis, quæ ad iſtam cauſalitatem declarandam afferemus. Secundus eſt inſufficiens; finis enim eſt cauſa, & non ſemper actu cauſa. ergo quemadmodum cæteræ cauſæ ut reducantur ad actum de potentia, aliquid iis de novo ſuperaddi debet; item de fine dicendum. Et quidem hoc, quod eſt exhibere ſuam bonitatem

voluntati, pertinet ad primum, non ſecundum actum finis; cum tota iſta exhibitio haberi poſſit ſine actuali motione voluntatis, adeoque ſine actuali finalizatione. Tertius plus addit, quam oporteat; quid enim ſit hoc actuale additum præter cognitionem, & amorem? certe nec à fine illud eſt, qui non agit, ſed eſt id, cujus gratia efficiens agit: nec à voluntate, quia dicitur præire motum omnem voluntatis.

Poſt hæc explico motionem actualem finis, & dico eam conſiſtere in actuali productione amoris mediorũ eſſentialiter fini præamato addicta, & pendente efficienter ab amore ipſius finis; quæ quidem actio ut reſpicit amorem, & voluntatem, dicitur actio, ut reſpicit finem, dicitur finalizatio. Et eſt rurſus inter duas ejuſmodi denominationes ordo rationis; prior enim eſt actione finalizatio. neque obſtat identitas actionis; nam & ſuſtentatio eadem eſt actioni, & tamen prior ſuſtentatione eſt actio; quia prius eſt agens dare, quam materiam recipere: & actio procedens à voluntate indiviſim, & habitu, prior eſt, ut procedit à voluntate, quam ut procedit ab habitu; quia voluntas eſt primum movens. idem dic in fine; quia finis ſcilicet inter cauſas eſt prima, undè & cauſa cauſarum communiter nuncupatur.

Eſt tamen primò, quod opponas. explicari debet cauſalitas finis in effectum: hæc autem non recte explicatur per actionem productivam amoris medii; tum quia poteſt, ea poſita, non ſequi effectus; tum quia amor non eſt id, quo effectus fit per modum exercitii, ſed principii. atqui cauſalitas finis eſt exercitium eiuſdem circà poſitionem effectus.

Reſp. effectum finis præcipuum, & immediatum non eſſe, niſi amorem medii, quod unum finalizatur in rigore per hoc ipſum, quod in priori ſupponat diſtinctum amorem finis,

nis, ut in Ethicis oſtendetur ex ipſa notione finis, quæ eſt ut ſit id, cuius gratia, hoc eſt, cuius amore aliquid fit. Dicitur autem effectus externus à fine etiam dependere, non tamen immediate, ſed mediate, medio nimirum amore mediorum: in qua dependentia effectus à fine involvitur ſine dubio dependentia effectus ab amore: ſed non fuit in ordine ad hanc explicanda cauſalitas finis, cum ſatis ſit, ſi explicetur in ordine ad effectum primarium, & proximum, qui eſt ſcilicet amor non finis, ſed mediorum à finis amore cauſatus. Ex quo aliud incommodum vitatur; qui enim finis cauſalitatem explicant per ipſam actionem productivam exterioris effectus, hanc fini immediatè addicunt: quod probabile non videtur; neque enim ſatis intelligo, quid circa illam exerceat immediatè finis.

Oppones iterum, explicari cauſalitatem finis per actionem amoris in amorem. quod eſt explicare finalizationem per efficientiam, neque enim poteſt actio amoris in amorem eſſe cauſalitas finis, niſi quia amor finis eſt veluti inſtrumentum finis ipſius, quo medio tamquam virtute, amorem mediorum finis ipſe cauſat. hoc autem eſt finalem cum principali cauſa efficiente confundere.

Reſp. ita prorſus eſſe; quod amorem amor efficit in finis ipſius virtute, cui ultimate omnis cauſalitas ſervit: ſed non idcirco finem cum efficiente confundi. primò enim virtus efficientis realis eſt, non intentionalis. 2. efficiens agit in quantum eſt actu, & in quantum præcontinens perfectiones effectui tribuendas: ex quo fit ut agens ſit, & dicatur illud, quod effectum ponit, & à quo effectus eſſe accipit. at finis per amorem non movet in quantum eſt actu, & in quantum præcontinet, ſed potius in quantum eſt potentia,

& in quantum præcontinetur: neque eſt id, quod alteri dat, ſed quod ab altero accipit eſſe. quare tota motio ipſius eſt mere intentionalis, ut ſit, non realis, quia eſt.

C A P U T II.

Utrum omnia fiant propter finem.

DE finis effectu, cuius eſt poſt finis cauſalitatem conſideratio, illud in univerſum quæro, utrum ad omnia, quæcumque fiunt, ſe extendat, ita ut nihil uſpiam ſit, quod cauſam finalem non habeat. Poteſt autem quæſtio procedere tum de effectibus mere naturalibus, qui cauſam habent non cognoſcitivam, tum effectibus à cauſa cognoſcitiva prodeuntibus: quæ rurſus eſt duplex, alia cognoſcitiva per intellectum, alia per ſenſum.

Dico 1. effectus etiam mere naturales ſunt propter finem.

Statuit hanc concluſionem Philoſ. 2. phyſ. t. 75. eamque multis rationibus probat uſque ad t. 86. ſeligo nonnullas. Prima ſit. quodcumque non ſit à caſu, ſit propter finem. effectus naturales non ſiunt à caſu. ergo ſiunt propter finem. maior eſt certa, quod enim non ſit à caſu, ſit à conſilio: omne autem conſilium finem habet. min. prob. quod eſt à caſu, nec ſemper, nec plerumque contingit idem: res autem naturales ſemper, aut plerumque eædem. ergo non ſunt à caſu. & quidem, quod hiberno tempore pluvia, æſtate calor ingruat, non cauſale eſt, quia frequens; quamvis oppoſitum ſit caſuale, quia rarum. item videmus ex calore ſemper calorem, ex igne ſemper ignem procedere, & ſic de aliis, agit ergo calor ad producendum calo-

rem

rem, & ignis ad producendum ignem: quod eſt habere actionis ſuæ finem.

Secunda ſit. Artefacta habent finem, cum omnis artifex operetur per intellectum, & electionem. ergò item naturalia. conſequens prob. ars enim omnis aut perfectio eſt, aut imitatio naturæ. perficit naturam ars, ſive quæ ipſam iuvat ad ſuam operationem, ut medicina, & agricultura: ſive quæ ſtruit ea, quæ natura non præſtat, ut veſtes, & domos. imitatur naturam ars, quæ ponit ſimilitudines quaſdam naturalium effectuum, ut ars pingendi, & cælandi. ſi ergo omnis ars eſt ad finem, natura, quæ ars eſt Dei, & ut perfectior artem creatam præit, à fortiori erit ad finem. Adde, quod natura ſervat in ſuis operationibus ordinem perinde ut ars; ut enim in conſtructione domus jaciuntur fundamenta, quibus parietes innituntur, & his tectum; item in arbore ver. gr. perficienda ſubmittuntur radices, ſupra quas ſtipes attollitur, quibus frondes quaſi tectum ſuperinducuntur. Hinc infert Philoſophus, quod ſi domus eſſet res naturalis, eodem pacto fieret à natura, ut modo ab arte &: ſi arbor eſſet res artificialis, eodem modo perficeretur ab arte, ut nunc à natura. Concludit demum, quod ſi ex ordine, quem perſpicimus in artefactis, arguimus artem dirigi ad finem, ex ordine potiori, quem deprehendimus in naturalibus, arguendum, ad finem etiam naturam agere.

Tertia ratio eſt retorſio argumenti, quo veteres Democritici utebantur ad probandum naturam non agere ex fine, quaſi ſic nunquam aberraret: conſtat autem eam ſæpe aberrare. Imo vero, inquit Philoſophus, ex hoc ipſo, quod erat, convincitur habere finem. omnis enim error eſt per hoc, quod devietur à fine intento. Sic dicitur errare medicus, dum pharmacum non aptum ad ſanitatis reſti-

tutionem propinat: errare Philoſophus, dum ad veritatem non collineat &c. Si ergo natura errat, evidens ſignum eſt, aliquem ipſi eſſe propoſitum finem.

Dices. impoſſibile eſt, ut agens tendat in finem, quem non cognoſcit; quare qui clauſis oculis ambulat, ad quemcumque locum appellat, caſu appellit. atqui agens naturale finem non cognoſcit. ergo non tendit in finem, dum agit.

Reſp. ex hoc ipſo convinci eſſe aliquam univerſalem cauſam omnes omnium cauſarum fines præcognoſcentem, in eoſque omnia dirigentem; ut enim ſagittarius in ſcopum inſpiciens ſagittam eò dirigit, ac proportionatum illi impetum imprimit, quo ſcopum attingat; ſic Deus naturam unicuique dedit, qua rectà ad ſuos fines pergerent, etiam non præviſos. & hoc eſt, quod ait ſæpè Ariſtoteles, hominem agere propter finem; cæteras naturales cauſas agi potius, quam agere, in quantum à ſuperiori intelligentia ad ſuos quæque fines diriguntur; atque hinc dici vulgò ſolet opus naturæ eſſe opus intelligentiæ non errantis. Propterea veteres dum negabant naturam agere propter fiem, negabant ſimul divinam Providentiam, tamquam cauſam univerſalem res omnes ſua ſapientia diſponentem, & ſuos præſcribentem cuique fines.

Dico 2. Bruta videntur agere propter finem ſibi à ſe præſtitutum, imperfecto quidem modo, ſed tamen formali, ac rigoroſo.

Prob. 1. ad hominem contra eos, qui putant voluntatem agere propter finem etiam, dum amat finem: quod quidem alium ſenſum facere non poteſt, niſi quod voluntas ſiſtat in fine amato, illum ulterius non ordinando: & rurſus ad talem amorem movetur à finis bonitate præcognita. atqui hoc totum verificatur in brutis: nam & ſiſtunt in bono delectabili appreheņſo, ab eoque moventur. ergo non poteſt cohæ-

hærenter negari, quod bruta agant propter finem.

Prob.2. Bruta amant bonum ſuum qua tale, hoc eſt qua conveniens ſibi. ergo & agunt propter finem quà talem, ordinando ſcilicet media ad finem ipſum: in quo ſtat propria præſtitutio finis. conſeq. prob. ideò enim dicuntur bruta non poſſe ad finem media dirigere, quia ordinem mediorum ad finem altius materiali cognitione aſſurgentem non poteſt brutorum æſtimativa attingere. at ſi ea poteſt ordinem boni ad ſubiectum, ſeù finis qui ad finem cui; cur non item ordinem mediorum ad finem? Certè D.Th.1. p. q.78. ar.4. in hanc ſententiam propendet, dum ait, quod *avis colligit paleam, non quia delectat ſenſum, ſed quia eſt utilis ad nidificandum*. utilitas autem, quæ ponitur motivum avis, eſt formaliſſimè ordo conducentiæ ad finem. nec oppoſitum docet 1. 2. q. 1. ar.2. ubi ſolum contendit proprium eſſe naturæ rationalis agere ſe in finem per dominium ſcilicet, & poteſtatem ſui actus, quæ in ratione propriæ dictæ electionis involvitur.

Dico 3. Natura rationalis agit propter finem formaliter non ſolum in liberis, ſed etiam in neceſſariis operationibus; Hæc concluſio litem decidit de modo loquendi. ſi enim actio propter finem dicatur, quæ eſt nata inducere, aut ſupponere conſultationem, & indifferentiam, manifeſtum eſt, quod actio propter finem neceſſaria eſſe non poteſt. at non videtur id opus eſſe, ut finis ſit cauſa operationum humanarum; ſatis enim eſt, ſi ametur propter ſe, & reliqua propter ipſum: quæ eſt finis definitio libertatem operationis non explicans.

CAPUT III.

De cauſa Exemplari.

EXemplar, ſeu ideam dicimus cum D. Th. Formam, non informantem, ſed præconceptam, quam effectus imitatur ex intentione agentis determinantis ſibi finem. ex quo apparet idealem cauſam intentionalem eſſe, & totam eius cauſalitatem abſolvi in directione agentis, ut ad finem propoſitum deveniat.

Quæritur primo, utrum idea ſit conceptus formalis, an obiectivus? v. g. dum ſit domus ex domo exiſtente in anima, ut loquitur Philoſophus, duo ſunt in mente Artificis, & cognitio domus, & domus ipſa cognita, de quibus dubitatur, utra ſubeat propriam rationem exemplaris, & ideæ.

Quæſtio hæc tota eſt de voce, à qua proinde breviſſimè me expediam, ſtando pro iis, qui cognitioni rationem propriam exemplaris interni tribuunt. Ratio eſt; quia nec objecto eidem, quod fit per artem, nec alteri convenit ideæ ratio. ergo ea non eſt objecti ratio, ſed cognitionis. prima pars anteced. prob. tum quia de ratione exemplaris eſt, ut ſit forma, quam effectus imitatur: nihil autem imitatur ſe. tum quia Deus agens ad extra ex præconcepta creaturarum idea, ipſas creaturas in conſortium ſuæ actionis admitteret: nec in ſe uno eſſet perfectè ad agendum inſtructus. Prob. 2. pars: tum quia manifeſtum videtur, ut artifex operetur, non aliud obiectum concipere, quam ſuum ipſum opificium; ſaltem aliud non eſt opus. tum quia dū Deus animam rationalem creat, quæro, quod aliud obiectum conſulit? aliam animam? at redit, quod non poſſet Deus agere creaturam, inconſulta creatu-

tura, ſuam eſſentiam? at hæc, ut à cognitione diſtinctanon habet rationem exemplaris, ſed efficientis; exemplar enim ex dictis eſt forma, de cuius ratione eſt formalis, non eminentialis continentia.

Id ipſum conſtat à priori. Proprium eſt cauſæ exemplaris dirigere efficientem, ut in certum ſcopum, ac terminum tendat, & non caſu, ſed rationabiliter operetur: hoc autem manifeſtè convenit cognitioni, quæ eſt quoddam intellectuale lumen, facem operationi præferens; neque verò obiectum eſt, quod dirigit, ſed eſt id, ad quod dirigitur artificis operatio. 2. idea determinat actionem externam intellectualis agentis, & idcircò forma appellatur, quia perinde ſe habet ad ipſum, ut forma realis ad naturale agens. atqui non obiectum, ſed cognitio, quæ eſt intellectus forma, h. m. determinationem præſtare poteſt. 3. idea eſt menſura perfectionis, ac veritatis rei ideatæ, ut in proœmialibus agens de practica notitia dixi. at conceptus obiectivus ſi ſit ipſum ideatum, non eſt menſura: aliter idem menſuraret ſe ipſum. ſi vero ſit aliud ab obiecto ideato, aut per accidens ſe habet, aut in ſe non habet formam effectus, neque ſecundum rem, neque ſecundum repræſentationem.

Tria communiter obiiciuntur exigui momenti. 1. exemplar conſiſtit in eo, ad quod agens intuendo operatur: agens verò non intuetur conceptum formalem, ſed obiectivum. 2. Finis non eſt cognitio, ſed obiectum, ergo item exemplar. 3. Philoſophus exprimens vim cauſativam exemplaris, ait, domum fieri ex domo, domus autem non eſt cognitio domus, ſed domus cognita.

Ad 1. reſp. illam locutionem eſſe impropriam, ut potè ductam ab exemplari externo, quod eſt impropriè exemplar. Ad 2. finis movet ut acquirendus; hoc autem non compe-

tit cognitioni, ſed obiecto. Exemplar agit ut directivum: hoc autem non obiecto competit, ſed cognitioni. Ad 3. idem Philoſophus ait domum fieri ex domo, quæ eſt in anima. domus autem, quæ eſt in anima, non eſt domus ipſa; ſed cognitio, quæ propter ſimilitudinem domus etiam appellatur.

Quæritur ſecundo, ad quod genus cauſæ revocetur exemplar? ſuppono cum communi ſententia ideam eſſe cauſam; neque enim minus verè effectus pendet à fine, quam ab idea. tum dico eam reductivè pertinere ad efficientem, & idcircò appellari formam, quia forma verè eſt non artefacti, ſed artificis. Et quidem juxtà Philoſophum ars eſt principium efficiendi, unde & habitus dicitur cum recta ratione factivus. artis autem tota vis eſt in notitia practica, quæ confunditur cum idea. Profecto hoc differt à fine exemplar, quod finis efficientem cauſam ſupponit conſtitutam in ſua vi plenè effectiva, quam excitat dumtaxat, trahitque ad operandum; & ideò ſpeciale genus cauſæ conſtituit ab efficiente diſtinctum. at verò exemplar efficientem cauſam operantem per intellectum, & voluntatem non ſupponit, ſed facit adæquatè operativam. ergo exemplari ad efficientem cauſam reducitur.

CAPUT IV.

De Cauſis per accidens.

ALibi diximus cauſam per ſe à cauſa per accidens ex hoc diſtingui, quod per ſe cauſa ſecundum ſuam virtutem effectum operatur, ut ignis ignem. at cauſa per accidens non ipſa eſt, quæ ad effectum concurrit, ſed vel per accidens coniungitur cauſæ concurrenti, ut ſi muſicus ædificet; vel ad ef-

fe-

fectum per ſe ipſius per accidens alius conſequitur, ut terræ foſſor dicitur cauſa inventionis theſauri.

Porrò cauſa per accidens poteſt eſſe agens intellectuale, & ſic dicitur fortuna, quæ definitur, 2. phyſ. t.52. Cauſa per accidens in his, quæ raro fiunt, & propter finem ſecundum electionem. Quaſi dicat, inquit Toletus: Fortuna eſt actio aliqua ſecundum electionem procedens, quam conſequitur finis aliquis non intentus, & rarò contingens, Et finis quidem, atque effectus conſequens poteſt eſſe bonus, & malus; unde bona, aut mala fortuna denominatur. Caſus autem poteſt accipi vel ut eſt genus ad fortunam, vel ut dividitur contrà fortunam: & hoc ſecundo modo definitur, Cauſa per accidens in his, quæ rarò fiunt, & non ſecundum electionem. Sic domus ruina ex combuſtione trabis dicitur effectus caſualis, & non fortuitus ignis.

Hoc autem commune eſt caſualibus, & fortuitis, ut nec ſemper, nec frequenter, ſed raro accidant; ut per ſe non intendantur: ut ſint in his, quæ agunt propter finem. illud tamen eſt proprium effectus fortuiti, quod cauſa ipſius non eſt natura, ſed intellectus, & electio. Ex quo conſequens eſt, nihil eſſe fortuitum Deo; quia nihil poteſt contingere ſine Dei præviſione, & diſpoſitione. fortuita autem ſemper involvunt aliquid imprudentiæ, ſecundum quam minus prævidentur, quæ ſunt eventura. quare 2. mag. mor. c.8. dicitur, ibi minus eſſe fortunæ, ubi plus eſt intellectus.

Fortunæ, & caſui opponitur fatum, de quo impiè ſenſerunt veteres, dum illud putarunt inevitabilem quandam neceſſitatem à Deo juxta multos dependentem, juxta alios independentem, & quæ libertatem humanam omninò everteret. Catholici nomen fati uſurpamus, ſecundum quod à Boetio l.4. de Conſol. prof.6.

definitur, *Inhærens rebus mobilibus immobilis diſpoſitio, per quam divina Providentia ſuis quaque nectit ordinibus*, diſtinguitur ergo Fatum à Providentia, ut effectus à cauſa, eſtque diſpoſitio non effectibus, ſed cauſis creatis inhærens, nec verò liberis, ſed naturalibus.

LIBER TERTIUS PHYSICORUM

De motu

Præſertim Locali.

PRincipiis, cauſiſque corporis naturalis pro modo conſideratis, ad primam præcipuamque eiuſdem proprietatem, in ordine ad quam eius natura definitur, motum ſcilicet verſandum accedo. Et quia motus lationis certior eſt, & notior, remiſſa de aliis motibus in ſequentem librum tractatione, unica ferme in præſenti erit localis motus conſideratio; ubi de natura motus in communi aliqua deliberavero. Ad plenam verò motus localis intelligentiam pertinet agere tum de loco, qui per motum percurritur, quique eſſe poteſt aut plenus, aut vacuus, tum de tempore, quo motus menſuratur. rurſus quia motus inter continua numeratur, & continuum, ut probabitur, infinitatem involvit, de infinito, & continuo prius agendum; & tum demum motus localis natura, compoſitio, ſucceſſio, velocitas, tarditas, aliæque proprietates explicabuntur.

QUÆSTIO PRIMA

De motu in communi.

CAPUT I.

Definitur motus, ac dividitur.

MOtum definit Philoſophus 3. phyſ. t. 6. actum entis in potentia, prout in potentia. Et primo motus dicitur actus, quia omnis motus habet efficere, ut quod erat in potentia, ſit in actu; ut quod erat calefactibile, per motum calefactionis actu calefit. ſed actus aut perfectus eſt, aut imperfectus. perfectus totam ſubiecti potentialitatem explet; quare in ipſo mobile quieſcit. talis actus eſt forma per motum acquiſita, ut calor per calefactionem. imperfectus eſt actus relinquens in mobili ulteriorem potentialitatem: & talis actus eſt motus. propterea in definitione reduplicatur ly *in potentia*, ut denotetur, mobile ſub motu eſſe adhuc in potentia ad terminum.

Sed quodnam eſt illud ens, cuius motus eſt actus? ſunt, qui credant eſſe terminum ipſum, qui eſt in potentia obiectiva; ſed procul eſt hęc imaginatio à mente Philoſophi, qui unius mobilis actum motum conſtituit; dicit enim t. 17. quod motus actus eſt mobilis, ut eſt mobile. Eſſe autem in potentia, quod in mobili reduplicatur, importat in eo carentiam formæ, ad quam movetur, antequam moveatur; nihil enim movetur ad acquirendum, quod habet. rurſus importat impetum mobilis non omninò quietari per motum ipſum, ut dictum eſt.

Dices. dum ſubiectum movetur ad formam, habet formam; neque enim poteſt eſſe motus ſine termino. ergo dum motus eſt, mobile non eſt amplius in potentia.

Quidquid alii aliter, præſertim Thomiſtæ reſ-

reſpondeant, equidem juxtà modos loquendi, quibus jam à puero aſſuevi, reſpondeo, nomine entis in potentia intelligi ſubiectum non ſub privatione formæ, ſed ſub præciſione à forma; & fit ſenſus, quod quamvis mobile tunc, cum movetur, præſertim motu inſtantaneo, formam habeat, tamen aliter conſideratur prout præcisè ſub motu, aliter prout eſt ſub forma. primo modo eſt in via; ſecundo modo eſt in termino. atque ita ſignificatur, quod licet motus actuet ſubiectum, non tamen ità perfectè, ut non egeat alio actu præter motum. Poſſet etiam dici, quod nomine entis in potentia venit mobile, in quantum tranſit de privatione ad formam; adeoque etſi tunc, cum movetur, non careat forma, ea tamen caruit immediate ante motum. quare connotatio privationis antecedentis eſt de primo conceptu motus.

Motus ſic definitus poteſt aut in tempore contingere; atque ita dicitur propriè motus, qualis eſt alteratio, & latio: & poteſt contingere in inſtanti, ut eſt generatio; atque ita nomen mutationis ſortitur. Hæc jam eſt communior in ſcholis, quod ſciam, acceptio, & diſtinctio motus à mutatione. Aliter tamen Ariſtoteles; motum enim inquit eſſe à ſubiecto in ſubiectum, hoc eſt inter terminos poſitivos, ut cum ex frigido fit calidum: mutationem verò eſſe de non ſubiecto in ſubiectum, de termino ſcilicet negativo ad poſitivum, quæ eſt generatio; aut de ſubiecto in non ſubiectum, de termino ſcilicet poſitivo ad negativum, quæ eſt corruptio. juxta quem dicendi modum motus eſt inter terminos contrarios, mutatio inter contradictorios.

Porrò licet in motu duo ſint termini, à quo, & ad quem, denominatur tamen motus à ſolo termino ad quem, & juxta illius diviſionem dividitur. Vel enim eſt motus ad ſubſtantiam, & appellatur generatio; vel ad quantitatem,

& appellatur augmentatio; vel ad qualitatem, & appellatur alteratio; vel ad ubi, & appellatur latio. ad reliqua prædicamenta non eſt per ſe motus, ut multis probat Ariſtoteles 5. phyſ.

CAPUT II.

Quo pacto ab actione, & paſſione motus diſtinguitur.

DUo hic ſunt præſtanda. primum, quo pacto actio, & paſſio invicem diſtinguuntur, ut videatur, utrum motus ſit idem cum una, an cum duplici entitate. deindè, quo pacto diſtinguuntur à motu.

Dico 1. actio, & paſſio non re, ſed ratione invicem diſtinguuntur. Ita D. Th. 3. phyſic. lec. 5. poſt Philoſophum ibi t. 18. ubi præter morem clariſſimè mentem ſuam aperit his verbis: *manifeſtum eſt, quod motus eſt in ipſo mobili; actus enim hujus, & ab ipſo motivo: motivi autem actus non alius eſt.* & paulò poſt; *quare unus eſt amborum actus, ſicut idem ſpatium eſt unum ad duo; & duo ad unum; & acclive, & declive; hæc enim unum quidem ſunt, ratio autem non una eſt. ſimiliter quoque & in movente, & in moto.*

Prob. recolendo, quę ſuperiori libro q. 3. c. 4. §. 3. dicta ſunt de indiſtinctione eductionis ab unione; actio enim eductiva eſt formaliter per ſe ablativa indifferentiæ à ſubiecto, & forma, ut ſe invicem afficiant, & illud recipiat, iſta recipiatur. unio autem ſine dubio eſt paſſio. ergo actio per ſe ipſam eſt paſſio. Rationes contra hanc concluſionem ſunt ibidem ſolutæ: & quæ hic peculiariter urgeri poteſt deſumpta ex diſtinctione prædicamentorum, ſoluta eſt in logicis.

Supereſt, ut oſtendatur, quo pacto actio, & paſſio ratione diſtinguantur. Indicat hoc Philoſo-

loſophus l.cit.t.22. ubi, *Quod huius*, inquit, *in hoc, & quod huius ab hoc actum eſſe, ratione alterum eſt*. illa igitur entitas, cui nomen actionis, & paſſionis tribuimus, poteſt conſiderari, quatenus eſt ordo formæ ad cauſam, à qua eſt; & quatenus eſt ordo formæ ad ſubiectum, in quo eſt. primo modo eſt actus agentis, quia per ipſam cauſa de non agente fit agens; & dicitur actio. ſecundo modo eſt actus recipientis, & paſſi, quia per ipſam materia de non recipiente fit recipiens, & dicitur paſſio.

Dico 2. motus ab actione, & paſſione ſecundùm rectum non diſtinguitur: diſtinguitur vero ſecundum obliquum connotatum à motu, non verò ab actione,& paſſione.

Hæc mihi videtur expeditiſſima via explicandi, quatenus ab actione, & paſſione motus ſit diſtinctus, & quatenus cum iis ſit idem. motus ergo importat rationem tranſitùs, quam actio, & paſſio non importat. actio enim dicit præcisè productionem formæ ab agente: paſſio receptionem formæ in ſubiecto. at motus addit terminum fieri, ac recipi ex alio termino aut poſitivo, aut privativo. Eſt ergo motus nomen connotativum, ut cœna; quemadmodum enim cœna ſignificat comeſtionem factam tempore veſpertino; ita motus ſignificat acquiſitionem formæ ſuccedentem aut alteri formæ, aut eiuſdem privationi. Rurſus ſicuti eadem illa comeſtio, quæ facta eſt tempore veſpertino, & dicitur cœna, potuiſſet fieri alio tempore, in quo cœna non diceretur: ita eadem illa entitas actionis, & paſſionis potuiſſet non ſuccedere privationi, aut veteri formæ, in quo caſu non diceretur motus. atque ita eſt, dum ſumitur actio, & paſſio in facto eſſe, & poſt primum inſtans productionis.

CAPUT III.

De ſubiecto motus.

CONſequenter ad dicta perinde eſt quærere de ſubiecto motus, ac de ſubiecto actionis. ſed actio alia eſt immanens, alia tranſiens. prima eſt, cum terminus productus manet in principio ipſo, à quo fluit; adeoque dum eadem eſt cauſa activa, & ſubiectiva effectus, ut contingit in actibus vitæ. Tranſiens eſt actio, cum terminum ponit in extraneo ſubiecto, ad quod perficiendum tranſit vis productiva. Porrò de triplici entitate controverti poteſt, quænam ſit actionis ſubiectum, de cauſa, quæ operatur, de termino, qui efficitur, de mobili, quod patitur.

Dico 1. motus ut ſtat pro recto actionis eductivæ, non recipitur in termino per ipſum acquiſito, & producto.

Prob. receptio actionis in termino neque eſſet mera receptio, neque eſſet ſuſtentatio. non mera receptio; quia modus omnis deducitur de potentia ſubiecti, cui addicitur: à qua generali regula ſola creatio excipitur ex propria ratione creationis. non ſuſtentatio; quia cum omne ſubiectum, quod eſt cauſa materialis ſuæ formæ, ſit in priori natura ad ſuam formam, terminus etiam productus eſſet natura prior actione ſui productiva; adeoque eſſet, antequam fieret. præterquamquod cum cauſa entitatis alicuius ſit illa ipſa, à qua emanat actio ejuſdem entitatis productiva, conſequens eſſet, ut terminus non ſolum ſuæ productionis, ſed ſui etiam cauſa eſſet.

Dico 2. motus, & actio non recipitur in agente. quare actio ipſa immanens in cauſæ entitate recepta. non recipitur in illa, ſecundum

quod

quod dicit ad terminum habitudinem agentis, ſed paſſi.

Prob. de ratione agentis univerſim non eſt, ut in ipſo, ſed ut ab ipſo ſit actio; hoc enim eſt agens à quo aliud. Certè Deus in omni rigore eſt agens, nec ullam tamen in ſe actionem recipit, aut poteſt recipere. Adde, quod actio, ut dictum eſt, à paſſione non diſtinguitur, at paſſio indubitanter in agente non eſt. quis enim dicat, receptionem formæ in ſubiecto eſſe receptivè in agente?

Dico 3. motus, & actio in ſubiecto mobili eſt inhæſivè. Eſt Philoſophi 11. met. ſum. 4. c. 1. ubi; *Perſpicuum*, inquit, *eſt motum eſſe in moto: actus enim eius eſt à motivo.* idem habet 2. de anima t. 24 & t. 140. atque etiam in 3. phyſ. cit.

Prob. concluſionis manifeſtè deſcendit ex dictis; ſi enim actio nec in agente recipitur, nec in termino, ſupereſt, ut recipiatur in paſſo; neque verò eſt aliud ſubiectum aptum, in quo recipiatur. Deinde ſi paſſio recipitur in paſſo, & actio à paſſione non diſtinguitur, neceſſe eſt, ut actio quoque recipiatur in paſſo.

Obiic. 1. ſi actio reciperetur in paſſo, paſſum diceretur agens, agens enim eſt, quod habet actionem, ut videns eſt, quod habet viſionem.

Reſp. actionem ex hoc ipſo, quod eſt in paſſo, denominare illud non agens, ſed paſſum; agens enim eſt, à quo, non in quo eſt actio. Proportionale quid accidit in actibus animæ. eadem eſt cognitio paſſiva, & activa, ſed activè denominat potentiam, à qua, & in qua eſt; paſſivè denominat obiectum, ad quod eſt. In his autem omnibus conſulenda eſt natura, & ſignificatio denominationis, neque ab una ad aliam deducenda eſt paritas. cognitio denominat cognoſcens ſubiectum à quo, & in quo eſt; quia hoc eſt cognoſcere, habere à ſe in ſe cognitionem; denominat cognitum obiectum, ad

quod

quod eſt; quia hoc eſt cognoſci, terminare cognitionem. Pariformiter actio denominat agens non id, in quo, ſed id, à quo eſt; quia hoc eſt agere habere à ſe dependentem, non in ſe receptam actionem.

Obiic. 2. actio eſt accidens non paſſi, ſed agentis. atqui omne accidens in eo eſt, cuius eſt accidens. ergo actio in agente eſt.

Nego maiorem, ſi nomen accidentis capiatur in rigore; ſic enim ſignificat formam, quæ accidit, ſeu inhæret. non debuit ergo maior ſine probatione aſſumi, cum ſit ipſiſſima quæſtio.

Obiic. 3. ex Phil. I. de ſomno, & vig. eiuſdem eſt actus, cuius eſt potentia. atqui virtus operativa eſt agentis, & in agente. ergo actio, quæ eſt actus illius virtutis, eſt agentis, & in agente.

Reſp. 1. virtutem immediatè operativam non eſſe ex dictis libro ſuperiore in agente, ſed in paſſo. Reſp. 2. eius eſſe actum, cuius eſt potentia juxta naturam, & exigentiam actus, & potentiæ. quia verò potentia operativa non eſt ad recipiendum, ſed ad dandum, actus ipſius debet non recipi in ipſa, ſed emanare ab ipſa.

Obiic. 4. Ariſtotelem 8. phyſ. ubi motum localem omnium perfectiſſimum ſtatuit; & hoc ideo, quia mobile per illum nullam formam ſibi inhærentem acquirit; ex quo mobile localiter dicitur minus ſe habere in potentia. ergo motus localis non eſt forma inhæreus mobili.

Reſpon. motum localem dici perfectiſſimum non tamen entitativè, quàm indicativè, indicat enim minorem potentialitatem, adeoque maiorem perfectionem in mobili. nam quod movetur per alterationem, eſt in potentia ad formam perfectiorem, nim. ad qualitatem, & ſic de aliis motibus. at quod movetur localiter

eſt

eſt in potentia ad ubicationem, quæ eſt imperfectiſſima omnium forma, quæ per motum acquiri poſſunt, at eſſe in potentia ad formam perfectiorem formaliter dicit quid imperfectius; maior enim eſt imperfectio carere forma perfectiore, quam imperfectiore. Dum vero addit Philoſophus, per motum localem nullam formam acquiri, loquitur de forma abſoluta, quæ venit nomine formę ſimpliciter.

Atque hæc de motu in univerſum ſatis: quæ hæc enim hic quæruntur de ſpecie motus, nullius ſunt momenti; quæ de contrarietate, præſertim an, & quomodo idem moveri poſſit duplici motu contrario, infra commodius tractabitur; pertinet enim ſpecialiter ad motum localem.

QUÆSTIO SECUNDA

De Loco.

CAPUT I.

Quid ſit Locus.

Locus extrinſecus, qui loci nomine potiſſimum venit (nam locus intrinſecus nihil aliud eſt, quam in corpore locato recepta ubicatio, qua loco extrinſeco correſpondet) à Philoſopho 4.phyſ.t.41. definitur, *ultimum continentis immobile primum*.

Ut hæc definitio declaretur, exponendus eſt ordo, quo ad eam tradendam progreditur Philoſophus. præmittit plures modos, quo unum dicitur eſſe in alio, & concludit omnium propriiſſimum, ad cuius analogiam reliqui dicuntur, eſſe illum, quo unum in alio eſt, ut in vaſe, & in loco. Diſtinguit præterea duplicem locum, communem, & proprium. communis

locus

locus eſt, qui locatum continet, & alia plura præter ipſum: ut ſphæra ultima eſt communis omnium corporum locus; & hic appellatur etiam locus per accidens; ſumus enim intra cœlum, quia ſumus intra aerem, qui eſt intrà cœlum. Locus proprius, qui eſt per ſe locus, non niſi tale locatum continet, ut aer immediate me ambiens eſt proprius mei corporis locus.

Pergit deinde ad inquirenda ea, quæ ex communi ſententia loco per ſe inſunt, ut inde loci natura, & definitio appareat. Primò igitur locus continet locatum, ipſumque circumſcribit, ac terminat; ex quo fit, ut locus intrinſecus locato non ſit nec materia eius, nec forma, nec accidens, ſed externum tantummodò continens. ſecundo locus proprius, & proximus maior, aut minor locato non eſt, ſed illi prorſus æqualis, ad differentiam loci communis, qui maior eſt locato; Tertiò locus eſt ſeparabilis à quolibet locato, non tamen ab omni. hoc ultimum dicit ex propria ſententia contrà veteres admittentes vacuum. Quarto: Locus naturalis aut ſurſum eſt, aut deorſum; unumquodque verò naturale corpus in ſuum locum naturaliter fertur, in eoque acquiſito quieſcit.

Contra ſecundam proprietatem eſt dubium; neque enim verum videtur locum eſſe æqualem locato; nam continens, ut vulgo dicitur, majus eſt contento. locus autem eſt continens locatum. ergo majus eſt locato. Atque ex hoc Recentior quidam Mathematicus, ut audio, Euclidis definitionem illam improbat, Æqualia ſunt, quæ ſibi invicem congruunt; quia, inquit, locus congruit locato, nec tamen ęqualis eſt locato.

Dicendum tamen cum tota antiquitate locum eſſe æqualem locato. ſed duplex æqualitas diſtinguenda, altera dimenſionis, & ſimpli-

pli.

pliciter dicta, altera continentiæ. prima eſt, cum duo ſibi congruunt ſecundum omnem dimenſionem, longitudinem nim., latitudinem, & profunditatem: & hoc ſane modo locus, & locatum æqualitatem non habent; ſi enim ita ſibi congruerent, locus cum locato penetraretur; neque aliud probatur per rationem dubitandi. ſecunda eſt, cum duo ſibi congruunt ſecundum latitudinem, & longitudinem tantum; atque ità manifeſtum eſt locum eſſe penitus æqualem locato. ſit enim figura locati, adeoque etiam loci ſphærica, jam demonſtro æqualem eſſe utriuſque ambitum, convexum ſcilicet locati, & concavum loci. Quæ ſphæræ æqualem omninò habent diametrum, æquales omninò ſunt inter ſe. at ſphæra convexa locati, & concava loci æqualem, imò eandem habent diametrum. ergò inter ſe ſunt æquales. prob. min. ducatur linea diametralis in ſphæra locata; aut hæc eadem eſt menſura ſphæræ concavę locantis; & habeo intentum. aut menſura ſphæræ locantis eſt maior: & jam linea diametralis ſphæræ locatæ, ut menſuret locantem, debet protendi: atqui hoc fieri non poteſt, niſi ingrediatur profunditatem ſphæræ locantis, ut conſtat; adeoque niſi menſuret etiam profunditatem: quod eſt contra ſuppoſitum. comparamus enim locum, & locatum ſecundum meram longitudinem, & latitudinem. ergò eadem eſt linea diametralis menſurans utramque ſphæram ſecundum longitudinem, & latitudinem tantùm, ſecundum quam corpus continens rationem loci habet: ac proindè locus eſt æqualis locato.

Ex his colligitur, locum eſſe corpus continens non ſecundum totam ſui craſſitiem, & profunditatem, ſed ſecundum meram ſuperficiem, qua una corpori contento coadæquatur. & hoc eſt quod ait Philoſophus, Vltimum primum continentis locum eſſe. nomine ultimi ſuper-

perficiem intelligit, corpus ſcilicet ipſum ut longitudine, & latitudine terminatum: quia vero non exterior, ſed interior ſuperficies locato immediata loci rationem habet, addit ultimum primum, primò ſcilicet locatum tangens, & continens. Atque hæc particula eſt addita ad ſignificandum locum proprium, qui primus eſt in circumſcriptione locati, cum communis locus non primò locatum, ſed alia circumſcribat. Rurſus quia quæ hactenus dicta ſunt loco competere, competunt pariter vaſi, addit diſtinctivum loci à vaſe, quod eſt immobilitas, loco, non vaſi competens. Vndè reciprocatio illa inter vas, & locum t. 41. adhibita, quod vas ſcilicet eſt locus mobilis, & locus eſt vas immobile.

Duo autem ſunt hic præſtanda. primum, quod immobilitas ſit de ratione loci. alterum, per quid ea formaliter habeatur. primum oſtenditur ex motu, qui tranſitum importat de loco ad locum. at vero ſine motu corporis poteſt mutari ſuperficies ambiens, ut cum, flante vento, mutatur circa turrim immotam aer circumſtans. rurſus cum motu corporis poteſt non mutari ſuperficies ambiens, ut cum aqua movetur ſimul cum vaſe. non ergò locus eſt ſuperficies quæcumque ambiens, ſed immobilis, in ordine ad quam unam motus lationis explicari poteſt.

Hanc vero loci immobilitatem, omiſſis aliis explicandi modis, ità declaro. Locus extrinſecus immobilis eſt, ſi ſpectetur ſub certa ubicatione, eamque reduplicet, ac ſupponat; ſi enim movetur, eo ipſo priorem ubicationem amittit, adeoque ut illam retinens, moveri non poteſt. Ex hoc fit, ut dum aer movetur circa turrim, turris non dicatur mutare locum; quia ſemper correſpondet eidem ſuperficiei ſumptæ formaliter, hoc eſt ut ſubſtanti eidem ubicationi eidem ſpatio imaginario, aut punctis fixis correſpondenti. Ex hoc fit etiam, ut,

dum

dum aqua movetur una cum vaſe, locum mutet; quia enim moto vaſe, mutatur vaſis ubicatio, aqua etiam ubicationem mutat, novamque acquirit correſpondentem vel ſpatio imaginario, vel punctis fixis: de quo infrà.

CAPUT II.

An præter locum extrinſecum detur intrinſecus, Ubicatio nim. à loco, & locato diſtincta.

Dico 1. Rem eſſe hic involvit formam ubicationis rei intrinſecam, ab eaque diſtinctam.

Prob. aut res eſt hic per ſe ipſam, aut per aliud à ſe diſtinctum. primum ſi dicas, impoſſibile erit rem eſſe, & hic non eſſe, ut eſt impoſſibile rem eſſe, & non eſſe. ſi dicas ſecundum, peto, quid ſit illud aliud? dices, eſſe locum ipſum extrinſecum denominantem extrinſecè corpus locatum hic. Sed contra primò; quia res poteſt eſſe hic, deſtructo omni penitus extrinſeco ambiente; nam neque poteſt eſſe, & nuſquam eſſe, &, ſi deſtructo alio quocumque ambiente, nulla fiat in ea variatio, perſeverabit, ubi antea fuerat. ergo res non eſt hic per denominationem ab extrinſeco ambiente. Contrà ſecundo, poteſt eſſe in rerum natura hæc res locata, & hic locus ambiens. ergo rem eſſe hic non importat ut præciſa conſtitutiva rem locatam, & extrinſecum locum: aliter eſſent omnia conſtitutiva ſine conſtituto, hoc eſt conſtitutum (indiſtinctum à conſtitutivis) ſine conſtituto.

Multa in reſponſionem congerit Magnanus, ut putat, evidentia. ſed omnia in id unum rediguntur, poſſe eſſe locum, & locatum, quin locatum contineatur à loco, ſi locus, & locatum ſumantur ſeorſim, non vero ſi accipiantur cõiunctim. ſed debuiſſet, cum eviden-

tiam crepabat hic author, animadvertere, hanc reſponſionem ex iis eſſe, quæ integrum in ſuo robore relinquunt argumentum. Similiter enim arguitur ad probandum, locum, & locatum ſimul eſſe per aliquid ſuperadditum, & non per meras ſuas entitates; aliter dari non poſſent eiuſmodi entitates, quin ſimul, & conjunctim eſſent. Præterea ceſſat extrinſeca denominatio, ablato extrinſeco denominante; at non ceſſat denominatio rei exiſtentis hic per ablationem extrinſeci, quia remanet adhuc res cum eadem correſpondentia ad idem ſpatium imaginarium. ergo res non eſt hic per extrinſecam denominationem à loco.

Dices cum aliis, immenſitatem Dei continere in ſe virtualitates infinitas infinitis corporibus poſſibilibus correſpondentes, & immobiles. Hoc poſito, corpus eſſe hic non eſt, aliud, quam huic divinæ virtualitati correſpondere, & hoc correſpondere eſt ab ea virtualitate produci. Sed primò mirum eſt, authores iſtos, ne multiplicent entitates modales in creatis, voluiſſe in Deo virtualitates infinitas multiplicare. ſecundo iſtæ virtualitates ut ponuntur, ſunt chimæricæ. eſt enim Dei immenſitas una ſimpliciſſima entitas incapax ſuſcipiendi prædicata contradictoria: & oppoſitum aſſerere eſt facere Deum chimæram, quæ aliud non eſt, quam contradictoria de eodem verificata. Dum ergo res hic producitur ab una virtualitate, aut ſimul à reliquis; & ſic non eſt ratio, cur hic potius, quàm alibi exiſtat. aut non; & ſic una virtualitas producit, alia non producente: quod eſt chimæricum.

Obiic. 1. in priori natura ad ubicationem, quam in ſe ponit, intelligitur corpus determinatum ad eſſe hic potius, quam alibi, ex generali conditione cauſæ naturalis. ergo in priori ad ubicationem intelligitur corpus hic potius, quam

quam alibi. conſeq. prob. 1. quia in illo priori non intelligitur corpus alibi, nec nullibi: ergo hic. 2. quia ſi corpus in priori eſt determinatum, fruſtra ponitur conſequens ubicatio diſtincta ad determinandum.

Diſt. antec. intelligitur determinatũ determinatione naturali,& fruſtrabili, adeoque admittente indifferentiam ſimpliciter, & determinabilitatem; concedo anteced. determinatione eſſentiali, & infruſtrabili, nego ant. & conſeq. ad cuius primam probationem dico, corpus acceptum ut prius ubicatione nullibi eſſe præciſivè, non negativè; quatenus per ſuam entitatem formaliter in nullo eſt loco; ſed eſt in loco per formam ſuperadditam. Ad ſecundam dico, quod cum ea determinatio ſit fruſtrabilis, non poteſt ea formaliter corpus determinare, ut hic potius, quam alibi ſit; forma enim conſtituens denominationem eſt talis, ut ſi ſit poſita in ſubiecto, non poſſit eius determinatio impediri.

Obiic. 2. cum Magnano. omnes loci differentiæ important meam denominationem extrinſecam. ergo eſſe locatũ non eſt, niſi in mera extrinſeca denominatio. antecedens prob. eſſe dexterum, & ſiniſtrum, ſurſum, & deorſum variantur, re, quæ denominatur, omninò invariata, ſola facta mutatione extrinſeca alterius rei locatæ. prob. jam conſequentia, quæ ita evidenter procedit, ut iſta, eſſe viſum ab homine, & eſſe viſum à fera eſt denominatio merè extrinſeca. ergo eſſe viſum eſt denominatio merè extrinſeca. Ratio eſt; quia genus reipſa non eſt, niſi omnes ſuæ ſpecies. ſi ergo omnes ſpecies locationis ſunt extrinſecæ denominationes, ipſum locari non erit, niſi extrinſeca denominatio.

Difficile eſt apud hunc authorem reperire argumentum, quod ipſi demonſtrativum non ſit. Jam præſens obiectio uno verbo ſolvitur

negando ſuppoſitum; quod ſcilicet aſſignatæ differentiæ ſint loci eſſentiales. ſunt enim meræ habitudines accidentales fundatæ in ubicationibus, & perfectæ per actum animæ comparantis. quemadmodum ſimilis habitudo importatur per correſpondentiam locati ad locum extrinſecum; neque enim puto, ubicationem eſſe relationem correſpondentiæ locati ad locum, ſed entitatem abſolutam, quæ ponit rem hic, etiam ſi nihil extrinſecum eſſet, cui correſponderet, quod ſi extrinſecum ambiens ponatur cum ſua ubicatione circà locatum, tunc intellectus ſua comparatione ponit in iis reſpectum correſpondentiæ, quemadmodum poſito duplici albo, ponit in iis reſpectum ſimilitudinis. Idem dic de habitudine, quæ importatur per diſtantiam; per eſſe dexterum, & ſiniſtrum, ſurſum, & deorſum, &c.

Dico 2. Probabilius eſt, ubicationem non eſſe formam realem, ſed modalem.

Prob. Vbicatio nihil aliud dicit in tota ſua eſſentia, quam actuale exercitium eſſendi in loco, per quod corporis indifferentia determinatur, ut ſit potius hic, quam alibi, ergo ubicatio eſt modus, non res. anteced. eſt certum; quodcumque enim aliud prædicatum in ubicationis eſſentiam intrudatur, gratis, & ſine fundamento intruditur. conſeq. patet ex notione modi, quæ eſt ut ſit merum actuale exercitium, ut in metaphyſicis explicabitur.

CAPUT III.

Per quid formaliter ſint in loco ſubſtantiæ ſpirituales.

QUamvis præſens controverſia videatur phyſicæ limites excedere, mihi tamen paucis determinanda hic fuit; cum ſit neceſ-

ceſſaria ad plenam intelligentiam eorum, quæ ſuperiori capite dixi, & ſequenti dicam de impoſſibilitate abſolvendi creaturam ab omni loco.

Dico 1. ſubſtantia ſpiritualis creata eſt in loco formaliter per ſuum ubi non circumſcriptivum, quo correſpondeat ſpatio reali partibiliter, ſed definitivum, quo eidem indiviſibiliter correſpondeat, ſitque tota in toto, & tota in quavis parte ſpatii.

Prob. ſubſtantia eiuſmodi eſt in loco non per ſe, non per ſuam operationem, non per unionem cum corpore. ergo per ubi; neque enim aliud ſupereſt, per quod formaliter ſit in loco. prima pars antecedentis conſtat ex dictis; quod enim eſt indifferens per ſe ad hanc, vel illam denominationem, non poteſt per ſe determinari ad hanc potius, quam ad illam. at ſubſtantia angelica eſt per ſe indifferens, ut ſit in hoc, vel illo loco. ergo non poteſt per ſe eſſe in hoc potius loco, quam in illo.

Secunda pars contra Thomiſtas prob. 1. quia Angeli boni ponuntur in cælo empyreo, ubi nullam operationem exercent, quæ tranſeat in exteriorem materiam. Angeli mali ſunt in inferno. ubi nihil agunt, ſed patiuntur potius. Animæ Patrum, & Chriſti Domini fuerunt in lymbo, nec apparet, quam actionem in ſpatium illud materiale exercuerint. ſecundo à priori; quia formaliter aliud eſt eſſe præſens per ſuam ſubſtantiam alicui materiæ, aliud eſſe præſens ſecundum virtutem operando in illam; & illud eſt in priori ad hoc, atque hæc eſt doctrina D. Thomæ per operationem Dei in omnibus probantis præſentiam eiuſdem in omnibus: quæ probatio eſſet mera petitio principii, ſtante adverſariorum doctrina; ſi enim hoc eſt formaliter ſubſtantiam ſpiritualem eſſe in loco, operari in loco, qui probat eſſe in loco per operari in loco, pro-

negando ſuppoſitum; quod ſcilicet aſſignatæ differentiæ ſint loci eſſentiales. ſunt enim meræ habitudines accidentales fundatæ in ubicationibus, & perfectæ per actum animæ comparantis. quemadmodum ſimilis habitudo importatur per correſpondentiam locati ad locum extrinſecum; neque enim puto, ubicationem eſſe relationem correſpondentiæ locati ad locum, ſed entitatem abſolutam, quæ ponit rem hic, etiam ſi nihil extrinſecum eſſet, cui correſponderet, quod ſi extrinſecum ambiens ponatur cum ſua ubicatione circà locatum, tunc intellectus ſua comparatione ponit in iis reſpectum correſpondentiæ, quemadmodum poſito duplici albo, ponit in iis reſpectum ſimilitudinis. Idem dic de habitudine, quæ importatur per diſtantiam; per eſſe dexterum, & ſiniſtrum, ſurſum, & deorſum, &c.

Dico 2. Probabilius eſt, ubicationem non eſſe formam realem, ſed modalem.

Prob. Vbicatio nihil aliud dicit in tota ſua eſſentia, quam actuale exercitium eſſendi in loco, per quod corporis indifferentia determinatur, ut ſit potius hic, quam alibi, ergo ubicatio eſt modus, non res. anteced. eſt certum; quodcumque enim aliud prædicatum in ubicationis eſſentiam intrudatur, gratis, & ſine fundamento intruditur. conſeq. patet ex notione modi, quæ eſt ut ſit merum actuale exercitium, ut in metaphyſicis explicabitur.

CAPUT III.

Per quid formaliter ſint in loco ſubſtantiæ ſpirituales.

Quamvis præſens controverſia videatur phyſicæ limites excedere, mihi tamen paucis determinanda hic fuit; cum ſit neceſ-

ceſſaria ad plenam intelligentiam eorum, quæ ſuperiori capite dixi, & ſequenti dicam de impoſſibilitate abſolvendi creaturam ab omni loco.

Dico 1. ſubſtantia ſpiritualis creata eſt in loco formaliter per ſuum ubi non circumſcriptivum, quo correſpondeat ſpatio reali partibiliter, ſed definitivum, quo eidem indiviſibiliter correſpondeat, ſitque tota in toto, & tota in quavis parte ſpatii.

Prob. ſubſtantia eiuſmodi eſt in loco non per ſe, non per ſuam operationem, non per unionem cum corpore. ergo per ubi; neque enim aliud ſupereſt, per quod formaliter ſit in loco. prima pars antecedentis conſtat ex dictis; quod enim eſt indifferens per ſe ad hanc, vel illam denominationem, non poteſt per ſe determinari ad hanc potius, quam ad illam. at ſubſtantia angelica eſt per ſe indifferens, ut ſit in hoc, vel illo loco. ergo non poteſt per ſe eſſe in hoc potius loco, quam in illo.

Secunda pars contra Thomiſtas prob. 1. quia Angeli boni ponuntur in cælo empyreo, ubi nullam operationem exercent, quæ tranſeat in exteriorem materiam. Angeli mali ſunt in inferno. ubi nihil agunt, ſed patiuntur potius. Animæ Patrum, & Chriſti Domini fuerunt in lymbo, nec apparet, quam actionem in ſpatium illud materiale exercuerint. ſecundo à priori; quia formaliter aliud eſt eſſe præſens per ſuam ſubſtantiam alicui materiæ, aliud eſſe præſens ſecundum virtutem operando in illam; & illud eſt in priori ad hoc, atque hæc eſt doctrina D. Thomæ per operationem Dei in omnibus probantis præſentiam eiuſdem in omnibus: quæ probatio eſſet mera petitio principii, ſtante adverſariorum doctrina; ſi enim hoc eſt formaliter ſubſtantiam ſpiritualem eſſe in loco, operari in loco, qui probat eſſe in loco per operari in loco, pro-

bat eſſe in loco per eſſe in loco. Adde, quod vel admittitur in Angelis naturalis poſſibilitas actionis in diſtans; vel negatur. ſi admittitur, male explicatur potentia localis per actionem in locum, ſi poteſt agere in locum Angelus, cui non ſit præſens. ſi negatur; ergo localis præſentia eſt conditio naturaliter requiſita ad operationem Angeli, cum ſit applicatio eiuſdem ad paſſum; adeoque debet Angeli operationem præcedere. In hoc enim ſtat diſcrimen cauſæ ſecundæ à prima, quod hæc propter infinitatem virtutis non eget ad operandum propinquitate locali, quâ eget omninò ſecunda.

Tertia pars contrà Vaſquem, Derkennium, alioſque prob. commentitia enim eſt illa unio, quæ non tendit ad faciendum unum. at quod unum ex Angelo, & corpore reſultabit? Præterea eſſe localiter præſens, & intimum corpori non dicit de ſuo conceptu phyſicam unionem cum corpore; ut videre eſt in duobus corporibus penetratis, non tamen unitis, & preſſius in anima ſeparata, quæ ſi ſpatio materiali per localem præſentiam uniretur phyſicè, unum per ſe cum illo efficeret; reperiret enim in eo materiam, ſubſtantiale ſcilicet ipſius ſubjectum. Poſtremo finge productum corpus immenſum, tum Deus creet Angelum, illumque ab omni unione ad corpus eximat: quod fieri poſſe adverſarii fatentur. aut ergo Angelus alicui parti eius ſpatii correſponderet; & jam eſſet in loco, præciſa ea unione; aut non correſponderet; & hoc eſt plane inintelligibile, ut conſtabit ex dicendis.

Confirm. præciſo quocumque corpore, Angelus eſt in loco. ergo non eſt in loco per ulſum reſpectum ad corpus, qui, ceſſante corpore, ceſſet. antecedens prob. ex eadem ratione limitationis extenſivæ, qua corpus tantum eſt, & non maius, & idcircò certum ſpatium occu-

pat,

pat, quod non poſſit occupare omne ſpatium, Angelus limitatus & ipſe in ſua ſubſtantia virtualiter extenſa, adeoque tanta, & non maiore, debet certum ſpatium virtualiter, ac definitivè occupare. quia ergo hanc limitationem retinet Angelus etiam præciſo corpore, hoc etiam, præciſo, determinatum locum retinet, quo & dicatur indiſtans à Deo, & non ſe ſua virtute extendere, quantum extenditur Deus: velle autem omne ſpatium ſola materia definire, eſt hominis, qui intellectum à phantaſmate neſcit abſtrahere, putatque impoſſibile eſſe, quod eſt arduum intelligere.

Dico 2. ſubſtantia ſpiritualis increata eſt in loco formaliter per ſuam immenſitatem ubique diffuſam antecedenter ad omnem operationem, omnemque unionem cum corpore.

Prob. habere tantam, talemq; perfectionem in linea localitatis, ut eo ipſo quod corpus, aut ſpiritus exiſtat, illi Deus per ſuam ſubſtantiam localiter coexiſtat, etiam præciſa operatione omni, & unione, eſt manifeſta perfectio, & conſequenter Deo tribuenda. Et quidem ſi præciſa quacumque habitudine ad corpus, ſubſtantia ſpiritualis creata eſt in loco, ut ſuperiori concluſione eſt probatum, id ipſum cum infinito exceſſu Deo tribuendum eſt.

Ex his concludo Deum eſſe verè, & realiter in ſpatiis, quæ dicunt imaginaria. Præſens corollarium ſequitur ex dictis manifeſtè, nec tam probatione indiget, quam explicatione. Suppono, ſpatia imaginaria nihil penitus reale eſſe, nec verò eſſe aut ubicationem poſſibilem, aut ubicationis carentiam; cum enim ubicationes explicemus per addictionem ad eiuſmodi ſpatia, eas aut explicaremus in ordine ad ſe ipſas, aut ſuis carentiis addiceremus. Cùm ergo dicimus per ubicationem corpus eſſe hic, idque ulterius explicamus per addictionem ad tale ſpatium imagi-

narium, reverà nihil aliud volumus, quam corpus habere hanc ubicationem (hoc enim eſt formaliter eſſe hic) ad hoc autem declarandum ulterius inducimus fictum reſpectum ad fictum ſpatium. Ex hoc ſequitur, ut cum dicimus corpus exiſtens hic correſpondere huic ſpatio imaginario, nihil aliud re ipſa dicamus,quam habere hanc, non illam ubicationis formam, à qua corpus ita determinatur intrinſecè, ut habeat ex parte ſua quidquid requiritur ad fundandas relationes præſentiæ, diſtantiæ, &c. cum aliis corporibus. Venio nunc ad veritatem corollarii. Deum eſſe in ſpatiis imaginariis verè, & realiter, non facit ſenſum, quod verè ſpatium eiuſmodi eſt aliquid, cui Deus actu correſpondeat; ſed ſenſus eſt, quod Deus ex ſuæ immenſitatis perfectione habeat omnem eam formalem localitatis rationem ex parte ſua, vi cuius, præciſo alio quocumque, habet ut ſit ubique, hoc eſt, ut ſit eſſentialiter determinatus ad fundandum reſpectum indiſtantiæ à quocumque effectu ſuo, poſito, quod ille ſit. Quemadmodum enim corpus infinite extenſum ſi detur, omnia ſpatia imaginaria implet, quia vi ubicationis infinitæ habet, ut quodcumque eſt, intra ambitum ipſius localem ſit; ita Deus ſua immenſitate ſpatiis omnibus imaginariis eſt præſens, citrà extenſionem tamen, ac diviſibilitatem.

CAPUT IV.

An poſſit res eximi ab omni loco.

Poſſe ab omni loco extrinſeco, eſt certo certius; quis enim negare Deo auſit, quod creaturam unam poſſit aut ſpiritualem, aut corpoream conſervare, reliquis omnibus annihilatis; at certe in hoc caſu locus extrin-

ſecus

ſecus nullus eſſet, cui creatura correſponderet. Quæſtio igitur unicè procedit de loco intrinſeco, ſeù ubicatione, quam omnem poſſe à re creata vel de potentia Dei abſoluta auferri negandum cenſeo cum Suario l.4 de Angelis c.3. num.5. & hanc puto communiſſimam opinionem; qui enim aiunt poſſe creaturam nullibi eſſe, id unum volunt, poſſe amittere habitudinem, ac reſpectum ad locum extrinſecum, non vero determinationem ex parte ſui, ut, poſito alio corpore, poſſit, ac debeat illi correſpondere.

Probo id 1. ex dictis. quam habet Deus neceſſitatem ad eſſe actu ubique, eandem habet creatura quælibet ad eſſe alicubi. at Deus ex modò probatis neceſſario eſt actu ubique. ergo creatura neceſſariò eſt alicubi. maior prob. quia non videtur poſſibile, ut effectus extrahatur à toto ambitu ſuæ cauſæ, quæ ſit immenſa. hinc omnes Theologi poſt D. Th uniformiter aſſerunt in Deo neceſſitatem, ut ſit creatis omnibus præſens ſecundum eſſentiam, & ſubſtantiam ſuam: quæ præſentia cum ſit ubiquitas ex parte Dei, erit limitata ubicatio ex parte creaturæ; quia erit limitata correſpondentia infinitæ localitati divinæ. Rurſus non videtur à loco eximi poſſe effectus, à quo non poteſt eximi cauſa: quis enim dicat meam intellectionem poſſe eximi à loco, a quo non poſſum ego eximi? Atqui Deus rerum omnium cauſa ab omni loco eximi non poteſt; ergo nec creatura. neque eſt apta diſparitas ex diſtinctione ubicationis, & identitate immenſitatis deſumpta; neque enim argumentum procedit de ipſa formali localitate, ſed de neceſſitate illam habendi, quam contendimus identificari creaturæ, quamvis hæc propter indifferentiam ſit ad terminum diſtinctum: quod non accidit in Deo.

Prob. 2. id ipſum quodcumque corpus;

quicumque ſpiritus ponatur in re, neceſſariò habet ipſe in ſe, per quod fundet relationem propinquitatis, aut diſtantiæ ab alio corpore, vel ſpiritu. ergò neceſſariò aliquam in ſe habet ubicationem. antecedens prob. poſt corporis, aut ſpiritus ab omni ubicatione exempti productionem, creet Deus aliud corpus, aut ſpiritum ubicatum, ſi ad hunc nullam relationem propinquitatis, aut diſtantiæ fundaret prior ſubſtantia, jam neque ullam eiuſmodi relationem fundaret, ſi omnia ſpatia corporibus, ac ſpiritibus occuparentur. hoc autem videtur ex terminis impoſſibile; quid enim magis chimæricum, quàm exiſtere rem, de qua in ſingulis partibus immenſi ſpatii quæſita, dici vere poſſit, hic non eſt? ſequela autem maioris oſtenditur; quia ſi nulla poſſet inter illa duo fundari diſtantia, quantumcumque corpus ab uno ubicato extendatur, nunquam poteſt pertingi ad alterum non ubicatum; ſi enim pertingitur aliquando; eſt inter unum, & alterum finita diſtantia; adeoque unum, & alterum eſt ubicatum.

Hoc totum evidentius conſtat paritate durationis, inter quam, & ubicationem nulla eſt vel probabilis ratio diſparitatis, quod attinet ad rem præſentem. atqui quodcumque eſt, id eſſentialiter habet, ut in aliqua differentia temporis ſit; tam enim eſt evidens, inquit Arriaga, omnem rem exiſtentem aut eſſe, aut fuiſſe, aut fore, quàm eſt evidens, duo, & tria eſſe quinque. Et quidem quæcumque res producitur, aut habet eſſe poſt non eſſe; atque ita ſucceſſionem temporaneam, adeoque durationem involvit: aut non habet; atque ita durationem habet æternam; quod enim eſſe habet, & non poſt non eſſe, ſemper fuit.

In contrarium vix eſt, quod obiici poſſit, præter illud. Omne prius, & independens poteſt eſſe ſine ſuo poſteriori. atqui omnis res eſt

prior

prior ſua ubicatione, ab eaque eſt independens: ergo poteſt ab ea ſeparari.

Reſp. ſimiliter ſubiectum eſſe prius, & independens forma, & negatione formæ, nec tamen poſſe ſine utralibet eſſe. itaque argumentum non tenet ratione formæ, non tenere autem ratione materiæ conſtat ex hactenus dictis, quibus probata eſt neceſſaria connexio inter creaturam, & ubicationem diſiunctivè acceptam.

CAPUT V.

An ſit poſſibilis corporum penetratio.

COmmunis reſolutio eſt non naturaliter, ſed tamen divinitus poſſibilem eam eſſe. Prima pars prob. ex natura quanti per experientiam nota; cuius eſt alius quodcumque quantum ab eodem loco, in quo eſt ipſum, expellere, & quidem corpora quamvis validiſſimo impetu acta in ſe invicem impingant, diſſiliunt quidem in fragmina, aut uno ſuperante, alterum licet ponderoſſimum excutitur, ut videre eſt in pulveris pyrii accenſione, integras turres, & propugnacula deſſiciente, non tamen vel latum unguem penetrantur.

Secunda pars communis eſt inter ſcholaſticos, ſi Durandum excipias, qui quod in 4.d.44. q.6. problematicè in hac re procedit, male audit apud Theologos ex Scripturis, & Patribus probantes, factam aliquando miraculosè corporearum rerum penetrationem. Noſtra huius partis probatio erit ſolutio implicantiarum.

Obiic. 1. contrà primam partem in vas cinerum plenum tantum aquæ infundi poteſt, quantum caperet vas ſine cineribus. ergo fit penetratio aquæ, & cinerum. 2. in vas aqua plenum 40. & amplius nummi coniici poſſunt: quod non contingit ſine penetratione. 3. reſiſtentia

corporum relatè ad penetrationem eſt finita: ergo poteſt ſaltem ab Angelo ſuperari.

Ad 1. dic, aquam ingredi cinerum meatus aëre prius plenos. prætereà aliquæ cineris particulæ ſicciores aquam attenuant, & ſimul cum ea evolant. poſtremo certum eſt aquam ex cinerum iniectu intumeſcere. Ad 2. manifeſtum ad ſenſum eſt illud contingere ſine penetratione, cum aqua intumeſcat, & conglobetur ſupra poculi labrum, refugiens fortaſſe eius ſiccitatem, aut alia ex cauſa. Ad 3. Angelus non aliter poteſt movere corpora, niſi per impetus impreſſionem. atqui conſtat validiſſimos licet impetus corpora non penetrare, ut dictum eſt.

Obiic. 2. adverſus alteram partem. Si unum corpus poteſt eſſe intrà aliud, una pars eiuſdem corporis poſſet eſſe intrà aliam. atqui hoc pugnat cum quantitatis natura, cuius eſt habere partem extra partem. ergo.

Reſp. naturam quantitatis non eſſe habere partem extrà partem actu, ſed ſolum aptitudine, & exigentia naturali inſuperabili.

Obiic. 3. partes quantitatis ſucceſſivæ, ut ſunt tempus, & motus habent eſſentialem ſucceſſionem durativam, ut per nullam potentiam poſſint ſimul eſſe ſecundum durationem. ergo partes quantitatis permanentis habent & ipſæ eſſentialem ſucceſſionem localem, ut per nullam potentiam poſſint eſſe ſimul ſecundum locum.

Ut comparatio procedat, debet componi duratio & motus, qui ſunt actualia exercitia exiſtendi ſucceſſivè, cum ubicatione, quæ eſt exercitium actuale extreizandi partes, quod ſi comparentur cum quantitate, quæ eſt accidens non modale, ſed abſolutum, manifeſtum eſt paritatem nullam eſſe.

CA-

CAPUT VI.

An ſit poſſibilis corporum replicatio.

DUo certa ſunt apud omnes, primum ab experientia, atque etiam naturali lumine oſtendente id eſſe impoſſibile per naturam. alterum à Fide docente corpus poſſe eſſe circumſcriptivè in uno, definitivè, ſeu ſacramentaliter in alio loco: quod credimus de Corpore Chriſti Domini in hoſtia, & in cælo exiſtente. Quod attinet ad poſſibilitatem duplicis ubicationis circumſcriptivæ in eodem corpore, celebris eſt reſolutio negativa, quam tuetur cum ſuis D. Th. Mihi placet affirmativa, quæ eſt longè communior, Fideique placitis conformior.

Eam primum probo adverſantium rationum improbatione. 2. magis repugnat naturæ quantitatis ſuam extenſionem, quæ naturalis eſt eius proprietas, deperdere, quam duplicem acquirere; ut magis eſt igni violentum calorem, debitam ſcilicet perfectionem, amittere, quam duplicem habere. atqui poteſt quantitas extenſam ubicationem amittere, ut eſt certum in Euchariſtia amitti à Chriſti Domini quantitate. 3. plus repugnat quantitati una præſentia localis circumſcriptiva, & plures definitivæ, quam duplex circumſcriptiva. hoc enim ſolum importat duplicem actum naturalem adæquatum eidem potentiæ additum: illud importat plures actus indebitos, locanteſque quantitatem materialem ad modum ſpiritus. ſed illud eſſe poſſibile eſt de Fide: ergo & hoc erit poſſibile. Conf. ubicumque poteſt Deus ponere corpus ſub modo maxime innaturali, poteſt à fortiori illud ponere ſub modo naturali. atqui ſtante circumſcriptiva præſentia corporis Chri-

ſti Domini in cælo, poteſt illud ipſum Deus ponere alibi ſub præſentia definitiva, quæ eſt materiæ maximæ innaturalis. ergo à fortiori ſub circumſcriptiva.

Obiic. 1. nihil poteſt eſſe à ſe diviſum, corpus replicatum eſſet à ſe diviſum. ergo non poteſt eſſe replicatum. min. prob. 1. corpora cenſentur diviſa, quorum ſuperficies diſtant; ut eſt communis omnium ſenſus. corpus autem replicatum haberet ſuperficies diſtantes. 2. diſtantia localis eſt evidens cuique argumentum diviſionis entitativæ; neque enim aliunde diſtinguimus homogenea, niſi per locorum diſtinctionem. Conf. nemo poteſt rationabiliter dubitare, an totum frumentum univerſi ſit unum granum replicatum, & una gutta replicata totus Oceanus, id autem non eſt notum ab experientia; ergo ex terminis. at quod eſt notum ex terminis, nec divinitus poteſt falſificari. ergo nec divinitus fieri poteſt, ut corpus ſit replicatum.

Inſtatur primo in corpore Chriſti Domini replicato, quod nihilominus deberet ſtatui à ſe diſtans, adeoque diviſum. Inſtatur ſecundò in Angelis, qui ſi in loco ſunt per operationem, ut Thomiſtæ volunt, poterunt operari ſaltem intra ſphæram in duobus locis diſtantibus, & ſic eſſe in duplici loco ſine diviſione.

Reſp. igitur negando min. ad primam probationem dico, ſimiliter ex communi ſenſu, quę unum habent locum, cenſeri idem corpus, nec idcircò divinitus non eſſe corpora plura in eodem loco citra identitatem. Idem dic in re noſtra; notiones enim collectæ per experientiam, qualis eſt præſens, non debent fraudi eſſe divinæ poteſtati. Cæterum in hoc caſu diſtantia eſſet non corporis à corpore, ſed ubicationis ab ubicatione; neque verò ab ubicationibus ad corpus talis denominatio manaret,

cuius ſcilicet propter ſuam indiſtinctionem eſt incapax.

Ad ſecundam dico, illud argumentum diſtinguendi eſſe naturaliter evidens, quia evidens eſt phyſicè nullum corpus poſſe eſſe replicatum. ſed ut diſtinctio loci diſtinctionis corporum, ita & identitas identitatis eſt argumentum naturale. quare ut poteſt cum loci identitate ſtare corporum diſtinctio, ita & cum diſtinctione loci identitas corporis. univerſim enim propoſitiones phyſicè evidentes poſſunt per divinam potentiam falſificari.

Ad Conf. primò illud principium eſt notum ab experientia; unuſquiſque enim in ſe, & in aliis experitur nunquam acquiri unum locum, quin alius relinquatur. 2. etiamſi concedam eſſe notum ex terminis, nego omnem propoſitionem ita evidentem eſſe divinitus infalſificabilem; etenim evidentia poteſt naſci ex repugnantia ad aſſentiendum oppoſito, quod tamen, intellecta infinita potentia, poteſt aſſenſum extorquere; ut ex profeſſo dicam in metaphyſicis, ubi de impoſſibilitate creaturæ principaliter creantis.

Obiic. 2. Una forma non poteſt præſtare duos effectus formales adæquatos. at quantitas eſt forma impletiva loci. ergo non poteſt una quantitas duo loca totalia implere.

Si loquamur de forma rigoroſa, minor eſt falſa; ubicatio enim, quæ duplicatur, unicè eſt forma: corpus verò locatum non forma eſt, ſed ſubiectum. neque vim facias in eo, quod locatum recipitur in loco; verbum enim recipiendi æquivocè dicitur juxta multiplicem modum eſſendi in alio 4. phyſ. t. 23. enumeratum. Si vero loquamur de forma minus propriè dicta, ſecundum quod forma dicitur, quodcumque denominat, manifeſtum eſt, locum etiam eſſe formam locati; nam locatum à loco denominatur. unde eadem argumenti forma proba-

ri poſſet impoſſibilitas penetrationis, quia ſcilicet cum locus ſit forma locati, ſi duo adæquata repletiva acciperet, duos adæquatos effectus formales præſtaret.

Obiic. 3. eſſe in loco circumſcriptive eſt ita in eo eſſe, ut nihil locati ſit extra talem locum. hoc autem, data replicatione, non verificatur: ergo replicatio deſtruit conceptum locationis circumſcriptivæ.

Maior aſſumitur ſine probatione, cum conſtet eſſe falſiſſimam in Euchariſtia, in qua eſt ſine dubio totum Chriſti Corpus extra locum cæli circumſcriptivum.

Obiic. 4. pars ne divinitus quidem poteſt eſſe æqualis toti. talis autem æqualitas in replicatione contingeret; ſemipalmus enim replicatus æqualis eſt palmo.

Sed hinc primo fieret, impoſſibilem eſſe penetrationem, in qua ſimiliter palmus redactus ad ſemipalmum æqualis eſſet ſemipalmo. Reſp. igitur non eſſe æqualitatem inter ſemipalmum replicatum, & palmum ſecundum dimenſiones entitativas, ſed ſecundum ubicationes locales in ſemipalmo receptas: quod non eſt æquare partem toti, ſed ubicationes partis cum ubicatione totius. Neque dicas, ubicationem eſſe commenſuratam rei ubicatę; adeoque fieri non poſſe ut commenſurentur ubicationes, quin commenſurentur entitates. Reſpondeo enim, in corpore replicato non eſſe unam ubicationem, ſed duas adæquatas, & commenſuratas corpori: quæ non debent ſumi per modum unius ubicationis ubicato commenſæ: ſic mobile palmare dum eſt in ſpatio maiori per motum non evadit maius, quia maiori ſpatio commenſuratur; illi enim correſpondet per plures ubicationes ſucceſſivè receptas. Quod autem ſucceſſio, id ipſum præſtat proportionaliter replicatio, quæ ponit ſcilicet in corpore duas ubicationes ęquales, non unam maiorem. & quamquam id ſoleant ridere

ad-

adverſarii, nihil moror; nam idem dicendum in motu. & quidem cum utraque illa ubicatio adæquata ſit corpori, non poteſt dici, quod in unam tranſeant; ſic enim eſſent ubicationes inadæquatæ.

Obiic. 5. Corpus in motu occupat ſpatium maius ſe. ergo occupatio ſpatii maioris eſt neceſſariò involuta in ſucceſſivitate, adeoque non poteſt id præſtari per replicationem in quiete.

Peccat argumentum ſecundùm fallaciam conſequentis, quia arguit ab antecedenti ad conſequens negativè, & à deſtructione ſpeciei ad deſtructionem generis. occupatio enim ſpatii maioris conſideratur ut genus ad ſucceſſionem, & replicationem, adeoque in utraque involvitur.

Solet hic longior quæſtio inſtitui, ſuppoſita replicatione, quæ accidentia poſſint, quæ debeant naturaliter replicari. & ſubiectum ſuum comitari, ubicumque illud ſit poſitum. Sed iſta pertractare otium properanti non eſt. conſulantur noſtri Recentiores paſſim.

QUÆSTIO TERTIA

De Vacuo.

HIc, ſi uſquam aliàs, recentibus Atomiſtis Peripatetici vulgus ſumus, & veterum erroribus occupati, inconſulta rerum natura, alienæ dumtaxat authoritati ſubſcribimus; nec quid dicendum quærimus, ſed quid dictum. Ego ut rem iſtam pro viribus accuratè perſequar præmiſſa vacui notione, & poſſibilitate, quæ in utramque partem de eiuſdem exiſtentia afferuntur examinabo.

CA-

CAPUT I.

Quid ſit, & an ſit poſſibile Vacuum.

VAcuum ex Philoſopho 4. phyſ. t. 57. ſecundùm nominis ſignificationem communiter acceptam definitur locus corpore non repletus. dum locum dicimus, illum ſumimus in actu primo; neque enim eſt actu continens, ſed potentia. Atque hoc differt vacuum à ſpatio, quod appellamus imaginarium, quale concipimus extrà præſens univerſum, & ante mundi creationem; hoc enim nullum corpus importat, quod repleri petat, aut poſſit, ſed meram corporis cuiuſcumque quà contenti, quà continentis negationem. at vacuum dicit corpus, quod intra ambitum ultimæ ſuperficiei nihil actu continet, aut circumſcribit, ſed poteſt tamen aliquid circumſcribere, ac continere.

Hoc poſito, quæritur primùm de vacui poſſibilitate non phyſica, de qua infra, ſed metaphyſica; quam negat ſcilicet Renatus deſ Cartes Princip. Phil. p. 2. num. 16. & ſeqq. aliique poſt ipſum putantes eius impoſſibilitatem demonſtrari hoc argumento, quod verbis Renati proponam. *extenſio ſpatii, vel loci interni non differt ab extenſione corporis; nam cum ex eo ſolo, quod corpus ſit extenſum in longum, latum, & profundum, recte concludamus illud eſſe ſubſtantiam, quia repugnat ut nihili ſit aliqua extenſio; idem etiam de ſpatio, quod vacuum ſupponimus, eſt concludendum, quod nempe cum in eo ſit extenſio, neceſſario etiam in ipſo ſit ſubſtantia*. Quod ſi urgeas: nonne poteſt Deus auferre vel per motum, vel per annihilationem omne corpus, quod intra vas quodpiam continetur, impediendo ſimul alterius in locum

ablati

ablati corporis ſubingreſſum? nonne poteſt deſtruere omnia corpora, quæ intra primi mobilis ambitum continentur, retenta cæli figura ea, quam habet de facto, quæque tolli non poteſt, niſi concurrentibus eo ipſo partibus ad efficiendum vel minorem globum, vel alterius figuræ corpus? quis enim id neget poſſe, niſi qui non intelligat res creatas à libera Dei voluntate, nutuque pendere, nec mutua inter ſe neceſſitate connecti? Reſpondet poſſe: ſed perſtat adhuc in propoſito, negatque in eo caſu vacuum; quia ſcilicet vaſis, cælique latera eſſent eo ipſo immediata, & contigua. *cum enim*, inquit, *inter duo corpora nihil interjacet, neceſſe eſt, ut ſe mutuo tangant, ac manifeſtè repugnat, ut diſtent, ſive ut inter ipſa ſit diſtantia, & tamen ut iſta diſtantia ſit nihil; quia omnis diſtantia eſt modus extenſionis, & ideo ſine ſubſtantia extenſa eſſe non poteſt.*

Recte quidem, me judice, demonſtratio à Carteſianis hæc appellatur, quia, quantus fuerit in philoſophicis Carteſius, id unum tandem demonſtrat iſta ſpeculatio: in qua nec laudem meretur ingenii, cum ſit tota in vocibus extenſionis, & diſtantiæ, quibus explicatis, illico fuit, nec novitatis, cum multo ante fuerit hæc ipſa ratio à Scoto allata, & plene ſoluta quæſt. 11. quodlibetali. verba ipſa Scoti affero, quæ ſatis utrumque oſtendunt. Sic igitur pro vacui impoſſibilitate arguit. *Inter latera vacui nihil eſt medium. Sed ſecundum Philoſophum 5. Phyſ. illa ſunt ſimul, quorum nihil eſt medium. ſi igitur eſſet vacuum, latera eſſent ſimul, & non ſimul.* Conf. *In tempore eſt contradictio duo inſtantia eſſe diſtantia, & non eſſe tempus medium. igitur pari ratione in loco eſt contradictio, duo eſſe localiter diſtantia, & non eſſe corpus medium.*

Reſp. *quod medium poteſt intelligi, vel poſitivum, & actuale, vel privativum, & poten-*

tiale;

tiale: & utroque modo debet intelligi nullum eſſe medium eorum, quæ tangunt ſe & quæ ſunt ſimul. latera autem vacui & ſi non habeant medium primo modo, habent tamen medium ſecundo modo; quia inter ea poſſet tantum corpus intercipi, quantum eſt illud corpus, quod percipitur, quando ſpatium eſt actu plenum. eſt ibi igitur medium privativum, ſeu privativè. Per quæ conſtat latera vacui non eſſe contigua, inter quæ ſcilicet nulla eſt capacitas medii, adeoque non privatio eſt medii, ſed negatio. Eadem diſtinctione fit ſatis priori argumento Carteſii; quia in vacuo ſunt dimenſiones non actu, ſed potentia, non phyſicæ, ſed mathematicæ, ut loquitur Magnanus.

Hanc ipſam doctrinam admovet Scotus confirmationi, quam proinde ſic retorquet. *Poſſibile eſt diſtantiam aliquam eſſe inter aliqua quaſi ſecundum tempus, licet non ſit inter illa tempus poſitivum intermedium, hoc eſt poſitiva menſura motus, ſed ſufficit, quod ſit tempus potentiale, vel privativè acceptum, ad hoc ut ſit diſtantia inter illa quaſi temporalis, ſecundum quam hoc dicitur eſſe poſterius, vel prius illo: igitur à ſimili de loco, & diſtantia locali.*

CAPUT II.

An ſit vacuum in natura.

A Metaphyſica vacui poſſibilitate ad phyſicam deſcendo. Commune eſt Peripateticorum dictum, naturam à vacuo refugere, ipſumque metuere uſque adeo, ut contra ipſorum naturam ad motus violentos impellat ad vacuum, ſi quando eius periculum imminet, propulſandum. Contra Neoterici metum hunc anilem vocant, putantque motus omnes,

qui

qui ex vacui metu fieri dicuntur, ad gravitatem, & vim aeris elaſticam revocandos: quæ vires cum poſſint à naturali agente ſuperari, conſequens eſt, ut poſſit etiam naturaliter haberi vacuum. Rationes utriuſque partis jam propono, iiſque ſuas adſcribo ſolutiones: tum demum quid verius ſentiendum, decerno. Sed prius noto duplex vacuum poſſe hic in quæſtionem vocari, alterum, quod vocant diſſeminatum, inania nimirum ſpatiola, & plane inſenſibilia corporibus intermixta, alterum, quod dicunt coacervatum, grandiuſculum, & ſenſibile, ſeu verius ſenſibili corpori commenſuratum, & par.

§. I.

Rationes vacui metum probantes, earumque ſolutiones.

ARguunt primò Peripatetici ab experientia multiplici. 1. Videmus, ex vaſe irrigatorio, tenui ſuperius foramine diligenter occluſo, multis licet inferioribus foraminibus ad modum cribri patẽtibus, aquam non deſcendere; deſcendere verò ubi ſuperius foramen recluditur. hoc quidem non aliunde eſſe poteſt, quam ex eo, quod ſi aqua in primo caſu deſcenderet, nullum aliud corpus loco ipſius ſubintraret, & ſic daretur vacuum. 2. ſi latera follium ſint penitus coniuncta, nulla vi diduci poſſunt, niſi aperto orificio, quo aer interiectum ſpatium occupaturus ſubeat. 3. ſi aer ex fiſtula, cuius alterum os ſit aquæ immerſum, attrahatur, aqua confeſtim contra nativam gravitatem aſcendit. 4. applicatæ corpori humano cucurbitulæ carnem ſurſus trahunt; quod aer antea per flammam rarefactus, in ſuam deinde denſitatem ſe recipit, atq; adeo inane ſpatium relinqueret,

ret, niſi caro ad illud explendum elevaretur.

5. Sit vas aqua plenum, cui ſiphon inflexus infundatur; deinde ex ſiphonis ore, quod extra aquam propendet, attrahatur aer; quem aqua ſequatur, & deſcendat. tum vero ſine nova attractione, aquam deſcendentem ſubſequetur aqua in vaſe contenta, donec aere per aliud ſiphonis os ingreſſo, ceſſet aſcenſus aquæ. Quod non alia ratione contingit, quàm quod ſi aqua ex una parte deſcenderet, & ex alia non aſcenderet, aliqua ſiphonis pars vacua relinqueretur. 6. Huc etiam adducunt experimentum celebre Torricellianum, in quo mercurius intra fiſtulam ſuſpenditur, relicta ſuperiori parte vacua, non omninò, ut conſtabit infra, ſed aliquo repleta tenuiſſimo corpore, quod cum ſatis non ſit ad totam fiſtulam implendam, accepta omni naturaliter poſſibili raritate, mercurium ex vacui metu omnino ſibi connexum ſuſtinet, ac ſuſpendit.

Arguunt deinde à priori per cauſam finalem. Omnes univerſi partes ſuam conſervationem pro virili curant. hæc autem conſervatio ex eo maximè pendet, quod corpora ſint inter ſe, & cum cæleſtibus connexa. ut enim in corpore humano connexio partium vitam in ſingulis conſervat, eaque connexione ſublata, ſemper pars ſciſſa perit, non raro perit & animal: cuius ratio eſt, quia partes ſeparatæ nec influxum animæ recipere poſſunt, nec una juxta modum ſuæ virtutis poteſt in alteram influere, nec ab ea juvari. Idem accidit in univerſo, cuius partes ſi diſcontiguētur per vacui interiectionem, nec ſeſe mutuo juvare poterunt, nec poterunt à ſuperioribus conſervatrices influentias excipere. Hoc argumentum deſumptum ex Ariſtotele eſt 1. meteor. c. 2. ubi, *Oportet*, inquit, *mundum hunc elementarem contiguum eſſe ſuperioribus lationibus, ut inde regatur, & gubernetur*. Atque hæc putant ſufficere, ut vacuum

cuum quodvis ſive parvum, ſive magnum è rerum natura eliminent.

Ad hæc reſpondent Vacuiſtæ, experientias nihil omninò convincere, cum facile in aliam cauſam reducantur ſatis manifeſtam, ut recurrere ad metum vacui omninò non ſit opus. Supponunt igitur, quod nos cum Ariſtotele alibi præſtabimus, aerem gravem eſſe, imo & in ſuo loco gravitare non ſolum indiviſibiliter, hoc eſt ita ut totus aer per modum unius in ſubjectam aquam gravitet, ſed etiam diviſibiliter, h.e. ita, ut pars aeris ſuperior graviter inferiorem. ex quo ſequitur, ut cum aer ſit facile condenſabilis, pars aeris inferior, quæ prope nos eſt, ſit magis multo denſa, quam quæ ſupra nos eſt. Hæc autem denſitas aeri naturalis non eſt, ſed aliquatenus violenta. quare ubi à pondere aeris ſuperincumbentis eximitur, raritati ſe ſuæ reddit non ſine impetu: quæ vis in corporibus dicitur elaſtica, ipſiuſque actus motus Reſtitutionis appellatur. Ex hac doctrina, quæ ſatis certe ſolida eſt, phyſica ratio traditur ſuſpenſionis gravium; & quidem unica; ſi enim alia eſſet, gravia ad omnem altitudinem aſcenderent, ut vacuum impedirent. hoc autem eſſe falſum manifeſto deprehendit Galileus ab experientia docente, gravia non aſcendere, niſi eo uſque, ubi circumſtantis, præmentiſque aeris ponderi æquilibrantur. Nunc ad poſita ſingillatim experimenta reſpondetur.

Ad 1. dic, aquam, ſuperiori foramine clauſo, non deſcendere, quia ſuſpenditur ab aere infra ipſam compreſſo propter pondus reliqui aeris circumſtantis: quod menſuratum per atmoſphæræ impendentis cylindrum maius eſt pondere aquæ ſubiectis foraminibus incumbentis. dum vero ſuperius foramen recluditur, aquam deſcendere adiutam ab aere ſuperiorem aquam premente, cuius vis tanta eſt ad aquam

deor-

deorſum pellendam, quanta eſt aeris ad eamdem ſuſtentandam: quo poſito, cum aquæ gravitas ſit maior in ſpecie aeris gravitate, ſuperat hanc, & deſcendit.

Ad 2. dic, latera follium diduci non poſſe, cum utriuſque pondus, & vis aeris elaſtica reſiſtat, cui ſuperandæ impares ſunt vulgares hominum vires. Quæ etiam eſt ratio, cur fieri non poſſit, ut lamina ferrea optime lævigata, & plano marmoreo, cui apprime congruat, impoſita, elevari ab eo ullatenus valeat.

Ad 3. attracto aere à fiſtula, preſſio aeris ſuper aquam, cui fiſtula eſt iniecta, non reperit ex parte fiſtulæ aeris reſiſtentiam: ex quo conſequens eſt, ut verſus eam impellatur aqua, & aſcendat.

Ad 4. ubi aer intra curcubitulas ab igne eſt rarefactus, non poteſt aeri latenti intra carnem ita incumbere, ut valeat eius vim elaſticam prohibere, quo minus ſuæ ſe reſtituat raritati: hinc aer ille latens illico rareſcit, & in maiorem molem aſſurgens, carnem ſecum defert, & elevat.

Ad 5. conſtat reſponſio ex dictis ad tertium.

Ad 6. ſuſpenſio mercurii in fiſtula manifeſtè eſt à pondere aeris circumſtantis, & mercurio intra pelvim contento impendentis, cui ſcilicet altitudo mercurii intra fiſtulam æquilibratur. ſignum huius evidens eſt, quod maior eſt altitudo mercurii in monte editiſſimo, ubi minor atmoſphæræ moles impendet, quam in valle, ubi impendet moles minor.

Rationem deinde à priori ex multis invalidam volunt 1. quia reiicit ad ſummum vacuum coacervatum, non vero diſſeminatum. quemadmodum, inquit Cardoſus, cutis, aliæque viventium partes à vulnere abhorrent, innumeris tamen poris cribri more ſunt perforatæ: ita & natura ampliora quædam vacua ferre non

po-

poteſt, contractiora, & inſenſibilia poteſt. 2. quia cæli influentiæ ſi minus per lineam rectam, per refractam tamen, aut reflexam deſcenderent in inferiora, eaque foverent, ac gubernarent. 3. quia poterit ſaltem dari vacuum in cælo, ubi nulla influxus alieni indigentia, aut eſſet in terræ centro, ubi nihil offiiciet cæleſtibus undique in terram influentibus beneficiis.

§. II.

Rationes vacui exiſtentiam probantes, earumque ſolutiones.

PRimùm arguitur pro vacuo diſſeminato per experientiam. 1. ſit vas aheneum oris exigui, quod, ubi fuerit aqua oppletum, firmiter claudatur. tum vas contundatur, atque ita comprimatur aqua, & ad minus ſpatium redigatur. At ſi ſpatium ab aqua prius occupatum omninò plenum fuiſſet, non haberent, quò confugerent compreſſæ partes. erat igitur aliquid intra aquam inane.

2. Ubi aqua certam ſalis quantitatem exſolvit, ſi quid ſalis addas, integrum manet. ratio eſt; qnia ſalis particulæ certam figuram aſſumunt, & aqua certa habet ſpatiola, & domunculas iis commenſuratas, quibus repletis, ſal, deficiente proportionato ſuſceptivo, non ultra ſolvitur. at ſi alterius generis ſal infundatur, Ammoniacum, aut Alumen, ſolvitur, quia ſunt in aqua alterius figuræ ſpatiola iis accipiendis apta, quæ alteram etiam figuram aſſumunt. eſt igitur aqua ſpatiolis huiuſcemodi inanibus referta.

Arguitur deindè per rationem, qua, teſte Ariſtotele, veteres utebantur. Si vacuum non eſt, nec motus eſt. atqui motus eſt. ergo vacuum eſt. maior. prob. motus non fit, niſi

per receptionem corporis in loco, ubi non fuerat. Si ergo omnis locus plenus eſt, alterum ex his conſequetur, vel quod corpus ingrediatur in corpus, illudque penetrabit; vel ſi illud amovet, neceſſe erit, ut ſi vel palea movetur, totus mundus moveatur. Addit Gaſſendus id ipſum conducere ad univerſi varietatem, pulchritudinem, ac perfectionem, ac ſe habere ad illud, ut diaſtemata, ſeu intervalla ad harmoniam.

Pro vacuo deinde coacervato ad experientiam itidem provocatur. 1. ſi vas fortiſſimum ex marmore, aut ære calida plenum, & perfecte obturatū hiberno aeri frigidiſſimo exponatur, aqua concreſcet; adeoqae ad minus ſpatium cogetur. aliquid ergo vacui relinquetur intra vas. 2. ſi cubus aureus in planum horizontale ita deſcendat, ut cubi baſis ſemper plano parallela moveatur, donec planum contingens, aerem omninò excludat (quis enim aſſerat, ingens auri pondus ab aere interiecto ſuſtineri?) aliquid vacuum haberi neceſſe eſt; dum enim aer medius ad extremas partes recedit, cubus non tangit immediatè planum, quia ſuſtinetur interea ab aere egrediente; adeoque habetur tunc in medio aliquid vacui. 3. dum malleo ſilex frangitur, partes mediæ, & extremæ ſimul ſeparantur, ergo antequam aer ſe penetret ad medias partes (quod non fit, niſi ſucceſſivè per motum) dabitur in iis vacuum ad breviſſimum ſaltem temporis intervallum; maximè, quia à violenta partium fractione aer pellitur, & impeditur, quo minus ſtatim ſubintret. 4. Valerianus Magnus huc trahit Torricellianum experimentum, cujus ſe ex vano jactavit authorem, ſuperior enim pars fiſtulæ nec mercurio, ut patet ad ſenſum, nec alio corpore repletur. non enim aere, unde enim aer ingrediatur, cum vitrum poros

non

non habeat aeris capaces ? non ſpiritibus, qui ex ipſo mercurio evolant propter agitationem; tum quia ſit vacuum ante agitationem, vibrationemque mercurii. tum quia pars fiſtulæ relicta tanta eſſe poteſt, cui replendæ incredibile eſt ſpiritus pares ab argento vivo ſuppeditari.

Poſtremo argui poteſt à ratione; tantum enim abeſt, inquit Magnanus, ut vacuum ſit contra naturam, ut potius videatur naturæ bonum, præſertim ſi intercedat inter corpora minime amica, quæ non affectant, ſed refugiunt potius mutuum contactum. Profectò ingens fore videtur naturæ tum univerſalis, tum particularis bonum, ſi vacuum inter inimica corpora velut inter feroces equos repagulum poneretur.

Reſpondetur ad 1. pro vacuo diſſeminato, in eo caſu haberi compreſſionem, & condenſationem aquæ ſine ulla ope vacui per ſolam minoris ſpatii occupationem, ut conſtabit ex dicendis de natura raritatis. vel ſi ad hanc confugere non vis, dic aquam condenſari per egreſſum ſubſtantiæ ſubtilioris ætheriæ, cui pervii ſunt cuiuslibet corporis quamlibet ſolidiſſimi pori.

Ad 2. ut illa ſpatiola intra aquam admittantur, non tamen vacua, ſed ætheria, de qua modò, ſubſtantia plena. præterquam quod ex illa ſalium admixtione ſenſibiliter aqua intumeſcit. non ergo eſt opus ex hoc ullas in aqua vacuitates agnoſcere.

Ad rationem in forma nego maiorem. ad prob. dico neutrum ſequi, cum poſſit haberi motus intra ſubſtantiam fluidam per hoc, quod pars anterior, quæ pellitur à mobili, condenſetur; & pars poſterior, quæ relinquitur, rareſiat. vel ſi Ariſtotelica raritas, denſitaſque non placet, dicas impelli, moverique aerem non rectè, ſed circulariter, atque ita

partem propulſam compellere relictam, ut in locum corporis moti ſuccedat. Additum Gaſſendi venuſtum eſt, & elegans, quodque ſatis vacui exiſtentiam cohoneſtaret, ſi illam ſupponeret aliundè probatam.

Ad 1. pro vacuo coacervato reſpondetur, aquam concretam non occupare minus ſpatium, quàm antea occupabat: & ſi occuparet, ut accidit in reliquis liquoribus, dum concreſcunt, non deeſt corpus, quod in ſpatium relictum convolet, aut ſpiritus ſcilicet calidi, qui aquæ prius immixti erant, aut ſubtilis, & omnia permeans ſubſtantia.

Ad 2. reſp. inter utrumque planum neceſſario intercipi tenuiſſimum aeris velum à corpore incumbente condenſati. & quod opponitur de aere tantum pondus ſuſtinere non valente, nihil eſt. nam idem contingeret, ſi caſus ille contingeret in aqua, vel ſi lana, aut aliud tenue corpus mediaret. revera autem non aer aurum impendens, ſed planum ſuppoſitum & aerem, & aurum ſuſtentat.

Ad 3. vel in fractione ſilicis partes non ſimul, ſed ſucceſſivè ſeparantur, & cum aliqua flexione, dum aer ſucceſſivè ingreditur; experientia enim conſtat, duriſſima etiam corpora exiguam flexionem ſuſcipere, ut probat Cabeus q. 1. ad tex. xxix. 4. meteor. vel aer, qui erat fortaſſe copioſior in venis ſilicis, tunc rareſit, ſuaque dilatatione vacuum impedit.

Ad 4. pars fiſtulæ ſuperior mercurio depleta non vacua, ſed plena eſt: quod & Gaſſendus probabile fatetur ex eo, quia vel plena eſt luce, quæ juxta ipſum eſt corpus, vel aliis ſubſtantiaſibus effluviis undequaque diffuſis, materiamque omnem permeantibus. Profectò aliquid ibi eſſe corporis, quodcumque demum illud ſit, ex duobus manifeſtè evincitur. 1. quod corporum percuſſio intra illud ſpatium facta foris exauditur; quod non contingeret, niſi

eſſet

eſſet ibi corpus fluidum, per quod ſonus propagaretur. 2. quod ſi fiſtula obturata è ſubiecto mercurio educatur, & ſic clauſa immergatur penitus aquæ ita, ut orificium ſuperius ſit, ſi tum reſeretur, videbitur bulla quædam per aquam ſurſum evolans, qualis ſolet appa. rere, dum ex aqua evolat aer. ſignum ergo evidens eſt, aliquod ibi fuiſſe corpus ſatis licet rarefactum, quodque ita implendo illi ſpatio fuerit ſatis.

Ad rationem ex Magnano reſp. bonum eſſe communis naturæ, ut corpora etiam inimica invicem accedant; ex quo ſcilicet acceſſu ſequitur mutua actio, & hinc corruptionum, generationumque ſeries, quæ hanc rerum univerſitatem varietate ſua diſtinguunt, & ornant.

§. III.

Reſpondetur quæſtioni.

DIco 1. vera ſunt, & Ariſtotelica, quæ pro phyſica eorum motuum, qui ad vacuum vitandum fieri dicuntur, cauſa à Recentioribus aſſignatur.

Prob. neque enim alia cauſa ab his traditur, quam aeris gravitas, & gravitatio. hæc autem & vera eſt, ut in materia de elementis conſtabit, & ab Ariſtotele aſſeritur 4. de cælo t. c. 30. ergo cauſa illorum motuum vera, & Ariſtotelica eſt.

Dico 2. Ex hoc tamen inepte contra Peripateticos infertur, eiuſmodi motus non fieri ex metu vacui.

Id quidem clariſſime, niſi fallor, oſtendam, & palmarem detegam lapſum adverſariorum. ii enim ità diſcurrunt. aſcenſus gravium fit per aeris circumſtantis preſſionem: ergo non fit ex metu vacui. Quam ego conſequentiam ita procedere autumo, ut ſi quis arguat:

Eo Romam equo, aut navi vectus : ergo non ex deſiderio videndi Pontificem. Hæc ſane conſequentia ineptiſſima unicuique videbitur, quod ex poſitione cauſæ efficientis arguat ad deſtructionem cauſæ finalis, quaſi iſtæ ſint cauſæ invicem oppoſitæ, & incompoſſibiles, adverſus certiſſimos Philoſophiæ canones docentes, finem eſſe cauſam cauſarum, à qua efficiens ipſum movetur ad cauſandum. Idem prorſus accidit in caſu. gravitas, & preſſio aeris eſt cauſa efficiens aſcenſum gravium, ſed hæc ipſa poteſt ſervire ut inſtrumentum intentioni naturæ volentis ea uti ut medio ad vacuum avertendum. peſſime igitur arguis ex eo, quod aſcenſus fiat ab aeris preſſione, ut non fiat ex metu vacui. Non nos ergo uſurpamus non cauſam pro cauſa, ut ait Gaſſendus, ſed ipſi neſciunt cauſam à cauſa diſtinguere.

Opponunt adhuc duo 1. naturam non eſſe agens cognoſcitivum, ut dicatur operari ex metu, paſſione nim. ad iraſcibilem appetitus ſenſitivi partem pertinente. 2. potius dicendum operari ex amore centri, quam ex metu vacui; gravia enim prementia primò, & per ſe ordinantur ad obtinendum centrum, ſecundò, & per accidens ad prohibendum vacuum. ex quo ſatis arroganter titulum illum præfixit Magnanus propoſitioni 3. capitis 20. Philoſophiæ naturæ: *Id quod in natura vulgus* (peripatetici, h.e. D. Th. Scotus &c.) *vocat metum vacui, ſapiens* (Magnanus) *vocet metum abſentia à centro gravitatis.*

Ad 1a Philoſ. 2. phyſ. multis demonſtrat naturam operari propter finem, & ex conſilio adverſus veteres opinantes omnia caſu contingere. hinc naturæ appetitum damus non elicitum, qui reguletur ex propria, ſed innatum, qui reguletur ex cognitione authoris ſui omnia in ſuum cuiuſque ſcopum, ut ſolet telum ſagittarius, dirigentis. Ut ergo nomen ap-

appetitus, & amoris, ita & nomen meus ad naturæ operationes tranſtulimus cum aliqua certe, uſitata tamen communiter improprietate; ut non videam, quid in hac locutione poſſit recentioribus diſplicere, niſi id tandem ſibi arrogant, ut in verba quoque Peripateticorum inquirant.

Ad 2. petindē arguitur, ut ſi quis lapidem ab alto deiectum eo conſilio, ut cuiuſpiam caput infringat, contendat non rectè dici cecidiſſe ad caput infringendum, ſed ad petendum centrum. ſapiens enim diſtinguet inter motum, ut eſt à lapide, & ut eſt à deiiciente, cujus eſt lapis in hoc caſu inſtrumentum; & dicet. ad lapidis naturam capitis confractionem eſſe accidentalem, & ſecundariam, ſed ſimpliciter hanc eſſe præcipuam, cum vis lapidis ſerviat intentioni deiicientis. Item in re noſtra licet ſecundarium ſit gravi qua gravi vacuum prohibere; non tamen eſt ſecundarium, ſed præcipuum, ſi univerſalis naturæ ſpectetur intentio, cui lapidis operatio penitus ſubordinatur. Et in hoc illud eſt ſpeciale, quod non accidit in jactu lapidis; quia gravitas aeris non per accidens, ut ibi, ſed per ſe ſubordinatur & ſervit fini, atque intentioni naturæ, naturaliſque Providentiæ. quare ex illius potius, quàm ex proprio fine dicitur aptius operari.

Dico 3. Quamvis gravitas aëris ſtatuatur de facto adæquata cauſa phyſica aſcenſus gravium, non tamen inde rectè conficitur naturalis poſſibilitas vacui.

Neque enim aliter inde talis poſſibilitas eruitur, quàm ita diſcurrendo. Ubi adeſt, aut adeſſe poteſt vis maior, quæ ſuperet cauſæ A activitatem, ab illa impediri poteſt huius effectus. ſed gravitas, & elaterium aeris eſt cauſa conſervativa pleni. ergo ſi detur aut dari poſſit naturaliter vis maior, poterit naturaliter impediri conſervatio pleni. at iſtæ vires

infinitæ non ſunt, neque ſummæ naturaliter; ut per machinam ſaltem vinci non poſſint. ergo conſervatio pleni poteſt naturaliter impediri.

Talis autem ratiocinatio infirma eſt. tunc enim qui poteſt ſuperare cauſam, poteſt impedire effectum, quoties hic unam illam habet præcisè cauſam. at ſi illa ſuperata, alia ſit præſto, quæ ponat effectum, vis illius ſuperativa non eſt eo ipſo impeditiva effectus. Exemplum habes primò in pictore, qui multos ad manum habeat penicillos, & utatur uno; quem qui tollit, picturam non impedit, quæ poteſt aliis perfici. Exemplum habes ſecundò rei noſtræ affine. licet terra nativo pondere conſiſtat in centro univerſi, ſi vectem ad eam dimovendam potuiſſet Archimedes admovere, multi contendunt non fuiſſe futurum, ut eam dimoveret; quia quamvis potuiſſet, quantum eſt ex vi gravitatis, non tamen quantum ex vi naturalis exigentiæ naturalibus agentibus non ſubiectæ; aliter poſſet id præſtare de facto Angelus, & totum conſequenter univerſum invertere: quod negant facile concedendum, cum univerſi natura uni dumtaxat authori ſuo parere ſit nata. Idem contingere poteſt in re noſtra, ut ſi præter aeris gravitatem aliunde ſit parata vis vacui impeditiva, quamvis vacuum de facto ab illa gravitate prohibeatur, non idcirco qui eam ſuperaret, poſſet illico vacuum inducere. Jam vero utrum vis iſthæc, & arcana exigentia ſit in natura, videndum.

Dico 4. Probabilius eſt nullum de facto vacuum in corporibus haberi diſſeminatum.

Prob. ex una parte eiuſm. vacui neceſſitas nulla traditur, neque ulla experientia deprehenditur, ut fusè Ariſtoteles adverſus antiquos 4. phyſ. proſequitur, & eſt ſuperiore §. ſufficienter oſtenſum. ex altera videtur avara quædam naturæ ſterilitas ſpatia iſtiuſmodi

ina-

inania reliquiſſe vere inania, & otioſa. probabilius igitur eſt nihil inane, ſed omnia plena eſſe.

Dico 5. ex eodem capite probabilius eſt nullum de facto haberi vacuum coacervatum, imò nec per naturam haberi poſſe.

Prima pars conſtat ex modo dictis. 2. ſuadetur ex eo, tum quia non apparet, qua ratione naturale agens poſſit vacuum inducere, cùm facto quocumque conatu ad corpora exhaurienda, ſit uſque in promptu ſubſtantia ætheria tenuiſſimà quoquoverſum eorum ſubſtantiam pervadens, & quamcumque vel minimam inanitatem complens, ut alibi probabitur, & docet experientia in recipiente depleto per machinam Boilianam, in quo tamen ſubſtantia ſemper aliqua manet, plurimum licet rarefacta. tum quia ex hoc ipſo, quod nullum unquam vacuum in natura experti ſint, quicumque omni ope in id unum ſæpius incubuere, recte deducimus poſſibile illud non eſſe; adeoque ad perfectionem, & exigentiam inſuperabilem naturæ eius depulſionem pertinere. atque hic modus arguendi in naturalibus eſt tutiſſimus, & communis. quare ex eo, quod penetrationem nulla vi obtinere adhuc potuimus; aut replicationem, eas, quotquot ſunt Philoſophi, aſſerunt naturaliter impoſſibiles.

CAPUT III.

Utrum in vacuo motus eſſet.

DIco 1. dato divinitus vacuo, poſſet in eo corpus ſucceſſivè moveri. Duo aſſerit concluſio. 1. corpus in vacuo moveri poſſe, h. e. tranſire de loco ad locum ſi minus actualem, ſaltem potentialem, naturaliter, an miraculosè nihil in præſenti moror. 2. poſſe moveri ſucceſſivè.

Probo primum, quid enim obſtet, quo minus poſſet Deus in vacuo ab uno ad alterum ipſius latus corpus aliquod transferre? Probo ſecundum. ſucceſſio motus non ſolum naſcitur à plenitudine, & reſiſtentiâ medii, ſed etiam à diſtantiâ inter unum extremum relinquendum, & alterum acquirendum; quæ eſt cauſa, cur mobile non poſſit inſtantaneè moveri, quia ſimul in termino à quo, & ad quem, atque etiam in medio eſſet. Et quidem Angelus, cui nihil obſtat craſſitudo medii, aut reſiſtentia, adhuc ſe ſucceſſivè movet; & corpora cæleſtia, quibus nihil obſiſtit ex parte medii, motu tamen ſucceſſivo, ac temporaneo agitantur. atqui in vacuo licet non detur reſiſtentia medii, datur tamen diſtantia extremorum. ergo motus etiam in vacuo non inſtantaneus foret, ſed ſucceſſivus.

Conf. ſtatuatur in vacuo rota, quæ ab Angelo, vel à Deo circulariter agitetur ita, ut una integra circulatio perficiatur. iſta certe circulatio inſtantanea eſſe non poteſt; aliter in inſtanti motus omnes partes rotæ eſſent in eodem loco, in quo fuerant in inſtanti antecedenti quietis, adeoque rota non fuiſſet circumvoluta contra ſuppoſitum. reſtat ergo, ut, ſi movetur, moveatur in tempore, etiamſi ſtatuatur in vacuo.

Ariſtoteles c.8.4. phyſ. multa congerit, ut oſtendat motum factum in vacuo futurum neceſſariò in inſtanti: quem deinde ſequuti ſunt Averroes, Albertus, aliique interpretes. Primum argumentum, quod affert, eſt huiuſmodi. Eadem eſt proportio celeritatis in motu, qui fit per medium magis tenue, ad celeritatem alterius motus, qui fit per medium magis craſſum, quæ eſt tenuitas unius ad craſſitudinem alterius medii, ſed vacuum nullam habet proportionem ad plenum, ut cônſtat. ergo nulla erit proportio celeritatis inter mo.

tum

tum factum in pleno, & motum factum in vacuo; & conſequenter motus in vacuo fit in non tempore; aliter proportionaretur.

Alterum eſt tale. ſi motus in vacuo eſſet ſucceſſivus, duo corpora ponderis inæqualis æquali tempore ferrentur ad centrum: quod videtur impoſſibile. ſequela prob. idcirco mobile gravius maiori velocitate deſcendit, quia facilius ſcindit medium, per quod tranſit. cum igitur in vacuo nullum ſit medium, mobilia licet inæqualiter gravia, æqualiter deſcendent.

Hæc aliaque hujuſm. plura eo loci Philoſophus affert: quæ tamen ſi quis animum advertat, deprehendet contra eos dumtaxat concludere, qui non aliam ſucceſſionis cauſam in motu agnoſcunt, quam medii reſiſtentiam: in qua ſententia fuiſſe videntur veteres Philoſophi, contra quos ibi Ariſtoteles diſputat, arguitque non ex ſuo, ſed ex ipſorum ſenſu, & ad hominem, ut opinatur D. Th. Scotus, & optima Peripateticorum pars.

Ad 1. igitur ut reſpondeam, noto reſiſtentiam medii, & diſtantiam extremorum eſſe duplicem cauſam retardativam motus, ut ſingulis ſua ſpecialis tarditas correſpondeat. dico nunc ad argumentum eandem eſſe proportionem celeritatis ad celeritatem, quæ eſt medii ad medium, ſi loquamur de illa dumtaxat mora, quæ conſumitur in ſuperanda medii reſiſtentia, non autem de ea, quæ conſumitur in ſuperanda diſtantia extremorum. quæque reliqua adhuc eſſet in vacuo.

Ad 2. ſi mobile gravius in pleno deſcendit velocius, in vacuo etiam velocius deſcenderet. nego igitur ſequelam, & cauſalem probationis; ad maiorem enim velocitatem conducit gravitas maior non ſolum, quia facilius ſcindit medium, ſed etiam quia maiori vi, adeoque celerius diſtantiam extremorum motus.

Dico 2. à pleno ad vacuum nullus poſſet haberi naturaliter motus.

Prob. qui vacuum impoſſibile naturaliter aſtruimus, illud conſequenter affirmamus corpora ita invicem connecti, ut nulla vi naturali invicem divelli poſſint, niſi, ſeparato uno, aliud corpus in locum illius ſuccedat. atqui ſi à pleno ad vacuum eſſet motus, mobile deberet à loco divelli abſque eo, quod aliud loco ipſius ſuccederet. ergo non poſſet talis motus naturaliter contingere, ſi non poteſt naturaliter contingere vacuum.

Dico 3. motus naturalis à vacuo ad plenum nec poſſet per naturam contingere.

Prob. talis motus non contingeret, niſi vi gravitatis, at iſtius certe inclinatio non eſt ad centrum, punctum ſcilicet illud, cuius totum eſſe in concipientis imaginatione habetur, ut dicetur in loco; ſed eo ſolùm ſpectat, ut corpora invicem circà centrum ità diſponat, ut gravius inferiorem, minus grave ſuperiorem locum obtineat. atqui in vacuo non eſſent plura corpora diſponibilia, quæ urgerentur ad obtinendam debitam diſpoſitionem. ergo gravitas in vacuo movere non poſſet. Neque opponas, quod gravitas urget, etiam facta corporum diſpoſitione; alibi enim gravitatio elementorum in proprio loco aſſeretur. Nam contra eſt; quia ut ibi etiam dicetur, gravitatio illa ad diſpoſitionem non inducendam, ſed conſervandam deſervit: quod in caſu non contingeret.

Obiic. incredibile dictu eſt, ſi cubiculum exhauriatur, & lapis in medio collocetur, illum plane manſurum immotum. talis certe immobilitas non ex defectu motivæ virtutis (maneret ſiquidem in lapide ſua gravitas) ſed ex defectu medii reſiſtentis contingeret. quid autem abſurdius, quam impediri vim cauſæ operativam ex defectu reſiſten-

ſtentiæ? quod perindè eſt, ut ſi dicas impediri cauſam ex defectu impedimenti.

Reſp. immobilitatem lapidis non futuram ex defectu virtutis, ſed paſſi, in quod ea virtus exeratur; effectus enim gravitatis non eſt motus dumtaxat corporis gravis, ſed eiuſdem cum reliquis debita diſpoſitio. Medium ergo non eſt dumtaxat impedimentum, ſed etiam ſubjectum, in quod agere debet ex neceſſitate gravitas. Simile quid habes in agente calido, cui ſi deſit paſſum frigidum, actionem calefactivam nullam exercet, cum tamen frigus paſſi ſit calefactionis impedimentum.

Dico 4. motus violentus per proiectionem non à corpore, ſed à ſpiritu factam poſſet naturaliter in vacuo haberi.

Ratio eſt; quia impetus habet tantum movere, non diſponere, cum potius ſæpe diſpoſitionem invertat; quare cum in vacuo præciſè qua tali impoſſibilis abſolutè non ſit motus, ut eſt in prima concluſione probatum, concedendum videtur poſſe in eo corpus moveri vi impetus violenter impreſſi. ſed proiectio à corpore fieri non poſſet, quod haberetur diſcontiguatio. poſſet tamen haberi motus aliquis violentus à motore coniuncto, ut ſi quis homo in vacuo poſitus gladium rotaret.

QUÆSTIO QUARTA

De Tempore.

CAPUT I.

Quid ſit tempus, & quotuplex.

TEmpus maximè pertinet ad motum, ut menſura ad menſuratum. quapropter eius natu-

naturam tenere non parum cōducit ad naturam motus aſſequendam. verum quia difficilis per ſe eſt temporis notitia, non poteſt per ipſam motus manifeſtari, niſi prius ipſa manifeſtetur per motum, ita enim duo iſta ſunt in ſuis notionibus, entitatibuſque connexa, ut unum ſine altero intelligi nequeat.

Quod ut appareat, videndum unde nam in temporis notitiam intellectus noſter deveniat. Eſt certum, tempus non percipi ab intellectu nihil penitus operante. teſtatur id Philoſophus 4. phyſ. t. 97. his verbis: *cum ipſi nihil mente mutamur, aut non animadvertimus nos eſſe mutatos, non videtur nobis tempus fuiſſe. quemadmodum nec his, quos fabulantur in Sardo dormire apud heroas, cum fuerint expercti. copulant enim primum nunc poſteriori nunc removentes medium propter inſenſibilitatem.* Ex quo etiam fieri ait, ut cum anima mutationem aliquam, ſucceſſionemque non percipit, ut accidit, cum ex contemplatione, aut delectatione fixa hæret in uno, tempus non percipiat. Debet ergo, ut tempus intelligatur, motus apprehendi: & ſi nullus exterior motus cognoſcatur, ſed eſſet quis in tenebris conſtitutus, tunc tempus perciperet ex ipſa variatione, ac ſucceſſione cogitationum, & phantaſmatum, quas in ſe ipſe experiretur.

Ex hoc quod tempus cognoſci non poſſit ſine motu, fit quidem connexum ipſum eſſe cum motu, imo eſſe aliquid motus, non tamen eſſe motum. Eſt aliquid motus, cum ſit eius duratio, eiuſque naturam ſequatur ſecundum quod prius, & poſterius involvit. atque hinc illa proportio, ac ſubordinatio quod eſſe, & cognoſci temporis, motus, & magnitudinis. ex continuitate enim, ac indiviſibilitate magnitudinis naſcitur continuitas, & ſucceſſio motus, qui eſt magnitudinis acquiſitio. ex continuitate motus, & ſucceſſione oritur conti-

nens

nens temporis fluxus, qui eſt motus ipſius menſuratio durativa. Non tamen tempus eſt motus: quod Ariſtoteles pluribus rationibus probat. 1. motus eſt tantum in ſubiecto mobili, & non alibi: at tempus in omnibus eſt, & ubique, cum omnia naturalia duratione ſua intrinſeca reſpondeant primi mobilis ſucceſſioni (quæ eſt univerſale tempus, ut dicetur) ergo tempus non eſt motus. 2. ſi tempus idem motui foret, quidquid eſt in tempore, moveretur, perinde ut movetur, quidquid eſt in motu. hoc autem eſt falſum; nam etiam quieſcentia ſunt in tempore. 3. motus poteſt eſſe tardior, ac velocior, adeoque poteſt maiori, ac minori tempore durare. ergo motus non eſt tempus, quod certè non poteſt maiori, ac minori tempore durare. antecedens conſtat; quia motus ſolis diurnus, qui 24. horarum ſpatio completur, potuiſſet eſſe duplo velocior, & compleri ſpatio 12. horarum & potuiſſet eſſe duplo tardior, ac compleri ſpatio 48. horarum.

Jam verò ulterius inquirendum, quo genere habitudinis tempus reſpiciat motum, à quo diſtinguitur, & eſt tamen aliquid ipſius: & dicendum habere ad modum reſpectum, rationemque numeri, ſeu menſuræ, quod declarat Philoſophus à poſteriori, & per ſignum: quo enim judicamus rei quantitatem ſecundum plus, & minus, illud eſt numerus, & menſura eiuſdem at tempore judicamus quantitatem motus; ſtante enim æquali velocitate, plus motus fit in longiori tempore, minus in breviori. rurſus tempore menſuramus velocitatem, tarditatemque motus, ut dictum eſt. ergo tempus eſt numerus, & menſura motus.

Sed advertendum cum Simplicio. dupliciter poſſe motum menſurari, ac numerari. primò præcisè ſecundum quantitatem, ſeu multitudinem, ut ſi ego ſimul ambulem, & augmenter;

ter, & caleſiam, dicor tribus motibus moveri. 2. menſuratur motus ſecundum ordinem prioris & poſterioris, ſuarumque partium ratam ſucceſſionem. Atque hoc ſecundo modo tempus eſt numerus motus. verum quia ſucceſſio motus eſt talis vel per denominationem à tempore, cui ſubiicitur, ut menſuræ, vel per denominationem à ſpatio, cuius partes ordinatè acquirit; prioritas, & poſterioritas motus, ut ſit apta ſine circulo definire tempus, ſecundo hoc modo accipi debet.

Ex his omnibus conſtat, quam rectè tempus definiverit Ariſtoteles numerum motus ſecundum prius, & poſterius. Quæ temporis notio ut magis intelligatur, adverte, tria poſſe in tempore conſiderari: 1. quod ſit duratio motus. 2. quod poſſit aſſumi ad menſurandum motum. 3. quod actu motum menſuret, ex his tertium accidit omninò tempori, cum ſit opus animæ numerantis. ſecundum eſt propria paſſio, per quam ut per notionem motus declaratur. primum eſt quidditas temporis.

Addit Philoſophus, tempus eſſe numerum non numerantem, ſed numeratum, quaſi dicat, non poſſe numerare, ac menſurare, niſi numeretur, ac menſuretur. univerſim enim menſura non poteſt certificare de quantitate rei menſuratæ, niſi & ipſa certa ſit; certa autem eſſe non poteſt, niſi reducatur ad primum aliquod ita certum, ut de ipſo dubitari non poſſit, & ſit quoad omnes commune, & uniforme. Ut ergo menſuræ temporaneæ motuum quantitates declarent, debent, & ipſæ ad unam primam, certamque revocari. Hæc autem eſt ipſum Nunc, ſeu Inſtans, & Momentum: quod docetur 4. phyſ. t. 104. ubi hæc habentur; *ipſum autem Nunc tempus menſurat, ſecundum quod prius, & poſterius eſt*. Hoc, qua ratione contingat, dicam, ſi inſtans, & nunc, quid ſit, explicavero.

Ex dictis tempus cognoſcimus, atque adeo etiam

etiam dividimus per ſucceſſionem operationum, ſed non omne tempus poſſumus ita dividere, cum devenire ſit ad temporis partem, in qua non poſſumus duas ſucceſſive operationes ponere. atque illa habet apud nos rationem indiviſibilis, quam proinde *Nunc* appellamus, inſtans, & momentum. neque vero in tempore aliud Nunc eſt mathematicè indiviſibile, ut infra conficiam; neque ſi eſſet, aptum eſſet menſurare tempus; ut enim punctum non poteſt menſurare corpus, ita nec inſtans huiuſmodi tempus, cum menſura præſertim quantitativa debeat eſse eiuſdem rationis cum menſurato. Hæc pars ita diviſibilis quoad ſe, indiviſibilis quoad nos aptiſſima eſt ad temporis partes in certam menſuram redigendas; illa enim repetita minutum conficit; minutum repetitum horam; hora diem, & ſic de aliis. Atque iſta melius intelligentur, ubi hoc ipſum momentum adhibebimus, ut menſuram incœptionis, ac deſitionis rerum.

Dividitur deinde tempus in univerſale, & particulare, primum dicitur abſolute tempus, & eſt menſura motus primi mobilis; cum enim talis motus ſit maxime regularis, uniformis, & omnibus notus, duratio ipſius aſsumpta eſt in communem menſuram motuum cæterorum. & quamvis alia quoque ſint, quibus utimur ad tempora menſuranda, ut horologia; hæc tamen eatenus certa exiſtimamus, quatenus illi adamuſſim reſpondent. Alterum eſt, quod motus particulares menſurat. Hinc Aug. li. XI. Conf. c. XXXIII. dixit, ſi ceſsarent cæli lumina, & moveretur rota figuli, adhuc tempus futurum, quo metiremur eos gyros, & diceremus, aut æqualibus morulis agi, aut ſi aliàs tardiùs, aliàs velocius moveretur, alios magis diuturnos eſse, alios minus.

C A-

CAPUT II.

De Duratione.

Quid ſit, & quotuplex, & in quo differat creata ab increata.

DUrare, ſi poteſtatem vocis attendas, ſonat perſeverantiam in eſſe; quare, ſi res inſtanti mathematico producta non retineret deindè eſſe, durare non diceretur. In præſenti duratio non accipitur in ſignificatione tam ſtricta, ſed ſtat pro illa determinatione, quam habet res ut exiſtat hoc potius, quam illo tempore; quemadmodum ubicationis nomine ſumitur determinatio, quam habet res, ut exiſtat hoc potius, quam illo loco, atque in hoc ſenſu durare dicitur res, etiam ſi pro unico indiviſibili exiſtat.

Dividitur duratio in Æternitatem, Ævum, & Tempus. Æternitas ad Deum, Ævum, ſeu æviternitas & Tempus ad creaturas pertinet, ſed ævum ad res ſempiternas, & ſecundùm eſſe intranſmutabiles, atque immortales, ut ſunt Angeli, & rationales animæ: tempus ad res corruptibiles, ut ſunt omnia ſublunaria. Hæc autem duo non videntur intrinſecè, & ſubſtantialiter differre, ut ex dicendis fiet, ſed ſolum per accidens, & ab extrinſeco: ævum enim dicitur vel illa duratio, qua durant ea, quæ naturaliter non poſſunt deſinere, ut Angelus, & anima rationalis, vel quæ ab extrinſeco Dei decreto habent, ut ab æterno fuerint, aut in æternum futura ſint. tempus vero eſt duratio rerum corruptibilium principium habens, & finem.

Qua deinde ratione ævum, & tempus ab æternitate ſecernitur, exponit D. Th. 1. p. q. 10. ar. 4. & 5. dicens, quod æternitas eſt menſura

entis permanentis eſſentialiter excludens omnem ſucceſſionem perfectionum ad rem menſuratam pertinentium . at creata quævis duratio aut neceſſariò ſucceſſionem rei durantis importat, ut videre eſt in ſucceſſivis, aut ſaltem importat ſucceſſionem in perfectionibus, & operationibus rei durantis, ut accidit in permanentibus. Hoc totum videtur deſumptum ex definitione, quam de divinæ æternitate tradidit Boetius de Conſol. ubi dixit, Æternitas eſt interminabilis vitæ tota ſimul, & perfecta poſſeſſio.

Ad cuius evidentiam adverto, durationem ex genere eſſe poſſeſſionem; eius enim beneficio ſubſtantia quælibet ſuum eſſe poſſidet, ſuiſque perfectionibus fruitur: quod non fit, niſi per operationes, quæ ſunt uſus quidam, adeoque complementum poſſeſſionis ſubſtantiæ. ita quemadmodum in poſſeſſione denominativa fundi v. g. diuturna poſſeſſio æquivalet magnæ, pluſque poſſidet, qui diutius poſſidet; ita in duratione, quæ eſt ſubſtantiæ, virtutiſque poſſeſſio, diutior virtus æquipollet maiori, & tantum poteſt unum agens ſub maiori duratione, quantum plura ſub duratione minori. Huic perfectioni tres imperfectiones admiſcentur in creaturis ortæ ex earundem defectibilitate, ac dependentia omnimoda à Deo. 1. ut duratio ſit diſtincta à ſubſtantia rei durantis. 2. ut ſit ſucceſſiva. 3. ut ſit terminabilis utrimque. Æternitas autem, quæ eſt divina duratio, habet communem cum creata perfectionem poſſeſſionis, ſed excludit triplicem illam creatæ durationis imperfectionem; & primò eſt perfecta poſſeſſio, adeoque per identitatem durationis, & durantis; & ſecundò eſt tota ſimul, adeoque ſine ulla ſucceſſione partium in ipſa poſſeſſione, ſeu duratione: & tertiò eſt poſſeſſio vitæ interminabilis, adeoq; cum eſſentiali excluſione principii, & finis.

Ex

Ex his habes evidenter, æternitatem divinam ſecundùm proprium conceptum ſuum communicabilem creaturæ non eſſe, niſi velis communicari creaturæ poſſe totam perfectionem divinitatis, quæ in æternitatis explicatione jam tradita quà ſupponitur, quà involvitur. Habes iterum manifeſtè, ſi creatura ab æterno fuiſſet, aut in æternum ſit futura, non idcircò illi communicandam propriam rationem divinæ æternitatis; adhuc enim in duratione ipſius involverentur tres aſſignatæ imperfectiones; ut alibi latius concludetur.

CAPUT III.

An Duratio creata diſtinguatur à ſubſtantia rei durantis, & tempore extrinſeco, cui correſpondet.

Etiam ex iis, qui modos reliquos diſtinguunt, Nominalibus in duratione neganda ſubſcribunt plurimi, iique magni nominis Philoſophi, Suarez, Vaſquez, Molina, Valentia, aliique quos refert, & ſequitur Oviedus controv. 16. phyſ. puncto 1. per totum. Contraria ſententia communior eſt inter noſtros Recentiores, & mihi omninò verior videtur propter manifeſtam conſequentiam doctrinæ: quam una in hoc capite mihi oſtendendam propono; ſi enim item de duratione, ut de ubicatione philoſophandum probavero, reiiciam directè authores modorum exiſtentiam admittentes, indirectè Nominales, in quos redeunt ea omnia, quæ ad probandam ubicationis diſtinctionem dicta jam ſunt.

Probo igitur hanc doctrinæ cohærentiam. Non alio ex capite ubicationem diſtinctam admittimus, niſi quia dari poteſt hic locus, & hoc corpus, quin hoc corpus ſit intra hunc locum.

cum. atqui poteſt dari hæc res, & hoc tempus quin hæc res coexiſtat huic tempori. ergo non minus correſpondentia ad hoc tempus importabit formam durationis diſtinctam, & intrinſecam rei, quæ correſpondet.

Reſpondent 1. eſſe diſparitatem in eo, quod poteſt exiſtere corpus, & locus, quin corpus ſit præſens loco. at non poteſt exiſtere res, & tempus, quin res coexiſtat tempori. coexiſtentia enim eſt duorum ſimpliciter dicta, & ſine addito exiſtentia: atqui ut res ſimpliciter exiſtat, non requirit formam ſuperadditam. ergo nec eam requirit, ut alteri coexiſtat.

Sed contra eſt; quia poteſt haberi intra hunc diem v. g. exiſtentia ſimpliciter rei, & horæ, abſque eo quod res horæ coexiſtat; ut mea cogitatio exiſtens prima diei hora, non coexiſtit ſecundæ, & utraque tamen ſimpliciter eſt intra hunc diem. ergo coexiſtentia aliquid addit nudis rei, & temporis exiſtentiis. Neque dicas, quod dum mea cogitatio eſt, ſecunda hora non eſt, ſed erit; nam ut verum hoc ſit, nihil ad rem; quia futuritio ponit exiſtentiam ſimpliciter dictam horæ ſecundæ in tempore ſequenti. redit ergo quod coexiſtentia non ſit illa exiſtentia quomodocumque. Quod ut apertè videas ita ſe habere, urgeo paritatem ubicationis. ut enim ad coexiſtentiam ſecundum locum non ſatis eſt dicere, quod res exiſtat, ubi exiſtit locus, aut quod exiſtentia corporis immediatè ſuccedat exiſtentiæ loci, ita nec ſatis erit, quod res exiſtat, cum exiſtit tempus; utrobique enim æqualiter inquiritur, in loco, quid importet ly *ubi*, in tempore quod importet ly, *cum*.

Manifeſtius id ipſum urgetur in duratione præterita, & futura; ſi enim coexiſtentia rei, & temporis importans nudas ipſorum exiſtentias verificat de præſenti exiſtentiam rei in

tali

tali tempore, idem dicendum de præterito, & de futuro. atqui in his evidenter fallit; neque enim rem fuiſſe heri eſt rem fuiſſe, & heri fuiſſe; nec rem fore cras, eſt rem fore, & cras fore, ut conſtat. ergo rem eſſe hodie non eſt rem eſſe, & hodie eſſe. quæ conſequentia ex eo liquet, quod nihil diverſum importat denominatio præterita, aut futura, quod non importat præſens, in ordine ad quam unam illæ denominantur tales. quare ſi exiſtere corpus, & locum eſt corpus exiſtere in loco, extitiſſe corpus, & locum eſt corpus extitiſſe in loco, & ſic de futuro.

Reſp. 2. Hurtadus, ubicationem eſſe diſtinctam, quia ſpatium eſt quid fixum, ideoque debet fieri mutatio in mobili, quod tranſit. Oppoſitum contingit in tempore, quod eſt fluidum, & res, quæ ipſi correſpondet, eſt fixa: quare ſatis hic eſt mutatio in tempore. Sic arbor ſita ad fluvii ripam ut diverſis aquæ partibus correſpondeat, ſatis eſt, ut ſola aqua mutetur.

Sed contra 1. quia ſpatium utcumque ſit fixum, cum poſſit & ipſum moveri, debet ſuam diſtinctam ubicationem accipere, ut ſucceſſio localis ſtatuatur inter ipſum, & corpus, quod ubicatur. ergo ſimiliter utcumque res durans ſit fixa, ſeu permanens in ſua ſubſtantia, quia tamen movetur durativè de tempore in tempus, ſuam habere debet diſtinctam durationem. Hinc paritas de arbore retorquetur; arbor enim habet neceſſariò ſuam ubicationem diſtinctam, ratione cuius figitur in uno loco, & fundat correſpondentiam cum extrinſeco loco: quo variato (non variatur autem per ſolum aquæ fluxum, ut dictum ſuperius eſt) variatur etiam intrinſeca ubicatio. atqui per fluxum temporis variat res durans tempus ſimpliciter, nec in ſe habet, per quod uni potius, quam alteri addicatur. ergo indiget, ut tranſmute-

mutetur à tempore in tempus, & ſingulis addicatur, diſtincta duratione.

Contra 2. quia hic non quærimus correſpondentiam tempori extrinſeco, quæ eſt habitudo accidentalis durationi, ſed quærimus formam illam determinativam rei, ut ſit nunc potius, quam ante, vel poſt, etiamſi nullum tempus extrinſecum haberetur. omnia hæc conſtant ex dictis de ubicatione, quam etiam ſupra ſtatuimus formam abſolutam à reſpectu ad locum extrinſecum.

Obiic. 1. duratio ipſa hodierna per ſe eſt indifferens, ut duret, vel non duret hodie, quia potuiſſet non eſſe hodie, ſi hodie non fuiſſet eius ſubiectum. aut ergo durat per durationem diſtinctam; atque ita ibitur in infinitum. aut non; atque itidem aſſeri de eius ſubiecto poteſt.

Reſp. totam indifferentiam durationis eſſe obiectivam, non ſubiectivam; quia poteſt non eſſe hodie ex eo, quod poteſt non eſſe, non vero poteſt eſſe, & non eſſe hodie. atqui in metaphyſicis oſtendetur, obiectivam indifferentiam aptam non eſſe ad arguendam diſtinctionem, ut eam arguit indifferentia ſubjectiva.

Obiic. 2. negatio Antichriſti durat etiam ſuo modo, eſtque indifferens, ut ſit hodie, vel cras, & tamen negatio iſta per ſe durat; quæ enim ſit illa forma, à qua negatio denominatur hodierna?

Reſp. negationem illam durare hodie per illud ipſum, per quod Antichriſtus dicitur hodie non durare, h.e. per non eſſe durationis hodiernæ.

Inſtabis hodie non ſolum habetur negatio durationis hodiernæ Antichriſti, ſed etiam craſtinæ, &c. ergo ſi negatio durationis hodiernæ denominat negationem Antichriſti hodie ſuo modo durantem, negatio craſtinæ denominabit

nabit eandem hodie durantem cras: quod repugnat.

Reſp. dictum eſſe, negationem Antichriſti denominari durantem per id ipſum formaliter, per quod Antichriſtus denominabatur non durans hodie; id autem eſt privatio durationis hodiernæ, quæ ſimul importat carentiam durationis, & poſſibilitatem adeſſe; aliter non denominatur Antichriſtus contingenter hodie non exiſtens. at hodie carentia durationis craſtinæ habet rationem non privationis, ſed negationis; cum ita hodie non ſit, ut nec poſſit hodie eſſe. quare hæc nec denominat Antichriſtum contingenter non durantem, nec proindè durantem eius negationem.

CAPUT IV.

Utrum omnis creata duratio ſit ſucceſſiva.

QUicumque durationem rei creatæ modum diſtinctum ab eiuſdem ſubſtantia ſtatuunt illam pariter volunt intrinſecè fluentem, ac ſucceſſivam; cum enim quilibet creatus effectus ita ſit nunc determinatè, ut poſſit poſteà non eſſe, ita habet nunc illam formam, à qua determinatur ad exiſtendum nunc, ut non habeat formam, à qua determinatur ad exiſtendum poſtea; aliter non poſſet non exiſtere poſtea; quod eſt contra rationem creaturæ à divina libertate, ac dominio dependentis, ut ſemper poſſit ad eius nutum non exiſtere. Sunt tamen qui aſſerant, poſſibilem ſaltem eſſe durationem aliquam indiviſibilem permanentem v. g. horariam, quæ ſit determinatio ad exiſtendum per totam horam, ita ut nec duratio, nec res durans poſſit intra horam deficere, ac deſtrui. idem dic de duratione indiviſibili annua, imò etiam, ſi placet, ſempiterna. Citatum reperi

pro

pro hac ſententia P. Suarium diſp. 50. met. ſec. 5. ſed alia omninò eſt ibi mens Suarii, ut legenti patebit, & conſtat ex eo, quod ipſe durationem à re durante non diſtinguit. Stat tamen pro ea P. Arriaga diſp. 15. Phyloſ. ſec. 2. quam tamen retractat in 2. curſu philoſ. quia, inquit, multis ea doctrina videtur dura, & minus conformis communi Theologorum ſenſui.

Dico igitur, omnem durationem eſſe neceſſariò ſucceſſivam, adeoque impoſſibilem eſſe durationem diſtinctam, indiviſibilem, & permanentem.

Prob. 1. paritate ubicationis, ex qua ſuperiori capite deducta eſt durationis diſtinctio. Quod eſt natura ſua mobile de loco ad locum, non poteſt in uno tantùm loco exiſtens habere actu determinativum illud ultimum, per quod conſtitui poteſt ſucceſſive in aliis, & aliis locis; ut ſi exiſtat hic tantùm Neapoli, non poteſt habere ea determinativa, per quæ natum eſt ſucceſſivè exiſtere in toto ſpatio, quod mediat Neapolim, inter, & Romam. ergo quod eſt mobile de nunc ad nunc, ſi nunc tantùm eſt, non poteſt totam illam formam determinativam habere; per quam natum eſt temporaliter transferri ab hoc præſenti ad nunc futurum. antecedens, & conſequens eandem pariter habent probationē; quia utrumq, mobile cum tali determinativo hic, & nunc tantùm non eſſet, ſed mobile locale eſſet hic, & alibi; mobile, ut ità dicam, temporaneum eſſet nunc, & poſteà. Subſumo, atqui omnis creatura eſt mobilis de nunc ad nunc: & dum nunc eſt, nunc tantùm eſt; quis enim dicat, quod res nunc exiſtens, exiſtit poſtea, ſi verbum *exiſtit*, ſtatum ſervet? ergo creatura nunc exiſtens non poteſt indiviſibilem durationem accipere, qua ut determinativo ultimo exiſtat non præſenti ſolum, ſed futuro etiam tempore.

Prob. 2. omne contingens ita eſt mobile de tempore ad tempus, ut ex ſubiectione, quam eſſentialiter ad Deum involvit, non poſſit immobilitari vel ſimpliciter, vel ad certum tempus quoad eſſe. atqui duratio indiviſibilis immobilitaret ſubiectum ſuum contingens pro toto tempore, cui indiviſibiliter correſpondet: ergo repugnat ſubiecto contingenti quà tali. maior prob. ex perfectione divini dominii, de cuius ratione eſt, ut poſſit Deus de quavis creatura ad nutum in quovis inſtanti diſponere quoad eſſe, & non eſſe. quod dominium cum ſit pura perfectio, ea conſequenter eſt, ut nec divinæ libertati ſubiiciatur, nec poſſit prædicatum ſibi repugnans pati in effectu creato. Et quidem ex hoc capite arguunt contra Durandum Theologi ad probandam neceſſitatem divini concurſus immediatè in omnes operationes creaturarum. Ut ergo quia pertinet ad divini dominii perfectionem, ut Deus creaturæ cooperetur, non poteſt cauſæ ſecundæ addi modus, aut qualitas id petens eſſentialiter, ut Deus creaturæ non cooperetur: ita quia pertinet à fortiori ad eiuſdem dominii perfectionem poſſe de effectus ſui exiſtentia pro quovis inſtanti diſponere, repugnabit pariter effectui modum apponi, qui diſpoſitionem huiuſmodi, ac poteſtatem eſſentialiter impediat.

Sed hic nota, duplicem ſuppoſitionem loqui nos poſſe, ſub qua non poſſit Deus de creatura diſponere: altera eſt ipſum exercitium ſuæ libertatis, qua decrevit creaturam non deſtruere; hac evidens eſt divinum dominium non violari, ut eſt evidens univerſim, principium non deſtrui actum ſuum. altera eſt à tali exercitio diſtincta penitus, quamvis ad illud conſequens; & hanc contendimus dominium violare; quia impotentia, quam trahit in Deo, non eſt merè conſequens, ſed etiam an-

antecedens ; quemadmodum ſi ego mihi pedicas apponam à me deinceps inſolubiles ; licet ſim liber apponendo, neceſſitas non ambulandi, quæ indè conſequitur, non eſt mere conſequens, ſed antecedens uſum libertatis meæ, in cuius poteſtate non eſt amplius pedicas ambulationis impeditivas abiicere.

Dices, non eſſe contrà Dei dominium, ut non poſſit durationem indiviſibilem horariam v.g. ad ſemihorariam coarctare, ut non eſt contra idem dominium, ut non poſſit ubicationem animæ indiviſibilem toti corpori correſpondentem ad minus ſpatium redigere. Et ratio univerſim eſt, quia dominium reſpicit omnes uſus poſſibiles, non impoſſibiles.

Hæc inſtantia æquè probat poſſibilitatem actionis adæquatæ à ſola creatura manantis : quæ ſane divino dominio non repugnaret, cum hæc eſſet ipſius natura, ut à cauſa tantum ſecunda, & non à prima manaret. probat poſſibilitatem ſubſtantiæ per ſe ubique, & ſemper exiſtentis, cuius ea una eſſet contingentia, ut potuiſſet non produci. probat poſſibilitatem creaturæ non ſolum neceſſariò conſervatæ, ſed etiam neceſſariò productæ, aliaque huiuſmodi ſexcenta, quæ non niſi abſurdè, & inopinabiliter concederentur.

Reſp. igitur, Dei potentiam non ſe extendere ad variandas rerum naturas ; neque impoſſibilem propterea eſſe hominem, quod non poſſit Deus ex ſuo dominio illum creare non rationalem, & ſic de ubicatione indiviſibili, & aliis omnibus : at verò hæc omnia Deo ſubeſſe ; ut creata ſunt, quoad eſſe, & non eſſe ; per quod unum Deus in rem contingentem, & in omnia eius prædicata dominatur ; quatenus licet non poſſit ut Dominus facere, ut homo ſit, & rationalis non ſit, poteſt ut dominus facere, ut nec homo, nec rationalis ſit. at duratio indiviſibilis id ipſum Deo aufert; quia ſemel poſita non

poteſt à Deo fieri, ut non ſit & ipſa, & ipſius ſubiectum: hoc autem eſt eximi ab illo dominio, quod unum Deus poteſt exercere in eſſentias contingentes. Ex qua doctrina innumeræ, niſi fallor, inſtantiæ, quæ adverſus poſitam rationem urgentur, facile diſſolvuntur.

Dices iterum. poteſt Deus ita decernere, ut omnem actum intentionalem Petri velit æternum perſeverantem. hoc deindè decretum aut revelet, aut oſtendat Petro, qui vel actu divinę Fidei illi credat, vel illud ſupernaturali viſione intueatur, uterlibet ex his actibus eſt eſſentialiter indefectibilis: quia uterlibet eſt eſſentialiter verus; uterlibet ſuam æternam durationem affirmat. ergo non eſt impoſſibilis entitas eſſentialiter indefectibilis.

Plurimi ex iis, qui nobiſcum ſentiunt circà veritatem ſtabilitæ concluſionis, admittunt caſum, putantque non repugnare entitatem ab intrinſeco indefectibilem non quidem per ſe, & ratione ſui, ſeù, ut loquuntur, ex magnitudine ſuæ perfectionis, ſed ratione eſſentialis cum divino decreto connexionis. Neque urgeas, indefectibilitatem eſſentialem actus vel Fidei, vel Viſionis in poſito caſu oriri ex perfectione eorundem actuũ, qui quia non poſſunt deficere à vero, nec poſſunt deficere ab eſſe: id enim, inquiunt, verum eſt; ſed hoc non habent, niſi ab extrinſeca conditione objecti, cui connectuntur de ſua natura. quare non idcircò hæc cognitio perfectior, quia indefectibilis; cum poſſit dari cognitio defectibilis, quæ ſit longè perfectior iſta indefectibili, ſi ſit ad obiectum perfectius, aut perfectiori modo attactum.

Hæc quidem, aliaque huiuſmodi ut apparenter, & ingenioſe ſint excogitata, conſtat tamen ex jam probatis non dici verè. Ex eo enim quod repugnet creaturæ apponi modum accidentalem, aut prædicatum eſſentiale, quod il-

illam divino dominio quoad eſſendi contingentiam ſubtrahat, ſit, ut repugnet talis Fides, aut viſio; adeoque ut repugnet, tale decretum à Deo proponi aut credendum aut intuendum, ſi verum eſt omnem actum Fidei, & Intuitionis eſſe eſſentialiter verum. Neque hoc mirum; ſimiliter enim negandum poſſe proponi Petro decretum de nullo eiuſdem actu intentionali, aut de nullo actu voluntatis producendo; primum quidem, quia propoſitio non ſit, niſi per cognitionem Petri, quam impedire contendit decretum: ſecundum vero, quia omnis cognitio eſt virtus per ſe inductiva amoris; illa autem cognitio, quæ tale decretum attingeret, ſivè Fides, ſivè Intuitio eſſet, nullum poſſet amorem inducere, quod eſt contra cognitionis eſſentiam. Ratio à priori, cur in caſu non poſſet decretum conſervandi omnem actum intentionalem Petri Petro proponi, eſt; quia velle hoc decretum proponere eſt indiviſim velle dominio ſe ſuo Deum ſpoliare, quo cognitionem omnem Petri, & Petrum ipſum ſubiectū ſibi neceſſariò habet quoad eſſendi, aut non eſſendi contingentiam. talis autem voluntas multo magis Deo eſt impoſſibilis, quam voluntas non concurrendi cum creatura, aut ſpoliandi ſe morali dominio in omnia creata.

Dices tertio difficilius. Datur entitas impoſſibiliter conſervabilis, ut videre eſt in ipſa entitate durationis; nec propterea diminuitur divinum dominium circà durationem. ergo ſimiliter poterit dari creata entitas neceſſario conſervanda abſque eo quod propterea dominium Dei circa eam minuatur.

Nego conſeq. & do inſtantiam. non repugnat divino dominio non poſſe primo producere A chimæricum, ergo neque repugnabit divino dominio neceſſitas primò producendi A contingens: quæ conſequentia ab omnibus negatur. Directa igitur ratio diſparitatis ex

eo eſt, quod duratio inconſervabilis pertinet ad divini dominii perfectionem, eiuſque eſt veluti actus, & exercitium. ſi enim ea conſervabilis eſſet, neceſſariò conſervaretur, cum ſit actuale exercitium; adeoque res, quæ ſub tali duratione foret, deſtrui non poſſet. cum ergo primum, & directum Dei dominium ſit ſupra rem, & ſupra modum rei ſolum ut quo ratione rei; conſequens eſt, ut is modus durandi rei ſit tribuendus, quæ ipſam perfecte divinæ poteſtati ſubiiciat quoad eſſe, & non eſſe; talis eſt duratio eſſentialiter ſucceſſiva, adeoque inconſervabilis. iſta igitur tantum abeſt, ut Dei dominium minuat, ut potius ad illud amplificandum ſit eſſentialiter requiſita. non ſic eſt duratio eſſentialiter conſervanda, ut patet.

QUÆSTIO QUINTA

De Infinito;

TRactat Philoſophus de infinito in 3. phyſ. Rationem ipſe tradit t.24. *Quia*, inquit, *naturalis ſcientia eſt circa magnitudines, & motum, & tempus, quorum unumquodque neceſſe eſt aut infinitum, aut finitum eſſe: conveniens utique erit de natura pertractantem ſpeculari de infinito.* Hanc ergo tractationem in hunc locum diſtuli ut neceſſariam ad proxime conſequenter dicenda de natura, & compoſitione Continui, per quam motus localis eſſentia, ultimo hic intenta, penitus tandem intelligitur, ac declaratur.

CA-

CAPUT I.

Quod ſit, & quotuplex infinitum.

COmmuniter antiqui infinitum definie. bant, Id, cuius nihil eſt extra. Reiicit hanc notionem Philoſophus ut pote non pro. priam infiniti, ſed totius, ac perfecti: quod dicitur illud, cui nulla pars deeſt debitæ magnitudinis. quare ut nihil hominis ſit extra hominem, homo non propterea eſt infinitus. Poteſt tamen aliter intelligi hæc notio, ut approprietur infinito, de cuius ratione eſt om. nia abſorbere, quæcumque poſſibilia ſunt in ea linea, in qua eſt infinitum: ſecundùm quam notionem & infinita multitudo debet continere omnem poſſibilem multitudinem, & infinita extenſio omnem poſſibilem ex. tenſionem, idemque de cæteris. Hoc autem quatenus infiniti ſit proprium, infrà decla, rabitur.

Infinitum ergo ex Ariſtotele eſt, cuius ſecun. dum quantitatem accipientibus ſemper eſt ali. quid extrà accipere. Senſus eſt. infinitum eſt illud, ex quo quantumcumque finitum accipias (hoc ſignificat accipere ſecundum quantitatem, accipere ſecundum menſuram) ſemper aliud, & aliud manet ulterius accipiendum, non redeun. do ad jam acceptum, ut in circulo; quare infi. nitum dicitur, quodcumque ſucceſſivis acce. ptionibus finitis exhauriri nullatenus poſſet.

Et hoc eſt, quod voluit idem Philoſophus 3. phyſ. t.66. dum ait, infinitum habere ratio. nem non totius, ſed partis; quia, ut explicat D. Th. non eſt de ipſo accipere, niſi aliquam partem in actu. Propterea etiam dicitur eſſe in potentia, non in actu, eſſe ignotum, &c. quæ ſunt intelligenda relate ad acceptionem noſtram menſuratam, & ſucceſſivam num.

quam exhauribilem,in qua ut ſéper manet plus accipiendum, ita & plus cognoſcendum. Hinc recte Mayron. in 1. d.44. q. 10. ar. 1. contendit intelligendam hanc definitionem relate ad noſtrum intellectum; & rurſus non quomodocumque, ſed clare concipientem, ac diſtinguentem. Cæterum relate ad intellectum divinum veriſſimum eſt, quod ait D. Th. 1. contra Gentes c 69. infinitum ad ſcientiam divinam ſe habere, ac ſi eſſet finitum.

Sed hic non eſt prætermittendum hanc infiniti proprietatem verius, quàm eſſentiam probari per ipſum quid nominis infiniti, quod indiviſim eſt quid rei. Infinitum enim ex vi vocis eſt excludens finem: quæ notio ut videatur negativa, reipſa eſt poſitiva, quia finis formaliter eſt negatio excurſus; negatio autem negationis poſitivum eſt aliquid. Ex hoc autem evidenter conſequitur, ut ſucceſſive accipiendo, & numerando ſemper ſit ulterius accipere, & numerare; aliter deveniretur ad terminum, & finem ab infinito eſſentialiter excluſum. Quod notandum propterea fuit, quod Ariaga infinitum admiſit utrimque clauſum, ac terminatum, putans ſalvari ſufficienter rationem infiniti in notione Ariſtotelica, ſed de hoc infra.

Ex diviſionibus porrò infiniti duas ſeligo potiſſimas. Prima eſt infiniti ſimpliciter, & ſecundum quid. Duplex eſt harum vocum poteſtas. prima, qua infinitum ſimpliciter ſonat infinitum in omni genere, & ut ſolet etiam dici, extra genus: quo pacto ſolus Deus eſt infinitus. infinitum vero ſecundum quid ſonat infinitum ſub certo genere non excurrens ad alterius generis perfectiones: ut infinita multitudo equorum hominis perfectiones non participans. ſecunda eſt, qua infinitum ſimpliciter accipitur pro eo, quod ſub certo licet genere, excludit tamen ſimpliciter terminum,

ut

ut infiniti homines ; infinitum vero ſecundum quid, quod licet in ſuo genere limitatum, exceſſu tamen indiviſibili ſuperat, & quodammodo complectitur infinita generis inferioris, ut Dei viſio excedens infinitas creaturarum cognitiones.

Altera diviſio eſt in infinitum cathegorematicum & ſyncathegorematicum, quæ, quia & momentum habet ad dicenda, & difficultatem, ſpecialiter tractanda eſt.

CAPUT II.

Quatenus infinitum cathegorematicum à ſyncathegorematico diſtinguatur.

CAthegorema ex ſummulis eſt termini in ſignificando determinatio. Syncathegorema eſt ſignificandi indeterminatio. Infinitum ergo cathegorematicum illud erit ex vi vocis, quod partes omnes, quibus componitur, in unum colligit, ac ſignificat determinate: ſyncathegorematicum verò illud quod ſignificat partes ſuas indeterminatè, & confusè; quæ ſignificatio exprimitur iis loquendi modis, quibus infiniti ſyncathegorema declaramus, dum dicimus, *non tot quin plura, maius, & maius ſine termino, &c.* Ex quo eſt, ut nomen *infinitum* dupliciter ſupponat: primò determinate pro certa collectione, ac multitudine: ſecundò confusè, & non verificabiliter de ulla parte determinata; neque enim ulla eſt pars, aut entitas, quæ poſſit eſſe maior, & maior in infinitum; quia nulla poteſt eſſe ſe maior.

Scio aliter ab aliis hæc infinita declarari; ſed lubet huic expoſitioni inſiſtere; eſt enim communis apud antiquos, & magis inhæret primæ iſtarum vocum impoſitioni. Ulteriòs autem de hac re altercatio inutilis eſt; ac proinde

indè ſatis eſt declaraſſe, quid per has voces intelligo.

Atque hinc infero 1.infinitum ſyncathegorematicum non eſſe definibile. Prob. omnis terminus definibilis pro re aliqua certa, determinata, ac demonſtrabili ſupponit. quid enim definias *hoc vel illud*, v.g. *hominem*, *vel brutum?* at infinitum ſtans ſyncathegorematicè pro nulla tali re ſupponit. ergo non eſt definibile.

Infero 2. hinc, definitionem Ariſtotelicam non eſſe infiniti ſyncathegorematici, ſed cathegorematici, quod per ſyncathegorematicum definitur; & ſit ſenſus, quod ſit illa determinata vel multitudo, vel magnitudo, ex qua plura, & plura accipiendo, nunquam ſit ad terminum devenire.

Infero 3. indeterminationem, quæ in infinito ſyncathegorematico reperitur, totam ſe tenere ex parte termini, ac modi ſignificandi, & nullatenus ex parte rei ſignificatæ; quæ enim indeterminatio ſit in re, quæ determinatè ſcilicet eſt, aut determinatè non eſt, tantaque eſt; & non maior? Hæc profectò una determinatio fingi in re poteſt, quod nullā ſibi determinat certam, finitamq; acceptionem, præter quam non poſſit ſufficere maiorem: in quo differt à finito, quod eſſentialiter petiit, ne accipiens ultra certam acceptionem progrediatur.

Infero 4. cathegorema infinitatis non pendere ab eo, quod omnes eius partes ſimul ſint à parte rei, ſed ab eo, quod partes habeant tantam, talemq; determinationem, ut poſſint accipi, & ſignificari ſimul ſub nomine collectivo. Hæc pars ſecunda conſtat ex dictis; cum in hoc ſtet formaliter ratio cathegorematis in infinito. Quod autem ſecunda hæc pars non pendeat à prima, evidens mihi ex eo eſt. quod etiam quæ ſimul eſſe non poſſunt, poſſunt ſimul acci-

pi, & ſignificari. exemplum habes manifeſtum in hora, quæ eſt nomen collectivum ſimul ſignificans, quæ nec ſunt, nec poſſunt eſſe ſimul. Et quidem nomina ſignificant res non ut in ſe, ſed ut in anima ſunt, quare ſi quæ ſunt ſimul, poſſunt ſignificari ſimul, à fortiori, quæ cognoſcuntur ſimul.

Infero 5. omne infinitum cathegorematicum eſſe ſyncathegorematicum cõſtat ex 2. illatione, in qua dictum eſt cathegorematicum definiri per ſyncathegorematicum. & quidem omnis multitudo, & magnitudo infinita etiam actu exiſtens eſt talis, ut poſſit ſignificari confusè, ſignificatione nim. cadente non ſupra totam illam multitudinem, aut ſupra certam eius partem, ſed ſuprà hanc, vel illam, maiorem nim. vel maiorem in infinitum.

Infero 6. omne infinitum ſyncathegorematicum eſſe indiviſim cathegorematicum in ſenſu, quo hæc nomina hactenus uſurpavimus. Accipio enim multitudinem rerum poſſibilium, quę juxtà omnes infinita eſt ſaltem ſyncathegorematicè: & hanc ipſam contendo eſſe cathegorematicè infinitam, hoc eſt ſignificabilem, & actu ſignificatam totam ſimul. quod ita oſtendo. Iſta propoſitio, *multitudo infinita poſſibilium non poteſt à Deo tota actu poni*, habet ſenſum verum juxtà adverſarios. ergo ſubiectum debet poſſe ſumi cathegorematice, & collective. ergo ſignificatio determinata, & collectiva non repugnat infinito.

2. Vera hæc propoſitio, Poſſibilia à Deo cognita non habent terminũ. in hac autem propoſitione ſubiectum non ſtat ſyncathegorematicè, & in ſuppoſitione confuſa, ſed determinata, & copulata; quia non fit ſub eo deſcenſus aut disiunctivus, aut copulativus, ut conſtat, ſed tantum copulatus, ſeu per propoſitionem de copulato ſubiecto: ergo poſſibilia infinita ſignificantur cathegorematicè, & collectivè.

3. Intellectus noſter format collectionem finitorum etiam non collectivè ponibilium, v. g. ſexagenarium minutorum in hora. min. ubi ſingulas horæ partes cognovit, ea deindè una indiviſibili cognitione concludit, & colligit collectionem non ſe tenentem ex parte rei ſignificatæ, ſed ex parte modi ſignificandi: in quo ſtat ratio cathegorematis. atqui ſimiliter omnia poſſibilia infinita ſua cognitione Deus comprehendit, & concludit. ergo format ex iis intentionaliter collectionem nomine collectivo, & cathegorematico ſignificabilem. Hoc argumentum deſumo ex D. Thom. l. contrà ad Gentes, ubi ſic arguit: *ſicut ſe habet finitum ad finitum, ita infinitum ad infinitum. ſi igitur ſecundùm intelligere noſtrum, quod finitum eſt, finita capere poſſumus, & Deus ſecundùm ſuum intelligere infinitum infinita capere poteſt*. In quem locum Ferrarienſis addit, diſtinctionem intellectus creati ab increato in ordine ad infiniti cognitionem in hoc ſtare, quod creatus, quia ſucceſſive accipit infinitum, ſemper habet, quod accipiat: increatus vero accipit totum ſimul. Quod quidem licet ſit verum quoad diſtinctam cognitionem, non tamen quoad confuſam, ut dictum eſt cap. ſup.

4. Quæ multitudo, aut magnitudo habet aliquod eſſe determinatum, quod illi ſimul convenit, ea eſt tota ſimul acceptibilis, & ſignificabilis. hæc enim eſt ratio, cur tota ſimul acceptibilis ſit poſſibilium multitudo eo ipſo, quod fingatur à p. r. ſimul exiſtens. atqui ea ſimul exiſtit objectivè in divino intellectu. ergo tota ſimul acceptibilis eſt, & cathegorematicè ſignificabilis.

Plura adderem ad id confirmandum, niſi puderet diutius verſari in quæſtione grammaticali, an liceat ſcilicet omnia poſſibilia (do nũc adverſariis ea non poſſe, aut infinita ſimul,

aut

aut omnia in actu poni) exprimere, ac ſignificare nomine collectivo. quam quidem poteſtatem quo jure grammaticis auferant, non video; niſi velint difficultates de re, vocibus ad arbitrium uſurpatis, vitare. Quid enim ſibi volunt, dum propoſitioni aſſumenti nomina collectiva ad ſignificandum infinitum, ſuppoſitum negant? quia, inquiunt, nomen collectivum infinito appoſitum ſignificat illud ſimul ſimultate obiecti, non cognitionis; adeoque eſt nomen pro nullo ſupponens. at quæſo, unde hoc habent? an non nomina collectiva tempus ſignificantia, ut hora, dies, annus, ſimul ſignificant partes non potentes ſimul exiſtere? Præter hæc dum aiunt, Deum cognoſcere omnia poſſibilia non collective, ſed diſtributive accepta, videntur mihi loqui pugnantia in terminis; cum enim acceptio rerum intentionalis ſit ipſa cognitio (niſi nomine acceptionis eam ſolum intelligant, quæ manu fit) quæ ſanè tota ſimul exiſtit, dicere quod ſimul cognoſcantur, & non ſimul accipiantur poſſibilia, eſt dicere, quod cognoſcantur ſimul, & non ſimul.

Infero 7. infinitum categorematicum hactenus explicatum eſſe verè, & propriè infinitum perinde, ut ſi totum actu exiſteret à parte rei. Prob. multitudo eſt multitudo etiam, dum actu non exiſtit, accipiendo ly *eſt* ampliativè in quo ſenſu illationem intelligo) ſecundum quod nomen multitudinis extendimus etiam ad ea, quæ actu non ſunt, eaque proindè numeramus, & dicimus tot ſecula à mundi exordio præteriiſſe, & ſi cui id fuerit, revelatum, is dicet tot ſupereſſe futura, quamquam neutra de præſenti aliquid ſint. Multitudo igitur poſſibilium collective accepta multitudo eſt, & non finita ſimpliciter, neque finita in infinitum; ſic enim non collective, ſed diſtributivè, non categorematicè,

ſed

ſed ſyncategorematicè accipitur. ergo ſimpliciter infinita.

Conf. ſi infinita multitudo collectivè per ſolam cognitionem accepta ſimpliciter infinita non eſſet, ſi ea eſſet poſita in re, ut eſt accepta in mente, non eſſet poſita multitudo infinita ſimpliciter; adeoque ſi omnia poſſibilia ponerentur, non poneretur infinitum ſimpliciter: quod, adverſariis etiam fatentibus, eſt falſum. ſequelam probo. actualis enim poſitio non auget, aut minuit multitudinem, ſed ſolum illam à poſſibilitate ad actualitatem trahit. ſi ergo ea multitudo in ſtatu obiectivo infinitatem non habet, utcumque transferatur ad ſtatum realem. ſi eadem illa transfertur, infinitatem non acquiret: ut non acquiret eſſe realem multitudinem, niſi fuerit multitudo obiectiva.

CAPUT III.

An ſit de conceptu infiniti excludere terminum.

Mirabitur fortaſſe, nec immerito, quiſquis hunc titulum leget, quaſi adducam in quæſtionem per ſe in ſuis terminis notiſſimam veritatem, infinitum ſcilicet non poſſe eſſe finitum. quia tamen ea non modo eſt vocata in dubium, ſed expreſſe negata à duobus præclaris cæteroqui Recentioribus Arriaga, & Magnano admittentibus infinitum utrinque clauſum, probanda in præſenti eſt. Et primum peto ab his, ut explicent, quid nomine infiniti intelligant, ſi non intelligunt id, quod caret fine? Reſpondet Arriaga, infinitum eſſe, quod finito tempore pertranſiri non poteſt, quatenus incipiendo ab uno termino nunquam ſit devenire ad alterum. Reſpondet Magnanus infinitum eſſe, quod habet partes

nullo

nullo finito numero comprehenſibiles. Quod ſi petas ab ipſo, quid ſit numerus finitus, per quem definit infinitum, reſpondet eſſe quamcumque multitudinem, quæ ſecundum propriam numeri ſpeciem poteſt deſignari, ac numerari.

Uterque ſe implicat, dum reiectis communibus, ac certiſſimis notionibus, alias de ſuo cudere ſibi tentat. Quæro igitur prius ab Arriaga, quid ſit nunquam devenire? certe, niſi alium hic velit adhibere loquendi abuſum, nunquam devenire eſt nullo tempore devenire. jam ergo ſi infinita multitudo clauſa extendatur per dies æternitatis à parte poſt, ut ſingulis diebus ſingulæ unitates correſpondeant, nullus erit dies, cui aliqua unitas non correſpondeat; aliter erit aliquod tempus, in quo ſit devenire ad terminum, quo clauditur infinitum. hinc autem fit, ut infinitum illud clauſum commenſuretur æternitati. quare aut æternitas à parte poſt habebit ultimum, quod negat meritò Arriaga, aut illa infinitas non habebit.

Neque rectius procedit Magnanus: multitudinem enim infinitam explicat per excluſionem numeri finiti, & hunc relinquit inexplicatum, imò & inexplicabilem, niſi hoc ſit eſſe finitum, habere finem. numerus enim eſt multitudo menſurata per unum, adeoque finita; atque hæc notio ſupponitur ad explicationem cuiuſcumque ſpeciei numeri; quia intelligi non poteſt ſpecies, niſi præintelligatur genus, quod eſt pars metaphyſica ſpeciei. Quid ergo eſt in numero, ut præciſo à ſuis ſpeciebus eſſe finitum? ſi dicis, hoc eſſe, in ſpecie aliqua numeri eſſe, petis perinde principium, ut ſi explicaturus, quid ſit animal, diceres eſſe illud, quod eſt in aliqua ſpecie animalis.

Urgeo præterea contra hunc authorem, quod

modo contra Arriagam dicebam de commenſu-ratione huius infiniti clauſi cum æternitate à parte poſt. Sed iſte ſe expedit, admittendo ultimum in æternitate, quam vocat inadæquatam, & dimidiatam. En quo devenimus, ut probandum ſit æternitatis non eſſe ultimum, cum ſint, qui docti videri volunt, & hoc negant. Hoc certe nec ipſe Arriaga eſt auſus, nec alius quiſquam homo, quem ſciam. Profecto quod eſt aliquando terminandum, æternum non eſt; at ſi æternitas in poſt ſit clauſa, aliquando eſt terminanda. ergo æternitas non eſt. maior ſi negetur, invertit notiones omnium hominum de æternitate non loquentium niſi per ſemper, & nunquam cum aliquando ſit adverbium non æternitatis, ſed temporis. minor eſt evidens; quia dies ille certus claudens æternitatem, aliquando erit, cum idem ipſe ſit aliquod tempus, quod exprimitur per aliquando, quare ſi ipſe claudit æternitatem, manifeſtum eſt, quod aliquando terminabitur æternitas.

Arguo deindè. De ratione infiniti eſt ſuperare, quodcumque finitum. ergo de ratione infiniti eſt excludere ultimum. antecedens eſt evidens ex terminis. prob. conſeq. Inquirendo, an in numeris finitis maioribus, & maioribus ſit progredi ſine termino, an ſit ſtare in uno, quo non ſit maior ſecundum non dicent, niſi qui aſſerant multitudinem infinitam poſſibilem non eſſe maiorem numero finito. ſtat ergo primum, quo poſito, ſic arguo. pono in una parte collectionem numerorum maiorum, & maiorum ſine termino, ex altera multitudinem infinitam cum termino. tum quæro, an illa multitudo ſit æqualis alicui numero finito collectionis interminatæ, an quemlibet excedat, an ab aliquo excedatur. ſi primum, aut tertium dicatur, manifeſtum erit multitudinem infinitam non ſuperare

quem-

quemlibet numerum finitum. reſtat ergo ſecundum, ut quemlibet excedat. Jam vero eo ipſo, quod hæc multitudo quamlibet eius collectionis partem excedit; par eſt illi toti; adeoque terminatum eſt æquale interminato. Et quidem hoc eſt collectionem numerorum ſuperare quemlibet numerum, qui eſt ipſius pars, cuilibet numero dato alium maiorem ſuperaddere; & per hoc formaliſſimè illa collectio eſt interminata. atqui illa multitudo eodem pacto ad eoſdem numeros comparatur, ergo eſt æqualis collectioni numerorum, & terminum ipſa quoque non habet.

Arguo iterum, & ſumo multitudinem infinitam hominum ordinatam, in qua ſit primus & ultimus homo, ſed ultimus infinitè diſtans à primo. inquiro nunc, penultimus infinitè, an finitè diſtet à primo. ſi ſecundum, ſequitur, finitum fieri infinitum per unius ultimæ unitatis additionem. ſi primum, idem peto de antepenultimo, ac reliquis, num ſinguli infinitè diſtent à primo, an aliqui finitè, aliqui infinitè. non ſinguli infinitè; aliter ſecundus infinitè diſtaret à primo. reſtat ergo, ut aliqui finitè, aliqui infinitè à primo diſtent. & hi quidem certi ſunt, ac determinati, quos Deus proinde evidenter diſtinguit: & rurſus cum iſti homines ſint invicem immediati, videbit Deus collectionem infinitè diſtantium à primo immediatam collectioni diſtantium finitè. ubi autem iſtæ duæ collectiones immediatæ ſunt, duos homines eſt reperire propinquos, quorum alter à primo diſtat finitè, alter infinitè. adeoque finita collectio finitè diſtantium per unius additionem infinitè diſtantis evadet infinita.

Arguo 3. Sit area ſecundum longitudinem infinita, ſed terminata utrinque, & ſecundum latitudinem palmaris, ut formet parallelogrammum, in quo ducatur diameter dupli-

cem triangulum diſtinguens baſi palmari incumbentem. Nunc ſic. duo latera trianguli eo magis inter ſe diſtant, quo magis diſtant à puncto verticis. atqui ab eo puncto infinitè diſtant per puncta, quibus deſinunt in baſim. ergo ſecundum ea puncta infinitè diſtant. ſed ea puncta non diſtant, niſi palmariter. ergo palmaris diſtantia eſt infinita.

Arguo demum 4. ſi non repugnat infinitum clauſum, nec repugnabit circulus infinitus. Sit ergo. Profectò quo maior eſt circulus, eo minus curvæ ſunt ipſius partes, magiſque accedunt ad rectam lineam. ſi ergo circulus ſit infinitus, partes ipſius maximè recedent à curvitate, & maximè accedent ad rectitudinem. maximus autem acceſſus ad rectitudinem eſt rectitudo, ut evidens eſt. quare circulus non amplius erit circulus, de cuius eſſentia eſt æqualis diſtantia partium à centro, adeoque curvitas. Quod ſi hoc etiam neges, circulum infinitum eſſe maximum, certè non negabis illum eſſe maiorem quocumque finito. in circulis autem finitis aut eſt progredi in plus, & plus ſine termino; aut eſt ſtare in maximo. hoc ſecundum non dices, niſi negando poſſibilitatem circuli infiniti maioris quocumque finito. ſi primum, redit argumentum; quod cum infinitus circulus ſuperet quemcumque finitum, adeoque acceſsus ipſius ad lineam rectam ſit major quocumque acceſſu maiore, & maiore finitorum circulorum, erit conſequenter maximus acceſſus ad rectitudinem.

Obiicit Arriaga. inter hominem, & lapidem clauduntur infinitæ animalium ſpecies inter ſe inæquales, reſpectu quarum homo eſt ultimus, quia eſt illarum perfectiſſimus, & lapis eſt primus, quia eſt illarum imperfectiſſimus. Alia exempla affert diſp. 13. phyſ. ſec. 1. num. 4. quibus putat intentum ſuum ſe conficere evidenter, ſed quæ evidenter oſtendunt intelle-

tellectum accedentem ad infiniti cognitionem finitudinis phantaſmatis occupatum; ut conſtabit ex dicendis.

Præſens autem exemplum ita eſt extra rem, ut nihil ſupra. ſpecies animalium, ut dentur infinitæ poſſibiles inter hominem: & lapidem, non ſunt tamen infinitæ ſecundum perfectionem, & extra genus, ſed ſecundum multitudinem, & intra genus animalis; quare ſecundum hanc poſſunt claudi, licet non ſecundum illam. ſic partes continui finitæ ſecundum magnitudinem utrinque clauduntur, infinitæ ſecundum multitudinem terminum eſſentialiter excludunt.

CAPUT IV.

Præcipuæ infiniti proprietates ex dictis deducuntur.

PRima infiniti proprietas eſt, quod non ſit numerabilis. Vt hæc probetur de infinito, videndum, quid ſit. Numeratio eſt actus intellectus plura ſucceſſivè accipientis cum quadam reflexione ſupra res acceptas, quas eas in certam menſuram, ac ſummam redigit. quare non ſatis eſt ad numerationem ſucceſſiva plurium cognitio, cum multa ſucceſſive cognoſcimus, de quibus interrogati non poſſumus reſpondere, quot ſint. requiritur ergo reflexio, nec quæcumque, ſed in certam ſummam redigens cognita, ut poſſimus reſpondere interroganti, quot ſint, per certum aliquem numerum v. gr. decem, centum, mille &c. Eſt ergo numerationis proprium in numeratis primum, & ultimum reperire, per quod multitudo menſuram accipit. hinc numerus vulgò dicitur: multitudo menſurata per unum: Hæc autem omnia infinito ex dictis repugnant.

Alte-

Altera proprietas infiniti eſt, ut ſit incapax loci, & figuræ, utrumque enim ex his terminat corpus: infinitum autem omnis termini eſt incapax.

3. Proprietas eſt, ut pertranſiri non poſſit. hæc tamen eſt limitanda; non enim admitto omnem tranſitum repugnare infinito, ſed illum unum, qui ponit in eo primum, & ultimum. Atqui non omnem tranſitum ponere in infinito primum, & ultimum, certiſſimum mihi primo eſt ex iis, quæ ſequenti quæſtione oſtendam de infinitis partibus continui proportionalibus actu pertranſitis per quemcumque motum. Deinde puto etiam poſſe pertranſiri finito tempore v. g. hora ſpatium, & magnitudinem infinitam; ſi ſolum ſupponantur partes horæ proportionales actu infinitæ, & mobile ita moveri, ut in quacumque parte proportionali horæ acquirat duplo maiorem velocitatem. Sic enim in primo quadrante unum milliare, alterum conficiet in proximo ſemiquadrante, & ſic de aliis; atque adeo in inſtanti extrinſeco horæ terminativo infinita milliaria confecit. In quo caſu nihil aliud video, quod opponi poſſit, niſi illud, quod in inſtanti terminante horam mobile eſſet ultra totum ſpatium infinitum, adeoque illud clauderet, ac terminaret. Sed occurritur facile dicendo, quod mobile poſt motum cum eſſe nullibi non poſſit, aut deſtrui deberet, aut alibi à Deo poni.

4. Proprietas infiniti eſt, ut ſit non ſemel, aut bis, &c. ſed infinities infinitum. quare non eſt poſſibilis multitudo infinita habens infinitas unitates, & non infinitos binarios, ternarios, &c. Prob. aliter ex finito bis, aut ter replicato conſtitueretur infinitum: quod fieri evidenter non poteſt. ſequela prob. in infinito ſemel infinito ſi tot eſſent unitates, quot binarii, multitudo finita eſſet; at ſi eſſent

duplo

duplo plures, eſſet infinita multitudo, qualis ponitur ab adverſariis. eodem argumento probabis in quolibet infinito eſſe infinitos ternarios, quaternarios, &c. Rurſus in æternitate à parte poſt aut eſt infinitas dierum ſemel talis, aut non eſt. ſi primum, illa eſt terminata, ubi exceditur ab alia maiori: ſi ſecundum; ſumo multitudinem hominum ſemel infinitam, & illam æternitati coextendo; vel ergo tota toti correſpondet; atque ita contra ſuppoſitum illa multitudo non eſt ſemel infinita, aut non correſpondet toti, ſed exceditur per partem; & ubi exceditur, terminatur. Reſponſio, quæ poteſt dari, negando caſum, infra erit manifeſtè impugnanda.

Hinc fit, ut ex qualibet infinita multitudine poſſint plura, & plura in infinitum, non ſolum finita, ſed etiam infinita detrahi; ſi enim ſunt in ea infiniti binarii, poteſt inde accipi una infinita multitudo unitatum, alia relicta, & quia in hac etiam infiniti ſunt binarii, poteſt alia infinitas unitatum detrahi, atque ita ſine termino. Ex hoc autem unum infero ſatis mirabile (ſed quid non mirabile nobis finitis in infinito?) quod ſi ſint infiniti lapides hinc verſus orientem diſpoſiti, poſſunt aliter à Deo diſponi, ut occupent ſpatium infinitum, & verſus Orientem, & verſus Occidentem, imò ut occupent ſpatium infinitum ex omni parte, adeoque immenſum. Ratio deſcendit ex modo dictis. Infinitum lapidum continet in ſe lapides infinities infinitos. quare poterit Deus omnes eiuſmodi infinitas infinitates dividere, & ſingulas diſponere quodammodo in gyrum, ut omne penitus ſpatium impleant, neque enim poteſt ſpatium remanere, quod diviſione infinitatum in alias infinitates repleri non poſſit. Quod quidem quamvis difficile intellectu eſt, dandum id tamen non impoſſibilitate obiecti, ſed magnitudini, cui nihil

hil eſt commune cum iis, quibus cognoſcendis aſſuetus ab incunabulis eſt intellectus humanus. Adducendum ergo in rem præſentem eſt celebre dictum Aug. ep. 3. ad Voluſianum. *Demus Deum aliquid poſſe, quod nos fateamur inveſtigare non poſſe.*

5. Proprietas infiniti, eaque non parum inter authores controverſa eſt, ut infinito nil poſſit eſse majus. Hæc quidem communius à Scolaſticis infinito tribuitur, præſertim à Scoto in 2. d. 1. qu. 3. Aureolo, Mayrono, Ferrarienſi, Richatdo, Ariminenſi, Suario, Vaſquio, Conimbr. aliiſque multis apud Faſolum 1. p. q. 7. art. 3. dub. 5. num. 3. mens D. Th. eſt dubia.

Prob. tamen hæc de infinito proprietas 1. ratione Scoti. Minus eſt, quod exceditur. nullum infinitum poteſt excedi. ergo nullum infinitum poteſt eſse minus. min. prob. excedi eſt pertingere ad certum terminum, & menſuram, ultra quam excedens progreditur. at in infinito nullus eſt terminus, nulla menſura. ergo infinitum non poteſt excedi.

Prob. 2. quodlibet infinitum cuilibet infinito poſset congruere. ergo nullum infinitum eſt alio maius, antecedens prob. ex nuper oſtenſis. de quolibet infinito infinities infinito. ſint homines infiniti, quibus ſingulis centum ſint annuli, adeoque juxta hypotheſim, quam impugno, infinitum hominum minus ſit infinito annulorum. jam vero iidem illi annuli infiniti poſsunt ſinguli ſingulis hominibus correſpondere; ideò enim non poſsent, quia ſunt infiniti annulorum centenarii, & hominum infinitæ unitates; atqui in his ſunt etiam infiniti centenarii hominum. ergo poſsunt his centenariis annulorum centenarii reſpondere, & congruere.

Prob. 3. nullum infinitum poteſt eſse clauſum. infinitum minus neceſsario eſset clauſum.

ſum. ergo nullum infinitum poteſt eſſe minus. prob.min. 1. in infinita ſucceſſione durativa, in qua ſi infinitum cogitationum minus infinito dierum illi coextendatur, erit aliquis dies, cui nulla correſpondeat cogitatio, adeoque infinitum cogitationum erit clauſum inter primum, & ultimum diem. 2. idem conſtat in infinita extenſione; ſint enim infiniti lapides nigri pauciores infinitis albis; tum ſi utrique hinc verſus orientem infinitè extendantur, certè non congruent; adeoque in parte, qua unum ab alio exceditur, manifeſtè terminabitur. 3. ex his idem dicendum infertur de infinita quavis multitudine, ſi cum alia quavis comparetur, & cum illa coordinetur.

Neque dicas, caſus iſtos impoſſibiles eſſe, neque inde inferri impoſſibilitatem infiniti minoris, ſed minoris cum maiori coordinati. Nam contra eſt, ordo enim partium non eſt natus augere, aut minuere earum multitudinem, neque apponere illis, aut detrahere terminum, ſed ſolum oſtendere earum quantitatem, aut terminationem. ſi ergo iſta coordinatio infinitorum inæqualium eſt impoſſibilis, & non aliunde, niſi quia minus maiori correſpondens apparet terminatum, erat conſequenter terminatum ante hunc ordinem, quamquam per ordinem oſtendatur eius terminatio.

Conf. 1. ex communi ſenſu Theologorum, quem teſtatur Suarius tom. 1. in 3. p. diſp. 4. ſec. 4. §. *hinc tertio fit*, infinitatem ſimpliciter valoris in Chriſti operibus agnoſcentium, & ex hoc aſſerentium non plus meruiſſe Chriſtum per multa, quam per unum opus, idque ex hoc ipſo, quod infinitum magis, & minus non ſuſcipit.

Conf. 2. quod eſt in omni ratione infinitum in nulla ratione poteſt habere maius. ergo quod eſt in una ratione infinitum non poteſt in

illa

illa maius habere, conſeq. ex eo evincitur, quod ut ſe habet infinitum in omni ratione ad excludendum maius in omni ratione, ita infinitum in una ad excludendum maius in illa antec. vero conſtat in Deo, qui in omni linea infinitus, nihil habet ſe maius, quare ex additione creaturæ non creſcit, nec cum illa conſtituit complexum æſtimabilius, & perfectius. hinc D. Th. 1. 2. q. 34. ar. 3. ad 2. docet, *Optimum ſimpliciter, per cuius participationem omnia ſunt bona, ut eſt Deus: nullius boni additione fieri melius.*

CAPUT V.

Utrum in effectibus poſſibilibus ſit procedere in infinitum.

Reſolutio affirmativa eſt communiſſima contra Arriagam, qui admittit poſſibilem effectum creatum omnium maximum, adeoque ultimum, & ſic negat revera infinitum progreſſum in maius in poſſibilibus creaturis.

Prob. reſolutio argumento deſumpto ex D. Thoma 2. contra Gentes c. 26. quod ſic formo. Infinitum participabile non poteſt à finitis in certa menſura participari. atqui Deus eſt infinitum participabile. ergo non poteſt dari numerus certus, aut certa perfectio creaturæ, quæ ita Deum participet, ut non ſit ulterius participabilis; adeoque in creatis effectibus ſecundum numerum, & perfectionem eſt progredi in infinitum. minor indubitabilis eſt ex ipſa ratione Deitatis, cui nulla perfectio competit non illimitata. maior prob. ut enim pertranſibile infinitum nunquam poteſt ita finitè pertranſiri, ut non maneat ulterius pertranſibile. & infinitum numerabile numquam poteſt ita numerari, ut poſt quamcumque numerationem

maior

maior alia non maneat; ita & participabile infinitum numquam poteſt ita participari, ut poſt quamlibet finitam participationem alia ulterior non ſuperſit. Et quidem hoc eſt de eſſentia cuiuslibet infiniti, ut accipientibus ſemper ſit ulterius accipere.

Conf. dato enim in creaturis perfectioribus termino, vix, & ne vix quidem explicari poteſt infinitas divinæ participabilitatis, & potentiæ productivæ ad extrà, quæ ſcilicet intra certos limites coercetur, ut poſſit ad tot creaturas progredi, & non ultrà.

Obiicit Arriaga, poſſibilem eſſe creaturam omnium creabilium perfectiſſimam. hæc autem eſſet ultima. ergo in creaturis poſſibilibus non eſt progredi ſine termino. maiorem probat 1. quia nulla traditur eius creaturæ repugnantia. 2. in tota poſſibilium collectione eſt devenire neceſſario ad perfectiſſimam; ut enim in creaturis productis eſt devenire ad primam immediate à Deo productam, ita in progreſſu poſſibilium eſt devenire ad primam Deo immediatam. 3. collectio poſſibilium creaturarum ſummè accedit ad Deum, cum inter ipſam, & Deum nihil mediet. ſed non accedit ratione ſingularum imperfectiorum. ergo ratione unius perfectiſſimæ. 4. Deus poteſt producere creaturam perfectiſſimam, quam poteſt: quæ propoſitio innegabilis eſt, cum ſit identica. demus igitur, quod creaturam talem producat, manifeſtum eſt non poſſe jam producere aliam perfectiorem; aliter non produxiſſet perfectiſſimam.

Nego maiorem; ad cuius primam probationem dico 1. repugnantiam traditam eſſe in noſtræ reſolutionis probatione. dico 2. ineptè quæri à nobis iſtam repugnantiam; creatura enim perfectiſſima duo dicit; alterum quod ſit tantæ, & non maioris perfectionis; alterum quod non ſit poſſibilis alia, quæ illam ex-

excedat, de hoc autem ſecundo eſt quæſtio præſens. cum ergo à nobis quæritur, cur repugnet creatura perfectiſſima, id re ipſa quæritur, cur repugnet repugnare creaturam perfectiorem. jam vero qui repugnantiam aſſerit non repugnantis, incumbit ipſi, qui limites ſtatuit divinæ potentiæ, poſitive probare repugnantiam.

Ad 2. nego aſſumptum, quod quidem verificari deberet in ſpeciebus numerorum maioribus in infinitum nihilò minus, ac in ſpeciebus entitatum perfectioribus; cum tamen numerum maximum Arriaga non admiſerit. Paritas verò adducta aſſumit falſum, non poſſe ſcilicet dari progreſſum infinitum in creaturis producentibus, & productis. Quod ſi quis hunc progreſſum neget, aliunde petere debet repugnantiam, quam ex ordine præciſo infinita diſponente.

Ad 3. acceſſus collectionis ad Deum non eſt ratione unius partis determinatæ, inter quam, & Deum ſemper alia pars mediat, neque ratione ſingularum partium diſtributivè, ſed ratione totius indiviſibiliter acceptæ poſſibilium multitudinis. ita ſequenti quæſtione dicemus haberi contactum inter corpora.

Ad 4. ſimiliter quis probaret poſſibilem eſſe chimæram; nam iſta pariter erit identica, Deus poteſt producere chimæram perfectiſſimam, quam poteſt. probaret poſſibilem eſſe numerum maximum; quia hæc etiam identica erit, Intellectus numerando poteſt attingere numerum maximum, quem poteſt. Directe dico valdè mihi eſſe mirum, illam propoſitionem, ut jacet, vocari ab Arriaga identicam, cum ſubiectum illius ſit, *Deus*, prædicatum verò *potens producere*: quæ voces ſynonimæ non ſunt. Itaque propoſitio poteſt dupliciter intelligi. 1. ſic. Deus poteſt producere creaturam perfectiſſimam omnium, quas poteſt producere: & in hoc

hoc ſenſu propoſitio nec identica eſt, nec vera, cum petat principium, 2. ſic. Deus poteſt producere creaturam perfectiſſimam ; quam creaturam poteſt Deus producere, & hęc rurſus poteſt accipi abſolute ; atque ita non eſt, niſi inutilis repetitio eiuſdem propoſitionis falſæ : & poteſt accipi conditionatè, ut ſenſus ſit, poteſt, ſi poteſt; atque ita eſt propoſitio vera, ſed quia habet conditionem impurificabilem, nihil probat.

CAPUT VI.

An poſſit Deus infinitum creatum in actu categorematicum producere.

INter oppoſitas ſuper hac re ſententias, quarum authores videri poſſunt apud Faſolum 1.p.q.7.ar.3. dubit.12. affirmantem eligo, pro qua Philoſophum ſtare contendit ibidem Faſolus dubit.2. Certe 6. Top. c.3. reiicit Ariſtoteles eam lineæ rectæ definitionem, cuius medium non exit ab extremis, propterea, quod lineæ infinitæ non convenit, atqui, ut advertit Baſſolus, non improbatur definitio, quia non convenit chimæræ, linea ergo infinita non eſt Ariſtoteli chimæra.

1 Sed dum infinitum creatum poſſibile pronuncio, non intelligo infinitatem in eſſentia, & extrà genus, qualis Deo competit ; eadem enim argumenta, quæ demonſtrant Deum eſſe, & unum eſſe, demonſtrant nihil à Deo diſtinctum poſſe eſſe in eſſentia infinitum ; quidquid enim à Deo diſtinguitur, contingens eſt, adeoque defectibile, & defectuoſum: nihil autem tale eſt infinitum in eſſentia. Intelligo igitur infinitatem accidentalem, & intra genus, quæ trifariam dividitur, in magnitudinem ſcilicet, multitudinem, & intenſionem infinitam. ſed infinitum in multitudine eſt primum,

ex cuius poſſibilitate reliqua pendent, cum in reliquis includatur; magnitudo enim eſt multitudo corporum juxta ſe poſitorum; intenſio eſt multitudo graduum qualitatis intra ſe poſitorum, eidemque parti ſubiecti correſpondentium. Sed non eo ipſo, quod poſſibilis ſtatuitur infinita multitudo, ſequuntur poſſibiles reliquæ infinitates; in quibus poteſt ſpecialis repugnantia naſci vel ab extenſione partium ordinatarum in ſpatio, vel à virtute, & activitate graduum intenſionem perficientium in ſubiecto.

Jam vero infiniti poſſibilitatem probo primo ad hominem. Nemo enim fermè eſt ex contrariæ ſententiæ authoribus, qui non aliquod infinitum creatum admittat, aut ex cohærentia doctrinæ admittere non teneatur. Quod primo oſtenditur contrà D. Th. & Thomiſtas admittentes mundum ab æterno poſſibilem cum ſucceſſivis rerum generationibus; ut nunc eſt; eſſent enim in ea hypotheſi producti nunc infiniti homines, & infinitæ rationales animæ: quæ niſi mortales ſtatuantur, aut ad Pythagoricam tranſmigrationem recurratur, eſſent nunc actu infinitæ. Nec valet admonitio Cajetani ad Thomiſtas, ut cautiores ſint, & in concedenda mundi æternitate ſemper excipiant generationes humanas. videtur enim apertiſſima fuga, cum ex terminis non minus potuerit Deus ab æterno equos, quam homines producere. Deindè produxerit tantum equos; quid prohibet equos ab æterno ſucceſſive genitos categorematicè infinitos appellare, ut, ſunt anni præteriti categorematicè quinquies, aut ſexies mille? certe nec ſucceſſio categoremati obſtat, ut dictum ſuperius eſt, & patet in annis exactis, nec potentialitas, aut indeterminatio, quæ nulla eſſet, cum unuſquiſque in ſua temporis differentia actu determinatè eſſet. Quod ſi ſucceſſio temporum cate-

go-

gorema infinitatis impediret, quid ni pariter ſucceſſio locorum?

2. Idem oſtenditur contrà Scotum, qui in 1. d. 2. q. 2. §. *oſtenſo propoſito*, tenet, & probat ex profeſſo, quod *intelligibilia ſunt infinita, & hoc actu in intellectu omnia intelligente*: quod idem concedunt D. Th. Durandus, Capreolus, aliique veteres Theologi ſatis communiter. Atqui nihil eſt, quod contrà infinitum actu exiſtens obiiciatur, quod æquali, imo & eadem vi non redeat contra infinitum actu intellectum. nihil ergo eſt, cur hoc admiſſo, negetur illud. minorem facile per ſe quiſque experietur. Indico hic tantùm retorſionem argumenti celeberrimi, quo inferunt, totum futurū æquale parti: quod, niſi fallor, evidenter impugnat infinitum actu intellectum. Videat enim Deus infinitam hominum multitudinem, quæ ex probatis infinities infinita eſt, adeoque plures continens multitudines infinitas. vel ergo videt Deus infinitatem contentam eſſe parem continenti, vel minorem. Si minorem, infinitum erit minus infinito. ſi parem, totum erit æquale parti.

Eandem infiniti poſſibilitatem probo 2. multa infinita in actu ſunt concedenda. nam principio continuum, ut ſequenti quæſtione probabitur, conſtat ex partibus infinitis actu diſtinctis, adeoque categorematice infinitis. Idem pariter aſſerendum de continuo ſucceſſivo, motu nim. & tempore, quæ duo permanenti continuo in partium compoſitione proportionantur. Præter hæc in materia tot ſunt actu privationes, quot in potentia formæ. formæ autem in potentia ſunt infinitæ. ergo privationes ſunt infinitæ in actu. Quod argumentum, ut habeat vim etiam contra eos, qui privationes entia eſſe abuſiva non concedunt, ſic formo. Entia, quæ actu non ſunt, & ſunt multa, & non ſunt finita, nec finita in infinitum.

ſunt multa, accipiendo ly *ſunt* abuſivè, & ampliativè; numeramus enim non exiſtentia, nec numeramus, niſi multa, non ſunt finita; quia tot non ſunt, quot eſſe poſſunt, & nondum exiſtentiam accepere: poſſunt autem eſſe infinita. non ſunt finita in infinitum; ut enim ſi, quæ non ſunt, actu eſſent, finita in infinitum non eſſent, ſed actu infinita; quia ſcilicet haberent determinationem actualem eſſendi; ita, quæ non ſunt, quia habent determinationem actualem non eſſendi. Profecto quemadmodum eſſe eſt actualis determinatio eſſendi potius, quam non eſſendi; item non eſſe eſt actualis determinatio non eſſendi potius, quam eſſendi. Quod ſi potentialitas, quam habet res non exiſtens ad exiſtendum, tolleret ab ea determinationem ſimpliciter, etiam potentialitas, quam habet res exiſtens ad non exiſtendum, tolleret ab ea determinationem ſimpliciter.

Potiſſima tamen huius ſententiæ probatio deſumenda eſt ex ſolutione implicantiarum; quæ quidem cum innumeræ obiiciantur, mihi ſane, qui brevitati, quoad poſſum, ſtudeo, potiſſimæ ſeligendæ ſunt, quæque difficultatem ſolidam contineant; ſi enim omnia proponere vellem, quæ hactenus excogitata ab authoribus ſunt, plures paginas non valdè utiliter implerem.

§. I.

Primum argumentum contra infiniti poſſibilitatem deſumptum à maioritate totius ſupra partes proponitur, & ſolvitur.

Vix eſt hoc tempore Recentior, qui neget infinitum, & non putet paratum ſibi in hoc principio evidenti præſentiſſimum aſylum, omne totum eſt maius ſua par-

parte : ex quo uno multipliciter arguunt.

Primo ſic. omnis additio facit maius : omnis detractio facit minus. infinito poteſt fieri additio, & detractio. ergo infinitum fieri poteſt maius, & minus. aliundè probatum eſt ſuperius non poſſe. ergo poteſt, & non poteſt, adeoque eſt impoſſibile. minor eſt certa; quis enim neget, data hominum infinita multitudine, poſſe Deum centum ex iis, aut mille deſtruere, deſtructos iterum producere? jam prob. maior. multitudo remanens poſt detractionem ſe habet ad præexiſtentem ut pars ad totum, ut conſtat. atqui eſt per ſe notum, partem eſſe minorem toto. ergo multitudo remanens minor eſt præexiſtente, adeoque infinitum infinito eſt minus.

2. Si dicatur, illud principium in infinito locum non habere, reclamant adverſarii, deſtrui à nobis Philoſophiam: negari principia per ſe nota: rationis lumen everti. quid enim, ſi quis pariter negaret, illud habere locum infinito? quid, ſi negaret, primum principium, idem non poteſt ſimul eſſe, & non eſſe, in infinito locum habere?

3. Quæ ex hoc conſequuntur, ſunt adeo inintelligibilia, ut jure videatur dixiſſe Faſolus l. cit. dub.6. ſuavius ſe capere hyrcocervos, & hippocentauros; quid enim abſurdius, quam eſſe primùm infinitos homines cum ſingulis, quemque annulis, tum poſſe ſingulos homines centum annulos, mille annulos, imò, &, ſi ſuperis placet, infinitos annulos accipere? quid inintelligibilius, quam infinitos lapides hinc tantùm verſus orientem diſpoſitos, poſſe aliter coordinari, ut occupent ſpatium utrinque infinitum, imo & ſi placet, infinitum quaqua verſum, adeoque immenſum? Sic enim arguitur. tantumdem præſtaret nova partium coordinatio in tali caſu, quantum nova productio. hoc autem eſt im-

poſſibile; quia actio ordinis, & perfectionis inferioris non poteſt præſtare illud idem, quod præſtat actio ordinis, & perfectionis ſuperioris. actio autem ordinativa eſt inferior productiva.

Reſp. principium illud, omne totum eſt maius ſua parte, quod eſt per ſe notum in finito, locum nullatenus habere in infinito. Quod tripliciter oſtendo, authoritate Doctorum, inſtantiis, ratione.

Et primò negant, hoc principium in infinito verum eſſe Arim.in. in 1. d.42. q.4. ar.2. ad 2. quamquam ibi adhibeat quamdam diſtinctionem, quæ reverà in idem recidit, quamquam modeſtius loquatur: Holkot in 2. q.2. ar.5. ad 5. ubi adhibet exemplum compoſiti ex Verbo, & Humanitate, quod non eſt maius una parte nim. Verbo: Jo: de Baſſolis in 2. d.1. p.5. art.3. ubi negat, in mundo ab æterno plures futuras fuiſſe menſtruas Lunæ, quam annuas ſolis revolutiones: Jo: Maior in 4. d.44. qu.3. ubi approbat reſponſionem Gregorii: Aegidius in 2. d.1. q.4. ar.1. §. *Tertia difficultas, vel tertia deceptio*: Ferrarienſis 8. phyſ. qu.2. ubi ait non eſſe inconveniens; dicere, quod dies æternitatis ſint annis æquales, hoc eſt non plures, quamvis, inquit, inconveniens hoc eſſet acceptis annis, diebuſque finitis. Jo: Capreolus in 2. d.1. qu.1. ad 6. Durandi, ubi hæc habet: *Ulterius dico, quod ubi totum non addit parti ſignatæ aliquam aliam partem, quæ ſe habeat in certa proportione ad primam partem, non oportet, quod pars ſit minor toto*. quod probat ex D. Th. de malo qu.2. ar.2. ad 8. oſtendente, quomodo non ſemper quantum additum quanto facit maius, *potiſſime, quando illud, quod additur, non eſt quantum ſecundum eandem rationem, quæ illud; cui additur, vel non habet proportionem ad ipſum.* Idem repetit Soncinas in epitome Capreoli. Idem habet Capreolus

ibidem in reſponſione ad 6. Aureoli, ubi inter cætera hæc ait, quæ tranſcribenda ſunt, ut videant adverſarii, quod argumentum demonſtrativum appellant: *Sic ergo patet, quod argumentum illud de æqualitate partis ad totum eſt ſophiſma, nec ſufficienter improbaret quamcumque infinitatem; quia ſi aliquam improbaret, eadem, aut tanta facilitate improbaret infinitatem partium proportionalium magnitudinis, & motus, & temporis.* Poſtremo adduci huc poſſunt omnes antiquiores, qui poſſibile infinitum concedunt, & negant infinitum eſſe maius infinito, Adam, Gabriel, Mayronus, & alii; inter quos ſpeciali mentione dignus eſt Albertus de Saxonia, qui 3. phyſ. qu.14. hanc ponit in terminis concluſionem: *Non ſunt plures partes in toto, quam in eius medietate, nec in cælo, quam in grano milii.* & paulò infrà ait, quod in æternitate mundi (ſi ea fuiſſet) non plures præceſſiſſent dies, quam anni.

Accedit ex Recc. P. Vaſquez 1. p. diſp. 26. cap.3. num.20. ubi, *Concedendum eſt*, inquit, *poſſe eſſe infinitam aliquam multitudinem, quæ intra ſe non contineat omnia, quæ ſunt, aut fieri poſſunt, cui ſi alia adderentur, non diceretur plura habere, ſed alia.* Ex quo apertiſſimum eſt, negari à Vaſquez iſtam propoſitionem, *Plura ſunt in tota multitudine, quam in eius parte*; adeoque & negari iſtam, *tota multitudo eſt maior ſua parte*. Sed expreſſius Conimbr. 3. phyſ. cap.8. qu.2. ar.4. ad 2. ſic habent: *Effatum illud, omne totum eſt maius ſua parte, non in numero infinito, ſed finitis tantum locum habet.* His poſſum annumerare plurimos, egregioſque Recentiores in hac noſtra Academia, quibus jam communior eſt hic ſenſus.

Quæ cum ita ſint, ſi pergant adverſarii reclamare contra nos, quaſi negemus principium

per ſe notum, cuius ſcilicet nolunt, quia non poſſunt, rationem reddere, reſpondemus non eſſe de facili pronunciandum, tot tamque præclaros authores negaſſe principium per ſe notum; quod quia tale eſt, ut ſolis terminis intellectis, extorqueat aſſenſum, quid eſt hoc aliud, quàm aſſerere, quod terminos non intellexerint?

Inſtantiis deindè manifeſtis hoc idem evincitur 1. Ut ſe habet totum in quantitate molis ad ſuas partes, ità & totum in quantitate virtutis ad ſuas. atqui in hoc ſi una pars ſit infinita, non eſt opus, ut ſit minor ſuo toto. ergo nec in illo. minor eſt certa apud omnes Theol. quorum eſt commune dictum, complexum ex Deo, & creatis perfectionibus non eſſe quid perfectius, aliter Chriſtus Deus, & Homo melior eſſet, & perfectior Patre, & Spiritu Sancto: quod aſſerere, ad minimum periculoſum eſt. Hoc idem dicitur de meritis Chriſti, quod non ſit plus valoris in pluribus, quam in uno, quamvis plura ſint totum, & unum pars. 2. Linea, & punctum poſſunt accipi per modum unius complexi, cuius punctum eſt pars. atqui hoc complexum non eſt maius ſola linea. ergo totum non eſt maius ſua parte. Neq; dicas, punctum non eſſe natum facere maius; nam ita & nos dicimus, infinitum non eſſe natum ſuſcipere maius. quemadmodum ergo in complexo ex puncto, & linea ex defectu puncti, quod additur, non habetur totum maius parte. ità in infinito ex defectu, ſeù verius exceſſu rei, cui ſit additio, non habetur totum maius parte. 3. inſtantia eſt in æternitate à parte poſt. certum eſt apud Theologos paribus peccatis parem pœnam à Deo conſtitui. par autem exiſtimatur pœna, quamvis unus multò antè alium peccaverit, & punitus fuerit. ſic ſi ſupponatur par in Caino, & Iuda peccatum, par etiam eſt

pœ-

pœna, quamvis Cainus quadraginta ante ſecu- lis in inferno fuerit; quia ſcilicet uterq; æternum punitur. adeoque æternitas, & infinitas eſt talis, ut additione non maioretur. 4. inſtantia eſt in infinito per divinum intuitum comprehenſo, ut ſuperius eſt deductum.

Ratio etiam hoc idem perſuadet; cum enim excedere in rigore ſit progredi ultrà menſuram, & terminum alterius; & infinito menſura, ac terminus non ſit, conſtat, quod quantumvis infinitum unum comparetur ad aliud ut totum ad partem, non poteſt illo eſſe maius. tantùm ergo abeſt, ut illud principium, omne totum eſt maius ſua parte, ſit per ſe notum in infinito, ut potius ſit per ſe falſum. eſt per ſe notum in finito, quia intellectis terminis, *maius; & minus, totum finitum, & pars*, conſtat, quod totum excedit partem, quatenus ultra partis terminos progreditur. at ex hoc ipſo eſt per ſe falſum in infinito, in quo nulli ſunt termini. Egregie igitur, ut aliàs ſemper, Faſolus l. cit. dub. 12. num. 50. advertit, *adverſarios minus conſtanter philoſophari; nam cum rectè velint infinitum maioritatem, & minoritatem eſſentialiter reſpuere; deinde, infinito in rebus poſito, ſtatim infiniti naturæ obliti, & rerum finitarum imaginibus deluſi, maius, & minus in infinitum intrudunt.*

Ex his facile eſt reſpondere argumentis propoſitis. ad. 1. nego univerſaliter maiorem, ad cuius ſcilicet veritatem requiritur, ut id, quod additur, ſit natum facere incrementum: ex cuius defectu, punctum additum lineæ non facit maius; & præterea ut id, cui additur, ſit natum accipere incrementum: ex cuius defectu creatura addita Deo non facit perfectius. ad probationem maioris jam eſt dictum, illud principium non habere locum in infinito.

Ad 2. illa ſatis ex vano obiiciuntur, ut conſtat ex modo dictis. poſtremum verò eſt ful-

gur ex vitro ; ut enim oſtendimus , infinitum ex communi conceptu maius , & minus non ſuſcipit ; & ex hoc principium illud , Omne totum eſt maius ſua parte, in ipſo non habet locum ; ità pariter ut principium primum . Impoſſibile eſt idem ſimul eſſe , & non eſſe , non habeat locum in infinito , deberent adverſarii probare , non pertinere ad infinitum illos terminos ; quod patet indubitanter eſſe falſum ; cum ii ſint termini tranſcendentes ; & idcircò illud principium limitationem non admittit ; ut admittere poſſunt alia principia particularia quantumvis per ſe nota.

Ad 3. dico , quod dixerit Faſolus , nihil curo ; cum ex infiniti proprietates magnis Authoribus placuerint , & rationi conſentiant . non capit iſta Faſolus . at capit Arimin. capit Maior. capit Vaſquez ; capiunt Conimbr. &c. capiunt omnes , quicumque accedentes ad cognitionem infiniti , finitum tantiſper cogitare deſinunt quare nec moror , quod ait Comptonus diſput. 46. phyſ. ſec. 6. num. 3. ſatius eſſe millies negare infinitum . quam ex illius conceſſione in eas anguſtias redigi , ut cogatur quis principio per ſe, & lumine naturæ noto refragari . multo minus moror , quod alii communiter urgent, dum argumenta ſua vident ſola admiratione pugnare , eſſe ſcilicet contrà lumen rationis , quæ nos dicimus de infinito . libenter enim eorum me miſeret ; qui alia non habent validiora , quæ afferant ; & idcircò imaginationem pro ratione habentes , clamoribus , & contumeliis rem agunt , quam conficere argumentis deſperant .

Venio igitur ad obiectionem , qua urgebatur , futurum ut diſpoſitio , quæ eſt ordinis inferioris actio, æquivaleat productioni , quæ eſt actio ordinis ſuperioris ; & dico duas eiuſm. actiones poſſe quoad aliqua æquivalere ,

fere, licet non quoad omnia. ſic adductio eſt actio productione imperfectior; & tamen quoad effectum implendi famem perinde eſt ſive panis adducatur, ſive producatur. ſimiliter diſpoſitio nova, & productio in hoc, quod eſt efficere occupationem novi ſpatii per lapides, æqualiter ſe habent: differunt tamen; nam productio id præſtat per lapides exiſtentes de novo: diſpoſitio id præſtat per lapides præexiſtentes.

Neque inſtes, intelligi hoc non poſſe. fateor enim libenter; ſed nunquid ex hoc infinitum impoſſibile, quia intelligibile à nobis omnino finitis?

§. II.

Secundum non minus celebre argumentum adducitur, & ſolvitur.

EX hoc à plurimis demonſtrari videtur impoſſibilitas infiniti, quia inde arguitur poſſibilitas infiniti clauſi: nullum autem poſſibile poteſt poſſibilitare chimæram. ergo infinitum non eſt poſſibile. tota difficultas eſt in probatione maioris.

Primò igitur ea probatur in extenſione infinita. Sint enim duæ lineæ infinitæ ab eodem puncto protractæ, quo magis lineæ diſtant à puncto anguli, eo magis diſtant inter ſe. atqui à puncto anguli diſtant infinitè. ergo infinitè diſtant inter ſe: diſtantia igitur infinita intercipitur, & clauditur utrinque inter duas illas infinitas lineas.

2. Idem oſtenditur in multitudine infinita. ſupponamus dari infinitos Angelos cum ea in gradibus gratiæ ſanctificantis proportione, ut in primo Angelo ſit unus gradus gratiæ; in ſecundo duplex; & ſic in infinitum augendo, aut Arithmeticè, aut Geometricè procedatur.

Jam

Jam vero quantum creſcit multitudo Angelorum, tantumdem creſcunt gradus gratiæ in quolibet Angelo contenti. at multitudo Angelorum creſcit infinitè. ergo gradus gratiæ in aliquo Angelo contenti ſunt infiniti. hic autem Angelus eſſet ultimus, &, ut dicunt, infiniteſimus ergo multitudo infinita eſſet utrinque clauſa.

3. Idem argumentum adhibent Recentiores quidam ad improbandam infinitatem partium proportionalium in continuo, in quo ſunt infinite ſeries ordinatæ partium, ut in prima ſerie ſint duæ medietates, 4. quartæ in ſecunda, 8. octavæ in tertia, &c. Jam vero creſcente numero ſerierum, creſcit numerus partium in qualibet ſerie contentarum. atqui ſeries creſcunt infinitè. ergo numerus partium in aliqua ſerie contentarum eſt infinitus. hæc autem ſeries erit ultima.

Reſp. argumentum, in quo plus juſto ſibi plaudunt Recentiores, eſſe evidenter ſophiſma, quod æque eſt ſolvendum ab ipſis; eadem enim arguendi forma probo numerum maximum, & creaturam perfectiſſimam. quantum enim creſcit multitudo ſpecierum numeri, tantum creſcit multitudo unitatum in qualibet ſpecie contentarum. illa vero creſcit infinite; & rurſus tota eſt actu in mente omnia cognoſcentis. ergo ibidem eſt aliqua ſpecies numeri infinitas unitates in ſe continens. quæ erit ultima. Similiter in ſpeciebus creaturarum perfectiorum, & perfectiorum, quanto eæ multiplicantur in numero, tantum augetur perfectio in qualibet ſpecie; & ſic procedendo erit devenire ad creaturam perfectiſſimam, & infinitam.

Pro reſponſione directa aliqui negant caſus poſitos, ſed immeritò; eſt enim aperta, & non neceſſaria fuga. Dico igitur, in ea forma arguendi variari ſemper ſuppoſitionem, ac propterea nihil concludi, quod ut oſtendam,

ad

ad formam argumenti reſpond. negando maiorem.

Ad primam prob. admitto caſum, & ad ſyllogiſmum adiectum, conceſſa maiore, & minore, nego conſequ. maior enim facit ſenſum ſyncategorematicum, & diſtributivum, ac fit comparatio inter partes lineæ ſeorſim ſumptas cum diſtantiis item ſeorſim ſumptis inter eas partes interceptis. ita enim procedit proportio, ut ſi angulus ſit, qualis in triangulo æquilatero, puncta terminantia duos linearum palmos per palmum etiam diſtent inter ſe, & eadem ſemper proportione de aliis. At in minore partes lineæ ſumuntur collectivè, & cathegorematicè; aliter eſt falſa, quia nulla eſt pars lineę certa infinitè diſtans à puncto anguli. conſeq. igitur nulla eſt.

Hoc ut melius intelligas, adverte, quod quælibet certa diſtantia inter eas lineas proportionatur longitudini lineæ verſus punctum anguli ex parte, qua linea eſt finita. Ut ergo in linea ſunt alia puncta, & alia magis, magiſque diſtantia à puncto anguli, ita magis, magiſque diſtantia inter ſe. ſed quia nullum eſt in linea punctum infinite diſtans à puncto anguli, nulla eſt finita diſtantia punctorum inter ſe. dum ergo lineæ dicuntur infinitè diſtare à puncto anguli, diſtantia ſtat pro longitudine, & elongatione, quæ in nullo puncto determinato habetur, quia nullum eſt in linea infinita ultimum punctum, niſi in ſententia Arriagæ claudentis utrinque infinitum, contra quem hoc ipſum argumentum capite 3. inculcavi. Et hinc ulterius fit, ut non concludatur infinita diſtantia clauſa, niſi aſſumendo infinitas lineas clauſas. Propter hæc non potui non mirari, dum hæc legi apud acutum cæteroqui Recentiorem: *Poteſt ab una ad aliam partem, ex qua diſtant infinitè iſta linea, duci linea tranſverſalis, quæ procul dubio erit infinita, quia ma-*

the-

thematici demonſtrant poſſe à puncto ad alium punctum duci lineam rectam. Pulchre; ſed ubi hoc punctum infinite diſtans à puncto? Illuſio hæc eſt phantaſmatum à finiti ſpeciebus deceptorum.

In ſecunda probatione eiuſdem maioris habetur item fallacia; quia à ſuppoſitione confuſa fit tranſitus ad determinatam; dum enim dicitur in maiore, creſcente &c. creſcunt gradus gratiæ in quolibet Angelo, Angelus ſtat confuſè, & pro nullo determinato ſupponit, & eſt ſenſus, quod in uno ſunt duo gradus, in altero tres, & ſic de aliis ſine termino: at in conſequenti ſupponit determinatè pro infiniteſimo. Præterea in maiori multitudo Angelorum ſtat diſtributivè; in minori copulatè. Hoc idem dic ad tertiam probationem.

§. III.

Reliqua argumenta diſſolvuntur.

PRimum ſit ex Durando. Repugnat divinæ potentiæ, tot creaturas producere, quibus productis nihil remaneat producendum. ergo repugnat divinæ potentiæ infinitas creaturas producere. conſequ. eſt evidens. exiſtere enim infinitos homines, & non poſſe alium produci reciprocantur. 1. quia infinitum non eſt maius infinito. 2. quia infiniti homines ſunt, quotquot poſſunt exiſtere. antecedens prob. tum quia ſecus eſſet exhauſta divina potentia, tum quia res creata non perfectè participat, nec perfectè repræſentat divinum eſſe; debet proindè poſt quamcumque creaturam alia poſſe produci, quæ melius, & perfectius divinum eſſe repræſentet, ac participet.

Reſp. 1. nego antecedens. ad primam probationem nego exhauriendam ex hoc divinam potentiam, quia nulla potentia exhauritur, ſed actua-

actuatur per poſitionem termini adæquati, ut videre eſt in potentia Patris generativa ad intra & in divino intellectu non exhauſto per cognitionem omnium poſſibilium. ad ſecundam dico, probari tantum imagines creatas non eſſe finitas, ſed infinitas. cæterum ut Deus cognoſcendo omnia poſſibilia, videt non poſſe aliud præter illa; ita producendo omnia, non poſſet aliud præter illa; quia non eſt aliud præter omnia. neque verò eſt maius inconveniens, quod Deus producat omnes homines poſſibiles, quam quod producat unum Angelum, qui in ſua ſpecie eſt omnis Angelus juxta Thomiſtas.

Reſp. 2. nego conſequ. falſiſſimum n. eſt infinitos homines eſſe omnes homines, oppoſitum certè conſtat ex ipſa natura multitudinis infinitæ, quæ ex quavis detractione finita partium debet remanere infinita. facta ergo hominum detractione, multitudo, quæ remanet, eſt infinita, & non eſt omnes homines. Neque inſtes, infinitum eo ipſo, quod non continet omnia, limitari per non excurſum ad aliqua. Etenim ut ad omnia infinitum materialiter non excurrat, excurrit tamen ad omnia formaliter in ſua linea. non excurrit materialiter, quia multitudini poſſunt deeſſe hæ, & illæ unitates. excurrit formaliter, quia nullus poteſt deeſſe numerus. quare etiam dum non excurrit ad entitates, excurrit ad numerum entitatum, & quoad correſpondentiam tantum poteſt cum illis, quantum ſine illis.

Secundum fit ex Cabeo to. 4. meteor. tex. 9. q. 12. Omne ens creatum eſt finitum. Omnis multitudo infinita eſt ens creatum. ergo eſt ſimul finita. nec juvat dicere, quod ſit finita ſecundum eſſentiam, infinita ſecundum multiplicationem. nam multiplicatio ipſa eſſentia quædam eſt, adeoque finita.

Hoc argumentum Cajet. 1. p. qu. 7. ar. 3. meritò appel-

appellat *dubium novitiorum mentem turbans*. Reſp. igitur, ut reſpondetur in argumento: & ad id, quod opponitur, primum dico multiplicationem non eſſe eſſentiam, ſed eſſentias: ſecundò, ut ſit eſſentia, eſt tamen infinita in certa ſpecie, v. g. in ſpecie humana, cuius omnem perfectionem abſorbet; ſed non egreditur, nec excurrit ad perfectiones omnium generum, quod eſt in rigore eſſe infinitum in eſſentia.

Tertium ſit ex Averſa q.24. ſec.6. in qualibet infinitate ſunt plures, imo etiam infinitæ infinitates. in infinito autem ordinato ſecundum extenſionem explicabile non eſt, quo pacto illę ſe habeant: vel enim una ſequitur poſt aliam; atque ita una claudetur ab alia, vel quælibet eſt in infinitum protenſa, atque ita quælibet ſe ſola implet totum ſpatium, nec locum aliis relinquit.

Hoc eodem argumento utitur Maignanus in Appendice 1. ad Philoſophiam ſacram §. x. nu. 11. in ſucceſſione æternitatis anterioris ad probandum infinitum clauſum: quia, inquit, in uno infinito ſunt plures infinitates, conſequens eſt unam eſſe ante aliam, & unam eſſe inter duas inconfuſè, quatenus impoſſibile eſt exiſtere ſimul duas; imò impoſſibile eſt exiſtere aliquid unius cum aliquo alterius, quemadmodum impoſſibile eſt exiſtere ſimul duos annos, vel duos dies duorum annorum, &c.

Reſp. in una qualibet infinitate eſſe infinitas infinitates non actu, ſed potentia; actu enim non ſunt niſi una extenſio infinita, quæ hinc incipit, & nuſquam definit. Vel dic, illas infinitates eſſe actu, diſpoſitas tamen ſecundum ſuas partes alternatim; ut ſi una ſit ex lapidibus albis, alia ex nigris, debent ita ordinari lapides, ut alternentur albi cum nigris; ſi enim ſoli nigri, aut ſoli albi immediati mu-

tuò

tuò collocentur, non erit ſpatium ab aliis occupabile.

Idem prorſus reſpondeo ad imaginationem Maignani, quod infinitæ infinitates annorum ſunt una infinitas, quæ non deſinit, ſed nunquam incipit. Quod ſi vult conſiderare pluralitatem infinitatum, debet alternatim partes ſumere; atque ita erit progredi ſine initio. ſed in æterna duratione illud eſt ſpeciale, quod partes propter eſſentialem additionem non poſſunt aliter diſponi.

Quartum ſit. Detur linea à puncto A in infinitum producta, nunc quæritur, an aliquis palmus diſtet infinitè à puncto A, an nullus? ſi nullus, ergo non eſt infinita; eſt enim ex terminis evidens lineam illam non eſſe infinitam, cuius nulla pars à primo puncto diſtat infinitè. Si aliquis, iam linea, ut conſtat, eſt clauſa. Dicere autem nullum palmum aſſignari poſſe in linea prædicta infinitè diſtantem à primo, eſt irrationabile, cum linea illa ponatur infinita. Hæc Recentior ingenioſus, & ingenuus, ut idem quod prius appellaverat evidens ex terminis, in ſe deinde reverſus appellaverit ſolum rationabile.

At certe ne rationabile quidem hoc eſt, ſed falſum evidenter, & ex terminis. in linea infinita eo ipſo, quod eſt infinita, nullus eſt palmus infinitè diſtans à primo, cum ex terminis ſit manifeſtum, infinitum non poſſe claudi. Infinitas ergo lineæ in hoc abſolvitur, quod licet ſinguli palmi finitè diſtent à primo, ſinguli tamen alium poſt ſe habent finitè etiam, ſed magis diſtantem à primo: & quia in his non eſt dare ultimum, linea eſt ſine ultimo, adeoque infinita.

Quintum ſit ex Card. Pallav. in ſuis aſſertionibus Theol. Producat Deus duas hominum infinitas multitudines, alteram alborum, alteram nigrorum, & mihi revelet, Petrum eſſe

in altera. Mihi ſane æquè credibile eſt, Petrum eſſe inter albos, atque inter nigros. Finge præterea multos ex albis nigreſcere, & ad nigros proinde tranſire quæritur, an ſit adhuc æque credibile Petrum eſſe inter albos, & inter nigros, ſi negas; contra eſt; prius enim erat æquè credibile; quia utraque multitudo erat æquè infinita: quæ ratio adhuc perſeverat. Si affirmas; contra eſt; nam quod Petrus eſſet inter albos, poterat verificari antea per omnes illos albos, qui nunc ſunt, & præterea per eos, qui ex albis nunc facti ſunt nigri. ergo probabilitas obiectiva, quod Petrus ſit inter albos, eſt diminuta, & eſt aucta probabilitas, quod ſit inter nigros.

Reſp. quod ſi probabilitas in hoc caſu fundetur in ſola multitudine maiori, & minori, etiam facto illo tranſitu, probabilitas eadem manet; quia utraque multitudo manet infinita citra ullam æqualitatem ſimpliciter. Vel ſi hoc non placet, dic variari probabilitatem; ex illo enim tranſitu ingeritur intellectui ſuſpicio; quod fortaſsè Petrus ſit unus ex iis multis, qui ex albis migrarunt ad nigros: quæ ſuſpicio minuit probabilitatem, quod Petrus ſit inter albos. quare multitudo tranſiens, quamvis non minuat albos reliquos infinitos, minuit probabilitatem finitam. Sed ſi me audies, neutrum dices; ſed dices manere nunc æquè improbabile ut antea, quod Petrus in alterutra multitudine ſit; neque enim hoc pendet à finita, vel infinita multitudine, ſed à mero arbitrio Dei relate ad quod nulla eſt ratio ſuadens voluiſſe potius in hac vel in illa, finita, aut infinita, maiori, aut minori multitudine Petrum collocare.

6. Sit ex Alberto de Saxonia retorquente illud argumentum Gregorii, quod poſſet ſcilicet Deus in qualibet parte proportionali temporis unum lapidem palmarem producere, & alteri

alteri apponere: in inſtanti autem temporis illius terminativo producta eſſet infinita extenſio. Atqui hoc modo arguendi probatur poſſibile infinitum clauſum. Sit enim hic punctum A fixum, & incipiat hinc Deus producere lapides palmares, ſed hac ratione, ut primus lapis palmaris producatur in prima parte proportionali horæ tangens punctum A in ſecunda parte proportionali producatur alter lapis, removendo primum, & inter ipſum, ac punctum A collocando ſecundum. tum utrumque ulterius promoveatur, ac tertius lapis conſtituatur inter illos, ac punctum A; & ſic de aliis per totam horam conſtat, quod in inſtanti terminativo horæ producti ſunt infiniti lapides inter primum lapidem, & punctum A; adeoque infinitum clauſum.

Admitto caſum, & nego eſſe productum infinitum clauſum. ſinguli enim lapides in fine horæ percurriſſent infinitum ſpatium; adeoque eſſet caſus capite huius quæſtionis 4. deſcriptus & admiſſus, ubi probatum eſt, & explicatum, qua ratione ſit impertranſibile infinitum. Lapides ergo illi in termino horæ non poſſent perſeverare, ubi fuerunt intra horam; quia ſinguli deberent eſſe ultra ſpatium infinitum: quod repugnat.

QUÆSTIO SEXTA

De Continui Compoſitione.

CUm motus ſit de genere continuorum, pergimus continui naturam, ſtructuramque inveſtigare. Continuum autem duplex, aliud permanens, ut moles; aliud ſucceſſivum, ut motus, & tempus, quia verò natura ſucceſſivi per naturam permanentis innoteſcit (tem-

pus

pus enim motui, & motus ſpatio proportionatur) prius de continuo permanente inquiram, ut gradus inde pateat ad ſucceſſivum.

CAPUT I.

An continuum permanens componatur ex Mathematicis indiviſibilibus.

NOſtra reſolutio eſt negativa cum Ariſtotele 6.phyſ. & omnibus Peripateticis contra Zenonem. Ex duplici capite eam probo. 1. ex motu, cujus maior, minorque velocitas in Zenonis ſententia eſt inexplicabilis, imo & impoſſibilis. 2. ex contactu, & locatione puncti. Mitto argumenta ex Mathematicis petita; quia poſſunt videri apud authores paſſim: neque eſt in omnibus tanta fortaſſe efficacitas, quanta vulgo exiſtimatur.

§. I.

Ex majori, & minori velocitate motus oſtenditur continuum permanens non componi ex punctis.

SI enim ita componeretur ſpatium, quod per motum acquiritur, tanta velocitate moveretur aquila, quanta movetur teſtudo. incipiant enim ſimul moveri ſupra ſpatium conſtans v. g. centum punctis; dum Aquila acquirit primum punctum, teſtudo ſi movetur, ut ſupponitur, punctum etiam acquirit, cum non poſſit puncti indiviſibilis dimidium acquirere: ſimiliter in ſecundo, & tertio inſtanti quælibet movetur, & acquirit conſequenter ſecundum, & tertium punctum; atque ita uſque ad centeſimum, adeoque idem ſpatium æquali velocitate percurrunt.

Reſ.

Reſpondent 1. Zenoniſtæ argumentum pariter ſolvendum à Peripateticis; totidem enim ſunt partes in magnitudine maiori, quot in minori; quia in utraque ſunt infinitæ. ergo in tempore æquali tot partes ſpatii percurrit aquila, quot teſtudo, & per conſequens æqualiter moventur.

Inepta inſtantia. partes ſpatii maioris, & minoris ſunt æquales æqualitate impropriè dicta, & ſecundum multitudinem infinitam partium proportionalium. cæterum ſecundum magnitudinem finitam ſunt inæquales: quod ſatis eſt, ut inæquali velocitate dicatur moveri aquila, & teſtudo.

Reſpondent 2. directè, mobile tardum aliquando quieſcere in ſuo motu, adeoque non moveri continue, ſed diſcretè; & pro maiori, aut minori tarditate pluribus, aut paucioribus morulis ſpatii acquiſitionem ſucceſſivam interrumpere. Itaque juxta ipſos motus nunquam interruptus eſt velociſſimus, quo autem plus admiſcet de interruptione, eò plus de tarditate, quæ unicè à morulis interrumpentibus menſuratur.

Hæc reſponſio validiſſimè impugnatur ex motu circulari rotæ. ſit enim rota ferrea, in qua ſignentur duo circuli concentrici, & à centro ad circumferentiam ducatur linea recta; tum moveatur circulariter. Profectò circulus exterior remotior à centro velocius movetur, quam interior centro vicinior. neceſſe eſt ergo juxta reſponſionem, ut puncta interioris circuli aliquando quieſcant. Quo dato neceſſe eſt lineam rectam in rota ſignata flecti; quia puncta ipſius non amplius ſervant eandem proportionem, quàm antea, ſi exterius movetur, interiore immoto. at quis credat, in ferro ſolidiſſimo ex tenui impulſu haberi partium variationem, & flexionem? Præterea in ſolidis corporibus contingere non poteſt, quod una

pars

pars moveatur, altera propinqua immota, niſi diſcontinuentur. & quidem totus circulus exterior deberet mutare ſitum relatè ad interiorem, & proinde ab eo diſcontinuari.

Eſt autem evidenter falſum, quod nonnulli dicunt, partes rotæ diſcontinuari per motum, ſed in quiete continuitatem priſtinam illico recuperare. Etenim quis credat partes ferri adverſus repetitos malleorum ictus omninò contumaces cedere leviſſimæ agitationi? Deindè undenam illæ partes ſemel diſcontinuatæ iterum continuantur? certè ferrum non ſe habet ad ferrum, ut aqua ad aquam, quæ diviſa, per ſe iterum facile unitur. Poſtremò ſi moveretur circulariter tabella ferrea quadrata, in cuius angulis extremis aliqua fieret partium diſcontinuatio, eæ deberent per motum diici, & à reliquis longius proiici.

Non minus validè eadem reſponſio impugnatur à P. Mauro l. 3. qq. philoſ. q. 37. ſi eiuſmodi morulæ haberentur in motu, eæque tarditatem efficerent, deberent deprehendi per ſenſum in quovis motu velociſſimo, qui apud nos contingit; quandoquidem quies interjecta motui longè incomparabiliter maior eſſet motu ipſo, adeoque ſenſibilior. ſit enim navis, quæ remis, veliſque tam velociter moveatur, ut intra horam 25. noſtra milliaria conficiat; ex dictis adverſarii fit, ut ſi hora in decies centena partium millia dividatur in una tantum ex iis moveatur navis, & in reliquis quieſcat. Ut enim docent Aſtronomi, ſtellæ fixæ intra horam conficiunt ſpatium plus quam per millionem vicium maius ſpatio 29. milliarium. Ut ergo dum mobile velox per horam conficit milliare, & tardum ſemimilliare, neceſſe eſt ut tardum quieſcat per ſemihoram, ita & facta proportione in caſu. univerſim enim in hac ſententia eadem eſt proportio morularum ad motum, quæ eſt punctorum ſpatii à mobili velo:

velociſſimo acquiſiti ad puncta ſpatii acquiſiti à mobili tardiore.

Ex hoc pariter fieret, ut pila è bombarda exploſa, cuius motus ad motum fixarum comparatur fermè cum proportione ea, quam habet unum ad centum millia, deberet, ſi hora in centum millia partium dividitur, in una tantum ex iis moveri, in reliquis quieſcere. Quod quidem ex eo etiam patet eſſe falſiſſimum, quod nunquam poſſet ad ſcopum rectè collimare; dum enim quieſcit, debet deſcendere vi nativæ gravitatis prævalentis impulſui, qui tunc vim movendi non habet. quare cum quies maior ſit, quam motus, magis debet deſcendere, quàm progredi. Præter hæc non eſt cauſa impediens vim motivam pilæ, ut quæ ſemel movet, debeat deindè otiari; tum iterum movere; cum tamen in inſtanti quietis æquè corpus ſit mobile, æque vis ſit motiva.

Reſpondent 2. recurrendo ad motum factum per ſaltus, quaſi mobile velox à puncto primo ad 4. vel 5 ex hoc ad 8. aut nonum tranſeat, dum tardum à primo tranſit ad ſecundum, à ſecundo ad tertium.

Sed hæc reſponſio præterquamquod aſſumit poſſibilitatem naturalem tranſitus inſtantanei ab extremo ad extremum, non pertranſitis intermediis, quem conſtat eſſe naturaliter impoſſibilem; niſi iterum recurrat ad morulas, confutatur evidenter in motu rotæ, quæ quantumcumque ingens deberet quatuor, aut ſex inſtantibus totam circulationem conficere; quia circulus intimus centro proximus, quatuor aut ſex punctis conſtans, 4. item aut ſex inſtantibus debet (ſi morulæ in motu nullæ ſunt) perficere circulationem ſuam.

Reſpondent 3. mobile in motu eſſe in ſpatio maiori ſe, quod eſt dictum familiare Peripateticis: ſed non rectè uſurpatur à Zenoni-

ſtis ; deberet enim punctum mobile in uno inſtanti poni per motum in duplici puncto ſpatii ; quod fieri non poteſt ſine replicatione, ut conſtat ex terminis.

§. II.

Ex contactu, & locatione puncti conficitur impoſſibilitas continui ex punctis conflati.

HOc eſt potiſſimum Ariſtotelis argumentum ex ipſa indiviſibilitate puncti conficientis a priori impoſſibilitatem conſtantis ex punctis continui. Sic igitur arguo 1. Puncta ut ſint apta componere magnitudinem, debent poſſe unum poſt aliud locari, ut faciant extreitatem : atqui ex hoc, quod indiviſibilia ſunt, ità locari non poſſunt : ſi enim ſe contingant, tota, & totaliter ſe contingunt, hoc autem eſt eſſe non tantum immediata, ſed penetrata; quia penetratio non eſt, niſi duorum ſe totis, ac totaliter immediatorum contactus.

Conf. ſint tria puncta immediata A B C lineam rectam conſtituentia, jam vero punctum A tangens B, tangit neceſſariò C. ergo penetratur cum B. conſeq. eſt evidens ; uno enim hoc pacto punctum B poteſt non tollere immediationem inter A, & C. antec. prob. punctum A tangit punctum B ſecundum omnem ipſius partem, ſuperiorem, inferiorem, dexteram, ſiniſtram, &c. quia iſtæ in puncto non diſtinguunt, ergo tangit punctum B ex parte etiam, qua hoc tangitur à puncto C; adeoque neceſsè eſt, ut tangat etiam punctum C. quemadmodum ſi ſit corpus A tangens corpus B ad dexteram, ubi tangitur à corpore C, neceſſe eſt, ut A quoque tangat C.

Reſpondent ad hoc adverſarii, in puncto non eſſe plures partes, & latera intrinſeca,

poſſe tamen in eo diſtingui dexterum, & ſiniſtrum, ante, & retro, ſuprà, & deorſum non intrinſecè, ſed extrinſecè. ſic in dato exemplo de tribus punctis A B C, quamvis B medium non habeat aliud in ſe, per quod ſit dexterum, & aliud, per quod ſit ſiniſtrum; locus tamen A, qui eſt ipſi extrinſecus, dicitur dexter, & locus B ſiniſter.

Hæc reſponſio, niſi fallor, eſt manifeſta petitio principii; reſpondet enim obtrudendo quæſtionem novis duntaxat vocibus involutam. quandoquidem perindè eſt, punctum habere plura latera extrinſeca, ac habere ad latus alia puncta, quæ faciunt cum ipſo extreitatem, & extenſionem. Dum ergo arguitur; punctum A tangit totum, & totaliter punctum B, adeoque etiam ex parte, ac latere, quo tangitur à C; qui diſtinguit ſic, *tangit totum intrinſecè, Conc. extrinſecè, nego*, ponit in diſtinctione antecedentis conſequens à nobis contrà ipſos deductum. Profecto enim argumentum ex eo, quod puncto nulla ſint latera intrinſeca, infert nulla eſſe extrinſeca.

Arguo 2. & promoveo prius argumentum. Punctum vel habet locum extrinſecum; à quo circumſcribitur, indiviſibilem, & punctualem, vel extenſum, & diviſibilem. ſi dicatur primum, ſequitur punctum cum puncto neceſſario penetratum. punctum enim locatum ſi eſt intra punctum locans, eſt illi ſanè compenetratum. cohærenter autem debet dici, quod punctum locans ſit in alio puncto locante, adeoque illi etiam compenetratum, & ſic de reliquis. ſecundum vero dici non poteſt, quin contra ea, quæ ſuperius qu. 2. c. 1. demonſtrata ſunt, locus aſſeratur locato maior, aut unum punctum pluribus punctis dicatur congruere, & coæquari.

Conf. peto enim ut aſſignetur punctorum

numerus punctum locantium,ac circumſcribentium. Communiter ſex aſſignantur juxta ſex loci differentias. ſurſum, deorſum, ante, retro, dextrorſum, ſiniſtrorſum. Nunc ita arguo. Unum punctum continetur adæquatè,ut à proprio, & commenſurato loco à ſex punctis. ergo ſex puncta continentur ut in proprio loco à punctis 36. eamdem enim proportionem habet unum ad 6. ac 6. ad 36. Præter hæc 36. puncta continentur à punctis 216. & hæc à punctis 1296. &c. atque hinc ulterius fiet, ut circulus habens palmarem convexam circumferentiam ambiatur ut à loco proprio à circulo habente circumferentiam concavam minimum quadripalmarem, quæ omnia evidenter ſunt falſa.

Arguo 3. & multa congero abſurda conſequentia ex contactu punctorum, qui penetratio non ſit. 1. ſint duo puncta A B immediata, aut poteſt adiici tertium, quod cum iis formet triangulum, aut non poteſt. Si poteſt; punctum hoc tertium ſecabit inſecabilia, cum locatio ipſius ſit inter punctum, & punctum, inter quæ ſignat extrinſecè ſpatium ſucceſſive acquiſibile à mobili migrante de puncto in punctum. Si non poteſt; at poterit ſaltem, ſi quartum adiiciatur, componi quadratum A B at in hoc idem

C D

inconveniens incurris; punctum enim B ſecat eodem pacto extrinſecè A D immediata. 2. Puncta aut poſſunt collocari immediatè per lineam rectam, aut non poſſunt. ſecundum non poteſt dici, niſi aſſerendo impoſſibilitatem lineæ rectæ: quod contrà communem omnium ſenſum ſatis arbitrariè fingeretur. ſed neque poteſt dici primum; ſint enim tria puncta per rectam lineam conſtituta; tum his adiice 6. alia puncta, ut perfectum quadratum ex novem punctis exiſtat hoc pacto ⁝⁝⁝. Iam oſtendo, quod pro quadrato poſuiſti circulum, adeoque li-

linea, quæ ſupponebatur recta, eſt curva. quæ enim figura habet extrema æquè diſtantia à medio, ea eſt circularis. atqui in data figura puncta omnia extrema æquè diſtant à puncto medio, quia omnia æque illud contingunt. hinc autem fit præterea, ut per nullam potentiam continuum conſtitui poſſit aliter, quam ex ſphærulis compoſitum, quòd aliam figuram conſtituere puncta apta non ſint; adeoquè omne continuum eſſentialiter habet vacua admiſcere: quod certe nec ipſi volunt vacui aſſertores. 3. nulla linea recta poſſet evadere circularis; ſit enim linea recta 10. punctorum; in ea decimum à primo per octo intermedia diſtat. at ſi curvetur linea, plus certe diſtabit per arcum, quam per ſubtendentem, ut eſt evidens in omni circulo, qui per ſubtendentem commenſuratur minori circulo, per arcum maiori: & ſimul æquè diſtabit, quia utrinque diſtabit per eadem octo puncta intermedia. 4. hinc etiam probabis aliter, & fortaſſe efficacius, quam communiter ſolet, circulum interiorem concentricum æqualem eſſe exteriori; ſint enim tres circuli immediati A B C. nunc ſit. A, & C congruunt eidem tertio, nimB, illique ſunt æquales. ergo congruunt, & ſunt æquales inter ſe.

Ex hactenus probatis eſt manifeſtum, non poſſe continuum componi ex punctis infinitis. quod enim eſt per ſe ineptum componere extenſionem, quantumcumque multiplicetur in infinitum, extenſionem componere nunquam poterit. Eiuſmodi autem ineptitudo oſtenſa in punctis ſufficienter eſt.

CAPUT II.

An componatur continuum ex punctis inflatis, aut minimis naturalibus.

OPinio conſtituens quantum ex punctis inflatis, quam primus ex Hiſpania in Italiam invexit noſter Cardinalis de Lugo, à Recentioribus Romanis laudatur, quod licet non attingat veritatem, non multum tamen à veritate aberret, ac viam indicet, qua procedendo, poſſit veritas inveniri. Ad minima ſcilicet naturalia, in quibus juxta ipſos compoſitionis continui veritas eſt veriſſima, per hæc inventa deveniendum erat; ita providente natura, ut puncta inflarentur, ac conciperent, quò fœtum expectatiſſimum, minima tandem parerent. Incedit autem hæc opinio media inter Ariſtotelem, & Zenonem; atque ab hoc puncta finita, quibus quantitatem componit, ab illo ſpatii diviſibilitatem infinitam mutuatur, quam tamen è formali in virtualem commutat. Ait ergo, quod puncta omninò in ſe indiviſibilia, ubicantur tamen diviſibiliter per ubicationem ſine termino æquivalenter tantùm diviſibilem, quatenus ubicationibus minoribus, & minoribus in infinitum æquivalet. Talis eſt ubicatio Angelica, quæ ita eſt forma indiviſibiliter occupans ſpatium Angelo proportionatum, unius v.g. milliaris, ut poſſint dari duo ubi minora, quibus duo Angeli imperfectiores ſingulis ſemimilliare occupent; & ſic minorando in infinitum.

Hæc ſententia argumentis ſuprà adverſus Zenonem inſtructis oppugnari non poteſt; ut videre eſt apud P. Maurum l. cit. qu. 39. Aliundè tamen eſt improbabilis omninò, & reiicienda. Negato enim in entitate pun-

ctiomni exercitio virtualis diviſibilitatis, non video, quo pacto poſſit illi apponi ubicatio virtualiter extenſa, niſi aut replicando punctum, aut ponendo ubicationem, quæ eſt forma puncti, extra ſubiectum ſuum. primum ex his eſt contra ea, quæ omnes ſumimus, ut phyſicè evidentia. atque etiam eo tranſmiſſo, ut naturaliter poſſibili, adhuc remanet eſſentialis improportio inter punctum, eiuſque ubicationem; quemadmodum enim ſi punctum infinities replicetur, non poteſt vel minimam extenſionem perficere, ita nec poterit vel minimæ extenſioni correſpondere. ſecundum verò & manifeſte ſequitur ex iſta poſitione, & eſt manifeſtè abſurdum. ſequitur; quia eſt evidens; ſi quantitas palmaris manens palmaris, & non replicata accipiat ubicationem bipalmarem, alicubi eſſe ubicationem, & ibidem non eſſe corpus ubicatum: quod idem à fortiori valet in caſu. eſt abſurdum; tum quia ubicatio eſt actuale exercitium eſſendi in loco, & correſpondendi ſpatio; repugnat igitur hic eſſe ubicationem, & hic non eſſe ubicatum. tum quia ſimiliter dicere quis poſſet Angelum, & animam rationalem entitativè omninò indiviſibiles eſſe; totam vero diviſibilitatem eſſe in ipſorum ubicatione quod ſi oppoſitum omnes ſumimus; ex eo id eſt; quia non videtur poſſibile extendi locationem rei nullatenus extenſæ, cum locatio ſit paſſio conſequens entitatem, ut ſi entitas ſit formaliter, aut virtualiter diviſibilis, eiuſmodi etiam ſit proportionaliter eiuſdem locatio.

Hoc autem, quod eſt in ſententia de punctis inflatis omninò vitioſum, emendat alia ſententia, quæ minimis naturalibus quantitatem componit; ſunt enim minima naturalia puncta quidem, & indiviſibilia non mathematicè, ſed phyſicè. cæterum ſuam habent extenſionem; ac diviſibilitatem infini-

tam non formaliter, ſed æquivalenter talem, eo prorſus pacto, quo ubicationem punctorum ſtatuunt, qui ea inflant.

Hæc mihi ſententia nec vera videtur, nec Peripatecica. Non eſt vera; quia ponit in rebus materialibus eam perfectionem virtualis diviſibilitatis, quam in metaphyſicis oſtendam eſſe propriam differentiam rei ſpiritualis à materiali: & quidem ſine ulla prorſus neceſſitate; ex quo enim capite ſit hæc neceſſitas? an quia repugnat infinitum? at oppoſitum oſtendimus tota quæſtione ſuperiori. an quia ſi quantum ex infinitis partibus conſtaret, & eſſet infinitè extenſum, & eſſet per motum impertranſibile? at ſanè utrumque eſſe falſum, infrà demonſtrabimus. & ſi ſit verum, utrumque eſt evidenter ſolvendum à minimiſtis. primum quidem; quia ſi partes infinitæ actu infinitam habent extenſionem, minimum, quod illis æquivalet; non poteſt habere extenſionem finitam. ſecundum verò; quia ſi infinitæ partes proportionales faciunt motum infinitè ſimpliciter extenſum, etiam facient infinitè extenſam quantitatem permanentem: quod tenentur minimiſtæ negare. Sed de his fuſius infrà.

Deindè tempus debet conſtare ex diviſibilibus infinitis. ergo etiam motus. ergo etiam magnitudo. ambæ iſtæ conſequentiæ inferius oſtendentur; nec negantur ab adverſariis: anteced. prob. duratio conſtans ex diviſibilibus infinitis non eſt duratio chimærica, ut porrò pergens probatum invenies. aliundè hæc una eſt debita: imò una eſt poſſibilis enti creato dicenti omnimodam poſſibilem ſubjectionem divinæ potentiæ, & arbitrio quoad eſſe, & non eſſe. ſi enim duratio creata ex minimis conſtet virtualiter ſolum diviſibilibus, ponit in creatura neceſſitatem eſſendi per totum minimum: adeoque ſi alia

eſſent

eſſent minima minora, non poſſet Deus in uno iſtorum creaturam conſervare, & in alio deſtruere, ſed neceſſariò deberet per omnia illa in infinitum minora, ſi eſſent, creaturam in ſuo eſſe incolumem tueri, quod quæſt. 4. cap. 8. oſtenſum eſt impoſſibile. Perindè autem eſt ad rem præſentem, ſivè magna ſit, ſivè parva duratio indiviſibilis; differunt enim per hoc quod magis, aut minus, non per hoc, quod nihil imminuant divinum in res creatas dominium, aliter cum duratio quævis temporanea minima ſit relate ad æternam, hæc una indiviſibilis repugnabit.

Præter hæc utcumque explicet hæc ſententia maiorem, & minorem motus localis velocitatem, non tamen poteſt explicare majorem, & minorem velocitatem motus alterationis. ſuppono enim ex dicendis, ubi de ortu, & interitu, alterationem eſſe ſucceſſivam; & poſſe eandem diutiore, aut breviore tempore perfici pro maiore, aut minore agentis alterativi efficacia, & activitate. Jam vero ut hæc opinio conſequenter loquatur, debet ut continuum ſucceſſive acquiſibile minimis extenſis, ita & qualitatem ſucceſſivè producibilem minimis intenſis componere. Atqui ut minima extenſionis propter virtualem diviſibilitatem poſſunt ſucceſſivè pertranſiri; non ſic poſſunt minima intenſionis ſucceſſivè produci; cum enim nullam habeant partium diſtinctionem, ſi producuntur, tota, & totaliter producuntur; ut ibi oſtendemus contrà Thomiſticam radicationem. Supereſt ergo ad ſalvandam ſucceſſionem alterationis in hac ſententia, ut ſtatuatur motus non continuus, ſed diſcretus, ac per morulas interruptus: atqui morulæ in alteratione ex eodem capite ſunt impoſſibiles, ex quo ſunt impoſſibiles in latione; quia ſcilicet in iis debet agens expeditum, & rite approximatum pro-

portionato ſuſceptivo plane otiari, quod eſt æque incredibile, ac eſt incredibile, graviſſimum corpus in deſcenſu ſuſpendi identidem à motu, & in aere medio libratum quieſcere.

Confirmatur, & explicatur magis argumenti efficacia. Suppono (quod & ab his authoribus conceditur) alterationem eſſe motum ſucceſſivum continuum. oſtendo nunc id eſſe impoſſibile, data minimorum ſententia. In eo enim, in quo partes componentes ſucceſſionem ſunt plane indiviſibiles tum formaliter, tum virtualiter, impoſſibile eſt, ut continuam ſucceſſionem conſtituant. atqui minima quantitatis indiviſibilia ſunt etiam virtualiter quoad produci; adeoque eorum productiones ſunt omninò indiviſibiles. ergo non poſſunt unam continuam ſucceſſionem conſtituere.

Maiorem hujus ſyllogiſmi oſtendo dupliciter. 1. quia eſt certum in ſententia Peripatetica nullum continuum ſive permanens, ſive ſucceſſivum poſſe ex mathematicis indiviſibilibus conſtare. 2. quia utcumque id ipſum poſſibile admittatur, certe in ſyſtemate dato alterationis id eſt evidenter impoſſibile. ſupponitur enim prima productio primi minimi quantitatis correſpondens primo minimo temporis. 2. 2. & ſic de aliis, jam ergo ſi productiones ſunt indiviſibiles omninò, & minima temporis ſunt virtualiter diviſibilia, dum illæ ſeorſim ſub his diſponuntur, & ſingulæ ſingulis correſpondent, evidens eſt non continuari, ut eſt evidens non continuari inſtantia, vel puncta (quamvis ea cæteroqui continuabilia ſupponantur) ſi diſponantur hoc pacto, ut ſingula inſtantia ſingulis horis temporaneè, & ſingula puncta ſingulis palmis localiter correſpondeant.

Oſtendo jam minorem principalis ſyllogiſmi. Quæ nullam habent in ſe diſtinctionem ex parte rei, eo ipſo, quod ſunt, aut

pro-

producuntur, tota & totaliter ſunt, ac producuntur. ergo quoad eſſe, & produci nullum habent virtualis diviſibilitatis exercitium. antec. prob. ſi enim tota, & non totaliter producerentur, cum ly *totaliter* nihil importet diſtinctum à ly *tota*, tota producerentur, & non producerentur. Et quidem virtualem diviſibilitatem non explicamus, neque admittimus abſolutè, ſed reſpectivè per correſpondentiam ad minora ſecundum perfectionem, aut quantitativam, aut entitativam: quo ſalvamus facile contradictionem. Sic anima dicitur tota correſpondere, & non totaliter pedi, quatenus correſpondet parti non æquanti totam perfectionem localem rationalis animæ. quare dum negatur de anima correſpondentia totalis relatè ad pedem, non negatur illa correſpondentia jam affirmata, ſed alia, quæ haberetur relatè ad corpus totam animæ localem perfectionem commenſurans. At dum ſumus in prædicatis abſolutis, ut ſunt eſſe, & produci, ſi admittatur totum eſſe, & non totaliter eſſe; manifeſta contradictio involvitur.

Sed neque eſt Peripatetica hæc ſententia; immò vero eſt ipſiſſima Epicuri, qui quidem atomos cuiuſque corporis conſtitutivas non mathematicè, ſed phyſicè individuas voluit; quare & magnitudinem iis, & figuram attribuit, ut videre eſt late expoſitum à Gaſſendo phyſ. l.3. ſec.1. cap.6. Et quidem Ariſtoteles 6. phyſ. t.3. ait, *quod omne continuum diviſibile eſt in ſemper diviſibilia*. quod non habetur in minimis, quæ ut æquivaleant minimis minoribus, non tamen rectè dicuntur dividi poſſe in illa; ut non rectè dicitur Angelus perfectior dividi poſſe in imperfectiores, nec Deus in creaturas propter æquivalentiam. 5. etiam met. cap. 13. dicitur quantum diviſibile in ea, quæ inſunt: magnitudo ve-

rò ſemper in continua, minima autem continua non ſunt, quia iis non eſt continuatio, ſed identitas, nec poſſunt proindè dividi in ea, quæ inſunt. Audiatur D.Th. in hunc locum lec. 15. *Quantum dicitur, quod eſt diviſibile in ea, quæ inſunt; quod quidem dicitur ad differentiam diviſionis mixtorum; nam corpus mixtum reſolvitur in elementa, quæ non ſunt actu in mixto, ſed virtute tantum.*

At enim 8. phyſ. t.98. ait, in continuo eſſe infinita dimidia non actu, ſed potentia. Sed eum textum, qui ex contextu penſat, pro comperto habet, alia omnia ibi Philoſophum voluiſſe, quàm minima iſtæc, quæ ſane ne ſomniavit quidem. Sed quia in eo textu affertur ſolutio ad celebre Zenonis argumentum de impertranſibilitate infiniti, ubi nos hanc ipſam ſolutionem infrà dabimus, mentem Philoſophi perpendemus iis verbis latentem, quæ, ut conſtabit, à minimorum ſententia longiſſimè abeſt.

CAPUT III.

An ſint in continuo partes actu diſtinctæ.

PRo ſententia admittente in continui partibus identitatem quamdam, ut vocant, quantitativam, phyſicam, & amiſſibilem, citantur ex veteribus innumeri, omnes fere antiqui Ariſtotelis interpretes, itam Capreolus, Aureolus, Henricus, Albertus, D. Thomas, quos reperies apud Suarium Luſitanum in phyſ. tract.4. diſp.1. ſec.1. §.3. ſed utrùm bona fide citatos, equidem ignoro. ii certe nullum verbũ de identitate continuativa, quæ ſine dubio eſt Recentiorum commentum abutentiũ vocabulis identitatis ad continuationem, quæ unio reverà eſt, exprimendam; atque ita

ac-

accerſito è vocibus patrocinio, vitare contendentium difficultates reales è continui compoſitione pullulantes. Profectò quo ſenſu veteres negarint partes actu in continuo, declarat D. Thom. iis ipſis verbis, quibus identitatem continuativam aſſeruiſſe viſus eſt Luſitano. 8. igitur phyſ. ſic habet D. Thom. *Pars in toto non eſt in actu, ſed in potentia, maximè in continuis. ſic enim aliquid eſt ens, ſicut & unum: unum autem eſt, quod eſt in ſe indiviſum, & ab aliis diviſum: pars autem prout eſt in toto, non eſt diviſa actu ſed in potentia tantum.* Ex his primò apparet, loqui D. Thom. de omnibus compoſitis, etiam phyſicis, & ſubſtantialibus; deinde explicat partes in potentia non per ordinem ad diſtinctionem, ſed diviſionem; quare qui ex hoc textu Div. Thomam ſibi pro ſententia quantitativæ identitatis vindicat, eodem modo Hurtadum, & Arriagam potuiſſet pro ſe citare, quorum alter fatuam, & fœdam, alter antiquatam hujuſmodi opinionem appellat. Equidem miſſa authoritate, & multò magis convicio, eam à ratione multipliciter refello.

Primùm ſumo de partibus continui actualibus verificari prædicata contradictoria; nam præterquam quod de uno palmo poteſt verificari, quod ſit albus, dum de alio id ipſum negatur, aliaque huiuſmodi; certum eſt, quod palmus A coniunctus cum palmo B eſt diſtinguibilis aliquando à palmo B, & in nullo eventu eſt diſtinguibilis à palmo A, hoc eſt à ſe ipſo. jam verò poſſe diſtingui à palmo A, & non poſſe diſtingui à palmo A ſunt prædicata ſine dubio contradictoria, quorum primum dicitur de palmo B, alterum de palmo A, etiam dum iſti continuati ſunt.

Ex his ita arguo 1. impoſſibile eſt retineri formam diſtinctionis, non retenta diſtinctione. at palmi formam diſtinctionis, quam habent

rò ſemper in continua. minima autem continua non ſunt, quia iis non eſt continuatio, ſed identitas, nec poſſunt proindè dividi in ea, quæ inſunt. Audiatur D. Th. in hunc locum lec. 15. *Quantum dicitur, quod eſt diviſibile in ea, quæ inſunt; quod quidem dicitur ad differentiam diviſionis mixtorum; nam corpus mixtum reſolvitur in elementa. quæ non ſunt actu in mixto, ſed virtute tantum.*

At enim 8. phyſ. t. 98. ait, in continuo eſſe infinita dimidia non actu, ſed potentia. Sed eum textum, qui ex contextu penſat, pro comperto habet, alia omnia ibi Philoſophum voluiſſe, quàm minima iſtæc, quæ ſane ne ſomniavit quidem. Sed quia in eo textu affertur ſolutio ad celebre Zenonis argumentum de impertranſibilitate infiniti, ubi nos hanc ipſam ſolutionem infrà dabimus, mentem Philoſophi perpendemus iis verbis latentem, quæ, ut conſtabit, à minimorum ſententia longiſſimè abeſt.

CAPUT III.

An ſint in continuo partes actu diſtinctæ.

PRo ſententia admittente in continui partibus identitatem quamdam, ut vocant, quantitativam, phyſicam, & amiſſibilem, citantur ex veteribus innumeri, omnes fere antiqui Ariſtotelis interpretes, itam Capreolus, Aureolus, Henricus, Albertus, D. Thomas, quos reperies apud Suarium Luſitanum in phyſ. tract. 4. diſp. 1. ſec. 1. §. 3. ſed utrùm bona fide citatos, equidem ignoro. ii certe nullum verbū de identitate continuativa, quæ ſine dubio eſt Recentiorum commentum abutentiū vocabulis identitatis ad continuationem, quæ unio reverà eſt, exprimendam; atque ita

accerſito è vocibus patrocinio, vitare contendentium difficultates reales è continui compoſitione pullulantes. Profectò quo ſenſu veteres negarint partes actu in continuo, declarat D. Thom. iis ipſis verbis, quibus identitatem continuativam aſſeruiſſe viſus eſt Luſitano. 8. igitur phyſ. ſic habet D. Thom. *Pars in toto non eſt in actu, ſed in potentia, maximè in continuis. ſic enim aliquid eſt ens, ſicut & unum: unum autem eſt, quod eſt in ſe indiviſum, & ab aliis diviſum: pars autem prout eſt in toto, non eſt diviſa actu ſed in potentia tantum.* Ex his primò apparet, loqui D. Thom. de omnibus compoſitis, etiam phyſicis, & ſubſtantialibus; deinde explicat partes in potentia non per ordinem ad diſtinctionem, ſed diviſionem. quare qui ex hoc textu Div. Thomam ſibi pro ſententia quantitativæ identitatis vindicat, eodem modo Hurtadum, & Arriagam potuiſſet pro ſe citare, quorum alter fatuam, & fœdam, alter antiquatam hujuſmodi opinionem appellat. Equidem miſſa authoritate, & multò magis convicio, eam à ratione multipliciter refello.

Primùm ſumo de partibus continui actualibus verificari prædicata contradictoria; nam præterquam quod de uno palmo poteſt verificari, quod ſit albus, dum de alio id ipſum negatur, aliaque huiuſmodi; certum eſt, quod palmus A coniunctus cum palmo B eſt diſtinguibilis aliquando à palmo B, & in nullo eventu eſt diſtinguibilis à palmo A, hoc eſt à ſe ipſo. jam verò poſſe diſtingui à palmo A, & non poſſe diſtingui à palmo A ſunt prædicata ſine dubio contradictoria, quorum primum dicitur de palmo B, alterum de palmo A, etiam dum iſti continuati ſunt.

Ex his ita arguo 1. impoſſibile eſt retineri formam diſtinctionis, non retenta diſtinctione: at palmi formam diſtinctionis, quam habent

bent diviſi, retinent continuati. ergo continuati retinent diſtinctionem. min. prob. 1. quia forma diſtinctionis non eſt, niſi contradictio; diſtinctio enim in veritate primi principii fundatur, idem non poteſt ſimul eſſe, & non eſſe, h. e. idem non poteſt verificare contradictoria. quare perinde eſt dicere *idem*, ac non verificans contradictoria; perinde eſt dicere *diſtinctum*, ac verificans contradictoria. Contradictio igitur eſt unica forma diſtinctionis. quod ſi negetur, nihil prohibet, quin palmos etiam diviſos dicamus identificatos.

Probo iterum eamdem minorem. partes diviſæ ſunt diſtinctæ formaliter per ſuas entitates poſitivas, non verò per negationes aliquas contingentes, quæ per continuationem deperdantur. ergo cum iſtæ entitates retineantur in continuo, retinebitur conſequenter forma diſtinctionis. antec. prob. in priori ad omne negativum contingens eſt in palmo, per quod diſtinguatur à palmo. tum quia omne ens per id diſtinguitur, per quod conſtituitur.. at palmus per ſua prædicata metaphyſicè, per ſuas partes quantitativas phyſicè conſtituitur. ergo per eadem diſtinguitur. tum quia per id, per quod palmus eſt in priori ad negationem illam contingentem, & ab ea diſtinguitur, diſtinguitur ſufficienter ab alio palmo, dum eſt ab eo diviſus.

Arguo 2. ex iiſdem.. palmus in recto negabilis de palmo eſt palmus actu diſtinctus à palmo; quid enim eſt, hoc diſtingui ab illo, niſi hoc non eſſe illud? atqui palmus etiam continuatus eſt in recto negabilis de alio palmo. ergo eſt ab eo actu diſtinctus. probo min. redeundo ad aſſumptum de contradictoriis in continuo verificatis. ſit ergo verum, quod palmus A ſit albus, palmus B non ſit albus: in hac ſecunda propoſitione, in qua album vere negatur de palmo B, ſimul de palmo B negatur palmus A;

adeo

adeoque palmus de palmo verè negatur in recto. Profecto enim in eodem ſenſu, in quo verificatur propoſitio de extremo univerſali ſtante in ſuppoſitione diſtributiva, verificatur propoſitio de quolibet ſingulari, ſuprà quod cadit diſtributio, ut eſt ex ſummulis manifeſtum. atqui in hac propoſitione, palmus B non eſt albus, prædicatum ſtat in ſuppoſitione diſtributiva, ut conſtat ex iiſdem ſummulis, apud quas illa eſt ſolemnis regula, quod negatio negans facit ſupponere diſtributivè terminum, quem mediatè, vel immediatè afficit. ergo quidquid eſt ſub albo, negatur eodem pacto verè de palmo B, ſed palmus A eſt albus. ergo palmus A negatur verè de palmo B.

Arguo 3. ex abſurdo communiter contra hanc ſententiam illato de ſimili identitate inter partes ſubſtantiales phyſici compoſiti, animam v. gr. & corpus in homine, conſtituenda. Neque vero ſatisfaciunt adverſarii, dum aiunt, materiam, & formam eſſe entitates heterogeneas: identitatem verò materialem, & amiſſibilem ſolùm poſſe inter homogenea intercedere. Mirabile enim mihi accidit vehementer, quod poſt everſam diſtinctionem ex contradictoriis ortam, recurratur ad diverſitatem rationum, quaſi vero facilius multo non ſit rationes diverſas tum ſpecificas, tum genericas in eamdem rem coincidere, quam contradicentia prædicata.

Arguo demum 4. ſpecialiter contra eiuſmodi identitatem admiſſam in continuo ſucceſſivo. Tempus hodiernum aut eſt idem heſterno, aut ab eo re diſtinctum. hoc ſecundum eſt intentum: quod tamen adverſarii ex duplici capite reformidant. 1. quia cogerentur tempus componere ex partibus actu infinitis. 2 quia non facile datur diſparitas inter tempus, & ſpatium utrobique enim habetur continuitas, quæ juxta ip-

ſorum doctrinam eſt formalis ratio non unionis, ſed identitatis. Primum verò illud dici non poteſt ſine deſtructione primi principii; cum enim tempus heſternum hodie non ſit quod non eſt, idem eſſet cum eo, quod eſt: adeoque idem eſſet, & non eſſet.

Reſp. quod eſt continuativè idem, poſſe eſſe, & non eſſe, quamvis non poſſit, quod eſt eſſentialiter idem, de quo uno loquitur primum principium. Sed hæc reſponſio vel ludit verbis, & abutitur vocabulo, *idem*, vel evidenter eſt nulla. Eadem ſunt, quæ ſunt invicem affirmabilia: diſtincta, quæ negabilia. aut ergo tempus heſternum non eſt affirmabile de hodierno: & jam abuteris vocibus, dum unionem, immediationem, continuationem appellas identitatem. aut eſt affirmabile; & hoc dico eſſe deſtructivum primi principii, & luminis naturæ, ut quod eſt, ſit vere affirmabile de eo, quod non eſt; quia ſic non eſſe verè affirmatur deeſſe, adeoque non eſſe eſt eſſe: quod eſt chimæricum.

Dices. homogenea non complentur per ſuam eſſentiam, ſed per aliquid ſuperadditum eſſentiæ, & amiſſibile per continuationem; aliter non poſſent invicem coniungi ad componendum per ſe unum. ergo per continuationem identificantur.

Homogeneum completum poteſt appellare naturam, & entitatem; atque ita omne homogeneum eſt eſſentialiter completum. ad hoc autem ut faciant per ſe unum, ſatis eſt, ſi ſint incompleta in ea ratione, in qua faciunt unum. ſic palmus eſt completiſſimus palmus, ſed ad quantitatem bipalmarem comparatur ut incompletus. & poteſt appellare ſuppoſitum; atque ita homogeneum, dum eſt diviſum, eſt completum, & totum: dum eſt coniunctum, eſt incompletum, & pars.

Dices iterum. ſi partes omnes eſſent actu divi-

diviſæ, eſſent actu indiviſibiles. ergo eſſent indiviſibiles, ſi eſſent omnes actu diſtinctæ. antecedens vulgo admittitur. conſ. prob. quia diviſio totalis non tollit entitatem partium, ſed unionem: unio autem coniungit partes juxta ipſarum naturam præſuppoſitam. quare ſi ablata omni unione, partes ſunt indiviſibiles, & puncta, tales etiam ſunt cum unione.

Puto equidem hoc argumentum æquè ſolvendum, quamvis admittatur identitas in partibus continuativa. hæc enim non eſt entitas ipſa partium; aliter ut partes non poſſunt amittere entitatem, nec poſſent amittere identitatem. & quidem palmus conſtituitur in ſua entitate in priori ad continuationem cum alio palmo, & ſic reliquæ partes. hinc autem fit pariter, ut ſi amiſſa omni continuatione, partes debeant remanere indiviſibiles, etiam continuatione retenta indiviſibiles ſint juxta modum arguendi adverſariorum:

Directe igitur reſp. negando antecedens, de quo infrà ex profeſſo.

CAPUT IV.

An continuum componatur ex partibus infinitis.

§. I.

Nonnulla prænotantur.

1 PArtes continui aliæ ſunt entitativæ, aliæ integrales. entitativæ ſunt partes ſecundum rem inter ſe diſtinctæ, & capaces ſuſcipiendi extenſionem. integrales dicuntur eædem, ut ſunt extenſæ in ſpatio.

2. Partes, quibus quantitas integratur, aliæ ſunt

ſunt æquales, aliæ proportionales. æquales ſunt, quæ habent eamdem menſuram, ut palmus, & palmus in quanto bipalmari. Proportionales ſunt, quæ habent proportionem eamdem, ut duo ſemipalmi comparati ad palmum, & duæ quartæ comparatæ ad ſemipalmum, & duæ octavæ comparatæ ad quartam, &c. in his enim ſemper ſervatur eadem proportio dupla.

Ex quo infers 1. æquales, & proportionales partes non eſſe duo genera partium ſecundùm rem, ſed ſolum ſecundum rationem diſtinctarum; idem enim ſemipalmus, qui eſt pars æqualis ſemipalmo, eſt proportionalis cum palmo, & cum quarta comparatus. Infers 2. partes proportionales reſpicere quantum finitum formaliter quà finitum; ab infinito enim nullæ huiuſmodi partes accipi poſſunt, cum in eo nulla ſit medietas, & nulla proportio.

3. Medietates iſtiuſmodi, in quas diviſibile eſt proportionaliter continuum, appellantur ſeries, exiſtentes vi poſſibilium diviſionum. Sic in palmo duo ſemipalmi ſunt prima ſeries: quatuor quartæ ſecunda ſeries: 8. octavæ tertia &c. In his ſeriebus duo ſunt conſideranda. 1. quod quælibet conſtat ex partibus æqualibus uni certæ, & finitis. Secund. quod procedendo ulterius quælibet habet maiorem numerum partium, & minorem in ſingulis quantitatem.

4. Hinc conſequens eſt veritas communis dicti, non plures partes proportionales eſſe in toto cælo, quam in grano milii, quamvis in cælo ſint maiores, quam in grano. quod eſt verum non ſolum, quia in utroque ſeries ſunt infinitæ, & infinito nihil eſt majus; ſed etiam quia evidens eſt, quantitatem licet ingentem non habere plures medietates quam duas, nec plures quartas, quam 4. & ſic de reliquis.

diſcri-

diſcrimen eſt autem, quod medietates corporis magni maiores ſunt medietatibus parvi.

5. Partes continui præterea dividuntur in communicantes, & non communicantes. Primi generis illæ ſunt, quæ, facta diviſione, aut extrinſeca deſignatione continui, in aliquo communicant, quod eſt pars utriuſque. v. gr. ſit continuum ABCD. ſi dividatur in duas partes, quarum altera ſit ABC, altera ſit BCD, eiuſmodi partes communicantes dicuntur; habent enim BC commune. Alterius generis ſunt, quæ nihil habent commune, ſed ſunt invicem adæquatè diſtinctè, ut ſi dictum continuum dividatur in AB, & CD.

Hæc porrò diviſio locum habet non ſolum in partibus æqualibus, ſed etiam proportionalibus; quia non ſolum cum palmo, ſed etiam cum ſemipalmo poteſt palmus communem partem habere: & ut à palmo, ita à ſemipalmo poteſt adæquatè diſtingui. Atqui eo ipſo, quod in continuo v. g. palmari ſunt partes proportionales infinitæ intrinſecè ipſum conſtituentes, ſunt indiviſim partes proportionales infinitæ non communicantes (& hoc debet diligenter notari) ſumo enim primum ſemipalmum, cui addo dimidium alterius ſemipalmi, & huic addo dimidium alterius dimidii: & ſic procedo ſine termino: iſtæ partes adduntur ſecundùm proportionem infinitæ, & ſunt adæquatè diſtinctæ à primo ſemipalmo, cui adduntur.

6 Demum omnes partes æquales incluſæ in certa qualibet ſerie appellantur aliquotæ: quo nomine ſignificatur pars, quæ aliquoties repetita adæquat, ac menſurat totum, ad differentiam partis aliquantæ, quæ aliquoties repetita, aut excedit totum, aut exceditur à toto: ſic ſemipalmus eſt pars aliquota continui bipalmaris; quater enim repetitus illud adæquat: ſed quantitas tripalmaris eſt aliquanta relate ad ulnam;

bis

bis enim accepta exceditur ab ulna: ter accepta excedit ulnam.

§. II.

Oſtenditur, continuum componi ex diviſibilibus in ſemper diviſibilia actu infinitis.

Quæcumque hic dicam, conſectaria ſunt ad jam dicta. Et primò ex probatis c. 1. conſtat quantitatem non componi ex indiviſibilibus ſeu finitis, ſeu infinitis. ex probatis c. 2. conſtat non componi ex indiviſibilibus inflatis, aut minimis phyſicis virtualiter tantum diviſibilibus. Reſtat ergo, ut componatur ex partibus formaliter diviſibilibus in infinitum. Rurſus ex oſtenſis c. 3. apparet eiuſmodi partes non eſſe potentia, ſed actu omnes inter ſe diſtinctas: ex quo jam infero in præſenti eſſe actu categorematicè infinitas. Quæ eſt ſententia omnium ferè veterum Peripateticorum, ita ut Capreolus ſuperiori proxima quæſtione c. 6. §. 1. relatus, eam inſtantiam attulerit ad argumentum deſumptum ab æqualitate totius, & partis, quo aliqui putant demonſtrare impoſſibilitatem infiniti, quod nim. inde improbaretur infinitas partium proportionalium magnitudinis, & motus, & temporis.

Hæc illatio conſtabit manifeſtè, ſi unum illud prius probo, partes continuum componentes eſſe actu multitudinem. quod primum oſtendo ex Philoſopho 1. phyſ. t. 17. ubi arguens adverſus eos, qui omnia dicebant eſſe unum, ait, omne unum aut eſſe unum per indiviſibilitatem, aut per continuationem: unum verò per continuationem, inquit, *multa eſt id quod eſt; infinitum enim diviſibile eſt continuum*. Ex quo apparet inanem eſſe quorumdam evaſionem

nem dicentium, Ariſtotelem hoc ſumere ex ſenſu non ſuo, ſed adverſariorum; quid enim hoc ſumeret ex eorum ſenſu, qui omnia unum eſſe aſſeverabant? Rurſus 5. met. t. 31. ait *continuum finitum ex pluribus inexiſtentibus unum quid eſſe*. in una igitur quantitate plura ſunt componentia. & 10. met. t. 9. ſic habet: *Opponuntur autem unum, & multa multis modis, quorum uno unum, & multitudo, ut indiviſibile, & diviſibile; quod enim aut diviſum, aut diviſibile, multitudo quædam dicitur: quod verò indiviſibile, aut non diviſum, unum*. quibus verbis duo aſſerit de diviſibili, & quod eſt unum, ſi non diviſum, & quod eſt multa, quia diviſibile. quod proinde eſt, ut ſi diceret, diviſibile non diviſum eſſe unum totum multas partes.

Id ipſum prob. ubi eſt diſtinctio, non eſt unitas ſimpliciter, ſed multitudo entium: nihil enim eſt à ſe diſtinctum; imo id proprium eſt diſtinctionis facere unum, & alterum. quod ipſum in metaphyſicis conſtabit, ubi conceptum identitatis oſtendemus dicere de materiali unitatem ſimpliciter dictam, cui ſuperaddit relationem affirmabilitatis: conceptum verò diſtinctionis dicere de materiali multiplicitatem, cui ſuperaddit relationem negabilitatis. Atqui inter partes continui ante diviſionem eſt diſtinctio. ergo & multiplicitas.

Dices. numerus non reſultat ex diſtinctione, ſed ex diviſione continui. ergo ubi partes continuatæ ſunt, numerum, ac multitudinem non faciunt.

Antecedens ut ſit verum, debet intelligi de numero non quocumque. ſed eorum, quæ ſunt per ſe demonſtrabilia, & quorum quodlibet eſt unum hoc aliquid. cæterum eſſe aliquem numerum, & non in quantis diviſis, fusè oſtendit Aureolus in 1. d. 24. art. 3. &

eſt

eſt manifeſtum ex vulgari etiam Scripturarum locutione, quæ pluralitatem Angelis tribuit, & partes ſubſtantiales compoſiti phyſici duas dicimus; & qui ab illis totum diſtinguunt, tertiam entitatem appellant.

Poſt hæc facilè oſtenditur, quod partes continui ſunt infinitæ, oſtenſo, quod ſunt multæ. ſi enim finitæ eſſent, devenire tandem eſſet ad ultimam diviſionem, adeoque ad indiviſibilia. Si verò finitæ in infinitum, aut non eſſent omnes actu, aut non omnes actu diſtinctæ eſſent. reſtat ergo ut ſint infinitæ. & quidem multitudo quæ habet omnes ſuas partes actu, à qua aliæ, & aliæ partes acceptibiles ſunt ſine termino, non poteſt non eſſe categorematicè infinita, niſi vocabulis ad libitum abutamur.

Quod autem ait Averſa qu. 22. ſec. 8. infinitatem partibus continui non competere certis, & determinatis, ſed minoribus ſemper & minoribus, quod non ſatis eſt ad categorematicam infinitatem certis, ac determinatis partibus conſtantem, equidem non intelligo. nam ut partes ſint minores, & minores, certiſſimæ tamen ſunt ſecundum entitatem, quamvis non ſint certæ ſecundum menſuram, quam communem nullam habent. Hic autem non conſideramus menſuram, & extenſionem partium, ſecundum quam ſunt finitæ, ſed ſolam entitatem, & multitudinem, ſecundum quam contendimus eſſe certas, multas, & infinitas.

§. III.

§. III.

Solvitur argumentum, & oſtenditur infinitam multitudinem partium proportionalium non ferre infinitam extenſionem.

DIfficillimum id quidem videtur, imò vero plane imperceptibile, qua ratione infinitæ partes ſua quæque extenſione, ac mole præditæ in infinitum non protendantur, ſed intra limites, fineſque conſiſtant. Profecto infinitas extenſiones unam extenſionem componentes non poſſe illam finitam conficere, h. e. concludere terminis, quibus carent, per ſe notum videtur.

Conf. 1. quælibet ex his partibus infinitis maior eſt puncto. at puncta ſi quantitatem componunt, infinita conſtituunt infinitam. à fortiori ergo infinitam conflabunt molem, infinitæ ſi ſunt partes.

Conf. 2. infinitæ partes non communicantes æquales uni certæ infinitam ſine dubio faciunt extenſionem. ergo à fortiori partes infinitæ maiores una certa. atqui in quantitate ſunt infinitæ partes, quarum quælibet maior eſt puncto.

Hoc argumentum non ſolvitur ab iis, qui negant actualem partium infinitatem, & potentialem admittunt, aut per identitatem in actu, & diſtinctionem in potentia, aut per æquivalentiam pluribus, minoribuſque diſtinctis. tam enim infinita eſt illa quantitas, quæ habet actu palmos infinitos, quam quæ tantam habet extenſionem, ut vel formaliter, vel per æquivalentiam accipi ab ea poſſint finiti in infinitum palmi. ſi ergo actualitas partium infinitarum extenſionis infinitatem arguat, quid ni eamdem pariter arguet, ſi ea ſit extenſio, ex

qua finitæ in infinitum partes accipi poſſunt?

Dicendum ergo partium infinitatem, quæ proportionales ſint, minoreſque,& minores in infinitum, infinitam extenſionem componere non poſſe. Quod ita oſtendo. Multiplicatio partium proportionalium ſecundum numerum extenſionem quantitatis non auget; neque enim duo ſemipalmi plus habent molis quam palmus, quia illi ſunt duo, & palmus unus, nec quatuor quartæ plus, quam duo ſemipalmi, quia illæ ſunt quatuor, & iſti duo: nec niſi ineptè, ac ridiculè numerus iſte maior afferretur in argumentum quantitatis maioris.

Porrò ſi plus multitudinis non ſit natum facere plus molis, infinitum multitudinis nec erit natum facere infinitum molis; quod quidem evidens eſt; quia infinitum molis continet plus, & plus molis; quod ergo per ſui multiplicationem ineptum eſt facere plus, & plus molis, per ſui infinitatem nec poterit molem infinitam conſtruere. Conf. omne infinitum in ea ratione, qua infinitum eſt, habeat oportet partes uſque, & uſque ſine termino maiores, ut ſuperiori quæſtione probatum eſt. at partes quantitatis non ſunt maiores, ſed minores in infinitum. Per quæ reſpondetur argumento, quod totum uni nititur admirationi.

Ad 1. conf. ut reſpondeam, noto ſyſtemata Zenonis, & Ariſtotelis ſuper continui compoſitione ita ſe habere, ut alterum admiſſum trahat alterius impoſſibilitatem. finge enim duas quantitates palmares, quarum altera punctis finitis, decem v. g. altera partibus ſine fine diviſibilis conſtet; certè in hac ſecunda decem ſunt partes, quæ poſſunt in viginti, & hæ in quadraginta; rurſumque hæ ſine termino dividi in partes, quarum quælibet maior eſt puncto. ergo palmus hic ſecundus magis, magiſque ultrà

trà primum extenditur, adeoque illi æqualis non eſt contra ſuppoſitum. Atque, id unum eſt, quod facto argumento conficitur.

Reſp. igitur, nego maiorem, in qua inſtituitur comparatio inter partes componentes quantitatem reales, & chimæricas; & fit deindè in conſequenti tranſitus à ſtatu conditionali impoſſibili ad realem abſolutum: qui quidem chimæricus evadit eo ipſo, quod ſupponitur prior ſtatus. quare ut arguere adverſus Zenoniſtas non licet ex ſuppoſitione Ariſtotelici continui. ita nec adverſus Ariſtotelicos ex ſuppoſitione continui Zenoniſtici; cum veriſſimum ſit unum trahere impoſſibilitatem alterius ex ſuppoſitione; quæ niſi probetur realis, nihil evincitur.

Ad 2. Conf. conſtat ex modo dictis reſponſio. partes infinitæ maiores una certa, quæ nata ſit extenſionem facere, infinitam certe molem conſtituunt. at punctum, cui partes comparantur, eſt plane ineptum extenſioni ut conſtituendæ, ita & menſurandæ.

§. IV.

Solvuntur reliqua argumenta.

1. OBiic. aut omni parte continui eſt aliqua minor, aut non omni parte continui eſt aliqua minor. ſi dicatur primùm; ergo datur pars continui, quæ ſit minor omni alia parte. hæc autem diviſibilis eſſe non poteſt, aliter èſſet minor parte ſua. dicatur ſecundùm; ergo aliqua parte continui non eſt alia minor, adeoque aliqua eſt indiviſibilis; hæc enim una eſt, qua non eſt minor.

Reſp. omni parte continui eſſe minorem; ſumendo *omni* ſyncategorematicè, & *aliqua* confusè; ut ſenſus ſit, quacumque parte data eſſe aliam ſemper minorem. at verò non re-

ĉte hinc conficitur dari partem, quæ ſit minor omni alia; quia ſic ſumitur *omni alia* categorematicè, & *pars* determinatè. Exemplum habes in æternitate à parte poſt, in qua, quòd omni die ſit alius poſterior, non concludit diem omni alio poſteriorem.

2. Obiic. ſit columna bipedalis in qua ſi ſunt infinitæ partes proportionales, duci poteſt linea gyrativa per partes æquales ſecundum craſſitiem, & proportionales ſecundum longitudinem. Hæc autem linea eſſet infinita ſimpliciter, quia conſtaret partibus infinitis æqualibus non communicantibus, ut patet conſideranti: & non eſſet ſimpliciter infinita, quia eſſet clauſa intra terminos columnæ.

Reſp. cum Alberto de Saxonia 3. phyſ. qu. 2. omnem dimenſionem capiendam eſſe ſecundùm lineam rectam, ut dicitur 10. met. hinc lineam curva propriè non dicitur longitudo, niſi in quantum reduci poteſt ad rectam. ſic arcum dicimus chorda longiorem; quia ſi arcus rectificetur longior eſt chorda. Dico nunc, quod linea illa gyrativa eſt infinita ſimpliciter non in actu, quia eſt complicata, ſed in potentia, quatenus ſi explicetur, & rectificetur, occupabit longitudinem ſpatii ſimpliciter infinitam. Hoc etiam pacto ſe habent partes proportionales cujuſcumque magnitudinis, quæ ſi diſponantur ſecundùm unam dimenſionem, addendo ſcilicet huic, quod fuerit ab altera dimenſione detractum, occupabunt infinitam ſimpliciter longitudinem. ſed quia corporum menſura ſecundum lineam rectam eſt, tam linea illa gyrativa, quam partes finitæ ſunt actu, & clauſæ.

3. Obiic. In rerum principiis non eſt procedere in infinitum. ſic in genere efficientis cauſæ devenire eſt tandem ad primam, quæ ita ſit cauſa, ut non ſit cauſata. in genere finium

nium dari debet ultimus, qui ſub fine, & ad finem non ſit. atque idem omnes fatentur in genere cauſæ materialis, ac formalis. Sed rerum, quæ componuntur ex partibus, principia ſunt ipſæ partes componentes. ergo in his etiam devenire eſt ad partes ita componentes, ut non ſint compoſitæ, ſed ſimplices, & indiviſibiles. Ut enim pendent effectus ab efficiente tanquam ab aliquo priore ſecundum naturam, ita & totum à ſuis partibus. Si igitur propter dependentiam in ſerie producentium non eſt procedere in infinitum, nec erit in infinitum procedere in ſerie componentium.

Reſp. in efficientibus veniendum ad efficiens primum propter effectuum contingentium inſufficientiam, quæ aliundè, quam ab ipſis etiam omnibus, ſupplenda eſt. in finibus veniendum ad ultimum; aliter voluntas nihil poſſet agere; agit enim propter quietem, quæ in ultimo tantùm eſt. Hæc quidem adverſus proceſſum infinitum in partibus continui non valent. quod enim additur de dependentia, nihil eſt; quia non quicumque infinitus progreſſus in effectibus cauſiſque repugnat, ut alibi oſtendam, ubi de mundi æternitate, ſed is tantum, cuius nulla ſit cauſa extra ſeriem contingentium. In cauſis deinde materiali, ac formali negamus poſſe ſine termino procedi ex hoc ipſo, quia poteſt non procedi, adeoq; proceſſus eſſet in eſſentialiter ſuperfluis. At verò ſpecialiter oſtẽditur neceſſitas progrediendi in infinitũ in compoſitione integrali. Mitto alia, quæ congerit Philoſophus 1. phyſ. t. 50. ad probandum phyſica principia non eſſe infinita, ex quibus nonnulla attuli initio huius operis, & poſſunt in diſparitatem adduci.

4. Obii. ſi partes quantitatis eſſent infinitæ, non poſſent pertranſiri tempore finito. ſed de facto pertranſeuntur finito tempore. ergo infinitæ non ſunt.

Reſp. partes infinitas quantitatis finitæ pertranſiri partibus infinitis temporis finiti. quod ſi urgeas, non poſſe tempus finiri, aut motum, eo ipſo, quod partibus conſtet infinitis, adeoque non habeant primum & ultimum, nec incipiant proinde, nec deſinant; huic inſtantiæ faciam ſatis infrà, ubi de continui ſucceſſivi compoſitione.

CAPUT V.

Qua ratione continuetur, ac terminetur continuum.

DIco 1. Partes continui copulantur per continuativam unionem, modaliter diſtinctam ab ipſis. Ratio eſt illa ipſa, qua reliquos modos, unionem, actionem, ubicationem ſupra probavimus.

Dico 2. Partes continui duplici unione copulantur. Ratio eſt; quia cum partes ita uniantur, ut una ſit *juxta*, non intrà locum alterius, ſi unica unione coniungerentur, aut hæc in una tantum parte reciperetur; & non eſt maior ratio, cur in hac potius, quàm in illa: vel in utraque; atque ita eſſet localiter replicata. Hinc eſt diſparitas inter unionem continuativam, & ſubſtantialem, quæ eſt inter materiam, & formam, quæque unica eſt propterea, quod partes nectit penetratas, & eſt maior ratio, cur materiæ potius, quam formæ inſit. Adde, quod in unione ſubſtantiali partes ſunt, quæ ſe invicem perficiunt intrinſecè, at in continuativa partes perficiuntur intrinſecè ab unione; & cum duplex ſit in duplici parte intrinſeca perfectibilitas, duplici unione opus eſt.

Dico 3. Continuum ſufficientiſſimè terminatur per ſolam negationem unionis, & excurſus ad aliud continuum. Prob. terminari eſt habere

bere ultimum. ultimum illud dicitur, ante quod omnia, poſt quod nihil. pars igitur quanti eſt, & dicitur ultima in quanto, quia nullam habet poſt ſe partem, cui continuetur. & quidem per hunc unum negativum conceptum ſatis intelligitur continui terminatio, abſque eo quod ſit opus aliquod poſitivum indiviſibile addi.

Hinc patet 1. quid dicendum de punctis continuativis. vel enim iſta ſunt aliquid præter uniones continuantes; & ſuperflue ponuntur. vel ſunt uniones ipſæ, & non rectè ſtatuuntur puncta, & indiviſibilia. omnis enim unio porportionari debet extremis, quorum eſt forma, & quibus debet proinde coextendi. Et ſanè tam eſt proportionata unio indiviſibilis ſubiecto, & extremo diviſibili, quam unio diviſibilis ſubiecto, & extremo indiviſibili. quemadmodum ergo nemo ſomniat, in ſententia Zenonis puncta debere extenſa unione coniungi: ita nec par eſt Peripateticas partes punctuali unione copulari.

Patet 2. nil opus eſſe punctis terminativis ad finiendum continuum, quod ſatis clauditur parte negante excurſum ulteriorem. Neque vero punctis iſtiuſmodi eſt opus ad corporum contactum; ſic enim arguo. Per id ſe corpora formaliter contingunt, per quod ſunt formaliter immediata. at ſunt immediata per medii negationem tum actualem, tum potentialem. ergo per hanc unam formaliter ſe contingunt. Rurſus aut puncta ſunt intra, aut extra corpus. non extra; hoc enim æque repugnat, ut repugnat punctum eſſe extrà punctum. non intra; tum quia hinc fit, contactum haberi immediate inter corpora, adeoque fruſtrà ad hoc poni puncta. tum quia occuparent ſpatium; quod fieri nequit ſine exercitio virtualis diviſibilitatis. Neque dicant, punctum neque intra eſ-

ſe, neque extra partes; hoc enim perindè eſt, ut ſi dicant, punctum nuſquam eſſe. Præter hæc quid eſt eſſe extrà, niſi hoc ipſum non eſſe intra? Profectò puncta ab his ſtatuuntur ut immediatio corporum inter ſe. hoc autem eſt punctum ponere non rem, ſed modum, & formam, quæ debet proinde recipi in parte, ut in ſubiecto, adeoque debet eſſe intra partem.

Patet 3. non dari in continuo lineam, aut ſuperficiem, quarum prima ſit omninò ſecundùm latitudinem individua, altera ſit individua ſecundùm profunditatem. Ratio eſt eadem; ut enim ad terminandam lineam non requiritur punctum, ità nec ad terminandam ſuperficiem requiritur linea, nec ad terminandum corpus requiritur ſuperficies.

His tamen non obſtantibus, admittimus in quantitate hæc nomina, *punctum*, *linea*, *ſuperficies*, quæ quidem nihil importent realiter à quantitate diſtinctum, ſed ſint ipſa quantitas ſecundùm alias dimenſionum acceptiones. eadem enim quantitas ſecundùm unam dimenſionem dicitur longa, & ſortitur nomen lineæ; ſecundùm aliam dicitur lata, & habet nomen ſuperficiei: ſecundum omnem vero dimenſionem accepta corpus appellatur. Punctum vero in continuo eſt, ubi fingitur concurſus linearum: & omnis excluditur magnitudo. Hinc habes verum ſenſum quarundam propoſitionum, quæ videntur in hac materia difficultatem creare. 1. Locus eſt ſuperficies, non profunditas corporis. 2. corpora ſe tangunt ſecundum ſolas ſuperficies. 3. corpora ſecundum ſolas ſuperficies videntur: aliæque huiuſmodi. ſenſus enim primæ eſt, corpus eſſe locum non in quantum profundum, ſed in quantum latum; quo ſignificatur profunditatem materialiter ſe habere ad locandum? quacumque enim certa

pro-

profunditate data, ſemper ſatis eſt ad locandum minor. Idem eſt ſenſus ſecundæ, & tertiæ. Rurſus in his aliiſque duplex poteſt eſſe ſignificatio, una eſt, quod aliqua res lata, & non profunda locat, tangitur, videtur: & hoc ſane eſt falſum. altera eſt, quod iſtæ denominationes dicuntur de corpore ut lato, non ut profundo: & hoc eſt verum, ſed non arguit, aliam rem eſſe in corpore latitudinem à profunditate; ut non ſequitur aliam rem eſſe in homine animal à rationali, quia homo cognoſcitur ut animal, non ut rationalis.

Obiic. 1. Philoſophum definientem continua, quorum extrema ſunt unum: contigua vero, quorum extrema ſunt ſimul. ſupponit ergo dari extrema, h. e. puncta in continuo.

Greg. in 2. diſt. 2. quæſt. 2. ar. 1. ad 1. contra 3. concl. contendit Philoſophum ibi loquutum non ex proprio ſenſu, ſed juxta celebrem, quæ ſuo tempore vigebat, opinionem. At non eſt opus ad id recurrere, cum etiam in noſtra ſententia exponi poſſit de extremo non ſimpliciter tali, quale eſt punctum, ſed de extremo negative tali, h. e. de parte ſumpta cum negatione excurſus ulterioris. ſenſus ergo eſt, continua eſſe, quorum extrema ſunt unum hoc aliquid, quod conſtituunt media continuatione. Contigua verò eſſe, quorum extrema ſunt ſimul, hoc eſt, immediata ſecundùm locum.

Obiic. 2. omnis negatio fundatur in poſitivo. ergo negatio excurſus in ultimo poſitivo debet fundari, quod eſt punctum; entitas enim partis indifferens eſt, ut excurrat, & non excurrat ad aliam.

Reſp. negationem illam fundari in poſitivo partis, quæ quidem indifferens licet ſit, determinatur tamen efficienter à dividente, formaliter à negatione.

Obiic. 3. Dum palmus A continuatur cum palmo B. per unionem extenſam, vel unio iſta recipitur indiviſibiliter in toto palmo, aut in una eius parte. non recte dicitur hoc ſecundum; cum enim nulla ſit pars ſimpliciter ultima, non eſt maior ratio de una, quàm de alia. nec primum; ſequitur enim, ut facta diviſione in parte qualibet palmi A, tota prior unio palmi cum palmo deberet deſtrui, & alia de novo produci: imò infinitæ uniones deberent deſtrui, & infinitæ denuò produci; ut enim palmus palmo, ita & quælibet cuilibet pars indiviſibiliter unitur.

Argumentum eſt pariter ſolvendum ab adverſariis admittentibus puncta, in quibus ſtatuunt indiviſibiles uniones, quæ quidem diviſibiles partes coniungunt. vel ergo illas coniungunt diviſibiliter, coniungendo unam partem præ alia; & contingere id non poteſt, cum maior ratio pro una non militet. vel indiviſibiliter; & redit idem abſurdum. Directe reſp. poſſe illud abſurdum probabiliter vitari admittendo in quantitate partes quaſdam, quæ per nullam naturalem potentiam dividi poſſunt. iſtæ autem partes immediatè, & indiviſibiliter uniuntur. cum ergo iſta dividi naturaliter non contingat, non ſequitur, ut ad cuiuslibet partis diviſionem debeant infinitæ uniones deſtrui, & infinitæ produci.

Obiic. 4. Perfectum ſphæricum poteſt tangere perfectum planum. ſed non niſi in puncto: ergo dantur puncta in quantitate. prob. min. aliter tangeret in parte diviſibili, ſecundùm quam conſequenter plano commenſuraretur: quod eſt impoſſibile. Eodem modo probabis dari lineas ex contactu perfecti cylindri cum plano.

Reſp. 1. argumentum ſolvendum ab adverſariis; dato enim contactu ſphærici cum plano

in

in puncto, pars diviſibilis immediate ſequens aut tangit ipſa quoque planum; atque ita redit contra adverſarios ſua difficultas: aut non tangit, atque ita fateantur oportet duo quanta, inter quæ non mediat, niſi punctum, non ſe tangere: quod eſt impoſſibile; tum quia punctum nullum eſt ſpatium. tum quia contactus corporum, qui fit per adverſarios ſecundum indiviſibiles ſuperficies, fieret per eorumdem diſtantiam.

Reſpondetur 2. directe negando poſſibilem eiuſmodi contactum; de conceptu enim perfecti ſphærici eſt perfectè, adeoque prorſus recedere à plano. non ſtat autem contactus cum omnimodo receſſu. Pertinet deinde ad naturæ authorem determinare quantitatem ſpatii intermedii. Hæc quidem fuga potius eſt quam reſponſio; conſtabit enim ex dicendis, qua ratione receſſus iſte ſtare poſſit cum contactu.

Reſp. 3. ſphæricum perfectum non eſſe poſſibile, niſi in mathematicorum imaginatione: quare maior argumenti erit de ſubjecto non ſupponente. Hæc videtur fuiſſe Ariſtotelis ſententia 3. met. t.8. ubi, *Nec enim*, inquit, *ſenſibiles lineæ tales ſunt, quales Geometria dicit; nihil enim ſenſibilium ita rectum, atque rotundum*. Quod idem probari poteſt; ut enim arguit nobilis Recentior, non poteſt eſſe æqualis omninò receſſus à medio; qualis requiritur in ſphærico perfecto. ubi medium non eſt ſimpliciter medium, ſed medium ſimul, & extrema. atqui in quantitate nullum eſt medium, quod non ſit medium ſimul, & extrema; quia quidquid eſt in quantitate, eſt diviſibile. ergo non poteſt eſſe in ſphęra ęqualis omninò receſſus à medio. Poteſt idipſum confirmari; quod enim eſt in aliqua ratione ulterius perfectibile, non poteſt eſſe in tali ratione perfectum. atqui omnis linea eſt ulte-

rius ſemper ulteriuſque curvabilis per acceſſum maiorem, maioremque ad centrum. ergo nulla linea eſt perfectè curva.

Sed huic equidem reſponſioni non fido; ad argumentum enim reſpondetur facilè negando minorem; datur enim medium perfectum non poſitivum, ſed negativum, ubi ſcilicet lineæ à circumferentia ductæ concurrunt in nullum ſpatium. Sic in linea bipalmari datur medium perfectum, ubi duæ lineæ palmares coeunt, & omne ſpatium excludunt. Ad confirmat. vero reſp. facilius; curvitatem eſſe æqualem partium receſſum à medio, jam vero ut magis, minuſque recipiat curvitas ſecundum rationem receſſus, non tamen ſecundum rationem æqualitatis in receſſu repertæ, ſecundum quam ita poteſt eſſe perfecta curvitas major, ut minor,

Reſp. igitur 4 ſphæricum perfectum tangere planum, quod interea detur ſumma approximatio naturaliter poſſibilis, ſalvis figuris; ſi enim daretur approximatio maior, aut tolleretur perfectio figuræ, aut non eſſet contactus, ſed penetratio. Ita poſt Greg. in 2. d. 2. quæſt. 2. ar. 1. ad 5. contra 3. concl. Albertinus in prædic. quantitatis diſp. 3. qu. 7. num. 12. Hoc ut intelligas adverte, contactum eſſe duplicem, adæquatum ſeu commenſurativum, inadæquatum, ſeu incommenſurabilem: & hunc rurſus incommenſurabilem aut ſecundùm unam dimenſionem, aut ſecundùm omnem. prior contactus habetur, cum corpora ita invicem proximantur, ut poſſit concipi ſuperficies unius, & alterius immediata; quo pacto ſe tangunt plana: contactus inadæquatus ſecundùm unam dimenſionem habetur, cum corpora ita ſunt proxima, ut poſſit concipi ſola longitudo, ſecundum quam ſe commenſurent: quo pacto tangitur à perfecto cylindro planum. Contactus demum ſecundum omnem dimen-

ſio.

ſionem inadæquatus, & incommenſurabilis eſt, cum corpora ita ſunt ſecundùm totum immediata, ſeu verius proxima, ut acceptam quamvis longitudinem, aut latitudinem vel minimam ipſorum ſemper aliud corpus intermediet, ſed ita, ut non poſſit mediare minus; & per hoc ea corpora dicuntur proxima; quia non poſſunt eſſe propiora. Hæc proximitas contactus dicitur, & quidem contactus in puncto; quia licet fiat per diviſibile, non tamen diviſibiliter, & commenſurativè.

Dices: inter ſphæricum, & planum ſe tangentia vel mediat aer, vel non mediat. ſi ſecundum; ergo ſe tangunt in parte diviſibili determinata, qualis ſit apta ad aerem diſcontinuandum, & excludendum. ſi primum, ergo non ſunt proxima; cum enim ſit aer in infinitum diviſibilis, & attenuabilis, poſſunt magis; magiſque accedere.

Reſp. mediare aerem inter partes ſphærici, & plani omnes diſtributivè acceptas; quælibet enim pars ſphærici diſtat à plano; ſed ſi minus diſtaret, aut verteretur ad eam partem ſphæricum, aut eadem curvitas non ſervaretur. Hæc ergo eſt natura contactus immenſurabilis, quique ſit in puncto, hoc eſt revera in nullo ſpatio, ut non tollat omninò medium, ſed tale ponat, ut ſalvis figuris, minus eſſe non poſſit.

CAPUT VI.

Quanta diviſio ſit poſſibilis in partibus continui.

§. I.

Poſſibilis eſt infinita categorematicè diviſio continui.

Ex dictis manifeſtum eſt quanti diviſionem eſſe poſſibilem infinitam ſyncategorematicè. Rurſus conſtat non eſſe poſſibilem infinitam categorematicè quāti diviſionem in partes æquales; nam eiuſmodi non ſunt infinitæ in quantitate finita. Solum igitur pronuncio poſſibilem actu infinitam continui diviſionem in partes proportionales eas, quas non communicantes, & adæquate inter ſe diſtinctas c.4. §.1. oſtendi. Quid enim tollat huius diviſionis poſſibilitatem? an quia eſſent actu infinita diviſa. atqui hoc tā repugnat,quam eſſe actu infinita coniuncta. an quia partes redigerentur ad indiviſibilia? hoc autem eſt falſum; tum quia nulla eſſet pars, qua non eſſet alia minor, adeoque nulla eſſet pars non diviſibilis in minores. tum quia ſi partes illæ diviſæ indiviſibiles eſſent, etiam coniunctæ eſſent indiviſibiles; ſunt enim omnes non inadæquatè, ſed adæquatè diſtinctæ.

Obiic. ſit palmus A contiguus palmo B, & dividatur in partes porportionales infinitas, ſervando eamdem contiguitatem cum palmo B. vel ergo ubi tangit palmum B, accipi poteſt una pars ipſius à reliquis diſcontinuata, vel non poteſt. ſi poteſt; ea pars erit ultima. Si non poteſt; ergo partes non ſunt omnes diviſæ; ubi enim partes ita ſe habent, ut non poſſit una ſumi, quin ſumantur infini-

finitæ, non poſſunt dici omnes diviſæ: hoc enim præſtat diviſio, ut diviſum ſumi poſſit ſine iis, à quibus eſt diviſum.

Reſp. ſumi unam partem ex infinitis diviſis, facere duplicem ſenſum. 1. eſt; quod cum ſingulæ illæ partes ſint à reliquis avulſæ, poſſunt ſingulæ accipi ſine reliquis; atque hic ſenſus eſt verus, quare poteſt accipi ſemipalmus, quarta, octava &c. 2. eſt, quod poſſit accipi una pars palmi A diſcontinuati verſus palmum B, h. e. quæ ſit ita proxima palmo B, ut inter ipſam, & palmum B nihil mediet; atque hic ſenſus eſt falſus, & impoſſibilis, non quia partes non eſſent actu diviſæ, ut fruſtra contenditur ab arguente, ſed quia eſſent infinitæ, adeoque ſine ultima. quælibet ergo earum partium poſſet accipi ſeorſim ratione diviſionis, imo & ratione adæquatæ diſtinctionis à reliquis, quam habet in priori ad omnem diviſionem; ſed una, quæ ſit poſt omnes, h. e. ultima accipi non poteſt ratione infinitatis, cui ultimum eſt impoſſibile.

Inſtabis: inintelligibile eſt, quod palmus B contiguus iis partibus diviſis, eaſque tangens, nullam tamen ex iis certam, determinatamque tangat, quæ ut à reliquis contradiſtincta ſit illi immediata.

Sed hæc inſtantia manifeſtè retorquetur in partibus continuatis, in quibus ita, & non aliter fieri poteſt contactus, ſi vera ſunt, quæ hactenus ſunt dicta de natura continui. Ut vero mirum id non appareat, eſt aptum exemplum in omnium fermè ſententia admiſſum, in quo infinita collectio diſtinctorum eſt immediata termino cuipiam extrinſeco, quin tamen ulla pars collectionis ſit eidem termino immediata. hoc enim accidit omnibus iis entibus, quæ propter ordinis ſuperioritatem excedunt indiviſibiliter infinitas ſpecies inferiores. ſic viſio Dei intuitiva excedens ſuper-

perfectione omnium creaturarum cognitiones, toti cognitionum iſtiuſmodi collectioni eſt immediata, cum tamen inter quamlibet inferiorem cognitionem, & viſionem Dei mediet alia cognitio illa perfectior, imperfectior hac, ſic etiam inter collectionem omnium creaturarum, & Deum nihil mediat; mediat tamen ſemper aliquid inter quamlibet partem illius collectionis, & Deum.

§. II.

Gregorii ſententia de poſſibili omnimoda continui diviſione proponitur, & eligitur.

POſſibilem continui diviſionem omnimodam primus, quod ſciam, Ariminenſis aſſeruit in 2.d.2. q.2. ar.1. in reſponſione ad 5. contra 1.concl.& in 1. d.35.q.un. ar.1.ad 7. ubi paucis totam rem iſtam cæteroqui difficillimam complectitur, ac comprehendit, ut nihil addi poſſe videatur, niſi aliquanto plus claritatis,aliudque diſtinctius loquendi genus. Hanc ipſam ſententiam innuit potius, quam tuetur, P. Richardus Lynceus to. 2. philoſ. ſchol. lib. 3 tr.7.c.4. in reſp.ad 2.

In hac vero re illud omnino difficillimum primò intuentibus occurrit, qua ratione aſſerta totalis iſthæc diviſio non inferat quantitatem redactam ad indiviſibilia, ut hactenus creditum eſt evidenter probatum contra imaginationem Gregorii. ita enim arguitur. Facta totali diviſione, aut manent partes quantitatis ulterius diviſibiles, aut non. ſi non: ergo manent indiviſibiles: & rurſus, ergo prius etiam erant indiviſibiles; iſtæ enim ipſæ entitates, quæ nunc ſunt diviſæ, erant prius continuatæ, ex iis vero quodlibet totum componitur, in quæ reſolvitur. Si manent

divi-

diviſibiles; ergo contra ſuppoſitum non eſt facta totalis diviſio.

Reſpondet Gregorius, dupliciter poſſe intelligi totalem diviſionem quantitatis in actu poſitam. primo ut ſint aliquæ partes ita diviſæ ab aliis, ut non ſint reſolutæ in alias: & ſi hoc pacto divideretur totaliter quantitas, manifeſtè redigeretur ad puncta. ſecundo ut ſit diviſio totalis proportionata totali continuationi; ut quemadmodum nulla eſt pars in continuo, quæ cum alia non componat, & ex aliis non componatur; ita in diviſione nulla ſit pars, quæ ab alia non ſit diviſa, & non ſit diviſa in alias. atque hic modus totalis diviſionis manifeſte quantitatem ad puncta non redigit; punctum enim ita poteſt ab alio dividi, ut non poſſit dividi in alia.

Pro reſponſione autem directa ait dupliciter dici indiviſibile. primo illud, quod quibuſcumque caret partibus tum continuatis, tum diviſis; atque hoc indiviſibile eſt punctum, quod in continuo nullum eſt. ſecundo illud, quod licet habeat partes, eæ tamen ſunt omnes actu diviſæ, & propterea ulteriorem diviſionem non ſuſcipiunt. hoc autem indiviſibile non eſt punctum, quod nullas habet partes, neque coniunctas, neque diviſas. Dum ergo quæris, utrum quantitas poſt diviſionem omnimodam ſit diviſibilis, an indiviſibilis; reſpondet eſſe indiviſibilem ſecundo, non primo modo. tum concludit: *Unde dico, quod quamcumque partem quantumcumque parvam ſumpſeris, illa includit partes actu diviſas, imo infinitas: nec aliquam potes ſumere, quin ſumas infinitas: & ſicut de facto quodlibet continuum habet infinitas partes potentiales, & quælibet quantumlibet parva includit infinitas: nec aliqua ſumi poteſt, quin ſumantur tales partes potentiales infinitæ: ſic dico, quod continuum eſt actu diviſum in partes, quarum quælibet etiam eſt actu totaliter diviſa.*

viſa, & includit infinitas actu diviſas. Ex his autem patet, quod non ſequitur, quod continuum componitur ex indiviſibilibus primo modo, ſicut intendit argumentum deducere: Hæc Gregorius, quæ quidem valde miror ab authoribus oppoſitæ ſententiæ non impugnari, nec adduci, cum & ingenioſa ſint, & ſolida. Reſtat nunc, ut eamdem doctrinam diſtinctius proponam, promoveam, probem, atque à difficultatibus expediam: quæ omnia ſequentibus propoſitionibus præſtabo.

§. III.

Totalis continui diviſio poſſibilis defenditur.

SIt 1. Prop. Duplicem in continuo diviſibilitatem diſtinguere eſt, radicalem alteram, alteram formalem. Explicatur prop. In omni toto diviſibili in partes conſiderari poteſt diſtinctio, & unio partium. diſtinctio ponit capacitatem unionis; idem enim ſibi uniri non poteſt. unio reddit totum formaliter diviſibile; quia non dividuntur, niſi unita. diſtinctio autem prior eſt unione, eiuſque radix, ſed non ſola, cum ſimul requiratur proportio diſtinctorum. Diviſibilitas ergo & diſtinctionem dicit, & unionem, illam in priori, hanc in poſteriori. illa radicalem facit diviſibilitatem, hæc formalem.

2. Prop. Radicalis diviſibilitas propria continui eſt diſtinctio adæquata eſſentialiter admiſcens inadæquatam. Prob. eſſentia continui excludit à ſui compoſitione indiviſibilia, ut ſupponimus. ergo quælibet pars ita diſtinguitur ab alia, cum qua componit, ut poſſit ſimul diſtingui in alias, ex quibus componitur, & à quibus diſtinguitur inadæquatè. omnis ergo diſtinctio adæquata partis à comparte involvit

inad-

inadæquatam partis habentis rationem totius ad alias partes. Atque ex hoc conſequens eſt, ut unio continuativa partibus ita diſtinctis ſuperveniens ita quamlibet partem faciat componentem, ut eamdem ſimul reddat compoſitam. ſequitur enim unio naturam extremorum, quare ſi extrema ſint ſolum adæquatè diſtincta, ea ſolum facit eſſe componentia. at ſi ſint adæquatè ab unis diſtincta, & inadæquatè ab aliis, ea reddit ſimul partes, & tota, componentia, & compoſita.

3. Prop. Radicalis iſta continui divisibilitas habetur per propriam ipſius eſſentiam in priori ad omnem modum ſive unionis, ſive ubicationis ſuperadditum. Prob. radicalis iſta diviſibilitas eſt ipſa diſtinctio partium continui explicata. atqui diſtinctio partium haberi non poteſt, niſi per eſſentiam partium: nec fieri poteſt, ut modus, vel accidens diſtinguat, ut fieri non poteſt, ut conſtituat. Conf. & promovetur vis argumenti. Pars non poteſt diſtingui a comparte per modum aliquem ſuperadditum; in priori enim ad omnem unionem, & ubicationem palmus à palmo adæquatè diſtinguitur. ergo in priori ad omnem modum pars à ſuis partibus diſtinguitur inadæquatè. conſeq. prob. quia totum à ſuis partibus diſtinguitur inadæquatè per illud idem, per quod partes ipſius adæquatè inter ſe diſtinguuntur.

Confirm. propoſitio. Ita uniones, & ubicationes pertinent ad eſſentiam quantitatis, ut pertinent ad eſſentiam materiæ. continuum enim, de quo in præſenti genus eſt ad utramque, ut conſtabit ex iis, quæ in metaphyſicis dicam, ubi compoſitionem integralem propriam eſſe corporis qua talis oſtendam. atqui eſſentia materiæ primæ abſolvitur tota in priori ad omnem modum unionis, & ubicationis. ergo item eſſentia quantitatis & cujuſli-

juslibet continui. prob. minor. dicitur enim de materia, quod creetur: quod ſane dici de ea non poſſet, ſi in ſua eſſentia uniones, ubicationesve includeret; iſtæ enim ex generali modi conditione creari non poſſunt: totum vero, quod in ſua eſſentia conſtitutivum eductum involuit, creari non dicitur, ut patet in homine, qui propter incluſionem ſolius unionis eductæ non creatur, ſed generatur.

4. Prop. Poſſibilis eſt omnimoda diviſio continui per deſtructionem omnium unionum continuativarum. Prob. ex hoc iſta diviſio fieri non poſſet, quod continuum ad indiviſibilia redigeret. at non redigeret, tum quia uniones ex jam probatis non ſunt eſſentia, ſed ad ſummum paſſio realiter adæquatè à continuo diſtincta. quare ita deſtruitur continuum ad deſtructionem unionum, ut ignis ad deſtructionem caloris. tum quia, ut dictum eſt ex Gregorio, totalis iſta diviſio ſtatuitur proportionalis ad præſuppoſitam continuationem; ut quemadmodum nulla erat pars non compoſita ex aliis; item nulla ſit pars non reſoluta in alias, talis autem reſolutio evidenter non ponit indiviſibile, cum indiviſibile in nullas partes ſit reſolutum, aut reſolubile.

Remaneret ergo poſt unionum omnium ablationem radicalis continui diviſibilitas illa, quæ antecedit omnem unionem, omnemque modum ſuperadditum: & ratione huius diviſibilitatis excluderet quantitas indiviſibilia, haberetque, ut nihil poſſit ex ea accipi, quin accipiantur eo ipſo infinita; quia ſemper, ac unum accipitur ſine alio, à quo diſtinguitur adæquatè, non tamen ſine aliis, à quibus diſtinguitur inadæquatè.

5. Prop. ſi præſcindamus ab eo, quod univerſim repugnat creaturæ ſeparari ab omni ubicatione, nulla eſt ſpecialis in natura continui repugnantia, ratione cuius ſpoliari omni diſtin-

cta

ſta ubicatione non poſſit. Prob. eodem prorſus argumento; quia ſcilicet omni ubicatione ſublata, quæ poſterior eſt continui eſſentia, maneret hæc cum tota ſua radicali diviſibilitate. Partes autem ipſius tunc neque diſtantes eſſent poſitivè; neque indiſtantes; diſtantia enim, & indiſtantia poſitiva relationes ſunt fundatæ in ubicationibus, & conſequentes locum. retinerent tamen ſuam eſſentiam, à qua habent, ut eo ipſo, quod redderentur loco, immediationem ſimul acciperent. Addo, quod in iſto caſu poſſent retinere uniones continuativas; ut & partes eſſentiales ſubſtantialem ſuam unionem; unio enim non conſtituitur per localem immediationem, aut penetrationem intimam, ſed per exigentiam eſſentialem, ut eo ipſo, quod ſua corpori reſtituitur ubicatio, neceſſariò debeat talis reſtitui, quæ partes conſtituat aut immediatas, aut penetratas pro unionis natura, ſeu continuativæ, ſeu ſubſtantialis.

6. Prop. Impoſſibilis eſt omnimoda localis diviſio continui per poſitivam localem diſtantiam partium inter ſe. Prob. diviſio enim iſta continuum ad indiviſibilia redigeret, ſit enim facta talis partium diſtantificatio, ut quælibet à qualibet diſtet per palmum; jam in primo ſpatio palmari eſſet una, non plures partes; ſi enim plures ibi eſſent partes, non quælibet à qualibet per palmum diſtaret. ubi autem eſt pars, & non partes, ibi eſt pars indiviſibilis.

7. Prop. Hinc continuum in ſua eſſentia, & in priori ad omnem modum ſuperadditum conſtituitur per quamdam indiſtantiam negativam hoc eſt per eſſentialem excluſionem omnimodæ localis diſtantiæ. Prob. omnis eſſentia per ſe ipſam excludit quodcumque immediatum ſui deſtructivum; neque enim immediatè deſtruit eſſentiam, niſi quod tollit aliquod eſſentiæ conſtitutivum, atqui eſſentialis diviſibilitas

quan-

quantitatis immediatè tollitur per omnimodam localem diſtantiam; neque enim tollitur per hoc, quod tollatur poſitiva immediatio, ut dictum eſt prop. 5. ergo eſſentia quantitatis ſe ipſa excludit omnimodam localem poſitivam diſtantiam; adeoque eiuſmodi excluſio formaliter ſpectat ad quantitatis eſſentiam.

Et quidem in hac re non aliundè negotium faceſſi poteſt, quam ex eo, quod eadem localis poſitiva diſtantia excluderetur per duplicem formam, per eſſentiam ſcilicet continui, & rurſus per indiſtantiam poſitivam. eſt enim dictum Philoſophi in oppoſitum, quod unum uni contrarium. Sed intelligendum id eſt de contrariis rigoroſis, quæ ſub eodem ſcilicet genere maximè diſtant. cæterum poſſe idem ab eadem eſſentia excludi per ſe ipſam, & iterum per formam accidentalem ſuperadditam, in multis contingit. nam unio ipſa eſt eſſentialis excluſio poſitivæ inter extrema diſtantiæ, & rurſus eamdem diſtantiam excludit per indiſtantiam poſitivam, quam exigit: & Gratia ſanctificans ſe ipſa excludit peccatum, idemque excludit per actum amoris Dei: & amor ſe ipſo tollit odium, idemque tollit per odii negationem, quam trahit.

8. Prop. Quamvis repugnet omnimoda localis diſtantia partium continui in facto eſſe, non tamen ea repugnare videtur in fieri. Prob. faciat enim Deus in prima parte proportionali horæ diſtare localiter duas primas continui medietates: in ſecunda parte proportionali horæ faciat diſtare quartas, in tertia octavas, & ita in infinitum; certe intra horam, in qua diſtantificatio eiuſmodi eſt in fieri, puto nihil dum eſſe contra eſſentiam quantitatis; intra horam enim ſemper manet in infinitum diſtantificabilis, adeoque in infinitum diviſibilis; ut enim non eſt aſſignare partem ultimam horæ proportionalem, ita nec partem ultimam continui,

tinui, in qua ſit completa diſtantificatio totalis. Quod ſi urgeas, in inſtanti extrinſeco terminativo horæ nonne remanſuram quantitatem omninò diſtantificatam totaliter? Reſp. in eo inſtanti, aut non manſuram quantitatem, ſed à Deo deſtruendam, aut, ſi maneat, reddendam illi neceſſariò localem partium immediationem.

Aliquid ſimile in aliis caſibus item poſſibilibus haberetur. Unum & alterum affero. Dividat Deus in prima horæ parte proportionali palmum, in ſecunda continuet; tum denuo dividat in tertia, & continuet in quarta; atque ita alternatim procedat dividendo, ac continuando per omnes partes proportionales horæ. Hoc certe quod fit ſucceſſivè, in inſtanti horæ terminativo haberi ſimul non poteſt; aliter tunc palmus coniunctus ſimul eſſet, ac diviſus. Rurſus in prima parte proportionali horæ producatur triangulus, cuius quodlibet latus ſit palmare. hic idem deſtruatur in ſecunda parte horæ, & producatur triangulus duplò major; atque ita procedatur per omnes horæ partes infinitas. certè ex vi huius modi producendi nihil poſſet remanere in inſtanti terminativo; ſi quod enim tunc maneret, certe triangulus infinitus maneret, & infinitorum ultimus: quod repugnat.

Hæc habui, quæ in hanc rem afferrem; quæ quidem ea mihi videntur, ut ſi penetrentur intime ab eo, qui continui Ariſtotelici naturam apprimè calleat, vix erit difficultas, quam non inveniet in ſuperioribus occupatam.

CA-

CAPUT VII.

De compoſitione continui ſucceſſivi.

§. I.

Oſtenditur in ſucceſſivo, ac permanenti continuo uniformem debere eſſe compoſitionem.

DIco 1. ſi continuum permanens ex mathematicis conſtituatur indiviſibilibus, ex iiſdem conſtabit neceſſariò ſucceſſivum. Prob. ſit magnitudo conſtans tribus punctis ABC, & motus per illam factus conſtet tribus partibus DEF. quæ ſupponantur diviſibiles juxta hypotheſim, quam reiicio. habet ergo pars D motus ſuas medietates, in quarum prima totum punctum A acquiratur oportet, cum non poſſit acquiri eius dimidium, quo caret. ergo altera medietas partis D nihil acquiret: quod eſt contra eſſentiam motus, qui nihil eſt aliud, quam acquiſitio novi ſpatii. Idem dic de medietate illius medietatis, &c. Quod verò dictum de motu eſt, nullo negotio applicari tempori poteſt, per quod motus ipſe menſuratur.

Dico 2. ſi continuum permanens conſtet ex ſemper diviſibilibus, ex iis componatur oportet ſucceſſivum. Prob. ſit magnitudo ABC conſtituta ex ſemper diviſibilibus, quæ percurratur partibus motus DEF, quæ quidem ex hypotheſi hic reiicienda ſupponantur indiviſibiles; jam verò unum ex his tribus ſequatur neceſſe eſt, vel quod mobile replicetur, vel quod unica pars motus correſpondeat ſucceſſivè pluribus partibus magnitudinis, vel quod mobile tranſeat ab extremo ad extremum, non pertranſito medio. prob. hæc ſequela. vel enim

mobi-

mobile in primo ſui motus inſtanti correſpondet toti parti diviſibili magnitudinis; atque ita replicari neceſſe eſt. vel illud indiviſibile motus trahitur per partem diviſibilem magnitudinis; atque ita illi ſucceſſivè reſpondet: quod eſt contra naturam actualis exercitii. vel mobile in prima ſui motus parte uni, in altera alteri parti ſeiunctæ ſpatii correſpondet; atque ita motus fit per ſaltus, intacto medio. quæ omnia aut evidenter falſa, aut certe ſunt inopinabilia.

Et quia tertium ex his Recentioribus olim placuit in hac noſtra Academia ingenioſis, lubet illud fuſius aliquanto reiicere. Et primò motus iſte per ſaltus eſt contra manifeſtam experientiam nihilò minus, ac replicatio, & penetratio. Neque dicant fieri ſaltus eiuſmodi in parte imperceptibili! Nam primò idem dici de replicatione, ac penetratione poſſet. 2. hinc ſequitur, ut fiat etiam in parte perceptibili; quanto enim magis creſcit mobile ſecundùm velocitatem, tanto maior, ac perceptibilior eſt pars, quæ tranſilitur. at corpora cæleſtia celerrimè moventur, & quidem ultra fidem, moremque ſublunarium. ergo in iis ſaltem pars media, quæ relinquitur, perceptibilis eſt. 3. ſi iſte tranſitus admittitur naturaliter poſſibilis in parte, qui probabitur eſſe impoſſibilem in toto? præſertim cum illa pars, quæ ſaltat in toto, poterit ſaltare à toto avulſa.

Quartò duplex abſurdum ex hac ſententia colligo. primum, quod mobile velocius, & minus velox æquale ſpatium eodem tempore acquirent, imo plus ſpatii acquiret minus velox eo tempore, quo mobile magis velox acquirit minus ſpatii. ſecundum, quod mobile dum velociſſimè movetur, tunc quieſcit. Probo primum. Sit rota ABCDEF, tum mobile exiſtens in A, moveatur circulariter per inſtans pri-

primum, & ſaltet ad C. aliud vero mobile ſi duplò velocius eſſet, eodem inſtanti ſaltaret ad E. jam verò æqualiter moverentur; quia termini ad quem acquiſiti per motum æqualiter diſtant ab A termino à quo motus. Rurſus ſi mobile minus velox in uno inſtanti ab A ſaltaret ad D, velocius ſaltare deberet ad E, vel F. adeoque minus ſpatii acquireret, cum E, & F. minus diſtent ab A, quam D. Probo ſecundum. moveatur in inſtanti mobile ab A in D. creſcat deinde duplo velocitas. tunc autem maiori velocitate moveretur, & tamen quieſceret; quia ſcilicet ab A ſaltaret ad A, qui ſaltus non eſt, ſed quies; nam mobile: quod in hoc inſtanti eſt in loco, ubi fuerat in inſtanti antecedenti, non movetur, ſed quieſcit.

Quintò. ita ſe habent ex dictis ſyſtemata Zenonis, & Ariſtotelis ſuper continui compoſitione, ut ex uno admiſſo ſequatur eo ipſo alterius impoſſibilitas. Jam verò motus, & tempus compoſita ex ſemper diviſibilibus ſtant cum ſenſibili experientia; tollunt enim motum illum per ſaltus, qui ab omnibus pene Philoſophis cenſetur impoſſibilis in corporibus, & vix à paucis admittitur in Angelis. quare adverſario incumbit oſtendere impoſſibilitatem huius motus; & quouſque id præſtet, motum ego in infinitum diviſibilem meo jure poſſibilem aſſeram, conſtantem verò ex indiviſibilibus impoſſibilem.

Dico 3. Continuum ſucceſſivum componi ex indiviſibilibus non poteſt, adeoque nec motus ex mutatis eſſe, nec tempus ex inſtantibus, ſed utrumque conſtat ex partibus diviſibilibus in ſemper diviſibilia. Sequitur ex dictis, & ulterius oſtenditur argumento à priori, quo puncta probavimus nata apta non eſſe, ut faciant extenſionem; eodem enim probatur indiviſibilia motus, & temporis non facere ſucceſſionem; quia ſcilicet univerſim indiviſibile

addi-

additum indiviſibili non facit extrà.

Neque dicas, aliam eſſe rationem de indiviſibilibus permanentibus, quæ cum ſibi invicem coexiſtant, & ſe realiter tangant, conſequens eſt ut penetrentur: aliam de ſucceſſivis, quæ ſibi invicem ſuccedunt, & unum eſt, quando non eſt aliud. Hæc enim reſponſio. ſi qua alia, ineptiſſima eſt: aſſumit enim ut certum illud cujus oppoſitum eſt in noſtra conſequentia, nec aliud ab illo affert in rationem diſparitatis. quid enim nos contendimus, dum negamus inſtantia immediata poſſe facere ſucceſſionem, niſi quod ea, ſi ſunt immediata, ſibi neceſſario coexiſtunt? Ut enim puncta immediata ſecundùm locum ſibi coexiſtunt ſecundum locum, & unum conſequenter eſt, ubi eſt aliud: quæ eſt penetratio localis; item inſtantia immediata ſecundùm tempus ſibi coexiſtent ſecundùm tempus, & unum conſequenter erit, quando eſt aliud: quæ eſt penetratio temporanea.

§. II.

Solvuntur argumenta.

OBiic. 1. celebre Zenonis argumentum. infinitum eſt impertranſibile. partes quantitatis ſucceſſivè pertranſeundæ ſunt infinitæ. ergo ſunt impertranſibiles. maior eſt certa; quod enim pertranſitur, tranſitu finitur: finiri autem non poteſt infinitum, præſertim partium, quod primo, & ultimo caret, adeoque nec incipere poteſt earum tranſitus, nec deſinere.

Hoc argumentum inquit Maurus in phyſ. quæſt. 38. apud ſe vim demonſtrationis habere; imò & Ariſtoteli etiam viſam demonſtrationem, qui propterea negavit infinitas actu partes in continuo, & ſolum admiſit partes in

potentia. dum enim id ipſum argumentum ſolvit 8. phyſ. tex. 68. ſic habet poſt multa: *quare ad interrogationem, ſi fieri poteſt, ut in tempore, aut longitudine tranſeat quiſpiam infinita, partim poſſe, partim fieri non poſſe dicamus oportet. ſi enim infinita ſint actu, fieri nequit: ſi verò potentia, fieri poteſt*.

Equidem tria in præſenti præſtabo 1. oſtendam Ariſtotelem nihil minus, quam partes actu infinitas negaſſe, ut Zenoni reſponderet. 2. argumentum in adverſarios, qui ſe Peripateticos faciunt, retorquebo. 3. directam, facilemque argumenti ſolutionem dabo.

Quoad primum, mirum eſt tam multa ab auihoribus circa huius textus interpretationem variari, cum Philoſophus ipſe ſatis explicet, quid ſit apud ipſum quantitatem habere infinita dimidia actu, quid potentia. textu igitur 64. hoc contendit Ariſtoteles, ſolum motum circularem poſſe eſſe continuum, & perpetuum; motus enim rectus in ſpatio finito, quale de facto datur, neceſſariò finitur; quia quamvis poſſit reflectere, motus tamen reflexus continuus non eſt, ſed interruptus in puncto reflexionis, ad quod probandum aſſumit, quod cum tria ſint in quantitate, principium, medium, & finis, ex his medium unum eſt re, duo ratione; nam relate ad finem eſt principium, relate ad principium eſt finis. Rurſus iſta poſſunt eſſe actu talia, & poſſunt eſſe talia ſolū in potentia. tum explicans, quid ſit eſſe medium in potentia, ſic ait: *actu non eſt medium, ſi non id, quod fertur, eam diviſerit, conſtiteritque; atque incœpit rurſus moveri*. tunc ergo juxtà Philoſophum dicitur dimidium actu, cum mobile in puncto ſpatii ſtat, motumque interrumpit; quia tunc medium illud ſit actu finis prioris motus, & initium poſterioris. Addit t. 68. quod

quod qui hoc modò dividit motum, ſe habet, ut qui numerat; uterque enim incipit ab aliquo, & in aliquod deſinit; qui numerat quidem, quia numeratio eſt comprehenſio finitę multitudinis. qui dividit verò in media, quia ſemper accipit aliquod punctum, à quo incipit, & aliud, in quod deſinit motus.

Ex his arrepta occaſione, accedit ad ſolvendum argumentum Zenonis, aitque infinita dimidia actu pertranſiri non poſſe, ut nec poſſunt numerari; quia & numeratio, & pertranſitio per interruptionem omnium mediorum repugnat infinito, quod terminis claudi non poteſt. Cæterum infinita dimidia, quæ in potentia ſolum ſint talia, poſſe pertranſiri. ſic enim pertranſitur multitudo infinita non per ſe, ſed per accidens, cum per ſe non percurratur niſi magnitudo finita. ſenſus eſt; quod cum eadem magnitudo ſit etiam multitudo, formaliter & per ſe ſumpta ut magnitudo pertranſitur per motum; cum multitudo formaliter, & per ſe percurratur per numerationem: motus ergo, qui numeratio non eſt, multitudinem non tranſit niſi materialiter, & per accidens, quemadmodum materialiter, & per accidens cognitio animalis dicitur attingere rationale, cui animal identificatur in homine. Atque hæc eſt communis veterum Peripateticorum reſponſio ad Zenonis argumentum; dum aiunt, infinitum pertranſiri poſſe per motum, adeoque per accidens; non per numerationem, & per ſe. Quæ hactenus dicta ſunt, manifeſta erunt penſanti textum Philoſophi ex toto contextu; ut opus certe non ſit, tam vetuſto cortici novitiam de ſuo medullam ſupponere.

Quoad ſecundum, quotquot continuum admittunt in infinitum diviſibile ſive actu ſive potentia, tenentur admittere, ex eo præciſè quod in continuo ſint partes ſecundum propo-

tionem minoritatis actu infinitæ, non idcircò haberi extenſionem infinitam. Rationem ſuprà dedimus. Ex hoc autem ita arguo. Quantitas permanens ex hoc quod habeat partes actu infinitas, non habet extenſionem infinitam; & ſi ex hoc haberet extenſionem infinitam, compoſita etiam ex partibus identificatis, aut virtualiter tantum diviſibilibus, eſſet infinitè extenſa. ergo quantitas ſucceſſiva per hoc, quod conſtet infinitis proportionaliter partibus, non habet infinitam ſimpliciter ſucceſſionem: aut ſi habeat, etiam conſtans ex partibus in infinitum diviſibilibus non actu, ſed potentia, infinitàm ſimpliciter ſucceſſionem habebit. hæc mihi conſeq. eſt evidens propter rationis omnimodam identitatem; eadem enim, quæ probant partes proportionales molis infinitas molem infinitam non conſtituere, probant partes proportionales motus & temporis infinitas, infinitum motum, & tempus non conflare; ut enim in mole licet nulla ſit prima, & ultima poſitivè pars proportionalis, eſt tamen prima, & ultima negativè pars æqualis, & ex hoc moles eſt finita; item omnino in motu, & tempore.

Quoad tertium reſponſio directa ad argumentum conſtat ex dictis. repugnat tranſitus infinito non quicumque, ſed qui ſit numeratio, aut ſimilis numerationi, quæ quidem non repugnat infinito, quia ſit ſucceſſivè, ſed quia incipit à primo, & deſinit in ultimum. at vero tranſitus, qui ſit per motum non ità incipit, ac deſinit, niſi per primum, & ultimum negativè tale, non poſitivè, ſeù per partes primas, & ultimas æquales, non proportionales. In hoc autem quæ repugnantia ex natura infiniti? ſi enim ſuprà demonſtratum eſt, & non poteſt ab ullo Peripatetico negari, continuum permanens, nil obſtante partium infinitate, finitum ſimpliciter eſſe, & clauſum utrimque;

qui

qui poterit ſimilis infinitas partium in ſucceſſivo obſtare, quo minus finiatur utrimque ſimpliciter, & claudatur?

Obiic.2. tempus (idem dic de motu) eſt ens reale. ergo debet componi ex partibus realibus; cum ex terminis ſit notum, reale non componi ex non realibus. at tempus compoſitum ex ſemper diviſibilibus eſt compoſitum ex non realibus. ergo non poteſt ſic componi. ſubſumpta prob. neque præteritum, neque futurum eſt ens reale; quia præteritum non eſt, ſed fuit; futurum non eſt, ſed erit. at tempus in hac ſententia ex ſolis præterito, & futuro componeretur; pars enim illa, quæ præſens dicitur, cum ipſa quoque diviſibilis ſit, non habet niſi præteritum, & futurum.

Confirm. non poteſt eſſe præteritum, quod numquam fuit præſens, nec futurum, quod numquam erit præſens. atqui in tempore ſic conſtituto daretur præteritum, & futurum ſine præſenti. ergo non poteſt tempus ſic conſtitui. min. prob. quod enim in tali tempore dicitur præſens, revera non eſt niſi mixtum ex præterito, & futuro.

Omiſſis, quæ alii reſpondent de præſentia partium in inſtanti, & per inſtans, reſpondeo, partes temporis poſſe accipi, ut omninò præteritas, & omninò futuras; & ex his nego componi tempus præſens. ſic dies, qui modò tranſit, poteſt comparari ad heſternum, qui habet meram rationem præteriti, & ad craſtinum, qui habet meram rationem futuri; atque ex his dies hodiernus conſtitui nequaquam poteſt. poſſunt verò accipi partes temporis, ut actu prætereuntes, & ut ſunt in fieri; atque ita habent veram rationem entis realis non permanentis, ſed ſucceſſivi, & ſunt aptæ, ut ex iis conſtet tempus præſens præſentia reali ſucceſſiva, non permanente. Et hoc eſt, quod dixit Aug. 11. de Civ. c. 86. apud Suarium in

met. diſp. 50. ſec. 6. n. 22. *Tempus metior : ſcio ſed non metior futurum, quod nondum eſt: non metior præſens* (ſcilicet inſtans) *quia nullo ſpatio tenditur: non metior præteritum; quia jam non eſt. quid ergo metior? an prætereuntia tempora, non præterita?*

Nego igitur ſubſumptam. ad prob. nego min. pars enim illa, quæ dicitur præſens, v. g. hora non conſtat præteritis, & futuris, ſed præſentibus intra ipſam: quæ tamen præſentia non ſimultanea eſt, ac permanens, ſed ſucceſſiva, & fluens. ſucceſſio autem non rectè dicitur conſtare ex præterito, & futuro, ſed ex priori, & poſteriori juxta id, quod habetur in temporis definitione, quod eſt numerus motus ſecundum prius, & poſterius.

Ad conf. reſponde ex modo dictis. Adverte autem, quod dum accipimus in tempore præſens, partem ſemper diviſibilem accipimus; ut enim à permanēti, item à ſucceſſivo indiviſibilia excludo. Pars vero illa capax eſt accipiendi differentias omnes temporis; dicitur enim præterita, dum fuit, & nullo modo eſt. dicitur futura, dum nullo modo eſt, ſed erit. dicitur præſens, dum eſt in ſtatu medio, & verificat categoricam de ineſſe. ſed aliter tamen eſt res permanens, aliter ſucceſſiva, huius enim totum eſſe eſt fieri, cum tota conſiſtat in ſucceſſione, ac fluxu. quare tota illa pars indiviſibiliter accepta dicitur actu eſſe, dum actu fluit. quod ſi eam dividas, eiuſque accipias priorem medietatem, cui tu loquens coexiſtas, poſterior medietas non eſt, ſed erit: ſi vero accipias medietatem poſteriorem, cui coexiſtas; prior non eſt, ſed fuit. hoc autem eſt comparare partes inter ſe, non cum toto, cum quo ſi comparentur, non fuerunt, neque erunt, ſed ſunt eo modo, quo eſt totum, in fuga ſcilicet, ac fluxu.

Obiic. 3. ſi partes quantitatis eſſent omnes actu diviſæ, eſſent indiviſibiles. at partes tem-

po-

poris omnes ſunt actu diviſæ; nulla enim major diviſio, quam inter id, quod eſt, & id quod non eſt, partes autem temporis omnes ità inter ſe comparantur, ut dum eſt una, nec ſit, nec poſſit eſſe alia.

Reſp. continuationem ſucceſſivam in hoc ſtare, quod unum immediatè ſuccedit alteri. Atque hæc continuatio habetur in tempore per ipſas entitates partium determinatas eo ipſo, quod ſunt, ad ſibi invicem ſuccedendum: dum ergo dicitur nulla eſſe maior diviſio, quam inter id quod eſt, & quod non eſt, verum dicitur, ſi de diviſione ſit ſermo, quæ continuationi permanentium opponitur: falſum, ſi de diviſione, quæ opponitur continuationi ſucceſſivorum. continuatio enim ſucceſſiva importat unum eſſe immediatè poſt aliud eſſe; & hoc quidem expreſſe importat unum eſſe, quando non eſt aliud; in quo habetur excluſio conjunctionis permanentis, non verò ſucceſſionis.

CAPUT VIII.

De rerum inceptionibus, ac deſitionibus.

QUæ dicentur, conſequentia ſunt ad modò dicta, & lucem viciſſim iiſdem afferent. Non eſt autem animus, quæcumque in hac re à Peripateticis pleriſque præter modum, meritumque fuſiſſime ſunt tractata, referre ſingula, ac refellere; ſed potius, ubi communem ſenſum paucis expoſuero, ac reiecero, quod mihi videtur facilius, certiuſque, in medium exhibere.

§. I.

Termini quæſtionis, & communior ſententia Peripateticorum exponitur.

INcipere res dicitur, dum eſt primo aut non eſt ultimo, deſinere, dum eſt ultimo, aut non eſt primo. Quia enim primum, & ultimum ſunt termini connotativi, & ſignificant duo inſtantia in quorum altero res eſt, in altero non eſt; hinc fit, ut pro varia rei conſideratione quà correſpondentis alteri ex his inſtantibus diverſimodè dicatur incœptio, & deſitio. ſi enim accipitur res ut habens eſſe intra inſtans, incœptio eius ac deſitio intrinſeca appellatur; ſi vero ut habens eſſe extra inſtans, incœptio eius, ac deſitio appellatur extrinſeca. Dicitur ergo res incipere intrinſece, cum de ea eſt verũ; *nunc eſt, immediatè ante non fuit*: dicitur incipere extrinſecè, cum eſt verum, *nunc non eſt, immediatè poſt erit*. dicitur deſinere intrinſecè, cum eſt verum, *nunc eſt, immediate poſt non erit*: dicitur deſinere extrinſecè, cum eſt verum, *nunc non eſt, immediate ante fuit*. Rurſus modus incipiendi, ac deſinendi intrinſecè dicitur primus: modus incipiendi, ac deſinendi extrinſecè, dicitur ſecundus.

Atque hunc duplicem incipiendi modum, ac deſinendi ampleĉtuntur Peripatetici communiter, pro quo aſſerendo neceſſarium ducunt admittere realia in tempore inſtantia mathematicè indiviſibilia, quæ ſint incœptionis, deſitioniſque menſura. Menſuræ enim, inquiunt, eiuſmodi duo competant oportet, & ut ſit certa; aliter non certificat menſurantem: & ut ſit indiviſibilis; aliter non eſt certa; ſi enim diviſibilis ſit, ſemper relinquit dubium menſurantem, in quam eius partem ceciderit incœptio. Præter hæc menſura debet eſſe pro-

por-

portionata menſurato; incœptio autem eſt indiviſibilis, cum importet eſſe rei præcisè, ut ſtat ſub negatione anterioris exiſtentiæ; atque ita pariter deſitio.

Porrò duos hoſce incipiendi modos ità partiuntur. Rem omnem ſucceſſivam incipere jubent extrinſecè; cum enim ſucceſſivitas pugnet cum primo, & ultimo intrinſeco; ſupereſt ut extrinſecum dumtaxat habeat, per quod incipiat. Rem verò permanentem, quæ habet eſſe vel indiviſibile, qualis eſt Angelus, vel acceptum indiviſibiter, qualis eſt forma ſubſtantialis, incipere putant intrinſecè; & hanc incœptionem actioni huiuſmodi porportionatam eſſe. Sed quamvis res permanens petat connaturaliter incipere intrinſecè, & in inſtanti, non tamen abſurdum cenſent, ſi extrinſecè per divinam potentiam incipiat, & in tempore: in quo caſu productio mera non eſt, ſed productio ſimul, & conſervatio; qualis eſſet rei ab æterno productæ; cum hoc uno diſcrimine; quod productio rei æternæ nullum habet primum ne extrinſecum quidem; hæc verò primum habet extrinſecum, à quo menſuratur, & clauditur.

Præter hos Albertinus, & alii pauci tertium invehunt incipiendi modum, qui ſit immediate ante inſtans. Hic autem communiter reiicitur, & merito; aut enim coincidit cum ſecundo, aut eſt manifeſtè impoſſibilis, quandoquidem vel rei incœptio ponitur correſpondens parti temporis cuipiam determinatæ, quæ ſit clauſa inter duo inſtantia; & jam iſta eſt quidem ante inſtans ultimum illius partis, ſed eſt ſimul poſt primum. quare coincidit cum ſecundo modo, ſolumque in eo differt, quod in menſuram incœptionis non primum, & antecedens, ut debet, ſed ſequens, & ultimū inſtans aſſumit. Vel ponitur inceptio

correſpondens parti indeterminatæ ante inſtans, ita ut quacumque parte data, ſemper dicatur res incipere in parte poſteriori verſus inſtans; & hic modus impoſſibilis eſt: quod equidem ità oſtendo.

Inceptio eiuſmodi vel diviſibilis eſt, vel indiviſibilis. non indiviſibilis; cum enim ſit immediate antè inſtans, unum indiviſibile eſſet alteri immediatum, nec diviſibilis; ſic enim faceret ſucceſſionem. omnis autem ſucceſſio finita exiſtens à p. r. eſt determinata, hoc eſt tanta, & non maior & oppoſitum eſt contra lumen rationis. quamvis enim poſſit res ſignificari indeterminatè, & habere partes, quæ non ſint unius determinatæ menſuræ; non tamen poteſt entitatem indeterminatam habere, cum ipſa entitas ſit ſui determinatio, ut ſit potius hæc, quam illa, tantæ & non maioris ſeù extenſionis ſeù perfectionis. Ex hoc autem conſequens eſt, ut ſucceſſio illa deberet determinatæ parti temporis correſpondere, & ſequi certum inſtans, à quo menſuraretur.

Ultimo loco eorum ſententia negligenda non eſt, qui negato omni reali inſtanti in tempore à tempore contradiſtincto, primum tamen, & ſecundum incipiendi modum adhuc tuentur. & hi diviſi ſunt; alii enim ad inſtans quoddam imaginarium, fictumque recurrunt, cui rerum inceptiones, deſitioneſque correſpondere arbitrantur; non quod certè menſurentur ab illo (quis enim aſſerat non ens eſſe entis menſuram?) ſed quia ita res incipiant, ac deſinunt, ut ſi menſurarentur ab inſtanti. Alii putantes, inſtans nihil aliud reipſa eſſe, quam mobile exiſtens in ſpatio determinato, in quo immediate ante non fuit, & immediate poſt non erit, per ordinem ad hoc inceptiones, deſitioneſque rerum exponunt; putantque hunc fuiſſe

ger-

germanum Ariſtotelis, & D. Thomæ ſenſum 4. phyſ.

§. II.

Præcedentes ſententiæ improbantur;

DIco 1. non eſt poſſibilis realis menſura mathematicè indiviſibilis, cui rerum incœptio, ac deſitio correſpondeat. Prob. non eſt poſſibilis eiuſmodi menſura, niſi inſtans aliud ſit immediatè ante, aliud immediatè poſt tempus. ſed nullum inſtans poteſt eſſe immediatè antè, vel poſt tempus. ergo non eſt poſſibilis eiuſmodi menſura. min, conſtat ex ſuprà dictis de indiviſibili, quod non poteſt eſſe alteri immediatum, quin ſit illi compenetratum. maior declaratur ex ipſa adverſariorum doctrina. inſtans, cui correſpondet intrinſeca incœptio, eſt ante tempus; ſi enim tunc tempus eſſet, inceptio tempori correſponderet. id ipſum evidentius apparet in inceptione extrinſeca, & per ultimum non eſſe; ſi enim tunc etiam tempus eſſet, res ſimul eſſet, & non eſſet.

Atque hinc reiicitur reſponſio, ſeu verius fuga eorum, qui aiunt, inſtans neque eſſe intra, neque extra tempus. primò. n. ſi verum id eſt, jam non eſt aptum inſtans ad menſurandas incœptiones, ad quas requiritur verificatio illarum propoſitionum, *nunc res non eſt, immediatè poſt erit*; *nunc res eſt, immediatè ante non fuit.* adeoque *nunc* debet eſſe ante, & poſt tempus. 2. non eſſe rei ſit oportet extra eſſe eiuſdem rei, cum per nullam potentiam poſſint ſimul eſſe. at in intrinſeca incœptione eſſe rei eſt intrà inſtans, & non eſſe in tempore antecedenti: & in extrinſeca incœptione non eſſe eſt in inſtanti, eſſe eſt in tempore ſubſequenti. ergo inſtans eſt extra tempus.

Ex his ſequitur primò, impoſſibilem eſſe

primum modum incipiendi intrinſecum, ut ab hac ſententia explicatur. Prob. quod enim ita incipit, habet primum eſſe indiviſibiliter poſt tempus: ut quod intrinſecè deſinit, habet ultimum eſſe indiviſibiliter ante tempus. at. qui ante, & poſt tempus non eſt, niſi tempus diviſibile, non vero ullum inſtans indiviſibile. ergo. Conf. tunc incipit res, quando incipit eius duratio. & quidem in hac materia non tam attendenda eſt entitas rei, quam duratio ipſius, ſeù verius entitas ſub duratione, à qua res habet. ut ſit prior, & poſterior, adeoque ut incipiat, ac deſinat. atqui omnis duratio utpote ens ſucceſſivum incipit in tempore, & nulla in inſtanti. ergo item incipit entitas rei.

Sequitur ſecundò, impoſſibilem eſſe alterum incipiendi modum extrinſecum explicatum per ultimum non eſſe. Prob. impoſſibile eſt, ut res non ſit in inſtanti, & ſit in tempore immediatè ſequenti; cum enim inſtans, & tempus debeant eſſe ſimul, ſi ſunt immediata, ſimul eſſet res, & non eſſet. ergo. Conf. modus hic incipiendi inventus eſt maximè, ut ſalvetur, quo pacto incipiat ſucceſſivum; cum enim hoc careat primo intrinſeco, recurrendum neceſſariò videtur ad extrinſecum, ut explicetur eius incœptio. atqui ſucceſſivum etiam habet primum intrinſecum, per quod poſſit eius incœptio exponi, ſi minus proportionale, ſaltem æquale; ut mox explicabitur. ergo fruſtra recurritur ad primum extrinſecum.

Dico 2. neque vero apta eſt inceptionis, deſitioniſque rerum menſura inſtans fictum, & imaginarium. Prob. quicumque admittit primum, & ſecundum incipiendi modum explicatum, tenetur ſtatuere realia inſtantia in tempore. ergo fruſtra recurrit ad ficta. prob. antec. dum Angelus indiviſibiliter producitur

im-

immediatè ante tempus, tunc certè exiſtit actio ipſius productiva. ergo tunc habet Angelus illam formam, qua coexiſtit ſuæ actioni; & per quam exiſtit tunc potius, quam in tempore ſequenti. Vel ergo ea forma indiviſibilis eſt ſucceſſivè, vel diviſibilis. ſi indiviſibilis; ergo Angelica duratio habet reale inſtans, per quod incipit: quod idem proindè dicendum de quavis duratione rei indiviſibiliter incipientis. ſi diviſibilis; ergo Angeli productio non eſt inſtantanea contra ſuppoſitum. Idem conficitur admiſſo ſecundo incipiendi modo, quo incipiunt res ſucceſſivæ; non eſſe enim iſtarum, quod præcedit eſſe, vel ſolum correſpondet realiter toti tempori prævio; atque ita non poteſt dici de ipſis, quod ultimò non ſint: vel correſpondet prævio inſtanti; atque ita datur in tempore reale inſtans.

Dico 3. nec poſſunt iſti modi incipiendi ſalvari per inſtans, quod ſit ipſum mobile, ut exiſtens in ſpatio ſibi commenſurato, in quo immediatè ante non fuit, & immediatè poſt non erit. Prob. mobile. n. ita conſideratum non eſt ſola entitas mobilis, ſed ipſa ſimul cum forma, à qua tale denominatur; ut conſtat ex iis, quæ ſæpius adverſus Nominales tractata ſunt. talis ergo forma aut eſt durativè diviſibilis, aut indiviſibilis. ſi indiviſibilis; erit inſtans reale diſtinctum. ſi diviſibilis, erit tempus, per quod non explicatur inceptio intrinſeca. Confirm. dum accipis mobile eo modo, quo dicitur in concluſione, vel accipis reale ſpatium durativè indiviſibile, vel fictum. ſi primum; vere admittis inſtans in tempore, quod tamen aliter explicas; & incidis conſequenter in omnia abſurda, in quæ incidunt, qui indiviſibile inter diviſibilia medium ſtatuunt. ſi ſecundum, incidis in ſententiam ſecunda concluſione reiectam.

Conf. iterum ad oſtendendum, eamdem prorſus

ſus eſſe difficultatem in hac ſententia, quæ eſt in admittente diſtincta realiter inſtantia. concedit enim, nec poteſt negare Nominalis incœptionem Angeli intrinſecam; quæ ſimul ſit intrinſeca eiuſdem deſitio, adeoque admittit eſſe Angeli prorſus indiviſibile durativè, quemadmodum indiviſibile durativè eſt diſtinctum realiter inſtans. de hoc autem eſſe Angeli redit, quod deberet eſſe intra tempus, in quo non eſt, quemadmodum ſupra arguebam de inſtanti. nec eſt ad rem, quod talis indiviſibilitas durativa per accidens competit Angelo, per ſe inſtanti: penetratio enim per ſe ſequitur ſolam indiviſibilitatem, cum qua non ſtat immediatio, niſi ſecundum totum, & totaliter. hinc non modo punctum, quod eſt per ſe indiviſibile, ſi ſit quanto immediatum, eſt quanto penetratum; ſed etiam quantum ipſum ad ſpatium punctuale per penetrationem, complicationemque omnimodam redactum.

§. III.

Propria ſententia proponitur, & ſtabilitur.

Recolendum ex dictis qu. 4 de tempore c. 1, eſt, inſtans, ſeu momentum in tempore eſſe illam partem temporis diviſibilem, quæ relate ad cognoſcentem indiviſibilis eſt; cum enim tempus cognoſcamus, & dividamus per ſucceſſionem operationum, quas exercemus in ipſo: operationes autem non poſſimus infinitas ponere, ſed finitas; conſequens eſt, ut tempus in partes tantum finitas dividere nobis liceat: illa vero pars, in qua duas ſucceſſivè operationes exercere non poſſumus, ſit nobis indiviſibilis, habeatque rationem inſtantis, ac momenti. Inſtantia autem huiuſmodi aliis in-

intellectibus alia ſunt; perfectiores enim cum celeriores ſint in operando, magis dividunt tempus, adeoque illis momentum eſt pars temporis multò minor.

Hoc ſuppoſito ad meæ ſententiæ explicationem accedo, aioque plures eſſe menſuras incœptionis rerum, quas communiter adhibemus, & quibus reſpondemus interroganti, quando res incœpit: ſed quæ extinguit omnem curioſitatem, non eſt, niſi momentum modo explicatum. Et quidem interroganti quando mundus cœpit, reſpondemus primò per primum ſeculum, tum per primum luſtrum, deinde per primum annum, menſem, diem, horam, &c. ubi verò ad momentum, & inſtans ventum fuerit, ceſſat omnis quæſtio. tale ergo momentum eſt aptiſſima incœptionis, deſitioniſque menſura.

Et quidem nihil illi ad hanc rationem deeſt; eſt enim primò certum, ac determinatum, omnibuſque eiuſdem ſpeciei intellectibus ita menſurantibus commune. eſt rurſus menſura proportionata incœptioni, quæ in ſuo conceptu indiviſibilis eſt; & eſt pariter indiviſibile id momentum; non ſolum quia menſurans non diſtinguit in eo partem à parte; verum etiam quia ſi accipiatur ut prima temporis pars, indiviſibilis eſt eo modo, quo eſt indiviſibilis incœptio, quatenus accipitur indiviſibiliter. Nec eſt, quod opponas, ſi in momento revera ſit pars, & pars, remanſurum ſemper dubium menſurantem, cuinam ex ipſis incœptio correſpondeat. primo enim intellectus in eo non diſtinguit inter partem, & partem, adeoque non poteſt de hoc manere incertus. ſecundò, quia non dicimus incœptionem rei eſſe omninò indiviſibilem, ſed diviſibilem durativè eo prorſus modo, quo eſt diviſibile momentum.

Hinc porrò pergens res ſucceſſivas aſſero intrin-

trinſecè per primum eſſe incipere, intrinſecè per ultimum eſſe deſinere. Incœptio enim, & deſitio, ut ſunt termini intrinſeci durationis, item proportionaliter explicari poſſunt, ac debent, ut explicantur termini intrinſeci magnitudinis. magnitudo autem terminatur per primam, & ultimam partem non proportionalem, ſed æqualem; quæ quidem prima, & ultima eſt per hoc, quod ad aliam non excurrat. ſic in palmo alter ſemipalmus eſt primus, alter ultimus; alia eſt prima, & ultima quarta, prima, & ultima octava &c. & licet in his ſit procedere in infinitum, non tamen quoad nos, qui ad partem devenimus ulterius nobis indiviſibilem; & illa apud nos habet rationem primæ ſimpliciter partis, & alia ſimiliter rationem extremæ. Eodem prorſus pacto procede dividendo in hora; & ubi perveneris ad partes, quas ultra partiri non potes, illa ſint tibi momenta, in quibus primum, & ultimum incœptionem, deſitionemque intrinſecam horæ conſtituent.

Sed res ſucceſſivæ incipiunt etiam, ac deſinunt extrinſecè per ultimum, primumque non eſſe. Eodem enim pacto, quo explicavi in ſucceſſivis primum eſſe, & ultimum negativè per acceptionem partis non excurrentis ad aliam, & indiviſibilis accipienti, explicari poteſt in ipſorum non eſſe primum, & ultimum per hoc, quod correſpondeant primæ, & ultimæ parti temporis ſubſequentis, aut prævii.

II. Poſtremò non aliter incipiunt permanentia, ac ſucceſſiva, niſi quod illa incipiunt tota ſimul; hæc per partem poſt partem. Prima hujus dicti pars conſtat ex dictis; res enim permanens non incipit, ac deſinit niſi ut ſtat ſub duratione, adeoque eo prorſus pacto, quo incipit, ac deſinit duratio. Secunda pars explicatur. In hoc ſtat potiſſimum diſcrimen

entis

entis ſucceſſivi, ac permanentis; quod illud, v.g. motus, ita eſt in toto tempore, ut pars etiam ipſius ſit in parte temporis. at vero dum producitur Angelus, ita eſt totus in toto eo tempore, quo producitur, ut totus ſit etiam in qualibet eius temporis parte, adeoque ut quamlibet partem durationis ſuæ ſe toto ſemper antecedat. Et quemadmodum in ordine ad locum diſtinguimus materialia à ſpiritualibus per hoc, quod illa ſint in loco circumſcriptivè per correſpondentiam totius ad totum, & partis ad partem: hæc verò definitivè per correſpondentiam totius ad totum, & totius ad quamlibet partem: ſimiliter in ordine ad tempus ſecernimus permanentia à ſucceſſivis, quod iſta ſint in tempore circumſcriptivè, & per partes: illa verò quodammodo definitivè per omnimodam diffuſionem ſui in totum tempus etiam diviſibiliter acceptum.

Habeo primo ex dictis hactenus, productionem non aliam eſſe poſſibilem etiam rei permanentis, niſi quæ licet indiviſibilis ratione termini, ſemper tamen ſit diviſibilis ratione durationis. Ratio eſt; quia quemadmodum res integraliter indiviſibilis per ordinem ad locum eſt neceſſariò diviſibilis virtualiter propterea, quod omnis locus eſt formaliter diviſibilis; ita res permanens per ordinem ad tempus eſt neceſſariò ſecundùm potentiam, ac virtutem diviſibilis, cum omne tempus ſit formaliter diviſibile. quare ut res ſpiritualis non poteſt eſſe in loco punctuali eo ipſo, quod nullus eſt locus punctualis: ita nec poteſt res permanens eſſe indiviſibiliter, & inſtantaneè, eo ipſo quod in tempore nullum eſt inſtans indiviſibile.

Habeo iterum; relate ad Deum, cui nullum eſt in tempore momentum, nullam eſſe conſequenter primam ſimpliciter Angeli productionem. cognoſcit tamen Deus Angelum inci-

incipere, ut cognoſcit incipere tempus, cui Angeli productio reſpondet; quatenus cognoſcit eſſe in tempore, & productione primam partem æqualem, ſi minus proportionalem.

Multa eſſent, quæ adderem; ſed parvi ſunt momenti. & hæc quidem ſatis intelligenti compoſitionem continui Ariſtotelici: non intelligenti verò nec alia quantumlibet multa ſufficerent.

QUÆSTIO SEPTIMA

De Motu Locali.

CAPUT I.

Natura motus localis ex hactenus diſputatis elicitur.

MOtus eſt *quaſi vita omnibus, quæ conſtituuntur per naturam*, ait Philoſophus 8. phyſ. tex. 1. Quæ verba exponens Ægidius, motum, inquit, appellari naturalium vitam tum comparando naturalia cum viventibus, tum comparando naturalia cum artefactis, ut n. vita eſt actus animæ, ita motus eſt actus naturæ; & in utraque habetur intrinſecum principium; utriuſque principiatum tota eſt actuoſitas, perfectioque principii; ut ex eo nomina, rationeſque permiſceaut, & vita quidam motus, & motus quædam vita ſit. Præter hæc naturalia in ſe ipſa principium motus habent, & vivere propterea quodammodo dicuntur; cum artefacta qua talia in ſe ipſa nihil habeant, quo moveri poſſint, atque ideo mortua, minimumque per ſe ſint actuoſa. Porrò cum motus omnis perfectio ſit, & quaſi vita naturæ, maximè

ximè localis, qui in reliquis primus, ac perfectiſſimus eſt, ut ſæpè contendit Ariſtoteles, & infra probabo.

Venio igitur ad Lationis naturam explicandam, cui uni toto hoc libro laboratum eſt: Eſt ergo ex communi hominum ſenſu Latio, tranſitus de loco ad locum; quare importat unius acquiſitionem cum alterius loci deperditione. hinc replicatio quamvis ſit acquiſitio novi loci, quia tamen vetus non amittitur, motus à vulgo Philoſophorum non appellatur. Rurſus eiuſmodi tranſitus bifariam contingit, vel ita ut mobile ſe toto migret, quod accidit in motu recto; vel ita ut ſe toto indiviſibiliter ſumpto immotum, ſecundùm ſingulas partes locum mutet, quod accidit in motu cæli, aliiſque hujuſmodi circularibus.

In quolibet porro locali motu quatuor ſunt conſideranda, quæ indiſpenſabiliter interveniunt, Motor, mobile, ſpatium, tempus. De ſpatio, & de tempore ſatis in ſuperioribus dictum eſt. nunc ſupereſt, aut quæ indè prædicata in motum deriventur, paucis exponam. Spatium quidem omne, quod motu percurritur, tres habet rationes ad motum ſecundum alias, & alias ſui partes, termini, à quo receditur, ad quem itur, & medii, ſeu viæ ab uno in alterum. Hinc habet motus primò ſucceſſionem, quo mobile medium diviſibile ſuperare non poteſt, niſi per partes; aliter vel nullatenus in medio eſſet, vel in toto ſimul medio eſſet, quorum alterum ſaltus ſupra rejectos, alterum replicationem inveheret. Secundò habet continuitatem; quod ſpatium continuum ab habente virtutem ſatis ipſi acquirendo expeditam non aliter petat percurri, quam ſine interjectis morulis, adeoque per motum non interruptum, ſed continentem. Quin etiam quantumcum-

que

que interrumpatur. efficientur quidem plures motus, ſed quorum quilibet continuus ſit; neque enim aliter poteſt ſpatium in infinitum diviſibile pertranſiri, niſi velimus in infinita actu dimidia dividi, quod redderet æternum motum, adeoque impoſſibilem. Accipit præterea motus à terminis contrarietatem, motus, inquam, rectus, qui eſt à termino ad terminum diſſitum, non circularis, qui eſt ab eodem in idem.

A tempore motus menſuram habet; quare definitur tempus, numerus motus ſecundùm prius, & poſterius, quod ſatis eſt ſuperius declaratum. q.4. Hinc ſortitur motus velocitatis; tarditatiſque denominationes per comparationem ad alios ſub eadem, aut alia temporis menſura, ut explicabitur. Poſtremò à tempore ut à forma ſucceſſionem etiam obtinet, continuitatemque; per durationem enim formaliter partes motus ſibi & ſuccedunt, & copulantur, ut partes durationis per ſe ipſas.

De virtute movente, quæ eſt cauſa motus efficiens, in univerſum illud à Philoſopho in præſenti inquiritur, utrum omne, quod movetur, ab alio moveatur; de quo in metaphyſicis, ubi de Dei exiſtentia: & an omne quod movet, debeat eſſe proximum corpori, quod movetur: de quo in libris De Gen. ubi de actione in diſtans: reliqua verſabo, ubi de virtute motiva elementorum. De mobili duas illas conditiones valde controverſas hic diſcutiam, ſitnè illi plane neceſſaria tum finitudo, tum diviſibilitas.

CAPUT II.

An motus localis ſit omnium motuum primus, ac perfectiſſimus.

AFfirmativè quoad utramque partem reſpondet Philoſophus 8. phyſ. a textu 55. Probat primam. tam generatio, quam augumentatio ſupponit alterationem, eaque poſterior eſt non natura ſolum, ſed etiam tempore. neque enim contingit generatio, niſi præmiſſis diſpoſitionibus in materia; neque augmentatio, niſi aſſimilata materia cum præexiſtenti, quod augetur. caro enim non augetur à cibo, niſi in carnem converſo. Alteratio autem ſupponit motum localem, per quem habetur propinquitas alterativi ad alterabile, & de alterabili potentia fit alteratum actu. ergo omnes motus localem ſupponunt; quamvis non illum ſupponant in eodem ſubiecto; conſtat enim prius debere rem generari, & poſtea localiter juxta naturam acceptam moveri.

2. Qui motus eſt communiſſimus, idem eſt primus. at ſola latio eſt communiſſimus motus. ergo, minor eſt certa; competit enim corpori tum corruptibili, tum incorruptibili, cum reliqui motus ad ſola corruptibilia pertineant. & quamvis non ego cum Philoſophó putem cæleſtia corpora incorruptibilia per ſe eſſe; negandum non eſt tamen eſſe poſſibile corpus incorruptibile tum compoſitum, tum ſimplex. maior autem prob. communiora enim eadem ſunt priora; ut enim genus logice ſpeciem antecedit, ita & quæ dicuntur ratione generis, priora ſunt iis, quæ dicuntur ratione ſpeciei.

Probat alteram partem; ſuperat enim latio motus reliquos, tum ratione ſubiecti, tum ratione

tione effectus, tum ratione principii. Ratione ſubiecti; quia quod localiter movetur, perfectius eſt; neque enim lationi eſt aptum, niſi quod reliquas omnes perfectiones obtinuit. imo & in animalibus contingit; ut perfectiora dumtaxat ab intrinſeco ſe localiter moveant, cum imperfectiora, ut Zoophyta uni loco ſint affixa. Ratione effectus; quia maior eſt perfectio à reliquis motibus, quàm à locali in ſubiectum inducta. ex hoc autem fit, lationem non ſequi naturam, niſi quæ magis ſit in actu, & minus in potentia, adeoque perfectiorem. cæteris autem paribus, perfectior eſt proprietas perfectioris eſſentiæ. Ratione principii; perfectius eſt ex genere, quod movet localiter, quam quod movet generativè, alterativè, aut augmentativè; cum enim motus localis ſit cauſa aliorum motuum, movens localiter erit ex genere omnium etiam moventium movens, adeoque reliquis moventibus perfectius.

Ex eo autem, quod motus localis debeat eſſe reliquis prior, & in quo cæteri fundentur, conſequens videtur, ut ſolus ipſe, qui poteſt, debeat eſſe perpetuus. Debet quidem, ſi poteſt; ita enim comparatur natura ad motum, ut anima ad vitam. atqui anima nunquam eſt ſine vita in actu, ut aſſerit, & probat D.Th. 2. cont. Gentes c.97. & Philoſophus 9. Ethic. c. 7. ergo nunquam natura eſt ſine aliquo motu. quis autem motus illi potius perpetuo inſit, quàm qui cauſa eſt, & principium reliquorum? hinc in animali motus cordis nunquam ferè ceſſat, quia cæteros fortaſsè & facit, & regulat: Poteſt vero, non quicumque, ſed circularis. motus enim alii neceſſariò finiuntur, cum ſint à contrario in contrarium, atque adeo ut ab uno contrario incipiunt, ita in aliud neceſſariò deſinunt. ſic generatio terminatur in forma acquiſita: alteratio in qualitate perfecta: augmen-

mentatio in magnitudine debita. Latio autem recta cum ſit ſuper ſpatium finitum (neque enim aliud de facto eſt) neceſſariò devenit ad terminum, à quo ſi reflectat, non unus amplius, ſed duplex eſt motus; in puncto enim reflexionis per ſe loquendo ſemper eſt quies, ut in loco oſtendetur. At motus circularis non eſt à contrario in contrarium, ſed ab eodem in idem. & quamvis etiam in motu reflexo hoc habeatur, aliter tamen; quia per contrarias vias: quod fit, cum ſtante eadem linea, mutant termini rationem, ut qui erat, à quo, fit terminus, ad quem, & contrà. Solus ergo motus circularis perpetuus eſſe poteſt, & debet. Hæc, aliaque in hanc rem permulta ibi Philoſophus. Scio equidem ad eum finem hæc ab ipſo congeri, ut ex motus circularis perpetuitate cæli, mundique æternitatem colligat. Sed veritati nihil obeſt, quod ea quis abutitur ad falſum conficiendum.

CAPUT III.

De motus velocitate, quid ſit, & quomodo lationes in ea comparentur.

VElox, & tardum non dicuntur abſolutè, ſed comparativè, ut magnum, & parvum. Dicitur ergo motus motu velocior vel ex inæqualitate temporis cum æqualitate ſpatii, ut cum ęquale ſpatium minori tempore pertranſitur: vel ex inæqualitate ſpatii cum æqualitate temporis, ut cum æquali tempore plus ſpatii decurritur: vel ex inæqualitate temporis ſimul, & ſpatii, ut cum minori tempore maius ſpatium acquiritur. Æquales verò in velocitate ſunt illi motus, qui eodem tempore æquale ſpatium percurrunt.

Ex his apparet velocitatem non eſſe entitatem novam à motu, eiuſque duratione diſtinctam, ipſiſ-

ipſiſque ſuperadditam, ſed eſſe reſtrictionem quandam partium motus proportionalem illi, quæ per condenſationem habetur in partibus quantitatis, quæ reſtrictio formaliter eſt per durationem minorem. ex oppoſito tarditatem eſſe partium motus earundem dilatationem illi proportionalem, quam raritas ponit in mole, & haberi per durationem maiorem.

Apparet prætereà motus in velocitaté comparabiles eſſe, cum velocitas maior, & minor non ſit niſi per comparationem motus ad motum. Jam vero quo pacto comparandi ſint motus, multis tractat Philoſophus 8. phyſ. à tex. 35. ac ſeptem principia, ſeu leges ad hoc tradit, quæ hic ſunt breviter examinandæ.

Pręmittit, in quolibet motu haberi virtutem motivam, quæ dicitur movens, reſiſtentiam paſſi, quæ dicitur mobile, ſpatium, & tempus, quo movens reſiſtentiam impellit.

Prima lex. ſi quod movens movet aliquam reſiſtentiam per certum ſpatium, & tempus; idem movebit dimidiam reſiſtentiam eodem tempore per duplum ſpatium, ut ſi movens impellat pondus ut 4. in hora per milliare, pondus ut duo movebit in hora per duo milliaria.

Secunda lex. Si quod movens movet aliquam Reſiſtentiam certo tempore per certum ſpatium idem movebit dimidiam reſiſtentiam per idem ſpatium in tempore dimidio: ut ſi impellat pondus ut 4. in hora per milliare, pondus ut duo movebit per milliare in ſemihora.

Ratio utriuſque eſt. motus provenit ab exceſſu virtutis moventis ſupra mobilis reſiſtentiam; ſi enim duo iſta vel ſe æquilibrent, vel ſuperet reſiſtentia, motus non ſequitur. Ex hoc rurſus eſt, ut eadem proportione qua virtus ſuperat reſiſtentiam, debeat velocitas motus augeri, adeoque vel minori tempore idem ſpatium, vel æquali tempore maius ſpatium

con-

confici; ut enim effectus ſequitur cauſam, ita & perfectior perfectiorem. Cum ergo in utraque lege virtus evadat duplo maior relatè ad reſiſtentiam, cum in prima tempus ſit idem, neceſſe eſt duplicari ſpatium; in ſecunda verò cùm ſit idem ſpatium, oportet tempus ad ſubduplum minui.

Tertia lex eſt ex terminis manifeſta. Si quod movens impellit reſiſtentiam per certum tempus, & ſpatium; idem movens impellit reſiſtentiam eamdem in dimidio illius temporis per dimidium ſpatium.

Quarta lex. Si virtus motiva reſiſtentiam agit per tempus, & ſpatium definitum, dimidia virtus dimidiam reſiſtentiam eodem tempore per æquale ſpatiũ aget. quare eodem tempore, ac ſpatio movens ut octo impellet pondus ut ſex; ac movens ut quatuor pondus ut tria. eadem enim proportio eſt totius virtutis ad totam reſiſtentiam, ac dimidiæ ad dimidiam. æqualis ergo velocitas habebitur in motibus.

Quinta lex. Si quod movens movet Reſiſtentiam in certis tempore, ac ſpatio, non eſt neceſſe, ut poſſit duplo maiorem reſiſtentiam movere in dimidio per æquale tempus, vel per duplum tempus in ſpatio eodem. Ratio eſt; quia poteſt geminari reſiſtentia, ut maior ſit virtute motiva: in quo caſu nullus ſequitur motus. Sic movens ut ſex impellens reſiſtentiam ut quatuor, ab hac duplicata reſiſtentia vincitur; adeoque illam movere non poterit.

Sexta lex. Si virtus A movens reſiſtentiam B minoretur ad ſubduplum, non eſt neceſsè ut eamdem reſiſtentiam duplo minori velocitate poſſit impellere, imò nec eſt neceſsè, ut poſſit ullatenus eam movere. Si enim movens ut ſex movet reſiſtentiam ut quatuor, non eſt neceſsè, ut virtus ut tria poſſit eamdem, vel proportionaliter, vel ſimpliciter mo-

vere; cum virtus ut tria ſuperetur omnino à reſiſtentia ut 4.

Septima lex. Si movens A movet reſiſtentiam B per aliquod tempus, & ſpatium, & movens C æquale moveat reſiſtentiam æqualem D per idem tempus, & ſpatium; complexum ex utroque movente per idem tempus, & ſpatium movebit complexum ex utraque reſiſtentia. Hæc regula patet ex terminis.

Ex his verò legibus prima, & ſecunda difficultatem patitur primo intuentibus inextricabilem, videbiturque deſumpta potius ex metaphyſicis, quam ex phyſicis rationibus, cum pugnet in contrarium experientia. ſi quis enim poſſit lapidem jacere per ſtadium, conſtat, quod non ideò poſſit decimam ejuſdem lapidis partem jacere per decem ſtadia: cujus oppoſitum habetur in prima lege. rurſus nec poterit decimam eius partem jacere per ſtadium in decima parte temporis, quo jacitur lapis; cum celerius ſæpe moveatur maius, quam minus pondus proiectum: & hoc eſt contra ſecundam legem.

Præter hæc ſupponamus, quod homo non poſſit per centum milliaria moveri, poteſt tamen moveri per unum; & ferre unam libram. Jam vero ex vi primæ regulæ fit, ut poſſit ferre centeſimam libræ partem per centum milliaria: quod eſt impoſſibile.

Accedit ratio à priori. Motus habetur ab exceſſu virtutis motivæ ſupra mobilis reſiſtentiam. ergo ea erit proportio motuum in velocitate, quæ eſt proportio exceſſuum. at dum virtus ut octo movet reſiſtentiam ut quatuor, illam ſuperat in proportione dupla; & dum movet reſiſtentiam ut duo; illam ſuperat in proportione ſequialtera; ergo motu iſtius reſiſtentiæ non in duplo, ſed in ſeſquialtero velocior erit motu reſiſtentiæ prioris.

Ad primum reſpondeo comparari à Philoſo-

pho

pho virtutem motivam cum tota reſiſtentia mobilis, quæ quidem partim eſt mobili ipſo, partim à medio, quod eſt impellendum, ac ſcindendum. cum ergo minoratur lapis, quam. vis minoretur reſiſtentia lapidis, augetur reſiſtentia aeris; minus enim parvo lapidi, quam magno cedit aer.

Ad ſecundum conſtat ex his ipſis reſponſio; comparatur enim mobile cum ſola reſiſtentia libræ, quæ una eſt, non omnis reſiſtentia; cum potiſſima ſit à mole proprii corporis, quod inſita vi animæ ad motum impellitur.

Ad tertium nego velocitatem motus conſiderandam ſecundum proportionem exceſſus virtutis ad reſiſtentiam, ſed conſiderandam ſecundum proportionalitatem, quæ eſt proportio proportionum.

Ratio eſt; quia ut videatur, quantum velocitas unius motus ſuperet velocitatem alterius, ponendæ ſunt ex una parte cauſæ ſivè juvantes ſivè impedientes unum, & ex altera item cauſę juvantes, impedienteſque alterum, quibus invicem comparatis, conſequens eſt ut proportionem earum ſequatur proportio velocitatum, cum ex proportione cauſarum ſequatur proportio effectuum naturaliter conſequentium. Qui plura de his volet, legat egregium Alexandri Achillini Bononienſis opuſculum de motuum Proportione adverſus quoſdam ſui temporis mathematicos, qui ſe Ariſtotelem in errore deprehendiſſe jactaverant.

CAPUT IV.

De motuum Contrarietate;

ubi,

An poſſit idem moveri contrariis motibus.

Contrarietas in motibus eſt à contrarietate terminorum, locorumque qui motu acquiruntur. Iam verò termini, loci contrarii dicuntur, qui ſecundùm rectam lineam diſtant 5. phyſ. tex.24. Refundunt verò oppoſitionem in motus non ex hoc præcisè, quod diſtantes ſunt, & oppoſitis, cum omnis motus ſit à termino ad terminum oppoſitum, & diſtantem, ſed ex diverſa habitudine, quam dicunt ad mobile, quod modò ab uno recedens accedit ad alterum, modò ab altero recedens accedit ad unum. Ex quo conſtat, impoſſibile eſſe, ut idem motibus contrariis moveatur; accederet enim ſimul, & recederet ab eodem.

Sunt tamen adverſus hanc certiſſimam veritatem difficultates nonnullæ, quæ ſolutionem petunt. 1. eſt. Eadem anima rationalis eſt in manu, & in pede; poteſt autem fieri, ut manus ſurſum, pes moveatur deorſum; adeoque anima ſurſum, deorſumque ſimul movetur, acceditque, & recedit ab eodem. 2. dum quis navi verſus orientem v.g. fertur. poteſt intra navim in contrarium moveri ad Occidentem. 3. dum rota currus voluitur circa axem, fertur tota antrorſum motu recto; quò fertur axis; at partes, quæ inferius rotæ dimidium componunt, ſi diligenter obſerventur, feruntur retrorſum. ergo antrorſum ſimul, ac retrorſum moventur.

Ad 1. reſp. illud eſſe beneficium virtualis diviſibilitatis, quæ eſt animæ ſpiritualis perfectio, rationecuius id præſtat forma indiviſibilis, quod præſtaret, ſi diviſibilis eſſet, partemque haberet à parte diſtinctam. quare non magis pugnat, indiviſibili animæ duos illos motus ineſſe, quam corpori ſecundùm alias, & alias partes ; ut enim virtualis partibilitas animam in locis diſtantibus ſtatuit, continuatis tamen, ità & diverſorum illi motuum tribuit capacitatem.

Ad 2. dico, non contingere ibi duos motus contrarios, ſed unum tantùm conſurgentem ex motu per ſe, & motu per accidens, quorum unus eſt alterius retardativus, hac lege, ut ſi motus navis citior ſit motu hominis, homo ſimpliciter moveatur ad Orientem, quò navis fertur, motu tamen retardato tantumdem, quantus eſſet motus hominis, ſi in loco ſtabili moveretur ; ut, ſi à prora ad puppim ſint 10. paſſus, & interea navis feratur per paſſus 100. homo intrà navim moveatur per paſſus 90. atq; ità è contrario, ſi motus hominis ſit citior motu navis. Quod ſi æqualiter moventur, homo reipſa non movetur.

Ad 3. aliter eſt dicendum de rota, dum movetur circa centrum, axemque immotum ; aliter, dum movetur ſimiliter cum centro, & axe rectà impulſis. primo modo dum movetur rota, quemadmodum dimidium ipſius aſcendit, dum alterum dimidium deſcendit : ita & dimidium retrorſum agitur, dum alterum agitur antrorſum ; cum hoc diſcrimine, quòd priora dimidia ſecat linea rotæ diametralis perpendicularis ad Orizontem ; poſteriora ſecat linea diametralis Orizonti parallela. At dum movetur ſecundo modo, nulla pars rotæ circulationem perficit, aut retroagitur, ſed ſingulæ moventur dumtaxat antrorſum, aſcendendo tamen, ac deſcendendo,

ſemperque ulterius procedendo undulatim; ita ut quæ, axe immoto, ageretur dumtaxat antrorſum, moto axe, maiorem arcum (ſervata proportione diſtantiæ partis à centro) quique ſit minoris circuli ſegmentum deſcribat; rectus enim motus, qui rotæ ab axe imprimitur, ſecundum iſtas partes non eſt retardatus, ſed auctus. At illæ partes, quæ, axe immoto, moverentur retrorſum, arcum deſcribunt exiguum valdè, & priori oppoſitum, quique ſit veluti continuatio, ac pene angulus, in quo prior magnus arcus cum alio ſimili poſteriore coniungitur. Quod ſanè contingit, quia motus illarum partium, qui juxtà naturam circularis motus deberet eſſe retrorſum, cum vincatur à motu recto antrorſum acto, id unum, quod poteſt, efficit, ut retardet motum rectum: qua retardatione ſimul efficit, ut partes inferiores rotæ habeant ſe ad modum veluti centri, circa quod circulent partes ſuperiores. Quod ſi partes rotæ ſint centro, & axi proximæ, undulationem conficiunt longè minorem, magiſque accedentem ad lineam rectam imaginariam à centro in aere deſcriptam.

Ex his apparet facilis ſolutio ſophiſmatis illius, quo probari videtur, circulum rotæ interiorem moveri æqualiter cum exteriore; quod uterque ſcilicet ſuis peripheriis æqualem lineam rectam ſignet in aere poſt perfectas ſingulas circulationes. Quamvis enim æquales ſint quoad motum rectum, quo ab axe omnes rapiuntur; tamen verò quoad circularem, ſeù verius quoad motum undulatum diſcrepant valdè; cum maior ſit undulatio partium remotiorum à centro, quam partium centro proximiorum.

CA.

CAPUT V.

An ſit de eſſentia mobilis finitudo ſecundùm molem.

HOc quidem perinde eſt, ac quærere, utrùm ſolum corpus finitum moveri poſſit, an verò poſſit etiam moveri corpus, moleſque infinita. In qua rè illud mihi perſuaſum eſt, ut plane indubitatum, ſolum corpus finitum eſſe mobile motu recto: infinito autem repugnare rectum motum ab ea parte, vel ad eam partem, qua termino caret. Ratio eſt quia ultra infinitum non eſt poſſibile ſpatium, cum ex parte, qua eſt infinitum, ſit omne ſpatium. Vel ergo rectà moveretur ad partem, vel à parte, quà eſt infinitum. neutrum fieri poteſt, quia deberet ex ea parte ſpatium vel relinquere, vel acquirere. àt ultrà infinitum nec eſt ſpatium acquirendum, nec relinquendum, ſi de eſſentia infiniti eſt, ut ſit in omni ſpatio.

Supereſt igitur quæſtio de motu circulari, quem infinito poſſibilem aſſerunt Aliacenſis, & Argentina apud Faſolum 1. p. qu. 7. dub. 7. & magis ex profeſſo Ariminenſis in 1. diſt. 42. qu. 4. ar. 3. concl. 1. Oppoſitum tamen habet expreſsè Philoſophus 1. cæl. à tex. 35. ubi infiniti immobilitatem aſtruit, ut ex ea conficiat, cælum, quod de facto movetur, infinitum non eſſe.

Probatur autem iſtud aſſumptum 1. Infinitum pertranſiri non poteſt, ut ſupponitur à Philoſopho probatum in 6. phyſ. at per motum infiniti circularem pertranſiretur infinitum. ergo non contingit infinitum moveri circulariter. min. prob. ſint duæ lineæ ab eodem puncto protractæ, & infinitæ, una per motum deberet accedere ad aliam. in h. m.

autem acceſſu infinitum pertranſitur, quod inter lineas infinitas ab eodem centro egredientes diſtantia finita non ſit, ſed infinita:

Probatur 1. Ponamus lineam A E utrimque infinitam ab Oriente in Occidentem, ſuper quam ducatur perpendicularis B F item infinita. tum verò A E quieſcente, B F moveatur in gyrum; ſed centrum huius motum non ſit punctum C, in quo lineæ ſe invicem ſecant, ſed ſit punctum D ab eo diſtans. nunc primò ſic linea B F per motum ſucceſſivè pertranſit lineam A E. ergo infinitum ſucceſſivè pertranſitur. 2. ſic. Linea B F tranſit totam lineam A E, cum qua prius per motum ſucceſſivè fecit angulum acutiorem, & acutiorem, ab eaque aliquando dividitur. cum ergo dividitur, immediatè antè faciebat angulum, & nunc non facit; & per conſequens ille angulus erat ultimus, in quo duæ lineę ultimò, adeoque per ultimas ſui partes jungebantur, proindeque erunt finitæ contra ſuppoſitum.

Prob. 3. nullum corpus non circulare poteſt moveri circulariter. omne infinitum eſt corpus non circulare, cum omne ſit figuræ incapax. ergo nullum infinitum poteſt moveri circulariter. Hoc argumentum tribuit Ariſtoteli Faſolus l. cit. n. 3. eoque ipſe utitur tamquam demonſtrativo. Sed ſub his terminis nec demonſtrativum eſt, nec Ariſtotele dignum, cum maior evidenter ſit falſa. conſtat enim virgam etiam rectam moveri in gyrum, & oſtium, quod non eſt circulare, circà ſuum cardinem circulariter agitari.

Ut ergo habeat apparentiam, ita proponendum; Omne corpus, quod circulariter movetur, ſignat circulum in ſpatio, quod percurrit. at infinitum non poteſt circulum ſignare; aliter ſignaret circulum infinitum. ergo non poteſt corpus infinitum circulariter moveri.

Con-

Confirm: motus omnis circularis eſt circa centrum. ergo impoſſibilis eſt, ubi eſt impoſſibile centrum. in infinito autem qui fieri poteſt ut ſit centrum? ſi centrum eſt, à quo æqualiter diſtant extrema, & nulla ſunt in infinito extrema.

Hæc tamen, aliaque huiuſmodi, quæ affert Philoſophus, & ad iſta reducuntur, puto non ſatis improbare motum circularem infiniti. Reſp. igitur ad primum. nullum in iſto caſu pertranſiri infinitum; ut enim qu.5. c.6 §.2. oſtendi, ſpatium inter lineas infinitas ab eodem puncto protractas infinitum ſimpliciter non eſt; creſcit enim ad proportionem ſingularum partium cuiuſque lineæ, quæ quidem à puncto anguli magis, magiſque recedunt, ſed nulla eſt, quæ ab eo diſtet infinitè. quare ſpatium inter eas interceptum aliud erit alio maius, ſed nullum infinitum. ſingulæ ergo partes infiniti corporis moti finitum dumtaxat ſpatium conficere habent; ſed ut ſpatium aliud eſt alio maius, item partes aliis aliæ velocius moveri debent. Ex hoc autem illud unum conficitur, vim motivam talis corporis finitam eſſe non poſſe; neque enim fieri poteſt, ut ſit terminata illa virtus, quæ velocius, & velocius ſine termino movet.

Ad 2. reſpondeo nullum eſſe abſurdum in illo tranſitu infinitæ lineæ; neque enim eſt unum mobile, quod infinitum pertranſit, ſed infinita, partes ſcilicet omnes lineæ B F, quarum ſingulæ ſingulas partes lineæ A E percurrunt, & ita quidem ut quæ magis diſtant à principio anguli, velocius moveantur, & plus conſequenter de linea quieſcente pertranſeant. Rurſus qu.5. c.4. dictum eſt, poſſe ab uno mobili finito pertranſiri infinitum, ſi in eo velocitas creſcat in duplum per ſingulas partes horę proportionales. at verò lineæ partes velocius, ac velocius motæ pro minori, maiorique

diſtantia à centro, æquivalent uni mobili acquirenti in ſuo motu majorem ſucceſſivè, ac maiorem velocitatem in infinitum,

Ad alterum, quod obiicitur, dico, quod cum linea mobilis dividitur à quieſcente, neceſsariò eſt illi parallela; ſi enim vel modiciſſimè ſit verſus illam inclinata, neceſſariò illam alicubi interſecat. Non rectè autem infertur, ad hoc ut lineæ dividantur, debere dari ultimum angulum, in quo lineæ ſe contingant; ſi. n. in hoc inſtanti lineæ ſunt diviſæ, & æqui diſtantes, verum eſt, quod immediatè ante faciebant angulum: ſed cum immediatè ante inſtans ſit tempus, quod eſt infinitè dividuum, immediatè ante ſunt conſequenter anguli acutiores, & acutiores abſque ultimo. Hoc idem dicendum à Philoſopho in ſua continui conſtitutione; dum enim dividuntur pariter lineæ infinitæ ſe ſe invicem interſecantes, nonnè ità ſunt diviſæ, ut immediatè ante diviſionem fuerint coniunctæ, fecerintque per motum angulos minores, minoreſque pro partium proportionalium infinitate?

Hinc habes, illud mirabile contingere in tali motu lineæ infinitæ, quod in aliquo inſtanti tota linea mobilis per grande ſpatium diſtabit à quieſcente; & immediatè poſt tale inſtans infinitę partes lineæ quieſcentis erunt pertranſitæ ab infinitis partibus lineæ mobilis; nulla tamen determinata pars lineæ quieſcentis erit pertranſita immediate poſt inſtans, ſed inter pertranſitionem cuiuslibet, & inſtans mediabit neceſſariò tempus. Totum hoc patet, ſi ſtatuatur centrum D. per mille amplius leucas diſtans à puncto C ſectionis. certè linea B F per motum eò tandem deveniet, ut ſit lineæ A E parallela, adeoque ab ea per mille etiam leucas diſſita. immediatè autem poſt inſtans ſi iterum moveatur ad lineam A E, ad eamque accedat, quæcumque temporis, in quo fit motus,

tus, particula ſumatur, aliquám haberi linearum ſectionem ex inclinatione ad angulum acutum neceſſe eſt, ut conſtat ex 12. axiom. lib. 1. Euclidis. & quia ultra punctum ſectionis infinitæ ſunt partes, neceſſariò infinitæ partes ſunt pertranſitæ. Neque in mirum omninò intelligenti temporis compoſitionem; cum enim inter acquiſitionem cuiuslibet certæ partis, in qua ſit angulus, & inſtans æquidiſtantiæ mediet tempus carens prima parte proportionali, conſequens eſt; ut poſſint ab infinitis partibus lineæ mobilis eſſe pertranſitæ infinitæ partes lineæ quieſcentis in infinitis partibus temporis intermedii.

Ad 3. ſecundo modo propoſitum, dico motum circularem infiniti non eſſe, nec dici circularem, niſi ratione motus attenti in ſingulis ipſius partibus, unde in totum derivatur denominatio circulationis. Revera tamen ſi circulatio in eo rigore ſumatur, quo ſumitur in argumento, pro motu ſcilicet circuli, aut corporis circulum deſcribentis, nego poſſe infinitum ſecundum ſe totum circulariter moveri: ſed illum motum, ut eſt totius, aliter appellandum: in quo non immoror, cum ſit lis de vocabulo.

Ad conf. reſp. centrum in rigore eſſe, à quo extrema æqualiter diſtant; & hoc repugnare infinito: aliud eſſe centrum impropriè, punctum ſcilicet fixum, & immobile, circa quod omnes partes moventur; & hoc eſſe poſſibile infinito. Quod ſi quæratur, inquit Greg. loc. cit. ubi eſſet centrum fixum, circa quod moveretur infinitum? dico quod eſſet, ubicumque Deus vellet; ſicut ſi eſſet una lancea centum palmorum, in qualibet eius parte poſſet figi clavus, & circa illum immotum tota in gyrum moveri.

CAPUT VI.

An ſit eſſentialis mobili moles, & quantitativa diviſibilitas.

CErtum eſt, poſſe moveri non ſolum corpus, ſed etiam ſpiritum, Angelum nim. & rationalem animam; in his enim ſua eſt etiam diviſibitas ſi minus quantitativa, & formalis, certè æquivalens, & virtualis, quæ idem, quod illa, in motu, & ſpatio præſtet. Tota igitur quæſtio devolvitur ad Punctum, quod omni modo indiviſibile eſt. In qua lite ſatis celebri Philoſophus negativam partem docuiſſe videtur 6. phyſ. à tex.86. ubi id ipſum tribus rationibus probat, quæ à nonnullis demonſtrationes habentur. In oppoſitum eſt Scotus in 2. diſt.2. q.9. quo etiam in loco idipſum habent Mayronus, Lichetus, & Tataretus.

Mihi verò hæc quæſtio eſt de ſubiecto non ſupponente; nullum enim punctum aut eſt, aut eſſe poteſt in continuo. ut ergo quæſtionem decidam, admittenda hypotheſis eſt; quæ duplex fieri poteſt; altera quod punctum ſit in continuo tamquam quid pertinens ad ipſius compoſitionem, non quidem ut pars, ſed ut vinculum partium: in qua hypotheſi concedendùm eſt omninò, poſſe punctum moveri per accidens, ad motum ſcilicet continui, in quo eſt. Altera hypotheſis eſt, quod punctum per ſe exiſtat in continuo non ut in toto, ſed ut in loco, cui incommenſurabiliter coexiſtat; atq; ità ſi moveretur punctum non per accidens, ſed per ſe moveretur. Juxta duplicem hanc hypotheſim duplicem ſtatuo præſentis controverſiæ deciſionem.

§. I.

§. I.

Dato motu puncti per accidens juxta priorem hypoteſim, negari non poteſt motus ejuſdem per ſe.

HÆc concluſio intelligenda de puncto realiter à quantitate diſtincto. ſi enim ſupponamus puncta non eſſe, niſi quantitatem ipſam ab omni extenſione præciſam, ut ſuperiori quæſtione dictum eſt, fateor, non eſſe bonam conſequentiam à motu per accidens ad motum per ſe; eſſet enim conſequentia à motu indiviſibilis præciſivè ad motũ indiviſibilis poſitivè, adeoque eſſet revera arguere motum puncti à motu continui. Et in hoc ſenſu videtur loquutus Philoſophus, dum tex. 86. concedit puncto motum per accidens, negat motum per ſe his verbis: *impartibile non contingit moveri, niſi ſecundum accidens*. certè enim ratio aliqua formalis ab intellectu præciſa non accipit denominationem ab actione reali, niſi per accidens, quatenus eſt in re individua, & ſingulari, cui primo & per ſe tribuitur actio.

Jam probo concluſionem intellectam de puncto non identificato, ſed diſtincto. Abſurdum quod ſequitur ex motu per ſe puncti, ſequitur idem ex motu puncti per accidens. Si ergo hoc non obſtante, poteſt punctum moveri per accidens, poterit, & moveri per ſe. antec. prob. abſurdum, quod ſequitur ex motu per ſe puncti, eſt, quod ſignaret in continuo punctum poſt punctum. atqui etiam in motu per accidens id deberet ex eadem ratione contingere; quod enim moveatur per accidens, non facit; ut ſimpliciter non moveatur; quia ly per accidens non eſt additum diſtrahens, ſed modificans motum, quem reddit

conſequentem, & ſecundarium relatè ad motum per ſe, qui eſt primarius, & antecedens.

Reſpondent 1. punctum in continuo moveri motu diſcreto, à puncto ſcilicet ad punctum ſpatii, non pertranſita parte intermedia.

Hæc tamen reſponſio nec eſt ad rem, nec eſt vera. non eſt ad rem; quia concluſio procedit ex ſuppoſitione, quod punctum verè moveatur, licet per accidens; ad motum ſcilicet continui. at diſcretus tranſitus à puncto ad punctum ſpatij non eſt motus, ſed mutata eſſe invicem nec continuata, nec continuabilia. Non eſt vera; quia iſte tranſitus deberet fieri per inſtantia. jam verò in tempore punctum ſi non movetur, neceſſe eſt ut quieſcat; adeoque ut diſcontinuetur à quanto.

Reſpondent 2. indiviſibile, dum movetur in toto, non tam moveri ipſum, quam totum. quare non verè dicitur, *Punctum moveri*, ſed ſolum eſſe in corpore moto; nec *menſurare ſpatium*, ſed *eſſe in menſurante*. Oppoſitum contingit in motu per ſe indiviſibilis ſeparat, quod quidem verè ipſum movetur, adeoque menſurat ſpatium, quod proinde opus eſt ut ex indiviſibilibus componatur.

Hæc reſponſio non immerito ab Ariminenſi appellatur fuga verbalis. Probo igitur, punctum motum per accidens verè moveri ipſum. moveri A ipſum eſt ipſum tranſire de loco ad locum, & acquirere diſtantiam à termino, ubi erat ante motum. atqui punctum per accidens motum verè tranſit ipſum de loco ad locum, & acquirit talem diſtantiam. ergo verè movetur ipſum.

Confirm. Punctum eſt in ſpatio quieſcenter per ſuum ubi, quod opus eſt, ut amittat ad motum totius; aliter, ſi punctum ſit in loco per ubicationem partis, quis vetet, quo minus aſſeram, unam partem eſſe in loco per ubicationem alterius, & omnes per ubicationem

pun-

puncti? Rurſus hoc ubi utpote puncto commenſum, punctuale & ipſum eſt. dum ergo illud amittitur à puncto per accidens moto, aut eius vice ſuccedit aliud ubi punctuale, aut ubi diviſibile, aut nullum ubi, non poteſt dici hoc tertium; nihil enim, quod eſt, nullibi eſt. nec primum; aliter unum indiviſibile alteri immediatè ſuccedet. Reſtat ſecundum, quod intendo; ex eo enim fit, ut punctum in ſe indiviſibile, & indiviſibiliter locatum in quiete, ſit capax accipiendi per motum ubi diviſibile; per quod ſucceſſivè correſpondeat ſpatio diviſibili; quo admiſſo, manifeſtum eſt ex correſpondentia quacumque ſucceſſiva puncti ad diviſibile ſpatium non ſequi, ut ſignetur in ſpatio punctum poſt punctum.

Confirm. iterum ex Scoto, ſphæricum perfectum non tangit planum, niſi in puncto juxta ſententiam, quam hic ſuppono. Jam verò ſi eiuſmodi ſphæricum non rotetur, ſed trahatur ſupra planum, punctum ſphærici ſucceſſivè tangit planum abſque eo, quod ſignet in eo punctum poſt punctum. neque hic recurri poteſt ad motum puncti per accidens; quia contactus ille ſucceſſivus per ſe competit puncto, & per accidens ſphærico; ſphæricum enim tangit ratione puncti, non punctum ratone ſphærici.

§. II.

Data locatione puncti in ſpatio diviſibili incommenſurabiliter, nullum eſt inconveniens, ut ſupra idem ſpatium per ſe punctum moveatur.

HOc probo ex ipſa hypotheſi. ſupponimus enim punctum eſſe in ſpatio, & non commenſurabiliter, cum indiviſibile diviſibili commenſurari non poſſit. erit ergo incom-

commenſurabiliter. quo poſito ſic arguo. Punctum poteſt eſſe in continuo incommenſurabiliter. ergo poteſt ſuper continuum etiam incommenſurabiliter moveri. prob. conſequ. Punctum, quod eſt in continuo incommenſurabiliter, non ſignat in continuo punctum; aliter puncto ſignato commenſuraretur. ſi ergo ſuper continuum moveatur, non ſignabit punctum poſt punctum, adeoque poterit, quod perinde eſt.. moveri per ſpatium incommenſurabiliter. hanc conſequ. ſic probo. impoſſibile eſt, ut in motu ſignet punctum poſt punctum, quod nullum punctum ſignat in quiete; ſignare enim punctum poſt punctum eſt ſignare ſecundum punctum in motu poſt primum punctum ſignatum in quiete. ſi ergo in quiete nullum primum punctum ſignatur, nullum ſecundum ſignatur in motu, adeoque nec tertium quartum, &c.

Confirm. illud ipſum ſpatium in motu acquiritur ſucceſſivè multiplicatum, quod ſemel per quietem obtinetur permanenter. Sic mobile palmare, quod per quietem palmari correſpondet, palmaribus etiam ſpatiis infinitis communicantibus ſe commenſurat per motum. at punctum quod quieſcit in ſpatio, nulli puncto ſupponitur correſpondere. ergo nullis punctis debet commenſurari, dum eſt in ſpatio ſucceſſivè per motum. Ratio utriuſque à priori eſt; quia hoc, quod eſt eſſe in ſpatio commenſurabiliter, aut incommenſurabiliter, eſt quid commune, & genericum, cui ſi addatur ſucceſſivitas, fit motus; ſi permanentia, fit quies. Ut ergo quieſcere palmum in ſpatio commenſurabiliter, trahit commenſurabilitatem in motu, ut ſignet palmum poſt palmum: ita quieſcere punctum incommenſurabiliter in ſpatio, trahet incommenſurabilitatem in motu, ut non ſignet punctum poſt punctum.

Confirm.

Confirm. iterum admiſſo puncto quieſcente in ſpatio, aut omnia corpora evadunt eo ipſo immobilia; & hoc quidem ſequi ex ſola poſitione puncti, inopinabile videtur. quod ſi ſequitur, jam deſtruitur hypotheſis; quid enim magis oſtendat impoſſibilitatem puncti in continuo, quàm id ipſum, quod reddat omnia mobilia immobilia? Aut manent corpora mobilia; & jam moveri hæc poterunt ſupra quodlibet ſpatium, etiam ſupra illud, in quo eſt punctum. Supponamus ergo, non punctum moveri, ſed aerem ſupra punctum; nonnè hinc fieret, ſi vera ſunt dicta adverſariorum, ut in aere ſignaretur punctum poſt punctum? tam enim linea deſcribitur à puncto ducto ſupra magnitudinem, quàm à magnitudine ducta ſupra punctum. Quod ſi hoc ut verum concedi non poteſt in data hypotheſi, negari debet punctum per ſe motum inducere quantitatem ex punctis conſtantem. Hoc totum paucis more ſuo, ſed in alio exemplo dixit Mayronus: *quandocumque*, inquit, *dividitur corpus, ſecuris prius pertranſit ſuperficiem, quam attingat corpus. ſicut autem totum continuum tranſit ſuper indiviſibile, ita indiviſibile poteſt tranſire totum continuum*.

§. III.

Solvuntur argumenta.

PRænoto, argumenta ut probent, debere ſervare hypotheſim, non deſtruere. quare quæ deſumuntur ex neceſſaria commenſurabilitate mobilis ad ſpatium, in quo movetur, non ſunt ad rem; inducunt enim indiviſim commenſurabilitatem mobilis ad ſpatium, in quo quieſcit. Hoc quidem ideircò moneo, quod argumenta, quæ Ariſto-

teles

teles attulit l. cit. ad probandum impoſſibilem puncti motum, ſi rectè penſentur, deſtruunt, non ſervant hypotheſim, adeoque nec noſtram concluſionem evertunt; nec nos omninò ab Ariſtotele diſſentimus. Sed quidquid ſit de mente Philoſophi.

Obiic. 1. omne mobile dum movetur, partim eſt in termino à quo, partim in termino ad quem. nullum punctum poteſt eſſe partim, & partim, cum partem, partemque non habeat. ergo nullum punctum moveri poteſt: maior ſola eſt probanda, quæ loquitur de termino ad quem non remoto, ſed proximo: prob. autem ſic. mobile dum movetur, non eſt totum in termino à quo; ſic enim non movetur, ſed movebitur: non eſt in termino ad quem; ſic enim non movetur, ſed motum eſt. non eſt ſimul in termino à quo, & in termino ad quem; ſic enim replicaretur. reſtat ergo, ut ſit partim in termino à quo, & partim in termino ad quem.

Hoc argumentum deſtruit hypotheſim; ut enim quod eſt in ſpatio ſucceſſivè, debet illi correſpondere per partem, & partem, ita & quod eſt in ſpatio permanenter; & ſi non hoc, neque illud. Nego igitur maiorem. ad prob. nego eſſe enumerationem ſufficientem; deeſt enim hoc aliud membrum, quod mobile ſit totum in termino à quo, & ad quem non ſimul, ſed ſucceſſivè. Et quidem ſi punctum in hypotheſi moveretur per ſpatium palmare intra horam, totum intra horam eſſet in toto palmo ſucceſſivè; quatenus juxta multiplicitatem partium horæ occupaſſet ſigillatim partes palmi, ſemper tamen occupatione incommenſurabili.

Obiic. 2. omne mobile per motum, prius quam tranſeat ſpatium maius ſe, debet pertranſire ſpatium aut æquale ſibi, aut minus ſe. atqui in continuo nec eſt ſpatium æquale,

nec

nec minus puncto. ergo non poteſt ſuper continuum moveri punctum. ma. prob. tum inducendo per omnia mobilia. tum quia non poteſt tranſiri ad extremum ſine medio. cum igitur medium ad ſpatium maius ſit ſpatium minus, aut æquale, neceſſe eſt, ut per hoc prius fiat tranſitus.

Nego maiorem: per cuius primam probationem ductam ab inductione nihil conficitur; quia non eſt bona deductio ab iis, quæ contingunt de facto, ad ea, quæ contingerent in hypotheſi impoſſibili; neque à mobili diviſibili, quod ſpatio commenſuratur, licet inferre ad indiviſibile, quod eſt in ſpatio ſine ulla commenſuratione. Ad ſecundam probationem dico committi æquivocationem. verum eſt, quod antequam perveniatur ad extremum ſpatii, debet pertranſiri medium, quod comparatum cum extremo habeat rationem minoris, aut æqualis. non ſic ſi ſpatium comparatur cum mobili, cum quo nullam habet commenſurationem.

Obijc. 3. nullum mobile poteſt tempore finito pertranſire infinitas partes ſpatii ſibi æquales. atqui punctum neceſſariò pertranſiret infinita puncta, quorum quodlibet eſt æquale ipſi. ergo non poteſt moveri.

Confirm. quodlibet ſpatium eſt infinitum relatè ad punctum. ergo nullum ſpatium poteſt à puncto pertranſiri. antec. prob. ſit ſpatium palmare, quod excedit ſemipalmare, ſed plus excedit quartam illius partem; atque ita in infinitum. punctum verò à quavis parte exceditur: nunc ſic. quodcumque excedit infinitas partes, quarum quælibet excedit punctum, infinitè excedit punctum. at quælibet pars ſpatii excedit infinitas partes minores, ſingulas punctum excedentes. ergo quælibet pars ſpatii infinitè excedit punctum.

Ad argumentum reſp. 1. hypotheſim, in qua

pro,

procedimus, excludere omnia puncta à continuo. 2. ſi ea in continuo ſunt, neć ſunt ſpatium, nec ſunt nata extendere ſpatium. quare tam eſt facilis tranſitus unius, quam infinitorum punctorum. non eſt ergo in motu puncti conſiderandus tranſitus per puncta, ſed per ſpatium, quod certe finitum eſt.

Ad Conf. nego antec. ad probationem dico, non probari exceſſum infinitum ſimpliciter ſpatii ſupra punctum, ſed exceſſum dumtaxat incommenſurabilem, & alterius ordinis. Profecto enim ſpatium non excedit punctum niſi per id, quod ipſum eſt: ſed ipſum non eſt ſpatium, niſi finitum. ergo finitè tantùm excedit; quamvis propter immenſurabilitatem dici poſſit, quod excedat quodammodo, & ſecundum quid infinitè.

Obiic. 4. Punctum deberet in ſe recipere ſuum motum. vel ergo iſte motus ex indiviſibilibus conſtaret; aut ex ſemper diviſibilibus. ſi primum; non eſt aptus, ut acquirat ſpatium diviſibile. ſi ſecundum; non eſt aptus, ut inhæreat mobili indiviſibili. ergo punctum in hypotheſi moveri non poſſet.

Reſp. & dico ſecundum; forma enim diviſibilis, quæ puncto in quiete, & permanenter non proportionatur, poteſt illi proportionari ſucceſſivè, & in fluxu. Exemplum habes 1. in ente permanente, nec habente partes ſecundum durationem fluentes, cui tamen proportionatur duratio ipſa, ens ſcilicet eſſentialiter fluens, & ſucceſſivum. Exemplum habes ſecundo in ubicatione palmari, quæ parti capillari improportionata in quiete proportionatur in motu; unde illud ſolemne in Peripatetica ſchola, Mobile, dum movetur, eſt in ſpatio maiori ſe. Ut ergo non eſt impoſſibile, ſed neceſſarium, ut quodvis mobile in motu ſit ſub præſentia maiori, eo quod iſta ſucceſſivè acquiritur; ita nec repugnabit ut indiviſibile

ſit

ſit ſub præſentia ſe maiori, imo verius ſibi improportionabili, ſi eam deberet in quiete ſuſcipere.

CAPUT VII.

Carteſianis legibus de motus natura reiectis, veriores ſufficiuntur.

RENatus des Cartes principiorum Philoſophiæ par. 2. motus naturam, quam quidem potiſſimum vult poſt materiam rerum naturalium principium, conſiderare aggreſſus, multa ſtatuit, quibus rerum naturam ſuperſtruere conatur, novæque fabricæ nova ſupponit fundamenta; firma, an ſecus, nunc videndum.

Præmittit duo. 1. Generalem, ac primariam cauſam motus non aliam eſſe præter Deum, 2. motum ab initio materiæ impreſſum in certa menſura, in eadem conſervari perpetuo, quamvis in ſingulis corporibus varietur; quantum enim motus ab uno detrahitur, tantundem alteri adiicitur. quod probat ex eo, quia Deus non ſolum in ſe ipſo eſt immutabilis, verum etiam quia quam maximè conſtanti, & immutabili modo operatur. ut ergo eandem ſemper conſervat materiam, quam creavit à primo, ita & eundem motum.

Ex hac Dei immobilitate regulas quaſdam, ſive leges naturæ deduci poſſe contendit, quæ ſint ſecundariæ, & particulares diverſorum motuum cauſæ. Prima eſt. Unaquæque res quantum in ſe eſt manet ſemper in eodem ſtatu, neque unquam mutatur, niſi à cauſis externis. quare ſi quieſcit, nunquam per ſe movebitur: ſi movetur, nunquam per ſe quieſcet. Rationem hanc tradit; quies enim motui eſt contraria, nihilque ad ſui contrarium, ſive ad deſtructionem ſui ipſius ex propria natura ferri poteſt.

Secunda eſt: quodlibet corpus ad motum per lineas obliquas non tendit, ſed per rectas: Probat hanc regulam à priori ex Dei immutabilitate, & ſimplicitate operationis, qua motum in materia conſervat; neque enim illum conſervat, niſi præciſè qualis eſt eo ipſo temporis momento, quo conſervat, nulla habita ratione eius, qui forte fuit paulò ante. at verò in quolibet inſtanti deſignabili ſui motus mobile determinatum eſt ad motum ſuum continuandum verſus aliquam partem per lineam non curvam, ſed rectam. quod probat exemplum lapidis in funda rotari, qui licet circulationem perficiat, in quolibet tamen puncto ſi proiiciatur, pergit moveri non amplius circulariter, ſed rectà. Ex hoc infert, omne corpus circulariter motum perpetuo conari, ut recedat à centro circuli, quem deſcribit; *Ut*, inquit, *ipſo manus ſenſu experimur in lapide, dum illum funda circumagimus*.

Tertia eſt. dum mobile impingit in corpus, quod vi ſua impellere non poteſt, nihil amittit de ſuo motu, ſed ſolam variat motus determinationem, quæ reflectitur in aliam partem. Dum verò impingit in corpus minoris reſiſtentiæ; illud quidem ita movet, ut quantum ei de ſuo motu communicat, tantundem deperdat.

Septem alias deindè ſubdit leges, quæ omnes ſpectant ad motus ab uno in aliud corpus immiſſionem, & ſtatuunt, qua demum ratione ex mutuo corporum occurſu motus, aut minuatur, aut augeatur. ſed eas nunc referre res eſt plena moleſtiæ, & vacua utilitatis; procedunt enim omnes ex ſuppoſitione tum corporum ita ſolidorum, ut nullam patiantur compreſſionem, tum medii, quo motus nihil omnino juvetur, aut retundatur: quæ quidem duo non ſunt, niſi in mundo, quem ſibi finxit imaginatio Carteſiana.

Dico

Dico nunc primò. Quamvis prima, generalis, & immediata cauſa omnis motus ſit Deus o. m. non tamen unica; ſed concurrit ad ipſum efficienter etiam mobile creatum naturæ ſuæ viribus, & exigentiâ.

Prima pars huius dicti conſtat ex iis, quæ libro 2. qu. 4. c. 3. diſputata ſunt contra Durandum. conſtabit etiam in metaph. ubi ad probandam primi motoris exiſtentiam, illud principium demonſtrabo, Omne, quod movetur, ab alio movetur.

Altera pars conſtat ex dictis ibidem, ubi virtutem efficientem creatam à Deo participatam aſſerui. Conſtat rurſus ex iis, quæ libro 1. q. 1. late probavi, eſſe in rebus ipſis naturalibus effectum ſenſibilium cauſam: quod quidem ita eſt verum, ut merito videatur Philoſophus 2. phyſ. tex. 6 dari naturam tanquam per ſe notum aſſumpſiſſe: natura autem eſt principium intrinſecum motus.

Dico 2. motus non ſemper conſervatur idem, ut materia. Hæc concluſio ita eſt manifeſta, ut non videam, qua ratione potuerit oppoſitum cuipiam in mentem venire. Eſt enim motus ſucceſſiva correſpondentia mobilis ad ſpatium; quæ ſane, mutato ſpatio, mutetur oportet, ſive motus ſupponatur realiter modaliter à mobili diſtinctus, ſive indiſtinctus.

Neque ullius eſt momenti argumentum Carteſii ductum à Dei immutabilitate. 1. quia Deus ex 1. concl. non eſt cauſa motus, niſi univerſalis, ac proinde accommodans ſe mobilium, ac moventium ſecundorum activitati, & exigentiæ pro variis circumſtantiis, & conditionibus variæ: in quo Deus ut naturæ gubernator ſummam conſtantiam ſervat. 2. quia vel varietas, & mutatio naturæ violat quoquomodo Dei immutabilitatem; & certè nulla poterit in natura contingere mutatio, quod nulla ſit poſſibilis violatio divinæ perfectionis. quare

mun-

mundum conſtituere oportebit utrimque æternum, omnemque ab eo, quam tamen ſenſu percipimus, mutationem eliminare. aut ſtare poteſt cum Dei immutabilitate aliqua in creatis mutatio; & jam neceſſe eſt affirmare, nullam hinc vel umbram imperfectionis in Deum invehi: quare non ſatis conſultò locutus eſt Carteſius loc. cit. num. 36. ubi ait, iis mutationibus exceptis, quas experientia, vel fides teſtatur, nullas alias in Dei operationibus ſupponi debere, *ne qua inde inconſtantia in ipſo arguatur*. Quandoquidem ſi ſine argumento divinæ inconſtantiæ aliquæ mutationes contingunt, qui poterimus recte ex aliis iſtiuſmodi inconſtantiam arguere? ad ſummum enim diſcrimen eſſet parvæ, & magnæ inconſtantiæ, non alicuius, & nullius.

Dico 3. Nullum mobile, dum movetur, quantum eſt de ſe, perſeverat ſemper in motu.

Prob. Quodcumque movetur, aut movetur ab intrinſeco, & à natura ſua, aut ab impetu extrinſecus impreſſo. ſi primo modo movetur, idcircò movetur, ut quieſcat. ideò enim natura impellit ad motum, ut quærat locum ſibi convenientem, extra quem violenter detinetur. Quod ſi nullum habeat hujuſmodi locum, ſed omnia ſpatia indifferenter reſpiciat, jam in omni ſpatio æqualiter morabitur; adeoque nulla erit ab intrinſeco ratio determinans, ut, uno relicto, alium quærat. Conf. motus naturalis corporum comparatur deſiderio, quod eſt motus animæ, ut quies comparatur delectationi.. at deſiderium omne eſt propter delectationem; nec quiſquam eſt, qui per deſiderium ſe moveat ad bonum, cuius acquiſitio, ac proinde delectatio propoſita nulla ſit.. Item ergo nullus à natura eſt motus, cui nulla ſit propoſita pro termino quies.

Quod ſi mobile moveatur per impetum extrin-

trinſecus impreſſum violenter, item aio, motum ipſius perpetuum eſſe non poſſe. ſi enim movetur contrà naturæ inclinationem, accipit impetum oppoſitum determinationi intrinſecus à natura provenienti. quemadmodum ergo reſiſtentia medii efficit, ut impetus de facto debilitetur, ac tandem finiatur; quid ni idem præſtet reſiſtentia intrinſeca ipſius mobilis in alium omninò motum propendentis?

Si verò impetus ab extrinſeco impreſſus neuter ſit, h. e. nec contrà, nec juxtà naturam, qualis eſſet rotæ in gyrum actę, cuius ſit centrum idem, quod eſt commune omnium gravium, aut qualis eſt motus Cœli; adhuc puto, motum per ſe aliquando deſiturum. Prob. 1. dum rota de facto circà axem immotum ab extrinſeco circumvolvitur, motus ipſius tandem deſinit. ſed non deſinit propter reſiſtentiam medii, aut gravitatis. ergo deſinit ex natura ipſius mobilis, & finitate impetus: quæ ſunt rationes univerſales pro omni motu. Min. prob. cum enim in rota circumacta dimidia pars deſcendat, & dimidia aſcendat, & quantum proindè una reſiſtit, tantumdem altera inclinetur, ac ſe ſe æquilibrent, conſequens eſt, ut in rota per modum unius accepta nulla poſſit eſſe reſiſtentia ex parte gravitatis ad talem motum. neque verò reſiſtit aer, qui nec ſcinditur, nec repellitur: & quantum aeris incumbit parti rotæ aſcendenti, eamque prohibet à motu, tantundem incumbit parti deſcendenti, eamque impellit ad motum.

2. A priori ex natura mobilis. quodcumque enim mobile à natura inclinatur ad quietem, ut dictum eſt. quamvis ergo motus ille circularis non ſit omninò violentus, quod vice unius loci naturalis alium etiam naturalem ſufficiat, eſt tamen aliquatenùs violentus, in quantum in loco naturali, ubi quies exigitur, motus, & agitatio exhibetur. neceſſe igitur eſt, im-

impetum, & motum à nobilis reſiſtentia imminui primò, tum etiam extingui.

3. Ex natura motoris finiti. ut enim reliquis agentibus ex ſua limitatione certa eſt activitatis ſphæra definita; ità & localiter moventi; ut ſivè per ſe, ſivè per impetum impellat, ad certum terminum, menſuramque id valeat.

Neque valet, quod opponebat Carteſius, ſi verum id foret, motum de ſua natura propenſurum in ſui deſtructionem. Quid enim, quæſo, eſt in motu, quod exigat perſeverare, cum totus ſit ſucceſſivus, & in fluxu, adeoque partibus conſtans continenter intereuntibus? Deindè quod petit quietem, non eſt motus, ſed mobile per motum.

Opponi iterum poteſt, quod c.2. dixi, motum circularem, præſertim Cæli, debere eſſe per naturam perpetuum: quod videtur contradicere iis, quæ in hac concluſione ſunt aſſerta. Sed re vera non contradicit; aliud enim eſt, quod nullus motus ſit perpetuus, attenta mobilis, & impetus natura, quod hic contendo: aliud, quod nullus ſit perpetuus, attenta communi naturæ univerſalis exigentia, quod ibi nego. Sed de hac re iterum, ubi de motu Cæli.

Dico 4. Omnia gravia quomodocumque moveantur, motum ſemper affectant per lineam rectam. Hanc propoſitionem Carteſius rectè aſſerit, ſed malè ex divina immutabilitate probavit, ut conſtat ex dictis. Et quidem quid oportuit ad machinam confugere in re aliundè certa? cum enim gravia ad motum rectum propendeant per naturam breviſſima, ſimpliciſſimaque via tendentem ad centrum motus, conſequens eſt, ut, quemcumque motum ab extrinſeco accipiunt, inſita vi ad ſuum agendi, tendendique modum, quoad fieri poteſt, inflectant.

Dico 5. In mobilium occurſu non ſemper

accidit, ut tantum uni motus accedat, quantum decedit alteri. Teſtis eſt experientia, qua do-cemur, ſi duæ plumbeæ pilæ in ſe mutuò incurrant, nullam haberi reſilientiam, ſed ſequi immediatè quietem? ut iterum deduxi primo huius operis libro q. 1. c. 5. agens de rerum principiis contrà Carteſium.

Quæ quidem ubi perpendo, convicii illius in mentem venit, quod Atomiſtæ Peripateticis obiectant, quod relicta experientia, ſenſuumque fide, ſolis ſpeculationibus metaphyſicis rem omnem Philoſophicam tranſigunt: quid jam de Carteſio ſuo dicent, qui, quas ſcripſit leges motus, non è rerum natura, ſed ex ſuo ingenio, magno illo quidem, ſed novitatis amore tranſverſim acto, eruit, ac ſancivit?

LIBER QUARTUS
PHYSICORUM
De Reliquis Motibus.

Reliqui à latione motus in triplici ſunt genere; vel enim eſt motus ad ſubſtantiam, qui ſi ſit acquiſitivus, dicitur generatio: ſi deperditivus, corruptio. vel eſt motus ad quantitatem, qui dividitur in augmentationem, ac diminutionem. vel eſt motus ad qualitatem, qui dicitur alteratio, & dividitur in intenſionem, ac remiſſionem. Jam verò ut tota expleatur de motu tractatio, de his etiam poſt lationem agendum eo ordine, ut prius de generatione, tum de alteratione, poſtremo de conditionibus ad agendum ſeù generativè, ſeù alterativè requiſitivis, triplici ſcilicet quæſtione præſens liber abſolvatur; augmentationi enim commodior eſt locus in libris de anima, ubi de nutritione, augmentationeque vitali.

QUÆSTIO PRIMA.
De Generatione, & Corruptione ſubſtantiali.

CAPUT I.
Aſſertur, & explicatur Ariſtotelica Generationis definitio.

NOmen generationis multipliciter ſtat. 1. pro omni productione, etiam Angeli, etiam

etiam accidentis. 2. pro omni productione ex præſuppoſito ſubiecto. atque hæ ſunt latiſſimæ generationis acceptiones. 3. eſt ſtrictiſſima, quæ ſolam viventis productionem appellat. 4. demum accipitur in præſenti in ſignificatione quadam media, quæ eſt communis, & plerumque uſurpata, ut ſonat ſcilicet productionem novæ ſubſtantiæ ex ſubiecto præſuppoſito.

Porrò Ariſtoteles ſæpe diſtinguit inter generationem ſimpliciter, & generationem ſecumdum quid. inter generationes enim modo expoſitas quadrifariam inſtitui comparatio poteſt. 1. ſi comparetur generatio ſubſtantiæ cum generatione accidentis; atque ita prior dicitur generatio ſimpliciter, poſterior ſecundum quid. 2. ſi conferatur generatio unius ſubſtantiæ cum generatione alterius; atque ità ſi quæ generatur ſubſtantia, perfectior eſt ea, quæ corrumpitur, vocatur ſimpliciter generatio, ut cum ex embryone fit homo. ſi vero, quæ corrumpitur, perfectior eſt ea, quæ generatur, dicitur ſimpliciter corruptio, ut cum ex homine fit cadaver. 3. ſi comparetur generatio unius accidentis cum generatione alterius; eadem enim regula procedit, ut perfectioris ſeù generatio, ſeù corruptio dicatur ſimpliciter talis. 4. ſi conferatur generatio effectus ſenſibilis cum generatione effectus inſenſibilis; ità enim prima dicitur generatio ſimpliciter, ut cum ex aere fit aqua: altera dicitur corruptio ſimpliciter, ut cum ex aqua fit aer. Jam verò in tota hac quæſtione nomen generationis accipitur, ut ſonat productionem ſubſtantiæ compoſitæ ex ſuppoſito ſubiecto, quæ eſt ſimpliciter generatio, ut eſt in prima comparatione expoſitum.

Hanc multipliciter definit Ariſtoteles. 2. phyſ. t. 14. ait, generationem eſſe viam ad natu-

ram. 11. met. t. 10. Generationem dicit mutationem ex non ſubiecto in ſubiectum; ubi nomine ſubiecti totum ſubſtantiale intelligit, quod accidentibus ſubſternitur. Huic definitioni conſonat alia ex 1. de Gen. t. 25. ubi definitur mutatio ex potentia ſubiecto in actu ſubiectum. ſenſus eſt, quod per generationem materia, quæ erat in potentia ad totum ſubſtantiale, illud actu conſtituit per formæ receptionem. ſed omnium celeberrima eſt definitio Generationis, quæ traditur 1. de Gen. t. 23. quæ, Philoſophi verbis paululum immutatis, ità communiter conficitur: *Generatio eſt mutatio totius in totum, nullo ſenſibili remanente ut ſubiecto eodem.*

Mutatio eſt genus, in quo cum reliquis motibus communicat generatio. ſed ſtatim difficultas occurrit, qua probetur generationi rationem mutationis non convenire. Quod enim generatur, non mutatur. ergo generatio non eſt mutatio. conſequ. tenet per locum à coniugatis. anteced. prob. quia quod generatur, non fuit, antequam generaretur. at quod mutatur, debet ſui mutationem præceſſiſſe, ut conſtat ex iis, quæ 1. phyſ. de conceptu mutationis dicta ſunt. ergo id, quod generatur, non mutatur.

Reſp. generationem in rigore dictam, ut eſt mutatio, & dividitur in acquiſitivam, & deperditivam, hic non definiri, ſed definiri ſubſtantialem converſionem, quæ eſt tranſitus de ſubiecto in ſubiectum, ſeù de termino poſitivo ad poſitivum; adeoque definiri generationem, ut eſt motus, qui juxtà Philoſophum in eo à mutatione differt, quod ſit inter terminos contrarios, mutatio ſit inter terminos contradictoriè, ſeù verius privativè oppoſitos. Accipitur ergo hic, & definitur generatio quæ communiter accidit, & ut eſt cum corruptione conjuncta, adeoque ut confunditur cum conver-

ſio.

ſione, quæ utramque amplectitur. converſio autem non denominat ſubiectum, quod manet ſub utroque termino; neque enim dicitur materia converti ex ligno in ignem; ſed denominat terminos ipſos, præſertim illum, à quo eſt receſſus; dicitur enim lignum converti in ignem.

Inſtas. Si converti non dicitur, quod fit de novo, ſed quod corrumpitur, deberet dici genitum lignum, quod deſtruitur, non ignis, qui producitur. Sed ex hoc ipſo equidem infero non hic definiri generationem propriè dictam, ſed converſionem ſubſtantialem. proptereà enim Ariſtoteles nomen mutationis non tribuit termino producto, ſed deſtructo; dum ait, *mutatio totius in totum*, &c.

Dicitur deindè, *totius in totum*: per quod generatio ſecernitur ab alteratione, in qua prius totum, h. e. prior ſubſtantia manet. Dicitur demum, *nullo ſenſibili*, &c. Non debet hoc intelligi, ut contendunt Thomiſtæ, quaſi deſtruatur tota vetus ſubſtantia, & cum ea omnes qualitates, & accidentia, per quæ ſenſibilis illa fit. ſic enim nihil erat, cur illa particula apponeretur, *ut ſubiecto eodem*. ex quo videtur Philoſophus concedere, quod manet aliquod ſenſibile, non tamen ut ſubiectum idem. ſenſus ergo eſt, quod licet maneat aliquod ſenſibile idem in genito, quod fuerat in corrupto, non tamen denominat amplius idem, ſed diverſum ſubiectum; quamvis enim maneat idem calor in abſtracto, non manet idem calidum concreto. Ex quibus apparet has poſteriores particulas eſſe priorum declarativas.

Qui porrò volet generationem in rigore acceptam definire, dicet eſſe productionem ſubſtantiæ de non ſubſtantia dependenter à ſubiecto, ut à cauſa materiali. In qua definitione ſatis generatio ab augmentatione,

nutritione, eductione, converſione, & creatione diſtinguitur. Ab augmentatione quidem, & nutritione; iſtæ enim ſunt actiones ſupponentes in ſua ratione formali ſubſtantiam, quæ per augmentationem promovetur in maius, aut per meram nutritionem conſervatur in ſtatu; & propterea actiones iſtæ non generationes, ſed adgenerationes appellantur. Ab eductione verò; quia hæc eſt productio non ſubſtantiæ totius, ſed formæ. ex quo conſtat idem eſſe ſecundum rem generationem, & eductionem, ſed non ſecundùm rationem; eadem enim actio dicitur eductio ut reſpicit formam. generatio, ut reſpicit totum. A converſione diſtinguitur; quia ut dictum eſt, converſio eſt de toto in totum, cum generatio formaliter ſit de non toto in totum. A creatione demum; quia hæc nullum ſubiectum ſupponit ut cauſam materialem termini creati.

CAPUT II.

Definitur Generatio Viventis.

HÆc etiam accipi poteſt largè, ſtrictè, & ſtrictiſſimè. primò modo ſtat pro qualibet viventis à quolibet productione, ut ſi vivens generetur ex putri, quod juxtà veterum Peripateticorum ſententiam à cæleſti corpore mediis influentiis producitur. ſecundo modo ſtat pro productione viventis etiam non cognoſcitivi à ſimili vivente, quo pacto complectitur etiam plantæ à planta productionem. tertiò modo ſumitur pro ea tantùm generatione, quæ nata eſt fundare relationes, ac denominationes Patris, & Filii; quo pacto reſtringitur ad ſola viventia cognoſcitiva. Primo modo ac-

ce-

cepta non habet propriam definitionem, ſed eamdem ſortitur cum generatione communi ſuperiori cap. definita. ſecundo modo accepta definitur, *Proceſſio, ſeù origo viventis à vivente, principio vitæ coniuncto, in ſimilitudinem naturæ*. tertio modo ut definiatur, addi debet, à vivente operante per cognitionem, & amorem. ſed hæc additio fieri vulgò non ſolet. definitio igitur ſine hoc addito, qualis communiter circumfertur, eſt hic explicanda.

In ratione proceſſionis, ſeù originis velut in genere convenit generatio viventium cum generatione communi. Differt, quia eſt viventis à vivente: quod quidem quid ſpeciale habeat, ac proprium, declarant ſequentes particulæ, *principio vitæ coniuncto*; hoc enim habent ſola præceteris viventia, ut per virtutem ſuam generativam aliquam partem puriorem humidi ſui nutrimentalis vitaliter moveant, efformando ſemen, aut ovum, cui vim ſeminalem, ac formatricem imprimant. Hoc quidem viventi ante coniunctum, deindè ab ipſo deciſum, vaſiſque proportionatis exceptum, inſita virtute operatur, aliudque vivens producit, cui pars illa generantis coniuncta ineſt.

Ex hoc Angeli productio generatio vitalis non eſt; quia vitale principium, quod eſt Deus, Angelo non coniungitur; ſed eſt illi prorſus extrinſecum. Ex hoc Verbi Divini productio generatio vitalis eſt; quia principium vitæ Verbo producto perfectiſſimè coniungitur per ſummam identitatem naturæ eidem communicatæ. Qua ratione autem Spiritus Sancti proceſſio rationem generationis non habeat, quamvis à principio ſit vitæ coniuncto, ex verbis ſequentibus deſumendum eſt,

quod non ſit ſcilicet in ſimilitudinem naturæ; quod quemadmodum contingat, meum non eſt in præſenti explicare.

Ultima igitur definitionis huius verba intelligenda ſunt de ſimilitudine perfecta in ultimo gradu eiuſdem naturæ ſpecificæ. quare generatio animalium, quæ tertiæ ſpeciei nuncupamus, proprie dicta generatio non eſt; quamvis in his quoque, quoad fieri poteſt, naturæ ſimilitudo ſervetur. Excluduntur etiam à conceptu propriæ generationis illæ, quæ cum ſint à parentibus eiuſdem ſpeciei, ſpeciem tamen parentum in fœtibus non ſervant; quod contingere in quibuſdam avium generibus referunt Conimbricenſes; ex aquilinis enim pullis haliæetos, ex haliæetis phænas, ex his milvos gigni perhibent: quæ quidem non tam generationes ſunt, quam degenerationes: & cauſam habent ex defectu, & imbecillitate virtutis generativæ, quæ cum non poſſit ad perfectam ſimilitudinem pervenire; ſiſtit in imperfecta, & partum aſſimilat, ſi minus in ſpecie propria, ſaltem in proxima.

Hinc deducunt communiter. 1. quod ſi qua proles ex dæmone incubo concipiatur; fœtus non dæmonis filius ſit dicendus, ſed viri illius, à quo ſemen dæmonis opera deciſum eſt. Deducunt rurſus; aves alienis ovis incubantes non ipſas eſſe alituum excluſorum parentes, ſed eas, quæ ova elaborarunt, ac pepererunt: pulli enim non ſimilitudinem incubantis, ſed parientis ſequuntur. Et ſanè aliter potator ille Syracuſanus, qui, teſte Ariſtotele 6. de hiſt. animalium cap. 2. ovis ſub ſtorea poſitis incubans, tamdiù potabat, dum ova ederent fœtum, pullorum pater dicendus fuiſſet. Deducunt 3. efformationem Evæ ex Adami coſta generationem vitalem non fuiſſe; quare nec potuit Adam ullo pacto dici Evæ Pater

tum

tum quia coſta illa non fuit principium vitæ coniunctum ad Evæ productionem vitaliter ab Ada tranſmiſſum, ut à viventibus tranſmittitur ſemen. tum quia ut Eva fuerit Adæ ſimilis in natura, non tamen ea ſimilitudo collata illi eſt vi productionis ex coſta, ex qua ſcilicet æque bene potuit Deus ut Evam, ita & leonem efficere.

CAPUT III.

In qua potiſſimum actione generatio conſiſtat.

CAietanus poſt Herueum, aliique non multi apud Conimbr. 1. de Gen. cap. 4. quæſt. 12. opinati ſunt, generationem eſſe actionem ſucceſſivam ab alteratione indiſtinctam, quam proindè ipſum fieri formæ ſubſtantialis appellant. Diſtinguit hæc ſententia triplicem ſtatum in ſubſtantiali mutatione: primum, dum ſubiectum quieſcit in termino à quo; alterum, dum quieſcit in termino ad quem; tertium, dum ſenſim recedit ab uno, & accedit ad alterum. generatio autem conſiſtere ait in hoc ſtatu medio, quo materia ligni v. g. paulatim recedit per alterationem à forma ligni, & accedit ad formam ignis. Contrarium ſentiunt non ſolum reliqui extra ſcholam Thomiſticam, ſed ipſe etiam Thomiſtarum princeps Capreolus, & ipſe D. Thomas laudati à Conimbr. l. cit.

Sed poteſt in hac materia fieri quæſtio de re, & poteſt de voce. De re eſt lis, an actio productiva formæ ſubſtantialis ſit realiter diſtincta ab actione alterativa ſubiecti, & productiva accidentis diſpoſitivi. De voce eſt, utri ex his tribuendum generationis nomen, & an poſſit alteratio; ut terminata ad productionem formæ, appellari generatio, cum formæ pro

ductio non tam ſit dicenda generatio, quam terminus generationis.

Dico 1. productio formæ ſubſtantialis eſt actio realiter diſtincta ab actione alterativa, & productiva accidentis?

Prob. 1. ad hominem contrà Thomiſtas, ſi qui ſunt tamen ex ipſis, qui hoc negent. Termini eſſentialiter diſtincti ſpecificant actiones eſſentialiter diſtinctas; quod eſt ſolemne principium apud ipſos. atqui ſubſtantia, & qualitas ſunt termini eſſentialiter diſtincti; aliter nulli ſunt termini ita diſtincti. ergo.

2. Iterum ad hominem. Si alteratio eſſet ipſa actio productiva ſubſtantiæ, aliqua actio eſſet, dum terminus ipſius non eſſet: quæ ſequela & eſt impoſſibilis in actuali exercitio agendi; & eſt manifeſta ex poſitione ſententiæ oppoſitæ. dum enim eſt forma ignis, tunc eſt actio ipſius productiva: tunc autem calor antea productus non eſt juxtà Thomiſtas authores reſolutionis uſque ad materiam primam. quare ſi actio productiva formæ eadem eſt productiva caloris prævii, maneret actio ſine termino.

3. Eiuſmodi actiones ſunt à diſtinctis principiis ad diſtinctos effectus, & ſunt invicem ſeparabiles; tum quia poſſet Deus poſt introductionem caloris impedire productionem ignis. tum quia dum producitur calor, non eſt ignis. neque dicas, eſſe tunc ignem, non in facto eſſe, ſed in fieri; Contrà enim eſt; quia eſſe ignem in fieri, eſt non eſſe ignem, ſed calorem, qui eſt via, & diſpoſitio ad ignem; adeoque ly *in fieri* eſt additum diſtrahens.

4. Alteratio, quæ eſt motus ſucceſſivus, multas habet partes. vel ergo actio ſubſtantiæ productiva conſiſtit in una ex iis partibus, vel ſimul in omnibus. non poteſt dici

pri-

primum; tum quia non eſt maior ratio de una, quam de alia. tum quia ſignetur una pars alterationis, per quam ſubſtantia producatur. jam quia illa etiam diviſibilis eſt, de illa etiam inquiri poteſt, utrum una, an omnes ſimul illius partes ſint actio ſubſtantialis. nec poteſt dici ſecundum; quia vel ſubſtantia producta omnibus iis coexiſtit vel uni, vel nulli. non omnibus; aliter ſimul inciperet eſſe calor, & forma ignis. non uni; quia ut ſit ſpecialis pro hac ratio, deberet ea eſſe ultima; in ſucceſſivo autem continuo, qualem infra probabimus alterationem, nihil eſt ſimpliciter ultimum. non, nulli, quia ſic actio eſſet productiva ſine termino producto; adeoque cauſa efficeret actu, quin actu quidquam efficeretur.

Dico 2. actio productiva formæ ſubſtantialis, ut contradiſtincta à productione ſucceſſiva qualitatis præviæ, poteſt, & debet appellari generatio.

Prob. talis actio verificat omnem generationis definitionem. cum enim primò eſt forma ignis in ligno, tunc eſt mutatio à non ſubſtantia in ſubſtantiam, à non igne ſcilicet ad ignem. præterea tunc totum tranſit in totum, nec ullum ſenſibile remanet, ut ſubiectum idem. Adde noſtram ſententiam eſſe communiorem: loquendum autem cum pluribus. Accedit Philoſophus multis in locis apud Conimbr. citatos.

Obiiciunt quædam Ariſtotelis in contrarium teſtimonia; in quibus de generatione nonnunquam loquitur, ut de motu, & actione ſucceſſiva, eamque videtur cum alteratione confundere. quin etiam hic ipſe eſt vulgi ſenſus, & ſermo; dicimus enim communiter accendi ignem, dum diſponitur materia per calorem ad ignem. Ex hoc itaque non damno, qui alterationem appellat ipſum fieri formæ

ſub-

ſubſtantialis. Dico tamen iſtum ſermonem non eſſe ſtrictè phyſicum. ſed vulgarem, quo ſæpe philoſophi ipſi utuntur. Cum enim Ariſtoteles ipſe alibi eas actiones ſecreverit, & cum ſint realiter diſtinctæ, omninò ſint ſecernendæ juxta notiones ab ipſo traditas; & rurſus ſequuti deinceps interpretes, ac philoſophi generationem ſemper ab alteratione diſtinxerint; melius certè loquimur eas diſtinguendo, quam confundendo; nec eſt, cur propterea ſimus valde ſoliciti de uno, vel altero loco: in quo videtur Ariſtoteles aliter loquutus.

Duas præſertim authoritates obiicit noſter Maurus, alteram ex 5. phyſ. t. 8. ubi dicitur *Id, quod non eſt, generari*. generatio igitur non eſt actio productiva ſubſtantiæ; quia dum actio eſt, ſubſtantia eſt. alteram ex 6. phyſ. t. 32. ubi ſic habet: *Cum ex quodam in quoddam ſit omnis mutatio, cum quidem eſt in eo, in quod eſt mutatum, non ulterius, ut patet, mutatur*. Supponit ergo per ſe manifeſtum Philoſophus non eſſe mutationem, tunc, cum eſt ſubſtantia, quæ eſt terminus mutationis.

Reſp. ad primam ſenſum Philoſophi juxta Averroem eſſe, quod *id quod non eſt, generatur, hoc eſt mutatur*; quia materia, quæ eſt non ens actu, v. g. non actu, nec de ſe ignis, fit ignis. Poteſt etiam dici, generari, quod non eſt, ſumendo verbum eſt ampliativè, ut dicuntur in Euangelio cœci videre. Ad alteram conſtat ibi non negari à Philoſopho mutationem, ſed mutationem ulteriorem.

CA-

CAPUT IV.

De termino Generationis.

ACtio generativa, ut ab eductiva diſtinguitur, reſpicit totum ipſum, quod abſolutè dicitur per actionem genitum; quatenus per actionem ponuntur partes in ea actualitate, qua ultimò determinantur ad totum conſtituendum. ex hoc autem non fit, ut debeat ſingulas partes generatio attingere; imò quandoque cum hoc ſtat, ut non poſſit; quemadmodum videre eſt in homine, in quo nec materia, nec forma ponitur ſimpliciter in eſſe per actionem generativam. Jam vero in hoc primum eſt quæſtio, ut decernatur, quid debeat ponere in eſſe actio generativa, ut dicatur ponere, ac generare totum; neque enim defuere, qui crederent hominem ab homine generari præciſè, quatenus ab eo materia præparatur, ut ſit apta infundendæ à Deo animæ ſedes. Poſt hæc facile erit decidere, quis ſit formalis, & quo generationis terminus: quis ſit terminus totalis, & qui.

Dico 1. Generatio de ſuo conceptu non petit ponere formam ſecundum eſſe, ſed ſolùm ſecundum ineſſe materiæ. Prob. hoc enim eſt ſatis ad integrum, plenumq; conceptum generationis. quod conſtat 1. à contrario; quia id unum petit corruptio, ut forma à materia ſeparetur, non item ut deſtruatur. ergo id unum petit generatio, ut forma uniatur materiæ, non item ut producatur. 2. à priori. generatio ſubſtantialis eſt, quæ ponit de novo totum aliquod ſubſtantiale, quod prius non erat. atqui id habetur formaliter, & ultimo per ſolam actionem unitivam. ergo hæc una eſt de conceptu generationis.

Dico 2. poſſet in bono ſenſu dici homo generare.

rare hominem, etiamſi actione ſua intrinſecè non attingeret unionem animæ cum corpore, ſed ſolas induceret prævias diſpoſitiones. Prob. tunc enim diceretur generare, ut nunc dicitur corrumpere. hoc autem unicè præſtat per ſolam ablationem diſpoſitionum, conditionumque ad hominis vitam neceſſariarum. Et quidem quicumque effectus contingit in natura, ille vulgò tribuitur non ſolum cauſæ efficienti, à qua immediatè, & phyſicè profluit, verum etiam alteri cuicumque, à quo eſt in natura ultima neceſſitas, ut talis effectus à ſua cauſa dimanet. ſic accidit in corruptione, ſic in pleriſque generationibus; dicitur enim accendere ignem, illuminare aerem, &c. qui ponit approximationem requiſitam, ac removet impedimenta prohibentia eiuſmodi operationes, atque adeo qui ponit eiuſm. operationum neceſſitatem.

Dico 3. quia tamen hic ſenſus rigoroſus non eſt, ſed aliquid habet improprietatis, ac metaphoræ; congruentius, & probabilius eſt, in hominis generatione non ſolas prævias diſpoſitiones ab homine efficienter poni, ſed ipſam etiam ſubſtantialem animæ cum corpore unionem. Prob. ſi homini vis iſta non repugnat, non eſt, cur illi denegetur: quemadmodum nec illi eſſet deneganda productio formæ ipſius ſpiritualis, niſi hæc eſſet forma ſubſiſtens, quæ petit creari,& univerſim vis creãdi creaturę repugnaret. Et ſanè cum maiori proprietate hoc pacto ſalvatur, quod homo generet hominem: imò ea eſt ſimpliciter generatio, quæ ponit vi ſua formam in ſubiecto: quæ verò ſubiectum diſponit generatio non eſt, ſed alteratio. Quod autem homini vis iſta non repugnet, ex eo eſt manifeſtum, quod unio non debet, imò nec poteſt creari, ſed neceſſariò debet educi: eductio autem creaturæ non repugnat.

Dices. Unio animæ ſpiritualis cum materia eſt

eſt & ipſa ſpiritualis, cum ſit animæ, cui inhæret, proportionata. ergo non poteſt intrinſecè, & immediatè attingi à potentia hominis generativa, quæ eſt intrinſecè materialis.

Principio poteſt negari conſequ. potentia enim hominis generativa ut ſit materialis, quippe reſidens in ſemine, non agit tamen proprio nomine, ac virtute, ſed hominis generantis, in quo eſt anima ſpiritualis, jam verò perfectio effectus non debet in inſtrumento, ſed in principali agente reperiri. Melius negatur antec. Unio enim quæcumque ſubſtantialis in ſola materia recipitur, ab eaque educitur, ut conſtat ex iis, quæ dicta ſunt in I. ſecundo de indiſtinctione unionis ab actione eductiva, & in tertio de ſubiecto eductionis; atque adeo unio entitativè materialis eſt.

Ex his conficitur, quis ſit totalis, quis formalis actionis generativæ terminus. Nomine termini totalis, & *qui* venit apud omnes totum ipſum, quod vi generationis in eſſe ponitur: & hoc eſt illud ſcilicet, quod ultimate intenditur à generatione, quæ per ſe non formam, ſed formam in materia ponit, atque ita eſſe compoſito tribuit. Sic terminus totalis, & qui generationis humanæ eſt homo, equinæ equus, &c. Nomine termini formalis, & quo venit id, quod formaliter, & per ſe petit generatio ponere ſimpliciter in eſſe, ut per illud ponat totum. & jam conſtat ex dictis eiuſmodi terminum eſſe unionem formæ cum materia, quam unice de ſuo conceptu petit producere generatio; cum enim unio ſit ultima actualitas totius, intelligitur ſufficienter poni totum categorematicè ſumptum per ſolam poſitionem unionis.

C A-

CAPUT V.

An, & quomodo generatio unius ſit alterius corruptio.

TRadit hanc propoſitionem Philoſophus 1. de Gen. t. 17. & 20. & 3. phyſ. t. 73. ſed quæritur, in quo ſenſu ſit vera. Hoc enim in ſenſu formali; quia nec generatio eſt de conceptu corruptionis, nec corruptio de conceptu generationis; cum altera tendat à non eſſe ad eſſe, altera ab eſſe ad non eſſe. Nec in ſenſu identico; ſunt enim duæ realiter diſtinctæ, & divinitus ſeparabiles mutationes. Propterea ſunt, qui volunt fieri in hac propoſitione ſenſum dumtaxat comitantem, & cauſalem, ſed eſt expoſitio iniurioſa Philoſopho; non enim ſola comitantia, aut cauſalitas ſatis eſt, ut unum de alio prædicari poſſit in recto prædicatione propriè dicta, qualis Philoſophum decet. Ut ergo dictum hoc Ariſtotelis ſalvent, in alias alii ſententias Interpretes abiere. ſex enumerat Areſius 1. de Gen. diſp 2. q. 12. ſec. 1.

Res tamen eſt facilis ex dictis cap. 1. cum enim Philoſophus generationem ſumat pro ſubſtantiali converſione, conſtat poſſe generationem de corruptione prædicari, quatenus ſunt una, eademque ſubſtantialis mutatio. ſenſus ergo eſt, quod converſio generativa eſt ſimul converſio corruptiva, & è contrario, quia utrumque converſio imbibit in ſuo conceptu.

Quod attinet deindè ad ſenſum huius propoſitionis comitantem, & cauſalem, duo ſunt, quæ poſſunt quæri. 1. an omnis generatio ſit naturaliter cum corruptione coniuncta. 2. an generatio ſit in priori ad corruptionem.

Quod attinet ad primum, reſolutio eſt communis

munis Peripateticorum affirmativa, cui ſubſcribo. Ratio eſt; quia non poteſt exiſtere de novo aliqua ſubſtantia, quin materiæ de novo accedat aliqua ſubſtantialis forma. non poteſt autem hæc accedere, niſi alia recedat; duæ enim ſubſtantiales formæ in eadem materia eſſe non poſſunt. ergo non poteſt aliquid de novo gigni, quin aliud corrumpatur. Rurſus non poteſt materia unam formam ſubſtantialem amittere, quin aliam acquirat; quia non poteſt naturaliter manere ſpoliata omni forma. ergo non poteſt aliquid corrumpi, quin aliud de novo generetur.

Quod attinet ad ſecundum, ſtabiliendum prius eſt, generationem per ſe intendi à natura, corruptionem verò non niſi per accidens. Prob. primum; quia omni rei inſitum à natura eſt deſiderium ſe propagandi in aliis ſibi ſimilibus effectibus, idque aut intentionaliter, aut realiter, aut ſecundum ſpeciem ultimam in actione univoca, aut ſecundum genus in æquivoca. Hoc autem inde eſt, quod unumquodque in eſſe ſuo æternitatem affectat, quam quia non poteſt in ſe aſſequi, eam, quod ſupereſt, in ſua ſpecie obtinere contendit.

Dices, multas generationes non videtur per ſe intendere natura; multa enim ſunt animalia, & mixta valdè imperfecta: imperfectum autem non intenditur à natura, quæ ſemper ſcilicet conatur ad optimum, ut dicitur 2. de cælo t. 34. Præterea in unaquaque ſpecie animalium fæmina non intenditur per ſe: quare illam Philoſophus 2. de Gen. cap. 3. appellat marem occaſionatum, magis videlicet ex caſu, & occaſione, quam ex intentione naturæ productum.

Reſp. animal, & mixtum dici imperfectum, vel comparativè ad alia alterius ſpeciei perfectiora, vel comparativè ad alia eiuſdem ſpeciei, quia ſcilicèt defectum habent ſpeciei

non

non convenientem. primi generis animalia, & mixta ſunt perfecta, quia nihil ipſis deeſt magnitudinis, & perfectionis, quæ ſpeciei debetur; adeoque per ſe à natura intenduntur. ſecundi generis animalia, & mixta vel dici poteſt per ſe intendi à complexo omnium cauſarum, vel per ſe intendi productionem, perfectionemque rei, defectum verò conſequi per accidens. Ad id, quod additur de fœmina, dic cum D. Thom. 1. par. qu. 92. ar. 1. ad 1. eam eſſe aliquod deficiens, & occaſionatum per reſpectum ad naturam particularem virilis ſeminis virilem prolem intendentis, & producentis muliebrem, aut virtutis in ipſo ſemine, aut diſpoſitionis in materia. cæterum relatè ad naturam univerſalem eſt aliquid per ſe intentum, utpote per ſe ad generationem requiſitum.

Quod autem corruptio non niſi per accidens intendatur, præter communem Philoſophorum ſenſum, probari ſolet ex dicto Dionyſii, quod nihil ſcilicet intendens ad malum operatur. corruptio autem mala natura eſt. ergo non poteſt à natura per ſe intendi. Poteſt quidem per ſe intendi ab agente voluntario, ut cum homo hominis intendit mortem. quod ex eo eſt, quia in alterius morte poteſt homo apprehendere aliquod ſuum bonum, vel commodi, vel vindictæ. at corruptio ad nullum bonum naturæ medium eſſe poteſt, ſed ſolum conſequitur alterius productionem ex neceſſitate materiæ plurium formarum incapacis.

Ex his ſequitur, quod corruptio ordine quodam cauſalitatis poſterior eſt generatione; ideo enim res una corrumpitur, quia alia generatur, non è converſo. neque verò naturale agens generat, ut corrumpat, ſed corrumpit, quia generat; quatenus generando

do novum effectum ponit exigentiam naturaliter infruſtrabilem, naturæ author, à quo uno ſubſtantiæ pendent in facto eſſe, ſuſpendat concurſum veteris formæ conſervativum. Eſt igitur generatio conditio neceſſaria tenens ſe ex parte principii corruptivi qua naturaliter corruptivi. quare præcedit natura corruptionem, ut univerſim omnis conditio cauſæ natura præit effectum. Quæ ut ita ſint, corruptio tamen non Deo tribuitur ſuſpendenti concurſum, ſed agenti ſecundo generativo ponenti actione ſua illius ſuſpenſionis phyſicam neceſſitatem, Deumque ad corrumpendum determinanti.

Hanc doctrinam ſunt, qui extendant ad omnem omninò productionem, etiam accidentium ſeu habentium, ſeu non habentium contrarietatem. Equidem ut fatear ad multorum accidentium productionem extendi etiam contrario carentium, qualis eſt lux, quæ non deſtruitur, niſi ad productionem motus, & ubicationis aut opaci intermedii impedientis, aut luminoſi aliò abeuntis, non tamen puto id eſſe in omnibus verum; impetus enim violenter impreſſus ſenſim deſtruitur ad nullius novi accidentis productionem. quamquam in hoc ipſo corruptio per accidens ſit ab exigentiâ gravitatis, & ſubſtantiæ, cuius conſervationi, & naturæ violenta illa qualitas quodammodò contrariatur.

CAPUT VI.

Utrum in generatione ſubſtantiali fiat Reſolutio uſque ad materiam primam.

ubi

De ſubjecto materialium accidentium.

Senſus quæſiti eſt, an dum una ſubſtantia in aliam tranſit, nihil in genita perſeveret de corrupta, niſi una materia prima. Sed poteſt id ipſum biſariam intelligi. primò, an maneat aliqua forma ſubſtantialis; & ad hoc partim dictum eſt in primo, ubi excluſi pluralitatem formarum ab eodem compoſito: partim dicam in lib. De Anima, ubi excludam ſpecialiter pluralitatem animarum. ſecundò, an maneat aliqua forma accidentalis: & hoc eſt, quod in præſenti controvertimus, an maneant ſcilicet eadem accidentia in genito, quæ fuerant in corrupto, an verò cum veteri toto omnia prorſus accidentia intereant, & nova de integro à nova forma emanent. Quia verò cum hac quæſtione illa eſt valdè affinis, ut conſtabit, qua quæritur de ſubjecto accidentium, ſitne totum, an ſola materia, & hæc rurſus an omnia in ſe accidentia immediatè, an ſolam immediatè quantitatem, reliqua verò media quantitate recipiat, hanc etiam controverſiam per occaſionem tractabo.

§. I.

§. I.

Authorum ſententia referuntur, & verior eligitur.

PRima ſententia affirmat, in omni generatione ſubſtantiali dari reſolutionem uſque ad materiam primam. Pro hac citatur S. Thomas cum utroque ipſius magiſtro Alenſi, & Alberto, Ægidius, Herveus. Cajetanus, Capreolus, qui in 2. d. 13. qu.un. ar.3. ait, quod S. Thomas dum eſſet juvenis, tenuit opinionem Commentatoris de quantitate interminata materiæ coæva; deinde verò doctior factus oppoſitum docuit in ſumma, qui eſt quaſi liber Retractationum ipſius. Sed hoc Capreoli dictum tanquam S. Doctori iniurioſum redarguit nota marginalis ab Aquario eidem appoſita. Altera ſententia, quam tuetur Henricus, Gregorius, Aureolus, Ockam, & noſtri Recentiores paſſim poſt Averroem in l. de ſubſt. orbis c. 1. negat fieri in generatione reſolutionem uſque ad materiam, ſed multa accidentia, quæ fuerant in corrupto, manere numero eadem in genito.

Hanc ego ſententiam amplector, eamque ut probem, ſuppono Philoſophi doctrinam 1. de Gent. t. 58. ubi reprehendens Parmenidem, & Meliſſum, alioſque veteres ponentes unum dumtaxat, & immobile rerum naturalium principium, ait cauſam erroris in iis fuiſſe, quod tranſcendentes, deſpicienteſque omninò ſenſum, de rerum naturis ex ſuo ingenio, non ex iis, quæ experientia teſte contingunt, philoſophati ſunt; quaſi unam rationem in phyſicis ſequi ducem oporteret. quod quidem genus probandi ſecundum rationem, relicto ſenſu, textu deindè 59. demen-

mentiam appellat, & 8. phyſ. t. 22. infirmi intellectus hoc eſſe dicit, qui quia rationes quaſdam ſophiſticas ſolvere non valet, ſenſui contraria opinatur. Jam verò manifeſtum per experientiam eſſe, non dari reſolutionem eiuſmodi in generatione, probatur communiter ex eo, quod in cadavere eadem accidentia deprehendimus, quæ in vivente; manet enim eadem quantitas, eadem figura, color, calor, cicatrix, nævus, eadem gravitas &c.

Reſpondent eſſe eadem non numero, ſed ſpecie. Sed unde hoc habent? aut qua ratione efficaci abrogandam eſſe ſenſibus fidem mihi perſuadeant? Profectò quæ afferunt, vix & ne vix quidem terminos excedunt ſuſpicionis, & conjecturæ; & phyſici non phyſicè procedunt; non enim rationem experientiæ, ſed experientiam rationi accommodant, adeoque revera unam in phyſicis rationem ſequuntur ducem, quod & ſapienter vetuit Ariſtoteles, & ſæpè Exteri Peripateticis exprobrant. Nec juvat, quod addunt, aptos ad hoc judicium ſenſus non eſſe, utpote qui judicare de eodem, & diverſo non poſſint. Etenim ſi hæc doctrina vera eſt, de rerum identitate nunquam erimus certi; unde enim ſcimus eumdem eſſe lapidem, eumdem hominem, niſi quia eadem, hoc eſt omninò ſimilia accidentia deprehendimus? Et licet ſenſus non ipſi judicent de rerum identitate, de hac tamen intellectus non judicat, niſi dependenter à notitia per ſenſus collecta: quæ quidem parere in intellectu nata eſt phyſicam evidentiam; ac proindè ut ea evertatur, adduci ab adverſariis oportuit, aut fidem divinam, aut evidentem rationem.

Præter hæc nulla eſt commodè aſſignabilis cauſa ſeu finalis, ſeu efficiens deſtructionis veterum, & productionis novorum omninò ſimilium accidentium, non finalis; quæ enim natu-

naturæ utilitas in eo, quod accidentia, quæ ad novam formam diſponunt, ejuſdemque ſunt proprietates, accedente forma ſua, debeant omnia funditus interire? Præter hæc quorſum in cadavere calor, cicatrix, nævus producuntur, quæ nec ſunt perfectiones, proprietateſque cadaveris, nec ad elementa, ad quæ eſt via cadaverica forma, ullo pacto conducunt? Non efficiens; quæ enim? culter ne, & laqueus poſſint iſta efficere? an verò agentia univerſalia, cælum ſcilicet, & aſtra, ut contendit Goudinus in phyſ. 3. par. quæſt. 1. ar. 3. quaſi eorum ſit ſcilicet conſervare formam viventis, & dum ea non poteſt, aliam affinem gignere, quoad fieri poteſt, prioris accidentia imitantem? ſed cur aſtra non ſemper cadavericam formam cum iiſdem planè accidentibus producunt? aut undè determinantur ad ſimilitudinem accidentalem cum deſtructo compoſito, ad quam ſunt per ſe in differentia?

Dices, determinari à materia prioribus accidentibus ſigillata. Sed quid eſt tandem iſta ſigillatio? accidens, ſubſtantia, an neutrum: ſi neutrum, nihil eſt; adeoque nullam determinatam exigentiam poterit in materiam inducere. Si accidens; jam ergò non omnia accidentia veteris compoſiti deſtruuntur. Si ſubſtantia, vel forma cadaveris: at hæc nil tale exigit; vel materia; at hæc ad omnia per ſe eſt indifferens. Eſt, inquiunt, materia connotans priora jam deſtructa accidentia. Hoc quidem intelligi non poteſt, niſi priora accidentia determinent agens, ut poſt ſe alia ſibi ſimilia producat: quemadmodum una ubicatio determinat ad aliam immediate conſequentem. Verùm ſi poſt ſe formam nihil tale exigentem petunt, non video, qua ratione id exigant; agens enim non determinatur in inſtanti generationis, niſi ad for-

mam, & ad ea, quæ ſunt formæ connaturalia.

Recentiores nonnulli materiæ ſigillationem ita exponunt. Cum materia in inſtanti generationis non poſſit dimoveri neque ſecundum partem, neque ſecundum totum à loco, in quo antea erat, cum ad motum requiratur tempus, neque ullus ſit motus in inſtanti, conſequens eſt, ut determinetur ad recipiendam forma cadaveris clauſam, & circumſcriptam eodem loco, quem habebat forma hominis: ex hoc fit, ut neceſſariò accipiat eamdem quantitatem, eamdem figuram, eoſdem nævos, &c. Hinc prætereà deducunt, habendum pariter idem temperamentum; ſi enim variaretur, alia raritas, & denſitas haberetur, ad quas naturaliter ſequeretur loci maioris, aut minoris occupatio, quæ fieri in illo inſtanti non poteſt.

Sed primò hæc reſponſio ſupponit generationem fieri in inſtanti mathematico excluſivo motus; quod à nobis eſt improbatum in tertio. Deinde an non ignis etiam generatur in inſtanti, adeoque in inſtanti habetur mutatio temperamenti in temperamentum, quam mutationem conſequitur ingens diductio, raritaſque materiæ? Prætereà ut admittunt iſti authores inſtantaneam productionem accidentium, quæ quidem per ſe petunt productionem ſucceſſivam; quid pariter reformidant inſtantaneam mutationem ſecundùm locum per acceptionem novæ extenſionis, & raritatis? Poſtremò quia in inſtanti non poteſt fieri mutatio ſecundùm locum, non ſequitur fieri non poſſe variationem ſecundùm temperamentum, etenim novum temperamentum erit inductivum novæ raritatis (quam tamen raritatem alibi oſtendam non ſemper induci à temperamento) quatenus, & quando poteſt. quare ſatis erit, ſi eam inducat tempore immediatè ſequenti.

Obiic.

Obiic. 1. authoritatem Philoſophi generationem definientis, quod ſit mutatio totius in totum, nullo ſenſibili remanente.

Reſp. non negari ab Ariſtotele perſeverantiam qualitatum ſenſibilium, ſed aſſeri dumtaxat, non manere ſubſtantiam ſenſibilem, tamquam ſubiectum, & rectum primarium denominationum ab iis derivatarum, ut dictum eſt c.1.

Obiic. 2. ſequi ex noſtra ſententia, temperamentum geniti, id eſt proprietatem ipſius non oriri ab ipſo.

Reſp. non oriri adæquatè, & ſecundùm id, quod in temperamento eſt veluti materiale, & ſubſtratum; oriri tamen ſecundum ultimum, & formale, ſecundùm quod temperamentum, quod prius fuerat ſolum propria diſpoſitio neceſſaria ad productionem formæ, evadit propria perfectio neceſſaria ad eiuſdem conſervationem.

Obiic. 3. materia prius debet accipere formam ſubſtantialem, quàm accidentalem. ſed niſi daretur reſolutio, oppoſitum contingeret ergo datur reſolutio. minor eſt certa; quia accidentia; quæ manent, prius tum tempore, tum natura eſſent in materia, quàm nova forma. prob. maior. 1. eſſe ſimpliciter prius eſt, quam eſſe ſecundùm quid. at forma dat eſſe ſimpliciter, accidens dat eſſe ſecundum quid. ergo prius eſt in materia forma, quam accidens. 2. idem eſt ordo in recipiendo, qui eſt in reſpiciendo. atqui à materia prius reſpicitur forma, quam accidens. ergo prius recipitur. 3. actus ſecundus ſupponit primum. forma eſt actus primus, accidens ſecundus: ergo formam ſupponit accidens.

Nego maiorem, ſi ſenſus ſit de prioritate reali ſeù temporis, ſeù naturæ. Ad 1. prob. dico eſſe ſimpliciter ut potè finem præcedere ordine intentionis, ſed ex hoc ipſo debere ſe-

qui ordine reali executionis ad eſſe ſecundum quid, quod habet rationem medii. Ad 2. nego maiorem; oppoſitum enim contingit in ordine reſpicientiæ, qui eſt ordo intentionis, ac in ordine receptionis, qui eſt ordo executionis. ſic ſanitas, quæ ab ægroto primò reſpicitur, ultimo tamen recipitur. Ad 3. aliter ſtat actus ſecundus in maiore, aliter in minore, in majore actus ſecundus ſumitur pro operatione, & actus primus pro principio. in minore actus ſecundus ſumitur pro forma imperfecta, quæ eſt de ſecundaria intentione naturæ, & actus primus pro forma perfecta, quæ eſt de naturæ intentione primaria, quare conſequentia nulla eſt.

Inſtat Goudinus. eſſe ſimpliciter, etiam in executione, eſt prius, quam eſſe ſecundùm quid; ut prius eſt, etiam in executione, eſſe hominem, quam eſſe doctum. Sed hæc inſtantia generale principium, quod probandum inductione fuiſſet, probat uno particulari exemplo: in quo eſt particularis etiam ratio. doctrina enim non pertinet ad diſpoſitiones eſſendi, ſed pendet ab operatione vitæ intellectivæ, quæ eſſe non poteſt, niſi à principio vivente perfecto. Deindè probat ad ſummum, quod eſſe ſecundum quid in eo, quod eſt propria perfectio, pendeat, ab eſſe ſimpliciter, ſitque illo poſterius, non verò, quod pendeat in eo, quod eſt propria diſpoſitio.

§. II.

Statuitur ſubiectum accidentium.

COmmuniter ex eo, quod accidentia corrupti manent eadem in genito, arguunt accidentia non recipi in toto, ſed in materia; aliter mutarent ſubiectum; quæ mu-

tatio

tatio impoſſibilis exiſtimatur. Hanc tamen ego ſequelam puto negari poſſe, & mediam quamdam viam iniri, qua utriuſque ſententiæ authores concilientur. Thomiſtæ enim fortaſſe non admittent reſolutionem, ſi poſſit hoc ſtare cum eo, quod accidentia recipiantur in toto: unica enim ferè apud ipſos ratio reſolutionis eſt, quæ ducitur à receptione accidentium in toto. Nominales verò, ac Recc. non negabunt accidentia eſſe in toto, ſi nulla hinc ſequatur reſolutio. Hoc ut præſtem per partes,

Dico 1. Tranſitus ille de ſubiecto in ſubiectum, qui ſupponitur accidenti repugnare, debet eſſe tranſitus de ſubiecto ſuſtentationis, non autem de ſubiecto meræ receptionis. Prob. ſubiectum ſuſtentationis, ſeù inhæſionis eſt illud, dependenter à quo forma eductivè producitur; at ſubiectum meræ receptionis, ſeù adhæſionis eſt illud, in quo forma ità recipitur, ut tamen ab eo nullatenus pendeat; quale ſubiectum eſt corpus relatè ad animam rationalem. Jam verò id nunc contendo, quod ſi accidenti ſit duplex ſubiectum, alterum ſuſtentationis, alterum receptionis, illud non poterit mutare accidens hoc poterit. ſic. n. arguo. Non poſſe eſſe ſine hoc ſubiecto ſupponit hoc, quod eſt non poſſe eſſe ſimpliciter ſine ſubiecto. atqui ex vi ſolius ſuſtentationis forma non poteſt eſſe ſine ſubiecto; cum ex vi receptionis meræ poſſit. ergò ex vi ſolius ſuſtentationis non poterit forma eſſe ſine hoc ſubiecto, quod eſt non poſſe mutare ſubiectum.

Dices 1. non modo forma non poteſt mutare ſubiectum ſuſtentationis, ſed neque receptionis, ut conſtat in anima rationali, quæ licet recipiatur in corpore, & non ſuſtentetur à corpore, non tamen migrare poteſt de corpore in corpus. Id certe à fortiori. verum

rum erit de accidente. Et quid creatio utcumque accidens ſubiecto ſuo dumtaxat adhærens; non poteſt tamen à ſuo in aliud tranſire ſubiectum.

Reſp. & animam, & creationem poſſe mutare ſubiectum quantum eſt præciſè ex vi modi, quo ſubiectis ſuis cum omnimoda independentia coniunguntur: quod unum in præſenti contendimus. aliundè tamen non poſſunt. anima quidem; tum quia id foret inconveniens univerſali naturæ exigenti, ut novo ſubiecto nova forma tribuatur. tum quia id foret inconveniens naturæ ipſius animæ, cui poſt diviſionem à corpore debetur non aliud corpus, quod eſt alia via, ſed terminus felicitatis, aut miſeriæ pro meritis, aut demeritis. tum demum, quia cum anima non aliud habeat ſubiectum, quam merè receptivum, ſi hoc mutaret, mutaret omninò ſubiectum adæquatum: quod formæ univerſim fortaſſe repugnat. at ſi accidens retineat ſolum ſubiectum ſuſtentativum, nec dicitur mutare ſubiectum omninò, nec ſubiectum ſimpliciter, quod relatè ad formam materialem non eſt, niſi ſubjectum inhæſionis. Creatio autem non poteſt mutare ſubiectum ratione non adhæſionis utcumque, ſed modalitatis, & addictionis; eſt enim actuale exercitium; & ſubiecto adhæret formaliter per ſe ipſam: quod non eſt reperire in accidente abſoluto.

Dices iterum. quod ſubiectum tranſeat de forma ad formam, habet à ſua potentialitate, & determinabilitate, forma vero eſt actus determinativus, ergo non poteſt mutare ſubjectum ne adhæſionis quidem. Conf. non poteſt oculus, aut caput ab uno homine tranſferri in alium. ergo nec forma ab uno ſubiecto in aliud tranſire, cum plus pendeat forma à ſubiecto, quam pars animalis à corpore reliquo.

Reſp.

Reſp. formam abſolutam, de qua eſt quæſtio, ipſam quoque indifferentem eſſe ad hoc, & illud ſubiectum, neque uni præ alio addici. quarè ex hoc capite poterit mutare ſubiectum quoque inhæſionis. Ad conf. dico. quod ſi quid paritas ea valet, probat id unum, non poſſe formam mutare ſubiectum, à quo pendet, & à quo proindè plus pendet, quam pars una corporis à reliquis. non verò ſubiectum, quod merè perficit ſine ulla dependentia.

Dico 2. ſola materia eſt ſubiectum ſuſtentationis accidentium materialium abſolutorum. Prob. ex una parte materia eſt capax ſuſtentandi ſe ſola omnia accidentia; nàm & ſuſtentat de facto formam materialem, nec plus requiritur ad ſuſtentandum accidens, quam formam, imò nec plus requiritur ad ſuſtentandum accidens ſimul, & formam; vis enim ſuſtentativa non eſt virtus, & perfectio, ſed mera paſſivitas, & perfectibilitas, ut in ſuperioribus abundè eſt declaratum. Ex altera parte ſtatuendo materiam unam ſuſtentare accidentia, aliquid dicimus rerum naturis aptius, & congruentius; nam primò ſalvamus, non dari in generatione reſolutionem ſuperiori §. excluſam. 2. ſalvamus rationem perfecti nexus inter materiam, & formam; qui nexus indè eſt, quod cum completa natura conſtitui debeat ex principio activo, quod eſt forma, & paſſivo, quod eſt materia, quemadmodum cauſalitatem activam negamus materiæ, ità & paſſivam formæ in ordine ad ea, quæ propria totius. atque hinc eſt mutua indigentia utriuſq; partis, ratione cujus una ſine altera eſſe naturaliter non poteſt.

Dico. forma materialis congruentius ſtatuitur ſubiectum meræ receptionis accidentium materialium abſolutorum. Prob. omne ens naturale, quod eſt intrinſecè per ſua accidentia perfectibile, debet intrinſecè per

eadem perfici, adeoque intrinſecè cum iis uniri. atqui hoc pacto comparatur cum ſuis accidentibus forma. ergo. min. prob. propria enim perfectio ſubſtantiæ creatæ, in qua differt ab increata, eſt, ut ſit omninò mutabilis, adeoque ut ſit à ſuis accidentibus intrinſecè perfectibilis: quæ quidem imperfectio ſi convenit ſubſtantiæ ſimplici, & completæ, qualis eſt Angelus, & incompletæ perfectiſſimæ, qualis eſt anima, quid ni conveniat etiam formis inferioribus?

Conf. qualitates ſunt procul dubio proprietates formæ, ut quantitas materiæ. Ut ergo materia intrinſecè participat quantitatem, ità & forma qualitates, ſi nihil obſtet. quid autem obſtet aut naturæ, ut perficiatur per proprietatem, aut proprietati, ut perficiat naturam? quod quidem tanto magis eſt verum, quia perfectiones omnes accidentales à natura ordinantur non ſolum ad perfectionem materiæ, ſed principalius etiam formæ, adeoque non ſolam materiam, ſed formam etiam debent intrinſecè perficere.

§. III.

Objecta contra ſuperiorem doctrinam diluuntur.

OBiic. 1. ex Goudino. materia per ſe non eſt capax ut accidentia ſuſtentet, ſed ſit capax per formam. quod probat 1. quia non poteſt ſuſtentare per ſe, quod per ſe non exiſtit; eſſe enim eſt primum, quod accipitur, & quod cæteris ſubſternitur. materia autem non exiſtit, niſi per formam. 2. quod ſubſternitur accidentibus, debet prius in ſe ſubſiſtere, materia autem per formam ut exiſtit, ità & ſubſiſtit. 3. forma ſubſtantialis eſt prius in materia, quam formæ accidentales;

tales; in hoc enim ſtat proprius conceptus formæ ſubſtantialis, ut ſit actus primus materiæ. 4. addunt alii, impediendam rationem unius per ſe, ſi prius materia accidentibus, quàm formæ copuletur; mediaret enim accidens inter actum, & potentiam ſubſtantiales.

Reſp. negando aſſumptum. ad 1. prob. ſatis eſt dictum in primo, ubi oſtenſum eſt materiam per ſe exiſtere. ad 2. negatur maior; ſubſiſtentia enim ſivè modus ſit poſitivus, ſivè negatio, non pertinet ad formalem accidentium, phyſicamque receptionem; aliter Verbum in Chriſto ſubſterneretur phyſicè accidentibus Humanitatis: ſed ſolùm pertinet ad receptionem logicam, & denominativam. Ad 3. patet ex dictis §. 1. in quo ſenſu forma debet eſſe prior accidentibus in genere ſcilicet cauſæ non efficientis, aut ſubiectivæ, ſed finalis. Ad 4. dico formam non recipi mediis accidentibus tamquam ſubiectis, aut formalibus rationibus recipiendi, ſed tamquam diſpoſitionibus ex parte materialis cauſæ requiſitis; adeoque non impediri rationem unius per ſe, quæ habetur per immediatam unionem proportionati ſuſceptivi cum ſuo ſuſceptibili.

Obiic. 2. Si quantitas debet univerſim adhærere formæ, etiam deberet adhærere animæ rationali. conſequens eſt abſurdum, cum anima ſpiritualis non ſit apta, ut ſubſternatur quantitati, primo inter materialia accidentia, quodque primo ſequitur fundamentum totius materialitatis. ſequela prob. eadem enim videtur utrobique ratio; ſiquidem ut totum materiale denominatur quantum, & calidum, ita & homo.

Nego ſequelam, unio enim, quam ſtatuo in accidentibus, non eſt indiviſibiliter ad totum, ſed diviſibiliter ad partes, quæ aliter

reſpiciuntur, materia quidem, ut ſuſtentans, forma ut recipiens. Iam vero anima rationalis conſiderata ſeorſim à materia non habet accidentium eiuſmodi capacitatem; aliter poſſet ea recipere etiam ſeparata à corpore. Neque inſtes, in homine etiam qualitates ſequi formam, adeoque debere in ea recipi. Reſp. enim, aliter in homine qualitates ſenſibiles ſequi formam, aliter in compoſitis purè materialibus; in his enim ſequuntur formam ut perfectivæ proportionatæ: in homine ſequuntur animam, ut merè exigitæ ad conſervationem, operationeſque totius.

Ad prob. ſequelæ reſpondeo afferri non cauſam pro cauſa; ut enim totum denominetur, eſt ſatis, ſi accidentia in una tantum parte recipiantur. quod facilè prob. tum à poſteriori; ex hoc enim quod juxta omnes ſola anima in ſe recipiat actus intelligendi, & volendi, ſatis denominatur totus homo intelligens, & volens: tum à priori; quia quidquid eſt partis, eo ipſo eſt totius, cuius eſt pars: accidentia ergo, quæ parti inſunt, poſſidentur à toto, illudque proindè denominant; hoc enim importat denominatio accidentalis v. g. calidi, habere phyſicè, ac poſſidere calorem.

Obiic. 3. Quidquid movetur, ab alio movetur. ſed ſi forma reciperet ſua accidentia, moveret ſe; nàm & illa efficeret, adeoque eſſet movens; & ſibi tribueret, adeoque eſſet mota. ergo non poteſt illa in ſe recipere.

Maior, quæ eſt Philoſophi, debet ità intelligi, ut nullum mobile ſit principium adæquatum ſui motus. cæterum poſſe mobile movere ſe inadæquate, conſtat in viventibus, quorum eſt proprius motus à ſe in ſe.

Inſtabis, futurum ſaltem, ut forma recipiens adhæſivè ſua accidentia, moveret ſe vitaliter ad illa, & per conſequens quælibet forma eſſet anima.

Ne-

Nego ſequelam. quid autem ſit opus, ut motus à ſe in ſe ſit vita, declarabitur in de Anima.

Obiic. 4. Ideò calor non ſolum materiæ, ſed etiam formæ ignis unitur, quia eſt perfectio formæ ignis. atqui non eſt perfectio formæ aquæ, ſed imperfectio. ergo ſaltem dum recipitur calor violenter in aqua, in ſola recipitur aquæ materia. atque idem valet in omnibus accidentibus violenter inductis.

Hæc conſequ. admitti poterit, & negari. admitti quidem, quia nihil habet, quod adverſetur traditæ doctrinæ, negari verò, quia receptivitas formæ id ſecum videtur afferre, ut ab aliis accidentibus perficiatur, ab aliis imperficiatur; hoc enim habet univerſim omne determinatum receptivum, quod non eſt ad omnia indifferens, ut materia. Ità intellectus intrinſecè perfectibilis per ſcientiam eſt intrinſecè etiam imperfectibilis per errorem; & voluntas intrinſecè perfectibilis per actum virtutis poteſt intrinſecè per actum peccaminoſum imperfici. Pariter ergo forma aquæ intrinſecè perfectibilis per frigus poterit intrinſecè imperfici per calorem; quia ſcilicet ea eſt conditio creatæ perfectibilitatis, ut in eadem linea alicuius ſemper imperfectionis ſit capax.

§. IV.

Immediatum qualitatum ſubiectum non eſt Quantitas, ſed Materia.

P. Suarez diſpu, 14. met. ſec. 4. quem ſequitur Oviedus de Gen. contr. 1. pun. 2. aliique noſtri Recc. paſſim, putat qualitates non ſuſtentari à materia immediatè, ſed me-

dia quantitate, ut ſervetur ſcilicet ordo qui-dam in ſuſtentatione, & materiali cauſalitate; nam quantitas, quæ eſt maximè materiæ congenea, deque ejus paſſivitate participans, materiæ ineſt; at qualitates ſuccedentes ipſa deindè quantitas materiæ nomine in ſe ſuſcipit, & ſuſtentat.

Equidem oppoſitum puto verius, & ſequor Gregorium in 2. d. 12. quæſt. 2. art. 2. (ſunt, qui volunt Gregorium, & Nominales perperam pro hac ſententia citari à nobis, quod ſcilicet quantitatem à materia, & qualitatibus diſtinctam negant, ſed Gregorius revera hoc ipſum aſſerit in ſuppoſitione diſtinctionis) Capreolum in 1. d. 3. quæſt. 3. art. 2. in reſp. ad tertiam inſtantiam Scoti contra primam rationem D. Thomæ, ubi negat colorem recipi in ſuperficie, quæ eſt de genere quantitatis, Aureolum, & Scotum apud eundem Capreolum in 2. d. 18. q. un. ar. 2. quamvis revera Scotus in 4. d. 12. q. 2. nihil determinat, ſed ſolum refert rationes pro parte oppoſita, quam non reprobat. Hoc idem ſentiunt Baſſolus, Marſilius, Major, Aliacenſis apud Con. 1. de Gen. cap 4. q. 4. ar. 2. & ex Recc. Leſſius, Hurtadus, & Arriaga.

Neque verò huic ſententiæ, quidquid dicat loco cit. Suarius, refragatur D. Th. qui licet 3. par. quæſt. 77. art. 2. contendat in Sacramento Euchariſtiç quantitatem qualitatibus ſubſterni, non tamen declarat, utrum ratio ſubjecti competat ibi quantitati ex natura rei, an, poſita deſtructione ſubſtantiæ, miraculosè. imò verò hoc ſecundum eſſe de mente ipſius, argui poteſt ex reſponſ. ad 1. ubi oſtenſurus, quid ſit unum accidens eſſe ſubjectum alterius, ait, hoc nihil aliud importare, quam unum accidens recipi in ſubjecto, mediante alio: quæ mediatio haberi poteſt per hoc, quod unum ſit diſpoſitio ſubjectiva ad aliud tum concludit:

his

his verbis: *unde quando accidenti datur, ut per ſe ſit, poteſt etiam per ſe alterius accidentis ſubiectum eſſe*. ex quibus conficio mentem D. Thom. non eſſe, quod quantitas ſit ſubjectum accidentium, niſi cum per ſe eſt, h. e. tunc, cum deficit ſubſtantia.

In hāc ipſam ſententiam inclinat Ariſtoteles in prædic. c. de ſubſt. ubi ait illud eſſe ſubſtantiæ maximè proprium, ut ſit ſuſceptiva contrariorum per ſui mutationem. at juxta adverſarios quantitas etiam per ſui mutationem contraria ſuſciperet. Præterea 4. met. t. c. 14. ait, quod accidens non eſt accidenti accidens, niſi quia utrumque eidem accidit. quod quidem dictum in ſui univerſalitate eſſet falſum, ſi accidentia quantitati ineſſent; tunc enim quantum eſſet album, non quia accidunt eidem communi ſubiecto, ſed quia albedo accidit quantitati. Scotus credit hoc dici à Philoſopho illativè contra adverſarios, non autem ex ſuo ſenſu: ſed non rectè, ut videre eſt in textu.

Probatur jam hæc ſententia ratione. Dupliciter fingi poteſt quantitas ſubiectum accidentium. 1. ut principaliter, & ultimate terminet eorum dependentiam, omnemque ab iis denominationem accipiat; atque ita certum eſt apud omnes quantitatem ſubiectum reliquorum accidentium non eſſe, cum hæc ratio ſubiectandi ſubſtantiæ ſit propria. 2. ut proximè, immediatè, & ut quo accidentia ſuſtentet, ita ſcilicet, ut ſimul ipſa recipiatur in ſubſtantia, cui una tota ſerviat ipſius receptio, & cui denominationes ex tali receptione provenientes ultimò tribuantur; atque ita communiter volunt quantitatem eſſe qualitatum ſuſceptivam. Ex quo conſtat, ita diſcurrentes admittere inſtrumentum in linea ſubiecti, & ſuſtentativi. quemadmodum enim qualitas eſt inſtrumentum formæ, quod actio

aqua-

à qualitate proveniens non ipſi, ſed formæ tribuitur: item quantitas eſſet ſubſtantiæ in receptione inſtrumentum; quia receptio non ipſi, ſed ſubſtantiæ tribueretur, nec tam diceretur quantitas recipere, quam ſubſtantia per quantitatem. Huc facit diſtinctio ſubiecti quod, & ſubiecti quo; dicunt enim ſubſtantiam eſſe ſubjectum quod, quantitatem verò ſubiectum quo: quod manifeſtius oſtendit, quantitatem eſſe in linea ſubiecti non principium, ſed inſtrumentum receptionis. Hoc poſito, ſic arguo.

Si quantitas in ſe immediatè qualitates reciperet, eſſet in linea ſubiecti connaturale inſtrumentum. atqui inſtrumentum connaturale in tali linea eſt impoſſibile. ergo non poteſt quantitas immediatè in ſe accidentia recipere. prob. min. omne inſtrumentum connaturale datur principali ob indigentiam, & limitationem ipſius, quare agenti increato nullum eſt connaturale inſtrumentum, quia nulla in eo indigentia, & nulla limitatio. atqui nullum ſubiectum principale indigere poteſt inſtrumento ad recipiendum. 1. quia ſi ſubiectum eſt potens recipere ipſum inſtrumentum; erit etiam per ſe potens recipere alias formas, quia non plus requiritur ad recipienda multa, quam unum, ut ſæpè dictum eſt. 2. quia cauſæ efficienti creatæ datur inſtrumentum ob indigentiam, defectum, defectumque virtutis, ac perfectionis. deberet ergo in principali ſubiecto ſupponi defectus, ut illi tribuatur ſubiectivum inſtrumentum. ſed ſi ſupponitur defectus, eo ipſo non habet indigentiam inſtrumenti; receptivitas enim non eſt, niſi defectus, & imperfectio. ſi ergo in principali ſubiecto ſupponitur defectus, ſupponitur receptivitas: & ſi maior defectus, maior receptivitas; adeoque ob defectum non poteſt illi tribui inſtrumentum ipſius vice receptivum. Multò minus poteſt materiæ concedi in hac linea inſtrumentum ratione perfectionis;

nis; eſt enim mera potentialitas, & paſſivitas: & ratione perfectionis nulli unquam tribuitur inſtrumentum, quod ſequitur indigentiam, adeoque imperfectionem.

Ut vis argumenti appareat magis, noto, quod licet receptivitas non involvat puram imperfectionem, ſed mixtam, formaliter tamen in ſola imperfectione fundatur. quod conſtat ex ratione ipſa mobilis, quod mobile præcisè eſt, non quia habet, ſed quia caret. hinc motus definitur actus entis in potentia prout in potentia. Nunc ſic. Ratio A fundata præcisè in ratione B, non poteſt minui præcisè ex incremento rationis B, ut patet conſideranti terminos. at receptivitas fundatur in una imperfectione. ergo minui receptivitas non poteſt ex augmento imperfectionis. Hoc autem contingeret in receptivitate mediata materiæ: in qua creſceret imperfectio; plus enim, & melius eſt immediatius conjungi cum perfectione ſua. quare perfectiſſima potentia receptiva, qualis eſt ſubſtantialis, excludit omne medium. Sed hoc incrementum imperfectionis trahit decrementum receptivitatis: minor. n. eſt mediata, quàm immediata receptivitas, ſicuti activitas mediata minor eſt ex ſuo conceptu, quam activitas immediata.

Obiic. 1. Quantitas eſt diſpoſitio prævia ad introductionem formarum accidentalium; & eſt earumdem proportionatum ſuſceptivum. ergo debet illas in ſe recipere.

Nego alteram partem antec. & quidem ſi quantitas eſſet aliorum accidentium ſuſceptiva, non video, cur qualitas prima non ſit etiam ſuſceptiva ſecundæ, calor v. g. ſaporis. neque ullius eſt momenti, quod ajunt, quantitatem ſequi naturam materiæ, qualitatem formæ; forma enim ipſa aliquo modo receptiva eſt, ut ſupra dixi.

Obiic. 2. fundamentum præcipuum adverſario-

riorum ex Euchariſtiæ ſacramento deſūptum. Remanent in Euchariſtia qualitates in quantitate receptæ:ergo quantitas eſt connaturale ſubjectum qualitatum. anteced. prob. 1. ſpecies Euchariſticæ percipiuntur à ſenſibus: ſenſus autem non ſentit qualitatem, ſed quale, v. g. oculus non videt albedinem, ſed album, nec manus ſentit calorem, ſed calidum. eſt ergo in hoſtia & album, & calidum; adeoque albedo, & calor ſunt in ſubiecto, & non niſi in quantitate. 2. ſi dicatur oppoſitum, plura ſunt in hoc Sacramento admittenda miracula, quam oporteat. tum quia deberent qualitates conſervari à Deo creativè. tum quia dum movetur unum accidens, nulla eſſet ratio, cur diviſim moverentur, & alia, ſi non ſunt in eodem ſubjecto colligata. 3. Hoſtia conſecrata alteratur ab agente naturali, ut docet experientia, cùm calefiat, & frigefiat ab ambiente, atqui ſi nullum ibi eſſet alterationis ſubjectum, contingere id omninò nequiret; aliter agens naturale crearet. ergò eſt ibi ſubjectum, nec aliud à quantitate.

Reſp. 1. negando conſequ. non enim video, cur dici non poſſit accidentia in Euchariſtia eſſe in quantitate, ut in ſubiecto non naturali, ſed obedientiali, ut innuere videtur D. Thomas relatus.

Reſp. 2. negando anteced., quod fuit multo antè negatum à Magiſtro in 4. d. 12. ubi hæc habet: *Si autem quæritur de accidentibus, quæ remanent, id de ſpeciebus, & ſapore, & pondere, in quo ſubjecto fundantur, potius mihi videtur fatendum exiſtere ſine ſubjecto, quam eſſe in ſubjecto.* & paulò infrà: *Remanent ergò illa accidentia per ſe ſubſiſtentia ad myſterii ritum, ad guſtus fideique ſuffragium.* Atque hoc certe videtur Patrum, & Eccleſiæ ſenſui magis accommodatum, dum ſine

ulla

ulla diſtinctione aſſerunt univerſim accidentia manere in Euchariſtia ſine ſubjecto; ut videre eſt in definitione Concilii Conſtantienſis ſeſſ.8.ubi damnat 45.propoſitiones Vvicleffi, quarum ſecunda erat, Accidentia panis non manent ſine ſubiecto. Et quamvis reſpondeant Concilium intelligendum de ſubiecto ſubſtantiali, & ultimato, quia tamen Concilium loquitur univerſalius, & poteſt in tota illa univerſalitate commodè accipi, nihil eſt, cur reſtringatur. Tanto magis, quod in adverſariorum ſententia propoſitio definita in rigore non eſſet vera: ut enim non rectè dicitur deficere ſimpliciter cauſa, dum locum ipſius ſupplet inſtrumentum; neque enim bene diceretur ignis non eſſe ab igne, quia eſt à calore, & homo non eſſe ab homine, quia eſt à ſemine, ita planè ſi quantitas ſit inſtrumentum ſubſtantiæ in receptione accidentium, non rectè, nec rigorosè dicuntur qualitates eſſe ſine ſubiecto, etiam ſubſtantiali, ſi ſunt in quantitate, quæ ſupponitur connaturale ſubſtantiæ in receptione inſtrumentum.

Ad 1. antec. prob. dico, albedinem videri, calorem ſentiri per ſe, & formaliter, album, & calidum nonniſi denominativè. quare cum maneat in Sacramento albedo, & calor, manet id totum, quod per ſe habet terminare viſum, & tactum, quod & ipſi fateantur oportet adverſarii; ſentitur enim ibi etiam quantitas, quæ pertinet ad communia ſenſibilia, nec tamen ſentitur quantum; quia nullum eſt ibi quantitatis ſubiectum.

Ad 2. multiplicantur miracula juxta varias rerum exigentias, quæ à Deo extra ordinem operante violantur: nec eſt in ipſis attendenda neceſſitas, ſed arbitrium Creatoris. quare non ſatis apte arbitror à multis uſurpatum illud, non ſunt multiplicanda miracula

ſine neceſſitate; ſi enim miraculum eſt, à neceſſitate non pendet, ſed ab omnipotentis libertate. Melius diceretur, non eſſe aſtruenda miracula ſine authoritate. at ſcimus ex fide in Euchariſtia manere accidentia ſine ſubiecto. quæ vero, & quot exigentiæ in hoc uno violentur, pertinet ad phyſicum rerum naturas ſcrutantem decernere; nec niſi præpoſtere naturam per miracula inveſtigamus, cum potius miraculum innoteſcat per naturam, cuius vires, & exigentiam ſuperat. Ad rem igitur veniendo, primum dico, omnia accidentia creativè à Deo conſervari, quia omnia manent ſine ſubiecto. & qui abſurdum hoc putat, intelligat hanc ipſam eſſe, quam diſcutimus, quæſtionem. Deindè dico accidentia ſimul ſemper moveri, quia uniformiter eumdem impetum accipiunt. Adde, mutuo etiam ea colligari cum Chriſti corpore non quidem phyſica unione, qualis intercedit inter formam, & ſubiectum, ſed alio genere unionis, quam explicat Suar. to.3. in 3.p. diſp. 47. ſect. 3. per quamdam efficientiam, & attractionem unius ad alterum, qualem experimur in magnete trahente ad ſe ferrum. atque hinc eſt, ut ad motum unius reliqua etiam hoſtiæ accidentia moveantur.

Ad 3. hoſtia conſecrata naturaliter à creato agente alterari non poteſt, ſed ad præſentiam ipſius creatur qualitas ſucceſſivè à Deo ob myſterii occultationem, & Fidei exercitium. Idque poteſt dupliciter contingere, vel enim Deus id efficit immediate ſe ſolo, eo tamen ordine, ac modo ſenſibili, quo effici à naturali agente deberet, ſi ſubiectum adeſſet: vel utitur ad hoc opera ipſius agentis ad creandum obedientialiter elevati.

QUÆ-

QUÆSTIO SECUNDA

De Alteratione.

CAPUT I.

Quid, & quotuplex ſit Alteratio, & an nulla habeantur in ea corpuſculorum immiſſiones.

Alteratio ſtrictè ſumpta ſtat pro mutatione qualibet accidentali juxta ea, quæ Porphyrius c. de Diff. diſtinguit inter facere aliud, & facere alterum, & illud ait eſſe proprium ſubſtantialis differentiæ, hoc verò accidentalis. Strictius ſumpta ſonat alteratio mutationem in qualitatibus ſeu deſtructivis, ſeu perfectivis: quo pacto oculus etiam, dum videt, & aer dum illuminatur, dicitur alterari, ſtrictiſſimè ſumpta ſtat pro mutatione in qualitatibus contrarium habentibus, qualis eſt calefactio, ac frigefactio; atque ita etiam reſtrictionem vulgo ſortitur ad ſolam mutationem corruptivam; ſic enim animalia dicuntur alterari. dum calor aut frigus juſtam temperiem excedunt.

Hanc Philoſophus 1. de Gent. t. 23. ſic definit: *Alteratio eſt mutatio in paſſionibus contrariis, aut mediis, manente eodem ſenſibili ſubjecto*. Mutatio, quæ hic ſumitur, ut eſt genus ad motum, eſt illud commune, in quo alteratio cum generatione, motibuſque reliquis conſentit. Dum additur, in *paſſionibus*, h. e. qualitatibus, per quas ſubiectum afficitur, alteratio ab aliis motibus ſecernitur. Per verba ſequentia, *contrariis, aut mediis*, ſtrictiſſima alteratio deſignatur, quæ eſt quandoque ad qualitates extremas, ut ad calorem, & frigus in ſummo, quandoque ad medias, ut ad tepo-

porem. Dicitur demum, *manente eodem ſenſibili ſubiecto*; ut exprimatur, quod eſt proprium alterationis per ſe, & formaliter conſiderate, ut in ipſa ſcilicet compoſitum ſubſtantiale, quod eſt ſenſibile ſubiectum, maneat omninò idem; ex hoc enim dicitur alteratio, quod alterum faciat, non aliud ſubiectum.

In tres porrò ſpecies dividitur alteratio; quorum prima ex defectu vocabuli obtinet nomen generis, diciturque alteratio ſimpliciter; altera eſt intenſio: tertia remiſſio. prima eſt mutatio à non qualitate ad qualitatem, ut cùm ſubiectum à non calido fit calidum. altera eſt mutatio à qualitate minori ad maiorem, ut cum à calido ut unum fit calidum ut duo. tertia eſt mutatio à qualitate maiori ad minorem, ut cum à calido ut duo fit calidum ut unum.

Jam verò ad alterationis naturam melius tenendam illud videndum eſt, an dum corpus alteratur, frigeſit nim. aut caleſit, nullæ habeantur corpuſculorum, atomorumque immiſſiones, & effluvia. Hæc quidem Atomiſtæ non ſolum admittunt, ſed in iis unicè putant totam alterationem abſolvi, impugnantque Peripateticos, quaſi effluvia iſtiuſmodi inficientur adverſus compertiſſimas experientias. Sed revera fingunt hoſtes, quos feriant; neque enim Peripatetici effluvia calida, frigida, humentia, & ſicca negamus, quamquam ea nominibus aliis halituum nimirum, vaporumque donemus. quin etiam addimus ad alterationem ea conducere maximè, non tamen in iis alterationem conſiſtere; quod eſt, alterationem ea efficere, non eſſe.

Utrumque probo de mente Ariſtotelis fuiſſe. Et quidem 4. Meteororum textu apud Cabeum 34. *ſunt*, inquit, *combuſtibilia, quæcumque habent meatus ſusceptivos ignis*. & 1. Meteororum textu apud eundem 45. loquens de vapore per calorem attenuato, elevatoque, *cum autem*,

tem,

tem, ait, *caliditas, quæ duxit ipſum ſurſum, derelinquit, & illa quidem diſperditur ad ſuperiorem locum, &c.* ubi caloris nomine intelligit ignem vapori immixtum, à quo & calefit, & ſurſum ducitur vapor: quod ex eo eſt manifeſtum, quia vult calorem hujuſmodi non deſtructione perire, quod eſt proprium accidentis, ſed ſurſum, derelicto vapore, altius evolare. Hoc idem frequenter habet in problematis, præſertim ſec. 24. probl. 3. ubi quærens, cur aqua facta interdum calidior, quam flamma; ligna comburere non poſſit, flamma poſſit; reſpondet id ex eo eſſe, quod flamma tenuior eſt, ſpirituſque ex ea proficiſcens partibus tenuiſſimis conſtat, quæ facilè combuſtibilia ſubeunt, & reſolvunt: aqua verò craſſiuſcula eſt; & propterea ſubire non poteſt. Sanè verò non aliter debet contingere, ſi alterationis natura ſpectetur, quæ ſcilicet ad generationem eſt via; cum enim mixti cujuſvis generatio prævia mixtione ſubſtantiarum elementarium perficiatur; conſequens eſt, ut ſtrictam alterationem corpuſculorum immiſſio, effluviumque comitetur in aliena ſe corpora penetrantium, ut penitus ſuam illis actionem inſinuent.

At non hanc eſſe formaliter alterationem juxta Philoſophum conſtat tum ex iis, quæ de ipſius mente ſuper rerum principiis diſputavi; tum ex notione mixtionis tradita 1. de Gen. t. ult. ubi mixtio dicitur *miſcibilium alteratorum unio*. quod ſi alteratio mixtio eſſet, ad explicandam mixtionem mixtio inepte adhiberetur. Id ipſum eſt manifeſtum ex eo, quod hic ſuppono; dari qualitates phyſicas à rerum ſubſtantiis omninò diſtinctas, & accidentales, quarum productio ex communi Peripateticorum ſenſu alterationis nomen ſortita jam eſt.

CA-

CAPUT II.

An, & cur alteratio ſit ſucceſſiva.

Duplex ſucceſſio poteſt in progreſſu alterativo conſiderari; altera eſt ſecundum extenſionem, dum ſcilicet una pars qualitatis in unam prius ſubiecti partem agenti propiorem, deinde alia in remotiorem inducitur; ut cum ignis prius calefacit partem aeris viciniorem, & ſucceſſivè ad alias diſtantes calefactionem extendit. Altera eſt ſecundum intenſionem, dum, ſtante eadem proximitate agentis ad paſſum, in eadem parte ſubiecti magis, magiſque qualitas intenditur; ut cum ignis eaſdem aeris partes magis ſenſim, magiſque calefacit. Utraque hæc ſucceſſio conſtat ab experientia. quare id unum ſupereſt, ut cauſa inquiratur.

Dico igitur, ſucceſſionem in qualitatibus contrarium non habentibus oriri ex ſucceſſiva applicatione agentis ad paſſum: in iis verò, quæ contrarium habent; oriri etiam ex contrarii reſiſtentia. Prob prima pars; lucerna enim prius unam, deindè alteram aeris partem illuminat, quia uni prius, alteri deinde admovetur, & eandem partem magis, magiſque illuminat, quia magis eidem, magiſque admovetur. quod ſi maneret immota, illuminatio eadem ſemper foret invariata. Prob. ſecunda pars; dum enim agens contrarium immotum manet, adhuc ſucceſſivè producitur qualitas in paſſo, ut experiri eſt in igne ſenſim calefaciente manum, æqualiter quamvis ſemper approximatam. Quod certè aliunde manifeſtius eſſe non poteſt, quam ex frigoris contrarii pugna, & reſiſtentia, & ſui deſtructionem, & productionem caloris, quoad fieri poteſt, retardante.

te. Jam verò id ſupereſt, ut eiuſmodi reſiſtentia quid ſit, explicetur.

Duplicem authores communiter reſiſtentiam diſtinguunt, activam unam, paſſivam, ſeu formalem alteram. Primi generis eſt reſiſtentia, qua unum agens in aliud reagendo eius vires imminuit, atque ita indirectè eius actionem impedit, ac retardat, atque hæc eſt reſiſtentia impropriè dicta. Alterius generis eſt reſiſtentia, quæ per ſe, & directe impedit actionem, quatenus forma exiſtens in ſubiecto exigit ſui conſervationem; adeoque exigit, ne in idem ſubiectum inducatur forma contraria. hęc autem exigentia nonnunquam eſt tanta, ut eam agens ſuperare vix poſſit; quemadmodum videre eſt in nonnullis mixtorum formis, præſertim metallorum, quæ vix à quoquam naturali agente ſeparari à materia poſſunt. nonnunquam eſt tanta, ut ſuperari non poſſit, niſi per partes, ut eſt in omnibus qualitatibus habentibus contrarium, quæ exigunt ita eſſe in ſubiecto, ut oppoſitum agens contrariam qualitatem vel non introducat, vel ſolum ſucceſſivè, & gradualiter introducat. Hæc verò reſiſtentia paſſiva cuicumque formæ competit, etiam ſubſtantiali, neque verò dumtaxat in ordine ad ſui deſtructionem, ſed etiam in ordine ad deſtructionem propriæ qualitatis, ut probabitur infra, ubi graduum homogeneitas aſtruetur.

Obiic. 1. ſucceſſio in motu locali non ſolum eſt à reſiſtentia medii, ſed etiã natura ipſius motus. ergo ſucceſſio alterationis, non ſolum eſt à reſiſtentia contrarii, verùm etiam à natura ipſius qualitatis. malè ergo in ſolam reſiſtentiam contrarii reiicitur ſucceſſio ſtrictæ alterationis.

Equidem non dixi à ſola reſiſtentia naſci alterationis ſucceſſionem. hanc unam attuli cauſam; quia una hæc eſt certa, ac manifeſta.

Cæterum an qualitas contraria eius ſit naturæ, ut quamvis ſupponatur paſſum contrario penitus ſpoliatum, debeat adhuc in illud ſucceſſivè introduci, quia id proprium fortaſsè eſt qualitatis deſtructivæ, dubium eſt; & pars affirmativa non eſt omninò improbabilis; non quidem ex paritate lationis, in qua ſpecialis eſt ratio propter ubicationum incompoſſibilitatem; ſed quia, ut dictum eſt, non ſolum qualitas, ſed etiam forma ipſa reſiſtit.

Obiic. 2. Qualitas nec reſiſtit, dum eſt; nec, dum non eſt. ergo nulla eſt qualitatis reſiſtentia, in quam refundatur alterationis ſucceſſio. antecedentis prima pars prob. 1. quia reſiſtere eſt impedire ſuam deſtructionem. ſed qualitas, dum eſt, non poteſt deſtrui. ergo dum eſt, non reſiſtit. 2. quia non reſiſtit qualitas, niſi contrario. at dum eſt qualitas, contrarium non eſt. ergo dum eſt, non reſiſtit; neque enim dari poteſt reſiſtentia ſine termino, cui reſiſtitur. Eiuſdem antecedentis prob. ſecunda pars 1. quia reſiſtere eſt impedire actionem agentis. at dum qualitas non eſt, actio eſt. ergo dum non eſt, non reſiſtit. 2. quia reſiſtere, ut, & agere ſequitur ad eſſe. quare ut non poteſt agere, ita nec reſiſtere, quod non eſt.

Nego primam partem antecedentis. ad 1. prob. vel nego, vel diſtinguo conſequens: non reſiſtit pro inſtanti, in quo eſt; concedo: pro ſequentibus, nego conſequ. Reſiſtentia, ut dictum eſt, confunditur cum exigentia, quam habet qualitas, ut ſit: & quia dum eſt, exigit eſſe pro inſtantibus ſequentibus, & non deſtrui pro iiſdem, niſi à contrario validiore, & ſolùm ſucceſſivè per partes; dum eſt, reſiſtit agenti, quatenus pugnat, non ut habeat exiſtentiam tunc, cum illam habet (ad hoc enim nulla opus eſt pugna) ſed ut illam in tempore ſequenti retineat. Ad 2. dico peccari in

prava

prava imaginatione; fingit enim arguens pugnam qualitatum ità, ut exiſtentes in eodem ſubiecto, veluti gladiatores in arena, ſeſe invicem ab eo pellant, ac mutuo jugulum petant. Sed non eſt ità; qualitas enim quæ eſt. pugnat in qualitatem, quæ non eſt, quatenus illam in eodem ſubiecto non compatitur. Quamquam reverà qualitas non reſiſtat qualitati, ſed agenti contrario, in cuius præſentia firmat gradum naturali quadam conſtantia; & obſtat, quo minus agens contrariam qualitatem aut omninò, aut in inſtanti producat.

Obiic.3. Hæc doctrina inſufficiens videtur; quia oſtendit dumtaxat cauſam ſucceſſionis in intenſione, non verò in extenſione qualitatis, quoties agens eſt immotum: ignis enim immotus, non ſolùm producit calorem ſucceſſivè in eadem parte ſubiecti, verùm etiam eundem calorem ſucceſſivè extendit in alias, & alias ſubjecti partes.

Reſp. ſucceſſionem extenſivam naſci ab intenſiva, ſi ſupponatur, quod c.4. probabitur, agens intrà ſphæram ſuæ activitatis agere uniformiter difformiter, æqualiter ſcilicet in partes æqualiter diſtantes inæqualiter in partes diſtantes inæqualiter. ità enim dum agit ut unum in primam partem v.g. capillarem ſphæræ, nihil aget in ſecundam; & dum agit ut duo in primam, aget ut unum in ſecundam.

CAPUT III.

Sitne alteratio motus continuus.

Continuitas ſtat non raro pro perpetuitate: atque ità certum eſt alterationem non eſſe motum continuum. quod unum voluit Ariſtoteles, dum 8. phyſ. t.23. ait, *eos, qui rem*

continuè alterari dicunt, rebus perſpicuis adverſari. Quæſtio igitur præſens ſumit continuitatem pro non interruptione, nec quacumque, ſed neceſſaria intra illud tempus, quo alteratio perficitur; & eſt ſenſus, an alteratio ſit ex neceſſitate motus diſcretus, ac per morulas interruptus, an verò poſſit ſucceſſivè continuè perfici, quemadmodum tertio libro lationem fieri dixi ſucceſſivè continuè.

Dico 1. latitudo intenſiva qualitatis, quantum eſt de ſe, acquiri continenter poteſt, adeoque alteratio intenſiva per ſe loquendo motus eſt continuus. Ita Suarez diſp. 46. met. ſec. 3. à n. 8. Ariminenſis in d. 17. q. 2. ar. 1. contra Capreolum ibidem ar. 2. Soncinnatem, Ferrarienſem, aliosque Thomiſtas (quamquam Ferrarienſis 8. phyſ. q. 8. oppoſitum etiam defendat ex mente D. Thom. & Comm.) & ex Recc. Arriagam de Gen. diſp. 2. ſec. 3. ſub ſec. 3.

Prob. 1. in qualitatibus contrario carentibus. Dum corpus luminoſum ad partem aliquam diaphani magis accedit, magis illam illuminat, ut docet experientia. ergo intentio lucis continenter procedit; ſi enim interrumperetur, eſſet aliqua pars temporis, qua magis luminoſum accederet, nec tamen partem medii magis illuminaret.

Reſp. Ferrar. antecedens nec eſſe verum, nec ſenſui manifeſtum; putat. n. moram antecedentem eſſe breviſſimam, & imperceptibilem. Sed hæc reſponſio gratuita planè eſt, & ſine fundamento aut in ratione, aut in experientia. Et quidem ſi vera eſſet, nulla poſſet reddi ratio, cur alteratio fiat per tantas, & non maiores, minoreſve morulas. Recurrere autem ad Deum, qui ex arbitrio determinet tantitatē moræ, dum nulla urget ne probabilis quidem neceſſitas, philoſophicum ſane non eſt.

Idem urgetur in qualitatibus contrariis; ſit enim agens calefactivum aquæ applicatum ità,

ut per ſemihoram eamdem ab ea retineat indiſtantiam. Jam certè nulla eſſe poteſt temporis mora, qua ignis abſtineat à productione caloris; in tota enim ſemihora eamdem ipſe retinet virtutem, eandemque proximitatem, paſſum verò eādem capacitatem. nulla igitur in natura eſt ratio, cur ignis à ſua actione deſiſtat. neque obſtat potentia contrarii, quod non ſupponitur tantùm, ut poſſit omninò tollere, ſed ſolum retardare calefactionem. ſi enim poteſt tollere in hoc tempore, poterit eamdem tollere in ſequenti inſtanti; atque adeò numquam calefactio perficietur.

Confirm. quia ex hac ipſa ratione negamus lapidem deſcendentem interrumpere motum; nam & ipſe retinet eamdem ſemper vim motivam; & ſpatium eſt ſemper æquè pertranſibile: reſiſtentia verò medii non eſt tanta, quæ non poſſit ſimpliciter à lapide ſuperari. idem ergo in alteratione dicendum, Utriuſque ratio à priori eſt; quia naturale agens ſufficienter paſſo capaci admotum, otiari non poteſt; cum agat non ex arbitrio, ſed ex neceſſitate naturæ. & quamvis tunc dicatur conſervare effectum jam productum, hoc tamen ut in motu, ità in alteratione non eſt ſatis; ſemper enim dicitur agens otiari, quoties non producit effectum, quem plenè, & in potentia ſecunda poteſt. Ineptum verò eſt, quod quidam ajunt, diſponit interea paſſum ab agente ad novam introductionem caloris. quid enim eſt ità diſponere? eſt ne aliquid agere, an nihil? ſi nihil: ergo agens otiatur. Si aliquid, certè nonniſi qualitatem. quid enim aliud? quo poſito duplex ſequitur abſurdum 1. quod ſit diſpoſitio diſpoſitionis. 2. quod de illa qualitate redit eadem inquiſitio, idemque argumentum.

Dico 2. Latitudo etiam alterationis extenſiva acquiri poteſt continuè. Hoc etiam ab ex-

perientia prob. qua conſtat luminoſum, quod motu continuo ad alias partes diaphani accedit, eas juxtà modum acceſſus illuminare. Agens quoque calefactivum non modo dum accedit, ſed etiam dum eſt immotum, calefacit ſenſim medium, priuſque in viciniores, deindè in remotiores medii partes agit; neque eſt ratio, cur debeat actionem interrumpere, ut liquet ex iis, quæ in probationem prioris concluſionis adduxi.

Obiic. 1. Omne ens permanens producitur in inſtanti, & totum ſimul. qualitas eſt ens permanens. ergo producitur non ſucceſſivè continuè in tempore, ſed ſucceſſivè diſcretè in inſtantibus.

Nego maiorem; ſi enim poteſt ens permanens propter ſuam diviſibilitatem acquiri ſucceſſivè continuè, ut patet in ſpatio per motum pertranſito; quid ſit, cur non poſſit permanens qualitas acquiri ſucceſſivè, & per partes, ſi ipſa quoque diviſibilis eſt?

Inſtabis, hinc futurum, ut qualitas ſecundùm intenſionem etiam componatur ex partibus infinitis proportionalibus, ut componitur extenſio. Hoc autem dici non debet; quia non ſunt gratis invehendæ in compoſitionem intenſionis inextricabiles illæ difficultates, quæ militant contrà compoſitionem extenſionis ex ſemper diviſibilibus. Et quidem niſi demonſtrationibus urgeremur ad componendum continuum ex partibus infinitis, nemo noſtrum eſſet, qui illud ex indiviſibilibus non componeret. cum ergo eiuſmodi demonſtrationes in qualitate locum non habeant, nihil eſt, cur qualitas ſecundùm intenſionem ex indiviſibilibus componatur.

Reſp. difficultates contra continui compoſitionem inextricabiles non eſſe, niſi apud eos, qui phantaſmatum illuſionem evadere aut nequeunt, aut contemnunt. cæterum oſtenſum

ſu-

ſuperius eſt, quam rectè Peripateticum ſyſtema cohæreat, ut nulla premat in contrarium difficultas, quæ non ſatis probabiliter, fortaſſe etiam evidenter diſſolvatur. Ex quo mihi evidens eſt, poſſibilem ſaltem eſſe proportionalem intenſionis compoſitionem. Quod autem ità de facto procedat, oſtendo 1. quia ut infrà conſtabit, magna eſt extenſionis ad intenſionem proportio, quatenus illæ eædem partes qualitatis, quæ ſunt natæ extendi, ſunt & natæ intendi. quare ſi quæ diſſipantur in partes alias ſubiecti, in una coadunentur, magis intenſivè eam perficient. ſatis ergo congruenter, & cohærenter intenſionem, ut extenſionem, non ex punctis, ſed ex partibus ſemper diviſibilibus conſtituimus. 2. productio qualitatis ex jam oſtenſis accommodatur motui lationis; plus enim qualitatis producitur, quo magis agens accedit ad paſſum. tot ergo ſunt partes qualitatis per alterationem in paſſo productæ, quot ſunt partes localis acceſſus ad idem paſſum, utrobique ſcilicet infinitæ ſecundùm proportionem, finitæ ſecundùm æqualitatem. Accedit communis Peripateticorum ſenſus, & Philoſophi ipſius apud Suarez loc. cit. alterationem ubique inter motus numerantis.

Obiic. 2. cum Ferrarienſi. omnis forma habet minimum quantitatis, in quo poſſit naturaliter eſſe. ergo non poteſt in eo minimo produci ſucceſſivè, & diviſibiliter; aliter in minimi medietate naturaliter exiſteret. antec. prob. eſſe formæ eſt propter operationem. ergo in illa quantitate forma non poteſt naturaliter eſſe, in qua non poteſt naturaliter operari. non poteſt autem in quavis parte minima naturaliter operari.

Antec. ut ſit verum, intelligendum non de quacumque exiſtentia, ſed permanente, & in facto eſſe. quare ex hoc, quod qualitas non

poſſit operari, niſi in certa menſura non modo extenſionis, verùm etiam intenſionis, ſit ſolum, ut in minore perſeverare non poſſit. itaque ſi agens antequam ad eam menſuram deveniret, ab actione deſiſteret, qualitas producta deberet omninò deſtrui. at verò non ſit, ut non poſſit, dum ſtat ſub actuali influxu agentis, per partes ſucceſſivè produci juxtà naturæ ſuæ exigentiam.

Obiic. 3. cum Arriaga duplicem experientiam, alteram ſoni, de qua capite ſequenti; alteram lapidis ſuprà aſſerem gravitantis qui non ſtatim aſſerem frangit, ſed multos poſt dies. imò menſes, & annos. ex quo fit manifeſtum, illum non agere continenter, ſed interpolatè in aſſerem; aliter à primo inſtanti cœpiſſet dividere aſſerem: quod eſt ridiculum.

Reſp. impetum, ſeù gravitatem initio à lapide aſſeri impreſſam, conſervari deinceps eandem, adeoque actionem lapidis in aſſerem continuam eſſe: quod certè evidens docet experientia; ſi enim humeris grandem lapidem imponas, nullam intelliges eſſe moram, qua gravitatio interpoletur. Ideò autē non ſtatim ab initio aſſer frangitur; quia gravitatio, & impulſus lapidis initio non eſt ſatis ad aſſeris fractionem. cùm tempore verò debilitata vi partium agglutinativa per exſiccationem, putrefactionem, aut aliter, atque ità imminuta aſſeris reſiſtentia, gravitatio lapidis facta maior per decrementum virtutis in paſſo ſufficiens vadit ad trabis ſuppoſitæ fractionem.

CA.

CAPUT IV.

De ſphara activitatis alterativa.

HActenus dictis lucem dabunt, & viciſſim accipient, quæ nunc addam. Incipio à certis, quæ quidem pleraque ſunt, dubia deindè diſcuſſurus.

§. I.

Quod ſit, & quid ſit ſphara activitatis.

PRop. Agentia alterativa diffundunt ſuam actionem quoquo verſum circa ſe. Hæc prop. experientia, & ratione conſtat; nàm & ſol in omnem partem radios immittit, & ignis in omnem partem calorem prodigit, & profectò cum agens ſit æquè omni circa ſe parti applicatum, & omnis ea pars ſit æquè actionis ſuſceptiva, non eſt, cur in unam, & non in aliam partem agat.

2. Prop. agentia naturalia non diffundunt ſuam operationem in infinitum, ſed habent certos terminos, ultra quos nihil agunt, longiores tamen, aut breviores pro maiori, aut minori ipſorum activitate. In hanc etiam experientia, & ratio conſpirant. nam neque una lucerna totum mundum illuminat, nec unus ignis totũ aerẽ calefacit; ſed plus, minuſve ſuam actionem extendunt, ut viribus vel augentur, vel minuuntur. Ratio eſt à finitudine ipſa, & limitatione creati agentis, proportioneque ſervanda inter effectum, & virtutem.

3. Prop. maior activitas, quæ terminos actionis extendit, non debet eſſe diſperſa in pluribus, ſed coadunata in uno. ſint enim 10. lucernæ, quarum quælibet ſeorſim actionem ſuam ad mille paſſus extendat, niſi coadunen-

tur in unam flammam, quamvis omnes ſeorſim ad idem medium admotæ illud magis illuminent, non tamen ultra mille paſſus. Hoc idem contingit in ſono, ut advertit Philoſophus in probl. ſec. 11. pr. 52. ſint enim centum voces, quarum quælibet ad milliare extendatur, audietur quidem ex omnibus ſonus maior, ſed non ultra milliare. Affert Ariſtoteles ibi exemplum de multis, quorum ſingulis ſingulos lapides proiiciant, ſed nullus lapis longius emittetur: Ita, inquit, accidit in vocibus; ſinguli enim ſingulas voces jaculantur, & eſt vox non una, ſed multiplex multorum.

4. Prop. agentia naturalia in partes circà ſe æqualiter diſtantes per ſe loquendo æqualiter agunt. Sic lucerna diſtans per 10. paſſus à parte Orientali, duoſque luminis gradus in ea efficiens, totidem efficit in parte occidentali per 10. itidem paſſus ab ipſa diſtante. Ratio eſt; quia idem agens ſtatuitur paſſo æqualiter diſpoſito æqualiter utrimque admotum, à quo ſanè inæqualis actio prodire non poteſt. Dixi, per ſe loquendo; ignis. n. plus multo caloris in partem ſuperiorem, quam in inferiorem, aut lateralem inducit: quod accidit ex concurſu maiore igneorum ſpirituum in ſuperiora propter levitatem evolantium.

5. Prop. in partes inæqualiter diſtantes inæqualem agentia actionem diffundunt. quamvis enim non ſemper ſenſibilis ſit differentia, certum eſt tamen aliquam eſſe, ut ſequenti §. convincam. Huius propoſitionis P. de Chales l. 3. opt. prop. 3. eam rationem aſſignat; quod tantum qualitatis in 2. palmo ſphæræ ab agente producitur, quantum in primo, cum ſit eadem virtus. quia vero totum ſpatium palmare ſecundum eſt maius primo in ſphæra, qualitas verò eadem, conſequens eſt, ut in ſecundo ſpatio qualitas ſit remiſſior, quam in primo: quemadmodum ſi 100. aureos decem hominibus divi-

dividas, plures ſinguli accipient, quam ſi eoſdem 100. hominibus diſtribueret. Sed non placet; tum quia non probatur eundem ſemper effectum produci ſive in parva, ſive in magna diſtantia: imò verò manifeſtè probatur oppoſitum, & ex communi ſenſu, & quia ſecus actio alterativa deberet extendi in infinitum; tum quia ſi res ita ſe haberet, ſervaretur, ut conſtat, eadem omninò proportio actionis, & diſtantiæ: quod eſſe falſum, jam oſtendo.

6. Prop. non ſervatur eadem proportio actionis, & diſtantiæ, quaſi verò ſi uſque ad finem primi palmi diffunditur lumen, aut calor, ut 7. ad finem ſecundi diffundatur lumen, aut calor, ut 6. & ad finem tertii lumen, aut calor ut 5 &c. ſi enim ità procederet alteratio, conficeretur per lineam à quovis agente in actionis decremento quædam veluti perfecta pyramis intenſiva, cuius baſis ſit in agente, vertex in ultimo ſphæræ cum ea analogia, quod, quæ eſt maioratio extenſionis in pyramide verſus baſim, ſit maioratio intenſionis in linea verſus agens: quæ verò eſt minoratio extenſionis in pyramide verſus verticem, ſit minoratio intenſionis in linea verſus ultimum ſphæræ. Ex quo præterea fieret, ut ſi ad extremum ſphæræ unius agentis aliud agens æqualis omninò virtutis ſtatueretur, linea inter utrumque media in omni ſui parte æqualem omninò deberet intenſionem accipere. quod eſt evidens in exemplo; ſi enim duo æquales trianguli A B C. &, C D A copulentur, æqualem ubique magnitudinem conſtituunt. Hoc autem repugnat evidentiſſimæ experientiæ. Quam ergo proportionem ſervat alterativæ actionis decrementum? Reſp. ita eſſe varium, ut vix poſſit certum aliquid decerni. Vide Maurum Phil. l. 4. q. 30.

7. Prop. Agens alterativum ſpargit ſuam actionem ſphæricè; ità ut qualitas ab ipſo per

gyrum diffuſa conſtituat, per ſe loquendo, ſolidam ſphæram, cuius centrum eſt agens. Itaque ſi ponatur in medio aere luminoſum, quod ſine ullo impedimento lucem undique ſpargat, & eiuſm. lux diffuſa cum conſtet lineis, ſeù radiis æqualis in omnem partem longitudinis, conſequens eſt; ut globum, ſphæramque componat, in cuius centro ſit luminoſum; ea enim eſt ſphæra, in qua eſt centrum, à quo omnes lineæ ad circumferentiam ductæ ſunt æquales. Atque hæc eſt, quam omnes dicimus ſphæram activitatis.

8. Prop. Agens naturale in ſua ſphæra agit uniformiter difformiter. Agit uniformiter, h. e. actione uniformi, & æquali in partes ſphæræ æqualiter diſtantes. Agit difformiter, h. e. actione inæquali, & difformi in partes ſphæræ diſtantes inæqualiter. Quod eſt verum per ſe loquendo, ac præciſo impedimento, aut diverſa capacitate ſubiecti. Hæc autem propoſitio, ut & præcedens ſequitur omninò ex dictis, & declarat terminos vulgò in hac re uſurpatos.

Jam verò poſt hæc certa tria ſuperſunt valdè dubia, & controverſa. 1. an progreſſus actionis uniformiter difformis fiat per partes proportionales, an verò per æquales, & aliquotas. 2. an ſit pars aliqua ſphæræ agenti proxima, quam ſibi agens perfectè aſſimilet, producendo tandumdem in ea qualitatis, quantum habet in ſe. 3. an agens principale agat in totam ſphæram immediatè per ſe, an verò mediante alia, & alia qualitate in partibus ſphæræ ſucceſſivè productis, ità ut remotiorem producat adæquatè, aut inadæquatè per viciniorem. quæ dubia tribus ſeqq. §. reſolvam.

§. II

§. II.

Progreſſus actionis uniformiter difformis fit per partes non aliquotas ſed proportionales.

HÆc eſt communior ſententia contra Hurtadum de Gen. diſp. 3. ſec. 3. Arriagam, Suarium, Luſitanum, & alios. Probo illam 1. ex dictis. Alteratio eſt motus ſucceſſivus continuus. ergo plus ſemper qualitatis producitur in parte, quæ eſt agenti vicinior. ergo proceſſus actionis alterativæ non fit per partes aliquotas. 2. hæc conſ. eſt manifeſta; ſi enim unus gradus caloris æqualiter in parte aliquota poneretur v. g. digitali, jam prior eiuſm. partis medietas agenti propior non plus qualitatis acciperet, quàm poſterior ab agente remotior. prob. jam 1. conſequ. in parte ipſa digitali calor ſucceſſivè producitur, adeoque prius prima, deindè altera partis digitalis medietas calefit. vel ergo dum calefit altera, nihil agit ignis in primam, vel aliquid. ſi aliquid; ergo magis calefit prima, quam ſecunda. ſi nihil; ergo agens tunc otiatur circà primam: quod eſt impoſſibile; ſi enim tunc poteſt in ſecundam medietatem remotiorem aliquid caloris inducere, à fortiori in primam viciniorem,

Id ipſum probo à priori. Ratio, cur agens magis agat in viciniorem aliquotam, quàm in remotiorem, eſt hæc ipſa, quod illa eſt vicinior, hæc remotior. atqui medietates eiuſdem partis aliquotæ eodem pacto ſe habent ad agens, ut altera vicinior ſit, altera remotior. ergo debet agens in alteram magis, in alteram minus agere. Neque aptè reſpondet Luſitanus, totam unam partem aliquotam eſſe intra ſphæram primæ intenſionis,

& totam pariter ſecundam infrà ſphæram intenſionis ſecundæ. Hoc enim eſt, quod contendit argumentum, omnem partem variare ſphæram, ut omnis pars variat diſtantiam; præſertim cum hæc una ſit ratio, cur ſecunda pars aliquota variet ſphæram, & minorem ſuſcipiat qualitatis intenſionem.

Obiic. 1. cum Arriaga experientiam ſoni, undè ait alias alibi ſingulares concluſiones à ſe deductas. Sonus primò producit ſpecies ſui intentionales ità, ut in diſtantia inæquali æqualiter audiatur. ergo ad certam diſtantiam ſpecies illæ æqualiter diffunduntur, adeoque extenſio qualitatis intra ſphæram ſit per partes aliquotas.

Ex hac experientia probat idem author alterationem eſſe motum per morulas interruptum; quia, inquit, ſpecies ſoni propagantur in inſtanti uſque ad certum terminum, ut conſici videtur ex eo, quod qui eſt *juxtà* ſindentem ligna, tàm cito audit ſonum, quàm videt ictum. quod ſi procul adſtet, prius videt ictum, quam audiat ſonum.

Sonum propagari per motum (quid ? ſi ſit motus ipſe aeris, ut probabiliter oſtendam in De Anima) adeoque ſucceſſivè, & per partes proportionales, certa eſt apud omnes ſententia. quare ſi ſonus ſit qualitas, & qualitates reliquæ in ſui diffuſione ſonum imitentur, indubitatum erit, omnes qualitates ſucceſſivè, adeoque per partes proportionales difformiter propagari. Quamquam, quia motus ſoni propagativus eſt longè celerrimus, & minimas celeritatis differentias ſenſus diſtinguere non poteſt; ſit, ut in varia, ſed non magna diſtantia videamur æqualiter audire ſonum: & dum ſumus propè corpus, undè editur ſonus, tam cito videamus, quàm audimus; quia ſcilicèt diſcrimen imperceptibile eſt.

Obiic.

Obiic. 2. non poteſt intelligi, quod una aliqua determinata intenſio ſit in parte aliqua determinata, quin eadem ſit in ſingulis medietatibus eiuſdem partis. e.g. ſi in una parte ſit intẽſio ut 7. neceſsè eſt, ut eadem intenſio ſit in utraque eius partis medietate. ergo intenſio fit per partes aliquotas.

Argumentum peccat in ſuppoſito; ſupponit enim eſſe unam certam, & aliquotam intenſionem in parte aliqua determinata, ſeu aliquota ſphæræ; quod eſſet probandum. Qui autem fieri poſſit, ut qualitas proportionaliter decreſcat in tota ſphæra, declaratur communiter exemplo pyramidis, in qua fit talis imminutio partium ſecundum extenſionem, ut nulla habeat extenſionem alterius, ſed ſemper minorem & minorem verſus verticem, maiorem, & maiorem verſus baſim.

§. III.

In nulla parte ſphæra agens producit tantundem qualitatis, quantum habet in ſe.

PRobo id primum ex dictis §. proximè ſuperiori. ſi enim in aliqua medii parte tantumdem qualitatis agens produceret, illud certe produceret in parte aliquota; neque enim fingi poteſt intenſio æqualis, ſi ea per partes proportionales diminuitur juxta diſtantiæ proportionem; ſiquidem ita procedendo, in qualibet medii parte eſt minor intenſio, quam ſit intenſio agentis; quia qualibet parte medii data eſt alia verſus agens intenſiori qualitate prædita: & agens ſit terminus extrinſecus claudens, & limitans totam medii intenſionem.

Probo id ipſum ab experientia; conſtat enim in omni agente alterativo præſertim in luminoſo,

minoſo, de quo maior poſſet eſſe difficultas prcpter nullam paſſi reſiſtentiam; conſtat, inquam nunquam aerem circumſtantem recipere tantam lucem, quantam habet corpus ipſum lumi. noſum; ſi enim admoveas proximè luminoſo opacum, in quod lumen reflectat, videbitur in eo lux longè minor intenſione luminoſi. quod ſi aliqua eſſet medii pars, in quam par intenſio ab agente induceretur, non deberet ſaltem in ea propinquitate tanta fieri luminis diminutio.

Ratio à priori ea fortaſſe eſt, quod intenſio agentis eſt eiuſdem proprietas: proprietas autem non communicatur, niſi communicata natura, ſeu forma ſubſtantiali. ſic calor ut 8. conſequitur formam ignis tanquam naturalis eiuſdem paſſio. quouſque ergo aer circumjectus manet aer, non poteſt caloris intenſionem parem igni ſuſcipere, atque idem dici debet de lumine, & alia qualibet quantitate. ex quo probabile mihi eſt, etiamſi paſſum foret cum agente penetratum, non tamen accepturum æqualem intenſionem, niſi prius ſubſtantialiter tranſmutaretur.

Dices. forma non inducitur, niſi ipſam præcedat qualitas, quæ ſit naturalis ipſius proprietas; aliter non eſt ratio in natura, cur hæc potius; quam alia forma ſubſtantialis in materiam introducatur. Ergo proprietas præcedit, non ſequitur formam:

Reſp. aliam eſſe propriam diſpoſitionem, aliam eſſe propriam perfectionem formæ; & illam præcedere, hanc ſequi. Sit exemplum in igne, cuius propria perfectio eſt calor ut octo; jam verò quod mediat caloris inter octavum gradum, & alium excellentem alteri formæ debitum, illud eſt propria ignis diſpoſitio: quo introducto, jam eſt ratio, cur ignis potius, quam aliud quodvis aut mixtum, aut elementum generetur.

Poſtremò id totum conficio ex abſurdo, quod

ad

ad hominem urgeo contra adverſarios opinantes, qualitatem etiam medii agere una cum agente in alias, & alias ſphæræ partes. Hinc enim fieret,ut totam ſphæram deberet ſibi agens perfectè aſſimilare. ſi enim poteſt agens calefactivum minimam ſphæræ partem ad ſuam intenſionem perducere, poterit & aliam ſequentem, & ſic non ſolum uſque ad ultimum ſphæræ, ſed & uſque ad nullum terminum. ſequelam probo; quia agens per intenſionem partis primæ ſibi æqualem fortius omninò efficeretur, adeoque poterit in ſecundam nihilò minus,imò magis, quam in primam.

Reſpondent adverſarii dupliciter 1. per inſtantiam; ſimiliter enim fieret, ut quamvis acciperet pars prima medii intenſionem ſolum ut 7. adhuc agens poſſet cum iſta coniunctum, adeoque fortius effectum, aliam intenſionem, ut 7. in ſecundam partem inducere. Verum hæc inſtantia nihil omninò me urget, qui nego qualitatem ſphæræ coagere principali, ut dicam ſequenti §.

2. Reſpondent directè negando ſequelam; quia inquiunt, pars digitalis calefacta ut 8. non agit, niſi ut ſubordinata principali agenti, adeoque tantum agit, quantum poteſt agens principale. atqui hoc quamvis poſſit proximam ſibi partem æqualiter intendere, non tamen remotam. Hæc mihi reſponſio probabilis non eſt. quid enim eſt,partem ſphæræ agere ut ſubordinatam? an eſt accepiſſe calorem ab agente? hoc quidem verum eſt, ſed impertinens ad rem noſtram; quod enim ab alio accepit æqualem virtutem agendi, poteſt æqualiter agere. an eſt calorem medii agere ut inſtrumentum ignis? hoc etiam eſt impertinens; quod enim calor ut 8. ſit inſtrumentum ignis, non facit, ut non ſit potens ut 8. & quod additus calori ignis, non reddat illum potentiorem. Sed ſit quodcumque iſta ſubordinato, hoc eſt, quod contendit argumen-

gumentum, ignem cum novo calore ut 8. plus poſſe, quam ſine illo, cum ſit evidens virtutem maiorari per additionem virtutis. quare reſponſio aſſumit ſine probabili ratione, ignem non poſſe æqualiter calefacere partem remotam ut proximam, ſi verum eſt, quod proximam calefecit ut 8. ab eaque deinde ad calefaciendam remotam juvatur.

Obiic. 1. omne agens agit ad aſſimilandum ſibi paſſum, & tendit, quantum eſt de ſe, ad ſimilitudinem perfectam. ergo debet in aliqua ſaltem parte paſſum ſibi perfectè aſſimilare; aliter fruſtraretur ſuo fine.

Argumentum probat, æqualem etiam intenſionem debere produci in tota ſphæra; in quam ſcilicèt totam agens agit ad aſſimilandum. *Reſp*, igitur, agens contrarium tendere ad aſſimilandum perfectè paſſum in qualitate, media tamen aſſimilatione in ſubſtantia, quam ſequitur ut proprietas aſſimilatio perfecta in qualitate: agens verò perfectivum non poſſe ad hoc tendere, ſed alium eſſe illi finem à natura præſtitutum. ſic illuminatio habet pro fine aſſimilationem intentionalem obiectorum in oculo factam; gravitatio deſcenſum, &c.

Obiic. 2. Poteſt ignis aſſimilare ſibi perfectè paſſum ſecundum ſubſtantiam, ergo & ſecundum qualitatem.

Concedo totum, addo tamen hoc ſecundum non poſſe, niſi in poſteriori ad primum. at in præſenti loquutus ſum de agente alterativo manente intra lineam, & rationem alterativi, non verò dum tranſit ad lineam generativi. Poſſet etiam tradi diſparitas ex indiviſibilitate formæ, quæ ſi producitur, ſecundum totam ſuam perfectionem producitur, & ex diviſibilitate qualitatis ſuſcipientis magis, & minus. Sed prior reſponſio eſt ſatis.

Obiic. 3. Poteſt forma ſubſtantialis ignis octavum in ſe gradum caloris producere. ergo

poteſt

poteſt eumdem producere in parte proximæ ſphæræ.

Nego conſequ. ut enim apparet ex dictis propria perfectio ſequitur naturam, nec poteſt proindè medio communicari, niſi communicata forma.

§. IV.

Agens principale agit immediatè per ſe in totam ſphæram activitatis, nihil penitus coagente medio.

QUod attinet ad primam huius dicti partem duo præſtabo. 1. ita poſſe contingere. 2. id ita de facto contingere.

Primum ſic probo. Unica ratio repugnantiæ, quæ in contrarium urgeri poteſt, inde deſumeretur, quod agens ageret in diſtans. atqui hæc nulla eſt; quod probo 1. à pari; pars enim agentis diſtans à paſſo agit in illud ſine periculo actionis in diſtans. ergo pars paſſi diſtans ab agente, poteſt ſine eo periculo actionem agentis recipere. antec. prob. cum ab experientia; partes enim agentis ſecundum profunditatem multiplicatæ citius, & vehementius agunt. agunt ergo non ſolum partes propinquæ paſſo, ſed etiam remotæ, tum etiam quia ſecus ſola indiviſibilis ſuperficies agentis, qualis nulla eſt in agente, deberet agere. Illud idem probo à priori. agens enim reſpicit totam ſphæram per modum unius paſſi coniuncti. agit ergo in partem remotam paſſi indiſtantis: quod revera non eſt agere in diſtans. ſic pars agentis à paſſo remota propter hoc non agit in diſtans; quia eſt pars remota agentis coniuncti, à quo actio indiviſibiliter emanat. Sic dum manu impello haſtile oblongum, moveo etiam partem haſtilis

à ma-

à manu remotam; non tamen dicor agere in diſtans, quia totum haſtile manui coniunctum per modum unius impello.

Alterum, quod ita de facto contingat, ſic oſtendo. In contraria ſententia res ita procedit. agens principale v. g. ignis non agit per ſe, niſi in partem aeris proximam. hæc verò deindè agit in remotiorem, & hæc in aliam uſque ad ultimum ſphæræ. Hoc autem ſyſtema (ſi vera ſunt hactenus dicta) ſubſiſtere manifeſtè non poteſt. indè enim fieret, ut agens principale nihil penitus ageret; quandoquidem ſi ſequens calor producitur adæquatè à præcedenti, cum in partibus ſphæræ ſit producere in infinitum verſus agens, & nulla ſit ſimpliciter prima pars, nullus conſequenter erit calor in ſphæra ab igne productus.

Neque recurras ad calorem ab igne productum in aeris ſuperficie. tum quia nulla eſt in continuo indiviſibilis ſuperficies. tum quia ignis erit quidem cauſa caloris exiſtentis in ſuperficie, ſed neque calor ignis, neque calor ſuperficiei erit cauſa caloris exiſtentis in aere propter datam rationem.

Probo deinde, principale agens in totam ſphæram adæquate per ſe agere, nihilque penitus à qualitate per medium diffuſa ad agendum juvari: quæ erat altera dicti pars. Quod habet vires ſufficientes ad agendum adæquatè in priori ad ſuum effectum, impoſſibile eſt, ut naturaliter nihil agat ſine coinfluxu ſui effectus: quod eſt evidens penetranti terminos. atqui ignis v. g. habet vires adæquatè ſufficientes ad calefaciendum in priori ad quodlibet paſſum non calidum, ut eſt etiam per ſe evidens; neque enim poteſt expectare vim calefaciendi à non habente calorem, niſi in poſteriori ad actionem ipſius. ergo impoſſibile eſt, ut nullum producat in ſphæra adæquatè calorem. Atqui ſi in tota ſphæra non produce-

ret

ret adæquatè calorem, nullum calorem adæquatè produceret; ſiquidem calorem remotum efficeret adiutus à propinquo, & ſic in infinitum.

Reſpondent, eſſe in qualitate minimum intenſionis, dum incipit alteratio ſucceſſiva, quod operativum non eſt, ut conſtat ex eo, quod in ultimo ſphæræ ſit tale minimum nihil potens ulterius operari. Hoc ergo minimum ſtatui poteſt adæquatè ab agente productum.

Sed primò in alteratione perfectiva inſtantanea, qualis eſt illuminatio, nullum habetur initio minimum intenſionis. 2. quamvis minima intenſio operativa per ſe non ſit, ſi ſumatur ab agente diſiuncta, eſt tamen operativa, ſi ſumatur coniuncta agenti; ſic enim ſumpta, minima intenſio non eſt. 3. non rectè arguitur defectus activitatis in minimo intenſionis ex eo quod minimum terminans ſphæram non ſit ulterius operativum. Si enim tota ſphæra ſupponatur intra ſe operativa, non ſequitur debere eam eſſe operativam extra ſe. ergo ex eo, quod ultima pars ſphæræ non ſit operativa extra ſe, non ſequitur eam non eſſe intra ſe operativam. conſ. eſt certa ex regula logica, quæ ſtatuit malam conſequentiam, in qua ex oppoſito conſequentis non ſequitur oppoſitum antecedentis. antec. prob. 1. activitas ſphæræ decreſcit infinitum per partes proportionales. ergo ex eo, quod tota ſphæra conſtet ex activitate, non ſequitur eſſe activitatem ultra ſphæram; imo ſequitur non eſſe activitatem ultra ſphæram: quia enim in continuo habetur infinitas decrementi, neceſſariò habetur terminus. 2. ſupponendo totam ſphæram eſſe fœcundam intra ſe, quælibet pars habet effectum ſe minorem, ſibique proportionatum in parte ulteriori intra ſphæram; ergo nec debet propterea, nec poteſt, ultra ſphæram operari, aliter operaretur ultrà vires. at ſi nulla pars eſt operativa

rativa ulterius, ſphæra ipſa ulterius operativa eſſe non poteſt.

Præterea hoc idem ex eo conficio; quia in oppoſita ſententia agens novis ſemper; ac novis viribus augetur; producit enim qualitatem in medio, quæ habeat una cum ipſo rationem agentis. non ergo eſt ratio, cur minus agat in partem magis diſſitam; manifeſtum n. videtur, quod activitas qualitatis intermediæ habet vim ſupplendi diſtantiam paſſi.

Poſtremò non poſſunt adverſarii reddere rationem illius experimenti, cuius §. 1. prop. 3. memini, quod ſcilicet ex agentium pluralitate non creſcat extenſio ſphæræ, quamvis creſcat intenſio. Cuius ratio in noſtra ſententia eſt, quod totius ſphæræ actio pendet à ſolis agentibus, quæ quia non conjunguntur ad conſtituendum unum agens, non reſpiciunt niſi plures ſphæras æquales invicem penetratas, in quarum ſingulis partibus cum habeatur intenſio producta à ſingulis agentibus, habetur conſequenter intenſio maior ſine extenſione maiori. At ſi medii etiam intenſio cauſa eſt extenſionis, oportet ut creſcente intenſione medii, creſcat ſimul extenſio; quia univerſim, creſcente cauſa, creſcit effectus.

Obiic. Qualitas recepta in medio eſt per ſe operativa qualitatis ſibi ſimilis, & habet præterea paſſum capax, & ſufficienter admotum. ergo neceſſe eſt, ut operetur, & cooperetur agenti.

Reſp. per inſtantiam. Calor eſt productivus caloris, ergo non ſolum pars caloris, quæ eſt in una parte medii, influet in calorem, qui in alia parte producitur, ſed etiam in calorem, qui producitur in eadem parte, dum intenditur. Dices, hoc ſecundum fieri non poſſe; quia idem non agit in ſe ipſum actione univoca. Bene eſt; ſed hinc infero, calo-

rem

rem ſufficienter paſſo applicatum aliquando non agere. Idem dico in re præſenti. Calor eſt per ſe productivus caloris: non tamen producit, præſente principali, cuius actio efficacior, & prædominans ſe ſola in totum medium uniformiter difformiter extenditur, adeoque nihil reliuquit operandum calori diffuſo per medium; ut conſtat ex iis, quæ allata ſunt in concluſionis probationem.

CAPUT V.

Quopacto qualitas intendatur.

QUalitatem intendi eſt certum ab experientia; quis enim neget, calorem ex parvo fieri magnum in eadem manu, lucem auroræ dubiam creſcere ſenſim in aere ad diem plenum? Hanc verò intenſionem eſſe propriam qualitatis, oſtendam in metaphyſicis: nunc illud unum inquiro, qua demum ratione perficiatur intenſio; hoc enim maximè pertinet ad intelligentiam actionis alterativæ, quæ cognoſci plenè non poteſt, niſi cognito termino.

Duæ ſunt de hac re Doctorum ſententiæ; Durandus in 1.d.17.q.7. num.25. cenſet intenſionem perfici non augendo præexiſtentem qualitatem, ſed, ea deſtructa, novam perfectiorem producendo. Verum hoc eſt negare re ipſa intenſionem, quæ ſonat incrementum perfectionis in eadem qualitate: quare hæc ſententia utpote terminos quæſtionis egrediens omittenda mihi videtur in præſenti. Videri poteſt P. Maurus l.4.q.27. ubi egregiè hanc ſententiam refellit.

Secunda, & communiſſima eſt opinio, formam eandem in ſubiecto manentem ulterius perfici per intenſionem. Sed variatur maximè in modo explicandi hanc novam perfectionem. Thomiſtæ, quibuſcum ſentit Ægidius,

dius, & Henricus, putantes eſſentiam qualitatis indiviſibilem ipſam eſſe, dicunt eam tamen intendi, dum magis, magiſque ſubiectum afficit, & altiores in eo agit radices: quod vulgò circumfertur ſub his terminis, Intentionem fieri per maiorem radicationem qualitatis in ſubiecto. Sed hoc ipſum, ut conſtat, eſt ulterius explicandum.

Itaque alii poſt Ægidium quodl.2.q.14. explicant radicationem maiorem qualitatis per minorem contrarii admixtionem, maioremque ipſius de ſubiecto expulſionem. quare dicetur intenſior calor, qui minus habet de frigore admixtum, magiſque frigus pellit de ſubiecto. Qui ita ſentiunt, dicunt intenſionem fieri per deputationem à contrario. Alii cum Capreolo, Aſtudillo, & Flandria cenſent majorem iſtam perfectionem haberi per mutationem exiſtentiæ imperfectioris in perfectiorem. Alii cum eodem Capreolo, Soncinnate, Cajetano, & communi Thomiſtarum putant, radicari magis qualitatem nihil aliud eſſe, quam magis educi de ſubiecti potentia, magiſque, ac magis ſubiecto uniri, & ut loquitur Cajet. magis ſibi ſubiectum ſubiicere, & illi firmius, ac tenacius inhærere. Sed jam, quantum ego aſſequi poſſum, nihil tale aſſerunt Thomiſtæ recentiſſimi; volunt enim qualitatem intendi per hoc, quod accipiat novum modum maioritatis, ſeu perfectionis maioris, qui modus unio non eſt, cum poſſit etiam retineri à qualitate divinitus conſervata extra ſubiectum. Neque aliud in huius maioritatis explicationem addunt, ut videre eſt apud Goudinum 3. par. Phyſ q.2.ar.1.§.2.

Multò communiſſima eſt ſententia, quam & veriſſimam puto, intenſionem qualitatis fieri per additionem unius partis, ſeu gradus qualitatis ad alium in eadem parte ſubiecti. Pro hac ſtant Scotiſtæ, Nominales, & Recc. noſtri

ſtri omnes, præterea Bonavent. Richardus, Albertus, aliique apud Suarez diſp. 46. met. ſec. 1. nu. 19.

§. I.

Intenſio non fit per maiorem radicationem qualitatis in ſubiecto.

DIco 1. Qualitas non intenditur per deputationem à contrario. Prob. 1. quia intenduntur qualitates etiam contrario carentes, ut eſt manifeſtum in luce. 2. unum contrarium non amittitur, niſi quia aliud intenditur. quare intenſio unius eſt in priori ad alterius remiſſionem, ut eſt univerſim prior deſtructione productio. non ergo poteſt formaliter intenſio unius in alterius excluſione, ac remiſſione conſiſtere; aliter agens per ſe tendens ad intenſionem unius, per ſe revera tenderet ad excluſionem, ac deſtructionem alterius. 3. vel contrarium expellitur, ac remittitur totum ſimul, vel ſucceſſivè per partes. ſi primum: ergo qualitas intenditur tota ſimul, adeoque alteratio non eſt ſucceſſiva. ſi ſecundum; explicetur ergo, quid ſit expulſio ſucceſſiva contrarii. hæc autem explicari non poteſt, niſi vel recurrendo per circulum ad maiorem introductionem contrarii, vel ad radicationem, ſeu verius eradicationem Thomiſticam, vel ad gradus alios, & alios ſucceſſivè deſtructos. Quod idem dici proportionaliter debuiſſet de intenſione ſine recurſu ad deputationem, ſeu remiſſionem contrarii, quæ ſe habet de conſequenti.

Dico 2. non intenditur qualitas per productionem melioris exiſtentiæ. Prob. 1. quia nulla eſt diſtinctio exiſtentiæ ab eſſentia. 2. quia exiſtentiæ exercitæ conceptus eſt planè indiviſibilis ſecundum ſe, nec capax latitudi-

nis

niſentitativæ; eſt enim exiſtentia ut præciſa ab eſſentia ratio illa, per quam res dicitur ſimpliciter eſſe extra ſuas cauſas, & verificare propoſitiones categoricas de ineſſe: in quo ſanè non video, quæ poſſit fingi gradualitas; ut enim non poteſt gradualitas fingi in rei poſſibilitate, quæ conſiſtit in non repugnantia ad *eſſe*, quod ex profeſſo in metaphyſicis oſtendam; ita nec eſt reperire latitudinem in eo, quod eſt excludere non eſſe, & verificare propoſitionem abſolutam enunciantem eſſe. 3. ut enim arguit Aureolus in 1. d. 17. eſſe intimius ſequitur eſſentiam, quam proprietas quælibet. ſicuti ergo non poteſt majorari proprietas, non majorata prius eſſentia; cum aliunde non arguamus magnitudinem perfectionis in natura, niſi ex magnitudine perfectionis in paſſione; ita nec poteſt maiorari ipſum eſſe, non majorata & quidem in priori ipſa eſſentia.

Dico 3. non intenditur qualitas per novam perfectiorem eductionem, aut unionem. Prob. 1. quia inexplicabilis eſt majoritas iſta eductionis, & unionis. qui enim intelligi poteſt, quod forma ſemel producta ſecundum totam ſuam indiviſibilem eſſentiam ab agente, ſuſtentata à ſubiecto, eique unita, magis deinde producatur, ſuſtentetur, & uniatur? Hoc ſanè plus intelligi non poteſt, quam quod qualitas indiviſibilis ſemel ab agente deſtructa, & à ſubjecto diviſa, magis deinde deſtruatur, ac dividatur.

Profecto quod eſt indiviſibile, & producitur, accipit totum eſſe, adeoque nihil habet de non eſſe. non poteſt ergo magis produci, quia non poteſt accipere plus de eſſe. Rurſus qualitas ſubiecto unita ita ſubjectum afficit, ut, ſtante unione, impoſſibile metaphyſicè ſit non uniri. non ergo poteſt magis uniri, quia impoſſibile non habet magis. Vide, quæ ſuperius in hanc rem dicta ſunt l. 3. q. 6. cap. 2.

2. Prin-

2. Principaliter. Qualiter magis intenſa eſt magis operativa, ergo non poteſt fieri formaliter magis intenſa per id, quod non eſt operativum. quæ conſequ. eſt evidens; ut enim eſt evidens nihil fieri perfectius, niſi per additionem perfectionis, ità eſt evidens nihil fieri activius per additionem non activi. Atqui modi unionis, & eductionis non ſunt de genere activorum, cum ſint exercitia, non virtutes. ergo non poteſt intendi qualitas per unionem, eductionemque perfectiores.

Conf. ſi enim fingatur qualitas diverſimodè operativa per ſolam inhærentiæ diverſitatem; poterit pariter fingi, ignem eſſe formaliter calefactivum non per qualitatem caloris, ſed per novum modum generationis. Poterit fingi, quod eadem forma ſubſtantialis diverſimodè ſubiecto unita, diverſas poteſt operationes elicere. quarè omnes formæ eiuſdem erunt atomæ ſpeciei, & quidquid eſt in operationibus heterogeneitatis, totum erit ab heterogeneitate unionum.

Argumentum hoc, quod eſt commune, contemnitur ab Oviedo, de Gen. Contr. 4. pun. 1. §. 3. n 21. & 22. quia, inquit, poterunt Thomiſtæ reſpondere, poſſe qualitatem intenſiorem eſſe magis operativam propter additamentum non virtutis, ſed conditionis. Sic idem ignis magis eſt operativus, ſi magis ſit applicatus paſſo, quamvis applicatio non ſit virtus. Sed ut hæc reſponſio evellatur, & vis teneatur communis argumenti, noto aliam eſſe conditionem cauſæ, aliam conditionem cauſalitatis. Primi generis conditio requiritur ut cauſa ſit, ſecundi generis conditio requiritur, ut cauſa agat. Quantitas, duratio, ubicatio ſunt conditiones cauſæ; quia ſine iis cauſa non eſt. approximatio eſt conditio cauſalitatis, quia ſine ea cauſa non cauſat. Iam verò ut iſtæ conditiones ſint

natæ variare cauſalitatem, ad quam pertinent, non tamen illæ; neque enim ubicatio, aut duratio utcumque ſupponantur capaces latitudinis entitativæ, ſunt natæ variare vim agentis operativam, ut eam nata eſt variare maior, aut minor approximatio. Atqui unio formæ cum ſubiecto cenſenda eſt inter conditiones primi generis; eſt enim neceſſaria, ut qualitas ſit, & ex hoc uno eſt neceſſaria ad qualitatis operationem, quam tamen ſpecialiter non reſpicitur quid ad ipſam conferens.

Ex his intelligitur robur communis argumenti. Fit enim vis in eo, quod nihil poteſt fieri magis operativum, cæteris paribus, h.e.ſtante eadem applicatione ad paſſum æquè diſpoſitum, niſi per additionem virtutis operativæ. at qualitas magis intenſa eſt, cæteris paribus, magis operativa. ergò non poteſt magis intendi per unionem, aut eductionem perfectiorem, quæ vim operandi nō addūt, quia non habent.

Dico 4. nec rectè dicitur qualitas intendi per novum modum, qui ſit maioritas ipſa perfectionis intenſivæ. Hæc concl. conſequens eſt ad dicta, & probatur ſpecialius; quia hic modus explicandi intenſionem non declarat, quid rei ſit intenſio; ut enim non explicat naturam albi, qui id unum dicit, album eſſe, quod habet albedinem, aut naturam calidi, qui dicit, calidum eſſe, quod habet calorem; ſed ulterius explicanda eſt natura albedinis, & caloris: ità non explicat naturam magis albi, & magis calidi, qui id ſolùm dicit, illud eſſe, quod habet maioritatem albedĩnis, hoc, quod habet maioritatem caloris, ſed ulterius declarandum, quid re ipſa ſit iſta maioritas, ſit ne unio, an actio, an exiſtentia, an qualitas nova, quæ additur, & auget. Hoc autem ſententia iſta non præſtat.

Dices. Raritas in Peripatetica ſententia ſufficienter explicatur per extenſionem maiorem, quæ

quæ novus eſt dumtaxat modus, non nova entitas quantitatis addita præexiſtenti. ergo ſufficienter explicatur maioritas qualitatis per modum perfectionis, & intenſionis maioris.

Hæc inſtantia, in qua multi ex adverſariis triumphant, primùm retorquetur in ipſos. ſi enim quantitas non haberet plures partes extendibiles, non poſſet intelligi, quo pacto nunc maiorem, nunc minorem extenſionem acciperet; aliter poſſet rarefieri punctum, ergo ſi qualitas careat partibus intenſivis, & ſecundum intenſionem entitativè ſit punctum, non poterit modo minorem, modo maiorem intenſionem ſuſcipere. Deindè quantitas per raritatem non debet accipere plus quantitatis; hoc enim eſt rarum, quod habet minus molis ſub maiori dimenſione. at qualitas cum per intenſionem accipiat plus virtutis, & virtus ſit ipſa qualitas, debet conſequenter accipere plus qualitatis. Poſtremò maiorem extenſionem eiuſdem quantitatis rectè explicamus per occupationem maioris ſpatii. at verò intenſionem maiorem per modos Thomiſticos hactenus equidem intelligere non potui, nec invenio ſatis ab ipſis explicatam.

§. II.

Noſtra ſententia exponitur, & ab obiectionibus vindicatur.

Supereſt ergo, ut qualitas intendatur per additionem unius partis, ſeù gradus qualitatis ad alium. Ut enim extenditur qualitas per hoc, quod aliæ, & aliæ partes ipſius in alias, & alias ſubiecti partes diffunduntur: ità & intenditur per hoc, quod aliæ, & aliæ ipſius partes in eadem parte ſubiecti coadunantur. Quo certè dicendi modo nihil eſt ad captum facilius:

Addo, diſtinctionem partium intenſivarum qualitatis eodem modo probari, quo probamus diſtinctionem unius qualitatis ab alia. calor enim à ſiccitate diſtinguitur, quia ſunt ſeparabiles, & cauſa productiva unius non eſt eo ipſo productiva alterius. at calor ut unum ſeparabilis eſt à calore ut duo, & qui poteſt calorem ut unum, non poteſt eo ipſo calorem ut duo. ergo ſunt alius, & alius calor. Quod ſi calor ut duo non ſit, niſi calor ipſe ut unum aliter ſe habens ad ſubiectum, quid erit, cur ſiccitas non ſit calor aliter ſubiectum afficiens?

Obiic. 1. eſſentiæ rerum ſunt omninò indiviſibiles, ſed qualitas ut intenſa eſſentia quædam eſt. ergo ut intenſa indiviſibilis eſt, adeoque incapax latitudinis gradualis.

Argumentum probat extenſionem etiam indiviſibilem eſſe. maior ergo ut ſit vera, debet accipi metaphyſicè, non phyſicè: & eſt ſenſus, quod prædicata metaphyſica unius eſſentiæ conſtitutiva nullatenus inter ſe diſtinguuntur. ſic eſt indiviſibilis calor, in quo prædicatum caloris non diſtinguitur à prædicato qualitatis. ſic eſt indiviſibilis intenſio ut 8. in qua ratio intenſionis à ratione talis intenſionis non diſtinguitur. Cæterum eſſentias metaphyſicè indiviſibiles eſſe diviſibiles phyſicè, conſtat in omnibus phyſicis, integralibuſq; compoſitis.

Obiic. 2. fundamentum Thomiſtarum. Eiuſmodi gradus, & partes qualitatis ſolo numero diſtingui debent (quæ enim ſpecie differunt, intenſionem facere non ſunt nata) atqui plures qualitates numero diſtinctæ ſi facerent intenſionem, ſequeretur 1. intenſionem, & extenſionem eiuſdem prorſus rationis eſſe, & ſolum differre extrinſecè penes eamdem, & aliã ſubiecti partem: quod noſtro etiam Suario videtur abſurdum. 2. ſequeretur eas eſſe, & non eſſe ſolo numero diſtinctas. eſſe quidem, quia

ſic

ſic ſupponitur non eſſe verò, quia cum accidentia individuentur à ſubiecto, quæ ſunt in eodem ſubiecto, plura numero non ſunt. 3. ſequeretur plura numero accidentia completa poſſe eſſe in eodem ſubiecto. quare & plures calores ut octo, & plures quantitates, & plures ubicationes naturaliter etiam in una ſubiecti parte recipi poterunt. eadem enim eſt de his ratio, ac de pluribus caloribus numero diſtinctis.

Reſp. partes qualitatis intenſivas eſſe ſolo numero diſtinctas. Ad 1. in oppoſitum nego illud eſſe abſurdum, ut conſtabit ex dicendis c. ſeq. Ad 2. nego accidentia eſſe individua per ſubiectum, de qua re in metaphyſicis. Et quidem aliter calor, qui nunc in mea manu producitur primò, eſſet idem numero cum calore antè horam habito, & jam deſtructo. Neque dicas, relate ad hunc calorem aut ſubiectum eſſe materialiter eumdem, & formaliter diverſum, quia ſcilicèt ſubiicitur diverſæ agentis actioni; aut haberi caloris diverſitatem à diverſitate temporis. Utrumque enim haberetur in caſu noſtro; nàm ſecundus gradus caloris & producitur per novam actionem agentis, & producitur ſucceſſivè, adeoque in alio tempore à primo. Ad 3. eſſe qualitates completas facit duplicem ſenſum. primus, quod ſint qualitates non excurrentes actu ad aliam ſimilem qualitatem, in quo ſenſu palmus diviſus eſt quid completum: & in hoc ſenſu calor etiam ut 4. eſt completus. ſecundus, quod ſint qualitates in tali menſura, cui naturaliter fieri additio non poſſit: & in hoc ſenſu eſt completus calor ut 8. In primo ſenſu completum accipitur pro eo, quod eſt actu tale, ſed complebile potentia. in ſecundo ſenſu accipitur completum pro eo, quod eſt actu, & potentia tale. Jam verò neutrum, retinendo completio-

nem, quæ confunditur cum terminatione, poteſt ulterius compleri per novam qualitatem accedentem. ſed amittendò completionem, poteſt ulterius compleri primum, alterum non poteſt; quia non poteſt naturaliter completionem, ſeù terminationem amittere, & ulterius ad aliam qualitatem excurrere; eſt enim ſummum, & impletivum totius capacitatis ſubjecti. De quantitate, & ubicatione eſt alia planè ratio; neque enim ſunt capaces intenſionis, ut in metaphyſicis probabo; quod idem fateri debent adverſarii, contra quòs eadem pariter inſtantia urgeri poteſt; quid enim eſt, cur quantitati, & ubicationi non poſſit novus modus perfectionis advenire?

Obiic. 3. Qualitas eſt forma ſimplex, non ex partibus aggregata, quod probat Goudinus 1. quia proprium eſt quantitatis habere partes integrales. 2. quia rudis admodum, & abſurda eſt imaginatio, qualitatem apprehendere ut cumulum partialium qualitatularum. quid. n. partes iſtæ diſcretæ ſunt, an continuæ? ſi diſcretæ, unam qualitatem non componunt. Si continuæ, quibus vinculis? an eo abſurditatis deveniendum erit, ut qualitas dicatur eſſe de genere continuorum?

Nego aſſumptum. ad primam probationem reſpondeo quantitatis proprium eſſe, ut habeas partes integrantes per extra: qualitatis verò ut habeat partes integrantes per intra, ſeù in eadem parte ſubiecti. Ad 2. (mitto eam eſſe contextam ex conviciis ſine ulla probatione), dum quæritur, ſintne gradus qualitatis diſcreti, an continui; reſp. ſi nomine continuitatis intelligat unionem, eos eſſe continuos: cæterum continuos in rigore non appellandos, ſed coniunctos; continuitas. n. propriè dicta eſt eorum, quæ ſibi continenter ſuccedunt ſecundùm locum, aut ſecundùm tempus. Quod ſi

ſi contendas univerſim, homogenea non poſſe uniri, niſi continuativè, redargueris à Rubionenſi hoc ſyllogiſmo: Magis ſunt unibilia, quæ unita ſunt indiſtantia, quam illa, quæ unita ſunt diſtantia. ſed unita ſecundùm continuationem ſunt diſtantia: unita ſine continuatione, ut diſtincti calores, ſunt indiſtantia: ergo non magis prima poſſunt unum facere, quam ſecunda.

Obiic. 4. gradus ſuperveniens aut perfectior eſt præexiſtente, aut imperfectior, aut æquè perfectus. ſi perfectior, ſuperfluit præexiſtens. ſi imperfectior, non perficit præexiſtentem. Si æque perfectus, multiplicabit duntaxat gradum præexiſtentem, ſed illum non evehet ad gradum ſublimiorem; ſicut nummus unus argenteus additus alteri æquè perfecto multiplicat perfectionem, ſed non facit aliquid perfectius.

Hoc argumentum, quod efficax appellat Goudinus, nihil planè probat ex aſſumptis. Non primum; quia non ſemper, quod eſt perfectius, excludit ut ſuperfluum, quod eſt imperfectius, ſed ſolùm, cum continet eminenter omnem eius perfectionem, ut accidit in anima rationali excludente per ſuum adventum formas præexiſtentes imperfectiores. at verò qui ſtatuit ſecundum gradum perfectiorem primo, non tenetur eo ipſo concedere, quod contineturin ſecundo, quidquid eſt perfectionis in primo. ſaltem hoc ipſum debuiſſet Goudinus probare. Non ſecundum; quia ſi perfectio imperfectioris in perfectiore non continetur; eſt natum etiam imperfectius perficere, quod eſt perfectius. Sic accidens imperfectius licet ſubſtantia, eſt tamen aptum ad ſubſtantiam perficiendam. Non denique tertium; plures enim gradus æquè perfecti, qui nati ſint invicem copulari, ſunt etiam na-

ti aliquid perfectius conſtituere ; ut enim in quantitate molis, ità & in quantitate virtutis totum eſt majus parte. & hic eſt gradus ille ſublimior, ad quem per novi adventum evehitur præexiſtens, quatenus ſcilicet evadit cum eo pars qualitatis perfectioris ; non enim alia eſt ſublimitas intenſionis major, quam majoritas perfectionis intra eandem ſpeciem. Neque eſt par ratio de nummis argenteis, quæ cum non conſtituant unum, nec poſſunt conſtituere unum perfectius. Cæterum cùm conſtituant unum per modum aggregati ; nihil eſt, cur formidemus aſſerere, quod faciant in hoc ſenſu unum perfectius.

CAPUT VI.

Utrùm gradus, quibus qualitas intenditur, ſint homogenei, an heterogenei.

PRima ſententia, quam tuetur P. Suarez diſp.46. met. ſec.1. num.38. Hurtadus de Gen. diſpu.5. ſec.6.aliique ex Rec. non pauci defendit gradus heterogeneos, ac diſſimilares ſecundùm entitativam perfectionem, dicenteſque naturalem ordinem, ut qui primo introducitur, natura ſua ſit primus, atque ita reliqui. Altera eſt ſententia Areſii diſp.3. de Gen. qu.26. ſec.3. diſtinguentis inter qualitates non habentes, & habentes contrarium, quarum primas putat gradibus homogenis, alteras heterogeneis conſtare. Tertia eſt communior ſententia, quæ omnes qualitates intendi pariter cenſet per homogeneos gradus. Hanc defendit Albertus, Bonaventura, Scotus, Ockam, Gregorius apud Suarium loc. cit. &

ex

ex Recc. Vaſquez, Ruvius, Toletus, Arriaga, aliique paſſim apud Comptonum de Gen. diſp. 10. ſec. 1.

§. I.

Aſſeritur Graduum homogeneitas.

DIco 1. Gradus nullam habentes inter ſe ſubordinationem naturalem, aut aliam quamlibet diverſitatem, ſunt nati facere intenſionem. quare ſi partes qualitatis per ſubiectum extenſæ, in una ſubiecti parte coadunentur, facient eo ipſo qualitatem magis intenſam.

Prob. 1. Qualitas validior effecta in vi operativa eſt qualitas intenſior. atqui plures gradus homogenei ſi coniungantur, faciunt vim qualitatis operativam validiorem. ergo eam faciunt intenſiorem. prob. min. ſi enim partes qualitatis homogeneæ, quæ ſunt per alias, & alias ſubiecti partes diſperſæ, magis invicem per denſitatem coniunctæ reddunt activiorem qualitatem, ut docet experientia; à fortiori id ipſum præſtabunt, ſi ſint in eadem omninò parte ſubiecti. Prætereà qualitas ex ſuo genere eſt perfectio ſubſtantiæ, atque eius plerumque activitas, ut ergo qualitas addita qualitati eiuſdem omninò rationis per extra, reddit illam extenſivè perfectiorem, imò & ſimpliciter activiorem; nàm ſine dubio activior eſt magnus, quam parvus ignis, ità & qualitas addita qualitati per intra, reddet eo ipſo ſubiectum idem magis quale, magis perfectum, magis operativum; quid enim hoc non præſtet perfectio perfectioni, virtus virtuti, & activitas addita activitati?

2. Sit agens luminoſum, quod in partem medii diſtantem per 10. paſſus non poſſit producere, niſi lumen ut duo. Jam ſi aliud æquale luminoſum à primo diſſitum eidem parti per æqualem diſtantiam admoveatur, non poterit producere, niſi lumen ut duo, & quidem eiuſdem omninò rationis cum lumine, quod producitur à primo. Neutrum enim agens per alterius præſentiam fit validius, adeoque non aliud lumen poſſunt producere, niſi illud ipſum, quod poſſent, abſente altero; & cum ſupponantur diſſita, unum agens perfectius non componunt. Atqui, experientia teſte, pars medii à duplici illo agente redditur intenſius illuminata: ergo intenſio eſt nata fieri per gradus homogeneos.

3. Prima cognitio veritatis A relinquit in intellectu ſpeciem, quam relinquit altera eiuſdem rationis cognitio de eadem veritate. atqui ſecunda ſpecies addita primæ reddit illam intenſiorem, ac perfectiorem: neque alius eſt modus, quo habituum intenſio perficitur, ut probabo in De Anima. ergo univerſim pars una qualitatis alteri prorſus homogeneæ addita nata eſt illam perficere, & intendere.

Dico 2. Gradus heterogenei, quales ponuntur ab adverſariis, non ſunt nati facere intenſionem.

Probo id primum ex impoſſibilitate heterogeneitatis partium in iis, quæ componuntur ex ſemper diviſibilibus, quale eſſe qualitatem in ſuperioribus probavi. Aut enim nulli gradus qualitatis ſunt homogenei; aut aliqui homogenei, aliqui ſunt heterogenei. Hoc ſecundum non dicitur conſequenter; ille enim gradus, qui ſtatuitur ex partibus ſimilaribus conſtitutus, verè eſt intenſus; & con-

tra

tra hanc intenſionem militant, quæcumque contra intenſionem totius qualitatis ex homogeneis conſtantem afferunt adverſarii. Illud primum dici cohærenter non poteſt ad doctrinam Philoſophi ex eo præſertim capite Anaxagoram authorem infinitorum principiorum reiicientis. quod ſi verum id eſſet, nulla foret poſſibilis de rebus naturalibus ſcientia; deberent enim ea ſingillatim cognoſci, ut cognoſcatur natura; nec poſſent, cum ſint infinita. Quæ ratio vim habet in heterogeneitate principiorum; ſi enim ea eſſent homogenea, quales ſunt partes quantitatem integrantes, nulla eſſet probatio; quandoquidem aut principia ſumerentur ut ſingularia; atque ita de iis non eſt ſcientia: vel ſecundum rationes eſſentiales; atque ità cognito uno, cognoſcerentur & reliqua. Quod totum ſi verum eſt, æquè militat adverſus infinitas partes heterogeneas qualitatem in ſua intenſione conſtituentes.

Probo id ipſum 2. Qualitates ſpecie differentes non ſunt natæ componere unam intenſiorem qualitatem, ut eſt apud omnes inconcuſſum; tum quia intenſio, & remiſſio dicunt magis, & minus intra eandem ſpeciem. tum quia ſecus calor ſiccitati additus illam redderet intenſiorem. Atqui gradus cuiuslibet qualitatis ſi heterogenei ſunt, ſpecie differentes ſunt; ea enim ſpecie differunt, quæ differunt in prædicato partibili, & pluribus individuis communicabili. hac autem ratione different primus, & alter gradus: haberent enim prædicata, in quibus diſcrepant, pluribus primis, ſecundiſque communia.

Dicunt primo, eos differre ſecundum ſpeciem inadæquatam. Quid ſit ſpecies iſta inadæquata, non intelligo. aut enim habent, aut non habent prædicatum differentiale par-

tibile. ſi non habent, ſpecie non differunt. ſi habent, ſpecie adæquata differunt, quæ quidem adæquata non eſt, niſi quia genere conſtat, ac differentia.

Dicuntur deindè, prædicata, per quæ gradus differunt, eſſe hæc ipſa, ut alius ſit primus, alius ſecundus, &c. ex quo infertur eos eſſe gradus eiuſdem qualitatis. non ſic calor, & ſiccitas. Sed prædicata primi, & ſecundi ſunt ſecundaria, adeoque ſupponunt perfectiones antecedentes, ad quas conſequuntur, & per quas ſpecie differre contendo. Hoc igitur eſt, quod impoſſibile probavi, ut quæ habent ſpecificam differentiam, ità comparentur, ut unus ſit primus, alter ſecundus gradus eiuſdem qualitatis; aliter calor, qui eſt qualitas prima, erit natus componere intenſiorem qualitatem cum dulcedine, quæ eſt qualitas ſecunda.

Dico 3. Nulla qualitas conflatur ex gradibus heterogeneis. Deſcendit ex dictis, & rurſus confirmatur. nullo enim fundamento inter partes eiuſdem qualitatis heterogeneitas aſſeritur. & quidem hanc probare incumbit adverſario novam, maioremque perfectionem in gradus inveventi. quid enim? ſi pariter extenſionem quantitativam ex partibus diſſimilaribus conſtituerem. Atqui heterogeneitatem huiuſmodi non ſolidè ab adverſario probari, ſequentia oſtendent.

§. I I.

Graduum homogeneitas ab objectis vindicatur.

Obiic. 1. Si gradus ſint homogenei, non eſt ratio, cur hic primo, alter ſecundo loco in ſubjectum inducantur, ex quo illud abſurdum conſequitur, quod operationes naturæ non ſint per ſe ordinatæ.

Ad hoc ſufficienter eſt dictum l. 2. quæſt. 4. c. 6. & quidem inquiro, utrum ſicuti primus gradus à ſecundo; ità & unus primus ab altero primo differat, ſintque iſti etiam heterogenei. ſi ais, rem valde duram, & probatu difficilem aſtruis: ſi negas; jam quemadmodum ad Deum recurris, ut determinet, quis potiſſimum ex tot primis poſſibilibus producatur; ita & ad Deum recurres ſine abſurdo, ut decernat huic primum, illi ſecundum in intenſione locum. Et dum infers operationes naturæ futuras accidentariè tantum ordinatas, dico id eſſe verum, ſi nomine ordinis accidentarii veniat is, qui ita hic, & nunc intenſivis partibus convenit, ut potuiſſet non is competere, ſed alius: Atqui hoc unum non eſt ſatis, ut ordo dicatur omninò per accidens; requiritur enim prætereà, ut non ſit ordo exigitus ullo modo à natura qualitatis. ſic quamvis materia nullam exigat determinatè formam, quia tamen aliquam exigit, non eſt illi omninò accidentale, ac veluti caſuale, quod iſtam habeat.

Obiic. 2. Qualitates opponuntur in gradibus intenſis, non in remiſſis. ergò gradus non ſunt

ſunt homogenei; ſi enim eſſent, octavus gradus caloris non daret effectum formalem diverſum à primo; adeoque ſi primus gradus frigoris non-repugnat cum primo, nec pugnat cum octavo caloris.

Reſp. unum gradum frigoris eſſe compoſſibilem cum quolibet ſeorſim gradu caloris, non tamen cum octo ſimul caloris gradibus. non quod contrarietas non ſit in ipſis qualitatibus ſecundum naturam ſuam ſpectatis; ſed quod eſt in illis ſolum in actu primo, quæ ut in actu ſecundo exerceatur, opus eſt intenſio major, & minor, ita ut ſi ſumma ſit intenſio unius; nulla ſit alterius: & ſi unius ſit remiſſa, alterius etiam proportionaliter ſit remiſſa; De qua re iterum in metaphyſicis.

Inſtabis. ergò unus gradus frigoris de novo introducendus cum ſola collectione octo graduum opponetur. quare cum ſubjectum habet 4. caloris, & totidem frigoris gradus, non erit ratio, cur ad introductionem novi gradus frigoris debeat gradus caloris potius, quam frigoris corrumpi. ſequela eſt ſatis abſurda, & probatur; quia gradus frigoris adveniens non opponitur cum 4. gradibus caloris, quibuſcum ſtaret, niſi alii 4. frigoris gradus ſubjecto ineſſent. ergò opponitur per ſe primò toti collectioni ex 4. caloris, & 4. frigoris gradibus conflatæ. atqui iſta tollitur, ſublato gradu, ſeu frigoris, ſeù caloris, ergò non eſt ratio, cur hic potius, quam ille expellatur.

Reſp. gradum frigoris de novo productum exigere de ſua natura, ut faciat unum cum frigore præexiſtente, cum eoque componat intenſionem ut quinque, cuius eſt exigere deſtructionem unius ex 4. caloris gradibus. Quod ſi petas, cur frigus exigat conjungi cum frigore,

& ac-

& accedere ad ejus partes, inepte petis; neque aliter ſatisfieri poteſt? niſi id ipſum afferendo in rationem, quia frigus eſt frigus. Accedit, quod cum novus frigoris gradus inducitur, adeſt agens productivum, & conſervativum frigoris, non caloris. quare neceſſe eſt, ut calor, non frigus deſtruatur.

Obiic. 3. Si gradus omninò ſimiles eſſent, ſimile agere poſſet in ſimile. v. g. calidum ut 4. illudque magis intendere. quartus enim gradus exiſtens in uno poteſt producere quintum, eiuſdem omninò rationis in alio.

De actione ſimilis in ſimile agam ex profeſſo c. 1. quæſtionis ſequentis. Nunc illud contendo, argumentum ſolvendum etiam eſſe ab adverſariis, qui cum teneant totam graduum heterogeneitatem eſſe individualem, neceſſe eſt, ut admittant quemlibet gradum à quolibet poſſe produci, adeoque & quintum à quarto. exceſſus enim individualis unius ſupra aliud non tollit, quominus unum individuum ab alio produci poſſit; cum individuatio, & ſi qua eſt in ea latitudo perfectionis, divinæ actioni correſpondeat.

Præter hæc cum certum ſit, agens non aſſimilare ſibi perfectè paſſum, dicant adverſarii, quid ſit, quod primus gradus, aliique uſque ad ſeptimum alios ſibi ſimiles in medium inducant, & octavus, qui reliquis ut perfectior, ita & activior eſt, manus in ſinu contineat, aliumque octavum ſimilem in medio non producat? Recurrant hic etiam ipſi oportet ad naturam agentium ab experientia notam, cuius alia ratio reddi à priori non poteſt. Idem & nos in præſenti dicemus, quod ſimile non agat in ſimile; quia hæc eſt agentium natura per experientiam nota.

Obiic. 4. ex P. Maur. Phil. l. 4. q. 28. nu. 4. Experientia docet, aquam frigidiſſimam cito perduci

duci ad teporem, h. e. ad caloris, & frigoris æquilibrium; ſed ad calorem intenſiſſimum difficile, & multo majore mora temporis interjecta. Quod ſi gradus eſſent homogenei, oppoſitum contingeret. etenim dum primi 4. gradus caloris introducuntur, agit totus calor ignis, & reſiſtit totum frigus aquæ. dum vero introducuntur reliqui caloris gradus, agit idem calor ignis, ſed non reſiſtit, niſi frigus jam imminutum, & dimidiatum. manente ergo eadem virtute agentis, & debilitata reſiſtentia paſſi, deberet citius in fine, quam in principio calefactio perfici. Quod ſi gradus ſupponantur heterogenei, facilis eſt experimenti ratio: dum enim introducitur primus gradus caloris, agit totus calor ignis (quia ſcilicet nullus gradus poteſt ſibi ſimilem efficere, niſi producto primo, adeoque omnes conantur ad productionem primi) & non reſiſtit, niſi octavus gradus frigoris, qui unus eſt illi contrarius, ab eoque expellendus. citius ergo perficitur initio calefactio, ſuperante reſiſtentiam activitate. at introductionem octavi gradus caloris in paſſo non perficit, niſi octavus gradus agentis: nec reſiſtit niſi primus gradus frigoris. tardius ergo procedit in fine calefactio, æquante reſiſtentiam activitate.

Hoc experimentum ſolvendum prius eſt à ſuo authore; quæ enim affert in rationem, ſatis, ut puto, arbitrariè ſunt dicta. Primò enim falſum eſt, ad productionem octavi gradus non concurrere, niſi octavum. tum quia, ut modo dictum eſt, gradus non differunt, niſi individualiter: quæ differentia ſatis non eſt, ut tollat unius in alterum activitatem. tum quia utcumque concedatur octavum gradum non poſſe produci adæquatè à primo imperfectiore; non tamen video, qua vel probabili ratione negetur poſſe primum una cum reli-

quis,

quis, adeoque ut cauſam inadæquatam concurrere ad octavum.

2. Inquiro, cur ad productionem primi concurrunt omnes octo gradus caloris exiſtentes in igne? quia, inquis, primus gradus eſt fundamentum cæterorum, nec poſſunt alii introduci niſi poſt primum. At ſi quid valet hæc ratio, probat æquè, dum introducitur primus gradus caloris, reſiſtere non modo octavum gradum frigoris, qui cum eo pugnat, ſed etiam reliquos; nam etiam ex parte frigoris in expulſione primi gradus agitur communis cauſa, cum illius expulſio ſit via ad expulſionem aliorum, nec poſſint alii, niſi poſt primum, expelli. quare non minus omnes gradus frigoris ſua naturali exigentia repugnabunt, ne primus expellatur, quam conentur omnes gradus caloris, ut primus introducatur. Ex quo fiet, ut ſemper habeatur æqualis activitati reſiſtentia; initio enim producent 8. gradus caloris, & reſiſtent 8. frigoris; in fine producet unus gradus caloris, & reſiſtit unus frigoris. Data igitur heterogeneitate graduum, æquali adhuc tempore procedere deberet initium, & perfectio alterationis.

Directè reſpondeo, quod ſicuti agens alterativum habet ſphæram ſecundum locum, in qua agit magis in propinquum, quam in remotum: ita & habeat ſphæram ſecundum tempus, in qua magis initio, quam in fine virtutem exerit. Cuius rei duplicem cauſam invenio. 1. eſt; quia ut habetur ex Philoſopho, & infra explicabitur, in agentibus contrariis ipſa contrarietas eſt ratio agendi. quanto igitur contrarietas eſt maior, tanto maior eſt activitas. quare cum initio contrarietas ſit maior, non mirum, quod tunc actio ſit vehementior, ipſa maiore paſſi reſiſtentia magis acuente virtutem. 1. eſt; quia ſubſtantia ipſa aquæ, quam reſiſtere per ſe ip-

ſam

ſam ſuperius eſt dictum, minus initio, magis reſiſtit, ac retardat actionem in fine, eo quod magis tunc ad interitum vergat; cum initio proximè periculum corruptionis non urgeat. Neque valet, quod huic reſponſioni opponunt adverſarii, aquam eſſe cauſam naturalem, adeoque ſemper agere, ſemper reſiſtere, quantum poteſt: ergo ſemper eodem modo agit, ſemper eodē modo reſiſtit. Nego enim conſequentiam; aliter agens quodlibet in tota ſphæra eodem modo ageret. ex illo igitur antecedente ſolum fit, ut aqua initio minus reſiſtat, & non poſſit magis: in fine magis reſiſtat; & non poſſit minus.

Ut verò videant, maiorem hanc ſubſtantiæ reſiſtentiam non gratis aſſumi, ad eam comprobandam accipio aliud experimentum, quod affert Phil. l. 4. de Gen: Anim. c 4. ubi, *Ignis*, inquit, *non quo plus fuerit, eo magis calefaciet aquam, ſed certus caloris terminus eſt, ultra quem ſi ignem augeas, nihilo reddes aquam calidiorem, ſed facies, ut magis evaporetur, demumque deleatur, & exſiccetur*. Ratio huius experientiæ non eſt, ut conſtat, à graduum heterogeneitate; neque verò poteſt alia probabilis afferri, quam quæ deſumitur ab ipſa reſiſtentia aquę ſupra modum aucta, & conſervante immobiliter ultimos frigoris gradus. Nil ergo mirum, ſi creſcente actione calefactiva, dicamus augeri magis ſubſtantiæ reſiſtentiam, quæ ſcilicet uſque eo demum creſcit, ut ſuperius nullatenus poſſit.

QUÆ-

QUÆSTIO TERTIA

De conditionibus ad agendum requiſitis.

Poſt ſubſtantiam actionis, tum generativæ, tum alterativæ examinatam, multæ ſuperſunt conditiones, quæ utramque, vel alteram aut præeunt, aut comitantur, quas oportet ſingillatim paucis excutere.

CAPUT I.

An requiratur ad agendum diſſimilitudo agentis cum paſſo.

§. I.

Statuitur, quid dicendum de actionibus ſtrictè alterativis.

Communis reſponſio eſt affirmativa, quam docet Philoſophus 1. de Gen. t.49. ubi approbat & ſententiam, & rationem antiquorum unanimiter aſſerentium ſimile à ſimili pati neutiquam poſſe: loquebantur autem de actione univoca, & de agentibus contrariis, quæ ſunt in rigore alterativa. Id unum ergo mihi in præſenti conſtituo, ut aperiam progreſſum doctrinæ, quam ibi tradit Ariſtoteles; ita enim & explicabitur, & oſtendetur communis dicti veritas.

Veteres igitur omnes ante Democritum Philoſophos in hoc ait conſenſiſſe, quod ea, quæ agunt, & patiuntur invicem, neceſsè eſt eſſe penitus diſſimilia. rationem eam dabant; quia non eſt maior ratio, cur unum potius, quam aliud ſit agens. At contra ſingulariter Democritus aſſeruit, agens, & paſſum eſſe omnino

idem,

idem, & ſimile: quæ verò diverſa ſunt, & diſſimilia, nec agere, nec pati invicem. Utroſque Ariſtoteles putat falſos fuiſſe; nam & quæ ſunt omninò ſimilia, conſentaneum eſt, ut invicem non patiantur; *cur enim*, inquit, *potius alterum altero erit paſſivum? Item ſi fieri queat, ut quippiam patiatur à ſimili, illud quoque à ſe ſe pati poterit*. & quæ ſunt omnino diſſimilia, impoſſibile eſt, ut mutuo patiantur, & agant: *nam neque albedo à linea, neque linea ab albedine quidquam patietur*. Et quidem omnis actio manat à contrariis: contraria autem neceſſariò aſſimilantur in genere; ſunt enim quæ ſub eodem genere maximè diſtant: ergo univerſim actio debet manare nec ab omnino ſimili, nec ab omninò diſſimili, ſed à contrario, quod eſt genere ſimile, ſpecie verò diſſimile.

Quæ Philoſophi ratiocinatio poteſt ad hanc formam reduci. In agentibus ſtrictè alterativis tota ratio agendi eſt contrarietas. ſed nulla eſt inter omninò ſimilia contrarietas, ergo nulla eſt, aut eſſe poteſt actio. prob. ma. omnis actio deſtructiva eſt à contrario qua tali, quod conſtat tum inductione; nam neque ignis ab igne, nec aqua ab aqua deſtruitur, ſed ignis ab aqua, & aqua ab igne. tum ratione; quia agens deſtructivum tendit ad aſſimilationem ſubſtantialem ultimatè: qui quidem finis poteſt acquiri à contrario, non à ſimili, in quo talis aſſimilatio in priori ad actionem ſupponitur. Huic maiori ſic probatæ hanc certam minorem adde ad integram probationem: ſed omnis actio alterativa eſt deſtructiva; unde conficies, omnem actionem alterativam eſſe à contrario qua tali, adeoque contrarietatem eſſe rationem agendi in ſtrictè alterativis.

Confirmat hoc idem Philoſophus ab abſurdo; quia, inquit, ſi à ſimili pati aliquid poſſibile eſt, & ipſum à ſe ipſo. unde non modo manus

calida

calida ut 4. deſtruetur ab alia item calida ut 4. ſed etiam à ſe ipſa; atque ita nihil erit incorruptibile, & immobile, hoc eſt, nihil erit, quod non moveat ſe perpetuo ad interitum, & per qualitates ſibi naturaliter debitas deſtructionem ſui continenter non moliatur. ſequela, prob. quia non minus efficax eſt calor ut 4. exiſtens in dextera, quam exiſtens in ſiniſtra. ergo ſi calor dexteræ e[illegible]atus producere in ſiniſtra quintum gradum, hoc idem poterit calor ſiniſtræ, imò à fortiori propter paſſi intimitatem.

Ex hoc habeo, quod ſimile nil poſſit in ſimile, non eſſe à graduum heterogeneitate. ſi n. cum homogeneitate graduum ſtat etiam contrarietas, ut dictum ſupra eſt, ſtat tota ratio, cur ſimile agere in ſimile alterativè non poſſit.

Multa porrò adduntur à multis in huius ſententiæ probationem, quæ quidem omnia efficacia non ſunt, ut patebit ſequenti §. illud unum ſit in reliquorum ſpecimen, quod à pleriſque ut ſatis efficax affertur; quia, inquiunt, quæ ſunt ſimilia ſecundum calorem, ſunt pariter ſimilia ſecundum frigus. vel ergo mutuò agunt ſecundum utramque qualitatem; atque ita fit, ut idem moveatur duplici motu contrario: vel ſecundum unam, & non eſt maior ratio pro una, quàm pro alia. Sed poteſt facilè reſponderi, actionem proceſſuram ab una, quæ ſit validior, & quidem tantam, quantam ea poteſt, detracta ea, quæ expelleretur ab actione contrarii, ſi hoc à validiori non impediretur. Itaque ſi calor produceret per ſe loquendo calorem ut tria, & frigus ut duo, calor non produceret, niſi calorem ut unum, & frigus hoc tantum efficeret, prohibere reliquam actionem caloris, ſic accidit in duplici vi motiva

con-

contraria, ut explicatum eſt 3. lib. q. 7. c. 4. quæ doctrina poteſt facilè trahi in rem præſentem.

Adverſus concluſionem ita ſtabilitam pauca opponuntur, eaque non magni momenti. 1. pars ignis interior, & non ſola ſuperficies calefacit manum ritè approximatam. jam verò pars interior non poteſt agere in paſſum diſtans, niſi agendo in partem ignis intermediam. ergo una pars ignis agit in aliam, ſimilis nimirum in ſimilem. 2. Denſitas quoad augendam activitatem æquivalet intenſioni, adeoque maior denſitas maiori intenſioni. ſi ergo calidum ut 4. denſius admoveatur calido ut 4. rariori, aget in illud nihilo minus, quam ſi illi admoveretur calidum ut 6. cui æquivalet. 3. minus intenſum agit in magis intenſum. ergo à fortiori ſimile in ſimile. antec. prob. aer enim frigidus aquam conglaciat, quamvis non ſit ità frigdus, ut aqua.

Ad 1. reſp. ex dictis q. ſuperiori conſtare, quod omnes ignis partes agunt per modum unius. quamvis ergo una pars ignis non agat in aliam, omnes tamen agunt in medium ſine periculo actionis in diſtans. Ad 2. denſitas æquivalet intenſioni quoad celeritatem maiorem agendi, aut etiam maiorem, ſi placet, intenſionem qualitatis in paſſum introducendam, ſed nunquam ſupra intenſionem agentis, ut conſtat ex dictis in probatione concluſionis. Ad 3. aqua concreſcit non ſolùm à frigore, ſed etiam à ſiccitate; unde non ſemper, quod concreſcit, eſt eo ipſo frigidius. Deindè nego aquam eſſe aere frigidiorem, quamvis propter denſitatem plus ſentiatur aquæ, quam aeris frigus.

§. II.

§. II.

Statuitur, quid dicendum de actionibus non rigoroſè alterativis.

Dico primò. In luminis propagatione nulla contingit actio ſimilis in ſimile. Hoc dictum non poteſt efficaciter probari, niſi per experientiam, qua docemur unum luminoſum ab alio non intendi; ſi enim uni lucernæ alias centum, aut mille admoveas, nihil omnino deprehendes eius lumen augeri; & deberet tamen aliquod fieri in ea ſenſibile incrementum, quantumvis modiciſſimum lumen à ſingulis acciperet. A priori poteſt argui ex eo, quod lux ſequi in hoc debet regulam qualitatum corruptivarum; eſt enim productiva caloris, qui eſt qualitas corruptiva. Neque dicas, quod quamvis lux ſit calefactiva, poteſt tamen impediri quandoque à calefaciendo: & ita eſſet, ſi ageret in ſimile illuminando: hæc enim actio utpotè perfectiva non impediretur, ſed impediretur calefactio conſequens ut potè deſtructiva. Contrà enim eſt; quia hæc ratio, ſeu verius congruentia à priori non affertur ad evincendam veritatem concluſionis ſatis ab experientia ſtabilitæ; ſed ut detur aliquis finis, quem intendit natura, dum prohibet illuminationem à ſimili. Hunc autem dicimus eſſe, quod cum velit natura impedire deſtructionem à ſimili, impedit cauſam etiam æquivocam qualitatis deſtructivæ. neque enim congruum eſt, ut apponatur maior cauſa caloris, ubi impoſſibilis eſt calor intenſior.

Sed eſſe videtur in contrarium ipſa experientia. Nam 1. flamma unius candelæ per aliam aſpicitur: quod fieri non poteſt, niſi

niſi unius lumine per aliam trajecto. una ergo flamma illuminatur per aliam. 2. flamma candelæ radio ſolis expoſita, quamvis non videatur medium illuminare, revera tamen illuminat; traiicit enim ſuum lumen, quo uno videtur, ad oculum. atqui medium videtur eſſe æqualiter, imo magis à Sole illuminatum, quam ſit flamma candelæ per ſe luminoſa. ergo.

Ad 1. multas invenio reſponſiones apud authores, ſed vix ullam, quæ ſatisfaciat. at neque ego meliorem dabo: dabo tamen aliquam. Dico igitur, quod una lucerna traiicit ſuam lucem uſque ad aliam, quam quia invenit perfectè aſſimilatam, nihil in eam agit; pergit tamen deindè agere in medium, quod quidem continuatur, & habet rationem unius paſſi propter qualitatem eiuſdem rationis in toto ipſo productam, licet non ab eodem agente. Ad 2. nego, medium à Sole illuminatum plus in ſe lucis habere, quam habeat flamma per ſe, ſuamque naturam ab intrinſeco, adeoque & in ſummo luminoſa. poterit ergo ea lucis tantillum ad oculum immittere abſque eo, quod agat in ſimile.

Dico ſecundò: in productione impulſus habetur omninò actio ſimilis in ſimile. Hoc etiam dictum experientia confirmat: pro qua ſuppono, impulſum, quem grave producit in ſe, dum deſcendit, aut in corpore ſubjecto, in quod impingit, aut cui incumbit, eiuſdem eſſe rationis cum inſita gravitate; tam enim gravitas, quam impulſus per eandem lineam deorſum movent; neque vero quod qualitas in uno ſubiecto ſit naturaliter, in alio aut violenter, aut præter naturaliter, ſatis eſt ad ſpecificam diſtinctionem. Jam verò non ſolum pondus ut 10. gravitat ſupra aliud pondus ut 10. adeoque impulſum

ſum illi imprimit, augetque gravitatem, ſed etiam gravitat ſupra pondus ut 100. Rurſus ſi gero pondus ut 10. ſentio impulſum ut 10. ſi addo pondus ut unum, ſentio impulſum ut 11. &c. manifeſtum ergo eſt, quod in productione impulſus ſimile agit in ſimile, imò & idem in ſe ipſum.

Solvenda nunc ſunt argumenta, quæ univerſim probant à priori, nullum ſimile poſſe agere in ſimile. 1. arguitur. Finis agentis eſt aſſimilare ſibi paſſum: quod principium, ait Arriaga, eſt per ſe notum: ergo ubi invenit paſſum jam aſſimilatum, nihil poteſt agere. 2. arguit Ruvius. non poteſt à cauſa imperfectiore manare effectus perfectior. ſed intenſio ut quinque eſt pefectior intenſione ut 4. ergo non poteſt intenſum ut 4. reddere paſſum intenſum ut 5. 3. arguit Suarez. agens non agit, niſi quatenus ipſum eſt actu, & paſſum in potentia, ſed unum ſimile non eſt in actu relatè ad aliud, nec aliud in potentia relatè ad ipſum. ergo non poteſt agere. min. prob. ut enim ſit in actu, debet continere illam intenſionem, quam debet in paſſum introducere.

Ad 1. maior in materia impulſus eſt falſa omninò, quidquid ex oppoſito minitetur Arriaga. finis enim gravitatis in tota ſua actione non eſt aſſimilatio ullius paſſi, ſed quies mobilis in naturali ſuo loco. Imò nec convincitur hoc argumento, non poſſe luminoſum agere in ſimile, finis enim luminoſi ultimatus non eſt actio ulla realis aſſimilativa ſubſtantialiter, ſed eſt, ut ipſum, & alia per ipſum viſibilia reddantur, adeoque reſpicit ultimò aſſimilationem intentionalem. Erit ergo contrà finem naturæ, ſi ſimile agat in ſimile in actione calefactiva, & deſtructiva, quæ haberi conſequenter, niſi per contrarium

non poteſt. ſi vero ſimile in ſimile agat per actionem illuminativam, erit potius juxta finem naturæ agentis in omnem partem, & in quodcumque medium, ut innoteſcat.

Ad 2. Qui intendit ut quinque paſſum jam habens qualitatem intenſam ut 4. revera non producit, niſi unum gradum, quem præcedentibus adiungit; adeoque non ponit intenſionem ut quinque ſyncategorematicè acceptam ſecundum ſingulas partes, ſed categorematicè ratione unius dumtaxat partis, quæ perfectionem agentis non excedit. Sic qui generat unum hominem, eumque adjungit nonaginta novem præſuppoſitis, virtute ſua efficit centenarium, ſed non niſi ratione unius centeſimi, cui ſoli par eſt ipſius activitas.

Ad 3. quod eſt ſimile præcedenti, nego minorem. ad probationem dico, ut ſimile agat in ſimile, non eſſe opus, ut totam intenſionem, quæ poſt actionem ipſius habetur in paſſo, antecedenter contineat, ſed ſatis eſt, ſi contineat illum gradum, qui additus facit exceſſum. Ità qui habet 10. nummos, poteſt alium habentem nummos 90. ditiorem, ac dominum 100. nummorum efficere, addendo ſolum eos decem, qui centenarium complent.

§. III.

Non contingit ſimile agere in ſimile vi reflexionis, aut refractionis.

Aliqua prius notanda ſunt de natura actionis tum reflexæ, tum refractæ, ut videatur nullam, in iis contingere actionem ſimi-

milis in ſimile. Triplex igitur actio in generatione præſertim illuminativa diſtinguitur, directa, reflexa, & refracta. Prima, de qua hactenus, eſt, quæ per rectam lineam in totam ſphæram protenditur nullo prorſus angulo, aut curvitate violatam. Atque ità per ſe loquendo natura ſemper operatur, quæ amat ſcilicet in operationibus ſuis breviſſimam, adeoque rectiſſimam viam.

Altera eſt actio reflexa, quæ impedita ne ulterius rectà progrediatur, quòd incidat in obicem actionis incapacem, incipit retrò verſus principium reverti, ut ſolet pila terræ illiſa violenter regredi ad motus principium. Sed enim ne reflexionem iſtam qualitatis ità materialiter accipias, ut omninò ſe ſe pariter, ac pilam revertentem habere credas, eſt enim ſenſus, quod ab agente per medium recta linea procedit qualitas, alia tamen in alia medii parte producta: quæ actio ſi interrumpatur ab obice, incipit agens retrò qualitatem producere, ut jam dicetur.

Præter hæc actio non ſemper eadem linea revertitur, qua venerat, ſed tunc ſolum id contingit, cum cadit perpendiculariter ſuprà planum. Cæterum ſi directio cadat obliquè ità, ut cum plano efficiat angulum acutum, qui & dicitur angulus incidentiæ, revertitur per oppoſitam plani partem, æqualem omninò cum ea angulum, qui dicitur reflexionis, efficiens. Aequalitas iſta angulorum incidentiæ, & reflexionis undè fit, diſputant Optico-Phyſici, ut videre eſt apud P. De Chales l. 1. Catoptrices ſuppoſitione 2. Ea mihi videtur expeditiſſima ratio, quæ fundatur in eo ipſo principio, cui nititur actio directa per rectam lineam propagata, quod ſcilicet natura in operando amat breviſſimam viam. atqui linea receſſus ſi æqualem

angulum cum plano conſtituit cum angulo, quem conſtituit linea acceſſus, per breviſſimam viam actio progreditur; nam illum ipſum angulum efficit, quem efficeret linea acceſſus, ſi rectà progrederetur interſecando planum. quarè tam brevi via procedet reflexa, quàm procederet directa.

Rurſus actio reflexa ſemper eſt directa debilior: quod & conſtat ab experientia; nàm ſolis eclypſin, adhibita aqua, aut ſpeculo, intuemur facilius, quam ſi oculum in ſolem ipſum dirigeremus. & ratione; eandem enim lucem reflectit agens in medium, quam propagaret ulterius. ſed ulterius minorem lucem propagaret. ergo minorem reflectit. Addo, quod minorem etiam reflectit, quam propagaret; cum enim aqua, & chryſtallus ſint corpora diaphana, multum lucis pervadit ipſarum ſubſtantiam, adeoque non totum lumen reflectitur. quod ipſum accidit, ubi reflexio fit ab obice opaco; cum enim corpora eiuſmodi poroſa ſint, multum in poris ipſorum lucis ingreditur, quod exitum non habet.

Sed cum dico actionem reflexam debiliorem eſſe directa, intelligendum per ſe, ſeù vi præciſa reflexæ actionis. Cæterum actionem reflexam poſſe medii qualitatem intendere, certum eſt primò, dum ea coincidit cum directa perpendiculari; tunc enim neceſsè eſt, ut ibi plus qualitatis producatur ex vi actionis utriuſque. Certum eſt ſecundò, cum radii plurimi à ſpeculo cavo, quod & uſtorium dicitur, ità reflectuntur, ut in unam partem: quæ appellatur punctum concurſus, coeuntes tantam ibi excitant lucis, caloriſque intenſionem, ut lignum citius comburatur, quam ſi in ardentem fornacem iniiceretur: vitrum; ac metalla liquefiant, &c. Qua arte perhibent Ar-

chimedem Romanorum naves Syracuſas obſidentium incendiſſe.

Tertia demum eſt actio refracta, quæ ſcilicèt obliquè incidens (ſi enim incidat perpendiculariter, nulla contingit refractio, & impedita non ab incapacitate, ſed à diverſa medii diſpoſitione ſecundum raritatem, & denſitatem, pergit quidem ulterius, ſed per lineam obliquam, quæque faciat angulum cum priore. Ità uſuvenit in vitris, quæ lentis figuram habent; per quæ ſolares radii tranſmiſſi, & inclinati ad idem punctum concurſus, ignem ibi excitant, ſi parabilem materiam nanciſcantur. Verùm hæc inflexio radii dupliciter contingit. Vel enim à medio rariore incidit in denſius, ut ab aere in aquam; & tunc refractio fit ad perpendicularem, hoc eſt per lineam perpendiculari viciniorem. Vel à medio denſiore incidit in rarius; & tunc refractio fit à perpendiculari, hoc eſt per lineam à perpendiculari remotiorem. Utrumque accidit ex inſtituto naturæ actionem reſtringentis, dum medium magis reſiſtit; dilatantis, dum medium reſiſtit minus. De actione etiam refracta verum eſt, quod eſt dictum de actione reflexa, eam ſcilicet eſſe directa debiliorem; cuius ratio eſt, quia non tota lux tranſmittitur, ſed aliquid ſemper lucis à corpore refringente reflectitur. De his actionibus redibit alibi ſermo, ubi in De Cœlo lucem eſſe non ſubſtantiam, ſed qualitatem oſtendam.

Venio nunc ad propoſitum, ut inquiram, utrũ in his actionibus ſimile agat in ſimile. Laborant in hoc maximè, qui negantes actionem principalis agentis in totum medium, putant id ſolum fieri per propinquum in remotum. nàm concedere debent, partem mediii, in quam nulla incidit reflexio, agere in partem,

contraria, ut explicatum eſt 3. lib. q. 7. c. 4. quæ doctrina poteſt facilè trahi in rem præſentem.

Adverſus concluſionem ita ſtabilitam pauca opponuntur, eaque non magni momenti. 1. pars ignis interior, & non ſola ſuperficies calefacit manum ritè approximatam. jam verò pars interior non poteſt agere in paſſum diſtans, niſi agendo in partem ignis intermediam. ergo una pars ignis agit in aliam, ſimilis nimirum in ſimilem. 2. Denſitas quoad augendam activitatem æquivalet intenſioni, adeoque maior denſitas maiori intenſioni. ſi ergo calidum ut 4. denſius admoveatur calido ut 4. rariori, aget in illud nihilò minus, quam ſi illi admoveretur calidum ut 6. cui æquivalet. 3. minus intenſum agit in magis intenſum. ergo à fortiori ſimile in ſimile. antec. prob. aer enim frigidus aquam conglaciat, quamvis non ſit ità frigdus, ut aqua.

Ad 1. reſp. ex dictis q. ſuperiori conſtare, quod omnes ignis partes agunt per modum unius. quamvis ergo una pars ignis non agat in aliam, omnes tamen agunt in medium ſine periculo actionis in diſtans. Ad 2. denſitas æquivalet intenſioni quoad celeritatem maiorem agendi, aut etiam maiorem, ſi placet, intenſionem qualitatis in paſſum introducendam, ſed nunquam ſupra intenſionem agentis, ut conſtat ex dictis in probatione concluſionis. Ad 3. aqua concreſcit non ſolùm à frigore, ſed etiam à ſiccitate; unde non ſemper, quod concreſcit, eſt eo ipſo frigidius. Deindè nego aquam eſſe aere frigidiorem, quamvis propter denſitatem plus ſentiatur aquæ, quam aeris frigus.

§. II.

§. II.

Statuitur, quid dicendum de actionibus non rigoroſè alterativis.

Dico primò. In luminis propagatione nulla contingit actio ſimilis in ſimile. Hoc dictum non poteſt efficaciter probari, niſi per experientiam, qua docemur unum luminoſum ab alio non intendi; ſi enim uni lucernæ alias centum, aut mille admoveas, nihil omnino deprehendes eius lumen augeri; & deberet tamen aliquod fieri in ea ſenſibile incrementum, quantumvis modiciſſimum lumen à ſingulis acciperet. A priori poteſt argui ex eo, quod lux ſequi in hoc debet regulam qualitatum corruptivarum; eſt enim productiva caloris, qui eſt qualitas corruptiva. Neque dicas, quod quamvis lux ſit calefactiva, poteſt tamen impediri quandoque à calefaciendo: & ita eſſet, ſi ageret in ſimile illuminando: hæc enim actio utpotè perfectiva non impediretur, ſed impediretur calefactio conſequens ut potè deſtructiva. Contrà enim eſt; quia hæc ratio, ſeu verius congruentia à priori non affertur ad evincendam veritatem concluſionis ſatis ab experientia ſtabilitæ; ſed ut detur aliquis finis, quem intendit natura, dum prohibet illuminationem à ſimili. Hunc autem dicimus eſſe, quod cum velit natura impedire deſtructionem à ſimili, impedit cauſam etiam æquivocam qualitatis deſtructivæ. neque enim congruum eſt, ut apponatur maior cauſa caloris, ubi impoſſibilis eſt calor intenſior.

Sed eſſe videtur in contrarium ipſa experientia. Nam 1. flamma unius candelæ per aliam aſpicitur: quod fieri non poteſt, niſi

niſi unius lumine per aliam trajecto. una ergo flamma illuminatur per aliam. 2. flamma candelæ radio ſolis expoſita, quamvis non videatur medium illuminare, revera tamen illuminat; traiicit enim ſuum lumen, quo uno videtur, ad oculum. atqui medium videtur eſſe æqualiter, imo magis à Sole illuminatum, quam ſit flamma candelæ per ſe luminoſa. ergo.

Ad 1. multas invenio reſponſiones apud authores, ſed vix ullam, quæ ſatisfaciat. at neque ego meliorem dabo: dabo tamen aliquam. Dico igitur, quod una lucerna traiicit ſuam lucem uſque ad aliam, quam quia invenit perfectè aſſimilatam, nihil in eam agit: pergit tamen deindè agere in medium, quod quidem continuatur, & habet rationem unius paſſi propter qualitatem eiuſdem rationis in toto ipſo productam, licet non ab eodem agente. Ad 2. nego, medium à Sole illuminatum plus in ſe lucis habere, quam habeat flamma per ſe, ſuamque naturam ab intrinſeco, adeoque & in ſummo luminoſa. poterit ergo ea lucis tantillum ad oculum immittere abſque eo, quod agat in ſimile.

Dico ſecundò: in productione impulſus habetur omninò actio ſimilis in ſimile. Hoc etiam dictum experientia confirmat: pro qua ſuppono, impulſum, quem grave producit in ſe, dum deſcendit, aut in corpore ſubjecto, in quod impingit, aut cui incumbit, eiuſdem eſſe rationis cum inſita gravitate; tam enim gravitas, quam impulſus per eandem lineam deorſum movent; neque vero quod qualitas in uno ſubiecto ſit naturaliter, in alio aut violenter, aut præter naturaliter, ſatis eſt ad ſpecificam diſtinctionem. Jam verò non ſolum pondus ut 10. gravitat ſupra aliud pondus ut 10. adeoque impul-

ſum

ſum illi imprimit, augetque gravitatem, ſed etiam gravitat ſupra pondus ut 100. Rurſus ſi gero pondus ut 10. ſentio impulſum ut 10. ſi addo pondus ut unum, ſentio impulſum ut 11. &c. manifeſtum ergo eſt, quod in productione impulſus ſimile agit in ſimile, imò & idem in ſe ipſum.

Solvenda nunc ſunt argumenta, quæ univerſim probant à priori, nullum ſimile poſſe agere in ſimile. 1. arguitur. Finis agentis eſt aſſimilare ſibi paſſum: quod principium, ait Arriaga, eſt per ſe notum: ergo ubi invenit paſſum jam aſſimilatum, nihil poteſt agere. 2. arguit Ruvius. non poteſt à cauſa imperfectiore manare effectus perfectior. ſed intenſio ut quinque eſt pefectior intenſione ut 4. ergo non poteſt intenſum ut 4. reddere paſſum intenſum ut 5. 3. arguit Suarez. agens non agit, niſi quatenus ipſum eſt actu, & paſſum in potentia. ſed unum ſimile non eſt in actu relatè ad aliud, nec aliud in potentia relatè ad ipſum. ergo non poteſt agere. min. prob. ut enim ſit in actu, debet continere illam intenſionem, quam debet in paſſum introducere.

Ad 1. maior in materia impulſus eſt falſa omninò, quidquid ex oppoſito minitetur *Arriaga*. finis enim gravitatis in tota ſua actione non eſt aſſimilatio ullius paſſi, ſed quies mobilis in naturali ſuo loco. Imò nec convincitur hoc argumento, non poſſe luminoſum agere in ſimile, finis enim luminoſi ultimatus non eſt actio ulla realis aſſimilativa ſubſtantialiter, ſed eſt, ut ipſum, & alia per ipſum viſibilia reddantur, adeoque reſpicit ultimò aſſimilationem intentionalem. Erit ergo contrà finem naturæ, ſi ſimile agat in ſimile in actione calefactiva, & deſtructiva, quæ haberi conſequenter, niſi per contrarium

non poteſt. ſi vero ſimile in ſimile agat per actionem illuminativam, erit potius juxta finem naturæ agentis in omnem partem, & in quodcumque medium, ut innoteſcat.

Ad 2. Qui intendit ut quinque paſſum jam habens qualitatem intenſam ut 4. revera non producit, niſi unum gradum, quem præcedentibus adiungit; adeoque non ponit intenſionem ut quinque ſyncategorematicè acceptam ſecundum ſingulas partes, ſed categorematicè ratione unius dumtaxat partis, quæ perfectionem agentis non excedit. Sic qui generat unum hominem, eumque adjungit nonaginta novem præſuppoſitis, virtute ſua efficit centenarium, ſed non niſi ratione unius centeſimi, cui ſoli par eſt ipſius activitas.

Ad 3. quod eſt ſimile præcedenti, nego minorem. ad probationem dico, ut ſimile agat in ſimile, non eſſe opus, ut totam intenſionem, quæ poſt actionem ipſius habetur in paſſo, antecedenter contineat, ſed ſatis eſt, ſi contineat illum gradum, qui additus facit exceſſum. Ità qui habet 10. nummos, poteſt alium habentem nummos 90. ditiorem, ac dominum 100. nummorum efficere, addendo ſolum eos decem, qui centenarium complent.

§. III.

Non contingit ſimile agere in ſimile vi reflexionis, aut refractionis.

Aliqua prius notanda ſunt de natura actionis tum reflexæ, tum refractæ, ut videatur nullam, in iis contingere actionem ſimi-

milis in ſimile. Triplex igitur actio in generatione præſertim illuminativa diſtinguitur, directa, reflexa, & refracta. Prima, de qua hactenus, eſt, quæ per rectam lineam in totam ſphæram protenditur nullo prorſus angulo, aut curvitate violatam. Atque ità per ſe loquendo natura ſemper operatur, quæ amat ſcilicet in operationibus ſuis breviſſimam, adeoque rectiſſimam viam.

Altera eſt actio reflexa, quæ impedita ne ulterius rectà progrediatur, quòd incidat in obicem actionis incapacem, incipit retrò verſus principium reverti, ut ſolet pila terræ illiſa violenter regredi ad motus principium. *Sed enim* ne reflexionem iſtam qualitatis ità materialiter accipias, ut omninò ſe ſe pariter, ac pilam revertentem habere credas, eſt enim ſenſus, quod ab agente per medium rectà linea procedit qualitas, alia tamen in alia medii parte producta: quæ actio ſi interrumpatur ab obice, incipit agens retrò qualitatem producere, ut jam dicetur.

Præter hæc actio non ſemper eadem linea revertitur, qua venerat, ſed tunc ſolum id contingit, cum cadit perpendiculariter ſuprà planum. Cæterum ſi directio cadat obliquè ità, ut cum plano efficiat angulum acutum, qui & dicitur angulus incidentiæ, revertitur per oppoſitam plani partem, æqualem omninò cum ea angulum, qui dicitur reflexionis, efficiens. Aequalitas iſta angulorum incidentiæ, & reflexionis undè ſit, diſputant Optico-Phyſici, ut videre eſt apud P. De Chales l. 1. Catoptrices ſuppoſitione 2. Ea mihi videtur expeditiſſima ratio, quæ fundatur in eo ipſo principio, cui nititur actio directa per rectam lineam propagata, quod ſcilicet natura in operando amat breviſſimam viam, atqui linea receſſus ſi æqualem

angulum cum plano conſtituit cum angulo, quem conſtituit linea acceſſus, per breviſſimam viam actio progreditur; nam illum ipſum angulum efficit, quem efficeret linea acceſſus, ſi rectà progrederetur interſecando planum. quarè tam brevi via procedet reflexa, quàm procederet directa.

Rurſus actio reflexa ſemper eſt directa debilior: quod & conſtat ab experientia; nàm ſolis eclypſin, adhibita aqua, aut ſpeculo, intuemur facilius, quam ſi oculum in ſolem ipſum dirigeremus. & ratione; eandem enim lucem reflectit agens in medium, quam propagaret ulterius. ſed ulterius minorem lucem propagaret. ergo minorem reflectit. Addo, quod minorem etiam reflectit, quam propagaret; cum enim aqua, & chryſtallus ſint corpora diaphana, multum lucis pervadit ipſarum ſubſtantiam, adeoque non totum lumen reflectitur. quod ipſum accidit, ubi reflexio fit ab obice opaco; cum enim corpora eiuſmodi poroſa ſint, multum in poris ipſorum lucis ingreditur, quod exitum non habet.

Sed cum dico actionem reflexam debiliorem eſſe directa, intelligendum per ſe, ſeù vi præciſa reflexæ actionis. Cæterum actionem reflexam poſſe medii qualitatem intendere, certum eſt primò, dum ea coincidit cum directa perpendiculari; tunc enim neceſsè eſt, ut ibi plus qualitatis producatur ex vi actionis utriuſque. Certum eſt ſecundò, cum radii plurimi à ſpeculo cavo, quod & uſtorium dicitur, ità reflectuntur, ut in unam partem: quæ appellatur punctum concurſus, coeuntes tantam ibi excitant lucis, caloriſque intenſionem, ut lignum citius comburatur, quam ſi in ardentem fornacem injiceretur: vitrum; ac metalla liquefiant, &c. Qua arte perhibent Archi-

chimedem Romanorum naves Syracuſas obſidentium incendiſſe.

Tertia demum eſt actio refracta, quæ ſcilicèt obliquè incidens (ſi enim incidat perpendiculariter, nulla contingit refractio, & impedita non ab incapacitate, ſed à diverſa medii diſpoſitione ſecundum raritatem, & denſitatem, pergit quidem ulterius, ſed per lineam obliquam, quæque faciat angulum cum priore. Ità uſuvenit in vitris, quæ lentis figuram habent, per quæ ſolares radii tranſmiſſi, & inclinati ad idem punctum concurſus, ignem ibi excitant, ſi parabilem materiam nanciſcantur. Verùm hæc inflexio radii dupliciter contingit. Vel enim à medio rariore incidit in denſius, ut ab aere in aquam; & tunc refractio fit ad perpendicularem, hoc eſt per lineam perpendiculari viciniorem. Vel à medio denſiore incidit in rarius; & tunc refractio fit à perpendiculari, hoc eſt per lineam à perpendiculari remotiorem. Utrumque accidit ex inſtituto naturæ actionem reſtringentis, dum medium magis reſiſtit; dilatantis, dum medium reſiſtit minus. De actione etiam refracta verum eſt, quod eſt dictum de actione reflexa, eam ſcilicet eſſe directa debiliorem; cuius ratio eſt, quia non tota lux tranſmittitur, ſed aliquid ſemper lucis à corpore refringente reflectitur. De his actionibus redibit alibi ſermo, ubi in De Cælo lucem eſſe non ſubſtantiam, ſed qualitatem oſtendam.

Venio nunc ad propoſitum, ut inquiram, utrũ in his actionibus ſimile agat in ſimile. Laborant in hoc maximè, qui negantes actionem principalis agentis in totum medium, putant id ſolum fieri per propinquum in remotum. nàm concedere debent, partem mediii, in quam nulla incidit reflexio, agere in partem,

ad quam pervenit reflexio, intenſiorem, adeoque minus intenſum agere in paſſum magis intenſum; & illud augere ultrà menſuram ſuam: quod eſt ſimile poſſe agere in ſimile: nec juvat, ſi dicant, maiorem intenſionem illius partis non naſci adæquatè ab antecedenti, ſed etiam à ſubſequenti regreſſa. Contrà enim eſt; quià cum pars ſequens totam ſuam intenſionem acceperit mediate quidem, ſed tamen verè ab antecedente, conſequens eſt, ut antedens revera illi parti maiorem intenſionem tribuat. ſic ſi in aliqua parte medii eſſet plus qualitatis, quam in agente, quamquam agens immediatè in illam non ageret, adhuc tamen diceretur ſimpliciter agere in ſimile; quia tota qualitas medii ultimatè pendet ab ipſo.

At verò in mea ſententia, qui totam actionem medii alterativam uni agenti principali adæquatè tribuo, nihil eſt, cur formidem ſimilis in ſimile actionem in reflexione, aut refractione, quia numquam ſcilicèt medium habet intenſionem parem agenti; ſaltem numquam habet maiorem, quod proptèreà dico, ut excipiam reflexionem, ac refractionem illam, qua multi radii in punctum concurſus adunantur; ibi enim videtur intenſio lucis, & caloris par illi omninò, quæ in igne reperitur excitari.

CA-

CAPUT II.

An requiratur ad agendum diſtinctio agentis à paſſo;

ubi

De Antiperiſtaſi.

NOn quæro, utrum idem poſſit in ſe actione ſubſtantiali, dando ſcilicet ſibi ſimpliciter ut ſit: hoc enim eſſe impoſſibile, oſtenſum eſt in ſecundo. nec quæro, an poſſit in ſe actione æquivoca, perficiendo ſe accidentaliter; hoc enim indubitatum eſt tum in potentiis vitalibus ſuos in ſe vitæ actus producentibus; tum in potentiis motivis elementorum ſuas in ſe efficientibus naturales ubicationes. Reſtat ergo inquirendum, an idem poſſit in ſe actione univoca, calor nim. ſe intendendo magis in eodem ſubiecto, atque ità lux, aliæque qualitates. In qua re reſolutio negativa eſt communiſſima, & ſatis comperta ab experientia; calidum enim ut duo, niſi accedat ab extrinſeco validior actio, numquam ultra illum gradum intenſionem caloris à calore, quem habet, accipiet. Idem conſtat de luminoſo, in quo ſi poſſet id contingere, ſtatim ſe ad ſummum lumen proveheret, propterea quod lumini, nulla fiat à contrario reſiſtentia. Ratio hujus à priori eſt, eadem, quæ probat ſimile non agere in ſimile, ſivè in actione ſtrictè alterativa, qualis eſt calefactio, ſivè in perfectiva, quæ tamen inductiva per ſe eſt alterativæ, qualis eſt illuminatio. Huius tamen generalis regulæ exceptio

in una eſt, quod ſciam, gravitate augente per motum in ſe impulſum, adeoque & augente ſe; impulſus enim eiuſmodi, ut dictum eſt, gravitas quædam tranſiens eſt, quæ probabiliter à permanente diſtincta non eſt ſecundùm ſpeciem.

Contra hoc commune, certum placitum difficultatem movet actio illa, quæ Græco vocabulo Antiperiſtaſis appellatur, Latino autem Circumobſiſtentia. Hæc ut explicetur, referam, quæ vulgò de ea Peripatetici præſertim antiquiores, quæ contra eam recentes Atomiſtæ: tum demum concludam, quid re ipſa ſentiendum.

Supponunt igitur primo Peripatetici omnes, tamquam compertiſſimum ab experientia, quod dum unum contrarium ab alio, frigidum v. g. à calido circumſiſtitur, & obſidetur, ſuas intra ſe vires colligunt, eaſque intendunt magis: quod contingere aiunt in aquis putealibus per æſtatem frigidioribus, per hiemem calidioribus &c. tum pergunt cauſam huius in ſe veluti reflexæ actionis inquirere; ſed non omnes aptam adducunt.

Marſilius, Venetus, Albertus Saxonia, aliiq; apud Toletum 1. de Gen. c. 7. q. 14. contendunt eiuſmodi incrementum fieri à cauſa non univoca, ſed æquivoca; haberi enim ajunt per repercuſſionem ſpecierum intentionalium tangibilium factam à contrario circumſtante; quia ſcilicet ſpecies frigoris ab aqua emiſſæ, incidenteſque in aerem calidum, in aquam regrediuntur, & ulterius ei frigus imprimunt.

Hic modus dicendi nihil habet probabile. 1. enim nullæ ſunt ſpecies intentionales tangibiles à tangibili qualitate diſtinctæ, ut probabo in de Anima, 2. ſpecies quæcumque intentionales contrario carent; neque enim ut album nigro, ſic ſpecies albi ſpeciei nigri opponitur.

quia

quin etiam per idem medium propagantur, & ſunt inconfuſæ in eodem ſubiecto; ordinantur enim non ad ullius deſtructionem, ſed ad ſolam productionem ſimilitudinis rei intra potentiam cognoſcitivam, adeoque ſint oportet omnis contrarietatis expertes. Ex quo fit, ut nulla plane ſit ratio, cur frigoris ſpecies in aquam à calido obſiſtente reverberentur. 3. ſi ſpecies repercuſſæ vim habent augendi frigus, à fortiori eam habent ſpecies directæ validiores. hoc autem eſt invertere rerum naturas, & qualitates intentionales in reales commutare. 4. demum ſpecies tactibiles, ſi quæ ſunt, non repræſentant niſi qualitates præſentes, adeoque cum ipſis inſeparabiliter connectuntur. Si ergo ſpecies frigoris, frigus etiam ipſum ab ambiente reverberatur; proindeque actio intenſiva frigori aptius, quam ſpeciei fuiſſet tribuenda.

Toletus loco citato eam ingreditur, viam, ut, dicat, aquam ad præſentiam contrarii validioris, ut ſe defendat, ſuam ad ſe virtutem activam convertere, ſuumque frigus colligere, roborare, & intendere magis, atque ità ſe ad pugnam comparare ex naturali ſuæ conſervationis appetitu.

Sed hic etiam dicendi modus nihilò probabilior eſt præcedenti. 1. enim dat difficultati manus, & revera admittit ſimile in ſimile, idemque agere in ſe: quod eſſe falſum ſatis conſtat ex dictis. 2. quia utcumque id tolleretur in actione, qua ſe aqua frigefacit magis; ſuſtineri certè non poteſt in actione ejuſdem aquæ calefactiva. quis enim calorem ut 4. qui, æquali frigido ambiente, non poterat in aqua ulteriorem aliquem gradum comparare, ambiente deindè magis frigefacto, dum & ambiens, & aqua actioni ipſius reſiſtunt, poſſe alium caloris gradum in ſe producere dicat?

Contra Peripateticos plerique ex Atomiſtis junioribus inſurgunt, conſuetaque audacia ſtolidæ eos ſimplicitatis accuſant; nos verò, quod eorum dicta quaſi oracula ſine examine accipimus, apud vulgus traducunt; quod fidem, authoritatemque majorum certiſſimis experientiis præhabemus: negant igitur in re præſenti cum Galeno, & Cardano facti veritatem, cujus proindè fruſtra quærimus rationem, quod enim, inquiunt, æſtate frigidior videatur putealis aqua, calidior hieme, non eſt, niſi ex ſenſuum fallacia nobis imponente; æſtate enim calidiori gutture; hieme frigidiori hauriuntur: & quia ſenſus non judicat, niſi de excellenti, major videtur aquæ putealis qualitas ex immutatione non aquæ, ſed potentiæ.

Sed primò falſum eſt, guttur æſtate calidius, quam hieme eſſe, imo verò oppoſitum conſtat, noſtras nim. internas partes calidiores eſſe per hiemem, ut patet ex meliore ciborum concoctione. 2. numquid ſimilis ſenſus, quo fallatur, in thermometro? atqui ſi thermometrum hieme in cryptas ſubterraneas deferamus; ſpiritus in eo incluſus ad multos gradus intumeſcet; detumeſcet verò æſtate: evidens ergò eſt ab experientia, ſubterranea loca frigidiora æſtate, calidiora hieme eſſe. actio autem, à qua id provenit, antiperiſtaſim appellamus.

Et verò ſi germanam hujus cauſam inquirimus, nihil eſſe congruentius apparebit principiis non modo Peripateticis, verùm etiam Atomiſticis. Ut enim initio ſecundæ quæſt. indicavi ex Philoſophi etiam, ac Peripateticorum mente, multi dantur in corporibus ſpiritus tum calidi, tùm frigidi, quos halitus & vapores nós dicimus, Atomiſtæ malunt effluvia nuncupare: qui quidem continenter in

gyrum è corporibus evolant, & propriam ſingulis atmoſphæram conſtituunt. Jam verò ejuſmodi corpuſcula, ſeù corporum attenuationes fieri poteſt, ut à contrarii veluti obſidione coactæ evolare non poſſint, ſed intra corpora, quibus naturales ſunt, aut violentæ, ſe contineant, aut aliundè in ea immigrent fugam à victore contrario meditantes; atque ibi propterea majorem qualitatis intenſionem efficiant, quam actionem dicimus antiperiſtaſim.

Eſſe vero in naturalibus ſpiritibus hanc indolem, ut fugiant à contrario, ſeſeque in unum locum cogant, duplex mihi demonſtrat experientia. nam 1. ut Digbeus, Helmontius, aliique referunt apud Danielem Bartolum. tract. 1. de Glacie experimen. 19. dum acerrima vi ſeptentrionalium frigorum integra dolia qua cerviſiæ, qua vini ſolidè glacian-tur, in ejus glaciei centro liquor occurrit, puriſſimus, puruſque cerviſiæ, ac vini ſpiritus, qui frigidi actionem undique per gyrum inſtantem fugiens, eò ſe totus contrahit in unum corpus, qui prius reliquum liquorem pervadens, ſaporem illi, vigoremque conferebat. 2. dum Aquilæ in Pelignis agerem, memini me olim expertum, rigidiſſima hieme præter morem, modumque ſævi-ente, malum vi frigoris glaciatum in medias prunas conjectum, ſolidam ipſam horam ibi hæſiſſe eo eventu, ut, cum pars mali extima peruſta jam eſſet, intima tamen uſque adeo fuerit gelida, ut cujuſvis glaciei frigus æquaret. Quod quidem non video, unde oriri potuit, niſi ex receſſu ſpirituum frigidorum ignem circumpoſitum fugientium in partes mali interiores.

Ex hac porrò fuga, concurſuque ſpirituum ſeu frigidorum, ſeu calidorum conſequa-

tur oportet intenſio major ſeu frigoris, ſeu caloris; aucta enim cauſa, augetur naturaliter effectus. Hinc loca ſubterranea æſtate frigidiora, calidiora hieme ſunt; quia ſcilicèt æſtate eò ſe conferunt vapores frigidi per aerem ante diſperſi; hieme verò calidi halitus à frigidis prædominantibus pulſi aſylum inibi quærunt. Hinc etiam hieme, flante præſertim Borea, ſtomachus vehementius incaleſcit, ciboſque citius ac melius concoquit; quia nim, externo frigore partes corporis extimæ conſtringuntur, & ſpiritus vitales concoctionem juvantes coercentur, & in ſtomachum coguntur; ubi & naturalem calorem intendunt, & vim nutritivam validius fovent. Hinc & aliorum iſtiuſmodi experimentorum facilis ratio datur. itaque non video, quid in hac re poſſit meritò iſtis diſplicere, niſi hoc unum, quod Ariſtotelis ſit & nomen, & doctrina antiperiſtaſis.

Obiic. 1. cum authore Philoſophiæ veteris, & novæ in regia Burgundia pertractatæ Phyſ. par. 2. tr. 2. diſſert. 1. c. 2. experientiam ſuperius poſitæ omninò contrariam. *cum enim*, inquit *in ſpecu ſubterranea regii obſervatorii* 84. *pedes alta per biennium duo thermometra eſſent collocata, ſpiritus vini eandem penè altitudinem in qualibet anni tempeſtate retinuit; niſi quod æſtate paulo altius ſublatus apparuerit, cum ſcilicet aer ſubterraneus adeò gelidus nobis videtur.*

Reſp. afferendo, quæ in contrarium expertus eſt P. Nicolaus Zucchius, vir ſapientia, & probitate ſatis conſpicuus, par. 4. Phil de Mach. exper. 3. ubi, *Thermoſcopium*, inquit, *intra eandem cavernam detentum per triennium ſemper exhibuerat aerem æſtate intra tubum vitreum in majores anguſtias redactum, aſſurgente aqua ex ampulla ſubjecta, cui*

altera

altera tubi extremitas erat immerſa, ad replendas partes illius ab aere reſtricto derelictas. Eundem hieme dilatatum, aqua in tubo vitreo deorſum extruſa. Quæ cum ita ſint, fatendum eſt aliam in aliis eſſe locis diſpoſitionem, quæ poſſit antiperiſtaſim aliund jam, quam ab hoc uno experimento ſtabilitam, aut impedire, aut promovere. conſtat enim puteales aquas in profunditate licet æquali non eſſe tamen æqualiter frigidas, ſed ad id multum conferre continentis qualitatem. Potuit ergo contingere in Gallico experimento, ut ſpecus illa ſubterranea concurſum halituum frigidorum æſtate; calidorum hieme facilè diſperderet, atque ita immutationem ab extrinſeco pateretur perinde, ut ſubterranea non eſſet, aut paulò minus: quod in Zucchii caverna non contingit.

Obiic.2. Halitus non fugiunt, niſi dum contrarium timent. hoc autem fieri non poteſt, niſi concedatur periculum eos ſuum noſſe; aliter quo pacto determinantur, ut modo fugiant, modo ſubſiſtant? Atqui hoc eſt rebus inſenſibilibus, ac mortuis non vitam ſolum, verum etiam ſenſum, cognitionem, electionemque tribuere: quo quid abſurdius?

Hoc argumento ſæpius adverſus Peripateticos utuntur Atomiſtæ mea quidem ſententia non ſatis ſolidè. quid enim, ſi quis pariter argueret, lapidi etiam ſenſum ineſſe, dum obice remoto deſcendit, quaſi tunc cognoſcens nullum ſibi eſſe ad motum impedimentum, ſeſe illico ad motum impellat? Profectò hoc habet omnis virtus naturalis, ut, poſitis quibuſdam ad agendum requiſitis, moveat ſe non per cognitionem, ſed per naturam ad operandum, ut videre eſt in vi motiva, calefactiva, & ſim. Jam verò cum data ſit cuique virtus à natura, ut ſe, quantum poteſt, conſer-

vet, aut reagendo, reſiſtendoque, ſi poteſt, aut, ſi non poteſt, fugiendo, accedendoque ad ſimilia, quibuſcum in unum coeat, quo ſe validius tueatur; non eſt mirum, ſi ſic ſpiritus fugiant, & adunentur, poſita actione contrarii, quæ eſt ſcilicet conditio illa requiſita, ut vis iſtæc nativa exeratur.

CAPUT III.

An requiratur ad agendum approximatio agentis ad paſſum.

SUperiore quæſtione monui, non eſſe, nec dici actionem in diſtans illam, qua principale agens actionem ſuam diffundit per totam ſphæram, quam reſpicit per modum unius paſſi indiſtantis, quamvis diſtent ſingulæ ſphæræ partes. Quod ergo hic quæritur, eſt, an poſſit agens operari in paſſum omninò diſtans, nihil prorſus operando per medium, adeoque in paſſum, quod non reſpiciatur per modum unius cum agente coniuncti.

§. I.

Agens in paſſum diſtans naturaliter non agit.

HOc probat experientia, & communis hominum ſenſus: experientia quidem, quia ubi inter agens, & paſſum interiicitur corpus incapax actionis, ſtatim actio ab ulteriore progreſſu prohibetur. Signum ergo eſt, agens non poſſe de una ad aliam ſphæræ diſſitam partem veluti ſaltare, propagando in paſſum diſtans actionem, quæ prius non fuerit propagata in propinquum.

Rur-

Rurſus quemadmodum cuique incredibile eſt, mobile per motum tranſiſſe in extremum ſpatium, non pertranſito prius intermedio: ita nihilo magis eſt credibile illuminari; aut calefieri partem extremam, non illuminata, aut calefacta intermedia. Ratio etiam poteſt huius reddi fundata in potentiæ naturalis finitate, ac limitatione, conſtat enim, quæ ſunt activiora, poſſe in maiorem diſtantiam. non ſtat ergo cum activitatis finitate poſſe in omnem diſtantiam. Atqui ſi agens poſſet agere in paſſum diſtans, poſſet in omnem diſtantiam; medium enim cum materialiter ſe habeat ad actionem, quæ non debet ſcilicet per ipſum propagari; ſive magnum ſit, ſive parvum, impertinenter omninò ſe habebit in ordine ad impediendam actionem.

Obiic. 1. experimenta quæpiam. nam & magnes attrahit ferrum diſtans, & torpedo manui piſcatoris diſtanti ſtuporem inicit, & Baſiliſcus viſu hominem perimit, & vetulæ obtutu pueros faſcinant, & ſtruthio ova fovet aſpectu. Deindè unguentum armarium, pulviſque ſympathicus vulnera longinqua ſanant. Poſtremo venenum ab Apulo araneo in vulnere relictum durat, dum vivit araneus; ceſſat, eo mortuo. Quare videtur ab araneo diſtante conſervari.

Sed primo à magnete, aliiſque per qualitates electricas agentibus conſtat actionem, quæcumque ea ſit, diffundi per medium; ita ut ſi hæc impediatur, nihil agant. torpedo per lineam, & arundinem ad manum piſcatoris torpificam qualitatem immittit. Baſiliſcus, & vetulæ venenatos halitus ad aliorum, ad quos perveniunt, vel interitum, vel maleficium expirant. Quod de ſtruthione dicitur, fabulæ loco pleriſque peritioribus eſt. Sed ſi eſt verum, dicendum ex oculis igneos ſpiritus

movemur, & ſumus. quibus verbis ex Dei in nobis operatione vitam, motum; atque eſſe dantis arguitur ejuſdem in nobis præſentia.

Nomine Theologorum argumentum non intelligit, niſi Thomiſtas. Poteſt igitur 1. ſequela admitti cum Scoto, Recentioribuſque non paucis ex hoc ipſo arguentibus conſequentiam illam nec demonſtrativam eſſe, nec bonam. Poteſt 2. negari; probatur enim adhuc immenſitas ab omnipotentia, data poſſibilitate actionis in diſtans, quamvis enim poſſit agens operari, ubi non eſt, petit tamen connaturaliter operari, ubi eſt, & petit eſſentialiter poſſe eſſe, ubi operatur. Cum ergò non ſit diſtinguere in Deo poſſe eſſe ab actu eſſe, ſi ex operatione ubique colligitur poſſe Deum eſſe ubique, & connaturaliter petere, ut ſit ubique, colligitur etiam, eſſe neceſſario ubique. Fateor, in hoc diſcurſu probari immenſitatem non ſolùm ab omnipotentia, verùm etiam ab immutabilitate.

Ad conf. conſtat ex modo dictis, quà ratione omnipotentia probet immenſitatem. 2. P. Vaſquez putat, nec abs re, Apoſtolum voluiſſe ibi probare Dei præſentiam non phyſicam, ſed intentionalem; cum enim vidiſſet aram, cui erat inſcriptum, Ignoto Deo; ut oſtenderet Athenienſibus Deum ignotum non eſſe, ſed cuilibet facile ex effectibus poſſe innoteſcere, ſic arguebat: In Deo vivimus, movemur, & ſumus; non longè igitur abeſt ab unoquoque noſtrum ejus notitia; nec eſt difficile illius exiſtentiam rimari, cum ex effectibus, quos in nobis experimur, naturæ ipſius ductu devenire nullo negotio poſſimus in primæ cauſæ cognitionem. Quæ expoſitio aptiſſima ſanè eſt, & literalis.

§. III.

§. III.

Qua ratione approximatio ſit in priori ad actionem, exponitur.

COmmunis eſt authorum ſenſus, agens non agere niſi approximatum, adeoque approximationem eſſe conditionem, quæ teneat ſe in priori ad actionem productivam. Hanc doctrinam primus, quod ſciam, in dubium vocavit Arriaga in phyſ. diſp. 7. ſec. 6. ſubſec. 4. ſic arguens. Ut ignis non poteſt calefacere paſſum diſtans, ità nec poteſt animal movere mobile diſtans. ſed ut animal moveat corpus, non requiritur in priori naturæ approximatio. ergò nec requiritur, ut ignis calefaciat paſſum. prob. min. in priori natura ad motum mobile nullam habet localem præſentiam; quia neque habet illam, quam acquirit; aliter hæc eſſet in priori ad ſui acquiſitionem: neque habet illam, quam deperdit; aliter duplex præſentia eſſet ſimul in eodem tempore. ergò neque habet in priori approximationem, quæ conſiſtit in duplici præſentia cum excluſione mediæ intercapedinis. Arriagam fusè impugnat Oviedus mox citandus. Equidem, quod cenſeo, his dictis expono.

Dico 1. approximatio negativa, explicata per meram negationem diſtantiæ inter agens, & paſſum, eſt conditio in priori requiſita ad omnem naturalem actionem. Prob. prius natura ex dictis in l. 2. eſt, quidquid conſtituit quomodolibet potentiam proximam adæquatam actionis. atqui negativa indiſtantia eſt eiuſmodi; agens enim poſitivè diſtan, à paſſo non intelligitur potens producere quidquam in paſſo. ergò hæc indiſtantia eſt natura prior omni naturali actione. Atque in

Obiic. 3. ſi limitatio eſſet cauſa, ut dictum eſt, cur ſit impoſſibilis actio in diſtans, ablata limitatione, poſſet agens agere in diſtans. hoc autem eſt falſum; Deus enim, qui illimitatus eſt, & ubique præſens, non poteſt in diſtans operari. ergo limitatio non eſt cauſa, cur agens non agat in diſtans.

Reſp. ſi ſpectamus præcisè vim Dei operativam nullis omninò limitibus circumſcriptam, poſſe eam per locum intrinſecum, & vi ſuæ illimitationis in agendo operari etiam in diſtans, quatenus ſi fiat hypotheſis, quod Deus immenſus non ſit, & tamen retineat vim agendi infinitam, adhuc poſſet ubique, & ad omnem diſtantiam operari; ut conſtabit ex dicendis §. ſequenti. Quod autem non poſſit ſimpliciter in diſtans, aliunde eſt, quia ſcilicet neceſſitatem habet, ut cujus ſpatio reali per ſuam ſubſtantiam ſit præſens.

§. II.

Agens in paſſum diſtans divinitus poteſt agere.

HÆc quidem concluſio probari efficacius non poteſt, quàm ſolvendo rationes, quæ ſolent in oppoſitum urgeri.

Obiic. 1. non poteſt agens agere nunc, niſi exiſtat nunc, ergo non poteſt agere hic, niſi exiſtat hic.

Paritas, ſi quid habet ſolidi, probat contra certam veritatem, nihil agere niſi immanenter, aut in paſſum penetratum; ut enim nihil agit, niſi in tempore, in quo eſt, nec poteſt agere in proximo, in quo non eſt; ita, & in loco. Diſparitas eſt. quod non eſt nunc, ſimpliciter, & ſine addito non eſt; adeoque non poteſt dare eſſe, quod non

in concluſionem, communemque ſententiam ſic intellectam non procedit argumentum Arriagæ, ut patet; animal enim, etiam dum producit præſentiam localem in mobili, intelligitur in priori negativè approximatum, ſeu non diſtans poſitivè à mobili.

Dico 2. agens dum in ſe ſua efficacitate ſuam localem præſentiam producit, nullam localem præſentiam debet in priori natura ſupponere; imò nec debet hanc ſupponere in priori ad omnem aliam operationem immanentem. Primum facilè prob. quia non poteſt ſupponi illa præſentia, quæ producitur: neque alia, ſecus ſtarent ſimul plures præſentiæ. Supponitur quidem alia in priori temporis, à qua determinatur agens, ut hanc potius, quam aliam præſentiam in ſe producat. Alterum probo in motu gravium, qui acceleratur: quod accidit, quia gravitas ſe auget per impulſum, qui ſimul cum gravitate motum efficit celeriorem. Jam ergo productio impulſus à gravitate eſt in priori ad præſentiam, quæ hic & nunc producitur: aliqua igitur actio immanens in priori naturæ localem præſentiam non ſupponit.

Dico 3. approximatio poſitiva conſiſtens in duplici præſentia immediata poteſt tota adæquatè accepta eſſe in poſteriori ad actionem agentis. Prob. manus dum vehementer movetur, producit impulſum & in ſe, & in lapide, quem tenet: nec dubium, quin impulſus ſic à loco motiva productus moveat ſimul cum ea & manum, & lapidem. utraque ergo præſentia manus, & lapidis eſt poſterior impulſu, eiuſque productione.

Ex quo habeo contra Oviedum de Gen. Contr. 18. pun. 4. concl. 2. quod in hoc caſu præſentia manus non eſt in priori ad præſentiam lapidis, ſed ſunt duo effectus ſimultanei, &

con:

connexi ab eadem potentia, eodemque impulſu procedentes, quatenus ſtante manus coniunctione cum lapide, non poteſt una ſine altero moveri. Neque valet, quod affert Oviedus, ut probet illas præſentias non ſe habere comitanter, quia, inquit, comitanter requiri eſt non requiri propriè, & per ſe, ſed tanquam aliquid connexum cum per ſe requiſito, ita ut ſi ſupponatur hoc non eſſe adhuc actio procederet. quis autem credat, ſic ſe habere potentiam manus ad præſentiam lapidis? Contra enim eſt: duæ iſtæ præſentiæ perinde ſe habent in caſu, ut duæ rotæ in eodem curru in ordine ad motum, quem una accipere ſine altera non poteſt; utrobique enim ſunt duo effectus connexi ab una eademque cauſa manantes, ſeſeque invicem inferentes ſine ulla prioritate; aliter eſſet mutua quædam cauſalitas. Jam verò ex terminis non eſt opus, ut quæ ſe habent hoc pacto comitanter, ſe habeant per accidens; oritur .n. hæc comitantia ex connexione, ratione cuius una præſentia produci ſine altera non poteſt. Sed hic adverte ad vitandam fallaciam, non poſſe negari, quod manus ipſa ratione potentiæ loco motivæ; quam habet, ſit prior motu lapidis; lapis enim movetur à manu, non è converſo. quod hactenus contendi, eſt, præſentiam manus non eſſe in priori ad præſentiam lapidis, quamvis præſentia manus per ſe primò, præſentia lapidis per ſe ſecundò ratione connexionis producatur: qui tamen ordo non eſt phyſicus naturæ, ſed intentionis.

Dico 4. præſentiam in alio corpore non poteſt movens producere, niſi in loco ſibi proximo, & immediato. Patet; quia ſecus agens ageret in paſſum, quod in inſtanti actionis ab agente diſtaret, quod eſt impoſſibile

le per naturam. Ex quo infert Oviedus l. cit. concl. 3. mobile eo inſtanti, quo recipit impulſum, non poſſe vi eiuſdem impulſus moveri; ſi enim tunc moveretur, ſepararetur ab agente, & conſtitueretur ab eo diſtans; adeoque agens tunc ageret in diſtans. Sed neque illatio eſt bona, neque illatum eſt verum. Non eſt illatio bona; quia debet diſtingui inter motum ſimpliciter, & motum ſeparativum paſſi ab agente. jam verò ut probetur ab impulſu primo non poſſe produci motum ſeparativum, non tamen probatur non poſſe omnino produci motum. Non eſt illatum verum; quia impulſus nunquam ponitur ſine motu; producitur enim, augeturq; per motum, & rurſus ipſe producit, & auget motum: quare ut impulſus à corpore manet in corpus, debet prius movens (loquor de movente ſecundo) moveri ſimul cum mobili: intra quod tempus generatur impulſus, & tum etiam dum generatur, movet, motumque accelerat, ut alibi probabitur.

Dico demum 5. Ad alium quemcumque effectum, qui non ſit præſentia, vel præſentiæ productivus, debet ſupponi poſitiva approximatio in priori, tanquam conditio, ſine qua effectus non eſſet. Prob. illæ ſunt conditiones in priori ad agendum requiſitæ, ſine quibus nec cauſa intelligitur potens agere, nec paſſum recipere. huiuſmodi eſt approximatio poſitiva in iis actionibus, quarum approximatio ipſa non eſt effectus. ergo. prob. min. duplex illa præſentia localis immediata, in qua conſiſtit approximatio poſitiva, ita comparatur ad reliquas actiones, ut ſi ea non eſſet, actiones non eſſent, & ſi actiones non eſſent, non ideo illa non eſſet. Quæ verò ab aliqua actione non pendent, & quorum defectus impedit actionem, ſunt aliquo modo in priori ad actionem. tum quia

prius

prius eſt concipere ipſa, quam actionem. tum quia univerſim negatio impedimenti eſt in priori ad actionem, ad quam debet præintelligi cauſa expedita.

CAPUT IV.

An quamlibet actionem reactio comitetur.

SOlemne illud eſt in Philoſophia principium, quod jam vulgò proverbii locum obtinuit, Omne agens agendo repatitur. atqui tale principium ut commune, ita verum, ſuas tamen patitur exceptiones, & ubi nulla eſt exceptio, non exiguas difficultates, quas oportet in præſenti diſcutere, & diſſolvere.

§. I.

Termini explicantur, & communis Peripateticorum doctrina exponitur.

EXplicandi primo loco ſunt termini ad quæſtionis intelligentiam neceſſarii. In actione alterativa, de qua præſens quæſtio procedit, plerumque habetur agens activius cum minus activo compoſitum, ut calidum cum frigido. utrumque agit, ut dicetur, in alterum, ſed non in omnem eius partem; erit enim in igne pars diſtans, quæ non patitur ab aqua: & in aqua pars diſtans, quæ non patitur ab igne. Jam verò agens validius appellatur principale agens; & actio ipſius dicitur ſimpliciter actio: agens minus validum nuncupatur principale paſſum, & actio ipſius non

actio,

actio, ſed reactio. Pars verò paſſi agenti vicinior, ad quam pervenit actio, pars paſſa: remotior, ad quam actio non pertingit, dicitur pars non paſſa. Pars agentis vicinior, ad quam pervenit reactio, pars repaſſa: remotior, ad quam non pertingit reactio, para non repaſſa nuncupatur.

Jam verò ut reactionem defendant, & explicent Peripatetici veteres. ac recentes, illud primum ut indubitatum ſumunt, actionem non eſſe niſi à proportione maioris inæqualitatis, hoc eſt à virtute agentis ſuperante reſiſtentiam paſſi. Ut enim in motu locali, niſi vis motiva ſuperet reſiſtentiam, nullus omninò habetur motus: ita & in motu alterationis. eſt enim univerſim actio victoria quædam agentis ſubiicientis ſibi paſſum: debet ergo agens ſuperare paſſum ut in actu, ita & in virtute, adeoque debet potentia operativa ſuperare omninò paſſivam reſiſtentiam ut actio ſequatur.

Ex hoc principio eſt neceſſariò conſequens, ut, ſi minus validum agens agit invalidius, debeat illud ſuperare, non ſecundum activitatem, ut eſt certum. ergo ſecundum reſiſtentiam. atque hinc aliter in primas qualitates diſtribuunt activitatem, aliter reſiſtentiam; putant enim, quæ magis ſunt activæ, minus eſſe reſiſtitivas. Ita ergo qualitates per activitatem diſponuntur, ut primum locum obtineat calor, ſecundum frigus, tertium humiditas, quartum ſiccitas. at per reſiſtentiam ita diſponuntur, ut primum locum habeat ſiccitas, ſecundum humiditas, tertium frigus, quartum calor. ita, inquiunt, natura compenſante activitatem reſiſtentia, & primarum qualitatum vires æquilibrante, ut æquo nim. marte pugnarent, nec eadem ſemper adverſariæ ſuccumberet.

Sed

Sed illud principium aſſumptum non eſſe verum, hæc ipſa conſequentia demonſtrat; quæ quidem infert rem manifeſtè abſurdam, ut rectè conficit P. Maurus l. 4. qu. 34. & in terminis repugnantem, ſi contrariæ qualitates comparentur inter ſe: quæ una comparatio conducit ad rem præſentem. Calorem enim eſſe magis activum frigore eſt calorem efficacius, & citius operari, quam frigus: frigus verò eſſe minus activum calore eſt tardius, ac remiſſius operari. Rurſus eſſe frigus magis reſiſtitivum calore eſt magis retardare actionem caloris: calorem eſſe minus reſiſtitivum frigore eſt minus retardare actionem frigoris. Jam verò duæ iſthæc manifeſtè non conſtant, ut calor, quia magis activus, citius operetur in frigidum, & quia minus reſiſtitivus, citius patiatur à frigido: nec ut frigus, quia minus activum, tardius operetur in calidum, & quia magis reſiſtitivum, tardius patiatur à calido. Sic enim fieret, ut citius; & non citius, tardius, & non tardius operarentur, ac paterentur. Aliter ſe res habet, ſi comparatio inſtituatur non arithmetica, ſed geometrica inter qualitates diſparatas, ut videre eſt apud eundem Maurum l. cit. quam comparationem quidem mitto, cum non faciat ad rem noſtram.

Sed neque principium illud eſt ſolidum, ſi in ſuis ipſis terminis conſideretur; quamvis enim & activitas, & reſiſtentia caloris ſuperet reſiſtentiam, & activitatem frigoris, adhuc poterit à frigore reactio manare, quia cum hac poterit adhuc intelligi exceſſus ſimpliciter caloris ſupra frigus; ſi ſcilicet effectus productus, & conſervatus ab activitate minori frigoris eamdem proportionem ſervet cum effectu conſervato à reſiſtentia maiori caloris, quam ſervat activitas ipſa cum reſi-

ſten-

ſtentia. Et quidem reſiſtentiæ proprium eſt conſervare, ut contrariæ activitatis eſt deſtruere. quoties ergo plus eſt; quod conſervatur à reſiſtentia, quam quod deſtruitur ab activitate, reſiſtentia maior eſt activitate; atque adeo poteſt ſalvari exceſſus reſiſtentiæ ſupra activitatem, quamvis activitas aliquid imminuat de effectu conſervato per reſiſtentiam. & in hoc proceditur cum proportione; ſi enim reſiſtentia ſit duplo maior activitate, effectus conſervatus erit duplò maior effectu contrario ab activitate producto: & ſic de aliis proportionibus.

Exemplum virtutis motivæ, quæ debet omninò ſuperare reſiſtentiam mobilis, ut motus ſequatur, nihil probat: id enim ſolum hic contendo, poſſe ſalvari exceſſum reſiſtentiæ unius ſupra virtutem alterius cum hoc, quod virtus agat in reſiſtentiam, cæterum quod aliqua reſiſtentia ſit talis, ut, ſi virtutem excedat, nullus ſequatur effectus, nihil ad rem; utroque enim modo ſervatur exceſſus reſiſtentiæ ſupra virtútem, ſive virtus aliquid agat cum proportione explicata, ſive nihil agat. Quod ſi petas; cur reſiſtentia mobilis ſuperans vim motivam impediat omninò motum, & reſiſtentia paſſi ſuperans vim activam non impediat omnino actionem? Reſp. utrumque conſtare ab experientia, quæ & docet dari inter contraria actionem, & reactionem, ut dicetur, cum tamen fatendum ſit, ubi eſt minor activitas, ibi eſſe minorem reſiſtentiam: ex quo fit, ut activitas contrariorum ſit nata agere in reſiſtentiam etiam maiorem. oppoſitum docet eadem experientia in vi motiva minore comparata cum maiore reſiſtentia. Ratio eſt, quia ſi minor vis motiva ageret, ſimpliciter ſuperaret reſiſtentiam; hæc enim nititur ad con-

ſer-

ſervandam ubicationem, quæ non per partes, ſed tota ſimul per quemlibet motum amittitur. Exceſſus autem reſiſtentiæ ſupra virtutem cum actione huius ſtare, & explicari poteſt, ubi effectus eſt diviſibilis: ubi verò effectus eſt indiviſibilis, nulla poteſt eſſe actio, niſi à virtute omnino ſuperante reſiſtentiam.

§. II.

Reſolvitur principale quaſitum, & ſolvuntur objectiones.

CErtiſſimum eſt, non omne agens agendo repati. Deus enim agendo in creaturas nihil poteſt ab iis pati. Luminoſum qua tale nihil patitur à ſphæra. agens etiam contrarium nihil repatitur à paſſo, quod eſt intra ipſius ſphæram ampliorem, ſed ipſum viciſſim non eſt intra ſphæram breviorem paſſi. Supereſt igitur, ut reactio ſolum detur in contrariis agentibus exiſtentibus intra ſphæram mutuæ activitatis. Et hanc quidem reactionem, etiam ſecundum eandem contrarietatem tum Philoſophi authoritas, tum experientia, tum ratio manifeſta oſtendit.

Ariſt. ſanè eam docuit 1. de Gen. tex. 53. 87. & 89. & 4. de Gen. Anim. ſic habet: *Omne agens patitur etiam à patiente: ut quod ſecat, hebetatur ab eo, quod ſecatur: quod calefacit, refrigeratur à calaſcente, &c.* Profecto ſi duæ manus altera frigidiſſima, altera calidiſſima invicem applicentur, mutuo ad juſtam caloris, frigoriſque temperiem ſe reducent. idem continget in aquis hujuſcemodi, & ſim. Ratio eſt; quia agens debitè admotum paſſo actionis capaci, neceſſe eſt, ut agat. atqui ita ſunt invicem admota duo contraria agentia

tia, quorum utrumque eſt intra alterius ſphæram. ergò neceſſe eſt, ut utrumque agat. Et quidem mixta non aliter ex elementis conſurgunt, niſi mutuo agentibus, ac reagentibus: ex qua actione, reactioneque habetur primarum qualitatum refractio, & proprium cujuſque mixti temperamentum.

Obiic. 1. Calidum ut 8. dum primò applicatur frigido, agit ſecundum omnes gradus ſuæ intenſionis; aliter numquam ageret toto ſuæ intenſionis conatu. ergò nihil tum à frigido repatitur; neque enim poteſt aliquis gradus caloris corrumpi, cum omnes gradus caloris agunt; ſecus ageret gradus, qui non eſſet.

Arriaga, qui morulas in alteratione tuetur, ità rem componit, ut primo agens omnibus viribus agat: tum ceſſet ab actione, & interea repatiatur; ita ut agens, & paſſum, veluti Cyclopes in antro, alterna vi brachia tollant, ſeſeque ſtatis, ac veluti pactis vicibus impetant. Sed hoc eſt ludere potius, quam philoſophari. Nego igitur antec. quamvis enim omne agens agat toto ſuæ intenſionis conatu, non tamen omnem initio etiam alterationis retinet omnem intenſionis gradum, quem ante alterationem habebat. Sic duo exercitus dum concurrunt, multis ipſo etiam pugnæ initio utrinque cadentibus, ſecundum omnes vires, quas ante pugnam habuerant, non amplius certant. Accidit quidem aliquando, ut agens principale propter paſſi diſtantiam, minoremque activitatem initio nihil patiatur. ſaltem pars non repaſſa agit ſecundum vires nihil imminutas, repaſſa, non item.

Obiic. 2. ex reactione fit, ut idem eodem tempore moveatur duplici motu contrario. ſequela omnibus eſt abſurda ergo.

Prob.

Prob. ſequela 1. pars agentis calidi repaſſa ſimul frigeſit à paſſo frigido, ſimul caleſit à parte non repaſſa. tum quia non repaſſa cum inveniat repaſſam diſſimilem, & proximam, neceſſe eſt, ut agat ad eam aſſimilandam: tum quia pars non repaſſa agit in paſſum; ergò etiam in repaſſam intermediam.

Prob. eadem ſequela 2. Supponamus, inter agens calidum, & paſſum frigidum mediare aerem, jam ſi tempore eodem frigidum in calidum, calidum agit in frigidum, & ejuſmodi actiones traiiciuntur per aerem intermedium, conſequens eſt ut medius aer eodem tempore frigefiat ab uno, & caleſiat ab altero.

Nego ſequelam. ad 1. prob. dico, partem non repaſſam nihil agere in repaſſam propter contrarii activitatem, quæ habet vim reagendi, adeoque imprimendi ſuam actionem parti repaſſæ, non obſtante activitate partis non repaſſæ. Ex quo conſequens eſt, ut pars non repaſſa numquam agat in repaſſam, donec iſta eſt repaſſa, h. e. donec paſſum retinet vim in eam agendi: ſed vi deindè paſſi imminuta, pars repaſſa & à ſua ſubſtantia, & à parte non repaſſa ad priſtinam, ſuamque intenſionem perducitur.

Ad 1. in oppoſitum dicendum, quod non eſt ſatis earum partium diſſimilitudo, ut una in alteram agat; obſtat enim paſſi vis reactiva. Ad 2. partes illæ ſunt unum agens, adeoque non eſt opus, ut una in alteram agat.

Ad 2. ſequelæ probationem, quæ continet præcipuam in hac re difficultatem, & quidem ſatis intricatam. reſp. medium dupliciter eſſe poſſe affectum vel altera tantum ex qualitatibus in ſummo; atque ità conjungitur cum altero ex agentibus, ut cum eo unum conſtituat, quod totis viribus in alterum agat in

quem

quem caſum militat prima probatio ſequelæ jam ſoluta . vel eſſe affectum utraque qualitate in gradibus remiſſis, ac temperatis; ita ut nec agenti, nec paſſo ſit ſimile : & tunc ſecundum diverſas partes ab utroque patietur, non verò ſecundum eaſdem, donec ad talem intenſionem perducatur, quæ actioni, & ſphæræ utriuſque agentis ſit proportionata; ita ut pars medi vicinior calido ſit magis calida, vicinior frigido ſit magis frigida: pars autem media, veluti in centro actionum conſtituta æquæ ſit calida, & frigida. Hoc qua ratione contingat abſque eo, quod eadem pars medii caleſiat ſimul, & frigeſiat, his lineis oſtendo.

8 8 7	6 5 Aer 4 3	2 1
Agens 1 1-1	1·1 —— 1·1	——
1	1-1 —— 1·1	1-1 1 Paſſum
2	2 3 Aer 4 5	6 7 8

In his linea ſuperior deſignat actionem principalis agentis calidi . inferior parallela deſignat actionem paſſi principalis frigidi . notæ numerales in ſuperiori linea deſcriptæ notant gradus caloris : deſcriptæ in inferiori notant gradus frigoris. Spatium concluſum duabus perpendicularibus eſt aer medius ; qui quidem ſi ſupponatur 4. continens gradus caloris, & 4. frigoris, jam in parte proxima agenti nihil debet frigoris accipere . ergo in eam nihil reagit paſſum . in parte verò proxima paſſo nihil debet accipere caloris. ergo in eam agens nihil agit . in parte verò centrali notata num. 4. nulla fit ab agentibus immutatio ; jam enim obtinet eos gradus intenſionis, quos per utriuſque actionem deberet accipere . Hæc mihi aptior videtur nodi hujuſce ſolutio , adverſus quam non video , quid poſſit obiici , niſi illud unum , quod ſcilicet agens, & paſſum agant

in

in ſe mutuò, nihil agendo in mediunt, quia juxta hanc hypotheſim neutrum agit ultra partem notatam num. 4. Ad quod dico agentia, ubi nihil de novo agunt, conſervare tamen qualitatem ibi repertam: vel quod cum qualitas medii ſit ejuſdem planè rationis cum eâ, quam deberet agens introducere, facit ut totum ex medio, & paſſo conflatum habeat totius paſſi rationem.

Finis Tomi Secundi.

A01 1453769

Digitized by Google

Digitized by Google